הסתדרות העובדים העברים הכללית בארץ ישראל.

ספר למוד וקריאה לגדולים

חלק ראשון:

תנועת הפועלים העברים בארץ ישראל.

הוצאת ועדת התרבות.

ירושלים, תרפ״ד.

הסתדרות העובדים העברים הכללית בארץ ישראל.

ספר למוד וקריאה לגדולים

מְסִלָּה

חלק ראשון:

תנועת הפועלים העברים בארץ ישראל.

הוצאת ועדת התרבות.

ירושלים, תרפ"ד.

יַעֲקֹב פְּלוֹטְקִין.

לִפְנוֹת עֶרֶב, יוֹם אֶחָד לִפְנֵי חַג הַפֶּסַח, בָּאתִי אֶל חַוַּת שְׁזֹרָה (סֶגֶ'רָה) בַּגָּלִיל. יְדִידִי, יַעֲקֹב פְּלוֹטְקִין, עָבַד בְּאוֹתָהּ חַוָּה. מְעוֹנוֹ הָיָה סָמוּךְ לַחֲצַר הֶחָן הַגְּדוֹלָה. בְּגִשְׁתִּי אֶל דִּירָתוֹ, יָצְאָה אִשְׁתּוֹ לִקְרָאתִי, כְּשֶׁהִיא נוֹהֶגֶת יַלְדָּה קְטַנָּה, וְהִזְמִינָה אוֹתִי לְהִכָּנֵס. בְּקֹשִׁי הִכַּרְתִּיהָ: פָּנֶיהָ נָפְלוּ, עֵינֶיהָ חֳמַרְמָרוּ.

— זֶה כְּשָׁבוּעַ עָלִינוּ מִן הָאֳנִיָּה. מָחָר — יוֹם־טוֹב, וְצָרְכֵי הֶחָג אֵינָם מוּכָנִים עֲדַיִן, וְהַדִּירָה...

הֶעֱפְתִּי עֵינַי אֶל הַחֶדֶר: אַרְבַּע עַל אַרְבַּע. כֵּלִים מְפֻזָּרִים בְּעִרְבּוּבְיָה עַל הַקַּרְקַע הָרָטֹב. בָּאתִי, כַּנִּרְאֶה, בְּעֶצֶם הַהֲכָנוֹת לֶחָג. נַעֲרָה צְעִירָה עָסְקָה בְּכִבּוּד הַחֶדֶר וּבְנִקּוּי הַכֵּלִים. הִכִּירַתְנִי — וְנִתְבַּיְּשָׁה קְצָת, שֶׁרְאִיתִיהָ בְּכָךְ. הַרְבּוֹת דְּבָרִים הָיָה לְמוֹתָר. פְּנֵי הָאִשָּׁה סִפְּרוּ הַכֹּל. שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר טִפְּחָה וְרִבְּתָה — מֶה הָיָה לָהֶם! כַּמָּה עָמְלָה, כַּמָּה נִצְטַעֲרָה עֲלֵיהֶם, וְכַמָּה תִּקְווֹת תָּלְתָה בָּהֶם. יְלָדִים בַּעֲלֵי כִשְׁרוֹן הֵם, בְּיִחוּד — הַבְּכוֹר... עַכְשָׁו הוּעֲמוּ פָנָיו וְנַעֲשׂוּ שְׁזוּפִים. הִיא קִוְּתָה „שֶׁיִּהְיוּ לַאֲנָשִׁים": אִם לֹא דוֹקְטוֹרִים, לְכָל הַפָּחוֹת, בַּעֲלֵי הַשְׂכָּלָה בֵּינוֹנִית. עַכְשָׁיו, בִּרְצוֹן אֲבִיהֶם, נַעֲשׂוּ אִכָּרִים פְּשׁוּטִים. וְהַבַּת! הֲלָזֹאת בִּלְּתָה שְׁנוֹת מִסְפָּר בְּגִמְנַסְיָה לְמַעַן הֱיוֹת פַּלָּחִית? וְהוּא עַצְמוֹ? הֲנִשְׁמַע כַּדָּבָר הַזֶּה, אִישׁ בִּשְׁנוֹת הַבִּינָה יֵהָפֵךְ לִבּוֹ פִּתְאוֹם לִהְיוֹת פַּלָּח?

— אֵין הָאִישׁ הַזֶּה מִתְחַשֵּׁב עִם מִשְׁפַּחְתּוֹ, אֵין הוּא חוֹמֵל גַּם עַל עַצְמוֹ, הוֹסִיפָה וּדְמָעוֹת בְּעֵינֶיהָ. בָּטַח, שָׁמַעְתָּ אֶת דְּבַר הַפְּצָעִים אֲשֶׁר פְּצָעוּהוּ הָעֲרָבִים בַּדֶּרֶךְ. עַד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא שָׁב עֲדַיִן לְאֵיתָנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַעֲלִים זֹאת מִכָּל אָדָם וְגַם מִמֶּנִּי.

הַדְּמָעוֹת פָּרְצוּ מֵעֵינֶיהָ, וּבְקֹשִׁי רַב כָּבְשָׁה אֶת בִּכְיָתָהּ.

הוּא נִכְנַס. מִיּוֹם שֶׁרְאִיתִיו בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה נִשְׁתַּנָּה מְאֹד. פָּנָיו נִשְׁזְפוּ, שְׂעָרוֹ הִלְבִּין, בְּלֹא עֵת קָפְצָה עָלָיו זִקְנָה. אוּלָם בְּרַק עֵינָיו לֹא הוּעַם. מַבָּטוֹ הָיָה עַלִּיז וְרַעֲנָן כְּמִקֹּדֶם.

— הַרָאִיתָ כְּבָר אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי? אֶצְלֵנוּ עֲדַיִן עִרְבּוּבְיָה בַּכֹּל, וְהֶחָג מְמַשְׁמֵשׁ וּבָא. דִּירָה קְבוּעָה אֵין לָנוּ. וּבְקֹשִׁי הִשַּׂגְתִּי אֶת הַחֶדֶר הַקָּטָן הַזֶּה. כָּל הַפּוֹעֲלִים יוֹשְׁבִים דְּחוּקִים בַּחֲצַר הַחַוָּה, חֲמִשָּׁה־שִׁשָּׁה בְּחֶדֶר אֶחָד, וְאַף אֲנִי גַּרְתִּי עִמָּהֶם כָּל הַזְּמַן. לִכְבוֹד בְּנֵי בֵיתִי הִשְׁתַּדַּלְתִּי וְהִשַּׂגְתִּי אֶת הַחֶדֶר הַזֶּה. אוּלָם בִּימֵי הֶחָג נֹאכַל בַּחֲדַר הָאֹכֶל הַכְּלָלִי, שָׁם נַעֲרוֹךְ אֶת הַסֵּדֶר כֻּלָּנוּ יַחְדָּיו.

בִּטָּחוֹן וַעֲלִיצוּת נִשְׁמְעוּ בִּדְבָרָיו. אַף לֹא צֵל שֶׁל דִּכְיוֹן רוּחַ וְיֵאוּשׁ.

— גְּשִׁי נָא, בִּתִּי, וּצְקִי לִי מָיִם!

הוּא רָחַץ אֶת יָדָיו וְאֶת פָּנָיו.

אָז סִפֵּר־לִי בְּשִׂמְחָה, כִּי תִּקְוָתוֹ לְהִתְאַכֵּר קְרוֹבָה לְהִתְגַּשֵּׁם, וְכִי מְצַפֶּה הוּא לַיּוֹם הַהוּא בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם.

אִשְׁתּוֹ וּבִתּוֹ הִקְשִׁיבוּ לִדְבָרָיו. הָאֵם נִרְגְּעָה קְצָת, אוּלָם אִי הָאֵמוּן לֹא סָר מֵעַל פָּנֶיהָ.

— הֲיָדַעְתָּ, אָמַר בִּפְנוֹתוֹ אֵלַי בְּהִתְלַהֲבוּת, הַיּוֹם הַזֶּה הוּא הַמְאֻשָּׁר בְּחַיַּי. שַׁעֵר בְּנַפְשְׁךָ: חָרַשְׁתִּי בְּצֶמֶד בָּקָר, אֲנִי וּשְׁנֵי בָנַי עַל יָדִי. עָבַדְנוּ, אֲנִי אוֹמֵר לְךָ, כְּמוֹ אִכָּרִים גְּמוּרִים. וְהִנֵּה בִּתִּי זוֹ בָּאָה מֵרָחוֹק, וּבְיָדָהּ פַּת שֶׁל שַׁחֲרִית בִּשְׁבִילֵנוּ. הִפְסַקְנוּ אֶת הָעֲבוֹדָה וְעָמַדְנוּ עַל יַד הַשְּׁוָרִים וְהַמַּחֲרֵשָׁה: שְׁלֹשָׁה פַּלָּחִים וּפַלָּחִית עִבְרִים.

בְּדַבְּרוֹ הֶעֱבִיר בְּיָדוֹ עַל רֹאשׁ בִּתּוֹ, וְנִיצוֹצֵי גִיל הֵצִתּוּ בְעֵינָיו:

— הַיּוֹם הַזֶּה הוּא הַמְאֻשָּׁר בִּימֵי חַיַּי! עָלָיו חָלַמְתִּי מֵעוֹדִי.

בִּיהוּדָה וּבַגָּלִיל.

א.

אַחֲרֵי אֲשֶׁר יָרַדְתִּי מֵעַל הָאֳנִיָּה וְנִפְטַרְתִּי מֵעַסְקֵי בֵּית הַמֶּכֶס („גוּמְרוּק") מִהַרְתִּי מִיָּד לְפֶתַח תִּקְוָה. חֲבֵרַי הִפְצִירוּ בִי לְהִשָּׁאֵר יָמִים אֲחָדִים בְּיָפוֹ, אֲבָל לֹא יָכֹלְתִּי לְהִתְגַּבֵּר עַל תְּשׁוּקָתִי הָעַזָּה לִרְאוֹת פְּנֵי מוֹשָׁבָה עִבְרִית. וְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה, לֵילִי הָרִאשׁוֹן עַל אַדְמַת הַמּוֹלֶדֶת, נֶחְתַּם בְּלִבִּי. שְׁכִינַת הַיַּלְדוּת וְהַחֲלוֹמוֹת חָגְגָה אֶת חַג נִצְחוֹנָהּ: הֲרֵינִי בִּכְפָר עִבְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בִּכְפָר עִבְרִי, שֶׁשְּׁמוֹ פֶּתַח תִּקְוָה.

יִלְלַת הַשּׁוּעָלִים בַּכְּרָמִים, רֵיחַ הַשִּׂטָּה הַדָּשֵׁן, הֶמְיַת גַּלֵּי הַיָּם מֵרָחוֹק, צִלְלֵי הַפַּרְדֵּסִים בָּאֲפֵלָה, כָּל אֵלֶּה הִשְׁכִּירוּנִי. הִנְנִי סָחוּף אֹשֶׁר. וַעֲדַיִן הַכֹּל תָּמוּהַּ וָזָר:

הַאֻמְנָם?... וְנִזְכָּר אֲנִי בְּכָל פְּרָטֵי הַנְּסִיעָה: הַפְּרִידָה, הַהַפְלָגָה בַּיָּם, הַקְּרִיבָה לְחוֹפֵי הָאָרֶץ – כָּל הַמַּעֲבָר מִשָּׁם לְכָאן. וַעֲדַיִן אֲנִי מְהַרְהֵר: הַאֻמְנָם? אַךְ הִנֵּה פֹּה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּכָל צַעַד וָשַׁעַל: מִתְהַלֵּךְ אֲנִי עַל אַדְמַת הַמּוֹלֶדֶת, עַל רֹאשִׁי שְׁמֵי הָאָרֶץ וּצְבָא כּוֹכְבֵיהֶם – וְשָׁמַיִם וְכוֹכָבִים כָּאֵלֶּה לֹא רָאִיתִי עַד הַיּוֹם.

ב.

נִשְׁאַרְתִּי בְּפֶתַח תִּקְוָה לַעֲבוֹד.

אוּלָם, יוֹתֵר מִשֶּׁעָבַדְתִּי – קָדַחְתִּי וְרָעַבְתִּי. וּשְׁלָשְׁתָּם: הָעֲבוֹדָה, הַקַּדַּחַת וְהָרָעָב הָיוּ חֲדָשִׁים לִי וּמְלֵאֵי עִנְיָן. הַקַּדַּחַת הָיְתָה מְבַקֶּרֶת אוֹתִי בְּדַיְקָנוּת אַחַת לִשְׁבוּעַיִם, שׁוֹהָה חֲמִשָּׁה־שִׁשָּׁה יָמִים וְהוֹלֶכֶת לָהּ. וְתָמִיד יָדַעְתִּי לְמַפְרֵעַ אֶת שְׁעַת בּוֹאָהּ. גַּם צוּרָתָהּ שֶׁל הַקַּדַּחַת הָיְתָה קְבוּעָה. בַּתְּחִלָּה שָׁלְחָה בִּי קֹר עַז, שֶׁהָיָה מַרְעִיד אֶת גּוּפִי וּמְזַעְזְעֵהוּ. אַחַר, כַּעֲבוֹר חֲצִי שָׁעָה, הֵמִירָה אֶת הַקֹּר בְּחֹם לוֹהֵט, שֶׁהָיָה נִמְשָׁךְ שָׁלשׁ־אַרְבַּע שָׁעוֹת.

הָרָעָב הָיָה אוֹרֵחַ תָּדִיר אֶצְלִי. בַּיּוֹם הָיִיתִי מְנַסֶּה לְהִשְׁתַּמֵּט מִיָּדוֹ בְּכָל מִינֵי אֶמְצָעִים אוֹ, לְכָל הַפָּחוֹת, לְהַסִּיחַ אֶת דַּעְתִּי מִמֶּנּוּ. אוּלָם בַּלַּיְלָה, בִּנְדוּדֵי הַשֵּׁנָה, הָיְתָה הַרְגָּשַׁת הָרָעָב מִתְגַּבֶּרֶת, צוֹבֶטֶת אֶת הַלֵּב וּפוֹסֶקֶת רַק עִם שַׁחַר, כְּשֶׁהָיִיתִי נִרְדָּם.

וְכָךְ הָיוּ מִתְחַלְּפִים יְמֵי עֲבוֹדָה בִּימֵי קַדַּחַת וְרָעָב, וְחוֹזֵר חֲלִילָה. אֲבָל מִי הִשְׁגִּיחַ אָז בְּקַדַּחַת? הַמְעַטִּים שֶׁלֹּא קָדְחוּ הָיוּ מִתְבַּיְּשִׁים בְּמִקְצָת בִּפְנֵי הַחֲבֵרַיָּא: לָגוּר בָּאָרֶץ וְלֹא לִטְעוֹם טַעֲמָהּ שֶׁל קַדַּחַת אֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִית?!

ג.

זֶה הָיָה בִּשְׁנַת תרס"ו בִּתְקוּפַת הָעֲלִיָּה הַחֲדָשָׁה. כָּל אֳנִיָּה הֵבִיאָה אִתָּהּ זֶרֶם שֶׁל צְעִירִים. רֹב הַפּוֹעֲלִים הַחֲדָשִׁים הִשְׁתַּקְּעוּ בְּפֶתַח תִּקְוָה, לַמְרוֹת הַבּוֹיְקוֹט שֶׁל אִכָּרֶיהָ עַל הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים.

בָּאוּ צְעִירִים, בְּנֵי כְּרַכִּים וַעֲיָרוֹת, מִכָּל קַצְוֵי רוּסְיָה: מִפּוֹלִין, מִלִּיטָה, מִוּוֹלִין וּמִדְּרוֹם רוּסְיָה; בָּאוּ חֲנִיכֵי בָּתֵּי הַמִּדְרָשׁ וְהַיְשִׁיבוֹת, תַּלְמִידֵי בָּתֵּי הַסֵּפֶר וְהַגִּמְנַסְיוֹת, גַּם פּוֹעֲלִים, בַּעֲלֵי מְלָאכָה וְעוֹבְדִים בְּבָתֵּי מִסְחָר. כֻּלָּנוּ הָיִינוּ רַעֲנַנִּים, וּפִגְעֵי הַמְּצִיאוּת טֶרֶם פִּכְּחוּ הִתְרוֹמְמוּת רוּחֵנוּ. כָּל אֶחָד רָאָה אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ נוֹלַד מֵחָדָשׁ. יָצָאנוּ מִגָּלוּת לִגְאֻלָּה – לִגְאוּלַּת עַצְמֵנוּ. חַיִּים אָנוּ עַכְשָׁיו בְּתוֹךְ גַּנִּים וּפַרְדֵּסִים, וְהַכֹּל

חָדָשׁ לָנוּ: הַטֶּבַע, הַחַיִּים, הָעֲבוֹדָה, אַף הָאִילָנוֹת פֹּה חֲדָשִׁים, אֲחֵרִים, לֹא כָּאִילָנוֹת אֲשֶׁר „שָׁם": הֲרֵי זַיִת וְשָׁקֵד, תָּמָר וְאֵיקָלִפְּטוּס — וְעַל כֻּלָּם תַּפּוּחֵי זָהָב: וְשֶׁלָּנוּ הֵם, אֲנַחְנוּ נוֹטְעִים אוֹתָם וּמְטַפְּלִים בָּהֶם. עוֹבְדֵי אֲדָמָה אֲנַחְנוּ, וְהָאֲדָמָה שֶׁל הַמּוֹלֶדֶת הִיא.

וּבַלַּיְלָה, אַחֲרֵי יוֹם שֶׁל עֲבוֹדָה אוֹ שֶׁל קַדַּחַת הָיִינוּ מִתְאַסְּפִים בְּמִטְבַּח הַפּוֹעֲלִים אוֹ בִּשְׁבִילֵי הַחוֹלוֹת שֶׁבֵּין הַכְּרָמִים אוֹ הַפַּרְדֵּסִים וְהָיִינוּ שָׁרִים וְרוֹקְדִים שְׁלוּבֵי יָד, כָּתֵף אֶל כָּתֵף וּבְמַעְגָּל.

ד.

בָּרִאשׁוֹנָה נִרְאָה לָנוּ הַכֹּל חָדָשׁ. „אֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִי": אַךְ, כְּשֶׁפָּג קְצָת הַשִּׁכָּרוֹן שֶׁל הַהִתְלַהֲבוּת הָרִאשׁוֹנָה, נִתְקַל מַבָּטֵנוּ בִּתְמוּנָה יְשָׁנָה, שֶׁנִּשְׁקְפָה לָנוּ מִתּוֹךְ הַמִּסְגֶּרֶת הַחֲדָשָׁה — וְהִיא תְּמוּנַת הַגָּלוּת. הַשָּׁמַיִם חֲדָשִׁים — שְׁמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָאֲדָמָה הַחֲדָשָׁה — אַדְמַת הַמּוֹלֶדֶת. אוּלָם הָאֲנָשִׁים, בְּנֵי הַיִּשּׁוּב, אַנְשֵׁי גָּלוּת הֵם וּמַעֲשֵׂי גָּלוּת בִּידֵיהֶם. כָּמוֹנוּ בָּאוּ הֵנָּה גַּם הֵם בִּנְעוּרֵיהֶם בַּחֲלוֹמוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה וּבִשְׁאִיפוֹת שֶׁל כִּבּוּשׁ בַּעֲבוֹדָה. אַךְ זֶה כַּמָּה, שֶׁפָּרְחָה מִתּוֹכָם נִשְׁמָתָם הַיְתֵרָה, וְנִשְׁתַּיְּרָה אַךְ נִשְׁמַת הַחֻלִּין, וִיצִירַת הַמּוֹלֶדֶת נִתְחַלְּלָה עַל יְדֵיהֶם בַּעֲבוֹדָה נָכְרִית.

אֲנַחְנוּ קָרָאנוּ תִּגָּר עַל הָאִכָּרִים הַמְחַשְּׁבִים אֶת חֶשְׁבּוֹנוֹת הַכִּיס וּמְהָרְסִים אֶת יְסוֹדוֹת הַתְּחִיָּה, וְהֵם לֹא יָכְלוּ לְהַבִּיט בְּפָנֵינוּ. כִּמְחָאָה חַיָּה, כְּמַזְכִּירֵי עָווֹן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מִתְיַחֲסִים אֵלֵינוּ בְּשִׂנְאָה כְבוּשָׁה וּבְלַעַג גָּלוּי. בֵּין הָאִכָּרִים הַיְשָׁנִים וּבֵין הַפּוֹעֲלִים הַחֲדָשִׁים נוֹצַר תְּהוֹם עָמֹק.

גַּם עֶצֶם הָעֲבוֹדָה, הָעֲדִירָה הַתְּמִידִית בַּמַּעְדֵּר, לֹא הֵנִיחָה אֶת דַּעְתִּי. יוֹתֵר מִדַּי הָיְתָה זוֹ מֵיכָנִית וִיחִידַת גַּוָּן. הִרְגַּשְׁתִּי אֵיזוֹ שְׁאִיפָה, שֶׁלֹּא מָצְאָה אֶת תִּקּוּנָהּ, עָרַגְתִּי לְמֶרְחֲבֵי שָׂדֶה, לְגַלֵּי קָמָה — וְהֶחְלַטְתִּי לַעֲלוֹת הַגָּלִילָה.

בָּאתִי לְשׁוֹזֶרָה (סֶגֶ'רָה).

ה.

בַּיָּמִים הָהֵם הָיָה הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי בַּגָּלִיל עֲדַיִן בִּתְחִלַּת בְּרִיאָתוֹ. רֶשֶׁת הַמּוֹשָׁבוֹת וְהַחַוּוֹת שֶׁבְּמָחוֹז טְבֶרְיָה טֶרֶם נִבְנְתָה אָז. עַל אַדְמַת כִּנֶּרֶת חָנוּ בֵּידוּאֵי שֵׁיךְ עִיסָא, בְּמִגְדָּל אַךְ זֶה נֶאֶחֱזוּ הַגֶּרְמָנִים; שָׂרוֹנָה — שָׂרוֹן הָעַתִּיקָה וְרָמָה הַחֲדָשָׁה — עֲדַיִן לֹא יָצְאָה מֵרְשׁוּתוֹ שֶׁל סַעִיד בֶּק; גִּבְעוֹת פּוֹרִיָּה וּמִצְפָּה עָמְדוּ בְּשׁוֹמְמוּתָן, וּבְכָל עֵמֶק יִזְרְעֶאל טֶרֶם יֵרָאֶה חוֹרֵשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. אַךְ אַרְבַּע מוֹשָׁבוֹת קְטַנּוֹת וְרוּפְפוֹת הִתְקַיְּמוּ:

מִלְחַמְיָה, יַבְנְאֵל, כְּפַר תָּבוֹר (מֶסְחָה) וְשׁוֶרָה. הָאַחֲרוֹנָה הָיְתָה בַּזְּמַן הַהוּא מֶרְכַּז הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי בַּגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן.

מוֹשָׁבָה זוֹ הָיְתָה אֵם הַיִּשּׁוּב הַצָּעִיר שֶׁלָּנוּ. פֹּה הִתְחִילָה הַהִתְיַשְּׁבוּת הַחֲדָשָׁה שֶׁל אִכָּרִים עוֹבְדִים וְאֵינָם מַעֲבִידִים. פֹּה נַעֲשָׂה הַנִּסָּיוֹן הָרִאשׁוֹן שֶׁל קְבוּצַת עֲבוֹדָה קוֹאוֹפֶּרַטִיבִית, שֶׁנִּקְרְאָה בְּשֵׁם קוֹלֶקְטִיב: פֹּה נוֹסַד "הַחוֹרֵשׁ"[1], פֹּה נִתְרַקֵּם רַעְיוֹן הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית, וּפֹה, עַל אַחַת הַגְּבָעוֹת הַיְרֻקּוֹת נֶחְצְבוּ הַקְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים לְחַלְלֵי הַשְּׁמִירָה.

אַחֲרֵי יְהוּדָה הָיְתָה לִי שׁוֶרָה כִּמְעַט, מַה שֶּׁהָיְתָה לִי פֶּתַח תִּקְוָה אַחֲרֵי הַגָּלוּת. כָּאן מָצָאתִי אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הַטֶּבַע, הָאֲנָשִׁים, הָעֲבוֹדָה הָיוּ פֹּה אֲחֵרִים לְגַמְרֵי. הֶהָרִים מַקִּיפִים וְסוֹגְרִים אֶת הַמּוֹשָׁבָה מִכָּל עֵבֶר. מִמִּזְרָח, מִתּוֹךְ מֶרְחַקֵּי עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, נִשְׁקָפִים הָרֵי הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן, עוֹטִים מַעֲטֵה כָּחֹל: מִמַּעֲרָב עַל גְּבוּל הַמּוֹשָׁבָה רוֹבְצִים הָרֵי נַצֶּרֶת הַיְרַקְרַקִּים; מִצָּפוֹן מִזְרָח מִתְרוֹמֵם הַר חֶרְמוֹן בְּשִׂיא שִׁלְגָיו, וּמִדָּרוֹם מִתְנַשֵּׂא בִּבְדִידוּתוֹ הַר תָּבוֹר. בָּתֵּי הַמּוֹשָׁבָה בְּנוּיִים בְּמִדְרוֹן בִּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת, זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וּמֻקָּפִים חוּרְשׁוֹת אֵיקַלִּפְּטוּס וַעֲצֵי פִּלְפְּלִין. וְעַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה בֵּין הַסְּלָעִים בְּנוּיָה הַחַוָּה.

שׁוֶרָה (סֶגֶ'רָה) נֶחְלְקָה לִשְׁתַּיִם. בְּנֵי הַחַוָּה — הַפְּקִידוּת וְהַפּוֹעֲלִים — יָשְׁבוּ עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה, וּבְנֵי הַכְּפָר, הָאִכָּרִים, שָׁכְנוּ בַּמּוֹרָד. אוּלָם, בְּרִית שָׁלוֹם וְאַחֲוָה הָיְתָה כְרוּתָה בֵּין דָּרֵי מַעְלָה וּבֵין דָּרֵי מַטָּה. כִּמְעַט כָּל הָאִכָּרִים הָיוּ לְשֶׁעָבַר פּוֹעֲלֵי הַחַוָּה, וְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְאַכְּרוּ הוֹסִיפוּ לַעֲבוֹד בְּעַצְמָם. וַאֲנַחְנוּ, הַפּוֹעֲלִים, הָיִינוּ נִפְגָּשִׁים אִתָּם תָּדִיר בַּשָּׂדֶה וּבַבַּיִת, בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה וּבִשְׁעַת הַמְּנוּחָה. כָּאן לֹא הָיָה זֵכֶר לְאוֹתוֹ הַתְּהוֹם, הַמַּפְרִיד בֵּין הָאִכָּרִים לַפּוֹעֲלִים בִּיהוּדָה. בַּשַּׁבָּת וּבַמּוֹעֵד הָיִינוּ מִזְדַּמְּנִים יַחַד וְעוֹרְכִים בְּצַוְתָּא הִלּוּלוֹת וַחֲגִיגוֹת, וּבִימוֹת הַחֹל הָיִינוּ נִפְגָּשִׁים בַּשָּׂדֶה, חוֹרְשִׁים אִישׁ עַל יַד אָחִיו וְעוֹזְרִים וּמְסַיְּעִים זֶה לָזֶה.

הַכֹּל עוֹבְדִים פֹּה וְחַיִּים עַל יְגִיעַ כַּפֵּיהֶם. הַגְּבָרִים חוֹרְשִׁים, מְשַׂדְּדִים וְזוֹרְעִים; הַנָּשִׁים עוֹבְדוֹת בַּגִּנָּה וְחוֹלְבוֹת אֶת הַפָּרוֹת; וְהַיְלָדִים רוֹעִים עֶדְרֵי אַוָּזִים בַּגֹּרֶן, רוֹכְבִים עַל סוּסִים, וּפְנֵיהֶם שְׁזוּפֵי שֶׁמֶשׁ. בְּנֵי כְּפָר הֵם.

---

1) עי' „השביתה בכנרת".

קוֹל קוֹרֵא לַעֲלוֹת.

א.

הַדְּרָכִים, הַמּוֹבִילוֹת אוֹתָנוּ אֶל הַמַּטָּרָה הַצִּיּוֹנִית, עוֹדָן מְחֻתָּלוֹת עֲרָפֶל. תּוֹעִים אָנוּ בָּהֶן זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיוֹתֵר. וּבָהּ בָּעֵת הַזֹּקָא, אֲשֶׁר דִּמִּינוּ, כִּי עוֹד מְעַט וְהַמַּטָּרָה תֻּשַּׂג, הִנֵּה הָלַכְנוּ, בְּלִי הַרְגֵּשׁ זֹאת, הָלוֹךְ וְהִתְרַחֵק מִמֶּנָּה. בְּדִמְיוֹנֵנוּ רָאִינוּ אֶת עַצְמֵנוּ נִשָּׂאִים יָשָׁר אֶל הַמַּטָּרָה, כִּמְעַט בְּלִי כָל עָמָל וְקָרְבָּן מִצִּדֵּנוּ. שְׁאִפָּתֵנוּ לִקְפִיצַת הַדֶּרֶךְ, וּבִגְלַל שְׁאִיפָה זוֹ בָּזִינוּ לַדֶּרֶךְ הָאֲרֻכָּה וְהַקָּשָׁה, דֶּרֶךְ הַהִתְיַשְּׁבוּת וְהָעֲבוֹדָה, שֶׁהִיא אוּלַי הַבְּטוּחָה בְּיוֹתֵר וְהַקְּצָרָה בְּיוֹתֵר. אָמַרְנוּ לְהַגִּיעַ אֶל מַטְּרָתֵנוּ אַךְ וְרַק עַל יְדֵי צֵרוּפֵי מְנָיוֹת וְאַרְבָּעִים פְּרוּטוֹת וְעַל יְדֵי דִּפְּלוֹמַטְיָה וְחַסְדֵי מְלָכִים. לֹא שַׂמְנוּ אֶל לֵב, כִּי אֵין נִצָּחוֹן נִקְנֶה, הֵן בַּחֹמֶר וְהֵן בָּרוּחַ, בְּלִי הִתְאַמְּצוּת, מְסִירוּת וְסַבְלָנוּת מְרֻבָּה.

וְעַתָּה, חָלִילָה לָנוּ מֵרַמּוֹת אֶת עַצְמֵנוּ וְאֶת הָעָם, אֲשֶׁר בִּשְׁמוֹ נִדְגּוֹל, לֵאמֹר: קַלָּה הִיא הַדֶּרֶךְ וּקְצָרָה. אוֹנָאָה זוֹ הָיְתָה בְּעוֹכְרֵינוּ, וּכְבָר הֵבִיאָה חֵלֶק גָּדוֹל מִתּוֹכֵנוּ לִידֵי בְגִידָה בַּדֶּגֶל. עָלֵינוּ לְהַבִּיט לְפָנֵינוּ בְּלִי מֹרֶךְ. תְּהֵא הַדֶּרֶךְ אֲרֻכָּה, אֲרֻכָּה, תִּתְבַּע קָרְבָּנוֹת אֵין מִסְפָּר — וַאֲנַחְנוּ נֵלֶךְ־בָּהּ בְּלִי הַבֵּט לְאָחוֹר. יָדוֹעַ נֵדַע, כִּי כְבָר נִשְׂרְפוּ אֳנִיּוֹתֵינוּ, כִּי מִפְלָט וּמָנוֹס אֵין לָנוּ, אֵין בְּתֵבֵל כֻּלָּהּ!

נִלָּחֵם כַּנּוֹאָשִׁים! כָּל הַמַּכְאוֹבִים, כָּל הַמְּחָאוֹת וְהָאֲנָחוֹת, שֶׁנֶּעֶצְרוּ בִגְרוֹנֵנוּ, מֵאֵין יְכֹלֶת לְהִתְפָּרֵץ חוּצָה מִפַּחַד אוֹיֵב, יִשְׁתַּפְּכוּ עַתָּה בַּעֲבוֹדָה לְאֻמִּית עֲנָקִית עַל אַדְמַת אֲבוֹתֵינוּ — לְהַצִּיל וּלְהֵחָיוֹת. בְּהַכָּרָה זוֹ נְחַנֵּךְ אֶת עַצְמֵנוּ וְאֶת כָּל אַחֵינוּ הַצְּעִירִים.

אָמְנָם, לֹא רַבִּים הֵם, אֲשֶׁר הַכָּרָה זוֹ תַּחְדּוֹר לִלְבָבָם, וְלֹא רַבִּים יִשָּׁאֲרוּ בְּמַחֲנֵנוּ לַעֲבוֹד לְפִיהָ. אֲבָל, הֲנַפְסִיד הַרְבֵּה? הֲרִבּוֹת עָזְרוּ לָנוּ בְּמִלְחַמְתֵּנוּ הַקָּשָׁה רִבְבוֹת הַשְּׂכִירִים, שֶׁשְּׂכַרְנוּם בְּאַרְבָּעִים פְּרוּטוֹת הָאִישׁ? הֲלֹא נְשָׂאָתַם רוּחַ מְצוּיָה, וְאִם לֹא כַּלְבּוּשׁ הֶחֱלִיפוּ אֶת דִּגְלָם? מֵאָז וּמֵעוֹלָם שָׂם עַמֵּנוּ אֶת לִבּוֹ אֶל הָאֵיכוּת וְלֹא אֶל הַכַּמּוּת. תּוֹרָתֵנוּ תְּצַוֶּה לָנוּ לְשַׁלֵּחַ מִתּוֹךְ הַמַּחֲנֶה אֶת כָּל רַכֵּי הַלֵּבָב, הָעֲלוּלִים לְהַשְׁלִיךְ אֶת דִּגְלָם בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה וְלָנוּס. נֵלֵךְ גַּם אָנוּ בַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת.

ב.

אֲרֻכָּה הַמִּלְחָמָה וְקָשָׁה. הִיא דוֹרֶשֶׁת מֵאֵת לוֹחֲמֶיהָ אַהֲבָה בְּלִי מְצָרִים לָעָם וְלָאָרֶץ, גְּבוּרָה וְסַבְלָנוּת מְרֻבָּה.

מִבֵּין הַמְּחוֹנָנִים בִּסְגֻלּוֹת אֵלֶּה נִבְחַר לָנוּ אֶת הַחֲלוּצִים, אֲשֶׁר בְּרִיאוּתָם,

שְׁנוֹתֵיהֶם וּמַצַּב מִשְׁפַּחְתָּם יַרְשׁוּם לְהִסְתַּדֵּר בְּמִסְדָּרָה, בַּעֲלַת מִשְׁמַעַת חֲזָקָה, וּלְהִתְמַכֵּר לַעֲבוֹדַת הָעָם. עַל הַחֲלוּצִים הָאֵלֶּה לְהִתְאַגֵּד לַאֲגוּדוֹת לֹא גְדוֹלוֹת, בְּנוֹת מֵאָה אוֹ חֲמִשִּׁים אִישׁ, וְלָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בַּזְּמַן הָרִאשׁוֹן לְבוֹאָם יַעַבְדוּ פֹּה כְּפוֹעֲלִים בַּמּוֹשָׁבוֹת וּבֶעָרִים, אֵצֶל עִבְרִים אוֹ נָכְרִים. וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר יִסְתַּגְּלוּ קְצָת אֶל הָאָרֶץ וְאֶל אַקְלִימָהּ וְיִרְכְּשׁוּ לָהֶם קְצָת נִסָּיוֹן בַּעֲבוֹדָה, יִשְׁתַּדְּלוּ לְהִתְיַשֵּׁב עַל הַקַּרְקָעוֹת, שֶׁיִּקְנוּ אוֹ שֶׁיַּחְכְּרוּ לְשָׁנִים מְרֻבּוֹת מִיק״א, מֵהַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת אוֹ מֵחֶבְרוֹת אֲחֵרוֹת וְגַם, אִם אֶפְשָׁר, מֵעֲרָבִים וּמֵהַמֶּמְשָׁלָה. הַמּוֹשָׁבוֹת הָאֵלֶּה תִּפְרַחְנָה הוֹדוֹת לַעֲמָלָם, לַחֲרִיצוּתָם וְלִמְסִירוּתָם שֶׁל הַמִּתְנַחֲלִים.

גִּחוּךְ יוֹפִיעַ עַל שִׂפְתֵי רַבִּים, בְּקָרְאָם אֶת הַדְּבָרִים הָאַחֲרוֹנִים. „וּבְכֵן", יֹאמְרוּ, „הֲסָתָה לְהִתְיַשְּׁבוּת פְּעוּטָה! רוֹצִים לְיַסֵּד עוֹד אֵיזוֹ מוֹשָׁבָה גּוֹוַעַת. הֲטֶרֶם נֵדַע, כִּי „הַהִתְיַשְּׁבוּת הַקְּטַנָּה" פָּשְׁטָה אֶת הָרֶגֶל?"

אָכֵן, שׁוֹמְעִים אָנוּ מִכָּל עֲבָרִים – וּבְיוֹתֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַצְמָהּ – עַל פְּשִׁיטַת הָרֶגֶל שֶׁל הַיִּשּׁוּב הַיָּשָׁן. בְּשֵׁם הַנִּסָּיוֹן אוֹמְרִים לָנוּ, כִּי הַיִּשּׁוּב לֹא יוּכַל לְהַצְלִיחַ בָּאָרֶץ, כָּל עוֹד לֹא יֶשְׁנוּ הַתְּנָאִים בְּתַכְלִית. – הָהּ! אַל יָעֵז אִישׁ לְדַבֵּר בְּשֵׁם הַנִּסָּיוֹן. וְכִי מַהוּ הַדָּבָר אֲשֶׁר נִסִּינוּ לַעֲשׂוֹת, לְמַעַן הִתְקָרֵב אֶל מַטְּרָתֵנוּ? הַהִקְרַבְנוּ בְּעֶשְׂרוֹת הַשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת עַל מִזְבַּח אַרְצֵנוּ חֵלֶק הָאֶלֶף מִזֶּה, שֶׁהִקְרַבְנוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עַל מִזְבְּחוֹת זָרִים?

אָמְנָם, הִתְאַסַּפְנוּ סְבִיב דִּגְלֵי צִיּוֹן, נָאַמְנוּ נְאוּמִים נִלְהָבִים, הֶעֱלֵינוּ אָבָק עַד לַשָּׁמַיִם. זָכִינוּ כְּבָר לַקְּרִיאָה הַיְדוּעָה: „הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם, הִנֵּה כִסָּה אֶת עֵין הָאָרֶץ". בְּרִגְעֵי הִתְלַהֲבוּת נָדַבְנוּ גַּם מִסְפַּר פְּרוּטוֹת. אֲבָל, הֲבָאֵלֶּה יִגָּאֵל עָם? אֶת הַחֲלוּצִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁבְּגוֹרָלָם נָפַל כָּל קֹשִׁי הַהַתְחָלָה, עֲזַבְנוּ לְנַפְשָׁם בְּיוֹם נִסְיוֹנָם הַמַּר, וַתָּבוֹא הַפִילַנְטְרוֹפְּיָה וַתְּרַעֲלֵם בִּזְהָבָהּ. אַחֲרֵיהֶם הוֹסִיפוּ עוֹד לָבוֹא צְעִירִים בּוֹדְדִים, מְזֻיָּנִים בְּאַהֲבָה רַבָּה לָאָרֶץ וּבְחֵפֶץ כַּבִּיר לְדַבֵּר מְעַט וְלַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה. אֲבָל גַּם הֵם אָבְדוּ לָנוּ וְלָאָרֶץ – וּבְאַשְׁמָתֵנוּ. לֹא סִדַּרְנוּם, לֹא עוֹדַדְנוּם, לֹא נָתַנּוּ תֹכֶן לְמַעֲשֵׂיהֶם וּמַטָּרָה בְּרוּרָה וּמְסֻיָּמָה לִשְׁאִיפָתָם. לְהֶפֶךְ, בְּשֵׁם חִבַּת צִיּוֹן וְצִיּוֹנוּת הִרְפִּינוּ אֶת יְדֵיהֶם, הֲמִסּוֹנוּ אֶת לְבָבָם וַנַּעַזְבֵם לְנַפְשָׁם: כִּמְיֻתָּרִים נֶחְשְׁבוּ לָנוּ. רַבִּים מֵהֶם שָׁבוּ כִּלְעֻמַּת שֶׁבָּאוּ, אֻמְלָלִים יוֹתֵר; וְהַנִּשְׁאָרִים נִסְפְּחוּ אֶל הַסְּבִיבָה הַמְּרֻעָלָה וְנִבְלְעוּ בָהּ.

ג.

נודה גָלוּי: לא עָשׂינוּ מְאוּמָה וְלָכֵן גַם לא הִשַׂגְנוּ כְּלוּם. וְעַתָּה, כְּשֶׁנִּפְקְחוּ עֵינֵינוּ לְהַכִּיר בְּטָעֻיוֹתֵינוּ, אֵין מָקוֹם לְיֵאוּשׁ, אֶלָּא לַעֲבוֹדָה. יֵשׁ לָנוּ אַלְפֵי צְעִירִים, וְאוּלַי גַם רְבָבוֹת, הַמַּקְרִיבִים אֶת נַפְשָׁם וְשׁוֹפְכִים אֶת דָמָם עַל מִזְבְּחוֹת זָרִים. וְגַם הֵמָּה הָיוּ לָנוּ, לוּ הֲבִינוֹנוּ, מָה עֲבוֹדָה עֲמָמִית דוֹרֶשֶׁת מֵאִתָּנוּ. אֵיךְ יוּכְלוּ אַלְפֵי הַצְּעִירִים לָבוֹא אֵלֵינוּ, אִם אָנוּ בְּעַצְמֵנוּ טוֹעֲנִים, שֶׁאֵין לָנוּ מַה לַּעֲשׂוֹת, אִם הִנְנוּ מוּגֵי לֵב, הַמִּתְיָאֲשִׁים וּבוֹרְחִים מִפְּנֵי כָּל מִכְשׁוֹל, יְרֵאִים מִכָּל עֲבוֹדָה קָשָׁה וְקָרְבָּן? תַּחַת לְמָשְׁכָם אֵלֵינוּ בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה, עוֹזְבִים אָנוּ אוֹתָם לְנַפְשָׁם אוֹ דוֹרְשִׁים מֵהֶם פְּרוּטוֹת. וְהֵם, נִרְגָּזִים מֵעֶלְבּוֹן וּכְאֵב, מַרְבִּים עוֹד לְהִתְרַחֵק מִמַּחֲנֵנוּ.

לְתַקֵּן אֶת הַמְּעֻוָּתִים הָאֵלֶּה תְּהִי תְּעוּדַת הָאֲגוּדוֹת אֲשֶׁר תִּוָּסַדְנָה. הֵן תִּמְשׁוֹכְנָה אֵלֵינוּ אֶת הַכּוֹחוֹת הַצְּעִירִים וְהָרַעֲנַנִּים בְּיוֹתֵר, בְּהוֹכִיחָן, כִּי יֵשׁ עַתָּה גַם בִּתְנוּעָתֵנוּ עֲבוֹדָה, הַדּוֹרֶשֶׁת הִתְאַמְּצוּת כָּל הַכּוֹחוֹת.

וְעַתָּה, אַחִים יְקָרִים! יֵשׁ בָּכֶם רַבִּים, אֲשֶׁר מִכְּבָר שָׁאֲפוּ לַעֲבוֹד עֲבוֹדַת הָעָם, וְרַק הַשְׁקָפוֹתֵינוּ הַמֻּטְעוֹת עַל עֲבוֹדַת הַיִּשּׁוּב עֲצָרוּ אוֹתָם. הַקְשִׁיבוּ לַקּוֹל הַקּוֹרֵא לָכֶם מֵהָרֵי יִשְׂרָאֵל: עוּרוּ, עוּרוּ, צְעִירֵי יִשְׂרָאֵל! חוּשׁוּ לְעֶזְרַת הָעָם: עַמֵּנוּ גוֹוֵעַ, מַהֲרוּ לְעֶזְרָתוֹ! עִזְבוּ לָנֶצַח, בְּלִי צֵל שֶׁל חֲרָטָה, אֶת כָּל אֲשֶׁר הוֹקַרְתֶּם עַד עַתָּה — וּבוֹאוּ לַעֲבוֹדַת הָעָם!

ד.

עֲלֵיכֶם לְשׁוֹבֵב לָאָרֶץ אֶת חִבַּת בָּנֶיהָ וְלִבְרוֹא תְּקוּפָה חֲדָשָׁה בַּיִּשּׁוּב. אַךְ הִכּוֹנוּ לִקְרַאת מַשְׂטֵמַת הַסְּבִיבָה הָעִבְרִית בָּאָרֶץ, אֲשֶׁר תִּרְאֶה בָּכֶם מִתְחָרֶה מְסֻכָּן: הִכּוֹנוּ לִקְרַאת לַעֲגָהּ וּבִטּוּלָהּ וְלִקְרַאת יֵאוּשָׁהּ הָאוֹכֵל מִנֶּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר. הֱיוּ נְכוֹנִים לְהִלָּחֵם אֶת הַטֶּבַע, אֶת מַחֲלוֹת וְרָעָב, אֶת אֲנָשִׁים, שׂוֹנְאִים וְגַם יְדִידִים, נָכְרִים וְאַחִים. רַבִּים מִכֶּם יִפְּלוּ אוּלַי בְּמִלְחַמְתָּם הַקָּשָׁה מִמַּחֲלוֹת וְיִסּוּרִים, מֵרָעָב וְעָמָל, אַךְ הַמִּלְחָמָה — מִלְחֶמֶת שָׁלוֹם זוֹ — תִּמָּשֵׁךְ עַד הַנִּצָּחוֹן. אִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב אַל יִכָּנֵס לְמִסְדָּרָה זוֹ. כָּל הֶחָפֵץ לָתֵת אֶת יָדוֹ לָהּ, יִבְדּוֹק אֶת מִזְגּוֹ וְטִבְעוֹ הֵיטֵב, בְּטֶרֶם יִכָּנֵס. יִכָּנְסוּ אַךְ גִּבּוֹרִים מָרֵי נֶפֶשׁ, אֲשֶׁר יִלָּחֲמוּ בְּעַד מַשָּׂא נַפְשָׁם כַּנּוֹאָשִׁים, בְּלִי כָּל צֵל מַחֲשָׁבָה לְהִסּוֹג. מַהֲרוּ וָבוֹאוּ! חַדְּשׁוּ אֶת יְמֵי הַבִּילוּ״יִם בְּיֶתֶר שְׂאֵת וָעֹז.

יָדוֹעַ תֵּדְעוּ, כִּי עַמֵּנוּ חוֹלֶה וְאֻמְלָל. אַל תְּקַוּוּ מִמֶּנוּ לְעֵזֶר, וְאַל תָּבוֹאוּ עָלָיו בִּתְבִיעוֹת וּבְתַרְעוּמוֹת. עֲלֵיכֶם לַעֲזוֹר לוֹ וּלְעוֹדְדֵהוּ. וִיהִי גְמוּלְכֶם הַיְחִידִי—הַנַּעֲלֶה וְהַנִּשְׂגָּב מִכָּל הַגְּמוּלִים – הַשָּׂגַת מַטְּרָתֵנוּ.

תרס״ד.

מָרְדְּכַי בֶּן צְבִי קַצָּף.

א.

רוֹצֶה אֲנִי לְסַפֵּר דְּבָרִים אֲחָדִים עַל תְּכוּנַת הַצָּעִיר הַמָּנוֹחַ מָרְדְּכַי קַצָּף. שְׁתֵּי שָׁנִים וָחֵצִי עָבְרוּ מִזְּמַן שֶׁרְאִיתִיו בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה. בִּימֵי הַפֶּסַח בִּשְׁנַת תרס״ו, בְּבַקְּרִי אֶת עִיר מְגוּרֵי אֲבוֹתַי, נִזְדַּמַּנְתִּי אִתּוֹ בַּאֲסֵפַת צִיּוֹנִים צְעִירִים, שֶׁהָיְתָה, מֵחֲמַת מַצַּב מִלְחָמָה, מִחוּץ לָעִיר. הָאֲסֵפָה הָיְתָה רַבַּת עָם, וּפִתְאוֹם נִרְאוּ שׁוֹטְרִים בָּאִים. כָּל הַנֶּאֱסָפִים נִבְהֲלוּ וּבָרְחוּ, אַךְ חֲמִשָּׁה צְעִירִים נִשְׁאֲרוּ, וּבֵינֵיהֶם גַּם קַצָּף. אַחֲרֵי שֶׁיָּצָאנוּ בְשָׁלוֹם מִידֵי הַשּׁוֹטְרִים, אָמַר קַצָּף, כִּי מֵבִין הוּא, אָמְנָם, שֶׁצָּרִיךְ לִבְרוֹחַ בְּמִקְרִים כָּאֵלֶּה, אֲבָל לִבּוֹ אֵינוֹ נוֹתֵן אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת כָּזֹאת.

בַּיָּמִים הָהֵם נִשְׁאֲרוּ בְּמַחֲנֵה הַצִּיּוֹנִים בְּרוּסְיָה אַךְ אֵילוּ אִנְטֶלִּיגֶנְטִים וּבְנֵי בַּעֲלֵי בָתִּים, אֲשֶׁר יָרְאוּ לְהִסָּפֵחַ אֶל הַמִּפְלָגוֹת הַלֹּא חֻקִּיּוֹת, כִּמְסֻכָּנוֹת בְּיוֹתֵר. וְלָכֵן הִתְעַנְיַנְתִּי לָדַעַת, מָה הֵנִיעַ אֶת הֶחָבֵר הֶחָדָשׁ הַזֶּה, הַמָּלֵא חַיִּים וָאֹמֶץ, לְהִכָּנֵס אֶל מַחֲנֵה הַצִּיּוֹנִים. בָּאתִי אִתּוֹ בִּדְבָרִים, וְהוּא אָמַר לִי:

„צִיּוֹנִי אֲנִי מִכְּבָר, אֲבָל לֹא הֵבַנְתִּי, בְּאֵיזוֹ דֶרֶךְ נַשִּׂיג אֶת מַטְּרָתֵנוּ, וּמָה עָלַי לַעֲשׂוֹת? אֵינִי יוֹדֵעַ לֹא לְהַטִּיף וְלֹא לִכְתּוֹב מַאֲמָרִים. רַק עַכְשָׁיו הֵבַנְתִּי אֶת הַצִּיּוֹנוּת, הֵבַנְתִּי, כֵּיצַד נוּכַל לִרְכּוֹשׁ אֶת אַרְצֵנוּ: צָרִיךְ לִנְסוֹעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וַאֲנִי נוֹסֵעַ בְּעוֹד חֳדָשִׁים אֲחָדִים, כְּשֶׁתִּגָּמֵר שְׁנַת עֲבוֹדָתִי אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלִּי".

ב.

בִּימֵי הַסֻּכּוֹת בִּקַּרְתִּי שׁוּב אֶת עִירִי, וְהִנֵּה מָרְדְּכַי קַצָּף כְּבָר גָּמַר אֶת חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו וּמִתְכּוֹנֵן לִנְסוֹעַ. הָיְתָה לוֹ מִלְחָמָה קָשָׁה עִם אִמּוֹ, אֲשֶׁר חָפְצָה, כִּי יִסַּע דַּוְקָא לַאֲמֵרִיקָה: הוּא קִבֵּל מִשָּׁם כֶּסֶף וְכַרְטִיס נְסִיעָה. אֲבָל מָרְדְּכַי עָמַד עַל דַּעְתּוֹ וַיִּסַּע לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

בַּתְּחִלָּה הָיָה בַּגָּלִיל וְעָבַד שָׁם, אַחַר עָבַר לִיהוּדָה וְעָבַד בְּזִכְרֹנוֹת רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן וּמוֹצָא. לְבַסוֹף בָּא לְחַוַּת כִּנֶּרֶת וְשָׁם נִקְטַף בִּידֵי הַמָּוֶת הָאַכְזָרִי בִּשְׁעַת עֲבוֹדָתוֹ: פִּרְדָּה הִכְּתָה אוֹתוֹ בְּבִטְנוֹ מַכָּה אֲנוּשָׁה. בְּדֶרֶךְ קָשָׁה וּמְעֻנָּה טֻלְטַל לִצְפַת. וְאַחֲרֵי עִנּוּיִים וְיִסּוּרִים קָשִׁים מֵת שָׁם לְעֵינֵי שְׁלֹשֶׁת רֵעָיו, שֶׁסְּעָדוּ אוֹתוֹ עַל עֶרֶשׂ דְּוָיוֹ.

תרס״ח.

הַבַּחַר.

א.

אֲנַחְנוּ הוֹלְכִים וּמִשְׁתַּלְּמִים בַּעֲבוֹדָתֵנוּ. בַּעַל־לֵינוּ כְּבָר עָזַב אֶת הַשְׁגָּחָתוֹ, מָסַר אֶת אַמַּת הַמִּדָּה (בָּהּ הָיָה מוֹדֵד אֶת עֹמֶק הַחֲפִירָה, אִם הִגִּיעַ לְשִׁעוּרוֹ) לְאֶחָד מִשֶּׁלָּנוּ וּפוֹקְדֵנוּ אַךְ לִפְרָקִים. כְּבָר יֶשְׁנָם בֵּינֵינוּ, שֶׁמִּצְטַיְּנִים בַּעֲבוֹדָתָם, אַף כִּי פָּחוֹד פְּחַדְנוּ קֹדֶם מִפְּנֵי הַבַּחַר. בָּחוּר אֶחָד, בַּעַל פָּנִים נֶחְמָדִים, עוֹבֵד בְּלִי כָל עֲיֵפוּת וִיגִיעָה, וּכְבָר מְחַכֶּה הוּא בְּהַכָּרַת עֶרֶךְ עַצְמוֹ וּבְבַת צְחוֹק שֶׁל אֹשֶׁר לִשְׁכֵנוֹ, הָעוֹמֵד שְׁטוּף־זֵעָה וּבוֹרֵר בְּקֹצֶר רוּחַ אֶת פֵּרוּרֵי הַיַּבֹּלִית, שֶׁנֶּחְתְּכוּ בְּמַעְדְּרוֹ – מְחַכֶּה, שֶׁיְּפַנֶּה לוֹ זֶה אֶת הַדֶּרֶךְ. הַכֹּל עוֹמְדִים בְּשׁוּרָה כְּפוּפִים וּמְפֻשְּׂקֵי רֶגֶל, בְּאֹפֶן שֶׁהַגּוּף לֹא יָנוּעַ. הָעוֹדֵר אוֹחֵז אֶת קְצֵה הַמַּעְדֵּר בִּשְׁתֵּי כַפָּיו, מְנִיפוֹ וּמַכֶּה בוֹ בְּחָזְקָה אֶל הָאֲדָמָה, מַעֲבִיר בַּהֲחָלָקָה אֶת הַכַּף הַשְּׂמָאלִית לְאֹרֶךְ הַקַּת, עַד הַגִּיעָהּ לַבַּרְזֶל, וּמוֹשֵׁךְ בְּכֹחַ אֲחוֹרַנִּית אֶת הַכְּלִי יַחַד עִם הֶעָפָר שֶׁדָּבַק בּוֹ. וְחוֹזֵר חֲלִילָה. רַק הַיָּדַיִם לְבַדָּן נָעוֹת בַּהוֹשָׁטָה וְהַחֲזָרָה, בְּעֵת שֶׁהַגּוּף עוֹמֵד כָּפוּף וּמוּצָק בִּמְקוֹמוֹ. וּמִתְחָרִים הֵם זֶה בָּזֶה, וְכָל אֶחָד רוֹדֵף אֶת חֲבֵרוֹ בִּמְהִירוּת רַבָּה, בִּשְׁאִיפַת נִצָּחוֹן, בְּבַת צְחוֹק שֶׁל אֹשֶׁר וּבְשִׂמְחָה גְלוּיָה. וְחֶרְפָּה לָעוֹבֵד, אֲשֶׁר חָסֵר כֹּחוֹ, הַיַּבֹּלִית הַמְרֻבָּה שֶׁלּוֹ אוֹ הָאֲדָמָה הַקָּשָׁה עִכְּבוּהוּ.

ב.

מְשֻׁנֶּה הוּא הַקַּרְקַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשִׁכְבוֹתָיו מִשְׁתַּנּוֹת לִפְעָמִים עִם כָּל צַעַד. הִנֵּה עָבַרְתָּ בַּחוֹל, וְהִנֵּה אַדְמַת חֹמֶר. הוֹי, אַדְמַת חֹמֶר! בַּעַל־לֵינוּ הָיָה מִתְפַּלֵּל לָהּ, וַאֲנַחְנוּ קִלַּלְנוּ אוֹתָהּ. לִפְעָמִים אֶפְשָׁר עוֹד לְהַלְמָהּ, אֲבָל יֵשׁ אֲשֶׁר לֹא יַצְלִיחוּ עָלֶיהָ כָּל מַעְדֵּר וְקַרְדֹּם. מוֹרִידִים אֶת הַמַּעְדֵּר בְּחָזְקָה – וּכְאִלּוּ פָּגַע בְּסֶלַע. רַק חִדּוֹ מִדַּבֵּק בְּחֹמֶר, וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאוֹ. וְצָרִיךְ הָעוֹבֵד לְפוֹרֵר בִּשְׁאֵרִית הַכּוֹחוֹת אֶת הָאֲדָמָה פֵּרוּר

פְּרוּר, וְהַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם כּוֹשְׁלוֹת, וְחֻלְשָׁה תּוֹקֶפֶת אֶת כָּל הַגּוּף, בְּעוֹד שֶׁהַהוֹלְכִים מֵאַחֲרֶיךָ, שֶׁעָבְדוּ בְּשִׁכְבַת חוֹל, עוֹמְדִים אַרְבַּעְתָּם עַל גַּבְּךָ וּמְחַכִּים לְפִנּוּי הַדֶּרֶךְ. סוֹף סוֹף גָּמַרְתָּ: הַכֹּל מְחֻצָּב וּמְחֻטָּב, הַקַּרְקַע מְשֻׁוֶּה. וְהִנֵּה קָפַץ בַּעֲלֵינוּ בְּאַמַּת הַמִּדָּה וּמָצָא, שֶׁהָעֹמֶק חָסֵר סֶנְטִימֶטְרִים אֲחָדִים – וְעָלֶיךָ לַחֲזוֹר עַל כָּל הַפָּרָשָׁה מִתְּחִלָּתָהּ. וְיֵשׁ שֶׁפָּגַעְתָּ בְּרֶשֶׁת יַבָּלִית, וְהִנְּךָ מֻכְרָח לְהַנִּיחַ מִדֵּי רֶגַע אֶת הַמַּעְדֵּר וְלָשׁוּחַ לָאָרֶץ, כְּדֵי לְמַלֵּא אֶת הַסַּלִּים, סַל אַחֲרֵי סַל, בָּעֵשֶׂב הַמַּשְׁחִית, עַד כִּי לֹא תַעֲמוֹד לְךָ סַבְלָנוּתֶךָ.

אֲבָל, הִנֵּה שׁוּב שִׁכְבַת חוֹל אוֹ אֲדָמָה שְׁחוֹרָה. נוֹשְׁמִים אֲנַחְנוּ מִתּוֹךְ הַרְוָחָה, וְהָעֲבוֹדָה מַתְחִילָה מִתְקַדֶּמֶת עַל יְדֵי הָרוֹדְפִים וְהַבּוֹרְחִים. עוֹמְדִים אָנוּ בְּשׁוּרָה, מְרֻחָקִים זֶה מִזֶּה מֶרְחָק יָדוּעַ, וּמִקְצֵה הַשּׁוּרָה וְעַד הַקָּצֶה אֶפְשָׁר לְהַחֲלִיף דְּבָרִים. כָּל חִדּוּד וְכָל דְּבַר הֲלָצָה מִתְבַּשֵּׂר כְּהֶרֶף עַיִן מִפֶּה אֶל פֶּה לְכָל הַחֲבֵרִים. מְדַבְּרִים בְּכָךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, אֲבָל, בְּעִקָּר, עַל הַכַּבַּח וְעַל „גִּבּוֹרָיו", וְעַל הַנֶּחֱשָׁלִים וְעַל הַבּוֹגְדִים, אֲשֶׁר לֹא עָמְדוּ בְּנִסָּיוֹן וְעָזְבוּ אֶת הַכַּבַּח אַחֲרֵי עֲבוֹדַת יוֹם אוֹ חֲצִי יוֹם.

יוֹם עֲבוֹדָתִי הָרִאשׁוֹן.

א.

הַשֶּׁמֶשׁ יָצְאָה כְּדַרְכָּהּ מֵאֲחוֹרֵי הָרֵי יְהוּדָה, הִזְהִירָה שָׁעָה קַלָּה וְנִתְכַּסְּתָה בָּעֲרָפֶל. עֲגוּמָה עָמְדָה, מֻקֶּפֶת עֲנָנִים וּכְמוֹ נְתוּנָה בַּמָּצוֹר, בְּאֶפֶס יְכֹלֶת לָתֵת אֶת אוֹרָהּ.

בָּרְחוֹב קָמָה תְנוּעָה. רוֹעֶה עַרְבִי דוֹפֵק עֵדֶר בָּקָר וָצֹאן. גַּמֶּלֶת עָבְרָה וְהִתְעַכְּבָה כִּמְעַט אֵצֶל כָּל בַּיִת; הִבְרִיכוּ אֶת הַגְּמַלִּים וּפֵרְקוּ מֵעֲלֵיהֶם פֶּחָמִים וּשְׁאָר פְּרַקְמַטְיָה שֶׁל עֲרָבִים. וְהִנֵּה נוֹהֲרִים עֲרָבִים פַּלָּחִים מֵהַכְּפָרִים הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים. מֵאוֹת מִכָּל צַד וָעֵבֶר, כְּנוּפְיוֹת, כְּנוּפְיוֹת, מִי בַּחֲמוֹר וּמִי בְּרָגֶל. הוֹלְכִים הֵם לַעֲבוֹד בִּשְׂדוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְפַרְדְּסֵי יְהוּדָה. וּפַלָּחוֹת עוֹבְרוֹת, גְּלוּיוֹת חָזֶה בְּתִלְבָּשְׁתָּן הַכְּחֻלָּה וּבְמִכְנְסֵיהֶן, חֲבוּשׁוֹת מִטְפַּחַת אֲרֻכָּה לְרֹאשָׁן, מְקֻעְקָעוֹת הַפָּנִים וְהַיָּדַיִם בִּכְתֹבֶת כְּחֻלָּה שֶׁל נְקוּדוֹת, כּוֹכָבִים, צִיצִים וּפְרָחִים, עֲדוּיוֹת צְמִידֵי זְכוּכִית צִבְעוֹנִים וּמְסֻבָּלוֹת מַחֲרוּזוֹת שֶׁל מַטְבְּעוֹת; מֵהֶן יְפֵיפִיּוֹת, עַגְבָנִיּוֹת בִּתְנוּעוֹתֵיהֶן, וּמֵהֶן זְקֵנוֹת בָּלוֹת וְעִוְּרוֹת לְמֶחֱצָה. כֻּלָּן, כְּמַחֲנֵה הַיְלָדִים, הַהוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶן, בָּאוּ לַעֲבוֹד בְּבָתֵּי הַיְּהוּדִים, בְּחַצְרוֹתָם וּבְגַנֵּיהֶם.

דָּפְקוּ בְּחַלּוֹנִי. בָּאוּ חֲבֵרַי לִקְרָאֵנִי לַעֲבוֹדָה. תְּרוּעַת שִׂמְחָה, פִּטְפּוּט עַלִּיז וְשִׂיחָה חֲטוּפָה עַל הַגֶּשֶׁם וְתַעֲלוּלָיו. וְתֵכֶף יָצָאנוּ.

עָבַרְנוּ עַל פְּנֵי הַשּׁוּק. תַּגָּרִים, עֲרָבִים וַעֲרָבִיּוֹת, הִכְרִיזוּ עַל סְחוֹרָתָם — עוֹפוֹת, בֵּיצִים, עַגְבָנִיּוֹת וּשְׁאָר יְרָקוֹת. הַשּׁוּק הָיָה מָלֵא יְהוּדִים עִם תִּיקֵי טַלִּיּוֹת וּתְפִלִּין תַּחַת אַצִּילוֹת יְדֵיהֶם וִיהוּדִיּוֹת טְעוּנוֹת סַלִּים. הַצְּוָחָה עָלְתָה עַד לַשָּׁמַיִם. הַמּוֹכְרִים דָּרְשׁוּ מְחִירִים גְּבוֹהִים, וְהַיְּהוּדִים עָמְדוּ עַל הַמִּקָּח. אַחַד הַקּוֹנִים הֶרְאָה גְּבוּרַת „אִכָּר" וְשָׁבַר סַל בֵּיצִים, וְהַמּוֹכֵר גֹּרַשׁ מִן הַשּׁוּק.

פָּגַשְׁנוּ פוֹעֲלִים, בּוֹדְדִים וְזוּגוֹת זוּגוֹת, הוֹלְכִים הֲלִיכָה יְשָׁרָה וּמְהִירָה, מְזֻיָּנִים בִּכְלֵי עֲבוֹדָה וּמְצֻיָּדִים אֹכֶל.

וּבַשָּׂדֶה הִתְחַדְּשׁוּ מַעֲשֵׂי בְרֵאשִׁית. הַכֹּל נִתְרַבֵּךְ, נִתְעַדֵּן. הָאִילָנוֹת בַּגַּנִּים הִתְיָרְקוּ, הִתְחַיּוּ. הַכֹּל הִתְרַחֵץ בְּגֶשֶׁם הַיְצִירָה.

אַיֵּם הַזְּרָמִים וְהַפְּלָגִים שֶׁל אֶתְמוֹל? שׁוּב קַרְקַע בָּטוּחַ, מוּצָק. מִישׁוֹר חוֹל זֶה מִשְׂתָּרֵעַ לְנֶגְדֵּנוּ מְרֻחָץ וּמְשֻׁפְשָׁף.

גַּם הַמַּחֲרֵשָׁה נִרְאֲתָה בַּשָּׂדֶה. אַדְמַת חוֹל נֶחְרְשָׁה פֹּה וָשָׁם. פֹּה צֶמֶד בָּקָר מוֹשֵׁךְ בְּעֹל, וְשָׁם זוּג סוּסִים, וְהִנֵּה הַגָּמָל הָעֲנָק וְהַחֲמוֹר הַנַּנָּס, וְשׁוֹר וַחֲמוֹר יַחְדָּיו! כִּלְאַיִם? הָכֵיצַד? — הַשָּׂדוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם, אֲבָל הַחוֹרְשִׁים עֲרָבִים, וְאֵלֶּה אֵינָם מַשְׁגִּיחִים בְּכִלְאָיִם.

ב.

הִגַּעְנוּ לִמְקוֹם עֲבוֹדָתֵנוּ. חֲבֵרִים אֲחָדִים הִקְדִּימוּנוּ, וְהָעֲבוֹדָה כְּבָר הִתְחִילָה.

הֵכִינוּ חֹמֶר לְבִנְיָן. פּוֹעֲלִים וּמַעְדְּרִים בִּידֵיהֶם הֵכִינוּ חוֹל וָסִיד, שָׂמוּ בְּסַלִּים וֶהֱרִיקוּם לְתוֹךְ תֵּבַת הַבַּנָּאִים.

צָעִיר כְּבַד תְּנוּעָה וְטָעוּן מִשְׁקָפַיִם עָמַד בְּתוֹךְ הַתֵּבָה, כָּפוּף עַל מַגְרֵפָתוֹ, וְגִבֵּל בְּלִי הֶרֶף אֶת הַסִּיד וְאֶת הַחוֹל בַּמַּיִם, כְּשֶׁמִּכְנָסָיו חֲפוּתִים לוֹ עַד הַבִּרְכַּיִם. וּשְׁנֵי בַּחוּרִים חֲזָקִים, מְהִירֵי תְנוּעָה וְעַלִּיזִים מִלְּאוּ אֶת הַדְּלָיִים תַּעֲרֹבֶת זוֹ.

אָנֹכִי נִמְנֵיתִי בֵּין הַסַּבָּלִים. לָקַחְתִּי אֶת הַדְּלָיִים הַמּוּכָנִים בִּשְׁבִילִי, נִגַּשְׁתִּי בְּקוֹמָה זְקוּפָה אֶל „הַמַּעֲנִיקִים", וּבִדְלָיִים מְלֵאִים נִפְטַרְתִּי מֵהֶם בְּהַבָּרַת עַרְבִי. טִפַּסְתִּי בַּמַּדְרֵגוֹת וְעָלִיתִי לְמַעְלָה, אֶל הַבַּנָּאִים. הַדְּלָיִים מְלֵאִים, כְּבֵדִים וּמוֹשְׁכִים אוֹתְךָ לְמַטָּה, אֶל הַקַּרְקַע, אֲבָל אַתָּה חָזָק מֵהֶם.

וְהָעֲלִיּוֹת וְהַיְרִידוֹת, וְהַהֲלִיכוֹת וְהַחֲזָרוֹת תְּכוּפוֹת, אוּלָם שֶׁל שִׂמְחָה הֵן. הֲרֵי אַתָּה מַרְעִים אֶת הַמַּעֲנִיקִים, הָאוֹמְרִים לְהַגְדִּישׁ אֶת דְּלָיֶיךָ. כְּאִלּוּ בְּהֶסֵּחַ הַדַּעַת מַשְׁמִיט הִנְּךָ לְתוֹךְ תֵּבָתָם אֶת הַדְּלָיִים הַגְּדוּשִׁים, וְאֵלֶּה מִתְרוֹקְנִים לְמֶחֱצָה, וּכְהֶרֶף עַיִן שָׁב אַתָּה וּמְטַפֵּס לְמָעְלָה. וְהִנְּךָ הוֹלֵךְ וְגָדֵל יַחַד עִם הַקִּיר הַגָּדֵל לְעֵינֶיךָ. וּמִי זֶה יָשִׂים לֵב לְפִיק בִּרְכַּיִם, לְצָרֶבֶת יָד מִסִּיד? בְּגָדֶיךָ כְּבָר הִלְבִּינוּ, וּמַרְגִּישׁ הִנְּךָ אֶת הַסִּיד עַל פָּנֶיךָ — וְדַעְתְּךָ עָלֶיךָ זָחָה!

בְּרִגְעֵי הַמְּנוּחָה, בֵּין הֲכָנַת חֹמֶר לַהֲכָנָה, הָיִיתִי יוֹשֵׁב עַל קוֹרָה וּמִסְתַּכֵּל: טֶבַע חַי וּסְבִיבָה עַלִּיזָה. מְשׂוֹחֲחִים, צוֹחֲקִים וּמַצְחִיקִים. בָּא חָבֵר לְבַקְּרֵנוּ. בְּעָלֵינוּ שְׁאָלוֹ, אִם רוֹצֶה הוּא לַעֲבוֹד? וּרְאוּ נָא בְּשִׂמְחָתוֹ! כְּבָר פָּשַׁט אֶת בִּגְדוֹ וּבְמִכְנְסֵי שַׁבָּת נִגַּשׁ אֶל הַסִּיד. חֶדְוָה כְּלָלִית!

אַךְ הַגַּבָּל, דּוֹמֶה, אֵינוֹ מַכִּיר בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּלָל וּכְלָל בְּיֵשׁוּתֵנוּ. תָּמִיד כָּפוּף וְעָסוּק בַּעֲבוֹדָתוֹ הַקָּשָׁה. לִפְרָקִים יַפְסִיק מֵעֲבוֹדָתוֹ וְיָרֵד אֶת רַגְלָיו, שֶׁהַסִּיד צָרַב בָּהֶן צָרְבוֹת לָרֹב. וְרַק בֵּין הֲרָקַת הַתֵּבָה לִמְלוֹאָהּ יְשַׁפְשֵׁף בְּעֹז אֶת שׁוֹקָיו, אַחַר יָסוּךְ אוֹתָן יָפֶה יָפֶה בְּשֶׁמֶן זַיִת וִימַהֵר לָשׁוּב לַעֲבוֹדָתוֹ.

אֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם תְּבֻלָּה בְּשִׂיחָה, בַּהֲלָצוֹת וּבְחִידוֹת. אַךְ הַגַּבָּל לֹא הִתְעָרֵב בְּשִׂיחוֹתֵינוּ. הוּא הִשְׁקִיעַ אֶת עֵינָיו בְּסֵפֶר עַל גִּדּוּל עוֹפוֹת וְקָרָא בּוֹ בִּרְצִינוּת יְתֵרָה.

וְשׁוּב נִגַּשְׁנוּ לַעֲבוֹדָה. הָאֶצְבָּעוֹת כְּבָר הָיוּ מְצֹרָבוֹת מִן הַסִּיד, וְצָרִיךְ הָיָה לְסוּכָן מִזְּמַן לִזְמַן בְּשֶׁמֶן. הַגַּב כָּאַב קְצָת, אוּלָם מַצַּב הַנֶּפֶשׁ הָיָה מְרוֹמָם.

הַשֶּׁמֶשׁ כְּבָר צָנְחָה מִמְּרוֹם הָרָקִיעַ, וְהַחֲמִימוּת רָפְתָה מְעַט. הָיְתָה אֵיזוֹ נְעִימוּת בָּאֲוִיר. הָרוּחַ כְּמוֹ לַטֵּף לִטְּפָה, וְהָעֲבוֹדָה נֶעֶשְׂתָה בְּיֶתֶר רָצוֹן וָעֹז.

אֶלָּא, שֶׁיּוֹם הַמָּחֳרָת מֻטָּל בְּסָפֵק. לְחֵלֶק מִן הַפּוֹעֲלִים בְּיָדַי לֹא תִהְיֶה פֹּה עֲבוֹדָה. וּמִי יִהְיוּ בַּעֲלֵי הַמַּזָּל? וְאִם יַחֲזוֹר הַגֶּשֶׁם, נִהְיֶה שׁוּב כֻּלָּנוּ אַחִים לְצָרָה!

ג.

הַפַּעֲמוֹן הַגָּדוֹל, הַמֻּצָּב בַּשָּׂדֶה, צִלְצֵל לְלֶכְתֵּנוּ הַבַּיְתָה. רָחַצְנוּ אֶת הַיָּדַיִם וְהַפָּנִים, הִתְקַנּוּ אֶת עַצְמֵנוּ וְהָלַכְנוּ לַמּוֹשָׁבָה.

הַחֲבוּרָה יָצְאָה בְּשִׁירָה וְנִתְרַחֲקָה קְצָת מִמֶּנִּי. וַאֲנִי מְהַלֵּךְ יְחִידִי וְחוֹשֵׁב עַל עַצְמִי וְעַל כָּל אֲשֶׁר מִסָּבִיב לִי. בְּשָׁעָה זוֹ הִתְאַוֵּיתִי מְאוֹד לִרְאוֹת אֶת בְּבוֹאָתִי בַּמַּרְאָה.

עָבַרְתִּי עַל הַמְּקוֹמוֹת הַנֶּחֱרָשִׁים: עֲרוּגוֹת וּתְלָמִים, עֵינָם שְׁחַרְחַר וְעָדִין, פְּנֵיהֶם מְפִיקִים חַיּוּת, וְנִיב לָהֶם. מִקָּרוֹב וּמֵרָחוֹק נִרְאִים הַחוֹרְשִׁים, הַצּוֹעֲדִים אַחֲרֵי הַמַּחֲרֵשׁוֹת. הָאֶחָד בַּמִּישׁוֹר, הַשֵּׁנִי מְטַפֵּס עַל הַגִּבְעָה בְּמַחֲרַשְׁתּוֹ, הַשְּׁלִישִׁי יוֹרֵד וְשׁוֹקֵעַ בַּבִּקְעָה, וְנִפְגָּשִׁים הֵם אִישׁ בְּרֵעֵהוּ.

מִי הֵם הַמְאֻשָּׁרִים הָאֵלֶּה, מְפַלְּחֵי הָאֲדָמָה וּמְשַׂדְּדֶיהָ? חֲלוֹמוֹת נוֹשָׁנִים עָלוּ בְּמוֹחִי. וְהַשְּׁאִיפָה לַחֲרוֹשׁ עַל אַדְמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיְתָה מְפַעֶמֶת אוֹתִי בְּחוּץ לָאָרֶץ, הִתְעוֹרְרָה בִי בְּכָל עֹז. וַאֲנִי יוֹצֵא לִי אָז יוֹם יוֹם מִחוּץ לַעֲיָרָתִי הַקְּטַנָּה, הוֹלֵךְ אֶל הָאִכָּרִים הָרוּסִים וּמִתְבּוֹנֵן אֶל חֲרִישָׁתָם. הִנֵּהוּ, צָעִיר חָסִין, הוֹפֵךְ אֲדָמָה קָשָׁה בְּמַחֲרַשְׁתּוֹ. „אַל תָּזוּחַ עָלֶיךָ דַעְתֶּךָ, מוּזִ'יק רוּסִי! אֲנִי אֶחֱרוֹשׁ כָּכָה תַּחַת שָׁמַיִם לוֹהֲטִים!"

אוּלָם, מַדּוּעַ אֵין אֲנִי חוֹרֵשׁ? כֵּיצַד נֶהְפַּכְתִּי לְסַיָּד? וְאַיֵּה אַחֵינוּ הָאִכָּרִים? אֵיִם שֶׁרְאִיתִים בַּגּוֹלָה חוֹרְשִׁים עַל גַּבֵּי הַגְּלוּיוֹת הַמְצֻיָּרוֹת?

נִתְנַדֵּף חֲלוֹמִי. וּקְלָלָה נִמְרָצָה נִתְלְתָה בִּקְצֵה לְשׁוֹנִי. חָפַצְתִּי לְבַטֵּא אוֹתָהּ מְפֹרָשׁ עִם טִפַּת הָרַעַל, שֶׁדָּבְקָה בָהּ בְּתוֹךְ לִבִּי.

חֲבֵרִי הִפְסִיקָנִי. שָׁב הוּא מִמְּקוֹם עֲבוֹדָה אַחֵר, רָאָנִי, הִשִּׂיגַנִי וְסָטַר לִי עַל שִׁכְמִי. הֶרְאָה לִי בְּשִׂמְחָה יְתֵרָה מַטְבֵּעַ שֶׁבְּיָדוֹ וְקָרָא:

— בְּנִיר אֶבְרְכֶנָּה, בְּתִיק מְיֻחָד אֲשִׂימֶנָּה, וְהָיְתָה קְשׁוּרָה עַל לִבִּי תָּמִיד לְמַזְכֶּרֶת: מַטְבֵּעַ זוֹ קִבַּלְתִּי בִּשְׂכַר עֲבוֹדָתִי, שְׂכָרִי הָרִאשׁוֹן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

צָחַק וְהִתְרַחֵק מִמֶּנִּי, כִּי הִתְאַמֵּץ לְהַשִּׂיג אֶת הַחֲבוּרָה, שֶׁקָּדְמָה לָנוּ.

הִרְחַבְתִּי אֶת צְעָדַי גַּם אֲנִי, כְּדֵי לְהַשִּׂיג אֶת חֲבֵרַי. מֵרָחוֹק רָעֲמָה שִׁירָתָם:

„חוּשׁוּ, אַחִים, חוּשׁוּ!"

וְהַלְּבָבוֹת מִתְרַכְּכִים וּמִתְחַזְּקִים כְּאֶחָד, וְהַפָּנִים לוֹהֲטִים, מַבְרִיקִים.

„בָּאָרֶץ הַקְּרוּחָה מִשִּׁלְטוֹן הָאֶזְרוֹעַ".

הִשַּׂגְתִּים. הָלַכְנוּ בְּשׁוּרָה, זוּגוֹת זוּגוֹת. בַּדֶּרֶךְ נִצְטָרְפוּ אֵלֵינוּ עוֹד פּוֹעֲלִים, וְהַשִּׁירָה גָּבְרָה.

פָּגַשְׁנוּ אִכָּרִים. מֵהֶם עִקְּמוּ אֶת פְּנֵיהֶם וּמֵהֶם הִקְשִׁיבוּ דוּמָם. עֲגָלוֹת טְעוּנוֹת כְּלֵי חֲרִישָׁה שָׁבוּ מִן הַשָּׂדוֹת וְעָבְרוּ עַל פָּנֵינוּ. הָעֶגְלוֹנִים הָעֲרָבִים נִתְעַכְּבוּ מְעַט וְהִבִּיטוּ בָנוּ.

וְהִנֵּה חוּצוֹת הַמּוֹשָׁבָה לִקְרָאתֵנוּ. וְהַשִּׁירָה לֹא פָּסָקָה. מִבֵּית אַחַד הַחֲבֵרִים יָצְאוּ אֶל הַגְּזוּזְטְרָה פּוֹעֲלִים, שֶׁלֹּא עָבְדוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְקִבְּלוּ אֶת פָּנֵינוּ בְּשִׁירָה. שִׁירָה בְּשִׁירָה הִתְפַּגְּשׁוּ וְהִתְלַכְּדוּ.

בְּפֶתַח תִּקְוָה בִּשְׁנַת תרס"ח.

א.

כָּל יְהוּדִי, שֶׁיָּסוּר לְפֶתַח תִּקְוָה, יִשְׂמַח מְאוֹד לִרְאוֹת מוֹשָׁבָה מְרֻבָּה בְּאוּכְלוּסִים יְהוּדִים. וּבְיִחוּד יִשְׂמַח עַל אֲשֶׁר הִתְרַבָּה בַּמָּקוֹם הַזֶּה רְכוּשׁ חַקְלָאִי יְהוּדִי רַב, בְּעֵרֶךְ לִשְׁאָר הַמּוֹשָׁבוֹת. וּלְאִידָךְ גִּסָּא, כָּל הָעוֹבֵר בָּרְחוֹבוֹת הַצָּרִים שֶׁבְּפֶתַח תִּקְוָה, רוֹאֶה אֶת הַבָּתִּים הַדְּבוּקִים זֶה בָּזֶה וְאֶת הַחֲצֵרוֹת וְהָרְחוֹבוֹת, הַמְּלֵאִים אַשְׁפָּה וָרֶפֶשׁ, וְשׁוֹמֵעַ אֶת צִלְצוּל הַשָּׂפָה הַיְהוּדִית — יוּכַל לַחְשׁוֹב, לִכְאוֹרָה, כִּי נִמְצָא הוּא בַּעֲיָרָה לִיטָאִית. אַךְ מֵאוֹת הָעֲרָבִים, הַמְּמַלְּאִים אֶת הַפַּרְדֵּסִים, הַכְּרָמִים, הָאֻרְווֹת וְהַחֲצֵרוֹת, מְמַהֲרִים לְהַזְכִּיר לָאוֹרֵחַ וּלְהָעִיד, כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׁמָעֵאל הוּא.

בְּפֶתַח תִּקְוָה עוֹבְדִים, לָרֹב, מֵאֶלֶף וְעַד אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת עֲרָבִים. וּבֵינֵיהֶם שְׁנֵים עָשָׂר אוֹ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר „מִנְיָנִים" פּוֹעֲלִים יְהוּדִים. וְלֹא זוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא גַם בַּתְּקוּפָה, שֶׁהָעֲבוֹדָה מְרֻבָּה וַהֲמוֹנֵי עֲרָבִים מַשִּׂיגִים לָהֶם עֲבוֹדָה עַל נְקַלָּה, נִמְצָאִים כָּאן פּוֹעֲלִים יְהוּדִים מְחֻסְּרֵי עֲבוֹדָה. כְּמוֹ כֵן רָאוּי לְצַיֵּן אֶת הַיַּחַס הַשּׁוֹנֶה שֶׁל הָאִכָּרִים לַפּוֹעֲלִים הַיְהוּדִים וְלַפּוֹעֲלִים הָעֲרָבִים: כְּשֶׁפּוֹעֵל יְהוּדִי, אֶחָד אוֹ אֲחָדִים, לֹא יָפִיק רָצוֹן אוֹ יַרְגִּיז בְּמַה שֶּׁהוּא אֶת הָאִכָּר נוֹתֵן הָעֲבוֹדָה, יִקְצוֹף הַלָּה עַל כָּל הַפּוֹעֲלִים הַיְהוּדִים וְיִמָּנַע מִתֵּת עוֹד עֲבוֹדָה לָהֶם. אֲבָל, אִם הַפּוֹעֲלִים הָעֲרָבִים יֶחֶטְאוּ לָאִכָּר, יִגְנְבוּ וְיִגְזְלוּ מִמֶּנּוּ — וְיֵשׁ שֶׁגַּם יִתְנַפְּלוּ בַּדֶּרֶךְ עַל הָאִכָּר שֶׁהֶעֱלִיב אוֹתָם וְהִכּוּהוּ — לֹא יֶחְדַּל מְקַבֵּל פּוֹעֲלִים עֲרָבִים לַעֲבוֹדָה.

ב.

וְאִם, מִצַּד אֶחָד, הוֹלֵךְ רַעְיוֹן כִּבּוּשׁ הָעֲבוֹדָה וְנָפָץ אֶל הִתְנַגְּדוּת נוֹתְנֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁלָּנוּ, הִנֵּהוּ פּוֹגֵשׁ, מִצַּד שֵׁנִי, מַעְצוֹר בְּחֹסֶר הַכּוֹבְשִׁים. וַאֲפִילוּ הַפּוֹעֲלִים עַצְמָם, הַלּוֹחֲמִים לְרַעְיוֹן זֶה, מֻכְרָחִים לִפְעָמִים לְוַתֵּר עַל עֲבוֹדָה עִבְרִית מִפְּנֵי מְנִיעָה זוֹ. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהִתְנַחֲלוּ בְּפֶגָּיה (כַּךְ נִקְרָאָה אַדְמַת עֵין גַּנִּים לִפְנֵי הִקָּנוֹתָהּ עַל יְדֵי הַיְהוּדִים), קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְהַעֲסִיק רַק יְהוּדִים בְּכָל עֲבוֹדַת הַהַכְשָׁרָה שֶׁל אֲחוּזוֹתֵיהֶם. וּכְשֶׁהֶחְלִיטוּ לַחְפּוֹר בְּאֵר גְּדוֹלָה לְהַשְׁקָאָה, פָּנוּ לַקַּבְּלָן הַיְהוּדִי אֲשֶׁר בְּפֶתַח תִּקְוָה, לִבְנוֹת לָהֶם אֶת הַבְּאֵר עַל יְדֵי אֻמָּנִים יְהוּדִים. הַלָּה עָנָה, שֶׁאֵינֶנּוּ יָכוֹל לְקַבֵּל עָלָיו אֶת הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת, כִּי אֵין לִמְצוֹא אֻמָּנִים יְהוּדִים. אָז שָׁלְחוּ הַמִּתְנַחֲלִים שָׁלִיחַ

מְיֻחָד אֶל הַקַּבְּלָנִים הַיְהוּדִים בְּגֵם צִיּוֹנָה וּבְרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן. אֲבָל גַּם אֵלֶּה הוֹדִיעוּ, שֶׁבִּלִּי עֲרָבִים לֹא תֵחָפֵר הַבְּאֵר.

הַמִּקְרֶה הַזֶּה מְלַמְּדֵנוּ, עַד כַּמָּה רְחוֹקִים אָנוּ עֲדַיִן מִכִּבּוּשׁ הָעֲבוֹדָה: בִּזְמַן שֶׁבְּמוֹשָׁבוֹת יְהוּדָה הַסְּמוּכוֹת לְיָפוֹ נֶחְפְּרוּ בַּשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים בְּאֵרוֹת, אֵין עֲדַיִן אֶפְשָׁרוּת לִבְנוֹת אַף בְּאֵר אַחַת בִּידֵי יְהוּדִים. וְיֵשׁ לָדַעַת, שֶׁשְּׂכַר הַבּוֹנֶה יָתֵר כְּפִי שְׁנַיִם עַל שְׂכָרוֹ שֶׁל הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי הַחַקְלָאִי.

בְּ פֶ תַ ח תִּ קְ וָ ה.

א.

תְּנוּעַת הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים הַצְּעִירִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִתְחִילָה לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת. הַמֶּרְכָּז הָרִאשׁוֹן שֶׁלָּהֶם הָיָה בְּפֶתַח תִּקְוָה. קָטָן הָיָה מִסְפָּרָם אָז וְהִגִּיעַ אַךְ לַעֲשָׂרוֹת. וְלַמְרוֹת הַתְּלָאוֹת וְהַיַּחַס שֶׁל לַעַג, בּוּז וּמַשְׂטֵמָה מִכָּל הַסְּבִיבָה, עָלָה בְּכָל זֹאת בִּידֵיהֶם לְהִתְאַזְרֵחַ בַּמּוֹשָׁבָה וְלִסְלוֹל דֶּרֶךְ גַּם לַאֲחֵרִים. מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים בְּפֶתַח תִּקְוָה כְּבָר עָלָה לְמָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים. אוּלָם, זֶה כְּשָׁנָה וּמֶחֱצָה הִתְחִיל מִסְפָּרָם פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ, עַד כִּי נִשְׁאֲרוּ מֵהֶם עַתָּה אַךְ כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ. מֶחֱצִיתָם עוֹבְדִים בִּקְבִיעוּת אֵצֶל פ׳ בַּפַּרְדֵּס הַיָּחִיד פֹּה — וְאוּלַי בְּכָל אַרְצֵנוּ — הַנֶּעֱבָד בְּיָדַיִם עִבְרִיּוֹת.

ב.

שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים בְּפֶתַח תִּקְוָה הִיא גַּם הַגּוֹרֶמֶת בְּמִדָּה יְדוּעָה לַמַּשְׁבֵּר, הַשּׁוֹרֵר בְּמוֹשָׁבָה זוֹ. זֶה אַרְבַּע שָׁנִים — מִזְּמַן שֶׁנִּתְרַבּוּ הַפַּרְדֵּסִים — שֶׁפֶּתַח תִּקְוָה מַעֲסֶקֶת לֹא פָּחוֹת מֵאֶלֶף וּמָאתַיִם פּוֹעֲלִים עֲרָבִים, הַמּוֹצִיאִים יוֹם יוֹם מֵהַמּוֹשָׁבָה לְפָחוֹת 1500 פְּרַנְקִים זָהָב. וּכְשֶׁנָּבִיא בְּחֶשְׁבּוֹן גַּם אֶת עֲשָׂרוֹת הַבַּנָּאִים וְהַסַּתָּתִים הַנָּכְרִים, הָעוֹבְדִים בִּקְבִיעוּת בַּמּוֹשָׁבָה וּמִשְׂתַּכְּרִים אִישׁ אִישׁ מִשְּׁנַיִם עַד חֲמִשָּׁה פְּרַנְקִים לְיוֹם — נָבִין עַל נְקַלָּה, לְאָן עֲבוֹדָה יִשּׁוּבִית כָּזוֹ מוֹבִילָה!

עוֹד לִפְנֵי שְׁנָתַיִם אִי אֶפְשָׁר הָיָה כִּמְעַט לִרְאוֹת נָכְרִים, גָּרִים בִּקְבִיעוּת בַּמּוֹשָׁבָה. וְעַכְשָׁיו גָּרִים פֹּה הַרְבֵּה עֶגְלוֹנִים, בַּנָּאִים וְסַתָּתִים עֲרָבִים. מִקְצָתָם עוֹבְדִים גַּם בַּשַּׁבָּת. וְלֹא פַּעַם וּשְׁתַּיִם רָאוּ אוֹתָם עוֹשִׂים תַּעֲמוּלָה בֵּין הַפַּלָּחִים נֶגֶד הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי.

תרס״ט.

שְׂכַר הָעֲבוֹדָה הַנָּכְרִית.

מֵאֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת עַד שְׁלשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת עֲרָבִים בָּאִים כָּל יוֹם לַעֲבוֹד בַּמּוֹשָׁבָה. אִם נַחְשׁוֹב, מִמֻּצָּעוֹת, אַלְפַּיִם עוֹבֵד לְיוֹם, וְאֶת שְׂכַר הָעֲבוֹדָה – לְפְּרַנְק בְּיוֹם, נִוָּכַח, כִּי הַפּוֹעֲלִים הָעֲרָבִים מוֹצִיאִים מִן הַמּוֹשָׁבָה בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה אַחַת סְכוּם שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף פְּרַנְקִים חֵלֶף עֲבוֹדָתָם. אוּלָם, יֵשׁ לְהָבִיא בְּחֶשְׁבּוֹן עוֹד סְכוּם גָּדוֹל שֶׁל אַלְפֵי פְרַנְקִים – שְׂכַר הָעֲבוֹדָה בַּשַּׁבָּת וּבַמּוֹעֵד. אִם לְפָנִים עָבְדוּ אֶצְלֵנוּ רַק שְׁלשׁ מֵאוֹת יוֹם בַּשָּׁנָה, הֲרֵי עוֹבְדִים עַתָּה, בֶּאֱמֶת, שְׁלשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה יוֹם. בַּקַּיִץ עוֹבְדִים מִקְצָת הַמּוֹטוֹרִים בַּשַּׁבָּת; בַּגֹּרֶן עוֹבְדִים הָעֲרָבִים בַּשַּׁבָּת גַּם אֵצֶל הָאִכָּרִים הַחֲרֵדִים; פֹּה וְשָׁם תִּפְגּוֹשׁ גַּם בְּהֵמוֹת חוֹרְשׁוֹת בַּשַּׁבָּת.

וּבַפַּרְדֵּסִים הַחֲכוּרִים בִּידֵי נָכְרִים מַמְשִׁיכִים בַּשַּׁבָּת אֶת מְלֶאכֶת הַקְּטִיפָה וְהָאֲרִיזָה. אִם נוֹסִיף עוֹד אֶת הוֹצָאוֹת הַהוֹבָלָה בִּגְמַלִּים מִן הַמּוֹשָׁבָה וְאֵלֶיהָ, יַגִּיעַ, כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁעֵר, הַסְּכוּם הַמּוּצָא מֵהַמּוֹשָׁבָה לִכְמִלְיוֹן פְּרַנְקִים לְשָׁנָה.

תרע״ג.

אַכְזָבָה.

א.

זֶה כְּחֹדֶשׁ וָחֵצִי מִשֶּׁהִגִּיעַ תּוֹר הַזָּהָב לַפּוֹעֵל הָעִבְרִי בַּחֲדֵרָה: יֵשׁ הַרְבֵּה עֲבוֹדָה אֵצֶל כָּל אִכָּר וְאִכָּר. הָעֲרָבִים בְּיֹקֶר גָּדוֹל, וְגַם קָשֶׁה לִמְצוֹא אוֹתָם. מְקַבְּלִים הֵם בִּכְפָרָם אַרְבָּעָה בִּשְׁלִיקִים לְיוֹם (2.25 פְּרַנְקִים), וְלִפְעָמִים – גַּם אֹכֶל. עַל כֵּן עוֹזְבִים הֵם אֶת הַיְּהוּדִים, הַמַּעֲסִיקִים אוֹתָם כָּל הַשָּׁנָה. גַּם הַחָדְשִׁיִּים עוֹזְבִים אֶת בַּעֲלֵיהֶם בְּאֶמְצַע הָעֲבוֹדָה הַתְּכוּפָה וְשָׁבִים אֶל כְּפָרָם לַעֲבוֹד.

וּבְכֵן, חַג לָנוּ הַיּוֹם. מִשְׂתַּכְּרִים אָנוּ אַרְבָּעָה בִּשְׁלִיקִים לְיוֹם! וְאַל יְהֵא דָבָר זֶה קַל בְּעֵינֵיכֶם. לוּ הָיוּ לָנוּ כָּעֵת פּוֹעֲלִים, שֶׁאוֹמְרִים לְהִשְׁתַּקֵּעַ פֹּה, הָיוּ מְבַצְּרִים לָהֶם, אוּלַי, עֶמְדָּה לְכָל הַשָּׁנָה. אוּלָם, רֹב הַפּוֹעֲלִים עוֹמְדִים פֹּה עַל רֶגֶל אַחַת. מִי שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶם, מַרְגִּישׁ אֶת אֲרָעִיּוּתָם.

ב.

וְזְמַן הָעֲבוֹדָה הַתְּכוּפָה עָבַר.

טוֹבִים הָיוּ הַיָּמִים הַמְעַטִּים הָאֵלֶּה. הַפּוֹעֵל הִרְגִּישׁ, כִּי אֵין הוּא אֵיבָר מְדֻלְדָּל בַּמּוֹשָׁבָה וְכִי צְרִיכִים לוֹ. אֲבָל עַתָּה, כְּשֶׁחָזְרוּ הָעֲרָבִים מִכְּפָרֵיהֶם לַמּוֹשָׁבָה לְבַקֵּשׁ

עֲבוֹדָה, יָרַד עֵרֶךְ הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי לְקַדְמוּתוֹ. דִכְיוֹן הָרוּחַ גָּבַר בֵּין הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים. אָכֵן, לֹא הַמַּשְׂכֹּרֶת הַקְּטַנָּה וְלֹא הַחַיִּים הָרָעִים גּוֹרְמִים לְכָךְ, אֶלָּא הַהַכָּרָה, כִּי הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי מְיֻתָּר כָּאן וִיצִיאָתוֹ לֹא תַשְׁפִּיעַ עַל מַהֲלַךְ הָעֲבוֹדָה בַּמּוֹשָׁבָה.

תרס״ט.

הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית וְהַהִתְיַשְּׁבוּת.

כִּימֵי הַתְּנוּעָה הַפַּלֶשְׂתִּינִית יְמֵי הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי בְּפַלֶשְׂתִּינָה. יַחַד עִם רֵאשִׁית הִתְפַּתְּחוּתוֹ שֶׁל הָרְכוּשׁ הָעִבְרִי עַל אַדְמַת הָעִבְרִים, הֵחֵלָּה לְהִתְפַּתֵּחַ גַּם הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית. וְיַחַד עִם הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים הָרִאשׁוֹנִים נוֹלְדָה גַם „שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים". בְּמֶשֶׁךְ הַתְּקוּפָה הַיִּשּׁוּבִית הָרִאשׁוֹנָה, בִּזְמַן שֶׁמְּשָׂגֵינוּ הַצִּיּוֹנִים הָיוּ כֹּה פְּשׁוּטִים וּבִלְתִּי מֻרְכָּבִים, הָיְתָה פְּשׁוּטָה וּבִלְתִּי מֻרְכֶּבֶת גַּם שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים. אָז רָאוּ אֶת כָּל תָּכְנָהּ שֶׁל הַצִּיּוֹנוּת בִּקְנִיַּת כִּבְרַת אֲדָמָה וּבִבְנִיַּת מוֹשָׁבָה, וְאֶת פִּתְרוֹנָהּ שֶׁל שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים— בְּשִׁכְלוּל, לֵאמוֹר: בִּנְתִינַת הָאֶפְשָׁרוּת לַפּוֹעֵל לְהִתְיַשֵּׁב עַל חֶלְקַת אֲדָמָה, לְמַעַן אֲשֶׁר יִהְיֶה אִכָּר וְיֶחְדַּל מִהְיוֹת פּוֹעֵל.

עָבְרָה תְּקוּפַת הַמֻּשָּׂגִים הַפְּשׁוּטִים, וְאֶת מְקוֹמָם לָקְחוּ מֻשָּׂגִים גְּדוֹלִים: קָמָה הַצִּיּוֹנוּת הַפּוֹלִיטִית. בִּתְקוּפָה זוֹ, בִּזְמַן שֶׁכָּל הַמּוֹחוֹת הָיוּ מְלֵאִים חֲלוֹמוֹת נִשְׂגָּבִים, בִּקְּשׁוּ לְהִפָּטֵר בְּאֹפֶן זֶה אוֹ אַחֵר מֵהַיְרוּשָּׁה הַמַּעֲצִיבָה שֶׁל הַתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה. הִתְעַלְּמוּ מִן „הַיִּשּׁוּב הַקָּטָן" וּמִכָּל עִנְיָנָיו הַפְּעוּטִים, וְגַם מִן הַפּוֹעֲלִים בִּקְּשׁוּ לְהִפָּטֵר: לְשַׁלּוֹחַ אֶת מִקְצָתָם מִן הָאָרֶץ, „לְשַׁכְלֵל" פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר אֶת הַנּוֹתָרִים — וְלָשִׂים בְּזֹאת קֵץ לַשְּׁאֵלָה הַקָּשָׁה.

עָבְרָה גַּם תְּקוּפַת הַמֻּשָּׂגִים הַגְּדוֹלִים. הָעֵינַיִם וְהַלְּבָבוֹת הָפְנוּ אֶל הַיִּשּׁוּב וְעִנְיָנָיו. וְגַם שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים שָׁבָה אֶל מְקוֹמָהּ הָרִאשׁוֹן, אַךְ בֵּינָתַיִם הִתְרַחֲבָה וְהִתְעַמְּקָה. אֵין זוֹ עוֹד שְׁאֵלַת רְעֵבִים אֲחָדִים, הָרוֹצִים לִשְׂבּוֹעַ מִתּוֹךְ „הַשִּׁכְלוּל" עַל הַקַּרְקַע; וְאֵין זוֹ עוֹד שְׁאֵלַת הַשְּׂבֵעִים, שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִרְאוֹת בְּצַעֲרָם שֶׁל אֲחֵיהֶם וּמְבַקְּשִׁים לְהִפָּטֵר מֵהֶם וּמִ„כְּאֵב הַנֶּפֶשׁ" הַכָּרוּךְ בַּדְּאָגָה לָהֶם. שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים הִיא עַתָּה „שְׁאֵלַת כִּבּוּשׁ הָעֲבוֹדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי יְהוּדִים".

וּשְׁאֵלָה זוֹ אֵינֶנָּה, כְּפִי שֶׁחוֹשְׁבִים אֲחֵרִים. שְׁאֵלָה מִפְלַגְתִּית. זֹאת הִיא שְׁאֵלַת הַצִּיּוֹנוּת כֻּלָּהּ. הָעֲבוֹדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לַעֲבוֹר לִידֵי אַחֵינוּ, לֹא רַק בִּשְׁבִיל

שֶׁיִּמְצְאוּ פּוֹעֲלֵינוּ עֲבוֹדָה וְיִחְיוּ פֹּה, אֶלָּא – וְזֶהוּ הָעִקָּר – כְּדֵי לִבְרוֹא בָּסִיס בָּרִיא לְהִתְיַשְּׁבוּתֵנוּ פֹּה בָּאָרֶץ. סוֹד גָּלוּי הוּא עַתָּה לַכֹּל, כִּי הַהִתְיַשְּׁבוּת הָעִבְרִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִיא עִבְרִית הֲרֵי הִיא עַרְבִית. הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית בַּמּוֹשָׁבוֹת הָעִבְרִיּוֹת – עֲבוֹדַת הָאִכָּרִים יַחַד עִם עֲבוֹדַת הַפּוֹעֲלִים—בְּטֵלָה בְּשִׁשִּׁים בְּתוֹךְ הָעֲבוֹדָה הָעַרְבִית. וְאֵין סוֹד גַּם זֶה, שֶׁבְּמוֹשָׁבוֹת אֲחָדוֹת הוֹלֵךְ הָלוֹךְ וְגָדוֹל מִשָּׁנָה לְשָׁנָה הַיְסוֹד הָעַרְבִי הַקָּבוּעַ. יֶשְׁנָן מוֹשָׁבוֹת, שֶׁמִּסְפַּר הַמִּשְׁפָּחוֹת הָעַרְבִיּוֹת, הַיּוֹשְׁבוֹת בָּהֶן יְשִׁיבַת קֶבַע, עוֹלֶה עַל מִסְפַּר הַמִּשְׁפָּחוֹת הָעִבְרִיּוֹת!

שְׁאֵלַת הַפּוֹעֲלִים מְבִיאָה עַתָּה אֶת הַהִתְיַשְּׁבוּת הָעִבְרִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הַמְּצָרִים. זוֹהִי עֶצֶם שְׁאֵלַת הַהִתְיַשְּׁבוּת: לִהְיוֹת אִם לַחְדוֹל?

אִם כָּל הַיִּשּׁוּב הַקַּרְקָעִי שֶׁלָּנוּ מְפַרְנֵס יָד אַחַת יְהוּדִים וְתֵשַׁע יָדוֹת עֲרָבִים, אִם כָּל מוֹשָׁבָה חֲדָשָׁה, שֶׁאָנוּ בּוֹנִים, וְכָל כִּבְרַת אֲדָמָה, שֶׁאָנוּ קוֹנִים, מַעֲשִׁירוֹת אַךְ עֲשָׂרוֹת מִשְׁפָּחוֹת עַרְבִיּוֹת – כָּל עֲבוֹדָתֵנוּ לָמָּה הִיא בָּאָה? יֵשׁ אֲנָשִׁים, שֶׁאֵינָם מְבִינִים עֲדַיִן אֶת כָּל כֹּבֶד הַשְּׁאֵלָה. ״כִּבּוּשׁ כָּל מִקְצוֹעוֹת הָעֲבוֹדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי הַיְּהוּדִים״ הוּא, לְדַעְתָּם, עִנְיָן מִפְלַגְתִּי שֶׁל הַפּוֹעֲלִים. לֹא! אֵין זֶה עִנְיַן הַפּוֹעֲלִים לְבַד. זֶהוּ עִנְיַן כָּל הַחוֹלְמִים עַל שִׁיבַת צִיּוֹן!

תרס״ח.

בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן.

הַשָּׁנָה הִיא שְׁנַת בְּרָכָה. הַקָּצִיר בְּכַפְרֵי הָעֲרָבִים כְּבָר נִגְמַר, וְרַק עַכְשָׁיו מַתְחִיל הוּא אֶצְלֵנוּ בַּמּוֹשָׁבָה. וּמָה רַב הַהֶבְדֵּל בֵּין הַשָּׂדֶה הָעַרְבִי לַשָּׂדֶה הַיְּהוּדִי בִּימֵי הַקָּצִיר! מֵאָז הַבֹּקֶר יַתְחִילוּ הַחַיִּים בִּשְׂדֵה הָעֲרָבִים. כָּל יוֹשְׁבֵי הַכְּפָר יֵצְאוּ לַשָּׂדֶה, כַּצָּעִיר כַּזָּקֵן, כָּאִשָּׁה כַּיֶּלֶד; הַכֹּל יִשְׁתַּתְּפוּ בָּעֲבוֹדָה. עַל יַד הַבְּעָלִים יַעַזְרוּ גַּם פּוֹעֲלִים מִשֶּׁלָּהֶם, שְׂכִירֵי יוֹם. וְהַמַּשְׂכֹּרֶת תִּגְדַּל אָז פִּי שְׁלֹשָׁה. הַפּוֹעֲלִים גַּם הֵם יָבוֹאוּ עִם כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּם. אֶת שְׂכַר עֲבוֹדָתָם יְקַבְּלוּ בַּתְּבוּאָה. וְהַחָרוּצִים שֶׁבָּהֶם יַסְפִּיקוּ לְהָכִין לְעַצְמָם בְּאֹפֶן זֶה דֵּי תְבוּאוֹת מִכָּל הַמִּינִים לַחֲצִי שָׁנָה וּלְיוֹתֵר. וְלֹא פַּעַם נִמְצָא אֶת הַבַּעַל וְאֶת פּוֹעֲלָיו עוֹבְדִים בַּשָּׂדֶה גַּם בַּלַּיְלָה לָאוֹר הַלְּבָנָה.

וְהִנֵּה הַשָּׂדֶה הָעִבְרִי. בִּמְקוֹם בְּעָלָיו וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּמְצָא כָּאן שׁוּב אוֹתָם הָעֲרָבִים וְהָעֲרָבִיּוֹת, אֲשֶׁר כְּבָר גָּמְרוּ אֶת הָעֲבוֹדָה בִּשְׂדוֹתֵיהֶם וַיָּבוֹאוּ לַעֲשָׂרוֹת וְלַמֵּאוֹת לַעֲבוֹד בִּשְׂדוֹת הַיְּהוּדִים וּבְכַרְמֵיהֶם. כָּל אִכָּר וְאִכָּר שׂוֹכֵר לוֹ קְבוּצַת פּוֹעֲלִים שֶׁל עֶשְׂרִים אִישׁ וְיוֹתֵר עִם יַלְדֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם, וּמוֹפִיעַ בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ אַךְ לְמַעַן הַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹבְדִים. אוּלָם, יֵשׁ אֲשֶׁר יִמְסוֹר גַּם אֶת הָ„עֲבוֹדָה" הַזּוֹ לַאֲחֵרִים וְיִשְׁלַח בִּמְקוֹמוֹ לַשָּׂדֶה וְלַכֶּרֶם אֶת פּוֹעֲלָיו הָעֲרָבִים הַשְּׁנָתִיִּים. וְהַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים — הַתֵּימָנִים, הַגּוּרְגִ'ים וְהַחַלַּבִּים שֶׁבָּאוּ הֵנָּה לְרַגְלֵי הַמַּשְׁבֵּר בִּירוּשָׁלַיִם — מִקְצָתָם שָׁבוּ בִּכְלִימָּה וּבְיָדַיִם רֵיקוֹת כִּלְעֻמַּת שֶׁבָּאוּ, מִקְצָתָם נִתְקַבְּלוּ לַעֲבוֹדוֹת הַיֶּקֶב, וְהָרֹב הוֹלְכִים בָּטֵל. וּבְנֵי הַמּוֹשָׁבָה וּבְנוֹתֶיהָ — מַה זֶּה נוֹגֵעַ לָהֶם? כְּלוּם מוֹשֶׁכֶת אוֹתָם עֲבוֹדַת הַשָּׂדֶה? בְּבֵיתוֹ שֶׁל הָאִכָּר אֵין גַּם לְהַכִּיר, כִּי בָאָה שְׁעַת הַקָּצִיר וְכִי הָעֲבוֹדָה בּוֹעֶרֶת. הַכֹּל הוֹלֵךְ לוֹ וּמִתְנַהֵג כְּמוֹ בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה.

תרע"א.

מעט התבוננות.

יש לנו בארץ ישראל לא רק אדמה, שנקנתה בכסף, ושראובן ושמעון, החנונים והתגרנים, עושים בה עסקים טובים ומוציאים ממנה רְוָחִים על ידי נִצּוּל כוחות זרים, אלא גם „יצירה לאמית". הנה תל־אביב, אלפי דונמים פרדס בנס־ציונה ובפתח־תקוה, בַּחֲרִיָּה ועוד ועוד. באחת, יצירות ענקיות, נעלות, הראויות לזכות את בעליהן בפְּרֶמְיות ובמֶדַליות של כסף ושל זהב ושל אבנים טובות ומרגליות. ואם תאמר: במה הן שלנו כל היצירות האלה, כלומר, במה הן לאֻמיות? הרי ידי זרים עשו את כל הגדולות והנפלאות האלה, ומשלנו אין בהן כלום, מלבד הנהלת עסק ומלבד הקול קול יעקב? ואם תשוב לשאול, אבל במה הן סוף סוף לאֻמיות? האמנם פְּרִיבַטיות, אמנם פרזיטיות ענקית, שאין דֻגמתה בשום אֻמה ולשון — כי הרי אצל עמים אחרים, סוף סוף, גם המְנַצֵּל וגם המנֻצל הם בני אותה האֻמה — האמנם פרזיטיות לאֻמית תחשב גם היא ליצירה לאמית? האם אין כּוחנו אלא בפרזיטיות, וגם תחיָתנו לא תהיה אלא תחיה פרזיטית על טָהֳרַת הקדש של מוסר היהדות והצדק המחלט?

ומה היא סוף סוף „התחיה", אשר בשמה באים אנו לדרוש מן העם אנרר־בנקים וכדומה? האין היא פְּרָזָה ריקה, אם אין בכוחה לטבוע את החיים בחותמה, אם אין נותנים למענה כלום ואין מותרים בשבילה כלום? או הנחשוב לפועלי התחיה את אלה, שאינם מותרים כלום מחשבון הפרוטה שלהם וסוללים דרך „ביצירותיהם הלאמיות" להפוך את עמנו מעם פרזיטי בְּעַל כרחו לעם פרזיטי ברצון? עד כה היתה לנו הצדקה לאמור, כי אנחנו הננו כלנו אוהבי עבודה ורק באשמת הגלות חדלנו לעבוד בעצמנו, בידינו ממש וכו' וכו'. אבל הִנֵּה כיום באה פתח־תקוה וחברותיה ומטפחות לנו על פנינו: גם במקום שיש לנו האפשרות לעבוד בעצמנו, מלאכתנו נעשית על ידי אחרים, ובונים אנחנו את כל תחיתנו על יסוד הפרזיטיות.

שְׁתֵּי דְרָכִים.

צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּרוּר לָנוּ בֵּרוּר גָּמוּר, כִּי שְׁתֵּי דְרָכִים לְפָנֵינוּ פֹּה, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: דֶּרֶךְ „הַחַיִּים", כְּלוֹמַר, דֶּרֶךְ הַחַיִּים הַגָּלוּתִיִּים עִם כָּל חָכְמָתָם וְדַעְתָּם הַגָּלוּתִית, עִם כָּל הַרְגָּשָׁתָם וְטַעֲמָם הַגָּלוּתִיִּים וְעִם כָּל מַעֲשֵׂיהֶם וְכֹחַ מַעֲשֵׂיהֶם הַגָּלוּתִיִּים, אוֹ דֶּרֶךְ הַתְּחִיָּה, כְּלוֹמַר, דֶּרֶךְ הַחַיִּים הַנְּכוֹנִים, דֶּרֶךְ הַחַיִּים הַשְּׁלֵמִים וְהַמְּלֵאִים, שֶׁאוֹתָם אָנוּ מְבַקְשִׁים. וּבָחַר כָּל אֶחָד כַּאֲשֶׁר יִבְחַר, אֲבָל יַכִּיר וְיֵדַע, כִּי הַבּוֹחֵר בְּאַחַת לֹא יֵלֵךְ לְעוֹלָם בַּשְּׁנִיָּה. הַגָּלוּת הִיא לְעוֹלָם גָּלוּת, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא פָּחוֹת, מֵאֲשֶׁר בְּמָקוֹם אַחֵר. וּמִי שֶׁחָפֵץ בִּתְחִיָּה, צָרִיךְ לִזְרוֹת מֵעָלָיו אֶת הַחַיִּים הַגָּלוּתִיִּים. אֵין זֶה אוֹמֵר, כִּי הֶחָפֵץ בְּחַיֵּי הָאֻמָּה בֶּעָתִיד, צָרִיךְ לְהָמִית אֶת עַצְמוֹ בַּהֹוֶה. לֹא. דַּוְקָא הוּא צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ חַיִּים, אֲבָל לְבַקֵּשׁ בְּאֹפֶן אַחֵר וּלְבַקֵּשׁ חַיִּים אֲחֵרִים. לְמַעַן הַסְבִּיר אֶת הָעִנְיָן, אֶשְׁתַּמֵּשׁ בְּצִיּוּר מוּחָשִׁי, שֶׁנִּתְיַשֵּׁן, לִכְאוֹרָה, אֲבָל, בֶּאֱמֶת, טַעְמוֹ עָמַד בּוֹ. הָאוֹהֵב טוֹב לוֹ בְּפַת חֲרֵבָה וְאֹהֶל דַּל בְּחֶבְרַת אֲהוּבָתוֹ, מִכָּל הֵיכְלֵי מֶלֶךְ וְחַיֵּי תַעֲנוּגוֹת בִּלְעָדֶיהָ. מוּבָן, גַּם הוּא מְבַקֵּשׁ אֶת הַרְחָבוֹת שֶׁבַּחַיִּים וְגַם אֶת הַמּוֹתָרוֹת שֶׁבַּחַיִּים, אֲבָל בִּתְנַאי, שֶׁאֲהוּבָתוֹ תִּהְיֶה אִתּוֹ. כָּל הַמַּרְחִיק אוֹתוֹ מֵאֲהוּבָתוֹ, הֲרֵי מַרְחִיק אוֹתוֹ מֵחַיָּיו. וְכֵן הַדָּבָר גַּם בְּאַהֲבָה לְאֻמִּית אוֹ בְּאַהֲבָה רוּחָנִית. הַמְּבַקֵּשׁ תְּחִיָּה לְאֻמִּית בֶּאֱמֶת וּבְלֵב תָּמִים, יְבַקֵּשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חַיִּים, הַטְּבוּעִים בְּחוֹתָם הַתְּחִיָּה הָאֲמִתִּית, אִם חַיִּים טוֹבִים וּמְרֻוָּחִים, וְאִם אֲפִילוּ חַיִּים, כְּחַיֵּי הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי עַתָּה; וְכָל מַה, שֶׁאֵינוֹ טָבוּעַ בַּחוֹתָם הַזֶּה, פִּגּוּל הוּא לוֹ.

וְהַדֶּרֶךְ, הַמּוֹבִילָה אוֹתָנוּ אֶל תְּחִיָּתֵנוּ, הִיא דֶּרֶךְ הָעֲבוֹדָה, עֲבוֹדַת יָדַיִם מַמָּשׁ, דֶּרֶךְ שֶׁל מְסִירוּת נֶפֶשׁ לְרַעְיוֹנֵנוּ וְלַעֲבוֹדָתֵנוּ, וּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ – עַל רַעְיוֹנֵנוּ וְעַל עֲבוֹדָתֵנוּ. אַלְפֵי קוּשָׁנִים לֹא יִתְּנוּ לָנוּ רְכוּשׁ לְאֻמִּי, כְּשֵׁם שֶׁלֹּא נָתְנוּ לָנוּ אוֹתוֹ כָּל הַקּוּשָׁנִים, אוֹ כִּמְעַט כָּל הַקּוּשָׁנִים, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ עַד עַכְשָׁיו. עַל פִּי הָאֱמֶת׳ אֵין לָנוּ רְכוּשׁ לְאֻמִּי עַד הַיּוֹם, כִּמְעַט לֹא כְלוּם. כִּי הָעָם לֹא זָכָה בָּרְכוּשׁ. אֵין עָם זוֹכֶה בְּאַדְמָתוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת עַצְמוֹ וְעַל יְדֵי הַשְׁקָעַת כּוֹחוֹתָיו הַגּוּפָנִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים בָּהּ. הָעָם קֹדֶם לָאָרֶץ. וְעַם פַּרְזִיטִי אֵינוֹ עַם חַי.

כַּאֲשֶׁר יִבְרָא כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ אֶת עַצְמוֹ בְּרִיאָה חֲדָשָׁה - בַּעֲבוֹדָה וּבְחַיִּים טִבְעִיִּים, אָז יָקוּם הָעָם לִתְחִיָּה. וְאִם הַבְּרִיאָה הַזֹּאת לֹא תַעֲלֶה לָנוּ בִּשְׁלֵמוּת, יֵלְכוּ

וְיִשְׁתַּלְּמוּ בְּדֶרֶךְ זוּ בָּנֵינוּ אוֹ הַבָּאִים אַחֲרֵינוּ. וְאָז יִהְיוּ לָנוּ בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן אִכָּרִים טוֹבִים, פּוֹעֲלִים טוֹבִים, יְהוּדִים טוֹבִים וּבְנֵי אָדָם טוֹבִים. אוּלָם, אִם אֲנַחְנוּ נִשְׁתַּלֵּם פֹּה בְּחַיֵּי גָלוּת, בְּדֶרֶךְ הַתַּגְרָנוּת עִם כָּל פֵּרוּשֶׁיהָ, יָבוֹאוּ בָּנֵינוּ אוֹ הַבָּאִים אַחֲרֵינוּ וְיִשְׁתַּלְּמוּ בְּדֶרֶךְ זוּ עוֹד יוֹתֵר.

קָשָׁה הִיא דֶרֶךְ הַתְּחִיָּה, קָשָׁה מְאוֹד. אֲבָל דֶּרֶךְ אַחֶרֶת אָיִן.

יֹאמְרוּ: טוֹבִים דְּבָרֶיךָ, אוּלַי, בִּשְׁבִיל יְחִידִים, אֲבָל לֹא בִּשְׁבִיל הַכְּלָל. כֵּן, פּוֹנֶה אֲנִי לַיְחִידִים. בִּיסוֹד כָּל בִּנְיָן גָּדוֹל שָׂמִים אֲבָנִים חֲזָקוֹת, אֲשֶׁר בְּכוֹחָן לְהַחֲזִיק אֶת כָּל הַבִּנְיָן. הָרֹב, הַכְּלָל, יָבוֹא אַחֲרֵי כֵן. הֲלֹא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, אֵין בָּאִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא יְחִידִים. מוּטָב לָנוּ, אֵפוֹא, שֶׁיָּבוֹאוּ הַיְחִידִים הַטּוֹבִים.

וְהֵם, אִם כִּי מְעַטִּים הֵמָּה, יַצִּילוּ בֶּאֱמֶת אֶת חַיֵּי הָאֻמָּה מִכִּלָּיוֹן.

וּבִשְׁבִילָם, בִּשְׁבִיל הַמְעַטִּים הָאֵלֶּה, צָרִיךְ לְדַבֵּר אֶת הָאֱמֶת, צָרִיךְ לְדַבֵּר הַשְׁכֵּם וְדַבֵּר, וּבְכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה מְדַבֵּר.

תרע״א.

אַחֲרֵי הַקַּדַּחַת.

חֹרֶף. עֲנָנִים. גֶּשֶׁם טוֹרֵד. הָרְחוֹב מִתְרוֹקֵן. יָגוֹן תּוֹקֵף, רֶגֶשׁ שֶׁל חֲלִישׁוּת. רֵיק מִסָּבִיב. וְשׁוּב יֵאוּשׁ וְחֶמְלָה עַל עַצְמוֹ.

מִבֵּית הַחוֹלִים בְּיָפוֹ הוֹצִיאוּ אוֹתוֹ, הַקּוֹדֵחַ, לִפְנֵי זְמַנּוֹ: חֹסֶר מָקוֹם. וּבָא הֵנָּה לַמּוֹשָׁבָה. בִּמְלוֹן הַפּוֹעֲלִים לֹא יָכוֹל לָלוּן: אֵין לוֹ בַּמֶּה לְשַׁלֵּם. וְהוּא מִתְגּוֹלֵל בַּלַּיְלָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַל הַסַּפְסָל הַקָּשֶׁה. בַּיּוֹם הוּא מִסְתּוֹבֵב בָּרְחוֹב, בְּיִחוּד, עַל יַד בֵּית הַכְּנֶסֶת וְהַדֹּאַר, שְׁנֵי הַמֶּרְכָּזִים לְקַבָּלַת פּוֹעֲלִים (עֲרָבִים) בַּבֹּקֶר, בַּבֹּקֶר.

פָּנָיו כְּתֻמִּים, לְחָיָיו שׁוֹקְעוֹת, עֲגִילִים כְּחֻלִּים־שְׁחוֹרִים מִתַּחַת לָעֵינַיִם, קְרוּעַ בְּגָדִים וּמְלֻכְלָךְ; נְעָלָיו קְרוּעוֹת וּשְׁרוּיוֹת רֶפֶשׁ. הִלּוּכוֹ מְרֻשָּׁל. מִלְּבַד כָּל זֹאת — הַבַּיְשָׁנוּת שֶׁבְּטִבְעוֹ.

אִישׁ מִן הָאִכָּרִים „אֵינוֹ יָכוֹל" לָשִׂים אֵלָיו לֵב, לְקַחְתּוֹ לַעֲבוֹדָה! הָעֲרָבִים מְבַקְשֵׁי הָעֲבוֹדָה מְרֻבִּים — וְיֵשׁ מִמִּי לִבְחוֹר! גַּם הַפּוֹעֲלִים הַיְהוּדִים הַמִּתְחַנְּנִים קִבְּלוּ עֲבוֹדָה: זֶה פֹּה וְזֶה שָׁם. אֲבָל הוּא לֹא הֵעֵז לְבַקֵּשׁ. עוֹד בְּטֶרֶם נִגַּשׁ, בְּטֶרֶם יִפְתַּח פֶּה — וּכְבָר הוּשַׁב אָחוֹר. מֵאֵלָיו יָצָא הַדָּבָר כָּךְ.

— אָ — אָדוֹן...

— לֹא, — בְּקִצּוּר וּבְחִפָּזוֹן. דוֹמֶה, אֲפִילוּ בְּלִי רָצוֹן לְהַבִּיט אֵלָיו.

הַשֵּׁנִי מֵשִׁיב בַּבַּקָּשָׁתוֹ רֵיקָם אַחֲרֵי מַבָּט וּבְמַשֶּׁהוּ תַרְעֹמֶת.

וְעוֹד אַחֵר יַעֲנֶה:

— לֹא, יְדִידִי.

מכתבים מבית החולים.

א.

הוי, כמה אין יום אחד דומה למשנהו בחיי האדם! עכשיו כשאני אורח בית החולים — ורוח הבית בכל הגיני — כמעט שאין אני יכול אפילו לשוות לפני בְחזון את כל מה שחיתה נפשי בו בימים הראשונים לבואי לפלשתינה. האדמה, הרצה מהר כל כך, לא הספיקה במשך הזמן הזה להקיף את השמש אפילו שתי פעמים, ואני, הַבְּרִיָּה החולה, הספקתי להתרחק מאותם הימים מרחק גדול כל כך. — פַּלְאֵי הטבע!

כן, לשוות לפני את כל רטט הדבר לא אוכל, לא אוכל. אבל להלבישו בִּדְבָרִים פשוטים וקצרים, כְּמִקְדְּמָה, לא יקשה עלי כל כך.

כן, הדבר היה פשוט: מקור אכזב בפרט ובכלל. החלום הפרטי על השנוי בחיי עצמי, על השיבה אל אֵם כל חי, על החיים והעבודה בחיקה, ועל המות הקל לרגליה בבוא חליפתי — אותו החלום, אשר יותר משדברתי עליו לדיאספורין ובספרי, הגיתי בו ברטט ובבושה לפני עצמי — זה החלום נפתר מ״ד לא לטוב: במשך של איזו ימים נוכחתי, כי לא אני האיש וכי, ברצון או שלא ברצון, עלי יהיה לשוב לעבודת עטי, להתפרנס ממנה. והחלום על רפואת הכלל על ידי האחדים מאלף שכמותי, אֲשֶׁר יבואו ל„שם״ וַיֵּאָחֲזוּ בארץ ויבנו, ושעם חדש יציץ מתוכם — החלום הזה הֻפרך מאליו עם הרשמים הראשונים.

ובמכתב השני כתבתי:

— כשתבוא הלום אל תבקשני במושבה, אלא בעיר. אני הולך היום ירושלימה לבקש לי משרה. אם לא אמצא, אֶכרח שוב לכתוב פיליטונים.

כפי שאתה רואה. דיאספורין, הייתי שוב לבעל פשרה. נראה, שיותר מפשרה לא נשאר לי...

ולמען האמת, צריך אני להעיר לְךָ: בגליל, מעבר לחיפה, עֲדַיִן לא הייתי. משם מספרים פלאים: שם ארץ חדשה ושמים הדשים. שם אכרים עברים אמתים. שם אריסים עברים מְצֻיָּנִים. שם פועלים עברים למופת. מַמָּשׁ ערבים, פַּלָּחִים ערבים בְּתִלְבָּשְׁתָּם ובתכונתם. פלָאים, פלָאים מספרים. הַלְהַאֲמִין?

ב.

לפני לכתי הלום הִצְטַיְּרָה ארץ ישראל בדמיוני משום מה כעיר אחת מְיֻשֶּׁבֶת יהודים חפשים וסביבה שדות הרבה רֵיקִים, רֵיקִים, המְחַכִּים לעוד אנשים שיבואו וְיַעַבְדוּם.

אבל הנה אני יורד בחיפה. צריך הייתי לרדת ביפו, אך הים סער — וּנְבוֹא הֵנָּה. בְּערב הראשון אני יוצא לטַיֵּל. אֵיזה מִינֵי שבילִים צרים, נִפְתָּלִים וְנֶאֱלָחִים! אבל אמונה גדולה מְהַלְהֶלֶת בי, כי באתי ל„ארצי“. —

מן המושבה הקרובה באים שני פועלים עברים רוכבים על חמורים ומטפחות לבנות על ראשיהם, מטפחות חבושות באֹפֶן מְשֻׁנֶּה, מקומי — „ושנר“! רגע אחד נִדְמָה לי: זהו! עולם חדש!

אולם, עד שאני עומד ושָׂמֵחַ, התנפלה עלֵינו מאותם המשעולים המאוסים חבורת „שקצים“ עֲרָבִים בְּקַלָּסָה. המעשה הישן הנושן: יהוד... „הַאַכָּה אַכָּה, רבּוֹתי?!“ — נצנצה בתוכי הרגשה אמיצה ונָאָה, הרגשה של איש, הנמצא בארצו, אלא שמיד הזכירוני מְלַנַּי, שבתוך עיר שֶׁכֻּלָּהּ נכרים והרבה נוצרים אנחנו...

ובכן? שוּב. יש עוד מין נכרים בעולָם, שצריך לסבול מהם.

ובכל זאת התאמצתי, ובכל זאת נסיתי להשלות את נפשי ברגשי ארץ מולדת.

ג.

אבל הוי, הוי, המושבה שאחריה, הצרפתית.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

יְלִידֵי הארץ, הָעֲרוּמִים והנִרְפִּים, שהם הרֹב במקום הזה, מוכרים כל צרכי אֹכל. אחד מהם קופץ ומספר לי פתאום בנִיגְּוּן יהודי־רוּמִינִי על בהמה שנגנבה — ועיניו המלאות טְרַכוֹמָה קורצות ומחַיְכות...

וְעַדַיִן אין אני חוטא בשפתי, איני נותן תִפלה, ובורח למושבה אחרת.

המושבה — עֲיָרה יהודית לִיטָאִית־מְשֻׁמֶּרֶת, ורק „פריץ“ אין לה. את עִקַּר עבודת החיים עושים זרים וזרים, ובמין אֹפֶן, כאִלּוּ אחרת אִי אפשר לִהְיוֹת. יש גם מספר פועלים עברים, אִידֵיאַליסטים (אני הייתי אחד מהם — אֵיזוֹ הונאה עצמית!), אבל כֻּלָּנוּ, שזה לא כבר „החרימוּ“ אותנו וראו בנו אויבים בנפש, איננו יכולים לשמש אלא לְרָאֲוָה, כי עבודה אֵיתנית, פשוטה, טִבעית של אנשים חיים, כבר לא נלמד. ציצים מְלָאכוּתִיִּים לא יעשו פרי. קֵץ! נחנקו החיים!

התרשלות ובהילה שפוכות על הכֹּל. חיי אֲרַעִי. הֲוָיוֹת וּפְרִיחָה בָּאֲוִיר. תָּכְנִיּוֹת של מוחות מְיֻגָּעִים, געגועים של לבבות קרועים וטענות של פועלים בפי לא פועלים.

עלי, על עצמי אין לי מה לכתוב לך עוד. אֵיךְ? כֵּיצד? מה טעם? — הכֹּל נעשָׂה מאֵלָיו, הכֹּל נעשָׂה כמו שהיה מֻכרח לְהֵעָשׂות.

הייתי כבר מֻנְתָּר על המעדר: עורי רך יותר מִדַּאי, ידי צָבוּ ורגלי (נִסִּיתִי לעבוד יָחֵף) נפצעו מֵהַכָּאָה שלא במקומה; אבל הנה גם לקטוף איני יכול, להרכיב איני יכול: נוגע אני לרעה בָּאילנות ומשחיתָם, מקלקל בְּנִפנים. אמנם, על „בַּל תשחית“ אינני עובר: בין כך וּבֵין כך הלא יעשו בהם „עקירה“ בשנה הבאה או בעוד אֵיזוֹ שנים. אבל לבי כואב.—

אבל לא, לבי אינו כואב. אני התפשרתי, אני התפשרתי עם הכֹּל, אפילוּ עם הַיַּהַס אֵלַי מסביב.

תמו דברי — אם כי הגליון עוד לא תם. מה נשמע אצלכם באמֶריקה? מה גזרות הַכְּנִיסָה?

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

תרע"א.

הַבּוֹיְקוֹט עַל הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בְּפֶתַח תִּקְוָה.

הַמְּאֹרָעוֹת הַנּוֹרָאִים, שֶׁקָּרוּ בְּאוֹקְטוֹבֶּר שָׁנָה זוֹ בְּרוּסְיָה, עוֹרְרוּ אוֹתָנוּ לַעֲרוֹךְ בְּפֶתַח תִּקְוָה בִּימֵי הַחֲנֻכָּה אֲסֵפַת עָם, כְּדֵי לָשִׂיחַ אֶת צַעֲרֵנוּ וּלְהַבִּיעַ אֶת רִגְשׁוֹת הַעֲרָצָתֵנוּ לְגִבּוֹרֵי הַהֲגָנָה הָעַצְמִית. רַבִּים מִצְּעִירֵי הַמּוֹשָׁבָה נַעֲנוּ לִקְרִיאָתֵנוּ בְּאַהֲבָה.

לֹא כֵן רָאוּ אֲסֵפָה זוֹ חֵלֶק מֵאִכָּרֵי הַמּוֹשָׁבָה: הַלָּלוּ חֲשָׁבוּהָ לְחֵטְא, אֲשֶׁר לֹא יְכֻפָּר. הִיא לֹא זָכְתָה בְּעֵינֵיהֶם גַּם בִּגְלַל אֲשֶׁר יִשְׁתַּתְּפוּ בָהּ גְּבָרִים וְנָשִׁים יַחְדָּיו. וַעַד הַמּוֹשָׁבָה, אֲשֶׁר רֹב חֲבֵרָיו מְקַבְּלִים „חֲלוּקָה", הֶחְלִיט לִמְנוֹעַ בְּכָל הָאֶמְצָעִים שֶׁבְּיָדוֹ מֵעֲרוֹךְ אֶת הָאֲסֵפָה, כִּי „חָלִילָה לָנוּ לַעֲסוֹק בְּסִדּוּר נְשָׁפִים בִּשְׁעַת צָרָה, בְּשָׁעָה שֶׁדְּמֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁפָּכִים כַּמָּיִם". הַצַּו נִתַּן, וְהַשַּׁמָּשׁ הִכְרִיז מִטַּעַם וַעַד הַמּוֹשָׁבָה אִסּוּר לְבַקֵּר אֶת הָאֲסֵפָה. בְּכָל זֹאת, קָבַעְנוּ אוֹתָהּ בְּבֵית אֶחָד מֵחֲבֵרֵינוּ. אוּלָם, הַוַּעַד לֹא נִרְתַּע גַּם מִשַּׁלֵּחַ בָּנוּ אֶת הַשּׁוֹמְרִים הָעֲרָבִים לְפַזֵּר אֶת הָאֲסֵפָה, אַף כִּי הַזְהֵר הִזְהַרְנוּ אוֹתוֹ, כִּי מַעֲשֶׂה מְגֻנֶּה זֶה עָלוּל לִגְרוֹם לְשַׁעֲרוּרִיּוֹת. הִיא, אָמְנָם, לֹא הִתְפַּזְּרָה וְעָבְרָה בְּהִתְעַנְיְנוּת רַבָּה.

וַעַד הַמּוֹשָׁבָה הֶחְלִיט לְגָרֵשׁ מֵהַמּוֹשָׁבָה אֶת חֲבֵרֵנוּ, שֶׁבְּדִירָתוֹ נֶעֶרְכָה הָאֲסֵפָה, וַיְצַו עַל בַּעַל הַבַּיִת לִפְרוֹק אֶת הַדְּלָתוֹת וְאֶת הַחַלּוֹנוֹת מֵהַדִּירָה. הוֹדַעְנוּ לְרֹאשׁ הַוַּעַד, שֶׁאֵין לְגָרֵשׁ פּוֹעֵל מֵהַמּוֹשָׁבָה בְּלִי מִשְׁפָּט, וְכִי תּוֹבְעִים אָנוּ לְמִשְׁפַּט כָּבוֹד אֶת אֶחָד מֵחַבְרֵי הַוַּעַד, אֲשֶׁר הֶעֱלִיב אוֹתָנוּ בְּיוֹתֵר. הַוַּעַד דָּחָה אֶת דְּרִישׁוֹתֵינוּ וְהֶחְלִיט לְהַחֲרִים אֶת הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים: לְבַל יָעֵז אִישׁ בַּמּוֹשָׁבָה לָתֵת לָהֶם עֲבוֹדָה אוֹ לְהַשְׂכִּיר חֲדָרִים. הַבּוֹיְקוֹט הֻכְרַז בַּמּוֹשָׁבָה, וְעַל אוֹדוֹתָיו נִמְסַר בְּמִכְתָּב מְיֻחָד לִפְקִידוּת הַבָּרוֹן בִּיהוּדָה. אוּלָם הַוַּעַד הוֹסִיף, כִּי הַבּוֹיְקוֹט לֹא יָחוּל עַל אוֹתָם הַפּוֹעֲלִים, אֲשֶׁר יִתְחַיְּבוּ עַל פִּתְקָה מְיֻחָדָה לְהִכָּנַע לִפְקוּדוֹתָיו וּלְהִתְנַהֵג עַל פִּי הַמָּסֹרֶת הַדָּתִית. מוּבָן מֵאֵלָיו, שֶׁהַפּוֹעֲלִים הַמְאֻרְגָּנִים לֹא חָתְמוּ עַל פִּתְקַת הַקָּלוֹן. וְהַוַּעַד הֶעֱרִים לְשַׁלֵּחַ לְעֵת עַתָּה רַק חֲמִשָּׁה פּוֹעֲלִים — אֶת הַמַּנְהִיגִים. אֲבָל גַּם שְׁאָר הַפּוֹעֲלִים עוֹמְדִים לְהִגָּרֵשׁ; וּמָה גַּם, כִּי יַד הַחֵרֶם תִּהְיֶה בָהֶם לְאַלְּצָם בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לַעֲזוֹב אֶת הַמּוֹשָׁבָה. הַמְעַט מִכָּל אֵלֶּה, הִתְפָּרְצוּ בְּי"ז שְׁבָט שְׁלִיחֵי הַוַּעַד אֶל סִפְרִיַּת הַפּוֹעֲלִים הַנִּמְצֵאת בְּבֵית רוֹפֵא הַמּוֹשָׁבָה, וְהוֹצִיאוּ מִתּוֹכָהּ אֶת הַסְּפָרִים יַחַד עִם הָאֲרוֹנוֹת וְהַשֻּׁלְחָנוֹת. אִישׁ מֵהַפּוֹעֲלִים לֹא הָיָה שָׁם בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה.

הֶחְלַטְנוּ לְפַרְסֵם אֶת כָּל הָעִנְיָן בְּעִתּוֹנוֹת חוּץ לָאָרֶץ.

תרס"ו.

הַגְּזֵרָה.

א.

בְּאֶחָד מִימֵי שְׁבָט הָאַחֲרוֹנִים. בְּאַכְסַדְרָה מְרֻוָּחָה שֶׁל בַּיִת יָפֶה בַּמּוֹשָׁבָה יָשְׁבוּ בַּעַל הַבַּיִת וְאִשְׁתּוֹ אֶל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁאַךְ זֶה גָּמְרוּ עָלָיו אֶת סְעוּדַת הַצָּהֳרַיִם, וְהִבִּיטוּ בְּעֶצֶב וּבְחֶמְלָה לִידִידָם, בִּנְיָמִין, שֶׁצָּרַר אֶת חֲפָצָיו הַמְעַטִּים — אֵילוּ כְּתֻנּוֹת, חֲלִיפָה וּמְעַט סְפָרִים — וְהֵכִין אֶת עַצְמוֹ לַדָּרֶךְ.

גַּם הַשּׁוֹבָבִים הַקְּטַנִּים, עַמְרָם וַעֲמִיהוּד, שֶׁהָיוּ שָׁם בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד, הִרְגִּישׁוּ, כִּי אֵיזֶה דָּבָר לֹא נָעִים נַעֲשֶׂה עַתָּה לְעֵינֵיהֶם.

הַיּוֹם הָיָה פּוֹשֵׁר וּבָהִיר. הַבְּרוֹשִׁים שֶׁלִּפְנֵי הָאַכְסַדְרָה, הָעֲטוּפִים הֵיטֵב בִּמְעִטֵיהֶם הַיְרֻקִּים, עָמְדוּ וְהִתְעַדְּנוּ בַּחַמָּה. מֵעֵבֶר לַבְּרוֹשִׁים נִרְאָה גַּן יָרָק, שֶׁמִּבֵּין תְּלָמָיו בִּצְבְּצוּ יְרָקוֹת שׁוֹנִים, וְלִצְדָדָיו נָעוּ לִפְנֵי הָרוּחַ הַקַּלָּה, רוּחַ הָאָבִיב, פִּרְחֵי בָר כְּתֻמִּים וַאֲדֻמִּים. כָּל אֵלֶּה לֹא הִתְאִימוּ כְּלָל אֶל פְּנֵי הָאֲנָשִׁים שֶׁהִבִּיטוּ בְרֹגֶז.

ב.

בַּעַל הַבַּיִת, רְאוּבֵן, אִישׁ כְּבֶן שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ, בָּא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ „חִבַּת צִיּוֹן“. עָבַד פֹּה בְּתוֹר פּוֹעֵל שְׂכִיר־יוֹם וְאַחַר, כְּשֶׁלָּמַד צָרְפָתִית, הָיָה לְעוֹזֵר בְּבֵית מִסְחָר וְקִבֵּל מַשְׂכֹּרֶת הֲגוּנָה. אַךְ מַטְּרָתוֹ לְהֵאָחֵז בַּקַּרְקַע הָיְתָה תָּמִיד לְנֶגֶד עֵינָיו, וְסוֹף סוֹף הִגִּיעַ אֵלֶיהָ.

וְהַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, בִּנְיָמִין, בֶּן־גִּילוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וַחֲבֵר נְעוּרָיו הוּא, אֲבָל פָּנָיו כָּמְשׁוּ וּכְבָר זָרְקָה בּוֹ שֵׂיבָה. רַק עֵינָיו הַמְּאִירוֹת הֵעִידוּ, כִּי בִּרְגְשֵׁי הַלֵּב לֹא נִזְדַּקֵּן עֲדַיִן. בִּנְיָמִין הָיָה עוֹבֵד פַּעַם בְּפַעַם אֵצֶל רְאוּבֵן, שֶׁקִּבְּלוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, אֲבָל לֹא אָבָה לֵהָנוֹת מִבֵּיתוֹ הַמְרֻוָּח שֶׁל רְאוּבֵן וְלֶאֱכוֹל עַל שֻׁלְחָנוֹ: כִּי אִם יַחַד עִם חֲבֵרָיו הַפּוֹעֲלִים בַּמּוֹשָׁבָה דָּר בִּדִירָה צָרָה, עִמָּהֶם שָׁכַב עַל הָאָרֶץ וּכְמוֹהֶם הִתְפַּרְנֵס בְּלֶחֶם יָבֵשׁ וַחֲתִיכַת מְלִיחַ. הוּא בָּא הֵנָּה לִהְיוֹת פּוֹעֵל וְלֹא רָצָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְטוֹבָתוֹ בְּשׁוּם זְכוּת יְתֵרָה, שֶׁאֵין כְּמוֹתָהּ לִשְׁאָר הַפּוֹעֲלִים. לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ אֲפִילוּ בִּזְכוּת חֻלְשָׁתוֹ וְלֹא מָשַׁךְ אֶת יָדוֹ מִכָּל עֲבוֹדָה מְפָרֶכֶת אֶת הַגּוּף. כָּל מַה שֶּׁנֻּטַּל עָלָיו הִשְׁלִים בְּעִתּוֹ וּבְדִיּוּק רָב.

בַּיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים עָבַד בִּקְבִיעוּת בְּבֵית רְאוּבֵן — וַיֵּשֶׁב שָׁם וַיַּעֲבֵר גַּם אֶת חֲפָצָיו לְבֵית רֵעֵהוּ.

ג.

דוּמָם קִפֵּל בִּנְיָמִין עַתָּה אֶת חֲפָצָיו וְהֲפָכָם מִצַּד אֶל צַד. נָקֵל הָיָה לִרְאוֹת, כִּי מַחְשְׁבוֹתָיו רְחוֹקוֹת מֵהַחֲפָצִים הָאֵלֶּה, וְכִי עוֹשֶׂה הוּא וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ, מַה הוּא עוֹשֶׂה.

— סוֹף סוֹף אֵינִי מֵבִין, לָמָּה אַתָּה מְמַהֵר כָּל כָּךְ לָצֵאת? אָמַר רְאוּבֵן בְּרֹגֶז שֶׁל גֶּעֱלָב. הֵן אַךְ תְּמוֹל פִּרְפְּרָה אוֹתְךָ הַקַּדַּחַת — הִנָּפֵשׁ מְעַט, הִתְחַזֵּק. הֵן אֶת הַיְצִיאָה לֹא תְאַחֵר!

— הַאֲחַכֶּה עַד שֶׁיְּגָרְשׁוּנִי? עָנָה בִנְיָמִין בִּמְרִירוּת.

— אַךְ קְשֵׁה עֹרֶף אַתָּה, בִּנְיָמִין! — הִתְפָּרְצָה בַּעֲלַת הַבַּיִת בְּכַעַס — בְּחַיַּי, עַקְשָׁנוּת הִיא מִצִּדְּךָ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף. רָאָה הַוַּעַד, כִּי צְעִירִים אֲחֵדִים מְחַלְּלִים אֶת הַשַּׁבָּת בְּפַּרְהֶסְיָה, מַלְעִיגִים לוֹ וְאוֹמְרִים, שֶׁיִּקְחוּ בְּחָזְקָה אֶת רְכוּשׁ הָאִכָּרִים וִיחַלְּקוּ בֵּינֵיהֶם עָמַד וְתִקֵּן, שֶׁכָּל פּוֹעֵל יְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ בַּחֲתִימַת יָדוֹ לְהִתְנַהֵג כְּמִנְהַג הַמּוֹשָׁבָה וּלְהִשָּׁמַע לְקוֹל הַוַּעַד, שֶׁהֲרֵי גַּם הַקּוֹלוֹנִיסְטִים נִשְׁמָעִים לוֹ. וּמַה הוּא אֵפוֹא כָּל הַקֶּצֶף הַזֶּה מִצִּדְּךָ? וַאֲפִילוּ אִם אֵינְךָ חָפֵץ לַחְתּוֹם. אֵינֶנִּי יוֹדַעַת מִפְּנֵי מָה — מַדּוּעַ אַתָּה בוֹרֵחַ מִכָּאן? וְכִי מִי רוֹדֶפְךָ? הֲשָׁלַח הַוַּעַד חַיָּלִים[1] לְגָרֶשְׁךָ? וְלָמָּה הִנְּךָ נֶחְפָּז כָּל כָּךְ לְהִמָּלֵט אֶל נַפְשֶׁךָ, וְאַתָּה עֲדַיִן חַלָּשׁ?

— אָמְנָם, אִשָּׁה טוֹבָה אַתְּ — עָנָה בִנְיָמִין — וּלְפִי דַעְתֵּךְ, עִמָּךְ הַצֶּדֶק. וְאוּלָם, אֲנִי אֵינֶנִּי יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר עוֹד פֹּה.

הוּא שָׂם עַל רֹאשׁוֹ אֶת מִגְבַּעְתּוֹ בַּעֲלַת הַשּׁוּלַיִם הָרְחָבוֹת, הַשּׁוֹפְעוֹת לְמַטָּה וּמְסוֹכְכוֹת עַל הַפָּנִים וְעַל הָעֹרֶף עַד לַכְּתֵפַיִם, וְאֶת יַלְקוּטוֹ טָעַן עַל שִׁכְמוֹ, וַיִּקַּח בְּיָדוֹ „נַבּוּט" (מַטֶּה עָבֶה), וַיְבָרֶךְ אֶת בְּנֵי הַבַּיִת בְּרָכָה קְצָרָה וַיִּשַּׁק לַיְלָדִים.

— אֲבָל, הֲלֹא אַבָּא וְאִמָּא אָמְרוּ לְךָ שֶׁלֹּא תֵלֵךְ? שָׁאַל עַמִּיהוּד הַקָּטָן, בְּפָתְחוֹ אֶת עֵינָיו הַגְּדוֹלוֹת בְּתִמָּהוֹן.

— טַעֲנָה גְדוֹלָה הִיא, עָנָה בִנְיָמִין בִּשְׂחוֹק קַל, בְּוַדַּאי צָרִיךְ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל אַבָּא וְאִמָּא, אֲבָל אֲנִי צָרִיךְ לָלֶכֶת. אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, לִכְשֶׁתִּתְבַּטֵּל „הַגְּזֵרָה" נִתְרָאֶה עוֹד, חֲבִיבִי...

וּבִנְיָמִין יָרַד מִן הַמַּעֲלוֹת וַיָּחַשׁ צְעָדָיו כְּבוֹרֵחַ.

ד.

הָאֲדָמָה, הָרָוָה מִגִּשְׁמֵי בְרָכָה, עוֹטָה כֻּלָּהּ מַעֲטֵה יָרֹק, מְנֻמָּר בִּפְרָחִים מַזְהִירִים; מֵרָחוֹק נִרְאִים הַפַּרְדֵּסִים, הַמְקֻשָּׁטִים בְּתַפּוּחֵי זָהָב, שֶׁמְּצִיצִים מִבֵּין הֶעָלִים הַיְרֻקִּים.

---

[1] שוטרים.

וּמִמַּעַל לַכְּרָמִים וְלַפַּרְדֵּסִים — תִּפְאֶרֶת הַמּוֹשָׁבָה וְגַאֲוָתָהּ — שָׁמַיִם טְהוֹרִים, שָׁמַיִם רְחָבִים, עֲמֻקִּים וּכְחֻלִּים כָּל כָּךְ. וְעֵין הַשֶּׁמֶשׁ צוֹפִיָּה, מְשַׂחֶקֶת בְּקַרְנֶיהָ עַל הָאֲדָמָה הָרְטֻבָּה, מְחַמֶּמֶת אוֹתָהּ וּמְעוֹרֶרֶת לְגַדֵּל וּלְהַצְמִיחַ.

בִּנְיָמִין יָצָא מֵהַמּוֹשָׁבָה בְּלִי הַבֵּט לְאָחוֹר. קָשֶׁה הָיָה לוֹ לְהַשְׁקִיף עָלֶיהָ רֶגַע. לִבּוֹ הִתְמוֹגֵג מֵרֹב כְּאֵב.

מִכְתָּב מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

א.

יָפֶה כָּאן הַטֶּבַע וְנִפְלָא — מְדַבֵּר אֲנִי עַל מוֹשְׁבוֹת יְהוּדָה — אֲבָל בְּיֹפִי זֶה כְּאִלּוּ חָסֵר לִי דָּבָר מָה או, נִדְמֶה לִי, כְּאִלּוּ דָּבָר מַה יָפֶה בּוֹ יוֹתֵר מִדַּי. אֵין עֵינִי רְגִילָה בַּפֶּרְסְפֶּקְטִיבָה אֲשֶׁר כָּאן: הָאֲוִיר שָׁקוּף, וְאַתָּה רוֹאֶה אֶת הַדָּבָר הָרָחוֹק קָרוֹב מְאוֹד לְעֵינֶיךָ, בְּלִי כָּל יַחַס לְהַדְרָגַת הַמֶּרְחַקִּים בַּמְּצִיאוּת, וּבִבְהִירוּת מַפְלִיאָה, לֹא נְעִימָה לָעַיִן בִּלְתִּי רְגִילָה. לִי מוּזָר חֹסֶר גְּוָנִים זֶה, תְּמִידוּת זוֹ שֶׁל יֹפִי בִּלְתִּי מוּעָב, שֶׁל שַׁלְוָה בִּלְתִּי מֻפְרַעַת. מוּזָרָה לִי הַדְּמָמָה הַכְּבֵדָה הַזֹּאת וְהַהַבָּעָה הָרְצִינִית, הַמְּסַפְּרוֹת לָנוּ עַל הֲגוּת־לֵב עוֹלָמִית גְּדוֹלָה וְעַל תּוּגַת נֶפֶשׁ עוֹלָמִית גְּדוֹלָה. חָשׁ אֲנִי אֶת עַצְמִי פֹּה כְּאוֹרֵחַ; אוּלַי אוֹרֵחַ רָצוּי אֲנִי, אוֹרֵחַ יָקָר וְקָרוֹב, שֶׁצִּפּוּ לוֹ בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם — וְאַף עַל פִּי כֵן אוֹרֵחַ אָנִי. לִהְיוֹת קָרוֹב לְטֶבַע זֶה, לִנְהוֹג בּוֹ מִנְהַג חֵרוּת אֵין אַתָּה יָכוֹל וְאֵין אַתָּה מַתִּיר לְעַצְמְךָ. מַרְגִּישׁ אַתָּה אֶת עַצְמְךָ כִּבְחֵיק אֵם כַּבִּירַת שֵׂכֶל, רַבַּת הוֹד, עוֹטָה מַלְכוּת; הִיא מַבִּיטָה עָלֶיךָ כְּעַל בֵּן אָהוּב מְאוֹד, שֶׁנִּמְכַּר לַעֲבָדוּת וְגָדַל בָּהּ; וְהִנֵּה הוּא שָׁב מְדֻכָּא וּמְשֻׁפָּל, לֹא חָנוּךְ לוֹ וְלֹא הִתְפַּתְּחוּת רוּחָנִית, בֶּן פִּגֵּר לְהִתְקַדֵּם, שֶׁהִיא מְבִינָה אוֹתוֹ בְּלֵב הָאֵם הַגָּדוֹל שֶׁלָּהּ וְהֶעָמֹק — וְהוּא לֹא יוּכַל הָבֶן־לָהּ.

ב.

כְּשֶׁאָנוּ מְדַמִּים אֶת תְּנוּעָתֵנוּ הַלְּאֻמִּית לִתְנוּעוֹת הַלְּאֻמִּים, הַנְּתוּנִים בִּתְנָאִים לֹא רָעִים כָּל כָּךְ כְּשֶׁלָּנוּ, צָף וְעוֹלֶה לָעַיִן תֵּכֶף וּמִיָּד קַו מְיֻחָד לָנוּ, רַע מְאוֹד בִּשְׁבִילֵנוּ: תְּנוּעָתֵנוּ תְּלוּשָׁה מִן הַקַּרְקַע, מֵאוֹתָהּ הָאֲדָמָה, שֶׁהִיא הִיא גַּם הַיְסוֹד וְגַם הַתַּכְלִית שֶׁל הַתְּנוּעָה כֻּלָּהּ. גַּם עַמְמֵי הַבַּלְקָן, גַּם הָאִירִים אֵינָם תְּלוּשִׁים מִן הַקַּרְקַע. מֶרְכַּז תְּנוּעָתָם נִמְצָא בְּאֶרֶץ שְׁאִיפָתָם הַלְּאֻמִּית; וְאִם גַּם תִּינַק תְּנוּעָתָם כּוֹחוֹת מִן הַחוּץ, אִם גַּם

תְּקַבֵּל עֶזְרָה וּתְמִיכָה מִן הַחוּץ – הִנֵּה מְקוֹר חַיֶּיהָ הָיְתָה וְתִהְיֶה אֶרֶץ הַמּוֹלֶדֶת. לֹא כֵן אֶצְלֵנוּ: אֶצְלֵנוּ הַהֵפֶךְ הַגָּמוּר מִזֶּה. כָּל הַתְּנוּעָה הִיא מִחוּץ לְאֶרֶץ הַמּוֹלֶדֶת, וּבָאָרֶץ אֵין תְּנוּעָה כְּלָל. הַכֹּל כָּאן מוּבָא מִן הַחוּץ: גַּם מַשְׂאַת הַנֶּפֶשׁ, גַּם הַתְּנוּעָה, גַּם הַתּוֹשָׁבִים, גַּם הָעַסְקָנִים, גַּם הָאֶמְצָעִים וְגַם עֶצֶם צוּרַת הַחַיִּים. כְּלוֹמַר, הַחַיִּים עַצְמָם. קַרְקַע הַמּוֹלֶדֶת אֵינוֹ אֶלָּא כְּעֵין הוֹסָפָה כָּאן. מַצָּב זֶה אֵינוֹ נוֹרְמַלִי, כְּמוּבָן, וְתוֹצְאוֹתָיו רָעוֹת וּמַעֲצִיבוֹת.

וְאוּלָם, אִם בְּרֵאשִׁית הַתְּנוּעָה הָיְתָה אִי נוֹרְמַלִּיּוּת זוֹ מִין רַע מֻכְרָח, מְחֻיָּב הַמְּצִיאוּת, הֱיוֹת וְעַמֵּנוּ יוֹשֵׁב בִּתְפוּצוֹת הַגּוֹלָה, – הֲרֵי עַכְשָׁיו, כְּשֶׁיֶּשְׁנוֹ כְּבָר בָּאָרֶץ יִשּׁוּב, שֶׁכֹּחַ בּוֹ לְהַצְמִיחַ מֵאֵלָיו אֶת רִאשׁוֹנֵי הַנִּצָּנִים שֶׁל הַחַיִּים הַלְּאֻמִּיִּים, אַחֲרָאִים הִנְנוּ לְאִי־נוֹרְמַלִּיּוּת זוֹ. שִׁבְעִים אוֹ שְׁמוֹנִים אֶלֶף אִישׁ אֵינָם כְּלָל כַּמּוּת מְבֻטֶּלֶת, שֶׁלֹּא תְתֹאַר בָּהּ רֵאשִׁית צְמִיחַת חַיֵּי הָעָם. נְדַמֶּה נָא רֶגַע, כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָנוּ שִׁבְעִים אֶלֶף, וְלוּ גַּם אַךְ חֲמִשִּׁים אוֹ אַרְבָּעִים אֶלֶף נֶפֶשׁ יְהוּדִים חֲדוּרֵי הַכָּרָה לְאֻמִּית; לֹא עֲצָמוֹת יְבֵשׁוֹת, כִּי אִם אֲנָשִׁים חַיִּים נְכוֹנִים לְהַקְרִיב כָּל קָרְבָּן לְשֵׁם הַחֹפֶשׁ וְהַתְּחִיָּה הַלְּאֻמִּית, סוֹף דָּבָר – אֲנָשִׁים! מַה גָּדַל אָז כּוֹחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִמְשׁוֹךְ אֵלֶיהָ אֶת כָּל עַם יִשְׂרָאֵל! מָה עֲלוּבוֹת הֵן כָּל הַהַטָּפָה וְהַתַּעֲמוּלָה שֶׁבִּכְתָב וְשֶׁבְּעַל פֶּה לְעֻמַּת מְקוֹר מַיִם חַיִּים שֶׁל חַיִּים לְאֻמִּיִּים.

ג.

אֲגַלֶּה לְךָ נַפְשִׁי, יְדִידִי. בּוּשָׁה תְּכַסֵּנִי פֹּה לְעִתִּים בִּפְנֵי אַדְמַת אַרְצֵנוּ. וְשִׁבְעָתַיִם גְּדוֹלָה הַבּוּשָׁה, שֶׁאֵין מַרְנִי . ם פֹּה זֹאת. בְּכָל פִּנָּה פֹּה עוֹבְדִים עֲרָבִים; הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר תֵּעָשֶׂה בִּידֵיהֶם. וַאֲנַחְנוּ, כְּלוֹמַר, אֵלֶּה שֶׁבָּאוּ הֵנָּה הַשָּׁנָה בְּכוֹחוֹת רַעֲנַנִּים וּבְהִתְלַהֲבוּת רַעֲנַנָּה, נְכוֹנִים, כִּמְדֻמֶּה, לַעֲשׂוֹת כָּל עֲבוֹדָה קָשָׁה, וּבִלְבַד שֶׁכּוֹחוֹתֵיהֶם יִנָּתְנוּ לְאַדְמַת הַמּוֹלֶדֶת – הִנֵּה עַל הָרֹב, לְפִי שָׁעָה, גַּם אָנוּ עוֹבְדִים... וְאֵין צֹרֶךְ לְהוֹסִיף כְּלוּם. דַּי אִם אָמַרְתִּי: גַּם אָנוּ עוֹבְדִים!

וַהֲלֹא מֵאֵלֶיהָ נִשְׁאֶלֶת שְׁאֵלָה: בַּמֶּה וּבַמֶּה יִרְכּוֹשׁ לוֹ עַמֵּנוּ הָעִבְרִי אֶת זְכוּתוֹ הַמּוּסָרִית וְהָעַצְמִית עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תַּרְבּוּתִית? הֲלֹא אַךְ וְרַק בַּעֲבוֹדָה. הֵן לֹא בְּכֶסֶף! בּוּשָׁה, יְדִידִי! עֶלְבּוֹן וּכְאֵב! וְאַל יֹאמַר הָאוֹמֵר, כִּי בִּכְדִי אֲנִי מִתְרַגֵּשׁ: יַעֲבוֹד מִי שֶׁיַּעֲבוֹד וּבִלְבַד שֶׁתֵּעָשֶׂה עֲבוֹדָה רַבָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְדַעְתִּי, כָּל זְמַן שֶׁאֵין אָנוּ מִתְמַלְּאִים בּוּשָׁה לְמַרְאֵה כָּל חֶלְקַת אֲדָמָה בָּאָרֶץ, שֶׁכְּבָר רְכַשְׁנוּ אוֹתָהּ בְּכָל קָךְ

עָמָל וָצַעַר, וְהִיא נֶעֱבֶדֶת בִּידַיִם זָרוֹת, כָּל זְמַן שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַרְגִּישׁ זֹאת — אוֹ כָּל זְמַן שֶׁאָנוּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא לְהַרְגִּישׁ זֹאת — הֲרֵי רְחוֹקִים אָנוּ עֲדַיִן מִתְּחִיָּה לְאֻמִּית! חָטָאנוּ לָאָרֶץ וּמוֹסִיפִים אָנוּ לַחֲטוֹא לָהּ, וְחוֹבָתֵנוּ לְכַפֵּר עַל עֲוֹנֵנוּ בַּעֲבוֹדָה. אִם לֹא כֵן — הֲרֵי אֵין בָּנוּ הָרָצוֹן לִחְיוֹת חַיֵּי עָם. בַּעֲבוֹדָה נִוָּשֵׁעַ! יָתֵר עַל כֵּן — גַּם אֶת תִּקּוּן הַחִנּוּךְ צָרִיךְ לְהַתְחִיל פֹּה בְּתִקּוּן יַחַס יְהוּדֵי הָאָרֶץ לַעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה.

לוּ יָדַעְתִּי, כִּי קוֹלִי יִשָּׁמַע, הָיִיתִי קוֹרֵא לְכָל אֲשֶׁר אוֹן לוֹ לָבוֹא הֵנָּה וְלַעֲבוֹד פֹּה, עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. צִיּוֹן, הַשָּׁבָה לִתְחִיָּה, מְבַקֶּשֶׁת מֵעַם יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים נֶאֱמָנִים, מֻכְשָׁרִים וּנְכוֹנִים לַכֹּל, עוֹבְדִים, אֲשֶׁר יִתְיַשְּׁבוּ פֹּה וְיַעַבְדוּ פֹּה. הֵן זוֹהִי הָעֲבוֹדָה הַלְּאֻמִּית הָאֲמִתִּית.

ד.

מִכָּל מַחֲלוֹת הָאָרֶץ הַפְּנִימִיּוֹת קָשָׁה וְנוֹרָאָה בְּיוֹתֵר מַחֲלַת הַ„חֲלוּקָּה“. רְצוֹנִי לוֹמַר, לֹא אוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁל „חֲלוּקָּה“, אֲשֶׁר יְשַׁמֵּשׁ תְּמִיכָה לִזְקֵנִים עֲנִיִּים, לְחוֹלִים וּלְמוֹסְדוֹת צְדָקָה שׁוֹנִים, אֶלָּא אוֹתוֹ חֵלֶק (הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּפִי שֶׁמְּסַפְּרִים), אֲשֶׁר יִנָּתֵן לְכָל מִינֵי „מְיֻחָסִים“ בְּרִיאֵי גוּף, מֻכְשָׁרֵי עֲבוֹדָה, וּלְעִתִּים — גַּם אֲמִידִים. בְּחוּץ לָאָרֶץ אֵין מַשִּׂיגִים כְּלָל, מַה מְּכֹעָר נֶגַע זֶה שֶׁל „חֲלוּקָּה“. פֹּה אֵין מִתְבַּיְּשִׁים לְקַבֵּל „חֲלוּקָּה“; אַדְּרַבָּא, מִי שֶׁמְּקַבֵּל הֲרֵי הָגוּן הוּא וּ„מְיֻחָס“ הוּא. דַּי לִי אִם אֹמַר, כִּי יֶשְׁנָם כָּאן אִכָּרִים, בַּעֲלֵי כְּרָמִים וּפַרְדֵּסִים, וְהֵם מְקַבְּלִים „חֲלוּקָּה“, וְלֹא קְטַנָּה וַעֲלוּבָה, כַּנּוֹפֶלֶת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל הֶעָנִי, אֶלָּא בְּסַךְ מֵאָה פְרַנְקִים לְחֹדֶשׁ וְיוֹתֵר! יֵשׁ גַּם אִנְטֶלִּיגֶנְטִים, שֶׁאֵינָם מוֹאֲסִים בְּכֶסֶף הַ„חֲלוּקָּה“. אֵין אֵפוֹא פֶּלֶא בַּדָּבָר, שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם גּוּפָהּ, אֲשֶׁר רֹב יוֹשְׁבֶיהָ חַיִּים עַל הַ„חֲלוּקָּה“, שׂוֹרֶרֶת בְּנִדּוֹן זֶה הֶפְקֵרוּת גְּמוּרָה וְתַקִּיפִים אֲחָדִים מוֹשְׁלִים בְּכִפָּה עַל כָּל יְרוּשָׁלָיִם. נָקֵל לְתָאֵר לָנוּ, כַּמָּה צְבִיעוּת, מַשּׂוֹא פָנִים וְכוּ' פָּרֶה וְרָבֶה בְּמִשְׁטָר זֶה.

ה.

מָה אֵפוֹא כֹּחֵנוּ וּמָה אֶמְצָעֵינוּ? הַחוֹבָה לֵאמוֹר אֶת הָאֱמֶת: אֶפֶס. בְּתוֹךְ הַיִּשּׁוּב הַיָּשָׁן כָּאן יֶשְׁנָם אֵילוּ יְחִידִים בּוֹדְדִים: אֵילוּ יְחִידִים בּוֹדְדִים יֶשְׁנָם בְּקֶרֶב הַצְּעִירִים, שֶׁבָּאוּ בַּתְּקוּפָה הָאַחֲרוֹנָה — וְזֶהוּ הַכֹּל! וְאוּלָם, אִלּוּ הִתְלַכֵּד, לְכָל הַפָּחוֹת, יַחַד קֹמֶץ זֶה וְהִתְחִיל לִפְעוֹל!

הַרְבֵּה, הַרְבֵּה עָלֵינוּ לַחֲשׁוֹב עַל עִנְיָנֵנוּ וְלִשְׁקוֹל אוֹתוֹ מִכָּל בְּחִינָה וָצַד; רַק אָז תִּהְיֶה לָנוּ אֶפְשָׁרוּת לְהִתְווֹת קַוִּים כְּלָלִיִּים שֶׁל אֵיזוֹ תָּכְנִית פְּעוּלָה. אִלּוּ בָאתִי עַתָּה לְהִתְווֹתָם, הָיָה לִי זֶה סִמָּן לְרִפְרוּף הַמַּחֲשָׁבָה וְאִי זְהִירוּת. צְרִיכִים אָנוּ לָדַעַת, כִּי עַד שֶׁיֵּרָאֶה פָּעֳלֵנוּ בָּאָרֶץ, תַּעֲבוֹרְנָה, לְפָחוֹת, שְׁנוֹת דּוֹר שָׁלֵם. פְּעוּלָתֵנוּ בְּעַצְמָהּ תּוֹרֶה לָנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ.

עֵינֶיךָ רוֹאוֹת, יְדִידִי, כִּי אֵינִי מַשְׁלֶה אֶת נַפְשִׁי בַּחֲלוֹמוֹת שָׁוְא. עוֹשֶׂה אֲנִי חֶשְׁבּוֹן נָכוֹן. בְּסַךְ הַכֹּל — גַּרְעוֹן עֲנָקִי, וְיֵשׁ עָלוּב מְאוֹד. בַּמֶּה נְמַלֵּא גַּרְעוֹן זֶה? — אֵין גַּם לִקְרוֹא לָזֶה גַּרְעוֹן, מְגֻחָךְ! — בַּמֶּה אֵפוֹא נְמַלֵּא אֶת הַדָּבָר, אֲשֶׁר נִקְרָא לוֹ מַה שֶׁנִּקְרָא? בִּרְצוֹנֵנוּ נְמַלֵּא אוֹתוֹ, בִּמְסִירוּתֵנוּ בְּלִי תְּנַאי וּגְבוּל, בְּרוּחַ נְכוֹנָה לַכֹּל! הָאַגָּדָה אוֹמֶרֶת: אִלּוּ אֵחֲרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָצֵאת מִמִּצְרַיִם רֶגַע אֶחָד, לֹא הָיוּ נִגְאָלִים לְעוֹלָם. אֲנִי תוֹפֵס אֶת הַדָּבָר כָּךְ: הָיָה רֶגַע שֶׁל הָעָזָה עֶלְיוֹנָה. מֵעֵין זוֹ, הַלּוֹבֶשֶׁת אֶת הָאָדָם בִּשְׁעַת אָסוֹן פִּתְאוֹמִי, כְּשֶׁהוּא מְבֹהָל וְרוֹצֶה לְהַצִּיל, אֶת אֲשֶׁר תַּשִּׂיג הַיָּד לְהַצִּיל, וְיִתְפּוֹס וְיַעֲמִיס עַל שִׁכְמוֹ מַשָּׂא כָבֵד, שֶׁלֹּא לְפִי כּוֹחוֹתָיו, וְלֹא יַרְגִּישׁ בְּכֹבֶד הַמַּשָּׂא. רְגָעִים כָּאֵלֶּה אֵינָם חוֹזְרִים. וְעָלֵינוּ לְהַכְשִׁיר לָנוּ אֶת בּוֹאוֹ שֶׁל רֶגַע זֶה, רֶגַע שֶׁל הָעָזָה עֶלְיוֹנָה.

בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל.

כְּאַרְבַּע מֵאוֹת מִשְׁפָּחוֹת עֲרָבִים יוֹשְׁבוֹת בִּקְבִיעוּת בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל. וְהַמּוֹשָׁבוֹת קְטַנּוֹת וְנִמְצָאוֹת בִּסְבִיבָה שֶׁל כְּפָרִים עַרְבִיִּים גְּדוֹלִים. וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיָה מֻרְגָּשׁ — וּמֻרְגָּשׁ גַּם עַתָּה — בְּרֹב הַמּוֹשָׁבוֹת הָאֵלֶּה פַּחַד הָעֲרָבִים. אִכָּר בְּרֹאשׁ פִּנָּה, לְמָשָׁל, יָרֵא לִנְגּוֹעַ בַּעֲרָבִי, הַבָּא לִרְעוֹת-צֹאן בְּשָׂדֵהוּ (וְהָעֲרָבִים יוֹדְעִים לְנַצֵּל אֶת חֻלְשַׁת שְׁכֵנֵיהֶם). וְהוּא הַדָּבָר גַּם בִּיסוּד הַמַּעֲלָה. וּבִמְטֻלָּה נְתוּנִים תָּמִיד הָאִכָּר וּרְכוּשׁוֹ בִּידֵי הַשְּׁכֵנִים הָעֲרָבִים הַתַּקִּיפִים. גַּם בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן מְצוּיוֹת לָרֹב גְּנֵבוֹת וְהִתְנַפְּלֻיּוֹת. וְאֵיךְ לֹא יִירְאוּ הָאִכָּרִים הַגְּלִילִיִּים, אִם מִסְפָּרָם מִצְעָר, אִם עֲרָבִים סָבִיב לָהֶם, וּבְתוֹךְ מוֹשְׁבוֹתָם עֲרָבִים?

מִשֶּׁהִתְחִילוּ הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים לָבוֹא לְמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל, לֹא יָכְלוּ לְהַשְׁלִים עִם הַמַּצָּב, אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בוֹ הָאִכָּרִים, בְּרָצוֹן אוֹ שֶׁלֹּא בְרָצוֹן, וַיִּתְקוֹמְמוּ לוֹ. וּבִמְקוֹמוֹת אֲחָדִים גַּם הִצְלִיחוּ לְהֵיטִיבוֹ בְּמִקְצָת. בְּשֶׁזֶרָה מָסַר פְּקִיד הַחַוָּה אֶת שְׁמִירָתָהּ לִידֵי

הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים, וְגַם הֶעֱמִיד בֵּין רוֹעֵי הַלַּיְלָה שְׁלשָׁה רוֹעִים עִבְרִים (בִּגְלִיל יָלִין הָעֵדֶר בְּיַרְחֵי הָאָבִיב שְׁבָט–נִיסָן בַּשָּׂדֶה). וּבִכְפַר תָּבוֹר, עִם בּוֹא חֲבוּרַת פּוֹעֲלִים עִבְרִים לַעֲבוֹד, נִשְׁתַּנָּה לְגַמְרֵי יַחַס הָעֲרָבִים אֶל הַמּוֹשָׁבָה.

כְּפַר תָּבוֹר (מֶסְחָה) מוּקָף עֲרָבִים מִכָּל עֲבָרָיו, וְכִמְעַט שֶׁלֹּא הָיָה עוֹבֵר שָׁם לַיְלָה בְּלִי גְנֵבָה. עִם כָּל שָׁאוֹן חָשׁוּד הָיוּ תוֹשָׁבֵי כְּפַר תָּבוֹר סוֹגְרִים עַל מַסְגֵּר אֶת בָּתֵּיהֶם לְבִלְתִּי צֵאת. אוּלָם, מֵעֵת אֲשֶׁר נִתְרַבָּה מִסְפַּר הַגְּבָרִים בַּמּוֹשָׁבָה וְנוֹסְפוּ בָהּ צְעִירִים, מוּכָנִים וּמְזֻמָּנִים כָּל שָׁעָה לָצֵאת לַקְּרָב, נִתְחַזְּקוּ גַּם הָאִכָּרִים בְּרוּחָם. הַפּוֹעֲלִים יָשְׁנוּ בַּחֲצֵרוֹת מְזֻיָּנִים וּנְכוֹנִים לַהֲגָנָה. זֶה פָּעַל עַל הָעֲרָבִים, וְהַגְּנֵבוֹת נִפְסְקוּ.

וְעַתָּה בָּא שׁוּב שִׁנּוּי לְרָעָה. הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים נִתְפַּזְּרוּ. אֵלֶּה נִקְרְאוּ לַצָּבָא וְאֵלֶּה הָלְכוּ לִיהוּדָה. וְהַכֹּל חָזַר לְיָשְׁנוֹ. אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שָׁבוּ לְיִרְאָתָם הַקּוֹדֶמֶת, וְהָעֲרָבִים הֵרִימוּ רֹאשׁ. לְאִכָּר אֶחָד יָרוּ, וְאֶת הַשֵּׁנִי הִכּוּ הַשּׁוֹמְרִים הָעֲרָבִים בְּגָרְנוֹ עַל יַד בֵּיתוֹ.

הָאִכָּרִים וְהַחֲרָתִים בְּמְטֻלָּה.

אֲחָדִים מֵהָאִכָּרִים הַיְשָׁנִים נִמְשְׁכוּ אַחֲרֵי בְּרַק הַזָּהָב שֶׁבְּאַפְרִיקָה וּבְאוֹסְטְרַלְיָה, יָצְאוּ אֶת הָאָרֶץ וַיַּעַזְבוּ אֶת מִשְׁקֵיהֶם בִּידֵי נְשֵׁיהֶם, הַמַּעֲסִיקוֹת בַּמֶּשֶׁק אַךְ וְרַק פּוֹעֲלִים עֲרָבִים. גַּם הָאִכָּרִים, אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ, מַשְׁמִיטִים שָׁנָה בְּשָׁנָה אֶת מַכְשִׁירֵי הָעֲבוֹדָה מִיָּדָם וּמוֹסְרִים אֶת אַדְמָתָם לַחֲרָתִים עֲרָבִים.

בַּשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה נִמְצְאוּ רֹב קַרְקְעוֹת הַמּוֹשָׁבָה בִּידֵי הַחֲרָתִים הַזָּרִים. הַיְּהוּדִים הָיוּ אֲרִיסִים לַהֲלָכָה, וְהָעֲרָבִים הָיוּ אֲרִיסִים לְמַעֲשֶׂה. הֵם עָבְדוּ אֶת הָאֲדָמָה, הֵרִיטִבוּ אוֹתָהּ בְּזֵעָתָם וְנִקְשְׁרוּ בָהּ קֶשֶׁר נַפְשִׁי בַּל יִנָּתֵק. בְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר נִרְאוּ לָעַיִן כָּל הַתּוֹצָאוֹת הַשְּׁלִילִיּוֹת שֶׁל הַמַּצָּב הַמְּתֹאָר. אֵין הַיִּשּׁוּב יָכוֹל לְהִבָּנוֹת מִגּוֹיִים בַּעֲלוֹת אֲחוּזָה, שֶׁמְּחַכּוֹת בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם לְבוֹא הַפּוֹסְטָה עִם הַ"שִׁפְּסְקַארְטֶע". גַּם לֹא יִבָּנֶה הַיִּשּׁוּב מִזְּקֵנִים, שֶׁאֵינָם עוֹבְדִים בְּעַצְמָם מֵאִי־רָצוֹן אוֹ מֵאִי־יְכֹלֶת. הַחֲרָת הָעַרְבִי נַעֲשָׂה, בֶּאֱמֶת, לְבַעַל הַמֶּשֶׁק וּמַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ אָדוֹן בַּמּוֹשָׁבָה וּבִפְרָט בַּשָּׂדֶה. כִּי עַל כֵּן הוּא הָעוֹבֵד וְהַיּוֹצֵר הַפְּרוֹדוּקְטִיבִי, וּמַהוּ עֵרֶךְ הַמּוֹשָׁבָה הָעִבְרִית, אִם יִפָּקֵד מְקוֹמוֹ בָהּ? הָיוּ מִקְרִים, כִּי גַם הַפַּלָּחִים הָעֲרָבִים שֶׁל סְבִיבַת מְטֻלָּה נָדְדוּ לַאֲמֵרִיקָה לֶאֱסוֹף כֶּסֶף וְלִשְׁלוֹחַ לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר בָּאָרֶץ, עַל מְנָת לְהַשְׁקִיעַ אוֹתוֹ בְּבִנְיָנִים,

בִּנְטִיעוֹת וכו׳. וּכְשֶׁבָּאָה עוֹנַת הָעֲבוֹדָה, עוֹנַת הַחֲרִישָׁה, לֹא יָצְאוּ אֲחָדִים מֵאִכָּרֵי מְטֻלָּה לַשָּׂדֶה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם חַרָתִים. חָסְרוּ חַרָתִים – וְהָאִכָּרִים שָׁבָתוּ.

בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה הִכְנִיסָה הַפְּקִידוּת שִׁשָּׁה אֲרִיסִים חֲדָשִׁים לִמְטֻלָּה, וְהַשָּׁנָה הוֹסִיפָה עֲלֵיהֶם עוֹד אַרְבָּעָה. מִתְּחִלָּה הִבִּיטוּ הָאִכָּרִים הַיְשָׁנִים עַל הָאֲרִיסִים הַחֲדָשִׁים בְּעַיִן רָעָה כְּבַעַל מִתְחָרִים, שֶׁרוֹצִים לִתְפֹּשׂ אֶת מְקוֹמָם. וְאוּלָם, יַחַס זֶה מַתְחִיל לְאַט־לְאַט לְהִשְׁתַּנּוֹת לְטוֹבָה, הוֹאִיל וְהַכֹּל מַרְגִּישִׁים, שֶׁעִם בּוֹא הַצְּעִירִים בָּאָה תְּקוּפָה חֲדָשָׁה לַמּוֹשָׁבָה.

תרע״ד.

בַּגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן בִּשְׁנַת תרס״ט.

הַשָּׁנָה הִגִּיעַ מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הַיְהוּדִים בְּכָל הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן לְמֵאָה וְאַרְבָּעָה אִישׁ: מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה בִּשְׁזֶרָה, שִׁשָּׁה עָשָׂר בִּכְפַר תָּבוֹר, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּמִלְחָמִיָּה, עֶשְׂרִים בְּכִנֶּרֶת וְאַרְבָּעָה בְּמִצְפָּה. הִנֵּה כִּי כֵן נִתְרַבָּה פֹּה מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הַיְהוּדִים פִּי שְׁנַיִם, מֵאֲשֶׁר בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה.

פּוֹעֲלִים אֲחָדִים מִן הַחֲדָשִׁים הָלְכוּ לַעֲבוֹד אֵצֶל אִכָּרֵי יַבְנְאֵל בִּשְׂכַר חֲמִשָּׁה פְּרַנְקִים לְחֹדֶשׁ עִם מְזוֹנוֹת[1]. הוֹזָלָה זוֹ בָּאָה לְרַגְלֵי הַשְּׁמוּעוֹת, אֲשֶׁר פָּשְׁטוּ בְּכָל הָאָרֶץ, עַל הִתְאַכְּרוּת עֲשָׂרָה פוֹעֲלִים בַּגָּלִיל. בִּגְלַל הַשְּׁמוּעוֹת הָאֵלֶּה פָּרְצָה לַגָּלִיל אִימִגְרַצְיָה מְרֻבָּה שֶׁל פּוֹעֲלִים, הַמִּשְׁתַּעַשְׁעִים בַּתִּקְוָה לְהִתְאַכֵּר בִּמְהֵרָה.

בְּחַוַּת שְׁזֶרָה נִתְקַבְּלוּ הַשָּׁנָה חָמֵשׁ עֲלָמוֹת בְּתוֹר „חַרָתוֹת״. חוֹרְשׁוֹת הֵן בַּשְּׁוָרִים וּמְמַלְּאוֹת אֶת עֲבוֹדָתָן בְּאֹפֶן מְעֻלֶּה. הַחִזָּיוֹן הַזֶּה מְשַׂמֵּחַ מְאוֹד מִצַּד הַהַפְתָּעָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. אוּלָם אַחֲרֵי הַהִתְפַּלְּאוּת הָרִאשׁוֹנָה, בָּא הַהִגָּיוֹן הַקַּר וּמְעוֹרֵר מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת. „אֵין קְפִיצוֹת בַּהִסְטוֹרְיָה״, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּהִתְפַּתְּחוּת מְדֹרֶגֶת. לוּ רָאִינוּ לְפָנֵינוּ פּוֹעֲלוֹת רַבּוֹת, שֶׁהִסְתַּגְּלוּ לְנַהֵל כָּרָאוּי מֶשֶׁק בֵּית אִכָּר – לַעֲבֹד גַּנּוֹת, לְגַדֵּל בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת וְכַדּוֹמֶה–וּבֵינֵיהֶן גַּם כָּאֵלּוּ, שֶׁהָכְשְׁרוּ לַחֲרוֹשׁ וְלִזְרוֹעַ, הָיִינוּ רוֹאִים בָּזֹאת קִדְמָה טִבְעִית וְיָכֹלְנוּ לְקַוּוֹת, שֶׁלְּאַט־לְאַט יִתְהַוֶּה אֶצְלֵנוּ מִסְפָּר הָגוּן שֶׁל נָשִׁים חָרוּצוֹת בְּהַנְהָלַת מֶשֶׁק אִכָּר, אֲשֶׁר חֶסְרוֹנָן מֻרְגָּשׁ בְּכָל צַעַד. אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר בָּא פִּתְאוֹם, בִּקְפִיצָה, מִי יוֹדֵעַ, אִם אֵין בּוֹ גַּם מֵאַהֲבַת הַבָּרָק הַחִיצוֹנִי אוֹ מֵהַגְּבוּרָה לְשֵׁם הַפְתָּעָה. וּבְכָל

1) שכר הפועל בשנה ההיא היה עשרה פרנקים לחדש עם מזונות.

זאת, אַחֲרֵי כָּל הַסְּפֵקוֹת וְהַהִרְהוּרִים הָאֵלֶּה, שֶׁלּוֹחֵשׁ בְּאָזְנְךָ הַהִגָּיוֹן הַקַּר, הִנְּךָ נִמְשָׁךְ בְּחָזְקָה אַחֲרֵי קֶסֶם הַיֹּפִי, הַשָּׁפוּךְ עַל פְּנֵי הַחִזָּיוֹן הַזֶּה. וְלִבְּךָ מִתְמַלֵּא שִׂמְחָה, לְמַרְאֵה גְבוּרַת הָרוּחַ שֶׁל בְּנוֹת עַמְּךָ, הַמְנַצַּחַת לִפְעָמִים אֶת כָּל הַמִּכְשׁוֹלִים בִּרְצוֹנוֹ הֶעָז.

בְּ י וֹ ם קָ צִ י ר.

בְּשָׁעָה זוֹ, כְּשֶׁעַמּוּד הַשַּׁחַר הַמִּתְחַוֵּר הוֹלֵךְ וְנִבְלָע בְּתוֹךְ כִּפַּת הַשָּׁמַיִם, חֲשֵׁכָה לְמֶחֱצָה עֲדַיִן שַׁלִּיטָה בַּמַּעֲרָב, וְהָאֵדִים עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵמוֹת מִתַּמְּרִים וְעוֹלִים—בְּשָׁעָה מֻקְדֶּמֶת זוֹ הִתְכּוֹנְנוּ כַּרְמְלִי וַחֲבֵרוֹ לְיוֹם הַקָּצִיר הָרִאשׁוֹן, וּמִתּוֹךְ חַדְרָם נִשְׁמְעוּ כְּבָר קוֹלוֹת וְדִבּוּרִים.

צוֹהֵל הִתְהַלֵּךְ כַּרְמְלִי מִפִּנָּה לְפִנָּה, כְּשֶׁהוּא חוֹבֵט וּמְתַלֶּה בַּעֲקֵבָיו וּמוֹצִיא מִפִּיו חֲצָאֵי נְהִימוֹת. צוּרָתוֹ הָאֲרֻכָּה וְהַכְּחוּשָׁה נִטַּשְׁטְשָׁה בְּתוֹךְ הַחֶדֶר הָאַפְלוּלִי, וְצִלּוֹ הַמְמֻשָּׁךְ, שֶׁנִּתְמַתַּח עַד הַתִּקְרָה, הָיָה קוֹפֵץ וּמְנַתֵּר מִזָּוִית לְזָוִית. נִכָּר הָיָה מִתּוֹךְ תְּנוּעוֹתָיו שֶׁל כַּרְמְלִי, שֶׁדַּעְתּוֹ מְבֻדַּחַת עָלָיו בְּיוֹתֵר בְּבֹקֶר זֶה.

מִן הַצַּד, סָמוּךְ לַחַלּוֹן עָמַד אֶלְיָקִים שַׁאֲנָן וְאֵיתָן, כְּדַרְכּוֹ, וְטִפֵּל בְּצָרְכֵי סְעוּדָה. בִּזְהִירוּת וּבִמְתִינוּת חָתַךְ בָּצָל, כְּשֶׁהוּא מְחַלְּקוֹ לִרְצוּעוֹת דַּקּוֹת וְגוֹזְרָן לַחֲלָקִים קְטַנִּים מְרֻבָּעִים, וּמְתַבֵּל בָּהֶן אֶת קַעֲרַת הַיְּרָקוֹת, שֶׁעָמְדָה לְפָנָיו. וּמֵחֲמַת חֲרִיפוּתוֹ שֶׁל הַבָּצָל מִצְמֵץ כָּל פַּעַם בְּעֵינָיו, שֶׁהִשִּׁירוּ דְמָעוֹת. וְאוֹתָהּ הַמְּתִינוּת הַמְּאֻבֶּנֶת וְהָרְצִינוּת הַשְּׁקֵטָה הֶחֱלִישָׁה וְקִפְּחָה אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁל כַּרְמְלִי, אֲשֶׁר לֹא יָכוֹל לְהַבְלִיג וְקָרָא לוֹ:

— אֶלְיָקִים! נוּ, אַדְּרַבָּא, אֵיכָה? אַתָּה מְחַטֵּט וְחוֹזֵר וּמְחַטֵּט, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם תָּלוּי בְּבָצָל זֶה. וְאֵימָתַי כְּבָר נַתְחִיל בְּהַשְׁחָזַת הַמַּגָּלִים?

אֶלְיָקִים הֵרִים אֶת רֹאשׁוֹ, תָּלָה בַּחֲבֵרוֹ אֶת עֵינָיו הָאֲדֻמּוֹת וְהַדּוֹמְעוֹת וְאָמַר:

— פְּשִׁיטָא, פְּשִׁיטָא... הִנֵּה אַלְבָּא דֶּאֱמֶת... הֲרֵי הַמִּזְרָח הוֹלֵךְ וּמֵאִיר.

וּבְבַת אַחַת, כְּאִלּוּ עַל פִּי צַו נִסְתָּר, הִשְׁתַּטְּחוּ שְׁנֵיהֶם עַל הָרִצְפָּה בְּכָל אֹרֶךְ גּוּפָם. כָּל אֶחָד הוֹצִיא מִתַּחַת מִטָּתוֹ מַגָּל אָרֹךְ, צָהֹב, שֶׁהֶעֱלָה חֲלוּדָה, וְתֵכֶף קָמוּ, עָמְדוּ אִישׁ מוּל רֵעֵהוּ וְהִתְחִילוּ בְּהַשְׁחָזָה, כְּשֶׁהֵם מוֹלִיכִים וּמְבִיאִים אֶת הַמַּשְׁחָזוֹת עַל גַּבֵּי הַלַּהַב אֵילָךְ וְאֵילָךְ.

קַוֵּי אוֹר רִאשׁוֹנִים הִתְחִילוּ מִתְגַּנְּבִים בַּחֲשָׁאי דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן הַפָּתוּחַ, וְהַצְּלָלִים, שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרִים עַל הַקִּיר עִם כָּל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה, נַעֲשׂוּ בּוֹלְטִים וְקוֹדְרִים יוֹתֵר. לֹא

הִסְפִּיקָה עֲדַיִן עֲבוֹדָתָם לָבוֹא לִידֵי הַשְׁלֵמוּת הָרְאוּיָה, וּמִן הַחוּץ נִשְׁמַע צִלְצוּל הַפַּעֲמוֹן. כַּרְמְלִי הִשְׁלִיךְ מִבֹּהַל אֶת מַשְׁחַזְתּוֹ, הֶעֱבִיר צִפָּרְן אֲגוּדָלוֹ עַל פִּיו שֶׁל הַמַּגָּל וְחִישׁ יָצָא עִם חֲבֵרוֹ לָעֲבוֹדָה. הֵם עָבְרוּ אֶת הַדֶּרֶךְ בִּצְעָדִים רְחָבִים, סַכִּינֵיהֶם הַחֲלָקִים הִבְרִיקוּ, וּכְשֶׁאַךְ נִגְּשׁוּ עַד הַקָּמָה, הִתְחִילוּ תֵּכֶף בָּעֲבוֹדָה.

רְ...ז... רְ...ח... רְ...ח...

הוּרְמוּ הַמַּגָּלִים הַמְלֻטָּשִׁים, הִתְנוֹפְפוּ סָמוּךְ לַקַּרְקַע בַּחֲצִי עִגּוּל, פָּרְצוּ בַּקָּמָה וּמְגֵרוּהָ אָרְצָה. בִּשְׁרִיקָה נִזְרְקוּ הַשִּׁבֳּלִים הַצִּדָּה אַחֲרֵי כָּל הַתְּנוּעָה וְהַתְּנוּעָה. כַּרְמְלִי רָצָה לְהַתְחִיל בְּאֵיזֶה זֶמֶר וְלֹא יָכוֹל: קוֹלוֹ נֶחְנַק בְּתוֹךְ הַגָּרוֹן מֵחֹסֶר נְשִׁימָה. הֵם הָלְכוּ וְקָצְרוּ. וּכְשֶׁעָבְרוּ לְאֹרֶךְ הַשָּׂדֶה וְסִיְּמוּ אֶת שׁוּרָתָם הָרִאשׁוֹנָה, וְכַרְמְלִי רָאָה מֵאַחֲרָיו צִבּוּרֵי שִׁבֳּלִים שְׂרוּעִים עַל הַקַּרְקַע, נִתְמַלֵּא לִבּוֹ כָּל כָּךְ שִׂמְחָה, עַד כִּי סָפַק כַּף וְקָרָא:

— הוֹ, הוֹ, גַּם אָנוּ בַּקּוֹצְרִים!

פָּנָיו הִתְלַהֲבוּ. בְּתוֹךְ הַקָּמָה הָיְתָה חֲבוּיָה צַפַּחַת מַיִם, וְכַרְמְלִי חֲטָפָהּ וְהִתְחִיל מְרַוֶּה אֶת צִמְאוֹנוֹ. הוּא שָׁתָה בִּמְהִירוּת, כְּשֶׁהוּא גּוֹמֵא לְגִימוֹת גְּדוֹלוֹת, עַד שֶׁנִּגַּשׁ אֵלָיו אֶלְיָקִים, הוֹצִיא מִתּוֹךְ פִּיו אֶת הַצַּפַּחַת וְהִזְהִיר בּוֹ מִתּוֹךְ תַּרְעֹמֶת.

— הַכֹּל טוֹב וְיָפֶה, אוּלָם שׁוֹכֵחַ אַתָּה אֶת עַצְמְךָ, וּבְעוֹד שָׁעָה תִּשְׁכַּב כְּבוּל עֵץ. מַכִּיר אֲנִי כְּבָר בְּדָמְךָ הַמְפַעְפֵּעַ.

כַּרְמְלִי הִצְטַחֵק מִתּוֹךְ כְּאֵב לֵב.

— וּמַה בְּכָךְ, יְפַעְפֵּעַ... כְּלוּ צָרִיךְ הוּא לְהִזָּקֵק בְּתוֹךְ אֲוִירָם שֶׁל שְׁדֵמוֹת הַלָּלוּ...

וְשׁוֹתְקִים חָזְרוּ שְׁנֵיהֶם לַקְּצִירָה.

הָיָה יוֹם חַם. רוּחַ קָדִים הַפַּכְפְּכָן נָשַׁב וַיְבַקַּע אֶת עוֹר הַפָּנִים. רוּחַ מַחְנִיק וְצוֹרֵב. דּוֹמֶה, כְּאִלּוּ סְחוֹר לָךְ נְפָלָה דְלֵקָה, וְהַשַּׁלְהָבוֹת מַכּוֹת עַל הַפָּנִים.

לִשְׁאֵלַת הַפּוֹעֶלֶת הַגְּלִילִית.

גּוֹרַל בְּנוֹת הָאִכָּרִים, הָעֲלָמוֹת, אֵינוֹ נִבְדָּל בְּהַרְבֵּה מִגּוֹרַל הַבָּנִים: אֵלֶּה נָדְדוּ לְפָּרִיז לְבַקֵּשׁ לָהֶם „קַרְיֵרוֹת" שֶׁל רוֹפְאִים וּמְהַנְדְּסִים; וְאַחְיוֹתֵיהֶם יָשְׁבוּ בְּבָתֵּיהֶן, הִשְׁתַּעַמְּמוּ וְקִוּוּ לַחֲתָנִים, אֲשֶׁר יָשׁוּבוּ מִפָּרִיז מְכֻתָּרִים בְּדִפְּלוֹמִים. אָמְנָם, אַחֲרֵי שֶׁגָּזוּ הָאִילוּזְיוֹת אֵצֶל הָאַחִים, הִתְעוֹפְפוּ גַּם חֲלוֹמוֹת הָאֲחָיוֹת. וְהֵן הֵחֵלּוּ לְהַשְׁלִים לְאַט־

לאט עם גורלה של אשת אכר. אבל כשם שהאחים בשובם זכרו היטב, בגרסא דינקותא, את ההשגחה על פועלים זרים, שעומדים מזמנים לפניהם, כך לא שכחו האחיות את המשרתות, המוכנות לפקודתן בבית אמן. אין לנו, אם כן, לקוות, כי מבין בנות האכרים תצאנה לנו אכרות מתאימות לתפקידן.

אולם, גם מצב החלוצות בארץ ישראל ראוי להתבוננות מיחדה. הנה תולדות צעירה חלוצה בארץ ישראל: צעירה פ׳ באה הנה לפני שלש שנים. חצי שנה עבדה בתור תופרת ביפו, חצי שנה היתה מבשלת במטבח של פועלים באחת המושבות; במושבה שניה קשרה במשך אילו חדשים אילנות לסמוכות; ומן מה שמשה בבית חולים בתור אחות רחמניה — ולבסוף, בקרה גן ילדים, למען התחנך בעבודת גננת. התוכל עלמה כזאת, בהנשאה לאכר או לפועל, להסתגל לתפקיד של אם ואשה במשק חקלאי?

הן גם לחלוצים, הגברים, קשה לרכוש עמדה של פועלים בין השורות המרבות של הפועלים הערבים, מכל שכן — לחלוצות. ואם כבר הכרנו בנחיצות ליסד חות למוד בשביל פועלים חקלאים תפקיד זה ממלאה עכשיו חות כנרת— עלינו להכיר גם בצורך ליסד על יד חוה זו מחלקה מיחדת לפועלות חקלאיות, אשר תלמדנה עבודות מחלבה, גדול ירק ועוף ויתר העבודות, הדרושות במשק בית.

ומתמיה הדבר. הריני פה, בארץ ישראל, כחמש שנים, השתתפתי בהרבה אספות פועלים, ובאותן האספות דבר על הכל: על היאוש שבתחיה ועל התחיה שביאוש, על דברים שנולדו נפלים ועל דברים שלא נולדו כלל. ואף פעם לא העלתה שאלת הפועלת החקלאית על סדר היום. ולא שמעתי, שמי מהנואמים יגע בשאלה זו, לפחות, בדרך אגב.

תרע״א.

נחמה ריז׳יק.

ברחובות, בראשית ימי המלחמה, העזרה הקטנה של מאה פרנקים, שנתן ועד המושבה למטבח הפועלים בחדשים הראשונים לקיומו, הספיקה במעט להרסו: כל נצרך, פועל ואינו פועל, היה נשלח לדרוש אכל במטבח על חשבון מאת הפרנקים האלה, כל עמל הצעירות, אשר עבדו במטבח והתאמצו לשמור על קיומו,

לֹא הוֹעִיל. הַחוֹבוֹת הִתְרַבּוּ. מְחֻסְּרֵי עֲבוֹדָה הָלְכוּ הָלוֹךְ וָרָב, הָאַשְׁרָאָה נִפְסְקָה, וּבַמִּטְבָּח לֹא הָיָה אֹכֶל. בְּמַצָּב זֶה קִבְּלָה עָלֶיהָ נֶחָמָה רִיזִ'יק לְסַדֵּר אֶת הַמִּטְבָּח. בְּמֶרֶץ רַב וּבִמְסִירוּת סִדְּרָה אוֹתוֹ וְאֶת הַמַּאֲפִיָּה, וְגַם אֶת הַכְּבִיסָה וְאֶת תִּקּוּן הַבְּגָדִים. וּבְהִתְאַמְּצוּת יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל הִצְלִיחָה לְהַחֲזִיק מַעֲמָד. בְּמֶשֶׁךְ חֳדָשִׁים רְצוּפִים לֹא הִכְנִיסוּ הַפּוֹעֲלִים לַמִּטְבָּח אַף פְּרוּטָה בִּמְזֻמָּן, וְנֶחָמָה שָׁמְרָה בְּעַקְשָׁנוּת וּבְדַאֲגַת אֵם, לְבַל יֶחְסַר אֹכֶל בַּמִּטְבָּח לַפּוֹעֲלִים, בְּשׁוּבָם בָּעֶרֶב מִן הָעֲבוֹדָה. כָּאֵם טִפְּלָה בְּחָבֵר חוֹלֶה. אֶת הַכֹּל עָשְׂתָה בְּשֶׁקֶט, בְּלִי תְּבִיעוֹת וּטְרוּנִיּוֹת כְּלַפֵּי הַחֲבֵרִים, שֶׁאֵינָם בָּאִים לְעֶזְרָה. וְהַחֲבֵרִים יָדְעוּ לְהַעֲרִיךְ אֶת עֲבוֹדָתָהּ וּלְהוֹקִירָהּ.

מֵחֹסֶר עֲבוֹדָה עָזְבוּ רַבִּים מִן הַפּוֹעֲלִים הַקְּבוּעִים אֶת רְחוֹבוֹת וְעָבְרוּ לְבֶן שֶׁמֶן וְלִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁבָּהֶם קִוּוּ לִמְצוֹא עֲבוֹדָה. הַפּוֹעֲלִים הַחֲדָשִׁים, שֶׁבָּאוּ לִרְחוֹבוֹת, לֹא יָדְעוּ אֶת כָּל הַהַרְפַּתְקָאוֹת, שֶׁעָבְרוּ עַל הַמִּטְבָּח, וְאֶת רֹב הַמֶּרֶץ וְהַמְּסִירוּת, אֲשֶׁר בָּהֶם נִשְׁמָר. יַחַס הַחֲבֵרִים לָעוֹבֶדֶת בַּמִּטְבָּח נִפְגַּם בְּהַרְבֵּה גַּם בְּתֹקֶף צָרוֹת הַזְּמַן. וְלֹא מָצְאָה עוֹד נֶחָמָה סִפּוּק בַּעֲבוֹדָתָהּ זוֹ וְשָׁאֲפָה לַעֲבוֹדַת מֶשֶׁק וְגַן יָרָק. וּכְשֶׁנִּקְרְאָה אָז לַעֲבוֹד בְּמִטְבַּח הַפּוֹעֲלִים בְּבֶן שֶׁמֶן, נֶעֶנְתָה מִיָּד, כֵּיוָן שֶׁשָּׁם עָבְדוּ הַמְּבַשְּׁלוֹת חֲלִיפוֹת: מִסְפַּר חֳדָשִׁים בַּמִּטְבָּח וּמִסְפַּר חֳדָשִׁים בַּשָּׂדֶה.

כַּעֲבוֹר זְמַן מָה, עָזְבָה נֶחָמָה אֶת בֶּן שֶׁמֶן וְעָבְדָה בָּעִיר, בְּמִשְׁפָּחָה קְרוֹבָה לָהּ. אֲבָל בָּאֶפְשָׁרוּת הָרִאשׁוֹנָה שָׁבָה לַכְּפָר. עָבְדָה בְּאַיֶּלֶת הַשַּׁחַר, וְאַחַר כָּךְ עָבְרָה לְמַחֲנַיִם. הַנְּדוּדִים וְהַסֵּבֶל הֶחֱלִישׁוּ אוֹתָהּ מְאוֹד, וְלֹא עָצְרָה עוֹד כֹּחַ לִחְיוֹת.

תרפ"א.

הָעֲלִיָּה וְהָעֲבוֹדָה בַּמּוֹשָׁבוֹת.

א.

עלית העבודה הולכת ומתגברת. עלינו לפנות את דרכה ולהרחיב, ככל אשר נוכל, את השְׁעָרִים לפניה. כוח הקליטה של הישוב הֶחדש העובד — החוות והקבוצות — עֲדַיִן קטן ובלתי מספיק. נתאמץ נא להרחיב את הפה הצר של בית-הקִבּוּל הגדול, של המושבות הישנות. תשמשנה לנו בתי-ספר, חוות חִנּוּך.

יש ויש ללמוד בתוך הישוב ה„ישן", בעל העבר של שלשים וָמַעְלָה. ועלינו ללמוד בו ומתוכו, ובצאתנו ממנו למרחב—לעולם היצירה הישובית — נעלה מבית המדרש הזה את כל החיוב, שישנו בו. נלמד בו, קֹדם כל, לעבוד ולדעת את העבודה למקצועותיה, את המסֹרת שלה, את הסדרנות הבעל-בַּיתית, ואת כל אשר יש ללמוד אצל המשַׁבְּחים שבו. אפס, את האכרות

השלמה, רבת הסעיפים, לא נוכל ללמוד בישוב הישן — כי איננה שם. לא נמצא שם את גן הירק ואת המספוא בפרה, את גדול העוף ואת תעשית החלב. כל הסעיפים האלה, שהם הם גופי המשק של האכר, נפקד מקומם בישוב הישן; דברים אלה אינם נתנים להעשות בידי אחרים.

ב.

במושבות הישנות שלנו יש ללמוד לא רק מה שאפשר לעשות, כי אם גם מה שאסור לנו לעשות, אם חפצים אנחנו בעבודה ובחיי אנשים. יש דברים, שכדאי להתרחק בהם גם בעודנו שם, ועל אחת כמה וכמה בצאתנו משם.

וראשית כל — העבודה הזרה. לכאורה, אין צרך לברר את הענין הזה בקרב חוגינו שלנו. העובד העברי בארץ הרגיש מן הרגע הראשון את טעמה של ה„אנטישמיות הכלכלית" וידע להעריך אותה. בזמננו צריך אדם להיות עור או חרש לבלי הבין, כי בשלטון העבודה הזרה אין שום תקוה לישוב עברי בארץ. ואולם, לא הכל מבינים, מהו ערכה של תחית־עם, הנעשית ע"י קבוצת סרסורים ורודי־עבדים על כתפי עם נכרי. עדין לא עמדו אצלנו למדי על אפיה של העבודה הזרה. זוהי לא סתם עבודת שכירים בני עם זר. תחת הצורה הקפיטלסטית החיצונית מסתתר דבר נורא ואיום הרבה יותר — כל הסמנים המבהקים של משטר־העבדות.

והרבה, הרבה דברים בחיינו יתבררו לך, כשתכיר לדעת, כי בסביבה של שעבוד, של רודי־עבדים אתה נמצא; סביבה זו היא אחת הסבות העקריות, שבגללן קשה כל כך לפועל העברי למצוא במושבה מדרך כף רגל. והיא אולי גם הסבה, כי במושבות פגשו את עלית התימנים בקבלת פנים כזו, וכי יקרו אצלנו מקרים כאלה, אשר לא יקרו בשום חברה הגונה (הכות אכר אשה תימנית וכיוצא בזה). וכשאתה חי פה, הנך קולט מבלי משים את אויר השעבוד הזה.

למשטר זה ישנם, כמובן, גם מעריצים שלו, המוצאים בו צדדים אידיאליים הרבה וסתם מעלות טובות, והמגנים עליו בשם קוסמופוליטיות ופוליטיות. ומובן, לדעתם, אנחנו הננו השוביניסטים ועוד ועוד. אבל דעו, כי כל עוד ישורו בתוך צבורנו „משטר מגלבי" זה ויחסים צבוריים אלה, לא תהיה לנו תקומה בכל המובנים. לא חיי אנוש, לא חנוך לילד ולא מעמד לאשה ולמשפחה. במקום שערך האדם העובד הוא אפס, במקום שלית דין ולית דין כלפי ההנהגה — תפרח תרבות מיחדה. אולי יחשוב מי על דבר זה: אנה עלול לצעוד ישוב בנוי על עבודת עבדים? איזה מין בעלי מום עתידה לגדל סביבת שעבוד זו?

המשגיחות.

ובגזע העבודה הזרה, השקפת עולמה ויחסיה האנושיים פרחה המשגיחות שלנו. יש טועים וחושבים, כי המשגיח הוא מעין ה„פור־ארבייטר", כביכול, שבחוץ לארץ, מעין האמן שבבית־חרשת, ורואים במצב זה זכות יתרה, טעם לשבח. טעות מעקרא היא. יש, אמנם, גם פועלים משגיחים למחצה ולשליש, שעובדים, לפי שעה, עד שיזכו לעלות בסלם מרבה השלבים של המשגיחות; אבל חזיון המשגיחות, כשהוא לעצמו, הרי הוא מעבר לעבודה. זהו פרודוקט מיחד של חיינו הכלכליים והצבוריים, חליה הכרחית במשטר השעבוד שלנו. חזיון ממין זה ישנו בודאי גם אצל הגרמנים, המעבידים את הכושים באפריקה.

יש אומרים בתמימותם — ואולי בלי כל תמימות — שאִלו היו הפועלים הטובים הולכים נעשים משגיחים, היו מביאים בזה תועלת לכלל ולעבודה העברית בפרט. מֵילָא, מלבד מה, שקרבן זה לא יֵרצה כלל וכלל, שבעלי הנפש לא יסכימו להיות נוגשים אפילו לתועלת הצבור, הנה צריך להבין, כי ישנם למשגיחות הגָיון פנימי וחָקֵי קיום שלה, המתנגדים תכלית נגוד לעובד העברי, מפני שהמשגיחות עצמה כל קיומה תלוי בעבודה הזרה וממנה לחמה נמצא, ומפני שהמשגיח הוא סוף סוף מַקֵל חובלים בידי בְעָלָיו. וכשאין זה רואה חשבון או צֹרך לעבוד ביהודים, לא יָהין המשגיח לעבור על דעתו. להפך, להחמיר קצת, ל„הצטיין" — אַדְרַבָּא וְאַדְרַבָּא, יען כי על המטבע של הַמשגיחות טבוע: עבדות והנופה מצד אחד—כלפי בעל הבית, שלטון ויהירות מצד שני — כלפי הפועל. בכלל, אין משתלה יותר טובה לטפח הכנעה ושפלות, מאשר מוסד המשגיחות. הטובים, שמרפיון־רוח ומהסתבכות הַמִסִבּוֹת נכנסו לתוך בצה זו, ואולי גם התברכו בלבם שהועל יועילו, העלו בידיהם רק את חרסי נשמותיהם השבורות. והרב שוקע, שוקע ונעשה צר ואויב לעבודה העברית.

אולי כדאי לעמוד גם על הערך הסוציאל־פוליטי של המשגיחות. ביצירת יְחָסים בינינו ובין עם הארץ תוספת דמותו של המשגיח מקום מיֻחד. העובד האזרח אינו מכיר כָל קָךְ ואינו סובל כָל קָךְ מהחֶנְוָנִ'ה הגדול, כמו שהוא מכיר את שבט הנוגשים החי, את משגיחו, וסובל ממנו. יום יום ישבע את מראה פניו והליכותיו עמדו. המשגיח הוא הסרסור הכי קרוב בין הרכוש והעובד, ובמובן זה הריהו היורש של תפקיד הסטורי: תפקידו של המוזג, הנושך, הסרסור בכפר הרחוק שבארצות הצפון. היש צֹרך להזכיר גם את תוצאות התפקיד הזה, שמלאו אבותינו? ומי יודע, אם לא יבוא יום, שבו יתפוס הנוגש העברי בספרות הערבית החדשה את מקומו של „יענקל" המוזג בספורו של גוגול.

הצֹרך במשגיחים עברים גדול הרבה יותר, מאשר בפועלים עברים, והסרונם מֻרגש תמיד. נכרת התאמצות בלתי פוסקת למשוך את הפועל למשגיחות. והשתדלות זו מצליחה. ומלבד „לא־יֻצְלָחִים" רבים, אשר אינם יודעים עבודה ופונים למלאכה קלה ונקיה זו של קריאת „יאללה", הלכו והולכים מאתנו גם כאלה, שהיו מְסֻגָלים אולי להביא איזו תועלת ביצירת ישוב בריא, וְלַעֲזוֹר בעבודתם להרחבת ההיקף של עבודה עברית. המשגיחות אכלה אותם.

כשאנו עומדים בזמן האחרון לפני קבלת עבודות שונות בכוחותינו שֶׁלָּנוּ — היכן הם הפועלים המסגלים לזה, שנתנו לנו מושבות הנטיעות ביהודה? אינם כמעט.

סביבה זו של עבודה זרה ומשגיחות היא היא המפריעה את חייה של העבודה העברית במושבות, היא היא המקצצת את הכנפים ומשיבה עד דכא, מבריחה וזורה את הכוחות לרוח.

משפחת העובדים.

עם הַכִּירנו את כל קֹשי המצב במושבות, אין בכל זאת לפנינו בלתי אם דרך אחת — להראות עליהן לבאים מחדש כעל כור המצרף. ומי שחננו אֵלו די כוחות הגוף והנפש, יעמוד בכל הנסיונות ויצא שלם. אפס, אל נסתפק אנו, התושבים לגבי חברינו החדשים, במצבם של מסתכלים מן הצד. נשתדל ליצור מקרבנו בתוך המושבות הישנות סביבת חיים נפשית, במקום סביבת הכפור, הבטול והדחיה. הצעיר והצעירה הבאים אל המושבה, אשר זה עתה נִתקו מחיי

משפחה, מאחים ורעים, צריך שתִמָצא להם משפחה חדשה, משפחת חברים, שתעזרם לשאת את התלאות מסביב, במושבה המתנכרת להם.

לתקון המצב, להקלת החיים ולַהֲרמת הרוח בתוך המושבות ישנן סגולות בדוקות ומנֻסות מכבר. העצה היעוצה — יְסוד מוסדות: לשכות עבודה, מטבח, קלוב, סדור שעורי ערב וכדומה. ואמנם, כל אלה יכולים להיות לנו לברכה רבה. ואין צֹרך לפָרש את ערכם. אבל אל נשכח, כי חשוב לנו לא רק מה שנעשֶׂה, כי אם גם כיצד נעשֶׂה. מוסדותינו שלנו, של הפועלים, כוחם לא באמצעים המריים עשירים, לא בפקידות חרוצה, לא באפַרטים מסדרים יפה, לא ברַשְׁמִיות חזקה ובִשְׁלָטים, לא בְנשיאות ובהתנשׂאות — לא באלה כוחנו גדול. כוח עבודתנו וערך מוסדותינו—בחֹם הנפש, באהבה ובמסירות שנשקיע בהם. והנפש ההיה צריכה לְפָעֵם את כל פעולתנו, ואם לאו — אין לָהּ ערך.

אין אנו אורחֵי המושבות הישנות, כי אם אורחֵי ארץ־ישראל. והרגשה והכרה זו של שֻתָּפות בכל מה שנעשה בעולם הישוב החדש צריכה למלא אתַ נפשנו, והיא גם תכין את צְעָדינו. המעשים, הנעשים מקרוב ומרחוק, מושבי העובדים הנבנים, קבוצות פועלים, המסדרים את העבודה ברשות עצמם ומנהלים אותה באחריותם, גאולת הארץ — כל אלה צריכים לחדור לתוך חיי הפועלים בכל מקום שהם ולעורר מהשבות ושאיפות. תִּרבה נא ההתענינות וההתמכרות לעבודה, תלקטו חברים יחד לחיי־חברים, לעזרת חברים, לקבלת עבודה ולסדורה; יתכוננו פה הגרעינים לחיים מִשְׁתפִים, לעבודה משֻתפת, לצרוף הכוחות באחריותם. לתוך חברה חיה ומְתֻתקת לא יחדור גם הקֹר מן החוץ.

תרע״ד.

מסע לתימן.

א.

מטרת המסע היתה להביא לאחינו בני ישראל, הנדחים בארצות תימן, בְּשׂורה מארץ ישראל, בשׂורת התחיה, בשׂורת הארץ והעבודה.

מִכַּמה טְעָמִים באנו, חברי בארץ ישראל, אשר שְלָחוּנִי לדרכי, ואני, לידי ההלטה, כי הצורה החיצונית של המִשְׁלַחת הזאת צריכה להתאים לִתְנָאֵי הארץ, שאני הולך אליה. כבר ביפו התחילה להעסיק אותי שאלת הִתְלַבְּשׁת, אך פתרונה הגמור נמצא בהדרגה, קצת בעדן וקצת בתימן גופה.

כשני שבועות עשיתי בעדן. בשנים עשר לטֵבֵת יצאתי לדרכי. מנהרה צרה ואפלה, המוארה באורות בודדים של פנסים קטנים ופזורים, חצובה בהר, המקיף את העיר; והיא משתרעת בארך חצי קילמוטר בדרך, המוליכה לפנים הארץ. לתוכה נכנסתי.

ארבעה הדשים סֹובבתי בארץ תימן. רוכב על חמור, שקניתי בראשית דרכי, בְלְוָיַת יהודים מבני המקום, הייתי עובר מכפר לכפר ומעיר לעיר. בקרתי את הערים האלה: צַלְעָה (Dhala) קַעְטַבָּה, טַעְז, מוּיָה — דָּרָה, אִבְּ, סָּדֶה, יָרִים, דָּמַר, צַנְעָה, עַמְרוּאָן, ומספר גדול של כפרים — כארבעים מקומות.

בכל מקום ומקום, שהייתי בא בין היהודים, היו הם מתאספים אלי, רֻבָּם או מקצתם, ואני הייתי מדבר עמהם על ארץ־ישראל, על המושבות ההדשות שנבנו, על התנועה הלאֻמִּית בעם ישראל. הם היו שומעים את דברי ברגש של שמחה, ולפעמים היו מתרוממים לידי מדרגה גבוהה

של „עלית נשמה". הם היו שואלים אותי: מה הכתל המערבי? מה קבר רחל אמנו? מה קבר ר' שמעון בן יוחאי? במקום תשובה הייתי אומר להם: למה תשאלו לקברים ולאבנים המתות? שאלו לשלום ציון, הקמה לתחיה, לשלום בני ציון, העולים אליה מן הגולה לחיות בה.

ב.

אלפים שנה יושב החלק הזה של עמנו בגולה, בארץ „הגלות המרה", כדרכם לאמור. דורות לעשרות עוברים זה אחר זה — והגלות נמשכת. גלות נצח. אין תקוה קרובה. אין בשורה. מלכים ושרים אכזרים, נדידות בתוך הארץ גופה ממחוז למחוז. גלות בתוך גלות. בא הרעב ומכלה ערים וכפרים שלמים. נפשות למאות גוועות. בתים נחרבים. בתי כנסיות שוממים. מריבות בין מושלי הארץ, ומה שכרוך בעקבותיהן: גזרות כליון או נדידה על היהודים, או אפילו (ממחשכי תהום אפל, ממרחקי מאות השנים בוקעת ומגיעה אלינו אגדה או עובדה מהרידה זאת) המרת דת של קהילות שלמות. עם ישראל סבא! שבע יסורים וגלות.

חשך אין סוף... משיחי השקר, המופיעים לעתים פה או שם, — ניצוץ של אורות השטן— יעוררו בעם את התקוה. יתעוררו, יתנערו — והנה חלום! גז הכל. לפעמים נגמר חלום כזה בפתרון טרגי ונורא: ברדיפות איומות מצד אדוני הארץ. לגלוג החיים הוא עז ואכזרי: לא די שהתקוות המשיחיות הן עצמן הולכות ונגמרות ביאוש מר ועצום, אלא שסוסם של האנשים האמללים, אשר נגררו אחריהן אך רגע, לסבול יסורים קשים עקב התקוות האלה.

והנה עוד ניצוץ: „חכמים" מארץ ישראל. מה שהיה במשך מאות בשנים — מי בא? מתי באו? מי היה הולך בשם ציון לדרוש בשלום בניה הרחוקים האלה? — לא ברור למדי. אבל, בכל זאת, היו באים. על דבר קשר, שהיה בין יהודי תימן ובין הרמבים, מספרת לנו ההסטוריה. גם בזמנים אחרים היו יחסים בין גלות תימן לבין איזה חלק אחר מהגולה או לבין ארץ ישראל. אתה מוצא פה ושם בכפרים ובערים ספרים עתיקים, שנדפסו לפני 300 מאות שנה. מי הביא את הספרים האלה ואימתי הביאום? אבל זוהי עובדה: הביאו! בדורות האחרונים כבר נגלה „הציר" הזה לכל. שליחים מארץ ישראל באים הנה אחת לשנים מספר. ספרדים או אשכנזים — אבל הם דומים כלם זה לזה: הם באים לקבל. לטובת ה„כולל" או לטובת הישיבה, לטובת קפה זו או אחרת — כלם פושטים יד. ובכל זאת, הם אורחים יקרים. רוצים בהם ואוהבים את בני ציון אלה. אולם, ההיה אחד מהם קורא לעלות? ההיה אחד מכל אלה מבשר? לא.

הם, בני תימן, היו שואלים אותי, מה שהיו שואלים, כנראה, את כל השליחים מארץ ישראל:

— היש בפיך איזו בשורה? הקרובה השעה? היש לכם אילו סמנים?

הוי, כמה רועד הלב למשמע שאלה כזאת, לראות את הנפש בפרפוריה, שואפת ושואפת... כאיל תערוג על אפיקי מים...

ג.

והנה מה שהייתי משיב להם. לא נביא אנכי ולא בן נביא; לא משיח ולא מבשר בואו של מלך המשיח. אבל בכל זאת בשורה בפי! מבשר אנכי לכם את הגאולה הקרובה, את גאולת נפשות עמנו, המתעוררות לעלות לארץ ישראל ולהחיותה בעבודת כפים ובזעת אפים עד כדי מסירות נפש, ומתוך תקוה ושמחה. אני מבשר את גאולת ארצנו. כל חלקה מאדמת ארצנו,

שידים עבריות מְעֻבָּדוֹת אותה, הרי היא נגאלת! היא בעצמה, הארץ התחילה לשובב פרותיה לבניה–עובדיה, וזה לנו האות, כי הגאולה קרובה. אִתְעֲרוּתָא דִלְתַתָּא קמה בארצות הגלות הרחוקות. ועכשיו הגיעה השעה גם לכם להתעורר! אֹמר לַצָּפוֹן תֵּנִי וּלְתֵימָן אַל תִּכְלָאִי.

הֲיוּלַּד גוי יום אחד?

יהודי תימן אינם אלא יהודי הגלות, כמו היהודים בכל הארצות: בעלי מלאכה וסוחרים קטנים. והלא יחד עם הקריאה לעלות לארץ ישראל היתה גם קריאה לשנוי עֲרָכִין: להעריץ את העבודה, להבזות את הכסף, מקור הטֻמאה, להבזות את הרוכלות ואת הרוכלים, אוכלי השְׁיָרִים משלחן הגויים, וְלֶאֱהוֹב את האדמה, מקור הַטָּהֳרָה. הייתי קורא להם לאכול משלחנו של מקום: מהשדה, לינוק מהשפעת הבורא, מהיד הראשונה, מֵהַצִּנּוֹר הישר ולא מהסרסור. נקראה קריאה: אל תבטחו בבני אדם! עֲבוד את אדמתנו, בְּטוּח בד׳, זְרוֹע והתפלל לו, שישלח את ברכתו, ואל סְחוֹר וקַוּוֹת לנדיבי אֻמות העולם. טהרו את נשמותיכם בישיבה בארץ ישראל ובעבודת האדמה, שאין בה טֻמאה, וברחו מהמסחר, שיש בו מהרַמָּאוּת, מהחטא, מֵהַלְוָאַת כסף ברבית!

היולד גוי יום אחד?

הכל היה נשמע כמו מבעד ערפל הדמיון. לא זאת קותה הנפש הרצוצה לשמוע. לא משיח, לא נסים, לא שופר גדול; לא כנפי נשרים, לא גלסקאות וכלי־מִילָת — אם כן מה?

ולא זו אף זו. נקראה גם קריאה לקבלת עֹל. רב לכם מִשֶּׁבֶת בלי קחת חלק בבנין הארץ. שנים למאות ישבתם פה בארץ הזאת ותהיו אך מקבלים. את ה„תלמוד" קבלתם משם, מרחוק; את ספרי הרמב״ם, את ה„בית־יוסף", את כתבי האר״י ותלמידיו — הכל, הכל אתם אך מקבלים. אֶפֶס כוח היצירה אצלכם. איה גאוני עולם שלכם? היכן האבנים, שהנחתם בבנין חיי האֻמה? עת לכם גם אתם להכניס כוחות לארץ. את מבחר בניכם, את הטובים והיקרים שלחו לעלות ולבנות את הארץ. אם פה תשבו ותחכו, עד אשר יכינו לכם אחיכם שם בארץ חיים טובים — אוי לכם! פן תִטָּמעו בין הגויים, תִכָּלו בשמד, ברעב ובחרב. כל המשתתף בצערו של הצבור, זוכה ורואהו בנֶחָמָתוֹ. עלו והשתתפו, עלו ועבדו, עלו וּשְׁמֹרוּ.

אורו מֵרוז אמר מלאך ד׳ ארו ארור יושביה
כי לא באו לעזרת ד׳ לעזרת ד׳ בגבורים.

ד.

כל זה היה חדש מאוד, מעורר ומלא חידות. מי יודע, שמא באמת הגיע הקץ? שמא הקריב לבוא? ואז הן, באמת, צריך לעלות. מלבד זאת, כֵּיוָן שיש אפשרות להתפרנס בארץ, הרי סוף סוף „כל הדר בארץ ישראל מוחלין לו כל עוונותיו". איך שהוא, הלב נזדעזע והמוח התחיל לחשוב. הקץ לגלות תימן! מה שהיה נמשך שנים על שנים למאות, נגמר פתאום. באה עת חדשה! הלב חרד... זה היה מצב רוחם של חלק אחד מהעם.

וחלק שני הביט אל הדבר מצד אחר. הם היו אומרים: הגאולה האמתית עֲדַיִן לא באה. אין לכם שום סִמָּן, שהגאולה קרובה. לא נֵלֵךְ! ואתם דוחקים את הקץ לִפְנֵי זמנו.

נשמעו גם תשובות אחרות. אין לנו כסף להוצאות הדרך. אם תבוא אניה מארץ ישראל לאסוף אותנו בנערינו ובזקנינו, נקום ונלך.

על הרוב לא שאלו כלל לאֹפֶן החיים בארץ ישראל, אם אפשר להתקַיֵּם בה וכיצד? לבוא ולנשק את עפרה — ולמות בה; רב לנו, אם נזכה לראותה פעם אחת.

לפעמים צריך היה לעמול הרבה, כדי להעביר את האנשים האלה מעולם הדמיון אל עולם המציאות ולבאר להם, כי לא זהו העקר, מה שיהיה אחרי מותם, כי אם — מה שיהיה בחייהם. צריך הייתי לבאר להם, שארץ ישראל קוראת להם לחיים מַמָשִׁיִּם ולעבודה גַשְׁמִית. אולם, כשהֵחִלּונו לדבר על עבודה בשדה, נתקלנו באבני נגף. פתאום יבואו אליך במאמרים: „זכו — מלאכתם נעשית על ידי אחרים", „אין לך מלאכה נקיה וקלה כהַיָּטוּת". ישמיעוך יעוד הנביא: „ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אִכריכם וכורמיכם".

ואני קורא להם לבוא לאותה ארץ ישראל, להיות שם פועלים עובדי אדמה אצל אחרים!

תקוות כאלה, שהיו משפרות את עולם החשך של היהודי במשך כל ימי קיומו בגלות, הֻכרחו פתאום ללבוש צורה אחרת. השקפות עולם יסודיות ישנות נושנות הצטרכו פתאום לעבור תחת הבקרת, המעוררת את המחשבה. דומה היה עד עתה, כאִלו ארץ ישראל היא אך רוחָנית. מה שהיה לפנים: עם, שדות, כרמים — הכל נגוז. עכשיו ישנן ארבע הערים הקדושות, ובתוכן וביניהן הקברים היקרים והקדושים; וזהִי ארץ ישראל! לעתיד לבוא עתידה להיות ירושלים של אש. ומי יבנה אותה? הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו; והיא תרד מן השמים כלולה בהדרה!..

ועתה צריך היה להוריד משמי הדמיון את הארץ עצמה, לַגַשְׁמָהּ, להזכיר, כי יש בארצנו אדמה ואנשים העובדים אותה, אדמה ממש, פשוטה ומגֻשמת. ומה שֶׁנַּעֲשָׂה על האדמה, מה שֶׁנִּבְנָה בקרבנות מֵתים ובעמל רב — המושבות, על זה צריך היה לְהִתְעַכֵּב ולְספר בַּאֲרִיכוּת.

תרע"ב.

פְּגִישַׁת הַתֵּימָנִים.

א.

בַּעֲלוֹת הַתֵּימָנִים מֵהָאֳנִיָּה אֶל הַחוֹף, סָרִים הֵם לְאַחַד הַמְּקוֹמוֹת, אֲשֶׁר הֵכִין לְמַעֲנָם הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי. שָׁם נָחִים הֵם בְּמֶשֶׁךְ יָמִים אֲחָדִים, וְהַמִּשְׂרָד מְכַלְכֵּל אוֹתָם וְדוֹאֵג לְצָרְכֵיהֶם. אַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בִּלְוָיַת אִישׁ מְיֻחָד לְאַחַת הַמּוֹשָׁבוֹת. מֵהַחוֹבָה לְהָעִיר, כִּי בִּפְגִישַׁת הָאוֹרְחִים וּבְהַכְנָסָתָם לוֹקְחִים חֵלֶק בְּמִדָּה יָפָה גַּם תֵּימָנֵי יָפוֹ.

אָמְנָם, הַטִּפּוּל הָרִאשׁוֹן הַזֶּה עוֹדֶנּוּ לָקוּי לְמַדַּי: מִדֵּי הַגִּיעַ אוֹרְחַת תֵּימָנִים לְיָפוֹ, מֻכְרָחִים לְבַקֵּשׁ לְמַעֲנָהּ דִּירָה אֲרָעִית חֲדָשָׁה, וְלֹא תָמִיד יַעֲלֶה לִמְצוֹא מָקוֹם מַתְאִים, אֲשֶׁר בּוֹ יוּכְלוּ הָעוֹלִים לָנוּחַ מִנְּדוּדֵיהֶם הָרַבִּים בְּדַרְכָּם הָאֲרֻכָּה. וְאֵין צֹרֶךְ לְהַאֲרִיךְ, כַּמָּה זֶה פּוֹעֵל לְרָעָה עַל מַצַּב רוּחַ הָעוֹלִים. כְּבָר הִגִּיעָה, אוּלַי, הַשָּׁעָה לָגֶשֶׁת לְהַגְשָׁמַת הָרַעְיוֹן עַל דְּבַר יִסּוּד בֵּית מְהַגְּרִים כְּלָלִי בְּיָפוֹ.

אוּלָם, צָרוֹת הַתֵּימָנִים מַתְחִילוֹת בְּעִקָּר רַק עִם כְּנִיסָתָם לַמּוֹשָׁבָה. אֵין בַּמּוֹשָׁבָה דִּירוֹת פְּנוּיוֹת וּמוּכָנוֹת בִּשְׁבִיל מִסְפָּר הָגוּן שֶׁל תֵּימָנִים, וּבְאֵין בְּרֵרָה, מֻכְרָחִים, עַל פִּי רֹב, לְהַכְנִיסָם לְרְפָתִים וּלְאֻרְווֹת, הַמְּשַׁמְּשׁוֹת לִפְעָמִים דִּירָה גַּם לַפּוֹעֲלִים הָעַרְבִים

אֶת הַבִּנְיָנִים הָאֵלֶּה מְתַקְּנִים וּמְנַקִּים וּמִשְׁתַּדְּלִים לְסַגְּלָם לִמְעוֹן בְּנֵי אָדָם. לָרֹב אֵין גַּם דֵּי אֲרָוּוֹת, וְאָז מִתְכַּנְּסוֹת מִשְׁפָּחוֹת רַבּוֹת – לִפְעָמִים עַד עֶשֶׂר – בְּבִנְיָן אֶחָד. הַצְּפִיפוּת מַרְבָּה אֶת אִי הַנִּקָּיוֹן וּמַשְׁפִּיעָה לְרָעָה עַל מַצַּב הַבְּרִיאוּת שֶׁל הַתֵּימָנִים, שֶׁגַּם בְּלָאו הָכֵי עוֹדָם חַלָּשִׁים מִדַּרְכָּם.

וְאַחֲרֵי שְׁאֵלַת הַדִּירָה בָּאָה שְׁאֵלַת הָעֲבוֹדָה. אָמְנָם, רָגִיל הַתֵּימָנִי בָּעֲבוֹדָה וְיוֹדֵעַ הוּא גַּם לִסְבּוֹל. אֲבָל אֶת כָּל אוֹתוֹ הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּשִׁעְבּוּד הַגּוּפָנִי שֶׁל הָעוֹבֵד אֵצֶל אֲחֵרִים לֹא הִרְגִּישׁ מֵעוֹדוֹ. הוּא לֹא יָדַע עַד כֹּה לֹא אֶת הַמַּעְדֵּר, לֹא אֶת הַפַּעֲמוֹן וְגַם לֹא אֶת הָעֲבוֹדָה הַבִּלְתִּי פּוֹסֶקֶת בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם. מִלְּבַד זֹאת, חָסֵר דִּירָה פְּרָטִית מַתְאִימָה וְהֶעְדֵּר מָקוֹם קָבוּעַ מוֹנְעִים מֵהַתֵּימָנִים גַּם אֶת הָאֶפְשָׁרוּת, לְסַדֵּר אֶת חַיֵּיהֶם הַחֶבְרָתִיִּים לְפִי מִשְׁנָם שֶׁלָּהֶם וּלְמַלֹּאוֹת אֶת צָרְכֵיהֶם הַדָּתִיִּים כְּמִנְהָגָם מֵאָז. בְּקִצּוּר: בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לִכְנִיסָתוֹ נָתוּן הַמְּהַגֵּר הַתֵּימָנִי כֻּלּוֹ תַּחַת עֹל חֶבְלֵי הַסְתַּגְּלוּת לָאָרֶץ.

ב.

עֵת לְהָבִיא תִּקּוּנִים בְּסִדְרֵי הַהִתְיַשְּׁבוּת שֶׁל הַמְּהַגְּרִים הַתֵּימָנִים. קֹדֶם כֹּל, צָרִיךְ לָשִׂים קֵץ לְהַשְׁכָּנַת הַמְּהַגְּרִים בָּאֲרָוּוֹת וּבִרְפָתִים, שֶׁמַּזִּיקוֹת לַבְּרִיאוּת. בְּכָל מוֹשָׁבָה, שֶׁיְּכוֹלָה לִהְיוֹת מְקוֹם קְלִיטָה לְפוֹעֲלִים תֵּימָנִים, צָרִיךְ לְהָקִים בָּתֵּי עוֹלִים. רִכּוּז הָעוֹלִים בַּמּוֹשָׁבָה בְּמָקוֹם אֶחָד יִתֵּן לָהֶם אֶת הַיְכֹלֶת לְהָסִיר מֵעַל עַצְמָם אֶת תַּחֲלוּאֵי הַדֶּרֶךְ. וְהַצִּבּוּר יֵדַע לְהִתְעַנְיֵן בָּעוֹלִים וּלְקָרֵב אוֹתָם לַהֲבָנַת הַתְּנָאִים וְהַסְּדָרִים שֶׁבִּמְקוֹם מְגוּרֵיהֶם הֶחָדָשׁ.

הִתְנַוְּנוּתָם הַגּוּפָנִית שֶׁל הַתֵּימָנִים, יִסּוּרֵי הַדֶּרֶךְ הָרְחוֹקָה, הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה, עֲבוֹדַת הַמַּעְדֵּר, שֶׁבָּהּ הֵם מַתְחִילִים, לִפְעָמִים, שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְבוֹאָם אֶל הָאָרֶץ, הָאַקְלִים וּתְנָאֵי הַחַיִּים הַחֲדָשִׁים – יְכוֹלִים לִגְרוֹם וְגוֹרְמִים לְהִתְפַּתְּחוּת מַחֲלוֹת שׁוֹנוֹת, וּבִמְקוֹמוֹת אֲחָדִים – אַף לְהִתְרַבּוּת הַתְּמוּתָה בְּקֶרֶב הַיְלָדִים.

הַדְּאָגָה לִבְרִיאוּת הַתֵּימָנִים וְיַלְדֵיהֶם צְרִיכָה לִהְיוֹת מֻטֶּלֶת כְּחוֹבָה צִבּוּרִית יִשּׁוּבִית עַל רוֹפְאֵי אַרְצֵנוּ וְגַם עַל נוֹשְׂאֵי תַרְבּוּתֵנוּ, הַמּוֹרִים לִמְקוֹמוֹתֵיהֶם.

בְּמִשְׁפְּחוֹת הַתֵּימָנִים שֶׁבַּמּוֹשָׁבוֹת הַכֹּל עוֹבְדִים: הָאָב, הָאֵם וְהַיְלָדִים הַגְּדוֹלִים. בַּבַּיִת נִשְׁאָרִים אַךְ הַזְּקֵנִים, הַחַלָּשִׁים, הֶהָרוֹת וְהַיְלָדִים הַקְּטַנִּים. הַתֵּימָנִיָּה עוֹבֶדֶת כַּגֶּבֶר: עֲסוּקָה הִיא, לִפְעָמִים, בַּפַּרְדֵּס אוֹ בַשָּׂדֶה. אוּלָם עִקַּר מְלַאכְתָּהּ – שֵׁרוּת יוֹמִית בְּבָתֵּי הָאִכָּרִים.

וְהָעֻבְדָּה הַזֹּאת, שֶׁהָאִשָּׁה הַתֵּימָנִיָּה, כְּמוֹ הַגֶּבֶר, עוֹבֶדֶת מִחוּץ לְבֵיתָהּ, יֵשׁ לָהּ צַד מַעֲצִיב מְאוֹד, וְזֶהוּ: צַעַר הַיְלָדִים הָעֲזוּבִים לְנַפְשָׁם. בְּיִחוּד סוֹבְלִים יַלְדֵי הַתֵּימָנִים, הַמִּתְגוֹרְרִים בְּבִנְיָנִים הָרְחוֹקִים מֵהַמּוֹשָׁבָה.

הִנֵּה, לְמָשָׁל, בְּבִנְיַן הַיֶּקֶב שֶׁבְּפֶתַח תִּקְוָה, מְקוֹם מִשְׁכָּנָם שֶׁל הַרְבֵּה מִשְׁפָּחוֹת תֵּימָנִיּוֹת, פּוֹגְשִׁים אָנוּ חֲבוּרָה שֶׁל יְלָדִים מְלֻכְלָכִים וַעֲצוּבִים. מֵהֶם שׁוֹכְבִים כָּל הַיּוֹם וִישֵׁנִים, וּמֵהֶם יוֹשְׁבִים בְּאֵיזוֹ פִּנָּה שֶׁל הַחֶדֶר הַגָּדוֹל וְהַכֵּהֶה, נִפְחָדִים, מְדֻכָּאִים וְשׁוֹתְקִים... וּמָה רַבָּה הָעַלִּיזוּת וּבְרַק הָעֵינַיִם, שֶׁמַּבִּיעִים הַפְּעוּטִים הַלָּלוּ, אֲשֶׁר יָפְיָם מִבְצַבֵּץ אֲפִילוּ מִתּוֹךְ הַלִּכְלוּךְ הַמְרֻבֶּה שֶׁעַל פְּנֵיהֶם, לִקְרַאת הַלְּטִיפָה וְסִמָּנֵי הַחִבָּה, שֶׁהִנְּךָ מְנַדֵּב לָהֶם! תְּשׂוּמַת לֵב זוֹ, שֶׁהִיא כָּל כָּךְ בִּלְתִּי רְגִילָה כָּאן, פּוֹעֶלֶת כְּטַל תְּחִיָּה עַל אֵלֶּה הַפְּרָחִים, הַנּוֹבְלִים בְּאַשְׁמַת הָעֹנִי.

מַצָּבָם הָעָגוּם שֶׁל יַלְדֵי הַתֵּימָנִים מְעוֹרֵר אֵפוֹא אֶת הָרַעְיוֹן עַל דְּבַר מִקְלְטֵי־יוֹם לַיְלָדִים. בַּבֹּקֶר, בַּבֹּקֶר יָבִיאוּ הַהוֹרִים הַפּוֹעֲלִים אֶת יַלְדֵיהֶם אֶל הַמּוֹסָד הַזֶּה, וְלִפְנוֹת עֶרֶב, בְּשׁוּבָם מֵעֲבוֹדָתָם, יְקַבְּלוּ אוֹתָם וְיוֹבִילוּם לְבָתֵּיהֶם. מִקְלָט כָּזֶה יִדְאַג לְכָל צָרְכֵי הַיְלָדִים: שָׁם יַאֲכִילוּם וְיַיְשְׁנוּם, שָׁם יַחֲלִיפוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם, יַקְפִּידוּ עַל נִקְיוֹנָם וִיטַפְּלוּ בְחִנּוּכָם.

אֲבָל רַעְיוֹן זֶה הוּא לְעֵת עַתָּה אַךְ בְּגֶדֶר שֶׁל חֲלוֹם, אֲשֶׁר לַהַגְשָׁמָתוֹ צָרִיךְ לִשְׁאוֹף. לְפִי שָׁעָה עָלֵינוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֶמְצָעִים קְרוֹבִים יוֹתֵר אֶל הַמְּצִיאוּת, לְמַעַן הָקֵל לְאַט־לְאַט אֶת סֵבֶל הַיְלָדִים.

תרע"ב.

בֵּין הַתֵּימָנִים בַּמּוֹשָׁבָה.

„אֵין אָנוּ שׁוֹמְעִים דִּבְרֵי נֶחָמָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמּוֹשָׁבָה", הוֹסִיף הַתֵּימָנִי הַזָּקֵן, נֶאֱנַח וְנִשְׁתַּתֵּק. וּפְנֵי הַדּוֹבֵר, הַמְעֻנָּנִים עַצְבוּת וָצַעַר, הָפְנוּ כְּלַפֵּי אִישׁ שִׂיחוֹ, כְּאִלּוּ יְחַכֶּה לִשְׁמוֹעַ תְּשׁוּבָה מַרְגִּיעָה וּמְעוֹדֶדֶת.

הַשִּׂיחָה הַזֹּאת נִשְׁמְעָה בְּאֶחָד מֵחַדְרֵי הַקְּרָשִׁים, „בָּתֵּי הַתֵּימָנִים", שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי בֵּית הַתְּפִלָּה הַגָּדוֹל שֶׁל רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן. בְּחֶדֶר קָטָן, שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ דִּירָה לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת יַחַד וְשֶׁמּוּאָר בְּאוֹר יָתוֹם, הִתְכַּנְּסָה כְּעֵין אֲסֵפָה קְטַנָּה שֶׁל תֵּימָנִים לְסַפֵּר „לַיְדִידִים", שֶׁהוֹאִילוּ לָבוֹא אֲלֵיהֶם, עַל חַיֵּיהֶם וְהַרְפַּתְקָאוֹתֵיהֶם בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן. בַּתְּחִלָּה הָיוּ נוֹבְחִים מֵהַתֵּימָנִים רַק מְעַטִּים, נְשׂוּאֵי הַפָּנִים וְהַמְכֻבָּדִים. אוּלָם בְּמֶשֶׁךְ הַשִּׂיחָה הֵחֵל

הַחֶדֶר לְהִתְמַלֵּא לְאַט־לְאַט אֲנָשִׁים כְּפוּפִים, עֲטוּפֵי מִטְפָּחוֹת וּשְׂמִיכוֹת. נִכְנָסִים הֵם בְּהַכְנָעָה, מְבָרְכִים בְּיִרְאָה וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ וְעוֹמְדִים בִּמְקוֹמָם מְכֻוָּצִים, כְּאִלּוּ רוֹעֲדִים מִקֹּר. וְכִמְעַט כֻּלָּם מְדַבְּרִים: לְכָל אֶחָד יֵשׁ לְהוֹסִיף שִׂרְטוּט מִשֶּׁלּוֹ לְהַשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת חַיֵּיהֶם. אֲבָל הַמְדַבֵּר הָרָאשִׁי הוּא הַזָּקֵן, שְׁלִיחַ הַצִּבּוּר הַתְּמִידִי שֶׁל „עֲדַת תֵּימָנֵי רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן". הוּא הַמֵּגֵן הַקָּבוּעַ עַל דְּרִישָׁתָם: „בָּתִּים וּמְעַט אֲדָמָה"; הוּא הַהוֹלֵךְ בִּשְׁלִיחוּתָם לְיָפוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל לִפְנֵי הַמּוֹסָדוֹת וְגַם לִשְׁפֹּךְ אֶת מְרִי שִׂיחוֹ לִפְנֵי אַנְשֵׁי „הַפּוֹעֵל־הַצָּעִיר"

וּמְרֻבּוֹת הֵן תְּלוּנוֹתֵיהֶם שֶׁל הַתֵּימָנִים: מִסְפַּר הַבָּתִּים אֵינוֹ מַסְפִּיק לְסַכּוּם הַנְּפָשׁוֹת; וְגַם אֵלֶּה שֶׁיֶּשְׁנָם אֵינָם מַתְאִימִים לְתַפְקִידָם. בַּחֲדָרִים דֹּחַק וְלַחַץ, הַקֹּר וְהַגֶּשֶׁם חוֹדְרִים. וְגַם „סִבָּה לְפַרְנָסָה" אָיִן: אֵין עֲבוֹדָה קְבוּעָה. וּכְשֶׁהִיא מְזֻדַּמֶּנֶת, אֵין שְׂכָרָהּ מַסְפִּיק. שְׂכַר הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַפּוֹעֵל הַתֵּימָנִי בְּיֶקֶב אֵינוֹ עוֹלֶה עַל שְׁנֵי בִּשְׁלִיקִים וּשְׁלֹשׁ עֲשִׂירִיּוֹת בַּיּוֹם.

וּבְאֵין רְכוּשׁ, בְּאֵין הַכְנָסָה מַסְפִּיקָה — בַּמֶּה אֵפוֹא יִתְפַּרְנְסוּ הַזְּקֵנִים לְעֵת זִקְנָתָם? וְאוּלָם עִקַּר הַקֹּשִׁי בְּמַצָּבָם הוּא רֶגֶשׁ הַבְּדִידוּת וְהָעֲזוּבָה שֶׁבְּחַיֵּיהֶם. הַקִּבּוּץ הַתֵּימָנִי שֶׁבְּרִאשׁוֹן נִפְלַג לִשְׁנַיִם: חֵלֶק מִבָּתֵּיהֶם בְּנוּיִים בִּקְצֵה הַמּוֹשָׁבָה הָאֶחָד, וְחֵלֶק־הַרְחֵק מֵהַמּוֹשָׁבָה. חֲסֵרִים הֵם אֵפוֹא סְבִיבָה מְאַחֶדֶת אֶת כֻּלָּם.

— וּסְבִיבַת הַמּוֹשָׁבָה?

— אַף אֶחָד אֵינוֹ שָׂמֵחַ בְּשִׂמְחָתֵנוּ וְאֵינוֹ מִשְׁתַּתֵּף בְּצָרוֹתֵינוּ. כְּנָכְרִים בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה הִנְנוּ פֹּה...

וְכָל הַנֶּאֱסָפִים מְנַעַנְעִים בְּרֹאשָׁם לְקוֹל הַתְּלוּנָה הַזֹּאת.

תרע"ב.

מחיי היהודים בתימן.

א.

ממזרח — המדבר, ממערב ומדרום — ארץ לא נושבת ואחריה הים, מצפון — חומת אִסור (ארץ חֶגֶ'ז), אשר לא תעבור בה כף רגל יהודי. אלה הם גבולות ישוב היהודים בתימן, בָּאָרֶץ הסגורה עליהם מארבע רוחותיה. שקועים פה היהודים בגלותם, רחוקים ונבדלים מִישובו של העולם בִּכְלָלו ומקהילות אֲחֵיהם היהודים.

רב הוא השטח, אשר יהודי תימן התפזרו עליו לִקְבוּצֵיהם: מהלך עשרה ימים לְאָרְכּוֹ וּלְרָחְבּוֹ. על פני כל חבל הארץ, המתאר לְמַעְלָה לִגבולותיו, מפוזרים במאות ערים וכפרים שלש־

ארבע עשרות אלפים יהודים, רֻבּם בְּיִשׁוּבים מְיֻחדים, הַנִּטפָּלים אֶל יִשׁוּבֵי הערבים, וּקְצָתָם מְעֹרָבים בין תושבי הארץ בתוך עריהם וכפריהם גופם.

יִשׁוּבֵי אדוני הארץ הערבים אף הם אינם מונים את תושביהם לעשרות ולמאות אלפים. לערים הגדולות בארץ תימן תֵּחָשַׁבְנָה: צַעְדָה, צנעָה, דָּמָר, יָרִים, אִבּ, טַעְז, גִיבְּלִי, סַדָּה, רַדָּה, צַלְעָה, בֵּיצָה [1], חַבָּן, עַדֶן. מספר התושבים בעַדֶן אינו עולה על 30,000 נֶפֶשׁ, ויתר הערים קטנות ממנה. וקהילות היהודים בארץ הזאת, שאינן אלא טפל לגבי קבוצי התושבים אדוני הארץ, אינן עולות עליהם לא בְּמַעֲלָה ולא במספר. אין מרכזים גדולים ליהודים בתימן, אין ערים עשירות ומרֻבּות באוכלוסין. בזמננו הקהילות החשובות שם ביותר הן: צנעה, שמנתה (בשנת תרע״א) עד 3000 נפש יהודים; דמר (באותה שנה) — 600 נפש; רַדָּא — עד 1000 נפש; עדן — 3000 נפש. ובכל אחת מיתר הערים לא יגיע מספר משפחות היהודים אף למאה. בתימן נְפוּצים היהודים ביותר מארבע מאות עֲיָרות וכפרים. ובשלש מאות מהם מְכִילה העדה היהודית באֹפֶן בֵּינוֹני לא יותר מעשרות אחדות משפחות. וּמְרֻבִּים הכפרים, אשר רק יהודים בודדים (פחות מעשרה) יושבים שם. ובימי שבת ומועד יתאספו יחד מכפרים אחדים לתפלה בצבור.

ב.

בְּכָתְףְ כל כפר או עֲיָרה ערבית בתימן תִּמָּצא גם קְהִילָּה קטנה של יהודים, המתפרנסים על יד תושבי הארץ. בתוך הקהילה הזאת, בת עשר או עשרות משפחות, נושאים החיים אֹפִי משפחתי. הכל מכירים איש את אחיו. הכל גדלו יַחְדָּיו וחיים יַחְדָּיו. אין כאן כונה לתאר אִידִילְיָה של אַחֲוָה וְרֵעוּת בתוך הקהילה הקטנה. משל למשפחה: אעפ״י שהשלום אינו שוכן בה תמיד, בכל זאת היא שְׁלֵמוּת ידועה. ואף כאן — מריבות, שנאת חנם ושאר מלאכי רעה, הבאים ומקלקלים את שורת האהבה בין אדם לרעהו, אין בידיהם לפגום את האחדות הפנימית של הקבוץ היהודי בכפרי תימן.

הולכים להם החיים ונמשכים מדור דור, והכפר על מקומו עומד. הבן יִירש מאביו את הבית יחד את אֻמנתו, את כלי אמנתו ואת מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ עם אֶחיו היהודים ועם בני הארץ, את הקונים ממנו ואת המוכרים לו, את החובות, שהוא חַיָּב לַאֲחרים ושאחרים חַיָּבים לו. מי שנשאר יתום או יתומה, תחוס עליו עין דודו ויאסוף אותו אל ביתו לְגַדְּלֵהוּ לתורה ולדרך בני האדם. ולכשיגדל, יעסוק במלאכה או במסחר כִּשְׁאָר אחיו בני עמו. גם יְסַלֵּק קְמְעָא, קְמְעָא את חובו לִמְאַמְּצוֹ. איש איש מלאכתו או מסחרו בידו. העשיר יקבוץ על יד, אבל אף הֶעָני יִשְׂבַּע (ולא מְדֻבָּר כאן על אודות שְׁנוֹת רעב בארץ).

אין רָעָב לַלֶּחֶם. זהו הַקַּו העִקָּרִי, הַמְצַיֵּן את ישוב היהודים בתימן. לפנינו ישוב עַתִּיק, מדורות קדומים, שֶׁשָּׁרָשָׁיו חזקים ובדיו משתרגים ונקלעים זה מזה וזה בָזה.

המלאכה והמסחר — אלה הם היסודות, שעליהם נשען הישוב העברי בתימן, כְּבְכָל אַרְצוֹת הגולָה. לא את האדמה עובד היהודי בתימן ואוכל מִפִּרְיָהּ, כי אם את עם הארץ הוא עובד ואוכל ממה, שֶׁהַלָּזֶה תורם לו מן הפְּרִי או מן העדר תמורת עבודתו וְסַחְרוֹ. אִי אפשר לִישׁוּבֵי היהודים בתימן בלי ישובי הערבים, אדוני הארץ, המספיקים להם את פרנסתם, כְּשֵׁם שֶׁאִי אפשר לִישׁוּבֵי הערבים בלי האדמה, אשר את לחמה הם אוכלים.

Baidha, Dhala (1

ג.

יומו שֶׁל הַיְהוּדִי בְּתֵימָן מַתְחִיל עִם חֵלֶק מֵהַלַּיְלָה. כְּשָׁעָה אוֹ יוֹתֵר לִפְנֵי צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ מִתְגַּבֵּר הוּא וְקָם לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, לְהִתְפַּלֵּל: בָּעִיר, לָרֹב, בְּצִבּוּר, בַּכְּפָר — בִּיחִידוּת. עֲקֶרֶת הַבַּיִת אַף הִיא קָמָה מִשְּׁנָתָהּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְנִגֶּשֶׁת לַעֲבוֹדָתָהּ — לִטְחוֹן. טוֹחֶנֶת הִיא דוּרָה אוֹ חִטָּה בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד, כְּשֶׁהִיא שָׁרָה שִׁיר עָצוּב, שִׁיר הָאִשָּׁה הַטּוֹחֶנֶת.

וְהִנֵּה הֵאִיר הַבֹּקֶר, יָצָא הַשֶּׁמֶשׁ. הָאִישׁ גָּמַר אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְהָאִשָּׁה הִסְפִּיקָה בֵּינְתַיִם לֶאֱפוֹת „פִּתּוֹת". כָּל הַמִּשְׁפָּחָה יוֹשֶׁבֶת לֶאֱכוֹל אֶת אֲרוּחַת הַבֹּקֶר: פִּתּוֹת בִּלְבַד אוֹ מְתֻבָּלוֹת לִפְעָמִים בְּחִלְבָּה (תַּבְלִין חָרִיף מְאוֹד), בְּחָלָב אוֹ בְשֶׁמֶן (לְחֶמְאָה מְרֻתָּחָה יִקָּרֵא שֵׁם שֶׁמֶן), וְלִשְׁתּוֹת אֶת הַקָּפֶה בְּפִלְפְּלִין וְזַנְגְּבִיל.

הַסְּעוּדָה נִגְמְרָה, וְהַתֵּימָנִי יוֹצֵא לַעֲבוֹדָתוֹ. סוֹחֵר אוֹ רוֹכֵל הוֹלֵךְ לַכְּפָרִים הַקְּרוֹבִים אוֹ אֶל הַשּׁוּק, (מְקוֹם הַשּׁוּק הוּא, כְּרָגִיל, בִּקְעָה, הַקְּרוֹבָה בְּעֵרֶךְ בְּמִדָּה שָׁוָה לְיוֹשְׁבֵי הַסְּבִיבָה; וְאֵלֶיהָ נוֹהֲרִים מִדֵּי שָׁבוּעַ בְּשָׁבוּעַ הֲמוֹנֵי אֲנָשִׁים). צוֹרֵף כֶּסֶף, קַדָּר אוֹ אוֹרֵג יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ בְּפִנָּתוֹ עַל יַד כְּלֵי מְלַאכְתּוֹ וְעוֹבֵד. בֵּינְתַיִם נִכְנָס מִי שֶׁהוּא: שָׁכֵן — יְהוּדִי אוֹ עַרְבִי — מֵאוֹתוֹ הַכְּפָר אוֹ מֵהַקָּרוֹב לוֹ. בַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ מַפְסִיק מִמְּלַאכְתּוֹ, וְהָאִשָּׁה מַגִּישָׁה אֶת הַקָּפֶה וְאֶת הַנַּרְגִּילָה. מְשׂוֹחֲחִים, וְהַמְּלָאכָה הוֹלֶכֶת וְנַעֲשֵׂית.

וְהִנֵּה הַפְסָקָה. הַתֵּימָנִי יוֹצֵא אֶת הַבַּיִת לְרֶגֶל עֲבוֹדָתוֹ אוֹ צָרְכֵי בֵיתוֹ. בְּשׁוּבוֹ תַּגִּישׁ לוֹ אִשְׁתּוֹ קָפֶה, וְהוּא מַמְשִׁיךְ אֶת עֲבוֹדָתוֹ עַד הָעֶרֶב. בָּעֶרֶב יָשׁוּב גַּם הָרוֹכֵל מֵהַסְּבִיבָה וּמֵבִיא מַה שֶּׁמֵּבִיא: עוֹפוֹת, בֵּיצִים, רֵיאַל (מַטְבֵּעַ, עֶרְכָּה 2.25 פְּרַנְקִים מִלִּפְנֵי הַמִּלְחָמָה). מִתְפַּלֵּל הוּא מִנְחָה וַעֲרָבִית בְּיַחַד — עַל פִּי רֹב בְּבֵיתוֹ, וְלִפְעָמִים בְּצִבּוּר — וְאוֹכֵל אֶת אֲרוּחַת הָעֶרֶב בִּמְסִבַּת מִשְׁפַּחְתּוֹ. אַחֲרֵי אֲרוּחַת הָעֶרֶב יוֹפִיעוּ שׁוּב הַקָּפֶה וְהַנַּרְגִּילָה. וְזוֹהִי הַשָּׁעָה, שֶׁכָּל אוֹרֵחַ אוֹ אוֹרַחַת מִתְקַבְּלִים בְּרָצוֹן. מְבַלִּים אֶת הָעֶרֶב בְּשִׂיחָה. מִי שֶׁהוּא מֵהַמִּשְׁפָּחָה עוֹדֶנּוּ מַמְשִׁיךְ בֵּינְתַיִם אֶת עֲבוֹדָתוֹ. וְיֵשׁ אֲשֶׁר רַק בְּשָׁעָה מְאֻחָרָה בַּלַּיְלָה יַעַזְבוּ הָאוֹרְחִים אֶת הַבַּיִת, וּבְלֶכְתָּם, שׁוֹכְבִים בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה לִישׁוֹן. יְשֵׁנִים הֵם עַל הָרִצְפָּה הַמְרֻוָּחָה, הָרְבוּדָה שְׁטִיחֵי צֶמֶר אוֹ בַד.

שָׁעוֹת אֲחָדוֹת שֶׁל שֵׁנָה בַּלַּיְלָה וּסְעוּדָה וְעוּמָה פַּעֲמַיִם אוֹ שָׁלשׁ בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם מַסְפִּיקוֹת לָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה כּוֹחוֹת לַחַיִּים. לֹא רָאִיתִי תֵּימָנִי שׁוֹכֵב בַּיּוֹם לִישׁוֹן, לָנוּחַ מֵעֲבוֹדָתוֹ. כָּל הַיּוֹם הוּא עוֹבֵד, מְשׂוֹחֵחַ עִם אֲנָשִׁים אוֹ הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ. רוּחַ עֲבוֹדָה

וַחֲרִיצוּת שׁוֹרֶרֶת בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי הַתֵּימָנִי בְּחַיֵּי יוֹם־יוֹם. נִכְנַס אַתָּה לְבַיִת, וְהִנֵּה הָאִשָּׁה נוֹשֵׂאת כַּד מַיִם מֵהַמַּעְיָן הַקָּרוֹב אוֹ עֵצִים מֵהַשָּׂדֶה, הָאִישׁ יוֹשֵׁב עַל־יַד הַנּוֹל וְאוֹרֵג. נִכְנַסְתָּ לְבַיִת אַחֵר, וְהִנֵּה הָאָב עוֹשֶׂה אֶת מְלַאכְתּוֹ, וְהָאֵם מְבָרֶרֶת חִטָּה לִטְחִינָה, תּוֹפֶרֶת, רוֹקֶמֶת אוֹ נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת עִם הָעֲרָבִי, שֶׁהֵבִיא דוֹרָה לְהָמִיר בְּקֹמֶץ טוּמְבַּק (עֲלֵי הָעָשָׁן בְּנַרְגִּילָה) אוֹ בַּחֲתִיכַת בַּד. גַּם הַזְּקֵנִים וְהַיְלָדִים מִשְׁתַּתְּפִים בַּעֲבוֹדַת הַבַּיִת לְפִי מִדַּת יְכָלְתָּם.

הַתֵּימָנִי זֶהוּ אָדָם שֶׁעוֹמֵד בִּרְשׁוּת עַצְמוֹ: אֶחָד עָשִׁיר וְאֶחָד עָנִי. יֵשׁ לוֹ עֲסָקִים שׁוֹנִים, גְּדוֹלִים אוֹ קְטַנִּים. מִעוּטָם — עִם אָחִיו הַיְּהוּדִי, רֻבָּם עִם הַ„דְּשׁוּי" (הַגּוֹי), עִם הַ„קְבִילִי" (בֶּן הָאָרֶץ). אֲבָל אֵלֶּה הֵם עֲסָקִים שֶׁלּוֹ: יַרְוִיחַ — הָרֶוַח לְעַצְמוֹ, יַפְסִיד — הַהֶפְסֵד מִשֶּׁלּוֹ. בְּחַיֵּי יוֹם־יוֹם הַתֵּימָנִי — בַּעַל הַמְּלָאכָה, הַסּוֹחֵר אוֹ הַמַּלְוֶה — אֵינוֹ מְשֻׁעְבָּד לְמִי שֶׁהוּא.

בְּיָמִים כְּתִקּוּנָם לֹא מֻרְגָּשׁ גַּם הַשִּׁעְבּוּד הַפּוֹלִיטִי. עַל הַיְּהוּדִי רַק לְשַׁלֵּם פַּעַם בְּשָׁנָה אֶת הַמַּס לַמַּלְכוּת, לֵאמֹר: לַמּוֹשֵׁל בַּסְּבִיבָה, וּמִכָּאן וָהָלְאָה אֵין שׁוּם חוֹבוֹת לַמֶּמְשָׁלָה רוֹבְצִים עָלָיו. כָּל הַיְחָסִים בֵּין הַיָּחִיד לַחֶבְרָה פְּשׁוּטִים מְאֹד בָּאָרֶץ הַזֹּאת. לַקְּהִלָּה הַיְּהוּדִית אֵין מִסִּים וְאֵין הוֹצָאוֹת (יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל בְּמִקְצָת — צַנְעָה): לֹא לְרַבָּנִים, לֹא לְחַזָּנִים, לֹא לְרוֹפְאִים וְלֹא לְבָתֵּי הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים. וַאֲפִילוּ דְּבַר הַחֲזָקַת בֵּית הַכְּנֶסֶת אֵינוֹ נוֹפֵל לְמַשָּׂא עַל כָּל הַקָּהָל, כַּאֲשֶׁר תָּמִיד נִמְצָא יָחִיד, הַמְנַדֵּב מִכִּיסוֹ לְצָרְכֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בִּשְׁבִיל כָּל הַצִּבּוּר, בְּעִקָּר — שֶׁמֶן לְמָאוֹר. נְדָבוֹת כָּאֵלֶּה הֵן לְנָאוֹן לְמְנַדְּבֵיהֶן (לָרֹב הֵן בָּאוֹת בְּצוּרַת נֶדֶר, אֲשֶׁר הָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה נוֹדְרִים בְּעֵת צָרָה). וְאִם חָל לִפְעָמִים עַל הַיָּחִיד הַתֵּימָנִי אֵיזֶה תַּשְׁלוּם לְצָרְכֵי צִבּוּר, הֲרֵי הוּא מִזְעָר. בִּכְלָל, חָפְשִׁי הַתֵּימָנִי בְּחַיָּיו — בְּבֵיתוֹ וּבַעֲבוֹדָתוֹ.

לְהִתְנַחֲלוּת הַתֵּימָנִים.

א.

מֵאָז הֵחֵלּוּ הַתֵּימָנִים לַעֲבֹד בַּמּוֹשָׁבוֹת, נִרְאָה בָּרוּר לַכֹּל, שֶׁהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מֻכְשָׁרִים לַעֲבוֹדָה. הַהַכָּרָה, שֶׁבָּא לְפָנֵינוּ אֵלֵימֶנְט עוֹבֵד אֲמִתִּי, עוֹדְדָה אֶת הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי לְהוֹסִיף וּלְהַכְנִיס לְאֶרֶץ תֵּימָנִים. לֹא עָבְרוּ שָׁנִים מֻעָטוֹת, וְהַתֵּימָנִים הִתְחִילוּ לְהָקִים מִבֵּינֵיהֶם פּוֹעֲלִים מְצֻיָּנִים בַּעֲבוֹדוֹת הַחַקְלָאוּת הַשּׁוֹנוֹת וּבְיִחוּד בַּעֲבוֹדָה

הַקָּשָׁה וְהַפְּשׁוּטָה, אֲבָל הַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר — בַּעֲבוֹדַת הַמַּעְדֵּר. יְהוּדִים בְּנֵי אַרְבָּעִים־אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ וּבְנֵי חֲמִשִּׁים עָבְדוּ בַּמַּעְדֵּר, וְעָבְדוּ יָפֶה. גַּם מְסֻגָּלִים הֵם לְהִתְקַשֵּׁר אֶל מָקוֹם אֶחָד. הִנֵּה יֶשְׁנָם תֵּימָנִים, שֶׁעוֹבְדִים אֵצֶל אוֹתוֹ הָאִכָּר אוֹ אֵצֶל אוֹתָהּ הַפְּקִידוּת שָׁנִים רְצוּפוֹת. כָּאֵלֶּה נִמְצָאִים בֵּין הָעוֹבְדִים אֵצֶל „אֲגֻדַּת נְטָעִים" בִּרְחוֹבוֹת אוֹ אֵצֶל „יְקָ"א" בְּפֶתַח־תִּקְוָה. וְיֶשְׁנָם גַּם תֵּימָנִים, שֶׁמִּיּוֹם בּוֹאָם לָאָרֶץ לֹא הֶחֱלִיפוּ אֶת מְקוֹם עֲבוֹדָתָם. בְּיִתְרוֹנוֹתָיו אֵלֶּה עָלוּל הַתֵּימָנִי, לִכְשֶׁיַּעֲבוֹד בְּחֶלְקָתוֹ וּבִרְשׁוּת עַצְמוֹ, לַהֲפוֹךְ אֲבָנִים לְזָהָב. וְאָמְנָם, מִגְרְשֵׁי הַתֵּימָנִים בִּשְׁכוּנוֹתֵיהֶם מְעֻבָּדִים יָפֶה. זוֹרְעִים הֵם יֶרֶק־חֹרֶף וְיֶרֶק־קַיִץ לְעוֹנוֹתֵיהֶם. רַבִּים מִמִּגְרְשֵׁיהֶם נְטוּעִים גְּפָנִים, שְׁקֵדִים, עֲצֵי פְרִי אֲחֵרִים וַעֲצֵי נוֹי. מַרְאֵה הַמִּגְרָשִׁים הַלָּלוּ מֵעִיד עַל אַהֲבַת הַתֵּימָנִים לָעֲבוֹדָה, לָאֲדָמָה וְלָעֵץ.

ב.

אַחֲרֵי עֶשֶׂר שָׁנִים שֶׁל חַיֵּי עֲבוֹדָה בַּמּוֹשָׁבוֹת, חַיִּים שֶׁל יִסּוּרִים קָשִׁים, שֶׁל מוֹת קְרוֹבִים וִילָדִים, שֶׁל הַשְׁפָּלַת כָּבוֹד — נוֹלְדָה בֵּין הַתֵּימָנִים שְׁאִיפָה חֲזָקָה לָצֵאת לִרְשׁוּת עַצְמָם עַל יְדֵי הִתְנַחֲלוּת עַל הַקַּרְקַע. שְׂכַר עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הַתֵּימָנִי בַּמּוֹשָׁבָה אֵינוֹ מַסְפִּיק בְּשׁוּם אֹפֶן לְפַרְנָסַת מִשְׁפַּחְתּוֹ. הַתֵּימָנִי אֵינוֹ בָטוּחַ בַּעֲבוֹדַת מָחָר, וִימֵי בַּטָּלָתוֹ מְרֻבִּים. אִשְׁתּוֹ עוֹבֶדֶת בְּתוֹר פּוֹעֶלֶת יוֹמִית עֲבוֹדוֹת שׁוֹנוֹת בַּכְּרָמִים וּבַפַּרְדֵּסִים אוֹ בְּבָתֵּי הָאִכָּרִים. גַּם בִּימֵי הֵרָיוֹנָהּ וּבִימֵי הֲנִיקָתָהּ מֻכְרָחָה הִיא לַעֲבוֹד. הַתֵּימָנִים מִתְאוֹנְנִים קָשֶׁה עַל מַצָּבָם בַּמּוֹשָׁבוֹת. אֵינָם רוֹצִים בְּשׁוּם אֹפֶן לְהוֹסִיף לִהְיוֹת מְשֻׁעְבָּדִים. מִתּוֹךְ צַעַר עָמֹק מַשְׁקִיפִים הֵם עַל עֲבָרָם, וּבְיֵאוּשׁ — עַל עֲתִידָם.

אֵין סָפֵק, שֶׁהִגִּיעָה הַשָּׁעָה, כִּי הַתֵּימָנִי הָעוֹבֵד עֶשֶׂר שָׁנִים בָּאָרֶץ יַעֲמוֹד עַל הַקַּרְקַע, כְּמוֹ שֶׁבִּזְמַנָּהּ הִגִּיעָה שְׁעַת הִתְנַחֲלוּת לַ„בִּילוּיִים", לַ„זוֹכִים", לְפוֹעֲלֵי „שְׁנִיָּה" וּלְ„כוֹבְשֵׁי הָעֲבוֹדָה". הַעֲמָדַת הַתֵּימָנִים עַל הַקַּרְקַע וּבִצּוּר מַצָּבָם עַל יְדֵי מֶשֶׁק בַּיִת יַגְבִּירוּ אֶת כּוֹחוֹתָיו שֶׁל הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּשֶׁיִּתְאַחֲזוּ הַתֵּימָנִים עַל הַקַּרְקַע וְיִתְפַּרְנְסוּ מֵעֲבוֹדָתָם עָלֶיהָ, יִתּוֹסֵף לַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי צִבּוּר בֶּן מֵאוֹת מִשְׁפָּחוֹת, אֲשֶׁר יַשְׁקִיעַ כָּל מַעְיָנָיו בָּעֲבוֹדָה וּבְהַעֲמָקַת הַיְחָסִים אֶל הָעֲבוֹדָה הַחַקְלָאִית לְמִקְצוֹעוֹתֶיהָ. עוֹמְדִים הֵם הַתֵּימָנִים בַּמָּקוֹם הָכִי אַחְרָאִי בַּיִּשּׁוּב: בְּבֵית הוֹלֶדֶת הָעִבְרִי הָעוֹבֵד. תִּנָּתֵן נָא הַיְכֹלֶת לַחוֹשִׁים הָעֲרִים שֶׁל הַיְהוּדִים הָאֵלֶּה, שֶׁחָיוּ מֵאוֹת שָׁנִים בַּכְּפָר, לְהִשָּׁקֵעַ בָּעֲבוֹדָה וְלִשְׁאוֹב בָּהּ מִמַּעְיְנֵי הַהִסְתַּכְּלוּת וְהַהַמְצָאָה, לְמַעַן אֲשֶׁר נִתְקָרֵב כֻּלָּנוּ יַחַד לְפִתְרוֹן הַחִידָה הַקָּשָׁה: אֵיךְ לְהוֹצִיא לֶחֶם מֵהָאֲדָמָה.

הישיבות המשתפות עם האכרים.

באחת מישיבות הועד הפועל של הועד הזמני הֻחלט ליצור ועדה בת 9 חברים — שלשה, שלשה באי כוח האכרים, הפועלים וועד הצירים — לברור השאלה על דבר הכנסת פועלים עברים למושבות. עם החלטה זו נתקבלה גם החלטה יסודית האומרת, כי אין להסתדרות הציונית לתמוך במשקים, שאין בהם עבודה עברית.

לועדה היו שלש ישיבות. כמעט כל ישיבה עשתה הקף מלא בחוג השאלה „הסבוכה" ושבה לנקודת מוצאה.

כי, בעקר הדבר, אין השאלה „הסבוכה" הזאת סבוכה כלל.

אלו היה באמת בין האכרים איזה שהוא רצון לנטות מן המסלה הכבושה ולשנות את המצב הקים, כי אז היה הפועל העברי הולך לקראתם בעשרה דרכים. היו מוצאים את דרך הקבוצה הקבלנית השנתית, את דרך החוזים הקולקטיביים בין הסתדרות הפועלים ובין מושבות שלמות; הקמוץ הנכון היה משג בדרך של עבודה מתקנה, בלי הזקק לחלומות־קסם של עבודה עברית זולה על חשבון הלאם („הלאמת העבודה"[1]).

אולם בזמן האחרון לא רק שלא בא שנוי לטובה בנדון זה, כי אם להפך: הענינים הולכים ומתגלגלים כאבן במורד.

כבולים במסרת של עבודה יומית, אמונים עלי נצול הנכרי — היושב „בשערים" והמובא „מרחוק לגור" — אין כורמינו ופרדסנינו דואגים לא את דאגת המחר שלהם ולא את דאגת הישוב. ואם כן, מהו היסוד לועדה אשר „תסדר" ו„תפתור"?

כבר מהתחלת הישיבה הראשונה היה ברור, כי, מאין בסיס ממשי למשא ומתן, תהיה הועדה — וכחה תלוי על בלימה ו„הצגה" מקֻנת כלפי הוין. על חשבון „הצגה" זו יש לזקוף את פתח־הדבר של הישיבה הראשונה, שבו נתן מר פ' סקירה קלה על תולדות העבודה העברית במושבות. מסקירה זו נמצא השומע למד, כי התבעים לעבודה עברית היו תמיד הפועלים, אך הם מסבות שונות, מתוך סבות רוחניות בעקר, כמו קצוניות, מפלגתיות וכדומה, וגם בגלל המחיר לא נקלטו במושבות. כך אפוא נתנה מפי אחד זקני הישוב ההסטוריה של תקופת „כבוש־העבודה", תקופה, שעשתה את העבודה במושבות הקימות לשאיפה ולמשאת נפש, ושכל צעד מצעדיה חתום בהתלהבות כבירה ובקרבנות מהים; היא התקופה, אשר במשך היותה עזבו אלפי פועלים את הארץ, ואלפי ידים נאמנות, שהיו יכולות להאדיר ולחזק את ישובנו „לא נקלטו", מפני שהמושבות היו עסוקות בקליטת פועלים אחרים.

מר א' מסר תזכיר על שאלה זו מאת „ועד התאחדות המושבות", שבו נאמר בין ענינים שונים, כי עבודת המעדר קשה על הפועל העברי. ולמעשה הציע הוספה של 25% על שכר הפועל הערבי (12½ גרושים ליום עם ההוספה).

---

*) הערה: בשנה הזאת נתפרסמו הצעות על דבר „הלאמת העבודה", היינו שהאכרים במושבות ימסרו את כל העבודה לפועלים עברים, ובשכר זה יקבלו ממוסדות לאֻמיים (ההסתדרות הציונית וכו') סכומים עצומים על חשבון ההפרש שבין שכר הפועל העברי לשל הנכרי.

בִּישִׁיבָה השניה, אחרי שנגלל הויכוחי הנגבוב חזר פְּעָמִים על צירו, החלט סוף סוף, שאם כדאי להמשיך את עבודת הועדה, עליה לקבוע את השכר המינימלי של הפועל החקלאי העברי. לשאלה זו מסר בישיבה השלישית בא כח המחלקה לחקלאות של ועד הצירים את מסקנותיו על יסוד החמר והמספרים, שנאספו משמונה מְבַשְּׁלִים (מרחביה, כנרת, מחנים, מגדל, רמה, טבריה, מִטְלָה ומקוה ישראל) לְנִפֵּי מזונות, ועל יסוד תקציב אֻמדנא של יתר הצְּרָכִים: הלבשה, דירה, כביסה, מרחץ, מאור, צָרְכֵי צבור וכו׳. המסקנות האלה, הקובעות את השָּׂכָר המינימלי לפועל חקלאי במושבות יהודה ל־17,07 גרוש ליום, הוכיחו, כי הפועלים העובדים כיום בַּמושבות עובדים בשכר פחות מהמינימלי, פחות מהשכר הדרוש כְּדֵי להתקַיֵּם ולבלתי התנַוְנוּת.

האכרים הודיעו, כי יותר מִמַּה שהציעו אינם יכולים לשלם.

תרע״ט.

הַשְּׁבִיתָה בִּשְׁזֵרָה.

א.

כִּלְפְנֵי חֲצִי שָׁנָה עָבְרָה הַחַוָּה בִּשְׁזֵרָה מֵרְשׁוּתָהּ שֶׁל יָקָ״א לִרְשׁוּת קְבוּצָה שֶׁל יְהוּדִים עֲשִׁירִים בְּאַפְרִיקָה, אֲשֶׁר מָסְרוּ אֶת הַנְהָלָתָהּ לַ״אֲגוּדַת נְטָעִים״. בְּאוֹתוֹ זְמַן עָבְדוּ בַּחַוָּה כְּתִשְׁעָה עָשָׂר פּוֹעֲלִים עִבְרִים, וְיִתְרָם עֲרָבִים. הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל הִסְתַּדְּרוּת פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל פָּנָה אָז אֶל פְּקִיד הַחַוָּה שֶׁנִּתְמַנָּה מִטַּעַם אֲגוּדַת נְטָעִים וְדָרַשׁ מִמֶּנּוּ לְהַעֲסִיק בַּחַוָּה רַק פּוֹעֲלִים עִבְרִים, בְּהוֹכִיחוֹ לוֹ עַל יְסוֹד עֻבְדּוֹת יְדוּעוֹת, כִּי הָעֲבוֹדָה הַמְעֹרֶבֶת בַּגָּלִיל גָּרְמָה לְצָרוֹת וְלַהִתְרַפְּתְּקָאוֹת שׁוֹנוֹת. גַּם מִשְׂרַד הִתְאַחֲדוּת הַמּוֹשָׁבוֹת בַּגָּלִיל וּבָאֵי כֹּחַ „הַשּׁוֹמֵר״ דָּרְשׁוּ מֵאֵת הַפָּקִיד כַּדָּבָר הַזֶּה.

בֵּינְתַיִם נֶהֱרַג בִּשְׁזֵרָה בִּידֵי גַנָּבִים עֲרָבִים הַשּׁוֹמֵר הָעִבְרִי פֶּלְדְּמַן, בְּעָמְדוֹ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ. הַמְּאֹרָע הַזֶּה הִרְגִּיז אֶת הָרוּחוֹת. שְׁמִירַת הַחַוָּה נַעֲשְׂתָה מְסֻכֶּנֶת מֵחֹסֶר פּוֹעֲלִים עִבְרִים וּמִפְּנֵי רְחוֹקָהּ שֶׁל הַחַוָּה מִן הַמּוֹשָׁבָה. הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל הִסְתַּדְּרוּת פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל דָּרַשׁ הַפַּעַם בְּיֶתֶר תֹּקֶף מֵהַנְהָלַת הַחַוָּה, לָשִׂים קֵץ לַמַּצָּב הַמְסֻכָּן וּלְהַנְהִיג עֲבוֹדָה עִבְרִית טְהוֹרָה אוֹ עֲבוֹדָה עֲרָבִית טְהוֹרָה. אַחֲרֵי מַשָּׂא וּמַתָּן אָרֹךְ הִתְחִיל הַפָּקִיד לְקַבֵּל פּוֹעֲלִים עִבְרִים חֲדָשִׁים. וּבְמֶשֶׁךְ אֵילוּ שָׁבוּעוֹת נִתּוֹסְפוּ בַּחַוָּה כְּעֶשְׂרִים פּוֹעֲלִים אַשְׁכְּנַזִּים, אֲשֶׁר הִכְנִיסוּ זֶרֶם חַיִּים לְתוֹךְ הַחַוָּה וּלְתוֹךְ הַמּוֹשָׁבָה. הַפּוֹעֲלִים יָסְדוּ לָהֶם מְבַשֵּׁל מְשֻׁתָּף וּבָחֲרוּ וַעַד פּוֹעֲלִים.

ב.

אוּלָם הַשָּׁלוֹם לֹא אָרַךְ. הַפָּקִיד הִתְחִיל שׁוּב לְהַגְדִּיל אֶת מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הַנָּכְרִים; אָז הִתְרָה בּוֹ הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי, בְּאִם יַתְחִיל עֲבוֹדָה חֲדָשָׁה בְּפוֹעֲלִים נָכְרִים,

יַכְרִיזוּ הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים שְׁבִיתָה. הַזֶּה לֹא הִשְׁגִּיחַ בַּהַתְרָאָה. וּבִישִׁיבַת וַעַד פּוֹעֲלֵי שְׁזֶרָה, שֶׁהָיְתָה בְּהִשְׁתַּתְּפוּת הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי, הָחְלַט, כִּי כָּל הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בַּחַוָּה יִשְׁבְּתוּ מֵעֲבוֹדָתָם. גַּם הָחְלַט, כִּי הַשְּׁבִיתָה תִּתְנַהֵל בְּלִי שׁוּם מַעֲשֵׂי אַלִּמוּת וּכְפִיָּה לֹא נֶגֶד הַנְהָלַת הַחַוָּה וְלֹא נֶגֶד מְפִירֵי שְׁבִיתָה, אִם יִהְיוּ כָּאֵלֶּה.

וּבְהַצִּיעַ הַפָּקִיד לְאִכָּרֵי הַמּוֹשָׁבָה לָבוֹא אֵלָיו וְלַחֲרוֹשׁ בְּפַרְדּוֹתֵיהֶם, עָנוּ אוֹתוֹ הָאִכָּרִים, שֶׁכָּל עוֹד לֹא תִגָּמֵר שְׁבִיתַת הַפּוֹעֲלִים, לֹא יַעַבְדוּ גַּם הֵם בַּחַוָּה. וַעַד הַמּוֹשָׁבָה נָתַן לַפּוֹעֲלִים הַשּׁוֹבְתִים עֲבוֹדָה, לְמַעַן יוּכְלוּ עֲמוֹד בַּשְּׁבִיתָה.

בַּחַוָּה פָּסְקָה הָעֲבוֹדָה לְגַמְרֵי. שָׁבְתוּ כָּל הַפּוֹעֲלִים, כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ, חוּץ מֵאֶחָד. מִקְצַת הַשּׁוֹבְתִים הִשִּׂיגוּ עֲבוֹדָה בְּעֶזְרַת הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי עַל הַר כְּנַעַן, בִּסְלִילַת הַדֶּרֶךְ עַל יַד כִּנֶּרֶת וּבְמֶרְחַבְיָה; וְחֵלֶק מֵהַפּוֹעֲלִים נִשְׁאֲרוּ בִּשְׁזֶרָה וְנֶעֶזְרוּ מִקֻּפַּת הַשּׁוֹבְתִים.

הַשְּׁבִיתָה הִפְלִיאָה רַבִּים, כִּי עַל כֵּן לֹא יְחִידָה הִיא „אֲגוּדַת נְטָעִים" בְּשִׁטַּת הָעֲבוֹדָה שֶׁלָּהּ. אֲבָל הַמִּלְחָמָה נֶאֶסְרָה עָלֶיהָ, מִפְּנֵי מַצַּב הַבִּטָּחוֹן הַמְסֻכָּן וּמִפְּנֵי הַטֶּנְדֶנְצִיּוֹת הַמְיֻחָדוֹת שֶׁלָּהּ בְּשִׁטַּת הָעֲבוֹדָה הַמְעֹרֶבֶת. עֵדִים הֵם הַחֲלָלִים הָרַבִּים, שֶׁנָּפְלוּ בִּשְׁזֶרָה בִּידֵי הָרוֹצְחִים, אֲשֶׁר בִּכְפָרֵי הַשְּׁכֵנִים, כִּי אֵין הַמָּקוֹם הַזֶּה סוֹבֵל אֶת הָעֲבוֹדָה הַמְעֹרֶבֶת. וְאַף גַּם זֹאת: „אֲגוּדַת נְטָעִים", הַמַּעֲסִיקָה בַּאֲחוּזוֹתֶיהָ פּוֹעֲלִים עֲרָבִים וְעִבְרִים יַחַד, מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בִּיסוֹד אֶחָד שֶׁל פּוֹעֲלֶיהָ כְּבְשֵׁבֶט לְמִשְׁנֵהוּ. לַיְּהוּדִים מוֹכִיחָה הָאֲגוּדָה, כִּי עֲבוֹדַת הָעֲרָבִים עוֹלָה לָהּ בְּזוֹל יוֹתֵר וְכִי אַךְ מִתּוֹךְ חֶסֶד תְּקַבֵּל יְהוּדִים לָעֲבוֹדָה. וְאוֹתָם הַדְּבָרִים בְּנֻסְחָה הֲפוּכָה נֶאֱמָרִים לַפּוֹעֲלִים הָעֲרָבִים.

מִמֶּרְחַבְיָה, מִתֵּל עַדַשׁ, מִפּוֹרִיָּה וּמִבְּאֵר יַעֲקֹב נִתְקַבְּלוּ בִּשְׁזֶרָה מִכְתְּבֵי הִשְׁתַּתְּפוּת וְהַבְטָחַת עֶזְרָה לַשּׁוֹבְתִים.

ג.

אֶת הַשְּׁבִיתָה הֵפֵרוּ בְּסוֹף אֲדָר אִכָּרֵי שְׁזֶרָה, וּמֵאָז נֶעֶשְׂתָה כָּל הָעֲבוֹדָה בַּחַוָּה עַל יְדֵיהֶם. אֲבָל הַפּוֹעֲלִים הִמְשִׁיכוּ עוֹד לִשְׁבּוֹת כַּחֲמִשָּׁה שָׁבוּעוֹת. בֵּין הַשּׁוֹבְתִים נִמְנוּ כְּעֶשְׂרִים יְהוּדִים קוּרְדִים בַּעֲלֵי מִשְׁפָּחָה, אֲשֶׁר לֹא הָלְכוּ לַעֲבוֹד בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים וְנִשְׁאֲרוּ בִּשְׁזֶרָה כָּל זְמַן הַשְּׁבִיתָה. הַלָּלוּ קִבְּלוּ מֵאֵת הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי אֶת שְׂכָרָם בִּמְלוֹאוֹ, כְּאֶלֶף פְּרַנְקִים לְחֹדֶשׁ; וְעַל הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי הָיָה לֶאֱסוֹף אֶת הַסְּכוּם הַזֶּה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ מִבֵּין הַחֲבֵרִים. אֲסֵפַת פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל שֶׁנִּקְרְאָה בְּאוֹתוֹ זְמַן מָצְאָה, שֶׁאִם יוֹסִיפוּ לְשַׁלֵּם לַשּׁוֹבְתִים אֶת מַשְׂכֻּרְתָּם, מִבְּלִי אֲשֶׁר יַעַבְדוּ, יִהְיֶה הַקִּלְקוּל

רַב מְאוֹד. מִלְּבַד זאת, אֵין גַּם כָּל תִּקְוָה לְהַצְלָחַת הַשְּׁבִיתָה, כִּי „אֲגוּדַת נְטָעִים" כְּאִלּוּ עָזְבָה אֶת הַחַוָּה וּמָסְרָה אוֹתָהּ לָאִכָּרִים לַעֲבָדָהּ. עַל כֵּן הֶחְלִיטָה הָאֲסֵפָה לְהַפְסִיק אֶת הַשְּׁבִיתָה, וְיַחַד עִם זאת מָצְאָה לְנָכוֹן לֶאֱסוֹר עַל הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם לָבוֹא וְלַעֲבוֹד בַּחַוָּה, כָּל זְמַן אֲשֶׁר לֹא תַּסְכִּים „אֲגוּדַת נְטָעִים" לִדְרִישׁוֹת הַפּוֹעֲלִים.

תרע"ד.

הָ„אֲחוּזוֹת".

א.

בְּתִקְוָה טוֹבָה וּבְהִתְלַהֲבוּת נוֹצְרוּ לָנוּ הַחַוּוֹת הַפְּרָטִיּוֹת, כְּמוֹ רְחָמָה, כַּרְכּוּר, מִגְדָּל וְעוֹד, וְחַוּוֹת הָ„אֲחוּזוֹת" הָאַמֵּרִיקָנִיּוֹת, כְּמוֹ פּוֹרִיָּה וְרָמָה. נָבִין נָא לָדַעַת, מַהוּ הַחִיּוּב שֶׁבָּהֶן מִנְּקוּדַת מַבָּט יִשּׁוּבִית־לְאֻמִּית?

נַתְחִיל בַּקַּרְקַע. הֲרֵי הוּא פְּרָטִי: אֵינוֹ קַרְקָעוֹ שֶׁל הַלְּאֹם וְאַף לֹא שֶׁל הָעוֹבֵד הַמְעַבְּדוֹ.

כְּבוֹאֲךָ לַמֶּשֶׁק—וְרָאִיתָ, כִּי אֵינוֹ יוֹתֵר מֵחֲנוּת לְמוֹתָרוֹת. עַל פִּי רֹב מְגַדֵּל הוּא פֵּרוֹת, שֶׁעוֹמְדִים לְהִשָּׁלַח לְשׁוּקֵי חוּץ לָאָרֶץ. וּבִשְׁבִיל הַשּׁוּק הַפְּנִימִי — בִּשְׁבִיל הָעָם בְּאַרְצוֹ אוֹ הָעוֹבֵד בָּאֲחוּזָה — אֵין הַחַוּוֹת הָאֵלֶּה מְכֻוָּנוֹת לִיצוֹר כְּלוּם.

וְהֵיכָן הוּא הַקֶּשֶׁר הָאִישִׁי עִם הָאֲדָמָה? אִם אֲדוֹנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹכְנִים בְּסֶנְט־לוּאִיס אוֹ בְּמוֹסְקְבָה וְעוֹבְדָהּ אֵינוֹ אֶלָּא פּוֹעֵל שָׂכִיר, אֲשֶׁר לֹא אֵלֶיהָ יִשָּׂא עֵינָיו וְלֹא מִמֶּנָּה יִשָּׂא בְרָכָה? הַאֻמְנָם יַאֲמִין מִי מֵאִתָּנוּ, כִּי כָּל בַּעֲלֵי מִגְדָּל, פּוֹרִיָּה אוֹ רְחָמָה יָבוֹאוּ לְהִתְיַשֵּׁב יְשִׁיבַת קֶבַע בְּחַוּוֹתֵיהֶם, לַעֲבוֹד וְלִשְׁמוֹר אֶת הָאֲדָמָה? מֻבְטָחַנִי, כִּי חֵלֶק גָּדוֹל מִבַּעֲלֵי הַחַוּוֹת הָאֵלֶּה וּמִדּוֹמֵיהֶם לֹא יָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ. וְאִם כֵּן, לָמָּה לָהֶם אֲדָמָה? הַאִם יֵשׁ מָקוֹם, זְכוּת וְחֶשְׁבּוֹן לְבַעֲלֵי אֲחוּזוֹת כָּאֵלֶּה בְּאַרְצֵנוּ?! וְאֵלֶּה הַמְעַטִּים שֶׁיַּעֲלוּ, אוּלַי, אֶל הָאָרֶץ, הֲיֵשׁ לְקַוּוֹת, כִּי יַעַבְדוּ בְּעַצְמָם אֶת נַחֲלוֹתֵיהֶם?

ב.

הִנֵּה קָרוֹב הַיּוֹם — בְּכָל אֹפֶן לֹא יִרְחַק מִשָּׁנִים אֲחָדוֹת — שֶׁבּוֹ תַּעֲמוֹדְנָה לְפָנֵינוּ בְּקֶשֶׁר עִם הָאֲחוּזוֹת הָאֵלֶּה שְׁאֵלוֹת חֲדָשׁוֹת לֹא נְעִימוֹת. יִמָּצְאוּ בַּעֲלֵי אֲחוּזוֹת, אֲשֶׁר יִטְעֲנוּ, כִּי הִבְטִיחוּ לָהֶם פַּרְנָסָה בְּרֶוַח מִנַּחֲלָתָם וְכִי בְּהַבְטָחָה זוֹ רִמּוּ אוֹתָם — כָּךְ

יאמרו... יהיו בעלי אחוזות „לשם ספורט", אשר לא יבואו לדרוש ולטעון כלום, אבל גם להתישב לא יבואו, ואז תצמח השאלה, איך לעבד את חלקותיהם ולשמרן? לא נבואה אני מנבא, כי אם שומע אני את פעמי העתיד הקרוב מתוך הכרת ההווה. טעות היא וחטא להכין נחלאות ליושבים מחוץ לארץ. אם בעלי הון ויכלת הם האנשים האלה, החפצים לעזור בכספם על יסודות מסחריים לבנין הארץ והעם, הלא דרכם נכונה לפניהם: יכוננו בכספם אשראה או בנק חקלאי. ומה רבה היתה התועלת, אלו שמשו לאשראה חקלאית כל אותם הכספים, אשר השקעו במגדל, בכרכור ועוד. והחברים הבלתי אמידים של ה„אחוזות" והחברות השונות שבגולה, אשר ביסוד אשראה חקלאית לא יוכלו להשתתף וגם אין ידם משגת להתישב בארצנו, אל נא נשלה את נפשם בהבטחות שוא, כי נוכל להכין בשבילם גפן ותאנה, למען יעלו וישבו תחתן — כי לא נצליח. אין חיים נקנים לאנשים עובדים בארץ חדשה, אלא על ידי התמסרות נפשית וגופנית. ואין ארץ ישראל נקנית לבניו של עם ישראל בלי יסורי הגוף והנפש.

ג.

ובבואנו להכין תכניות לאחוזות ולחוות בארץ ישראל בשביל עברים בגולה, אשר טרם גאלו את עצמם וטרם עלו לארץ, — אין אנו אלא מחפים על חרפת הגלות. כי יצא כל עברי בגולה את חובתו הלאמית רק בזה שהוא מתכונן לעלות, ולמעשה יחכה לקץ הימים...

אם לא יעלו בני הגולה בעצמם ולא יבנו בידיהם ממש את ביתם בארץ, אך שוא נעמול אנחנו להם. וכמה שקר שלא מדעת ואחיזת עינים יש כאן, אם אנחנו פה, אשר עדין לא מצאנו בעצמנו את הדרך ואת האפשרות להתבסס, אומרים לבסס את אחינו, בטרם דרכה כף רגלם על סף הארץ?!

תרע"ח.

ההנהלה בחוה.

רואה אני, כי תפקיד ההנהלה מקלקל את האדם. המנהל — או המנהלים — רואה את עצמו, וגם רבים אחרים רואים אותו, כאלו שקול הוא כנגד כל העובדים. ואם יש דין ודברים בינו לבינם, הרי נחשב הדבר כדין ודברים בין שני צדדים שוים. מובן, כי ליחיד, שאינו תלוי בדעת הרבים ושאחראי הוא רק לעצמו, אין

צָרִיךְ בִּצְדָקוֹת יְתֵרָה, לְמַעַן יִצְדַק נֶגֶד הָרַבִּים, הַתְּלוּיִים הַרְבֵּה בְּדַעְתּוֹ וְהַמְּחֻבָּרִים מִיסוֹדוֹת שׁוֹנִים, שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִהְיוֹת עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה.

הָעֲרָכָה זוֹ שֶׁל הַמְנַהֵל וְהָעוֹבְדִים שֶׁנִּבְרְאָה בְּשֵׁם הַמִּשְׁמַעַת, אוּלַי יָפֶה כּוֹחָהּ בְּמָקוֹם, שֶׁהָעוֹבְדִים אֵינָם יוֹתֵר הַרְבֵּה מִבַּהֲמוֹת מַשָּׂא. אוּלָם בְּמָקוֹם שֶׁהָעוֹבְדִים הֵם עִקָּר בַּמֶּשֶׁק לֹא פָּחוֹת חָשׁוּב מֵהַמֶּשֶׁק כֻּלּוֹ, אֵין הָעֲרָכָה כָּזוֹ נְכוֹנָה כְּלָל. כָּאן אֵין הַמְנַהֵל אֶלָּא אֶחָד מִן הָעוֹבְדִים (כִּי, בֶּאֱמֶת, רָאוּי וְנָכוֹן, שֶׁהַהַנְהָלָה תִּהְיֶה נְתוּנָה בִּידֵי הָעוֹבְדִים), הַמְמַלֵּא תַּפְקִיד מְיֻחָד, אֲשֶׁר הִתְמַחָה בּוֹ, כְּמוֹ, לְמָשָׁל, הַנַּגָּר, הַנַּפָּח אוֹ הָרוֹקֵחַ, הַבָּאִים גַּם כֵּן לְרַגְלֵי פְּעוּלָּתָם בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא עִם כָּל הַפּוֹעֲלִים. וּכְשֵׁם שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לְהַעֲמִיד אֶת כָּל אֶחָד מֵאֵלֶּה נֶגֶד כָּל הָעוֹבְדִים כְּצַד שֵׁנִי שָׁוֶה, כָּךְ גַּם הַמְנַהֵל אֵינוֹ אֶלָּא פְּרָט אֶחָד בֵּין כְּלַל הָעוֹבְדִים. הַהַגְבָּלוֹת וְהַחוֹבוֹת, שֶׁחַיָּבִים בָּהֶם הָעוֹבְדִים, חַיָּבִים הֵם כְּלַפֵּי הַמֶּשֶׁק וְלֹא כְּלַפֵּי הַמְנַהֵל. וְאוֹתָן הַחוֹבוֹת וְאוֹתָן הַהַגְבָּלוֹת הֵן חוֹבָה גַּם עַל הַמְנַהֵל. אַחֲרָיוּת הַמֶּשֶׁק צְרִיכָה לִהְיוֹת מֻטֶּלֶת עַל כָּל הַפּוֹעֲלִים, וְהֵם צְרִיכִים לְהַרְגִּישׁ וּלְהַכִּיר, כִּי נוֹשְׂאִים הֵם בְּאַחֲרָיוּת זוֹ.

שׁוֹכְחִים אָנוּ לִפְעָמִים פְּרָט אֶחָד קָטָן — אֶת הָאָדָם. שׁוֹכְחִים, כִּי בָּאִים אָנוּ לֹא רַק לְגַדֵּל צְמָחִים וּבְהֵמוֹת, כִּי אִם גַּם לְגַדֵּל בְּנֵי אָדָם. אֵין הַחַוָּה מֶשֶׁק אֵיקוֹנוֹמִי בִּלְבָד, כִּי אִם גַּם מֶשֶׁק רוּחָנִי: לֹא רַק חַוַּת לִמּוּד, כִּי אִם גַּם חַוַּת חִנּוּךְ. מִי שֶׁבָּא לְנַהֵל חַוָּה, חוֹבָה עָלָיו לָדַעַת אֱמֶת פְּשׁוּטָה זוֹ. אֵין זֶה אוֹמֵר, כִּי צָרִיךְ הוּא לִהְיוֹת מוֹרֶה וּמְחַנֵּךְ, כִּי אֵין לְחַנֵּךְ גְּדוֹלִים, — וּמִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לְחַנֵּךְ קְטַנִּים — אֶלָּא כַּוָּנָתִי, כִּי חוֹבָה עָלָיו לְהוֹעִיל כְּכָל הָאֶפְשָׁר לְחִנּוּךְ עַצְמִי שֶׁל בְּנֵי הַחַוָּה וּבְעִקָּר, לְבִלְתִּי הַפְרִיעַ: חֹפֶשׁ בִּגְבוּלוֹת הָאֶפְשָׁרוּת, יַחַס אֱנוֹשִׁי וְרָצוֹן יָשָׁר יַעֲשׂוּ הַרְבֵּה.

אֲבָל, מָה אֲנַחְנוּ רוֹאִים לְמַעֲשֶׂה? כְּשֶׁהַמְנַהֵל אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִקְצוֹעַ אֶחָד בְּגִדּוּל צְמָחִים אוֹ יוֹדֵעַ לְקַלְקֵל, הַכֹּל מְבִינִים, כִּי אֵינוֹ רָאוּי לִהְיוֹת מְנַהֵל מֶשֶׁק. וְגַם הוּא בְּעַצְמוֹ, אִם מוֹחַ לוֹ בְּקָדְקֳדוֹ, מֵבִין, כִּי עָלָיו לִלְמוֹד עוֹד וּלְהִשְׁתַּלֵּם. וְהוּא הַדִּין, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּגִדּוּל בְּהֵמוֹת. אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְנַהֵג עִם בְּנֵי אָדָם עוֹבְדִים אוֹ יוֹדֵעַ לְקַלְקֵל אוֹתָם — מָה אִכְפַּת לָנוּ? אוֹ מָה אִכְפַּת לוֹ? מַה יֵּשׁ לוֹ כָּאן לִלְמוֹד וְלָדַעַת?

.הַשְּׁבִיתָה בְּכִנֶּרֶת.

א.

עוֹד מִלִּפְנֵי הֻוֹסַד הַחַוָּה נִפְגְּשָׁה תָּכְנִיתָהּ בְּבִקֹּרֶת חֲרִיפָה מִצַּד הַקָּהָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בִּקֹּרֶת זוֹ עָמְדָה בְּעִקָּר עַל הַהַבְטָחוֹת הַמְּגֻזָּמוֹת שֶׁבַּתָּכְנִית, שֶׁעַל פִּיהֶן עֲתִידָה הַחַוָּה לְהַכְנִיס רֶוַח הָגוּן מֵהַשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לְהִוָּסְדָהּ. אוּלָם גַּם אִישִׁיּוּתוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּתְמַנָּה לִהְיוֹת פְּקִיד הַחַוָּה עוֹרְרָה הִתְנַגְּדוּת נִמְרָצָה בְּקֶרֶב כָּל פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל, בִּהְיוֹתוֹ יָדוּעַ מֵעָבְרוֹ, כִּפְקִיד יַעַר הֶרְצְל בְּלוֹד, בְּיַחֲסוֹ הַשְּׁלִילִי לַעֲבוֹדָה עִבְרִית. „הַחוֹרֵשׁ"[1] קָרָא לַאֲסֵפַת פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל בְּיַבְנְאֵל וּבָהּ הֻחְלַט לְהַכְרִיז בּוֹיְקוֹט פַּסִּיבִי עַל הַפָּקִיד הַזֶּה בְּתוֹר מְנַהֵל הַחַוָּה. הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי הִשְׁתַּדֵּל אָז לְבַטֵּל אֶת הַגְּזֵרָה הַזֹּאת בְּאָמְרוֹ, כִּי בּוֹיְקוֹט זֶה יָכוֹל לְהַזִּיק לַחַוָּה בְּעוֹדֶנָּה בְּרֵאשִׁית הִתְפַּתְּחוּתָהּ, יוֹתֵר מִשֶּׁיַּזִּיק לַפָּקִיד.

וְאָמְנָם הֵחֵלָּה הָעֲבוֹדָה בַּחַוָּה עַל יְדֵי קְבוּצָה שֶׁל עֲשָׂרָה פּוֹעֲלִים נִלְהָבִים שֶׁבָּאוּ מִיהוּדָה. הַפּוֹעֲלִים הָאֵלֶּה נִמְשְׁכוּ בְּחַבְלֵי הַקֶּסֶם שֶׁל הַחַוָּה הַלְּאֻמִּית הָרִאשׁוֹנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהֶאֱמִינוּ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, כִּי יִהְיֶה בְכוֹחָם לְהַטּוֹת אֶת לֵב הַפָּקִיד אַחֲרֵי פּוֹעֲלִים עִבְרִים. הֵם עָבְדוּ בִּמְסִירוּת מֵאוֹר הַבֹּקֶר וְעַד חֶשְׁכַת הַלַּיְלָה כִּמְעַט בְּלִי הֶרֶף, חוּץ מֵהַפְסָקָה קְצָרָה לַאֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם.

בָּרִאשׁוֹנָה שָׁמַר הַפָּקִיד עַל הַיְחָסִים הַטּוֹבִים בֵּינוֹ לְבֵין הַפּוֹעֲלִים, אָכַל בְּמִבְשָׁל יַחַד עִם כָּל הַפּוֹעֲלִים, לָן אִתָּם בְּחֶדֶר אֶחָד. אֲבָל הַמַּצָּב הַזֶּה לֹא אָרַךְ הַרְבֵּה. הֵחֵלּוּ חִכּוּכִים. הַפָּקִיד הִתְחִיל מִשְׁתַּדֵּל לְהַשְׁפִּיל אֶת עֵרֶךְ עֲבוֹדָתָם שֶׁל הַפּוֹעֲלִים הַיְּהוּדִים וּלְגַלּוֹת אֶת נְטִיָּתוֹ לְקַבֵּל פּוֹעֲלִים זָרִים. הַיְחָסִים בֵּינוֹ וּבֵין הַפּוֹעֲלִים הָלְכוּ וְהִתְחַדְּדוּ. וּמִקֵּץ עֲבוֹדַת שָׁנָה וּמֶחֱצָה עָזְבוּ פּוֹעֲלֵי הַקְּבוּצָה הָרִאשׁוֹנָה אֶת הַחַוָּה וְהָלְכוּ לַחֲדֵרָה[2].

---

1) אֲגֻדַּת פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל „הַחוֹרֵשׁ" נוֹסְדָה קָרוֹב לְאוֹתוֹ הַזְּמַן; וְאֵלֶּה קִצּוּר תַּקָּנוֹתֶיהָ:

א. מַטְּרַת „הַחוֹרֵשׁ" הִיא לְפַתֵּחַ בְּאַרְצֵנוּ אֵלֵימֶנְט שֶׁל פּוֹעֲלִים פַּלָּחִים, בְּרִיאִים בְּגוּפָם וְרוּחָם.

ב. הָאֶמְצָעִים הֵם: לְהָכִין וּלְהַכְשִׁיר בַּמּוֹשָׁבוֹת וּבַחַוּוֹת אֶת הַתְּנָאִים הַדְּרוּשִׁים לְהִתְפַּתְּחוּת אֵלֵימֶנְט זֶה; לְהֵיטִיב אֶת חַיֵּיהֶם הַחָמְרִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים שֶׁל הַחֲבֵרִים עַל יְדֵי יִסּוּד מִבְשָׁלִים, שִׁעוּרֵי עֶרֶב וְכוּ'.

2) עַיֵּן „זִכְרוֹנוֹת" לְהַלָּן בְּפֶרֶק ג'.

ב.

מְעוֹנוֹת הַפּוֹעֲלִים בַּחַוָּה הָיוּ לְמַטָּה מִכָּל בִּקֹּרֶת. תָּאֲרוּ לָכֶם קְסֶרְקְטִין מֵהַמִּין הַגָּרוּעַ, אֲשֶׁר גַּגּוֹ הָרָעוּעַ דוֹלֵף, חַלּוֹנוֹתָיו רֻבָּם שְׁבוּרִים וְהָרוּחַ מְיַלֵּל תָּמִיד בְּתוֹךְ הַחֲדָרִים. בִּקְסֶרְקְטִין נֶהְדָּר כָּזֶה דָּרוּ פֹּה בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה מֵעֲשָׂרָה עַד שְׁנֵים עָשָׂר פּוֹעֵל, וְהַשָּׁנָה דָּרִים בּוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ. בָּאוֹתוֹ זְמַן עֲסוּקִים בֶּחָצֵר בַּנָּאִים וְנַגָּרִים רַבִּים בְּנֵי לְאֻמִּים שׁוֹנִים – יְהוּדִים, עֲרָבִים וְגַם גֶּרְמָנִים נוֹצְרִים – בְּשִׁכְלוּל בֵּיתוֹ שֶׁל הַפָּקִיד: בַּיִת בַּעַל שְׁתֵּי קוֹמוֹת יָפֶה וּמְרֻוָּח, בָּנוּי לְפִי טַעַם הַבְּנִיָּה הַמּוֹדֶרְנִית.

מוּבָן, בִּתְנָאִים הִיגְיֵאנִיִּים אֵלֶּה הֵחֵלּוּ הַפּוֹעֲלִים לַחֲלוֹת קְבוּצוֹת, קְבוּצוֹת. וְהִנֵּה קָרָה מִקְרֶה מָוֶת. הַפּוֹעֶלֶת רִבְקָה צִ'יזִ'יק, נַעֲרָה בַּת שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, נִקְטְפָה בְּעֶצֶם אִבָּהּ. אָז דָּרְשׁוּ הַפּוֹעֲלִים מֵאֵת הַפָּקִיד: לְתַקֵּן תֵּכֶף אֶת הַקְּסֶרְקְטִין, לְהַעְתִּיק מִיָּד אֶת מִשְׂרַד הַחַוָּה אֶל הַבִּנְיָן הֶחָדָשׁ וּלְפַנּוֹת אֶת מְקוֹם הַמִּשְׂרָד הַיָּשָׁן לַפּוֹעֲלִים, לִבְנוֹת חֲדַר מְיֻחָד לְחוֹלִים וּלְהִשְׁתַּתֵּף עִם אִכָּרֵי הַמּוֹשָׁבָה כִּנֶּרֶת בַּהוֹצָאוֹת הַדְּרוּשׁוֹת לְהַחֲזָקַת חוֹבֵשׁ מֻמְחֶה.

אַחֲרֵי שְׁבִיתָה שֶׁל חֲצִי יוֹם הוּחַל בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְהַפָּקִיד הִבְטִיחַ לְתַקֵּן מִיָּד אֶת הַקְּסֶרְקְטִין וּלְהַעְתִּיק אֶת הַמִּשְׂרָד בְּמֶשֶׁךְ עֲשָׂרָה יָמִים. וּבְנוֹגֵעַ לְיֶתֶר שְׁתֵּי הַדְּרִישׁוֹת, קָצַב עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה פְּרַנְקִים לְחֹדֶשׁ בִּשְׁבִיל חוֹבֵשׁ וְהִבְטִיחַ לִכְתּוֹב לַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִי בְּעִנְיַן חֲדַר חוֹלִים.

בֵּינְתַיִם קָרָה עוֹד מִקְרֶה. מֵאִיר אִנְגֶּבֶּרְמַן, אַחַד הַמְּצֻיָּנִים שֶׁבְּפוֹעֲלֵי הַחַוָּה, חָלָה בְּקַדַּחַת צְהֻבָּה. אַחֲרֵי שֶׁשָּׁכַב בְּבֵית הַחוֹלִים בִּטְבֶרְיָה כִּשְׁמוֹנָה יָמִים, קִבֵּל אָחִיו שֶׁבַּחַוָּה פִּתְקָה, שֶׁנִּשְׁלְחָה עַל יְדֵי שָׁלִיחַ מְיֻחָד, בְּבַקָּשָׁה לָבוֹא תֵּכֶף לְהִתְרָאוֹת עִם הַחוֹלֶה. בָּרוּר הָיָה מִתּוֹךְ הַפִּתְקָה, כִּי הַחוֹלֶה נִמְצָא בְּמַצָּב שֶׁל גְּסִיסָה אוֹ כְּבָר מֵת. הַדָּבָר קָרָה בְּי״ג לִשְׁבָט. הָיָה יוֹם גֶּשֶׁם, רֹב הַפּוֹעֲלִים וְגַם הַבְּהֵמוֹת הָיוּ בְּטֵלִים מֵעֲבוֹדָתָם. אֶחָד מֵהַפּוֹעֲלִים בִּקֵּשׁ בְּשֵׁם חֲבֵרָיו מֵהַפָּקִיד לְהַרְשׁוֹת לָהֶם לִרְתּוֹם עֲגָלָה וְלָלֶכֶת לִטְבֶרְיָה לְהַלְוָיַת חֲבֵרָם. הַפָּקִיד הִרְשָׁה. אוּלָם בִּרְאוֹת הַפּוֹעֲלִים, כִּי רַב מִסְפַּר הַחֲפֵצִים לָלֶכֶת וְכִי עֲגָלָה אַחַת לֹא תַּסְפִּיק מִפְּנֵי הָרֶפֶשׁ שֶׁבַּדֶּרֶךְ, רָתְמוּ עוֹד עֲגָלָה. אָז יָצָא הַפָּקִיד וְהִתְחִיל גּוֹעֵר בָּהֶם, עַל אֲשֶׁר הֵעֵזּוּ לָקַחַת עֲגָלָה שְׁנִיָּה: דַּיָּם, לְדַעְתּוֹ, בְּאַחַת, וְאִם יֵלְכוּ אֲחָדִים בָּרֶגֶל–אֵין הַסַּכָּנָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ.

הַפּוֹעֲלִים נֶעֶלְבוּ עֶלְבּוֹן מַכְאִיב מְאוֹד. בְּהִתְיַחֲסוּתוֹ זוֹ שֶׁל הַפָּקִיד לַמָּנוֹחַ –

לְפוֹעֵל חָרוּץ וּמָסוּר, אֲשֶׁר עָבַד כִּשְׁנָתַיִם בַּחַוָּה וּמֵת בְּקַדַּחַת צְהֻבָּה—הִרְגִּישׁוּ הַפּוֹעֲלִים מֵעֵין עֲמִידָה עַל דַּם רֵעֶךָ. מִיָּד הִתִּירוּ אֶת שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְהָלְכוּ לִטְבֶרְיָה בְּרֶגֶל – רֶפֶשׁ מִתַּחַת לְרַגְלָם וּכְאֵב עָצוּר בְּלִבָּם. לְהַלְוָיַת חֲבֵרָם לֹא הִסְפִּיקוּ לָבוֹא. מֵחֹסֶר עֲגָלָה לֹא יָכְלוּ גַם לְהָבִיא אֶת גְּוִיַּת הַמֵּת לְכִנֶּרֶת וְלִכְרוֹת לוֹ קֶבֶר בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, שֶׁחַי בּוֹ וְעָבַד מִיּוֹם בּוֹאוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

גָּדוֹל הָיָה צַעֲרָם שֶׁל הַפּוֹעֲלִים בָּרְגָעִים הָהֵם. וְכַאֲשֶׁר שָׁבוּ לְבֵיתָם הִתְאַסְּפוּ וְעִבְּדוּ שׁוּרָה שֶׁל דְּרִישׁוֹת, וּבֵינֵיהֶן – דְּרִישָׁה עִקָּרִית: לְפַטֵּר תֵּכֶף אֶת הַפָּקִיד. הֻחְלַט לְהַפְסִיק עַד בּוֹא מְנַהֵל הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי כָּל מַשָּׂא וּמַתָּן עִם הַפָּקִיד וְלִשְׁבּוֹת מֵעֲבוֹדָה. אוּלָם מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה בַּשָּׂדֶה עֲבוֹדָה נְחוּצָה לִשְׁנֵי יָמִים – גְּמַר הַזְּרִיעָה שֶׁל תְּבוּאוֹת הַחֹרֶף – הִסְכִּימוּ הַפּוֹעֲלִים לִמְלַאכְתָּהּ בְּהַנְהָלַת הַמַּשְׁגִּיחַ הַקָּבוּעַ, בְּלִי הִתְעָרְבוּתוֹ שֶׁל הַפָּקִיד.

ג.

מְנַהֵל הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי פ׳ בָּא כַּעֲבוּר שְׁבוּעַיִם. תְּחִלָּה נוֹעַד עִם הַפָּקִיד וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אֶל הַפּוֹעֲלִים בִּכְתָב אַשְׁמָה אָרֹךְ. בֵּין יֶתֶר הָהַאֲשָׁמוֹת נֶאֱמַר שָׁם, כִּי בְּהַחֲזִיק הַפּוֹעֲלִים בְּיָדָם אֶת מַפְתְּחוֹת הַמַּחְסָנִים שֶׁל צָרְכֵי אֹכֶל הַבְּהֵמָה, הֵם כְּאִלּוּ לָכְדוּ אֶת הַחַוָּה. הַפּוֹעֲלִים טָעֲנוּ, שֶׁכַּוָּנָתָם הָיְתָה רַק לִמְנוֹעַ אֶת הַבְּהֵמָה מִמּוֹת בָּרָעָב.

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הוֹדִיעַ פ׳ לַפּוֹעֲלִים, כִּי הוּא מְבַטֵּל אֶת הָאַשְׁמָה, שֶׁהֵם לָכְדוּ אֶת הַחַוָּה בְּחָזְקָה; הוּא מְפַטֵּר אֶת הַפָּקִיד מִמִּשְׂרַת אַדְמִינִסְטְרַטוֹר וּמְנַהֵל עֲבוֹדָה וּמַשְׁאִירוֹ אַךְ בְּתוֹר אַגְרוֹנוֹם. וּמִצַּד שֵׁנִי, מְפַטֵּר הוּא אֶת כָּל הַפּוֹעֲלִים, עַל אָחֲזָם בְּאֶמְצָעֵי קִצּוֹנִי כִּשְׁבִיתָה לְמַעַן דְּחוֹת אֶת הַפָּקִיד מִמִּשְׁמַרְתּוֹ. הָיוּ בְּיָדָם, לְפִי דַעְתּוֹ, אֶמְצָעִים נְאוֹתִים יוֹתֵר, כְּמוֹ הַתְרָאָה וכו׳.

כִּשְׁמוֹעַ הַפּוֹעֲלִים אֶת פְּסַק הַדִּין הַזֶּה, הִתְרַגְּזוּ מְאוֹד. אִם לֹא צָדְקוּ, לְדַעְתּוֹ שֶׁל פ׳, בְּדְרִישׁוֹתֵיהֶם וְהַשְּׁבִיתָה הָכְרְזָה שֶׁלֹּא כַדִּין, נְכוֹנִים הֵם מִצִּדָּם לִסְמוֹךְ עַל מִשְׁפַּט הַשָּׁלוֹם בְּיָפוֹ[1]; אַךְ אֵין הֵם יְכוֹלִים בְּשׁוּם אֹפֶן לְהַכִּיר אֶת פ׳ כְּשׁוֹפֵט בִּלְתִּי מְשֻׁחָד וְדָן יְחִידִי בְּעִנְיָן זֶה.

כָּאן הִתְחִילָה מִצַּד פ׳ הַקְּרִיאָה הַיְּדוּעָה לְאִידֵיאַלִיּוּת הַפּוֹעֲלִים: לֹא הַצֶּדֶק,

1) נוסד בשנת תרס״ט.

אֶלָּא טוֹבַת הָעִנְיָנִים הַלְּאֻמִּיִּים דוֹרֶשֶׁת, כִּי הַפּוֹעֲלִים, אֲשֶׁר תָּבְעוּ אֶת פִּטּוּרָיו שֶׁל מְנַהֵל הַחַוָּה וְהִשְׁתַּמְּשׁוּ לְשֵׁם כָּךְ בִּשְׁבִיתָה, יֵעָנְשׁוּ בְּפִטּוּרִין, לְבַעֲבוּר הָנִיחַ אֶת דַּעַת הַקָּהָל הָרְכוּשָׁנִי הָעִבְרִי בְּאֵירוֹפָּה, אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ מַעֲשִׂים כָּאֵלֶּה וְיִירְאוּ לְהַשְׁקִיעַ כְּסָפִים בָּאָרֶץ.

לְדַעְתִּי, הַתַּחְבּוּלָה לִפְרוֹט עַל הַמֵּיתָרִים הָאִידֵיאָלִיִּים, שֶׁבָּהּ מִסְתַּיְּעִים עַסְקָנֵי הַצִּבּוּר, מְסֻכֶּנֶת מְאוֹד לַיִּשּׁוּב: עַל הַכֹּל יָכוֹל הָאָדָם לְוַתֵּר לְמַעַן הָאִידֵיאָל, אַךְ לֹא עַל כְּבוֹד הָאָדָם שֶׁלּוֹ.

לְבְסוֹף הוֹדִיעַ פ', כִּי הַפָּקִיד עוֹזֵב אֶת כִּנֶּרֶת לַחֲלוּטִין (לֹא כַּאֲשֶׁר הֻחְלַט מִקֹּדֶם, כִּי יִשָּׁאֵר בַּחַוָּה בְּתוֹר אַגְרוֹנוֹם), וְכִי בִּמְקוֹמוֹ כְּבָר הֻזְמַן בְּטֵילֶגְרַמָּה פָּקִיד אַחֵר. אָז הִסְכִּימוּ הַפּוֹעֲלִים לְקַבֵּל אֶת הַפִּטּוּרִין שֶׁלָּהֶם וְלַעֲזוֹב אֶת חֲצַר הַחַוָּה: וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהִכִּירוּ אֶת אַשְׁמָתָם בַּשְּׁבִיתָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא רָצוּ לְנַצֵּל אֶת מַצָּבוֹ שֶׁל פ', אֲשֶׁר, כְּבָא כֹּחַ הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי, לֹא יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ נֶגְדָּם בְּכֹחַ.

תרע"א.

הַבַּנָּאִים הָעִבְרִים בְּבֵית הַסֵּפֶר לְבָנוֹת בְּיָפוֹ.

בְּתַמּוּז תרס"ח נִגְּשָׁה חֶבְרַת „חוֹבְבֵי צִיּוֹן" לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַסֵּפֶר לְבָנוֹת בְּיָפוֹ. הִסְתַּדְּרוּת „הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר" דָּרְשָׁה מִוַּעַד הַבְּנִיָּה לְהָקִים אֶת הַבִּנְיָן בְּפוֹעֲלִים עִבְרִים. וּבִתְשׁוּבָה עַל הַטַּעֲנוֹת שֶׁנִּשְׁמְעוּ מִצְּדָדִים שׁוֹנִים, שֶׁאֵין בַּנָּאִים וְסַתָּתִים עִבְרִים, בָּאוּ לְיָפוֹ מִירוּשָׁלַיִם כַּעֲשָׂרָה אֻמָּנִים, אַשְׁכְּנַזִּים וְתֵימָנִים, וְעוֹד אֻמָּנִים הַרְבֵּה הִתְעַתְּדוּ לָבוֹא. אַךְ הַדְּרִישׁוֹת וְהַהִשְׁתַּדְּלֻיּוֹת לֹא הוֹעִילוּ. הָעֲבוֹדָה, אָמְנָם, נִמְסְרָה לְקַבְּלָן בִּתְנַאי, שֶׁיְּקַבֵּל לַעֲבוֹדָה, עַד כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר, חֲמִשִּׁים אֲחוּזִים יְהוּדִים. אֲבָל הַלָּה הִשְׁתַּדֵּל בְּכָל כֹּחוֹ לְהִפָּטֵר מֵהָאֻמָּנִים הַיְרוּשַׁלְמִים וְהֵצִיק לָהֶם בַּכֹּל.

בְּכ' תַּמּוּז הִתְאַסְּפוּ בָּאֵי כֹּחַ „הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר", „פּוֹעֲלֵי־צִיּוֹן" וַ„אֲגֻדַּת הַפּוֹעֲלִים" בְּיָפוֹ וְעָרְכוּ תַּזְכִּיר לַוַּעַד הַמְפַקֵּחַ עַל הַבְּנִיָּה. בַּתַּזְכִּיר דָּרְשׁוּ, שֶׁבֵּית הַסֵּפֶר יִבָּנֶה רַק בִּידֵי יְהוּדִים וְשֶׁהַמּוֹעָצָה הַפַּלֶשְׂתִּינִית[1] תַּשְׁגִּיחַ עַל מִלּוּי הַדְּרִישָׁה הַזֹּאת.

לִמְחֳרַת הֻחְלַט פֶּה אֶחָד בִּישִׁיבָה מְשֻׁתֶּפֶת שֶׁל בָּאֵי כֹּחַ מִפְלְגוֹת הַפּוֹעֲלִים וְשֶׁל הַוַּעַד הַמְפַקֵּחַ עַל הַבְּנִיָּה וְהַקַּבְּלָן פ' כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

---

1) זֶה הָיָה מוֹסָד מֻרְכָּב מִבָּאֵי כֹּחַ מוֹסָדוֹת צִיּוֹנִים שׁוֹנִים וּמִפְלְגוֹת הַפּוֹעֲלִים. תַּפְקִידוֹ הָיָה לָדוּן עַל עִנְיְנֵי הַיִּשּׁוּב.

א. בְּעִקָּר, צְרִיכָה כָּל הָעֲבוֹדָה לְהֵעָשׂוֹת רַק בִּידֵי יְהוּדִים; אֶלָּא מִפְּנֵי הַתְּנָאִים הַמְיֻחָדִים שֶׁבַּבִּנְיָן הַזֶּה הֻתְנָה בַּחוֹזֶה, שֶׁהַקַּבְּלָן מְחֻיָּב לְהַעֲסִיק יְהוּדִים לְפָחוֹת חֲמִשִּׁים אֲחוּזִים מִכָּל הַפּוֹעֲלִים.

ב. הַסְּעִיף הַנִּזְכָּר עַל דְּבַר חֲמִשִּׁים הָאֲחוּזִים חָל רַק עַל מְלֶאכֶת הֲקָמַת הַקִּירוֹת, אֲבָל כָּל יֶתֶר הַמְּלָאכוֹת בַּבִּנְיָן הַזֶּה, כְּגוֹן הַנַּגָּרוּת וכו', צְרִיכוֹת לְהֵעָשׂוֹת רַק בִּידֵי יְהוּדִים.

ג. יָפְקַד מַשְׁגִּיחַ מְיֻחָד לְהַשְׁגִּיחַ עַל מִלּוּי הַתְּנָאִים הָאֵלֶּה מִצַּד הַקַּבְּלָן וּלְפַשֵּׁר בֵּין הַפּוֹעֲלִים וּבֵין הַקַּבְּלָן בְּכָל סִכְסוּךְ, אֲשֶׁר יִפּוֹל בֵּינֵיהֶם.

אוּלָם לְמַעֲשֶׂה מָצָא לוֹ הַקַּבְּלָן אַמְתָּלָאוֹת שׁוֹנוֹת לְקַפֵּחַ אֶת שְׂכַר הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים, עַד אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ לַעֲמוֹד בִּפְנֵי יָדוֹ הַקָּשָׁה — וְעָזְבוּ כֻלָּם אֶת הָעֲבוֹדָה כְּאִישׁ אֶחָד. מֵהֶם שָׁבוּ יְרוּשָׁלַיְמָה וּמֵהֶם הָלְכוּ לְעַתְלִית וּמָצְאוּ עֲבוֹדָה בְּבִנְיַת הַבָּתִּים הַנִּבְנִים שָׁם עַל יְדֵי חֶבְרַת יק"א.

הַבַּנָּאוּת הָעִבְרִית בַּ„אֲחוּזַת-בַּיִת" בְּיָפוֹ.

לִפְנֵי חֲצִי שָׁנָה עָלָה בְיָדֵנוּ לְסַדֵּר קְבוּצָה שֶׁל בַּנָּאִים וְסַתָּתִים עִבְרִים. הַקְּבוּצָה קִבְּלָה עָלֶיהָ לִבְנוֹת מֵחָדָשׁ אֶת הַקִּיר, שֶׁנֶּהֱרַס בְּבֵית הַסֵּפֶר לְבָנוֹת בְּיָפוֹ, וְגָמְרָה אֶת הָעֲבוֹדָה בְּהַצְלָחָה. הַמְהַנְדֵּס שֶׁהִשְׁגִּיחַ עַל הַבְּנִיָּה הֵעִיד, כִּי הָעֲבוֹדָה יָשְׁרָה בְּעֵינָיו. גַּם בָּא-כֹּחַ „חוֹבְבֵי-צִיּוֹן" הִבִּיעַ אֶת תּוֹדָתוֹ לַפּוֹעֲלִים.

הָיִינוּ אֵפוֹא בְּטוּחִים, כִּי כָל עֲבוֹדַת „אֲחוּזַת בַּיִת"[1]) תֵּעָשֶׂה מֵעַתָּה בִּידֵי פּוֹעֲלִים עִבְרִים. אֲבָל שָׁגִינוּ. חָזְרוּ וְנִשְׁנוּ כָּל אוֹתָן הַטַּעֲנוֹת, אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ קֹדֶם לָכֵן מִוַּעַד הַבִּנְיָן שֶׁל בֵּית הַסֵּפֶר לְבָנוֹת: אֵין פּוֹעֲלִים עִבְרִים, אֵין הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי יוֹדֵעַ אֶת הַמְּלָאכָה, עוֹלֶה הוּא בְּיֹקֶר יוֹתֵר הַרְבֵּה מֵהַפּוֹעֵל הַנָּכְרִי וְעוֹד. וְשׁוּב הֻכְרַחְנוּ לְהַתְחִיל הַכֹּל מֵחָדָשׁ: כָּתַבְנוּ מִכְתָּבִים, שָׁלַחְנוּ בָּאֵי-כֹחַ לַאֲסֵפוֹת וַעֲדֵי הַבִּנְיָן, קָרָאנוּ לַאֲסֵפָה אֶת חַבְרֵי „אֲחוּזַת-בַּיִת" וְעָרַכְנוּ אֲסֵפָה פֻּמְבִּית, שֶׁבָּהּ הֻחְלַט לִדְרוֹשׁ מֵאֵת הָאפ"ק לִבְלִי תֵּת מִלְווֹת לְבוֹנֵי הַבָּתִּים, אֲשֶׁר לֹא לָקְחוּ פּוֹעֲלִים עִבְרִים לָעֲבוֹדָה[2]). אַךְ לֹא הוֹעַלְנוּ כְלוּם. כְּתִשְׁעִים אֲחוּזִים מִבָּתֵּי הָאֶבֶן שֶׁל „אֲחוּזַת בַּיִת" נִבְנוּ בִּידֵי נָכְרִים.

תר"ע.

---

1) כָּךְ נִקְרְאָה תֵּל-אָבִיב בָּרִאשׁוֹנָה.

2) הַמִּלְווֹת, שֶׁ„הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לְיִשְׂרָאֵל" הִלְוְתָה לְחַבְרֵי „אֲחוּזַת בַּיִת", נִתְּנוּ בְּאֶמְצָעוּת האפ"ק.

רגשים והרהורים.

בְּעִתּוֹן היומי „הבקר“, גִלָּיוֹן קי"ו, כָּתַב כַּתָּב אחד מארץ ישראל בדבר אסֵפת המְחָאָה של „הפועל־הצעיר“ נֶגֶד עִנְיְנֵי „אחוזת בית“ הַיְדוּעים; והוא הֵאִיר את כל הענין ככה, כאִלּוּ אלפי עניים מתגוללים בַּחוּצות מֵאֵין דירה, וְהַלָּלוּ, חֲבֵרי „הפועל הצעיר“ הרשעים, באים ודורשים מאת הנדיבים, הבונים בשביל העניים הָאֻמְלָלים מעונות לָשֶׁבֶת, שהבתים יִבָּנוּ דַוְקָא על ידי יהודים, בעוד שֶׁיְּדֵי יהודים אֵינָם בנמצא כְּלָל... — במציאות, כַּיָּדוּעַ לַיּוֹשבים בִּפְנִים, מצב הדבר היה אז, אמנם, קצת בְּאֹפֶן אחר. המִלְוָה לבנין הבתים נִתְּנָה מהקֻפּה הלאֻמית, שֶׁנֶּאֶסְפָה מדמי עניים ואביונים; הבתים הגדולים נבנו על פי תָבְנִית של משכן לַאֲמִידים — לָעֲשִׁירים ולא לעניים; בַּנָּאִים ופועלים יהודים הלכו בָטֵל וסבלו יִסּוּרֵי מחסור בכל המוּבן האכזרי של המלים האלה, והעבודה היהודית שעל עֲפָרוֹת ארצנו לא נִתְּנָה להם. בּמציאות נֻמַּק לבב כל אחד מאתנו, מואסי גיטו בכל צורה שהיא, לִשְׁמֹעַ ההתנצלות הידועה, לאמור: „אין פועלים יהודים“... ככה? אין פועלים יהודים, אתם אומרים?... אבל אם אין ידי יהודים מסֻגָּלות לעבודה, אם גם כָּאן לִחְיוֹת על חשבון אחרים, זאת אומרת, על עבודת אחרים, — אֲנִי ארורים אנו בכל „בִנְיְנֵינוּ“ ובכל הֲבָנוֹתֵינוּ „לִבְנוֹת“. כי גם בלי אש מן השמים — יהיו לְמְעֵי מַפָּלָה.

תר"ע.

לפני כס המשפט.

א.

בשנת תרע"ג נקרא הסופר ר' בנימין בתל־אביב למשפט של יהודים, על הֶאֱשִׁימוֹ את הקבלן פ' בגזרת בּוֹיְקוֹט חֶשְׁאִי על פועלים עברים. בּמשפט, אשר התנהל בגלוי בפני קהל רב, התבררה שְׁאֵלַת העבודה העברית בִּבְנָאוּת לִפְרָטֶיהָ. השופטים זִכּוּ את הנתבע. פֹּה נִתָּנִים קְטָעִים אחדים מהנאום, שנאם ר' בנימין לפני השופטים.

באים ושואלים: מפני מה שתקתי, כשאותו הדבר נעשׂה לפני שלש, לפני שתי שנים? יש הֶבְדֵּלִים בַּדָּבָר.

בהִבָּנוֹת תל־אביב בראשונה היה כל דבר הבנִיָה כְּעֵין רָז וְסִתְרֵי תורה לַיְהוּדים יושבי יָפוֹ, אשר הֻרְגְּלוּ לשבת בדירות שְׂכוּרוֹת ולא ידעו עֲדַיִן את הָאַלְפָא בֵיתָא של הַבְּנִיָה. מה שאין כן עכשיו, כשכֻּלָּנוּ חכמים ונבונים ויודעים פחות או יוֹתֵר את התורה הזאת.

אבל יש עוד הבדל מעשי השוב. כשאדם פרטי בונה לו בית, הרי יָדָיו אסורות בְּמוּבָן ידוע. אם במקרה חֲסֵרים כָּאן בעלי מלאכה משלנו, אין הוא יכול, בדרך כלל, לנסוע לְמָקוֹם אחר ולהביא משם סַתָּתִים, בַּנָּאִים, טַיָּחִים וְכַיּוֹצֵא בָאֵלּוּ. כי מה יעשׂו הפועלים האלה כְּכַלּוֹת אצלו העבודה? כֵּיצד יעסיקם? אוּלָם פה עומד לפנינו איש, אשר במשך שנתים בנה כעשרים ושלשה בנינים. וְהִלָּה אִלְמָלֵי רצה, הרי יכול היה על נְקַלָּה להעסיק גם סתתים, גם בנאים ועוזריהם כמעט כל ימות השנה. והנה דַוְקָא בקירות הבנינים הנבנים על ידו אין יד יהודית נוגעת.

מר פ' שׁוֹאֲלֵנִי: וכי בת יתרו מי התיר לך? כלומר, הוּא יגע ומצא שגם בבנין ביתי שלי נמצא לא־יהודי אחד שהשתתף בעבודה. אַף אני אֶעֱנֶנּוּ: לא אחד אלא אחדים. כְּלוּם אנו

מביטים על ענין העבודה העברית מתוך שפופרת של קנאות דתית? כלום עבודתו של הערבי היא בעיני מין יין נסך?

ואולם, כיצד אפשר לנו להביט בקר רוח בְּמָקום שֶׁמֻּרגש מעין בויקוט חֲשָׁאִי על איזה חלק של עובדים עברים?

ב.

באים וּמְתַמְהים ושואלים: כלום יש בנאים עברים?

— הֱהיה שומר עברי?

השאלה, רבותי השופטים, היא אחרת: היש עוד בנאים עברים? העמד בהם לבם בראותם, כיצד מתיחסים אליהם, לבלי עזוב לגמרי את הארץ?

אנו יודעים, כי כבר בבנין היקב בראשון לציון השתתפו כמה וכמה בנאים עברים. אנו יודעים, כי רבים מהם עזבו את הארץ. והשאלה נכונה אפוא: היש עוד בנאים עברים?

אולם נִכַּר הדבר, כי עוד יש מין בני־אדם כאלה בתוכנו. שהרי אִלְמָלֵי כבר נדדו כל הבנאים העברים מִכָּאן, לא היו יכולים לבנות עכשיו בירושלַים בנין נֶהְדָר כ„בקור־חולים" אך ורק בידי בנאים עברים, לא היו בונים בשנה זו, בימינו ולעינינו, את האגף החדש של הגמנסיה ואת בית הספר למורות ביפו אך ורק בידי בנאים עברים (וביתר זול!). וגם עשרות הבתים של הפועלים בחדרה, בפתח־תקוה וּבְגַנֵּם־ציונה, בתי הכנסיות היפים בגדרה ובנס ציונה, בנינים במרחביה [וְאִלּוּ בנינים פרטיים ביפו — נבנו ונבנים בידי בנאים עברים.

באים ואומרים: קָשֶׁי.

אין אנו ראשונים לַקֹּשִׁי. כלפני מאה שנה סריץ צחוק אדיר, כְּהִשָּׁמַע הדבר בָּרַבִּים, כי נמצאו אֵילוּ גרמנים, הרוצים לבנות אֳנִיּוֹת. וְכַיּוֹם הזה הגרמנים הם כִּמְעַט בראש בוני האניות.

קֹשִׁי. וכאשר באו הנה לפני חמש שנים אנשים בגיל שנות העמידה ולמדו את הבנאות, שבה הם עוסקים בלי מכשול עד היום הזה, כלום לא עמדו להם ראשי הקבלנים בתל־אביב על דרכם?

לא זאת היא תחיה, אשר בנינו לנו שכונה חדשה בארץ וְהֶעֱלִינוּ את שכר הדירה עד כדי נשך וּמרבית. התחִיָּה האמתית היא זו, שבני אדם, שהגיעו לימי העמידה, מרהיבים עֹז בנפשם לעזוב את החֶנְוָנוּת שנואת נפשם וּלְדַלֵּג שור ולאחוז בְּאֶבֶן וּבְאַמַּת הבנין. קבלנים מכל המינים לא היינו חֲסֵרִים מעולם.

ג.

אמרתי במאמרי: וכך זכינו למחזה הנחמד, שבתל־אביב שלנו יש מעין בויקוט־חשאי על בעלי המלאכה העברים, מַמָּשׁ כבבתי־החרשת של לוֹדז, להבדיל. בויקוט — קָא סָלְקָא דַעְתָּךְ? חס ושלום, לא תְהֵא כזאת בְּיִשראל! אַדְּרַבָּא, הבנאי הקבלן הציוני הזה קובץ גם עכשיו בשביל הקרן הקימת לישראל. אלא שאם ישאל אותו אדם על עבודה עברית, יענה בשלוָה ציונית: „יהודים — מדוע לא? אלא שֶׁאִם כֵּן איני עָרֵב את הַכְּתָלִים".

והנה אֲמרה זו, שלכתלים הַנִּבְנִים בידי יהודים אי אפשר להיות אַחְרָאִי, אֲמרה, שנוקבת ויורדת עד התהום וחותרת משם את עצם קיומו של הבנאי העברי — אֲמרה זו לא הֻכְחֲשָׁה מצד התובע. וַהֲרֵי היא מֵעֵין הַטָּלַת בויקוט חשאי על הפועל העברי, אשר לא נשמע כָּמוֹתָה.

תרע"ג.

כְּמִלְפָנִים.

א.

וּבְנוּעוֹ מִמּוֹשָׁבָה לְמוֹשָׁבָה בָּטֵל וּמְחֻסַּר עֲבוֹדָה נִדְמֶה לוֹ, שֶׁהוּא נָע בְּחוּצוֹת עִירוֹ; וְלֹא יִתְבּוֹנֵן כְּלָל לְכָל מַה שֶּׁסּוֹבֵב אוֹתוֹ פֹּה: לְאַפְּי הָאָרֶץ, לֶהָרֶיהָ, לַעֲמָקֶיהָ וּלְשַׁיָּרוֹת הַגְּמַלִּים, כֹּל אֲשֶׁר בַּזְּמַן הָרִאשׁוֹן לְבוֹאוֹ לְבִכְבוֹדוֹ כָּל כָּךְ וְעוֹרְרוּ בוֹ הִתְפַּעֲלוּת כֹּה נִלְהָבָה.

הוּא נוֹטֵר זֶה כְּבָר הַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית וְחוֹשֵׁב אֶת עַצְמוֹ לְנוֹטֵר מְנֻסֶּה. נְהִירִים לוֹ כָּל שְׁבִילֵי הַכֶּרֶם שֶׁהוּא נוֹטֵר. וְלֹא קָרָה עֲדַיִן, כִּי יִפְשְׁטוּ גַּנָּבִים עַל פְּנֵי כַּרְמוֹ וְיַחְמְסוּ עֲנָבִים. בַּעֲלֵי הַכְּרָמִים יוֹדְעִים וּמַכִּירִים זֹאת וּמְקַלְּסִים אוֹתוֹ עַל כָּךְ.

נוֹטֵר טוֹב — חוֹשֵׁב הוּא לִפְרָקִים, בְּשִׁבְתּוֹ בִּצְרִיפוֹ — נוֹטֵר מְנֻסֶּה וְרָגִיל. וּלְפָנִים בְּעִירוֹ הָיָה קָרוּא צִיּוֹנִי טוֹב... הוּא הָיָה תָּמִיד שָׁקוּעַ, דָּחוּף וּמְבֹהָל בְּעִסְקֵי הַמִּפְלָגָה. בְּבֵיתוֹ הָיוּ מְעוֹרְרִים אוֹתוֹ וּמְזָרְזִים לַחְשׁוֹב עַל דְּבַר עֲתִידוֹ: וְכִי מַה תַּכְלִית יֵשׁ בְּכָאן?

וּכְאָז כֵּן גַּם עַתָּה. טָרוּד וְעָסוּק בְּ„כַרְמוֹ"... בַּבּוֹצְרִים... בָּעֲנָבִים... שׁוֹכֵב הוּא לִישׁוֹן עִם עַמּוּד הַשַּׁחַר וְקָם בַּצָּהֳרָיִם. מַמָּשׁ כְּמִלְּפָנִים, כְּשֶׁהָיָה מְבַלֶּה עֶרֶב עֶרֶב בָּאֲסֵפוֹת. וּמַהוּ תַּכְלִית הַדָּבָר?

אַבָּא כּוֹתֵב: „מִילָא, אִם הָאַהֲבָה לָאָרֶץ כָּבְדָה גְדוֹלָה וְעַזָּה, רְאֵה, לְפָחוֹת, לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהַגִּיעַ לְאֵיזוֹ תַּכְלִית... הֲלֹא עוֹד מְעַט וְתִמָּלֶאנָה לְךָ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה". וּצְבִי מַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ חוֹטֵא וְאָשֵׁם.

ב.

הַזְּמַן שֶׁאַחֲרֵי הַבְּצִירָה קָשֶׁה מְאוֹד לַפּוֹעֲלִים בַּמּוֹשָׁבוֹת יְהוּדָה. זֶהוּ לָהֶם זְמַן בֵּין הַמְּצָרִים. כָּל אֶחָד מְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְעוֹשֶׂה חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ; מְחַשֵּׁב הוּא אֶת הַיָּמִים וְהַשָּׁבוּעוֹת, שֶׁבָּהֶם קָדַח בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה; סוֹפֵר וּמוֹנֶה אֶת הַלְּבָנִים הַקְּרוּעִים וְהַבְּלוּיִים, שֶׁהֵבִיא מִבֵּיתוֹ שְׁלֵמִים. וּבְמוֹחוֹ שֶׁל כָּל פּוֹעֵל מְנַצְנֶצֶת מַחֲשָׁבָה — לִנְסוֹעַ. הַחֲזָקִים, הָרוֹצִים לְהִשָּׁאֵר בָּאָרֶץ, חוֹשְׁבִים לִנְסוֹעַ הַגָּלִילָה, וְהַחַלָּשִׁים — בַּחֲזָרָה הַבַּיְתָה.

וְהָאֳנִיּוֹת הַמַּפְלִיגוֹת מֵחוֹף יָפוֹ נוֹטְלוֹת בְּאוֹתוֹ זְמַן עִמָּהֶן חֲלוּצִים יוֹתֵר מִכְּפִי הָרָגִיל.

וְעַל חוֹלוֹת יָפוֹ מְטַיְּלִים בְּאוֹתָם הַלֵּילוֹת בַּחוּרִים וּבְתוּלוֹת. כְּנוּפְיוֹת, כְּנוּפְיוֹת שׁוֹכְבִים הֵמָּה עַל הַחוֹל וְשָׁרִים – שָׁרִים כְּמוֹ לְהַשְׁכִּיחַ אֶת עַצְמָם. יַתּוּשׁ מְנַקֵּר בַּלֵּב. וּמַבִּיטִים הֵם בְּאֹפֶן מוּזָר אֶל הָאֳנִיּוֹת, הַנָּחוֹת שָׁם בָּאֹפֶק... בְּאֵיזוֹ שִׂנְאַת חִנָּם מַבִּיט כָּל אֶחָד עֲלֵיהֶן, כְּאִלּוּ הָיוּ הָאֳנִיּוֹת רוֹמְזוֹת וְקוֹרְאוֹת לָהֶם לְמָקוֹם לֹא נָאֶה.

צְבִי מְהַרְהֵר בְּכָל הַ„תַּכְלִיּוֹת" הָאֶפְשָׁרִיּוֹת לוֹ, וְכֻלָּן אֵינָן מוֹצְאוֹת חֵן בְּעֵינָיו. לִנְסוֹעַ הַגָּלִילָה... לִהְיוֹת לְאִכָּר... לֹא נִיחָא קְצָת לִהְיוֹת לְאִכָּר. וְגַם לֹא כָּל כָּךְ קַל לְהִתְאַכֵּר שָׁם, כְּמוֹ שֶׁמְּדַמִּים. לִלְמוֹד? – זֹאת הִיא כְּבָר לְמַעְלָה מִיְּכָלְתּוֹ. לִנְסוֹעַ הַבַּיְתָה? – מַה יֵּצֵא מִזֶּה? לֹא כְלוּם... לֹא כְלוּם. הוּא מַאֲשִׁים אֶת כֻּלָּם וְאֶת עַצְמוֹ.

וּבְשָׁכְבוֹ כָּכָה עַל שְׂפַת הַחוֹל וּבְהַרְהֲרוֹ אֶת הִרְהוּרָיו בִּלְוָיַת הֶמְיַת הַגַּלִּים לְקוֹל הַצְּעִירִים וּזְמִירוֹתֵיהֶם, נִדְמֶה לוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹכֵב בְּבֵית אִמּוֹ עַל הַדַּרְגָּשׁ וְחוֹשֵׁב אֶת מַחְשְׁבוֹתָיו. בַּבַּיִת שָׁאוֹן וַהֲמֻלָּה... אַבָּא־אִמָּא סוֹפְרִים וּמוֹנִים אֶת דְּמֵי הַפִּדְיוֹן שֶׁל הַיּוֹם; עַל הַכִּירַיִם רוֹתְחוֹת וּמְבַעְבְּעוֹת הַקְּדֵרוֹת שֶׁל אֲרוּחַת הָעֶרֶב, וּבַחוּץ אֲחוֹרֵי הַחַלּוֹנוֹת יוֹרֵד גֶּשֶׁם...

צְבִי שׁוֹהֶה בְּיָפוֹ, עַד אֲשֶׁר אוֹזְלוֹת מִכִּיסוֹ הַפְּרוּטוֹת, שֶׁחָסַךְ לוֹ מֵהַנְּטִירָה. אַחַר הוּא מוֹצֵא לוֹ עֲבוֹדָה בְּפַרְדֵּס אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר. וּבְגִשְׁתּוֹ אֶל עֲבוֹדָתוֹ הָאַרְעִית וְהָרִאשׁוֹנָה אַחֲרֵי הַנְּטִירָה, יוֹדֵעַ הוּא כְּבָר, כִּי גַּם בַּשָּׁנָה הַבָּאָה יִהְיֶה נוֹטֵר. וְהַכֹּל יִהְיֶה כְּמוֹ מִלְּפָנִים.

בנו של אריה לפידות.

לפני שנים אחדות, כשעבר אריה לפידות אל עיר הפלך עם אשתו וצבי בנו הצעיר, נשאר הוא, הבכור, שכבר היה נָשׂוּי, בעיר המָחוֹז על משמרתו, משמרת מורה עברי. כי במדה שאביו נחשב לרב־מטעם גרוע, כן נחשב הוא, „המורה הנַגָּן", כפי שקראו לו, למורה עברי הגון ומְתֻקָּן, ומצבו בעיר ההיא היה טוב. כפי שאפשר ללמוד מכּנוּיו, היה בעל חטוטרת קטנה על גבו, ונוסף על זה – חובב־ציון עד מאוד, ובכלל, בעל נפש תמימה וטהורה, קר הדם וחם הרגש, וכמובן מאליו, במילי דעלמא לא־יִצלח גמור, „מלמד ממש". אי לְזאת, למרות אשר החטוטרת שלו לא הזיקה לו במאומה בעיר ההיא ומצבו, כאמור, היה טוב, מצא, כי הסביבה הזרה לרוחנו בארצות הגלות מאַבֶּדת את כוחות המורה לשוא, וכי ההוראה העברית, אפילו על פי השטה הטבעית, אינה יכולה להָניח דעתו של מורה, הרוצה לראות פרי ברכה בעמלו. חוץ מזה, הנה עמרם הולך ומגיע לשנות חנוך – וצריך להצילו מן הדלקה ולהֲביאו למקום, שסביבה עברית בריאה וטבעית תְּהֵא נתונה לו. לְבַר מִכָּל דֵין, נכספה וגם כלתה נפשו, פשוט, לציון, וכשנסע אביו לשם, נספח גם הוא עליו – ופה מְצָאַתְהוּ הרעה.

חבריו המורים נתנו בבעל המום החדש עין רעה — ולא החזיקו בו. הוא לא יִסָּכֵן להוראה בארץ, טענו, כאן התנאים אחרים, הילדים אחרים, ילדים טבעיים... ואמנם, היה האיש שָׁקֵט יותר מדאי, לא חכם ביותר, ואולי גם קצת מגֻחך בנבנונו. מִתְּחִלָּה, אחרי אשר נבחן על ידי ה„מרכז" וקבל „תעודה על תנאי", שמש בכהונת מורה במושבה — ולא הצליח. אחר כך עבר הנרדף לעיר, לאחד מבתי הספר של „עזרה", בתור מורה חֶלְקִי, מורה לשעות — וגם מפה נדחַף. בכלל, בעיר היו לו עוד צרות נוספות ומְיֻחָדות מזוגתו, אשה קלת־דעת קצת ורוֹדפת קדים ושאון, אשר נשאה לו צעירה יותר מדאי, והיתה מתרעמת על משא הנהגת הבית, שהֻטל רק עליה, מתעצלת לעסוק בדבר נמאס כבשול, מקדיחה את התבשיל, רצה ערב ערב ל„קְלוּב", וּבִשְׁעַת הרצאה על סופר ידוע, או בשעת שעור בתורת ההיגיאֶינה, או ב„נשף", כאשר צריך היה לִשְׁהוֹת שעות אחדות באותו החדר הצבורי הצר והמהביל, היתה סוחבת אתה — אם אי אפשר היה להשאירו על יד שכנה — גם את הרצל התינוק, שנולד להם ברוסיה אחרי עמרם, והיתה מַנִּיחָה אותו על אֶדֶן החלון בחתוליו... המורה האֻמלל לא התרעם, כי מלבד „שישב בלי פרנסה" ועליו היה לִדּוֹם, הכיר גם ב„זכיותיה".

אבל לבו עלץ בקרבו, כשהציע לפניו אביו לעבור אליו אל המושבה ולהתחיל לעבוד עבודה ממש. „אם כן... — אמר הזקן בַּנֻּסְחָה המְקֻבל אצל דוברי עברית בארץ ישראל, להתחיל כל משפט ב„אז" או ב„אם כן" — משל למה הדבר דומה... אני איני „גבורי" ממך, ואף על פי כן... ראשית כל, צריך כל אדם לעבוד בידיו!"... האשה המשכילה אמנם התוַכּחה: מה נעשה שם בכפר? ועל תשובת אישה, שהוא בעצמו יעבוד כשכיר יום, כאביו, ושבשבילה יקנה פרה,— העירה: טוב, פרה, אבל מי יחלוב את הפרה? (אנקדוטה כזו ספרו בַּפְּרָוֶר), אבל סָרוּבָה לא הועיל לה. ואולם גם תָּכניתו של אריה לפידות בנוגע לבנו הקרוב אליו לא עָלְתָה: המורה הפועל התחיל לשתות הרבה מים בשעת עבודתו ולקדוח הרבה. הרעב בא אל הבית בלי כל צֶרֶימוֹנְיוֹת (את שתי הפרות היתה חולבת הָחֲמוֹת, אבל את החלב היו מוכרים, את כֻּלּוֹ), ואחר מלחמה לא מְמֻשכה ביותר הֻברר, כי הפועל החדש צריך לנסוע מפלֶשתינה. הוא מֵאֵן. הוא לא אבה לעזוב את המקום. רק פה אפשר למצוא ספוק נפשי — טען. והן הוא בנה לו בשכבו על משכבו תכניות מתכניות שונות. ואיך שיהיה, על כל פנים — הרי כבר יש לו חצי בית (בשֻׁתָּפוּת עם אביו) סמוּך לאחת מִמּוֹשבות ארץ ישראל — וכיצד יעזוב את נחלתו?! לבקש עזר־מה „קְרֶידיט" — לא נְתָנָהוּ אביו הקנאי בשום אופן („זה אסור! הרחק מן הכעור!"), אבל הוא לא חדל לקוות, כי סוף־סוף עוד ימצא לו שוב משרת מורה. הוא עוד לא ירד כָּלָה! עוד לא נפל לגמרי!... לא, הוא... הוא צריך לעמוד על רגליו!...

לִתְנוּעַת פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס בִּירוּשָׁלַיִם.

א.

מַצָּבָם שֶׁל פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס בִּירוּשָׁלַיִם לִפְנֵי חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה מַעֲצִיב. כְּמַצַּב כָּל הַפּוֹעֲלִים שָׁם. הָיוּ עוֹבְדִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעָה בַּיּוֹם, כְּשֶׁהֵם עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם בְּתוֹךְ הַמַּרְתְּפִים — בָּתֵּי הַדְּפוּס — הָאֲפֵלִים וְהַמַּחֲנִיקִים וְקוֹלְטִים לְתוֹכָם אֲוִיר

מְשְׁחָת, מָלֵא אֲבַק עוֹפֶרֶת. שְׂכָרָם הָיָה פָּעוּט: הַמַּשְׂכֹּרֶת הַגְּבוֹהָה בְּיוֹתֵר לֹא עָלְתָה עַל חֲמִשָּׁה עָשָׂר פְּרַנְקִים לְשָׁבוּעַ. רֹב הַפּוֹעֲלִים הָיוּ מִשְׂתַּכְּרִים רַק עֲשָׂרָה פְּרַנְקִים לְשָׁבוּעַ, גַּם מְקַבְּלִים תְּמִיכָה קְטַנָּה מֵהַ״כּוֹלֵל״, וְחַיִּים, עַל כָּל אֵלֶּה, חַיֵּי דֹחַק וְעֹנִי.

בִּשְׁנַת תרנ״ז בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח נוֹסְדָה בִּירוּשָׁלַיִם אֲגוּדַת הַפּוֹעֲלִים הָרִאשׁוֹנָה. הָאֲגוּדָה נִתְקַיְּמָה רַק שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת וְלֹא הִסְפִּיקָה בְּיָמֶיהָ הַמְעַטִּים לִמְשׁוֹךְ אֵלֶיהָ אֶת לֵב הַפּוֹעֲלִים. הִיא גַּם נִתְקְלָה בְּהִתְנַגְּדוּת חֲזָקָה מִצַּד הַבְּעָלִים.

הַשְּׁבִיתָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס בִּירוּשָׁלַיִם הָיְתָה בִּשְׁנַת תרס״ב. בְּבָתֵּי הַדְּפוּס בִּירוּשָׁלַיִם נוֹהֲגִים מִנְהָג יָשָׁן, שֶׁמֵּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵילָךְ פּוֹסְקִים מֵעֲבוֹד בַּלַּיְלָה. בַּעַל הַדְּפוּס פ׳ הָיָה עוֹבֵר עַל מִנְהָג זֶה. הַפַּעַם נִדְבְּרוּ שְׁנֵי הַפּוֹעֲלִים הָרִאשִׁיִּים עִם שְׁאָר הַפּוֹעֲלִים לְהַפְסִיק אֶת עֲבוֹדַת הַלַּיְלָה. בִּהְיוֹת הָעֶרֶב, קָמוּ הַשְּׁנַיִם וְלָבְשׁוּ אֶת מְעִילֵיהֶם לָלֶכֶת לְבֵיתָם.

— לְאָן? — עֲצָרָם בַּעַל הַדְּפוּס בִּגְעָרָה.

— הַבַּיְתָה, הֲלֹא הַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר.

— אִם עַתָּה תֵּלְכוּ, אֵין לָכֶם עוֹד עֲבוֹדָה אֶצְלִי.

שְׁנֵי הַפּוֹעֲלִים יָצְאוּ וְאַחֲרֵיהֶם יָצְאוּ גַּם יֶתֶר הַפּוֹעֲלִים. לְמָחֳרָת נִתְאַסְּפוּ וְהֶחְלִיטוּ, כִּי אִישׁ מֵהֶם לֹא יָשׁוּב לַעֲבוֹדָה, מִבְּלִי אֲשֶׁר יָשׁוּבוּ כֻּלָּם. בְּצָהֳרֵי אוֹתוֹ יוֹם בָּא שָׁלִיחַ מֵאֵת בַּעַל הַדְּפוּס לִקְרוֹא לִשְׁנֵי הַפּוֹעֲלִים הָרָאשִׁיִּים לָשׁוּב לַעֲבוֹדָתָם.

— וּשְׁאָר הַפּוֹעֲלִים? — שָׁאַל אֶחָד מֵהֶם.

— הֵם לֹא יְקֻבְּלוּ שׁוּב.

— אִם כֵּן, לֹא אֵלֵךְ גַּם אֲנִי. כֻּלָּנוּ עָזַבְנוּ יַחְדָּיו אֶת הָעֲבוֹדָה וְכֻלָּנוּ יַחְדָּיו נָשׁוּב אֵלֶיהָ.

בַּעַל הַדְּפוּס נֶאֱלַץ לְקַבֵּל שׁוּב אֶת כָּל הַפּוֹעֲלִים וּלְהַפְסִיק אֶת עֲבוֹדַת הַלַּיְלָה.

ב.

אַחֲרֵי הַשְּׁבִיתָה הַזֹּאת קָרוּ בִּדְפוּסִים שׁוֹנִים עוֹד סִכְסוּכִים רַבִּים בֵּין הַבְּעָלִים וּבֵין הַפּוֹעֲלִים. הַבְּעָלִים הָיוּ מְעַכְּבִים אֶת מַשְׂכֹּרֶת הַפּוֹעֲלִים וּמַכְרִיחִים אוֹתָם לַעֲבוֹד בַּלַּיְלָה בְּשָׂכָר פָּעוּט. וּבִרְאוֹת הַבְּעָלִים, כִּי יִקְשֶׁה מִכָּל אֶחָד מֵהֶם בִּפְנֵי עַצְמוֹ לְהַכְנִיעַ אֶת פּוֹעֲלָיו, נֶאֶסְפוּ יַחַד וְיָסְדוּ לָהֶם אֲגוּדַת בַּעֲלֵי הַדְּפוּס. הַפּוֹעֲלִים אַף הֵם עָמְדוּ וְיָסְדוּ שׁוּב אֲגוּדַת פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס בִּירוּשָׁלָיִם.

בְּכ״ב סִיוָן תרס״ב הִתְאַסְּפוּ הַפּוֹעֲלִים וְהֶחְלִיטוּ לִדְרוֹשׁ בְּכָל תֹּקֶף מֵאֵת בַּעֲלֵי הַדְּפוּס אֶת הַדְּרִישׁוֹת הַבָּאוֹת:

א. לִקְבּוֹעַ יוֹם עֲבוֹדָה שֶׁל עֶשֶׂר שָׁעוֹת בִּמְקוֹם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה.

ב. לַעֲשׂוֹת אֶת הַחוֹזִים עִם הַפּוֹעֲלִים לַחֲצִי שָׁנָה בְּחָדְשֵׁי שְׁבָט וְתַמּוּז, לֵאמֹר: בִּזְמַן שֶׁהָעֲבוֹדָה בַּדְּפוּסִים מְרֻבָּה (וְלֹא — כְּנָהוּג עַד עַתָּה — אַחֲרֵי הַפֶּסַח וְהַסֻּכּוֹת, בִּזְמַן שֶׁהָעֲבוֹדָה מוּעָטָה).

ג. לְשַׁלֵּם שְׂכַר יְמֵי הַמּוֹעֲדִים.

הַבְּעָלִים לֹא נַעֲנוּ לַדְּרִישׁוֹת הָאֵלֶּה. הַפּוֹעֲלִים הֶחְלִיטוּ לְהַכְרִיז שְׁבִיתָה כְּלָלִית וְהִסְכִּימוּ בֵּינֵיהֶם לָתֵת עֶזְרָה לְאוֹתָם הַשּׁוֹבְתִים, שֶׁאֵין לָהֶם בַּמֶּה לְהִתְפַּרְנֵס. וּלְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יָקוּמוּ מִתּוֹכָם פּוֹרְצֵי שְׁבִיתָה, נִשְׁבְּעוּ הַפּוֹעֲלִים, עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת הָאֲגוּדָה, שֶׁלֹּא יָשׁוּבוּ לָעֲבוֹדָה עַד אִם נִתְמַלְּאוּ דְּרִישׁוֹתֵיהֶם, וְשֶׁאֵין כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁבוּעָה.

הַשְּׁבִיתָה עוֹרְרָה מְהוּמָה וּמְבוּכָה בֵּין בַּעֲלֵי הַדְּפוּסִים: פִּתְאוֹם, בְּכַחֲצִי שָׁעָה, פָּסְקָה בִּירוּשָׁלַיִם הָעֲבוֹדָה בְּכָל הַדְּפוּסִים. הַבְּעָלִים קָרְאוּ לִמְנַהֵל הַשְּׁבִיתָה וּלְעוֹד מִסְפַּר פּוֹעֲלִים וְהִצִּיעוּ לָהֶם, לְמַעַן הַפְרִיד בֵּינֵיהֶם וּבֵין שְׁאָר חַבְרֵיהֶם, לִכְפּוֹל אֶת מַשְׂכֻּרְתָּם וּלְקַצֵּר אֶת יוֹם עֲבוֹדָתָם. אֵלֶּה לֹא נֵאוֹתוּ לְהַצָּעַת הַקָּלוֹן שֶׁל הַבְּעָלִים. וְאַף עַל פִּי כֵן הִצְלִיחוּ הַבְּעָלִים לְשַׁחֵד פּוֹעֲלִים אֲחָדִים, כִּי יִבְגְּדוּ בַּאֲחֵיהֶם וְיִגְּשׁוּ לָעֲבוֹדָה. הָאֲגוּדָה פָּנְתָה אֶל בֵּית הַדִּין בִּדְרִישָׁה לֶאֱסוֹר אֶת הָעֲבוֹדָה עַל הַפּוֹעֲלִים, הַמְּפֵרִים אֶת הַשְּׁבוּעָה. בֵּית הַדִּין מִלֵּא אֶת דְּרִישַׁת הַפּוֹעֲלִים, וּפוֹרְצֵי הַשְּׁבִיתָה הֻכְרְחוּ לָשׁוּב וְלִשְׁבּוֹת מֵעֲבוֹדָתָם. וְאָז חִפְּשׂוּ בַּעֲלֵי הַדְּפוּסִים וּמָצְאוּ לָהֶם שְׁלֹשָׁה „חֲכָמִים", אֲשֶׁר הִתִּירוּ אֶת הַשְּׁבוּעָה — וּפוֹרְצֵי הַשְּׁבִיתָה שָׁבוּ לָעֲבוֹדָה.

הַפּוֹעֲלִים הַנֶּאֱמָנִים לַשְּׁבִיתָה כְּבָר הִתְחִילוּ לִסְבּוֹל רָעָב. גַּם הַכֶּסֶף, אֲשֶׁר הִכְנִיס אֶחָד מֵהֶם לְטוֹבַת הַשְּׁבִיתָה בְּהַעֲבִיטוֹ אֶת תַּכְשִׁיטֵי אִשְׁתּוֹ, אָזַל מִן הַקֻּפָּה. הַשּׁוֹבְתִים פָּנוּ אֶל רֹאשׁ הָרַבָּנִים הָאַשְׁכְּנַזִּים בִּירוּשָׁלַיִם לְפַשֵּׁר בֵּינֵיהֶם וּבֵין בַּעֲלֵי הַדְּפוּסִים. הָרַב הִזְמִין לִישִׁיבַת בֵּית הַדִּין אֶת בַּעֲלֵי הַדְּפוּסִים, וְהֵם סוֹף־סוֹף הִסְכִּימוּ לְיוֹם עֲבוֹדָה שֶׁל עֶשֶׂר שָׁעוֹת, בִּתְנַאי שֶׁאֲגוּדַת הַפּוֹעֲלִים תְּבֻטַּל. בֵּית הַדִּין פָּסַק לְבַטֵּל גַּם אֶת אֲגוּדַת בַּעֲלֵי הַדְּפוּס. אַחֲרֵי שְׁבִיתָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת שָׁבוּ הַפּוֹעֲלִים לַעֲבוֹדָתָם.

ג.

בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר תרס"ז נִתְאַסְּפוּ רָאשֵׁי הַפּוֹעֲלִים שֶׁל הַדְּפוּסִים, שִׁבְעָה בְּמִסְפָּר, וַיָּנִיחוּ אֶת אֶבֶן הַיְסוֹד לַאֲגוּדַּת פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס הַשְּׁלִישִׁית בִּירוּשָׁלָיִם. בְּחֹדֶשׁ יָמִים הִקִּיפָה הָאֲגוּדָה כִּמְעַט אֶת כָּל פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס. הִיא הִתְקַיְּמָה בְּמֶשֶׁךְ שְׁנָתַיִם הָלוֹךְ וְהִתְפַּתֵּחַ, עַד שֶׁקָּרָה הַמִּקְרֶה, אֲשֶׁר הִכְרִיחַ אוֹתָהּ לָצֵאת לְמִלְחָמָה פְּעִילָה — וְלִנְפּוֹל. וְזֶה הַדָּבָר:

אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַדְּפוּס, פ', הִכָּה פּוֹעֵל. הַלָּה פָּנָה אֶל הָאֲגוּדָה וּבִקֵּשׁ מִמֶּנָּה לִתְבּוֹעַ אֶת עֶלְבּוֹנוֹ מֵאֵת מַכֵּהוּ. הָאֲגוּדָה קָנְסָה אֶת פ' בְּשָׁלֹשׁ לִירוֹת, וּלְמַעַן מְנוֹעַ לְהַבָּא מַעֲשִׂים כָּאֵלֶּה, הִצִּיעָה הָאֲגוּדָה לִפְנוֹת אֵלֶיהָ בְּכָל מִקְרֶה שֶׁל סִכְסוּךְ בֵּין הַפּוֹעֲלִים לְבַעֲלֵיהֶם. מִלְּבַד זֹאת דָּרְשָׁה מֵאֵת בַּעֲלֵי הַדְּפוּס, לְהִתְחַיֵּב בִּכְתָב לְבִלְתִּי פַּטֵּר שׁוּם פּוֹעֵל לִפְנֵי כְּלוֹת „זְמַן" הָעֲבוֹדָה, הַיְנוּ: לִפְנֵי הַפֶּסַח אוֹ לִפְנֵי הַסֻּכּוֹת. וַאֲרֻכָּה נָתְנָה הָאֲגוּדָה לְבַעֲלֵי הַדְּפוּס לְמִלּוּי הַדְּרִישׁוֹת — אַרְבָּעָה יָמִים. בִּתְשׁוּבָה עַל הַדְּרִישׁוֹת הַלָּלוּ דָּרְשׁוּ בַּעֲלֵי הַדְּפוּס, כִּי יִתְחַיְּבוּ הַפּוֹעֲלִים בִּכְתָב לָצֵאת מִתּוֹךְ אֲגוּדַּת פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס, וְאִם לָאו — יְפֻטָּרוּ. הַפּוֹעֲלִים עָזְבוּ אֶת הַדְּפוּס.

בַּאֲסֵפַת חַבְרֵי הָאֲגוּדָה, שֶׁנִּקְרְאָה לְרַגְלֵי הַמִּקְרֶה הַזֶּה, נִבְחַר וַעַד שְׁבִיתָה, שֶׁאֵלָיו נִכְנְסוּ גַּם בָּאֵי כֹּחַ „פּוֹעֲלֵי צִיּוֹן" וְ„הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר". הַוַּעַד הוֹצִיא קוֹל קוֹרֵא לְתוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם, בִּדְבַר הַשְּׁבִיתָה וְדָרַשׁ מִכָּל הַמַּכִּירִים בְּצִדְקַת הַשּׁוֹבְתִים לְבִלְתִּי הַזְמִין כְּלוּם בִּדְפוּס פ', עַד אֲשֶׁר יִתְרַצּוּ בְּעָלָיו לַדְּרִישׁוֹת הַפּוֹעֲלִים.

ד.

אֲחָדִים מֵהַפּוֹעֲלִים, שֶׁלֹּא נִמְנוּ בֵּין חַבְרֵי הָאֲגוּדָה, מֵאֲנוּ לְהִשְׁתַּתֵּף בַּשְּׁבִיתָה וְהִמְשִׁיכוּ לַעֲבוֹר בַּדְּפוּס. וַעַד הַשְּׁבִיתָה בָּא אִתָּם בִּדְבָרִים, הִבְטִיחַ לְשַׁלֵּם לָהֶם מִדֵּי שָׁבוּעַ בְּשָׁבוּעַ כְּפִי שְׂכַר עֲבוֹדָתָם וְהִצְלִיחַ לְהַטּוֹת לְצִדּוֹ כִּמְעַט אֶת כֻּלָּם. אַךְ אֶחָד נִשְׁאַר לַעֲבוֹד. בִּגְלָלוֹ וּבִגְלַל שְׁוּלְיוֹת אֲחָדִים יָכוֹל הָיָה הַדְּפוּס לְמַלֵּא בְּמִדָּה יְדוּעָה אֶת הַזְמָנוֹתָיו, וְהַבְּעָלִים לֹא נִפְגְּעוּ בְּהַרְבֵּה מֵהַשְּׁבִיתָה.

הַפּוֹעֵל מֵפֵר הַשְּׁבִיתָה עָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְלֹא הִתְחַשֵּׁב עִם גּוֹרַל חֲבֵרָיו. בְּאַחַד הַיָּמִים, בְּלֶכְתּוֹ לִסְעוֹד, נִגְּשׁוּ אֵלָיו שְׁנֵי פּוֹעֲלִים וְהִכּוּהוּ. לְקוֹל צַעֲקָתוֹ נִקְהֲלוּ הַרְבֵּה יְהוּדִים וַעֲרָבִים וַיִּתְנַפְּלוּ עַל הַמַּכִּים. הָאֶחָד נִמְלַט, וְהַשֵּׁנִי יָרָה בְּאֶקְדָּחוֹ לָאֲוִיר לְאַיֵּם עַל רוֹדְפָיו. הָרוֹדְפִים עָמְדוּ רֶגַע. אוּלָם בְּהִוָּכְחָם, כִּי הַפּוֹעֵל אֵינוֹ אֶלָּא מְאַיֵּם

בְּעָלְמָא, נִגְּשׁוּ אֵלָיו שֵׁנִית, תְּפָשׂוּהוּ וּמְסָרוּהוּ לַמֶּמְשָׁלָה. רָצוּ לְהַאֲשִׁימוֹ, שֶׁיָּרָה לְפִי בְּכַוָּנָה לַהֲמִיתוֹ, אֲבָל לֹא בָאוּ עֵדִים לְהָעִיד.

הַנֶּאֱשָׁם, שֶׁהָיָה נְתִין רוּסְיָה, נִמְסַר לִרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַקּוֹנְסוּל הָרוּסִי, וְהַלָּה שִׁחְרֵר אוֹתוֹ. אָז פָּנוּ בַּעֲלֵי הַדְּפוּס לְקוֹנְסוּלֵיהֶם, הָאוֹסְטְרִי וְהַגֶּרְמָנִי, בְּבַקָּשָׁה לְהָגֵן עַל נַפְשָׁם וְעַל רְכוּשָׁם מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה בְּאָמְרָם, שֶׁאֶת הַשְּׁבִיתָה מְנַהֲלִים מַהְפְּכָנִים רוּסִים, טֶירוֹרִסְטִים שֶׁבָּרְחוּ מֵרוּסְיָה. הַקּוֹנְסוּלִים בָּאוּ אֶל הַפֶּחָה וְאִתּוֹ יַחַד נָסְעוּ אֶל הַקּוֹנְסוּל הָרוּסִי לִדְרוֹשׁ מִמֶּנּוּ, כִּי יֶאֱסוֹר אֶת הַצְּעִירִים הַיְּהוּדִים – נְתִינָיו, אֲבָל הוּא לֹא הִסְכִּים. אָז הִצִּיעוּ הַבְּעָלִים לַאֲגוּדַת פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס לְהוֹשִׁיב בֵּית דִּין שֶׁל בּוֹרְרִים. וְכָאן הוֹפִיעוּ עַל הַבָּמָה גַּם שְׁאָר בַּעֲלֵי הַדְּפוּס, וְנִלְווּ עֲלֵיהֶם מִמְּנֵי „הַכּוֹלְלִים" עִם בֵּית הַדִּין בְּרֹאשָׁם.

ה.

בְּכ' חֶשְׁוָן תרס"ט נִתְאַסְּפוּ בְּבֵית הַוַּעַד שֶׁל כָּל הַכּוֹלְלִים בָּתֵּי הַדִּין, בָּאֵי כֹּחַ חֶבְרַת „עֶזְרָה" וְחֶבְרַת „כָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים" וַעַסְקָנִים אֲחֵרִים. בֵּינֵיהֶם נִמְנוּ אֲנָשִׁים שֶׁלִּפְנֵי זְמַן עָרְכוּ מִלְחָמָה בַּ„חֲלוּקָה" וּבַכּוֹלְלִים וְהָחְרְמוּ בַּעֲבוּר זֶה מִטַּעַם בָּתֵּי הַדִּין. בָּאֲסֵפָה דִּבְּרוּ עַל הַסַּכָּנָה, שֶׁאֵלֶיהָ צָפוּי הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי בִּגְלַל אֲגוּדוֹת הַפּוֹעֲלִים, אֲשֶׁר פָּרְשׂוּ אֶת מְצוּדָתָם גַּם עַל פּוֹעֲלֵי הַדְּפוּס, שֶׁבְּחֶלְקָם הַגָּדוֹל הֵם מִתּוֹשָׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם. לְבַסּוֹף הֶחְלִיטוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵת צָרָה זוֹ בִּכְלִי זֵינָם הַיָּשָׁן – בַּחֵרֶם.

כְּרוּז הַחֵרֶם הֻדְבַּק בְּכָל רְחוֹבוֹת יְרוּשָׁלַיִם. הַמַּחֲרִימִים דָּרְשׁוּ מֵהַפּוֹעֲלִים לְהִתְחַיֵּב בִּכְתָב לָצֵאת מִן הָאֲגֻדָּה לִבְלִי שׁוּב. וּפִתְקָה מְיֻחֶדֶת הוּכְנָה לְתַכְלִית זוֹ.

תְּעוּדָה קָשָׁה עָמְדָה לִפְנֵי וַעַד הַשּׁוֹבְתִים. הַשְּׁבִיתָה פָּרְצָה אֶת הַמִּסְגֶּרֶת הַצָּרָה, שֶׁהָיְתָה נְתוּנָה בָּהּ לַכַּתְּחִלָּה. הַפּוֹעֲלִים הָעָמְדוּ עַכְשָׁיו לֹא בִּפְנֵי בַּעֲלֵיהֶם בִּלְבָד, אֶלָּא בִּפְנֵי כְּנוּפְיָה שְׁלֵמָה שֶׁל מְמֻנִּים וְתַקִּיפִים. קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים הָיְתָה דַלָּה. מִסְפַּר הַשּׁוֹבְתִים הִגִּיעַ לְשִׁבְעִים, וְכִמְעַט כֻּלָּם בַּעֲלֵי מִשְׁפָּחָה. אָמְנָם, הַיִּסוּדוֹת הַמִּתְקַדְּמִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם הִגִּישׁוּ לַשּׁוֹבְתִים אֶת עֶזְרָתָם, אֲבָל אֵין הַקֹּמֶץ מַשְׂבִּיעַ אֶת הָאֲרִי.

וַעַד הַשְּׁבִיתָה בֵּאֵר בְּקוֹל קוֹרֵא לְתוֹשָׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם אֶת דְּרִישׁוֹת הַשּׁוֹבְתִים וּמָחָה נֶגֶד הִתְנַהֲגוּתָם שֶׁל בָּתֵּי הַדִּין. וֶהֱיוֹת שֶׁהֵחֵלּוּ מִפֹּה וּמִשָּׁם לְהַלְשִׁין לִפְנֵי הַמֶּמְשָׁלָה עַל מַנְהִיגֵי הַשְּׁבִיתָה, כִּי „טֶירוֹרִסְטִים" הֵם, הֶחְלִיטוּ הַפּוֹעֲלִים לָצֵאת בְּמַחְאָה נֶגֶד הַמַּלְשִׁינוּת. הֵם עָרְכוּ תַהֲלוּכַת מְחָאָה בִּרְחוֹבוֹת הָעִיר הַחֲדָשָׁה וְהַיְשָׁנָה,

התעכבו על יד הרבה מבתי המחרימים, וראשי הפועלים נשאו נאומים. לבסוף הגיעו לבית הממשלה ומסרו לפחה, מושל ירושלים, כתב בקשה, שבו באר, כי השביתה פרצה, מפני שבעלי הדפוסים חפצו לשלול מן הפועלים את זכות הארגון.

ו.

באותו ערב באו לירושלים שנים מעסקני יפו והזמינו אליהם את ועד השביתה. הם יעצו את הפועלים לפנות אל הרבנים בהצעה להתאסף ולשוב ולעין בדבר במעמד הפועלים. הפועלים הסכימו. אך למחרת צוה מנהל האפ"ק, אחד משני העסקנים האמורים, להוציא את כספי השובתים מן הבנק וגם צוה על הפקידים לבל יתערבו בשביתה [1].

מצב השובתים הורע מיום ליום. התמיכה החמרית אפסה. המחסור גדל, והרעב החל להציק להם. ה"ממנים" איימו להוציא את השובתים מדירות ה"כוללים". רוח הפועלים נפל בקרבם. אחדים מהם חתמו על הפתקאות האמורות — ושבו לעבודתם. ויתרם עוד שמו את תקותם באספת הרבנים. אולם לכתחלה לא הרשה לפועלים אפילו להשתתף בה. השתדלנים מיפו התנכרו להם. ורק אחרי דרישות נמרצות עלה בידי הפועלים להכנס לאספה חמשה באי כוחם. כפי שאפשר היה לחזות מראש, אשרה האספה את ההחלטה הקודמת. הפועלים נכנעו, וכך נגמרה השביתה הכללית של המדפיסים, שארכה אחד־עשר יום.

תירים — והעגלונים העברים בירושלים.

א.

ארץ ישראל זכתה לקבל פני שירה של שבעים תירים עברים, שמהם כחמשים מאונגריה והשאר מגרמניה, אוסטריה, אנגליה ורומיניה. רב בני השירה הם אדוקים. יש ביניהם גם ציונים אחדים.

ואין כל פלא אפוא, אם לרגלי המקרה הזה נעשתה ירושלים כמרקחה. שליחים מיחדים יצאו ליפו לקדם את פני השירה ולהביאה ירושלימה. בירושלים גופה יצאו לקראתה מאות אנשים. הנבאים וכל המשרתים בקדש כתרו את החבורה הזאת, וכל אחד השתדל להקדים את חברו בקדה הראשונה, למען יזכה ראשון.

1) פקידי הסניף הירושלמי של האפ"ק עמדו לצד השובתים. המנהל וסגנו (יהושע ברזילי ז"ל) היו חברים בועד, שנבחר לאסוף כספים בשביל השובתים.

ב.

אולם השירה האדוקה הקדיחה, בכל זאת, את תבשילה, ומצד אחר לגמרי. היא מסרה לקבלן לספק לה עגלות בשביל לנסוע לכל המקומות הדרושים. והלז לא הזמין אף עגלון יהודי אחד. במקרה התאחרו אחדים מבני השירה ושכרו להם עגלון יהודי להדביק את בני לויתם. העגלונים הערבים כעסו, וכשהעגלון היהודי סר רגע מן העגלה, גזרו את רתמת סוסיו. העגלונים העברים הוציאו לרגלי זה כרוז ביהודית בזו הלשון:

„אחים! באתם לארצנו הקדושה לבקר את מקומותינו הקדושים וביחוד — את הארץ עצמה, ארץ אבותינו, ואת ירושלים הקדושה תובב"א.

זה יפה מאוד מצדכם. אבל, אחים יקרים, רוצים אנו לשאול אתכם אך שאלה אחת: מדוע שכחתם את אחיכם? בבואכם לבקר את ארץ אבותינו, אל לכם לשכוח את אחיכם, שאינם דורשים מכם עזרת חנם, חס ושלום, כי אם — עבודה! להשתכר אצלכם רוצים הם.

אנחנו, העגלונים החתומים מטה, שואלים אתכם: מדוע לא מצאתם לנחוץ להשתמש לנסיעותיכם גם בעגלונים יהודים והשתמשתם רק בנכרים?

ולא זו בלבד: כשנסעתם אל הר הזיתים, ובין כל עגלוניכם הערבים נמצא יהודי אחד, גזרו הערבים את רתמת סוסיו וגרמו לו נזק של מאה וששים פרנקים. האם צריך להיות ככה?".

לבסוף דורשים בעלי הכרוז, שלהבא ישתמשו התירים לנסיעותיהם ביהודים. ועל החתום באים חמשה שמות.

ג.

אמנם, אנחנו, העובדים בארץ ישראל, איננו באים לידי התפעלות יתרה מתירים, יהיו מי שיהיו. יודעים אנחנו למפרע, שהללו יעשירו קצת את חברות האניות ומסלות הברזל, יוציאו קדות והשתחויות למכביר מאת הגבאים הישנים והחדשים וילכו להם כאשר ילכו, — אך ארצנו לא תבנה מהם. ויש גם שמרגישים אנו מעין עלבון בבקורים האלה: הן אנחנו לא לשם טיול באנו הנה, כי אם ליצור לנו חיים חדשים. ולו היו השנים כתקונן ושאיפתנו היתה כובשת לה את דרכה, היינו מקבלים את פני התירים לפעמים בחדוה של „מכניסי אורחים" ולפעמים בקצת בטול מתוך גאוה, אבל תמיד בהרגשת ערך עצמנו. עכשיו, כאשר גברה העמידה

בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, הַדָּם נִקְרַשׁ וְהַלֵּב קָפָא, — בִּרְאוֹתֵנוּ פְּנֵי אוֹרְחִים כָּאֵלֶּה, הַמּוּכָנִים לָלֶכֶת מִפֹּה מָחָר, נִדְמֶה לָנוּ, כִּי גַם אֲנַחְנוּ הוֹלְכִים וְנֶהְפָּכִים לְחֵלֶק מֵאוֹתוֹ „קֶבֶר רָחֵל" הָאֲגָדָתִי, לְאֵיזוֹ מָהוּת אַרְכֵיאוֹלוֹגִית, שֶׁנּוֹתֶנֶת עִנְיָן לְתַיָּרִים, לָבוֹא לְהִתְעַנֵּג אוֹ לִשְׂחוֹק עָלֵינוּ וּלְעָזְבֵנוּ מִיָּד.

וְיֵשׁ שֶׁמִּתְעוֹרֵר בָּנוּ הַחֵפֶץ לִצְעוֹק בְּקוֹל רָם: אֲדוֹנִים, אִם חֲסֵרִים אַתֶּם הַרְגָּשָׁה וְרָצוֹן כְּדֵי לַעֲלוֹת לָאָרֶץ וּלְהֵאָחֵז בָּהּ, לַעֲבוֹד וּלְקַוּוֹת אִתָּנוּ יַחַד — שְׁבוּ אֵפוֹא בִּמְקוֹמוֹתֵיכֶם.

הַשְּׁבִיתָה בַּיֶּקֶב.

א.

זֹאת הִיא הַשְּׁבִיתָה הַשְּׁלִישִׁית בְּיֶקֶב רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן מִיּוֹם הִוָּסְדוֹ וְעַד עַתָּה. הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה בִּשְׁנַת תרס"א, וְעָלֶיהָ יְסֻפַּר בְּ„סֵפֶר הַיּוֹבֵל"[1], כִּי „הא' פ' שָׁלַח צַו לַפְּקִידוּת „הַמַּרְתֵּף" לְהַמְעִיט אֶת מִסְפַּר הָעוֹבְדִים בּוֹ וּלְהַפְחִית אֶת שְׂכָרָם. הַפּוֹעֲלִים — בֵּינֵיהֶם שֶׁעָבְדוּ בַּיֶּקֶב כְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה — הִתְאַחֲדוּ וַיַּעֲשׂוּ קֶשֶׁר לִשְׁבּוֹת מִמְּלָאכָה". אַחֲרֵי שְׁבִיתָה שֶׁל חֲמִשָּׁה שָׁבוּעוֹת בָּאוּ שְׁנֵי הַצְּדָדִים לִידֵי פְּשָׁרָה: מִקְצָת הַפּוֹעֲלִים קִבְּלוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף פְּרַנְקִים וְעָזְבוּ אֶת הַיֶּקֶב; וּתְנָאִים מְיֻחָדִים הֻתְנוּ לְהָבָא לְטוֹבַת הַפּוֹעֲלִים הַנִּשְׁאָרִים.

בִּשְׁנַת תרס"ז פָּרְצָה עוֹד שְׁבִיתָה בַּיֶּקֶב, וְאוֹדוֹתֶיהָ רָשׁוּם לְזִכָּרוֹן בְּאוֹתוֹ „סֵפֶר הַיּוֹבֵל" כִּדְבָרִים הָאֵלֶּה: „הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בֵּין פּוֹעֲלֵי הַמַּרְתֵּף וְחֶבְרַת „יק"א" בִּדְבַר פִּטּוּרִים וְהַעֲנָקָה נִמְשַׁךְ שָׁבוּעוֹת, עַד אֲשֶׁר שְׁנֵי הַצְּדָדִים בָּאוּ לִידֵי הֶסְכֵּם: הַפּוֹעֲלִים, שִׁבְעִים בְּמִסְפָּר, קִבְּלוּ הַעֲנָקָה בְּסִכּוּם 70,000 פְּרַנְקִים וְנִפְטְרוּ מֵעֲבוֹדַת הַיֶּקֶב. וְהַפְּקִידוּת הַחֲדָשָׁה שֶׁל אֲגֻדַּת כּוֹרְמֵי הַמּוֹשָׁבוֹת, שֶׁאֵלֶיהָ עָבְרָה הַנְהָלַת הַיֶּקֶב מֵאֵת חֶבְרַת יק"א, הִזְמִינָה פּוֹעֲלִים מֵחָדָשׁ".

ב.

כָּעֵת מִשְׂתַּכֵּר פּוֹעֵל הַיֶּקֶב מֵחֲמִשָּׁה וְעַד שְׁמוֹנָה שִׁילִנְגִים לַיּוֹם. בִּימֵי מַחֲלָתוֹ הוּא מְקַבֵּל חֲצִי שְׂכָרוֹ, וְסַמֵּי מַרְפֵּא נִתָּנִים לוֹ בַּחֲצִי מְחִירָם. וְאִם שְׂכָרוֹ לְמַטָּה מִשִּׁשָּׁה שִׁילִנְגִים לַיּוֹם, מְקַבֵּל הוּא סַמֵּי מַרְפֵּא חִנָּם. פּוֹעֲלֵי הַיֶּקֶב נֶחְשָׁבִים לִשְׂכִירֵי

---

1) „ספר היובל לקורות המושבה ראשון לציון" מאת א. ס. פרימן.

יום, וַאֲפִילוּ הָעוֹבְדִים בּוֹ זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה. הָעֲבוֹדָה קָשָׁה וּמַתִּישָׁה אֶת גּוּפוֹ שֶׁל הָעוֹבֵד. יְמֵי הַמַּחֲלָה מְרֻבִּים. בְּמִקְרֵה אָסוֹן אוֹ פִּטּוּרִים לְעֵת זִקְנָה אֵין לְפוֹעֵל בַּיֶּקֶב דִּין פִּצּוּיִים.

בִּזְמַן הָאַחֲרוֹן דָּרְשָׁה הַנְהָלַת הַיֶּקֶב מֵהַפּוֹעֲלִים לַחְתּוֹם עַל חוֹזֶה הָאוֹמֵר, כִּי הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ לְפַטֵּר פּוֹעֵל בְּכָל עֵת מְצוֹא וְאֵין לַמְּפֻטָּר שׁוּם תְּבִיעָה כְּנֶגְדָּהּ. וּבְעֶרֶב סֻכּוֹת תרפ״א פִּטְּרָה שִׁשָּׁה פּוֹעֲלִים בְּאַמְתָּלָא שֶׁל הַקְטָנַת עִסְקֵי הַיֶּקֶב. הַמְפֻטָּרִים, רֻבָּם בַּעֲלֵי מִשְׁפָּחָה, עָבְדוּ בַּיֶּקֶב מֵחָמֵשׁ עַד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וַעַד פּוֹעֲלֵי הַיֶּקֶב דָּרַשׁ מֵאֵת הַהַנְהָלָה לְנַמֵּק אֶת הַפִּטּוּרִים הַלָּלוּ. הִתְחִיל מַשָּׂא וּמַתָּן אָרֹךְ וְקָצֵר כְּאֶחָד: אָרֹךְ בִּזְמַן וְקָצֵר בְּהַצְלָחָה.

ג.

הַפּוֹעֲלִים נִסְּחוּ אֶת דְּרִישׁוֹתֵיהֶם: לְהָשִׁיב אֶת הַמְפֻטָּרִים לַעֲבוֹדָתָם, לְקַבֵּל פּוֹעֲלִים וּלְפַטְּרָם אַךְ עַל פִּי הֶסְכֵּם הַהַנְהָלָה עִם וַעַד פּוֹעֲלֵי הַיֶּקֶב, לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּשְׂכֹּרֶת בְּמִדָּה שֶׁהַמִּשְׁפָּחָה מִתְרַבָּה וְשֶׁצָּרְכֵי הַחַיִּים מִתְיַקְּרִים; לִקְצוֹב אֶת מְחִירֵי הָעֲבוֹדוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁבַּיֶּקֶב וּמְחִיר מִינִימָלִי, וּכְמוֹ כֵן — אֶת דְּמֵי הַפִּצּוּיִים בְּמִקְרֵה פִּטּוּרִים אוֹ אָסוֹן. מַשְׂכֹּרֶת כָּל הַפּוֹעֲלִים בַּיֶּקֶב תִּהְיֶה לֹא יוֹמִית, אֶלָּא חָדְשִׁית — כְּמַשְׂכֹּרֶת הַמַּשְׁגִּיחִים וְהַפְּקִידִים בּוֹ. וּבְיוֹם מַחֲלָה, הַמְקֻיֶּמֶת עַל יְדֵי הָרוֹפֵא, יְקַבֵּל הַפּוֹעֵל אֶת שְׂכָרוֹ הַשָּׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא הַגּוֹרֶמֶת לְרִפְיוֹן הַגּוּף וּלְחֻלְשָׁתוֹ. הַפּוֹעֵל, הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה וְקָשָׁה בְּמָקוֹם אָפֵל וְסוֹפֵג לְתוֹכוֹ אֶת כָּל הָרֵיחוֹת הַמַּזִּיקִים שֶׁל הַיַּיִן בְּכָל גִּלְגּוּלָיו, יְקַבֵּל מַשְׂכֹּרֶת מְלֵאָה, וְלֹא כְּפִי שֶׁנָּהֲגוּ עַד כֹּה, אֲשֶׁר דַּוְקָא זֶה מְקַבֵּל אֶת הַמַּשְׂכֹּרֶת הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר. עֶזְרָה מֵדִיצִינִית שְׁלֵמָה תִּנָּתֵן לַפּוֹעֵל לֹא רַק בְּמִקְרֵי קַדַּחַת, אֶלָּא גַּם בִּשְׁעַת כָּל מַחֲלָה אֲנוּשָׁה, כְּשֶׁהוּא זָקוּק לְרוֹפְאִים מֻמְחִים וּלְבֵית הַחוֹלִים.

הַדְּרִישׁוֹת הָאֵלֶּה בְּעִקָּרָן אֵינָן חֲדָשׁוֹת לְגַבֵּי פּוֹעֲלֵי הַיֶּקֶב, אֶלָּא לֹא בָאוּ עַד כֹּה אַף פַּעַם לִידֵי בִטּוּי נִמְרָץ. כָּל פְּרָט הָיָה בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ פּוֹנֶה לַהַנְהָלָה בְּבַקָּשַׁת חֶסֶד. בַּקָּשַׁת חֶסֶד זוֹ, אָמְנָם, הִתְמַלְּאָה לְעִתִּים, אַךְ הָיְתָה יוֹצֶרֶת נֶאֱמָנוּת פְּרָטִית שֶׁל הַמְבַקֵּשׁ לַפָּקִיד וּמַשְׁלִיטָה פֵּרוּד בְּמַחֲנֵה הַפּוֹעֲלִים.

הַפּוֹעֲלִים הִגִּישׁוּ אֶת דְּרִישׁוֹתֵיהֶם לַהַנְהָלָה פַּעֲמַיִם, וְהַהַנְהָלָה דָּחֲתָה אוֹתָן, אוּלָם כְּשֶׁאִיְּמוּ בִּשְׁבִיתָה, הִסְכִּימָה לָדוּן בִּדְבַר פִּצּוּיִים לַמְפֻטָּרִים וְעֶזְרָה רְפוּאִית, אַךְ לֹא

בִּדְבַר שְׁאָר הַדְּרִישׁוֹת. הַפּוֹעֲלִים הִזְמִינוּ אֶת הַהַנְהָלָה לִישִׁיבָה מְשֻׁתֶּפֶת וּבָהּ הוֹדִיעוּ, כִּי יֵשׁ לִמְצוֹא דֶּרֶךְ שֶׁל פְּשָׁרָה רְצוּיָה לִשְׁנֵי הַצְּדָדִים, אֲבָל עַל הַהַנְהָלָה קֹדֶם כֹּל לְהָשִׁיב אֶת הָעוֹבְדִים הַמְפֻטָּרִים. הַהַנְהָלָה לֹא הִסְכִּימָה—וְהַשְּׁבִיתָה הֻכְרְזָה. הַפּוֹעֲלִים שָׂמוּ מִשְׁמָר עַל הַיֶּקֶב וְהוֹדִיעוּ, שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לְהִכָּנֵס לַיֶּקֶב וְלַעֲבוֹד בִּמְקוֹם הַשּׁוֹבְתִים נֶחְשָׁב לְמֵפֵר שְׁבִיתָה, וִיהִי גַם הָאִכָּרִים וּבְנֵיהֶם.

הַצְּעִירִים, בְּנֵי הָאִכָּרִים, טָעֲנוּ, כִּי אֵין לָהֶם צֹרֶךְ בִּשְׂכִירִים: „אֲנַחְנוּ בְּעַצְמֵנוּ נַעֲבוֹד בַּיֶּקֶב". וְהַפּוֹעֲלִים אָמְרוּ, כִּי אֵין לַטַּעֲנָה זוֹ כָּל יְסוֹד. כֵּיוָן שֶׁהַתְּבִיעָה לַעֲבוֹדָה עַצְמִית מִצַּד הָאִכָּרִים וּבְנֵיהֶם בָּאָה דַוְקָא בִּשְׁעַת הַשְּׁבִיתָה, בָּרוּר שֶׁאֵין כַּוָּנָתָם אֶלָּא לְהָפֵר אֶת הַשְּׁבִיתָה. הָאִכָּרִים פָּנוּ אֶל הַמֶּמְשָׁלָה בְּהַזְמָנָה לָבוֹא וּלְהַכְנִיעַ אֶת הַפּוֹעֲלִים. לְדַעְתָּם, כָּל שְׁבִיתָה הִיא מַעֲשֵׂה מַהְפֵּכָה, הָרָאוּי לְהַדַּכֵּא בִּזְרוֹעַ.

וְאָמְנָם בָּא מוֹשֵׁל מְחוֹז יָפוֹ. אַחֲרֵי שֶׁשּׂוֹחַח עִם מוֹעֶצֶת הַיֶּקֶב, הִזְמִין אֶת וַעַד הַשְּׁבִיתָה לְחוּד. הַשִּׂיחָה הָיְתָה מְכֻוֶּנֶת בְּעִקָּר לְבֵרוּר הָעִנְיָן לְכָל פְּרָטָיו. הַמּוֹשֵׁל הִצִּיעַ לַפּוֹעֲלִים לַחְדּוֹל מִשְּׁבוֹת וְלִמְסוֹר אֶת גְּמַר הַסִּכְסוּךְ לְבוֹרְרוּת, שֶׁתְּהֵא מֻרְכֶּבֶת מִבָּאֵי כֹּחַ שְׁנֵי הַצְּדָדִים וְהַמֶּמְשָׁלָה; הַבּוֹרְרִים יָדוּנוּ בִּשְׁאֵלוֹת הַפִּצּוּיִים, הָעֶזְרָה הַמֵּדִיצִינִית, הַשָּׂכָר הַמִּינִימַלִי וְקַבָּלַת פּוֹעֲלִים וּפִטּוּרָם לְהַבָּא. לֹא כָלַל אֵפוֹא הַמּוֹשֵׁל בְּחוּג סַמְכוּתָם שֶׁל הַבּוֹרְרִים אֶת שְׁאֵלַת הַחֲזָרַת הַמְפֻטָּרִים לַעֲבוֹדָה — הַשְּׁאֵלָה שֶׁגָּרְמָה לַשְּׁבִיתָה.

לְמָחֳרָת כָּתְבוּ הַפּוֹעֲלִים בִּתְשׁוּבָתָם לַמּוֹשֵׁל: „אֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לָשׁוּב לַעֲבוֹדָתֵנוּ, כָּל זְמַן שֶׁחֲבֵרֵינוּ הַמְפֻטָּרִים שֶׁלֹּא בְצֶדֶק נִשְׁאָרִים מִחוּץ לָעֲבוֹדָה. לְכָל אֵלֶּה שֶׁיָּבוֹאוּ לַעֲבוֹד בִּמְקוֹמֵנוּ נִתְיַחֵס כְּאֶל מְפֵרֵי שְׁבִיתָה. הַמּוֹשֵׁל יוּכַל לִהְיוֹת בָּטוּחַ, שֶׁכְּעַד עַתָּה כָּךְ גַם לְהַבָּא תִּתְנַהֵל הַשְּׁבִיתָה בְּלִי הַפְרָעַת הַסֵּדֶר מִצִּדֵּנוּ. וּבְטוּחִים אֲנַחְנוּ, כִּי בָּאֵי כֹחַ הַמֶּמְשָׁלָה לֹא יִרְצוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹחָם לְטוֹבַת אַחַד הַצְּדָדִים אוֹ לְרָעָתוֹ בִּשְׁבִיתָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא סִכְסוּךְ כַּלְכָּלִי בְּמֶשֶׁק פְּרָטִי".

הַמּוֹשֵׁל הִצִּיעַ לַפּוֹעֲלִים לְמַנּוֹת בּוֹרְרִים מִצִּדָּם וְלִפְתּוֹחַ אֶת הַיֶּקֶב לָאִכָּרִים וְלִבְנֵיהֶם. הַפּוֹעֲלִים שָׁלְחוּ תְּשׁוּבָה עִם שְׁמוֹת הַבּוֹרְרִים בְּצֵרוּף הוֹדָעָה, כִּי לֹא יִתְּנוּ לִמְפֵרֵי שְׁבִיתָה לְהִכָּנֵס לַיֶּקֶב.

הָאִכָּרִים נִסּוּ לְהִתְפָּרֵץ אֶל הַיֶּקֶב בְּכֹחַ. הַפּוֹעֲלִים, שֶׁעָמְדוּ עַל הַמִּשְׁמָר לְיַד הַיֶּקֶב, הֻכּוּ, אֲבָל הַיֶּקֶב לֹא נִפְתַּח. בַּתִּגְרָה זוֹ הִתְנַהֲגוּ הַפּוֹעֲלִים בְּהַכָּרַת אַחֲרָיוּת וְהֶרְאוּ אֹרֶךְ רוּחַ.

ד.

בו׳ כסלו נחתמה בירושלים במעמד יושב ראש ההנהלה הציונית ונשיאות הועד הלאמי הסכמה בין פועלי היקב ובין באי כוח הכורמים בדבר בחירת ועדה מפשרת. הותנה, שמיד אחרי התקבל הסכמה זו על ידי שני הצדדים יקבלו המפטרים בחזרה, והעבודה תתחדש.

ואלה הן עקר ההחלטות של הועדה המפשרת:

א. הנהלת היקב משלמת לפועלים ששבתו חצי משכרת של ימי השביתה.

ב. היא מכירה באגודת פועלי היקב ובבא כוחה – הועד, הנבחר על ידי כל פועלי היקב אחת לשנה.

ג. קבלת פועלים חדשים ופטורי פועלים ארעיים ועונתיים נעשים רק על ידי ההנהלה.

ד. פטורי פועלים קבועים נעשים על ידי ההנהלה בהסכמת ועד פועלי היקב או, אם לא השג הסכם, על פי ועדה מיחדת לסדור דין ודברים בין נותני העבודה ובין העובדים.

ה. הוספת המשכרת בגלל יקר החיים משוית לכל הפועלים: כאשכנזים וכלא אשכנזים. סכום הכסף הדרוש לשם זה נתן חציו מצד הנהלת היקב וחציו מצד הפועלים עצמם.

ו. הנהלת היקב משלמת לכל פועלי היקב לימי מחלה שני שלישים משכר העבודה ונותנת עזרה מידיצינית מלאה להם ולבני ביתם.

ז. הנהלת היקב מבטיחה על חשבונה את פועלי היקב באחריות למקרה אסון.

ח. המתפטר מחמת זקנה מקבל את אותו הפצוי כמפטר.

קבוצת סבלים.

א.

לפני שנה וחצי נכנסו מספר פועלים עברים לעבודה בבנית הנמל בחיפה ועבדו שם כחצי שנה. עם הפסק הבניה הוסיפו מקצתם לעבוד עבודות נמל רגילות, ובמשך הזמן נוסדה מביניהם קבוצת סבלים יהודים לטעינת משאות ופריקתם.

קשה היה להם בתחלה להתאים את עצמם לעבודות הנמל. ביחוד עמדו על דרכם הפועלים הארעיים, אשר לא היה להם ענין מיחד בכבוש הענף הזה,

וְאַף הַסּוֹחֵר הָעִבְרִי לֹא נָטָה לְהַאֲמִין, כִּי פּוֹעֲלִים יְהוּדִים יֵדְעוּ לְמַלֵּא עֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת כָּאֵלֶּה וּבְאוֹתָם הַתְּנָאִים שֶׁל לֹא־יְהוּדִים. מִקֵּץ שָׁנָה הִתְמַחֲתָה הַקְּבוּצָה בִּטְעִינַת כָּל מִינֵי הַסְּחוֹרוֹת לְמִינֵיהֶן וּבִפְרִיקָתָן, אַךְ לְמַשָּׂא חֲבִיּוֹת הַצֶּימֶנְט לֹא יָכְלוּ חֲבֵרֶיהָ לְהִסְתַּגֵּל מֵחֹסֶר מַכְשִׁירֵי עֲבוֹדָה מְסַיְּעִים וּמְקַלִּים, כְּמוֹ מְרִיצוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁמְּצוּיוֹת בְּכָל נָמָל, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ.

ב.

הַקְּבוּצָה עוֹבֶדֶת בְּקַבְּלָנוּת. שִׁטָּה זוֹ טוֹבָה בְּיִחוּד בַּעֲבוֹדוֹת הַנָּמָל, שֶׁמְּרֻבִּים בָּהֶן הָעִכּוּבִים הַחִיצוֹנִיִּים וְשֶׁלְּעִתִּים אֵינָן יְכוֹלוֹת לְהֵעָשׂוֹת בִּשְׁעוֹת־יוֹם יְדוּעוֹת. פְּקִידוּת הַנָּמָל אִשְּׁרָה אֶת הַקְּבוּצָה. הָעֲבוֹדָה מִתְקַבֶּלֶת עַל יְדֵי הַהִסְתַּדְּרוּת. וְיֵשׁ לְצַיֵּן, שֶׁכִּמְעַט כָּל הַסּוֹחֲרִים הָעִבְרִים מוֹסְרִים אֶת עֲבוֹדָתָם לַקְּבוּצָה, בִּהְיוֹתָם בְּטוּחִים, שֶׁהָעֲבוֹדָה תֵּעָשֶׂה בְּדִיּוּק. גַּם סוֹחֲרִים לֹא־יְהוּדִים מוֹסְרִים לָהּ עֲבוֹדוֹת שׁוֹנוֹת. הָרֶוַח הַבֵּינוֹנִי מַגִּיעַ לִשְׁלשִׁים—שְׁלשִׁים וַחֲמִשָּׁה גְּרָשִׁים לְיוֹם. בְּשָׁעָה שֶׁהָעֲבוֹדָה בַּנָּמָל מְרֻבָּה עוֹבְדִים אִתָּנוּ, מִלְּבַד חַבְרֵי הַקְּבוּצָה, עוֹד כְּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים פּוֹעֵל. הַשָּׂכָר מִתְחַלֵּק בְּשָׁוֶה בֵּין כָּל הַפּוֹעֲלִים.

יְחָסִים טוֹבִים שׁוֹרְרִים בֵּינֵינוּ וּבֵין הַפּוֹעֲלִים הָעֲרָבִים. יֵשׁ, שֶׁרָאשֵׁיהֶם מוֹסְרִים לָנוּ עֲבוֹדוֹת שׁוֹנוֹת. וְכֵן אָנוּ מוֹסְרִים לָהֶם אֶת הָעֲבוֹדָה, שֶׁצְּרִיכָה לְהֵעָשׂוֹת בַּשַּׁבָּת.

אֵין כָּל סָפֵק, שֶׁעִם הַגְדָּלַת הַמִּסְחָר תִּתְרַבֶּה הָעֲבוֹדָה בַּנָּמָל, דֵּי הָעֵסֶק מֵאוֹת פּוֹעֲלִים יְהוּדִים בִּקְבִיעוּת.

תרפ״ב.

קְבוּצַת בִּנְיָן.

בֶּחֳדָשִׁים הָאֵלֶּה הוֹלֶכֶת וּמִתְרַקֶּמֶת יְצִירָה חֲדָשָׁה שֶׁל קְבוּצָה בְּמִקְצוֹעַ, אֲשֶׁר עַד כֹּה הָיוּ שׁוֹלְטִים בּוֹ בְּעִקָּר הַקַּבְּלָן הַיְּהוּדִי וְהַפּוֹעֵל הָעַרְבִי. חֲבֵרִים, אֲשֶׁר יָצְאוּ מִן הַגְּדוּד הָעִבְרִי הָאֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִי, וַחֲבֵרִים מִבֵּין הָעוֹלִים הַחֲדָשִׁים יָזְמוּ לְהַתְחִיל בַּעֲבוֹדַת הַבְּנִיָּה, לְמַעַן הִשְׁתַּלֵּם בָּהּ וּלְהִתְכַּשֵּׁר לְקַבָּלַת עֲבוֹדוֹת בְּנִיָּה גְּדוֹלוֹת, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָנוּ מְקַבְּלִים עֲבוֹדוֹת כְּבִישִׁים, תְּעָלוֹת וכו׳. לְעֶזְרַת הַקְּבוּצָה בָּאָה הַהִסְתַּדְּרוּת הַחַקְלָאִית, אֲשֶׁר קִבְּלָה מֵאֵת וַעַד־הַצִּירִים עַל אַחְרָיוּתָהּ בְּנִיַּת אַרְבָּעָה עָשָׂר בָּתִּים לַתֵּימָנִים בְּמַחֲנֵה יְהוּדָה עַל יַד פֶּתַח תִּקְוָה. קְבוּצָה זוֹ,[1] הַמַּתְחִילָה

1) בֵּין חַבְרֵי הַקְּבוּצָה נִמְנוּ הַמָּנוֹחַ צְבִי שֵׁץ וְהַמָּנוֹחַ זְאֵב בְּרְזִילַי.

בַּדִּיר, הִצְטָרְפָה לֹא מִבַּעֲלֵי מְלָאכָה מֻמְחִים, אֶלָּא מִצְעִירִים מַתְחִילִים הַמַּגְבִּירִים אֶת רְצוֹנָם עַל יְכָלְתָּם. וּכְדֵי לְמַלֹּאת אֶת הָעֲבוֹדָה כָּרָאוּי, הָיְתָה הַקְּבוּצָה נֶאֶלְצָה לִשְׂכּוֹר לָהּ מֻמְחִים, שֶׁמְּקַבְּלִים שָׂכָר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר חֲבֵרֶיהָ וְאֵינָם נוֹשְׂאִים בְּאַחְרָיוּתָהּ. חֹסֶר הַנִּסָּיוֹן נָתַן אוֹתוֹתָיו בְּמִדָּה מְרֻבָּה; וְאַף עַל פִּי כֵן אֶפְשָׁר לֵאמוֹר, כִּי הַקְּבוּצָה מְסַיֶּמֶת אֶת עֲבוֹדָתָהּ בְּהַצְלָחָה.

בְּהִוָּסֵד הַקְּבוּצָה הִבִּיטוּ עָלֶיהָ בְּחָשָׁד מִכָּל צַד. מוֹסְרֵי הָעֲבוֹדָה פִּקְפְּקוּ וְחָשְׁשׁוּ. הַקַּבְּלָנִים הַפְּרָטִיִּים הָיוּ מְרִימִים עַל גַּם כָּל מִשְׁגֶּה שֶׁלָּהּ וְחַשְׁשׁ־מִשְׁנֶה וּמַשְׁמִיעִים בָּרַבִּים, כִּי הַקְּבוּצָה תִּבְרַח אֶל נַפְשָׁהּ, בְּטֶרֶם תִּגְמֹר אֶת הַיְסוֹדוֹת. וְהִנֵּה הַבָּתִּים עוֹמְדִים לְהִגָּמֵר בְּלִי דְחִיּוֹת וּבְלִי דְרִישַׁת הוֹסָפוֹת מִצִּדָּהּ.

הַקְּבוּצָה רָכְשָׁה לָהּ צֶמֶד פְּרָדוֹת וְצֶמֶד סוּסִים, שְׁתֵּי עֲגָלוֹת וּכְלֵי עֲבוֹדָה וְעַל יְדֵי כָּךְ חָסְכָה הוֹצָאוֹת יְתֵרוֹת שֶׁל דְּמֵי הוֹבָלָה. הִיא הָיְתָה יְכוֹלָה לַחְסוֹךְ עוֹד יוֹתֵר, אִלּוּ הָיוּ לָהּ הָאֶמְצָעִים לִרְכִישַׁת כָּל הַבְּהֵמָה הַדְּרוּשָׁה לְהוֹבָלָה.

הִיא לֹא הִסְתַּפְּקָה בַּעֲבוֹדַת בְּנִיָּה לְבַד, כִּי אִם הִתְחִילָה לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמָהּ בִּמְקוֹם הָעֲבוֹדָה גּוּפוֹ אַבְנֵי צֵימֶנְט לְצָרְכֵי הַבִּנְיָן.

בַּעֲבוֹדוֹת הַקְּבוּצָה עוֹסְקִים עַכְשָׁיו 48 אִישׁ. בֵּינֵיהֶם מִסְפָּר בַּעֲלֵי מִשְׁפָּחָה מִפּוֹעֲלֵי פֶּתַח תִּקְוָה וְגַם תֵּימָנִים מִמַּחֲנֵה יְהוּדָה, בַּעֲלֵי הַבָּתִּים הַנִּבְנִים. הַשָּׂכָר שָׁוֶה לְכָל הַחֲבֵרִים. וְאַף כִּי עוֹלֶה הוּא עַל הַשָּׂכָר הַנָּהוּג אֵצֶל קַבְּלָנִים פְּרָטִיִּים, אֵצֶל אֲחֵרִים וְאֵצֶל הַמֶּמְשָׁלָה, בְּכָל זֹאת אֵינוֹ מַסְפִּיק לְפַרְנָסַת מִשְׁפָּחָה, בְּיִחוּד בַּחֹרֶף, כְּשֶׁיְּמוֹת הַגְּשָׁמִים מְרֻבִּים. אֲבָל יֵשׁ לְקַוּוֹת, כִּי עִם הִשְׁתַּלְּמוּת הַחֲבֵרִים בַּמִּקְצוֹעַ וְעִם הִשְׁתַּכְלְלוּת הַקְּבוּצָה יַעֲלוּ גַּם הָרְוָחִים.

תרפ"א.

הכלל והפרט בעבודתנו.

פֹּה עַל כָּל אחד מאתנו, המבקש את דרכו ודרך עמו בהכרה ברורה, לבקש קדם כל את תחִיַּת החיים של עצמו. כי, אם עִקַּר עבודת התחיָה פה היא תחית החיים, כי עתה היא תחית החיים של הפרט באותה המדה כמו תחית החיים של הכלל, או קדם כל — של הפרט. פה אני חי — ועובד עבודת התחיה על ידי החיים. כמובן, פה אני מבקש חיים חֲדָשִׁים; ובעבודה מוצא אני חיים חדשים. לולא כן, לא הייתי עובד.

ואם אני מבקש חיים חדשים באמת, כלומר: אם אין זו פִּנָּה ריקה, הרי עלי קֹדם כל לעזוב את ההשקפה הרגילה על עֶרְכֵּי החיים, על נעימות החיים ועל הרחבת החיים—זאת אומרת,

על טעם החיים. אם טעם החיים לא נשתנה אצלי, אין לי מה לבקש חיים חדשים, כי לא אמצאם. חיים חדשים — הרי הם קדם כל טעם חיים חדש.

והעובד, המבקש חיים חדשים לעצמו, הלא הוא מבקש אותם לא בשמים ולא באויר, כי אם באותה העבודה ובאותם התנאים, שהוא עובד וחי בהם. צריך לו להתכשר בעבודה בשביל שיעשה את עבודתו ביתר שלמות וביתר קלות ובשביל שיגביר את הכוח הפרודוקטיבי של עצמו, שיתן לו את היכלת לחיות. בכלל צריך הוא לבקש את כל האמצעים, שאפשר לו לבקש לפי רוחו, בשביל להרחיב את חייו בהוה ולתקנם לעתיד באפן, שיוכל לחיות חיי משפחה על פי דרכו, לפי רוחו ולפי טעמו החדש. ובאפן כזה הוא עובד את עבודת התחיה — שלו ושל עמו — על ידי החיים.

אולם הבא בשם „חיי עולם", למה לו כל זה? הרי הוא מבקש חיי עולם — והרי הוא השה לעולה! כלומר, מקריב הוא את חיי השעה שלו. גבורה רואים בזה. אולם, באמת, יש בזה פסיבות ידועה, כוח התמדה של החלטה שנתקבלה פעם אחת. הגבורה היא אקטיבית. וחיים חדשים דורשים אקטיבות בלתי פוסקת. על כן כל כך מועטים, בכלל, המבקשים חיים חדשים בפעל ממש, אף על פי שלא מעטים בערך „הקרבנות", ואף על פי שמרבים בערך המבקשים חיים חדשים במחשבה ובדעה. פסיבות כזאת לא תביא לעולם לידי תחיה. להפך, היא מביאה לידי רפיון ידים, ולבסוף — לידי ירידה רוחנית.

פה בארץ עתידנו פושטת תחיתנו את צורתה המפשטת, צורת אידיאל רחוק, ולובשת צורה של תנועה חיה, של חיים בהוה. כל עבודה, המכשירה והמשביחה את החיים של הכלל ושל הפרט, היא עבודת התחיה. פה הכל עולה בחשבון, לא רק „עבודת הקדש", כי אם גם עבודת החל: חיי העובד, עבודתו, מנעמי חייו ומרירותם, הדחיפות והלטיפות, שהוא מקבל מהחיים, ופעולותיו החוזרות אל החיים — הכל עולה בחשבון. פה לא תהיה שמחתנו עקרה, וגם היסורים שלנו לא ילכו ערירים, לא יאבדו לריק ולבהלה.

צ י ו נ י ם.

I.

א.

לפעמים נדמה לך: אף על פי כן — יש מדרגות. ולא עוד, אלא שעולים ממדרגה למדרגה — לפעמים...

* * *

מתחלה באו ואמרו: ה ש כ ל ה. בְּרִי, זה היה אות לטובה. מסביב היי־נמלים וּמְשַׁנֵי־נמלים, צבור של גמלים, וילקומיר, עיר מולדתו של ליליֶנבלום; הכל או שוק או קלויז, או סרסרות או רבנות; התורה אינה אלא „הסחורה הֲכִי טובה". אדם מישראל צריך שיחבוש בית המדרש או שישב בחנות. ובת ישראל — אל השדכנים תשא עיניה. כל אֻמות העולם — גוים; אתם קרואים אדם, והם אינם קרואים אדם. כי כלום מוחם מסֻגל לזו החריפות הקדושה שב„צל״ח" וב„עֲרבי נחל"? כלום יש להם, בכלל, מוח בקדקֳדם? „פְּריצים" רשעים, ימח שמם, בני אדום (הרי אנו בגלות אדום רַחֲמָנָא לִצְלַן), שאִלְמָלֵא השתדלנים המְפֻלגים לא נשתַירו על ידם משונאיהם של ישראל שריד ופליט. אבל גדולה מדת הבטחון — עוד יבא יומם. הן אפילו אם לא נזכה — מֵילא, תבוא בעתה („זכו — אחישנה"). והגאולה תבוֹא, עם תחית המתים, עם בנין בית המקדש, עם עולות ושלמים ועם כל „שבעת הדברים", שאינם מתעכבים, בעוונתינו הרבים, אלא בגלל העֲבַרְיָנים ועמי הארץ, שעליהם אסור לרחם ומצוה לרדפם בכלל ולמסרם לעבודת הצבא ביחוד. ראשי הקהל האמידים והתורָניים עושים כל זה באמונה — תבוא עליהם ברכה. — — —

מתחת בעלי־מלאכה בורים ונדכאים, על ידם חנונים וסרסורים, חרדים ויראי־שמים וַעֲליהם גבאים בעלי־תרִיסין, מְפֻלגי תורה, מגידים ומשגיחים מכל המינים והֲגוָנים — הנה תמונת הגיטו היהודי בימים ההם. מקורות ה„עֹשר" ושפע ה„פרנסה" היו בתי־מזיגה וטַקסא. מחיר „החתנים" הלמדנים היה גדול. מחוץ שכלו ימי ממשלת ניקולי הראשון, ובבית — קפאון. — — —

ב.

ובאו בעלי־השכלה — זכרונם, בכל אֹפן, לברכה! — ויַדו אבן בבצה. את המלאכה, לרבות עבודת־ארמה, התירו מן התורה; דנו להקל גם בדבר למוד התנ״ך והדקדוק; הטיפו גם ללמוד שפת הארץ, כדי „שוכות אורח תפרח לשושנה". אַגב הזכירו, שלפנים אהב דוד המלך את מיכל ואמנון את תמר; עוררו את רגש היֹפי במליצות נעימות.

מובן, שבפני החוץ (שמְשנם ממנו בכלל היה, אמנם, קלוש מאוד) התבטלו בטול גמור. ואולם, איך שהוא — כלום שלא בצדק? הן סוף־סוף בחוץ, באותו העולם הרחוק, כבר היה לאחר המאה השמנה עשרה; זרועות עולם התחבקו; חכמת הטבע ופילוסופיה, טכניקה ושירה וכל חמדת החיים... בחוץ עמדו שילר וגיטה, בירון ופושקין; בחוץ היה הכל — ובפנים? חנוטי מצרים ו„ישיבות"...

השכלה! — ברי, זה היה אות לטובה. לשעתה ולדורות. מדת ההסתגלות — אולי סוד קיום היהודים בכלל — באה והעירה את שרידי הכחות החיוניים שנשארו עוד לפליטה. אבל — אהה! — דלים, דלים ביותר, היו גם המעֻלים שבכוחות האֻמה החנוטה. דלי־מעש וצרי־אפק היו, סוף־סוף, אותם המוני־המשכילים החדשים, ואידיליה תמימה ומליצה נפרזה היו נחלתם אפילו של המשֻבחים שבהם. בני אבותיהם, בני דורם היו כלם. בטובים שבהם אכלה, כאמור, הסנטימנטליות בכל פה, הריקניות, החֻלשה („לשון"! „דבר צחות"! — הנה אצלם יסוד היסודות) — והגרועים? כלומר, הר ב המכריע שבהם? — אלה היו פחדנים, פשוט, קרִירִסטים, נבובי־לב. הפקיד הרוסי היה בעיני אלה סמל השלמות, התפארת, הגאון, אשר לפניו תתרפס תולעת יעקב, אשר את מעשיו תחַקה, אשר בעיניו תשתדל למצוא חן — ורוח לה. ולא רק בעיני אלה. „האדון הגובערנער" כתב ברטש של „מלמד"... היודעים אתם מי? — ב ע ל „א ה ב ת צ י ו ן"! ואם יד ההשגה הפעוטה, המעריצה בחסר דעת את המציאות החיצונית הגסה, היתה באותה נשמה עברית עדינה — מה הפלא, כי הכפתור של „מונדיר" היה לחותמם של כל בני דור המשכילים מריב"ל[1] ועד יל"ג[2] ועד בכלל...

והימים ימי סער ושאיפות. כוֶרת דבורים תחת קן־הגמלים. והנה שנות השמונים, הנה הפוגרומים הראשונים והנה התחלת האימִגרציה לאמיריקה. „לא עם ולא עדה". עדר נפוץ ורץ אל כל אשר ישאנו הרוח...

ג.

אז קם דור חדש וחרת על דגלו: ל א מ י ו ת. מלחמה בהתבוללות ובמתבוללים. „היה יהודי באהלך — ויהודי בצאתך". לא תמול אנו עלי ארץ. הרבה למדו אחרים ממנו והרבה עוד נִלמד אותם, אם רק נדע להעריך את עצמנו ולשוב לעצמנו. כי עם תרבותי אנו זה שלשת אלפים שנה. עבר הסטורי גדול לנו, ועל יסוד הֶעבר הזה, הרי אנו מגדלים ומטפחים הלאה את קנְינינו הלאֻמיים. ואם יתנו לנו גם זכיות לאֻמיות, הרי אנו יכולים לעשות גדולות. אמנם, הוֶה אין לנו, אבל בזכות עברנו יגדל גם עתידנו. יתאחד, אפוא, הקולֶקטיב הלאֻמי שלנו...

מדרגה שניָה. ואולם — עוד פעם: אהה! — כי יותר משהיה דגל לאֻמי ומעשים לאֻמיים לאלה בעלי המדרגה השניָה, היו להם סברות והוכחות והגדרות. הוצא כל הנשק המדעי למען הכשיר את הלאֻמיות של אותו הלאֹם, שאין לו ה„אטריבוטים" העקריים של לאֹם — עבודה לא קלה כלל... תלמידי החכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אם גם עם שאין לו ארץ ושפה וכו' ראוי להקרא בשם עם — ובינתַים, בעת בקשת ומציאת ההֶכשר, אפילו בעת ההתגאות (להכעיס!) בעצמותנו הלאֻמית ובתרבותנו המיֻחדת הרוחָנית -- הולך אותו עם, עמנו, ומתפורר, ומתבולל, ומשטשט ונשאר בלי חיים לאֻמיים קולטוריים, בלי עבודה, בלי קרקע תחת רגליו...

---

[1] רבי יצחק בר לוינזון. [2] יהודה ליב גורדון.

ואף ערב רב עלה עמם, עם הלאֻמיים, כידוע: כל מיני נסוני־אחור ומגני־על־דת ומתיַמרים באהבת־עמם, בעבריותם, בְאִידֵיאָלים הנצחיים, בצדקם המֻחלט, במצעם המוסרי וכו׳ וכו׳ וכו׳.

וכוחות האֻמה החלשים הולכים ונחלשים; והיניקות החמריות והרוחָניות הולכות ומסתתמות; והגרושים והרדיפות הולכים ומתרבים; והקלקול והרקבון הפנימי הולכים וּמתפשטים; והסאה הולכת הלוך והגדש...

ד.

וכשנתגלתה, סוף־סוף, גם הטעות של האידֵיאולוגיה הלאֻמית המודֶרנית, בא היָחיד העברי, בן דורנו, ודבור אחד פשוט בפיו: עבודה.

תקון מצבנו ע״י עבודה עברית. המציאות העברית אינה מחכה למהפכה: היא מְהֻפֶּכֶה וּבטֵלה מתוכה. צריך להתחיל מחדש, מאל״ף. רק העבודה היסודית נותנת זכיות, רק היא נותנת איזה הוָיה. לא „הָיָה כך״ ולא „הָיָה אחרת״—אני היהיד העברי הנני אדם באָהֳלִי ואדם בצאתי לקראת אויב... אדם על ידי עבודת־האדם שלי. אין אני צריך לצאת כלל אל העולם, כפי שהורו המשכילים, כי העולם הגדול בי הוא ואני יוצרהו מחדש; אין אני צריך כלל להטיף להכרה לאֻמית ולעשות הכל בכַוָנה לשם יחוד הלאֻמיות — כי כל היי יום־יום שלי הם חיים לאֻמיים במזמן.

בודדים הם העברים היחידים הפשוטים האלה; ספורים; אבל ישנם. חדשים הם; סוג חדש בקרב בני ישראל...

תתברך האֻמה הדוויה, החולה, המקֻלקלה, אם בנים כאלה, ולוּ אף אחדים, נולדו לה לעת זקנתה. גם גדול יש פה, ומי יודע, אפשר, שבאמת עוד לא אָבְדה...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

II.

מִכָּל אֵלֶּה, שֶׁלִּשְׁמָם מוּצָא הַקֹּבֶץ „יִזְכּוֹר״, יָדַעְתִּי פָּנִים רַק אֶת בַּרְל, וְאַף אוֹתוֹ לֹא רָאִיתִי אֶלָּא פַּעַם אֶחָת.

זֶה הָיָה כִּמְעַט לִפְנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים. הַשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה לִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בַּחֲדֵרָה. בַּצָּהֳרַיִם, מִיָּד לְבוֹאִי לַמּוֹשָׁבָה, רָאִיתִי חֲלוּקַת־סְפָרִים עַל יְדֵי הַמּוֹרֶה הַמְּקוֹמִי לְיַלְדֵי הַמּוֹשָׁבָה הַיְּקָרִים. בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה לִימֵי חַיַּי הִרְגַּשְׁתִּי, שֶׁגַּם בְּסִפְרוּתֵנוּ הָעֲלוּבָה יֵשׁ אֵיזֶה צֹרֶךְ טִבְעִי בְּאֵיזֶה מָקוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁגַּם בְּנַפְשָׁהּ קְשׁוּרוֹת נְפָשׁוֹת בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְטִבְעִי (הַמּוֹרֶה וַאֲחָדִים מִן הַקּוֹרְאִים הַקְּטַנִּים, הַנֶּחְמָדִים). וְלִפְנוֹת עֶרֶב, בְּבוֹאִי אֶל אַכְסַנְיַת הַפּוֹעֲלִים, רָאִיתִי אוֹתוֹ.

הוּא שָׁכַב יָחֵף עַל אַחַת הַמִּטּוֹת וְזִמְזֵם אֵיזֶה זֶמֶר. בַּעַל קוֹמָה הָיָה, דַּק וְזָקוּף, וְאֶת סַנְטֵרוֹ הִכְתִּיר שִׂיחַ קָטָן שֶׁל שְׂעָרוֹת אֲמֻצּוֹת. הָעֵינַיִם הָיוּ עַלִּיזוֹת וּטְהוֹרוֹת. לָבוּשׁ קְרָעִים, כַּמּוּבָן. תְּנוּעוֹתָיו הָיוּ זְרִיזוֹת וּבְדוּחוֹת. סֵבֶר פָּנָיו — יִתְרוֹן לָאָדָם!

כֵּן, יִתְרוֹן לָאָדָם — הִסְתַּכַּלְתִּי בוֹ מִן הַצַּד וְהִרְהַרְתִּי — אֵלֶּה הֵם כְּבָר בְּנֵי־

אָדָם. הַפְּגִימוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת שֶׁלָּנוּ, הַבִּלְתִּי אֱנוֹשִׁיּוֹת: אִי־הַהֲבָנָה בְּחַיֵּי הַטֶּבַע, אִי־הַהִתְקַשְּׁרוּת לְמָקוֹם אֶחָד, הַהִתְרַגְּזוּת הַכְּעוּרָה וְהַשִּׁטְחִיּוּת בְּיַחַס לְכָל דָּבָר שֶׁיְּסוֹדוֹ בַּהַרְגָּשָׁה — אֵלֶּה הַפְּגִימוֹת מִתְמַלְּאוֹת עַל יְדֵי אֵלֶּה הַמְעַטִּים, עַל יְדֵי אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים. הִנֵּה כֵּיצַד זֶה שׁוֹכֵב, כֵּיצַד הוּא נָח מֵעֲבוֹדָתוֹ, כֵּיצַד הוּא מְזַמֵּר—לוֹ יֵשׁ הָאִינְסְטִינְקְטִים שֶׁל אִישׁ מַמָּשׁ. שְׁאָר הַ„שְּׁבָחִים" נַעֲשִׂים לְמוֹתָר.

וְאוּלָם אַחֲרֵי שָׁעָה, כְּשֶׁרְאִיתִיו יוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ הַשֻּׁלְחָן וְאוֹכֵל בְּתֵאָבוֹן גָּדוֹל אֶת לַחְמוֹ וְאֶת זֵיתָיו, וְאַחַר כָּךְ, כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי אֶת זְמִירוֹתָיו הַשַּׁבָּתִיּוֹת וְרָאִיתִי אֶת בַּת הַצְּחוֹק הַמְרַחֶפֶת עַל שְׂפָתָיו — כְּבָר לֹא יָכֹלְתִּי לְהִתְאַפֵּק וְשָׁאַלְתִּי: מִי זֶה הָעֶלֶם? וְסִפְּרוּ לִי:

הוּא מִפֶּלֶךְ ווֹלִין, מֵרוֹבְנוֹ. צָעִיר סִמְפַּטִי מְאוֹד, חָבִיב עַל כָּל חֲבֵרָיו. יֵשׁ לוֹ „קַבָּלָה" לִשְׁחִיטָה, וְגַם כְּבָר הָיָה שׁוֹחֵט בְּעַיָרָתוֹ, לְאַחַר שֶׁמֵּת אָבִיו, בְּמֶשֶׁךְ שְׁתֵּי שָׁנִים. עַכְשָׁיו הוּא „חָלוּץ" טוֹב, הֶחֱלִיף אֶת הַ„חַלָּף" בַּמַּעְדֵּר, חָבֵר לְ„הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר", מֵפִיחַ רוּחַ חַיִּים בְּכָל הַסְּבִיבָה.

— „לְכוּ! לְכוּ!" — הִפְסִיק פִּתְאוֹם קוֹלוֹ שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן אֶת הַמְסַפֵּר לִי; הוּא כְּבָר הִתְוַכֵּחַ עִם אַחַד הַמְסֻבִּים — „אֶצְלִי הָעִקָּר: לֹא יְהוּדִים קְטַנִּים, לֹא סַרְסוּרִים, לֹא חֶנְוָנִים, מְבִינִים אַתֶּם? — כְּבוֹד הָאֻמָּה"!

לֹא הָיוּ יָמִים מְעַטִּים, וְאַבְרָהָם בַּרְל נַעֲשָׂה לְשׁוֹמֵר!

III.

מִן הַשּׁוֹמְרִים הַנּוֹפְלִים יָדַעְתִּי רַק אֶת בַּרְל; וְאוּלָם מִן הַפּוֹעֲלִים, אֲשֶׁר מֵתוּ מִתּוֹךְ עֲבוֹדָתָם, זָכִיתִי לָדַעַת, וִידִיעָה יוֹתֵר קְרוֹבָה, לֹא רַק אֶחָד. הוּא, שְׁמוּאֵלִי — אֶחָד מֵאֵלֶּה אֲשֶׁר יָדַעְתִּי הֵיטֵב — הָזְמַן לְהִשְׁתַּתֵּף בְּ„יִזְכּוֹר", לְהַזְכִּיר בִּדְבַר־מָה אֶת חֲבֵרָיו הַמְּבְהָקִים, שֶׁנָּפְלוּ חָלָל, וּבֵינְתַיִם נִפְקַד מְקוֹמוֹ - וְגַם הוּא בַּנִּזְכָּרִים.

שְׁמוּאֵלִי לֹא נָפַל חָלָל — לִבּוֹ נִקְרַע. סוֹפוֹ הוֹכִיחַ, שֶׁלִּבּוֹ, בְּעֵרֶךְ לְגַבֵּי אֲחֵרִים, הָיָה מֵחֹמֶר דַּק יוֹתֵר. וְאוּלָם הוּא לֹא רָצָה לִדְרוֹשׁ בָּרוֹפְאִים, פֶּן יֶאֶסְרוּ עָלָיו אֶת הָעֲבוֹדָה, פֶּן יִגְזְלוּ מִמֶּנּוּ אֶת עִקַּר חַיָּיו.

אֵיזֶהוּ הָרוּחַ הָאַמִּיץ? — זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְאַמֵּץ אֶת הַגּוּף הַחַלָּשׁ. בְּזֹאת יִבָּחֵן הָרוּחַ. וְרוּחוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵלִי — הַבְּחִינָה עָלְתָה לוֹ יָפֶה. הַגּוּף הַחַלָּשׁ אָמַר: גִּבּוֹר אֲנִי — וְהָיָה גִּבּוֹר.

מְעַטִּים הָיוּ יְמֵי חַיָּיו, אֵיזוֹ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, אֲבָל כִּמְעַט כָּל מַה שֶּׁעָבַר עַל הַמַּחֲשָׁבָה הַיְהוּדִית בַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת, כָּל זַעֲזוּעֵי חַיֶּיהָ מָצְאוּ הֵד בְּנַפְשׁוֹ: תּוֹרָה, הַשְׂכָּלָה, חֲסִידוּת, סוֹצִיאַלִיּוּת — וְהַמַּדְרֵגָה הָאַחֲרוֹנָה...

...בְּחֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת שָׁנָה זוֹ, בְּאַחַת הַיְשִׁיבוֹת שֶׁל אֲסֵפַת „הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר" הַשִּׁשִּׁית, הָיָה הַדָּבָר. הַנֶּאֱסָפִים הִתְחַבְּטוּ בִּשְׁאֵלַת־הַשְּׁאֵלוֹת: הֵיכָן הֵם כָּל אֵלֶּה, שֶׁבָּאוּ לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת לַעֲבוֹד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? הַאֻמְנָם גַּם כּוֹחָם שֶׁל אֵלֶּה לֹא הָיָה אֶלָּא בַּפֶּה? וּמַדּוּעַ נִשְׁאַרְנוּ מְעַט מִן הַמְּעַט? מַדּוּעַ דַּוְקָא עַכְשָׁיו, כְּשֶׁהַצֹּרֶךְ בְּפוֹעֵל עִבְרִי הוּא הַכֹּל — אֵין זֶה הָאַחֲרוֹן בְּנִמְצָא? הֵיכָן הֵם טוּבֵי בָּנָיו שֶׁל עַמֵּנוּ? הַעוֹד לֹא אָבְדָה, אֵפוֹא, תִּקְוָתֵנוּ?

אָז קָם הוּא — צָעִיר מְגֻלָּח וְסָפוּר כְּאִישׁ־צָבָא, צָהֹב וְכָחוּשׁ, בְּטוּזוּרְקָה לֹא פְּרַנְטִית כָּל עִקָּר, בַּעַל קוֹמָה לְמַעְלָה מִבֵּינוֹנִית, בַּעַל תְּנוּעוֹת שֶׁל מִי שֶׁהִקְדִּישׁ לְפָנִים אֶת כָּל חַיָּיו לַתּוֹרָה, חָבוּשׁ מִטְפַּחַת פַּלָּחִית לְבָנָה בְּרֹאשׁוֹ (בְּחִינַת „וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא... לֹא נָבִיא אָנֹכִי — אִישׁ עוֹבֵד־אֲדָמָה אָנֹכִי"... מִזְּכַרְיָה!) וּבְהַפְסָקוֹת וּבְגִמְגּוּם, כִּמְעַט בְּלַחַשׁ וּבְבַיְשָׁנוּת (בְּחִינַת „וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק אֶל חִכֶּךָ" מִיחֶזְקֵאל!) אֲבָל בְּעִקְבִיּוּת וּבִבְהִירוּת וּבְעַקְשָׁנוּת קִצּוֹנִית, עֲמוֹסִית („בּוֹקֵר אָנֹכִי וּבוֹלֵס שִׁקְמִים... אַתָּה אוֹמֵר לֹא תִנָּבֵא.. לָכֵן כֹּה אָמַר"...) הִזְכִּיר לַחֲבֵרָיו:

— אִם אֶמְצָא חֲמִשָּׁה... אִם אֶמְצָא אֲפִילוּ צַדִּיק אֶחָד וְנָשָׂאתִי לְכָל הַמָּקוֹם... כָּךְ נֶאֱמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ... אֵין אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְיָאֵשׁ... כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ שֶׁעוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ!... לֹא בְּיָדֵינוּ לְהַצִּיל אֶת הָעָם... אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר אֵין הַמְיַחֵס רוֹצֶה בִּגְאוּלָה... אֶפְשָׁר, שֶׁהוּא רוֹצֶה, אֲבָל כְּבָר אֵין כּוֹחַ לִגְאוּלָה... כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ מַצִּיל אֶת עַצְמוֹ. כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ הָעוֹזֵב אֶת הָעִיר... אֶת „הַנְּשִׂיאִים וְרוּחַ — וְגֶשֶׁם אָיִן"... כָּל אֶחָד הָעוֹבֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל... עֲבוֹדַת כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ... גּוֹאֶלֶת אוֹתָנוּ... בּוֹרֵאת קַרְקַע מִתַּחַת לְרַגְלֵינוּ, מַבְטִיחָה אֶת קִיּוּמֵנוּ... אֲנִי רוֹצֶה לוֹמַר... כָּל יְהוּדִי... בִּזְכוּת „כָּל אֶחָד...

נֶאֶמְרוּ הַדְּבָרִים: אֲפִילוּ צַדִּיק אֶחָד. זוֹ, כַּמּוּבָן, הָיְתָה הוֹסָפָתוֹ שֶׁלּוֹ: סֵפֶר בְּרֵאשִׁית דּוֹרֵשׁ לֹא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה....

אֲפִילוּ צַדִּיק אֶ חָ ד...

וְהוּא הָיָה הָאֶחָד, הָאֶחָד מִן הַיְחִידִים. אִישׁ מִן הַמְּצִיאוּת הַיּוֹם־יוֹמִית, אִישׁ הַמֵּבִין אֶת הַמְּצִיאוּת וּתְנָאֶיהָ, אִישׁ הַחוֹלֵם לְהִתְבַּסֵּס עַל הַקַּרְקַע וְעוֹשֶׂה הַכֹּל

בִּשְׁבִיל בְּסוּס זֶה – וְיַחַד עִם זֹאת צַדִּיק וְטָהוֹר, טָהוֹר וְעָדִין – וְחָזָק כַּצּוּר; טוֹב וְאַמִּיץ – וְהַכֹּל מִבִּפְנִים.

בַּאֲחֻזַּת „כִּנֶּרֶת“ עָבַד הָאִישׁ.

* * *

בְּנֵי אָדָם, בְּנֵי חֲלוֹף אָנוּ – לֹא יַלְדֵי נֶצַח. בְּעַל כָּרְחֵנוּ אָנוּ חַיִּים וּמֵתִים, מִן הַבִּלְתִּי נוֹדָע אֶל הַבִּלְתִּי נוֹדָע. כֵּיצַד אָנוּ מֵתִים – אֵין הֶבְדֵּל גָּדוֹל. וְאוּלָם כֵּיצַד אָנוּ חַיִּים – הַלְוַאי, שֶׁכֻּלָּנוּ נַגִּיעַ לְאוֹתָהּ הַמַּדְרֵגָה, שֶׁבָּרֵל וּשְׁמוּאֵלִי, כָּל אֶחָד עַל פִּי דַרְכּוֹ, עָלוּ עָלֶיהָ בְּחַיֵּיהֶם.

וְעַצְמוֹת שְׁנֵיהֶם, כְּעַצְמוֹת יֶתֶר אֲחֵיהֶם, אֲשֶׁר אִתָּם, בְּחֶלְקַת הָאֲדָמָה הַמְעַטָּה אֲשֶׁר בְּיָדֵינוּ בַּגָּלִיל. הַאִם לֹא קְדוֹשָׁה הִיא אַדְמַת הַגָּלִיל?

הַשְּׁמִירָה בִּכְפַר תָּבוֹר.

א.

דִּבְרֵי יְמֵי כְּפַר תָּבוֹר (מֶסְחָה) מְעַנְיְנִים מְאוֹד וְאָפְיָנִים לְכָל הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן. מִיּוֹם שֶׁנּוֹסְדָה הַמּוֹשָׁבָה סָבְלָה מִשְּׁכֵנֶיהָ הַצְּבֵיחִים וְהַמַּעֲרָבִים. הַצְּבֵיחִים הָיוּ מֵאָז הַשַּׁלִּיטִים עַל כָּל הַסְּבִיבָה וְעוֹשִׂים בָּהּ כַּטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם. וּבְהִוָּסֵד הַמּוֹשָׁבָה שָׂמוּ פְּנֵיהֶם אֵלֶיהָ וְאֶל רְכוּשׁ הַיְּהוּדִים. לַיְלָה, לַיְלָה – וּגְנֵבָה חֲדָשָׁה. הֵם הִצְלִיחוּ מְאוֹד בְּמַעֲשֵׂיהֶם, כִּי שׁוֹמְרֵי הַמּוֹשָׁבָה הָעַרְבִים הָיוּ אִתָּם בְּעֵצָה אַחַת.

הָאִכָּרִים סָבְלוּ מְאוֹד, אוּלָם קָצְרָה יָדָם מֵהוֹשִׁיעַ. וַיִּתְחַכְּמוּ וַיָּחֵלּוּ לְהַחֲלִיף אֶת הַשּׁוֹמְרִים: כָּל פַּעַם בָּחֲרוּ בַּגַּנָּב הַמְפֻרְסָם בְּיוֹתֵר, לְמַעַן יִירְאוּ מִפָּנָיו יֶתֶר הַגַּנָּבִים. אֲבָל הַשּׁוֹמְרִים הַקּוֹדְמִים הָיוּ מִתְאַחֲדִים וּבָאִים לִגְנוֹב קְבוּצוֹת, קְבוּצוֹת.

רֹאשׁ הַצְּבֵיחִים אַחְמֶד הָיָה מַטִּיל אֵימָה עַל כָּל הַסְּבִיבָה. וְהַמֶּמְשָׁלָה הִבְטִיחָה חֲמִשִּׁים לִירָה תֻּרְכִּית בִּמְחִיר רֹאשׁוֹ. בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים אֲחָדוֹת שָׂבַע כְּפַר תָּבוֹר יִסּוּרִים קָשִׁים מֵאַחְמֶד. הוּא הָיָה עוֹצֵר אֶת הָאִכָּרִים בִּשְׂדוֹתֵיהֶם, מְצַוֶּה עֲלֵיהֶם בְּ„דִבְרֵי שָׁלוֹם“ לִפְשׁוֹט אֶת הַמְּעִילִים וְלִמְסוֹר לוֹ אֶת הַסּוּסִים. וּפַעַם יָשְׁבוּ לָהֶם הָאִכָּרִים עִם אַחְמֶד וַיְבַלּוּ אֶת עִתָּם בְּשִׂיחָה, וַיִּסְטוֹר אַחְמֶד אֶת אַחַד הָאִכָּרִים עַל פָּנָיו, וְהַלָּה מֵת. סוֹף־סוֹף פָּקְעָה סַבְלָנוּתָהּ שֶׁל הַמֶּמְשָׁלָה וַתָּשֶׂם קֵץ לְחַיֵּי אַחְמֶד. אָז נָפַל גְּאוֹן הַצְּבֵיחִים, וְלֹא יָכְלוּ עוֹד לְהָצִיק לִכְפַר תָּבוֹר.

ב.

וַיָּקוּמוּ הַמַּעֲרָבִים, שְׁכֵנֵי הַמּוֹשָׁבָה מִמִּזְרָח, לְהָצִיק לָאִכָּרִים. הָאִכָּרִים הֻכְרְחוּ לִמְסוֹר לָהֶם אֶת הַשְּׁמִירָה, וְהֵם הֵרֵעוּ לַעֲשׂוֹת מֵהַצְּבִיחִים. הַגְּנֵבוֹת הָיוּ תְּכוּפוֹת, כַּאֲשֶׁר בִּימֵי הַשּׁוֹמְרִים הָרִאשׁוֹנִים, אַךְ עַתָּה גָּדְלָה הַסַּכָּנָה בַּמּוֹשָׁבָה לֹא רַק בַּלַּיְלָה, כִּי אִם גַּם בַּיּוֹם. נְשֵׁי הָאִכָּרִים הָיוּ מִתְיָרְאוֹת לַעֲבוֹר אִשָּׁה לְבֵית שְׁכֶנְתָּהּ. וּלְעִתִּים הָיוּ „שׁוֹמְרֵי יִשְׂרָאֵל" אֵלֶּה עוֹבְרִים בְּחוּצוֹת הַמּוֹשָׁבָה, כְּשֶׁהֵם קוֹרְאִים וּמְאַיְּמִים לִשְׁחוֹט אֶת כָּל הַיְּהוּדִים בִּכְפַר תָּבוֹר. הַמַּצָּב הָיָה נוֹרָא, כִּי גַּם יַד הַפּוֹעֲלִים הָעֲרָבִים, אֲשֶׁר שָׁכְנוּ בְּתוֹךְ בָּתֵּי הָאִכָּרִים, הָיְתָה עִם הַשּׁוֹמְרִים. הַיְּהוּדִים הָיוּ הַמִּעוּט בַּמּוֹשָׁבָה וְהִכִּירוּ בְּחֻלְשַׁת עַצְמָם.

פַּעַם נָפְלָה קְטָטָה בֵּין הָאִכָּרִים וּבֵין הַשּׁוֹמְרִים הָעֲרָבִים וְהִגִּיעַ הַדָּבָר לִידֵי הַכָּאָה. בַּתִּגְרָה הַזֹּאת נִפְצְעוּ יְהוּדִי וַעֲרָבִי. לֹא נוֹדַע, מִי פָּצַע אֶת הָעֲרָבִי. הָאִכָּרִים אָמְרוּ, כִּי פְּצָעָהוּ הַשּׁוֹמֵר הָעֲרָבִי, בִּשְׁיָרָה לַנִּקְהָלִים בִּשְׁעַת הַתִּגְרָה. כַּעֲבוֹר אֵילוּ יָמִים, נִכְנְסוּ הָעֲרָבִים לְתוֹךְ הַמּוֹשָׁבָה, בְּמֶשֶׁךְ שָׁעָה תְּמִימָה יָרוּ עַל הַבָּתִּים וַיִּהְיוּ נְכוֹנִים לְהַחֲרִיב אֶת כָּל כְּפַר תָּבוֹר. הָאִכָּרִים לֹא יָכְלוּ לַעֲמוֹד עַל נַפְשָׁם, וְגַם מִצַּד הַמֶּמְשָׁלָה לֹא נִשְׁקְפָה לָהֶם שׁוּם עֶזְרָה. בְּאֵין מוֹצָא אַחֵר, פָּנוּ אֶל הַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים שֶׁבְּשֶׁגֶ'רָה לָבוֹא לְעֶזְרָתָם. שׁוֹמְרֵי שֶׁגֶ'רָה וּפוֹעֲלֶיהָ הָעִבְרִים מִהֲרוּ וַיָּבוֹאוּ.

אַחַת לִשְׁלֹשָׁה יָמִים הָיוּ הַשּׁוֹמְרִים וְהַפּוֹעֲלִים מִשֶּׁגֶ'רָה מִתְחַלְּפִים בֵּינֵיהֶם. גַּם מִיֶּתֶר מוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל בָּאוּ אִכָּרִים וּפוֹעֲלִים. בַּהֲגָנָה שָׂרְרָה מִשְׁמַעַת נֶאֱמָנָה. הָאִכָּרִים וְהַפּוֹעֲלִים הָיוּ נִשְׁמָעִים לְכָל הַפְּקוּדוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִמִּשְׂרַד הַהֲגָנָה. אִישׁ לֹא הִמְרָה אֶת פִּי הַמְפַקֵּד [1]. כָּךְ הֵגֵנּוּ הַיְּהוּדִים עַל כְּפַר תָּבוֹר בְּמֶשֶׁךְ שָׁבוּעוֹת אֲחָדִים בְּלִי עֶזְרַת הַמֶּמְשָׁלָה.

ג.

בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הַזֶּה לָמְדוּ אִכָּרֵי כְּפַר תָּבוֹר לְהַעֲרִיךְ אֶת הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית וַיִּמְסְרוּ אֶת שְׁמִירַת הַמּוֹשָׁבָה לִידֵי הַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים. הָאִכָּרִים גַּם הִסְכִּימוּ לִדְרִישַׁת הַשּׁוֹמְרִים לְקַבֵּל לַעֲבוֹדָה חֲמִשָּׁה עָשָׂר פּוֹעֲלִים עִבְרִים, אֲשֶׁר יוּכְלוּ לָבוֹא לְעֶזְרָה בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ. הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית הִצְלִיחָה. הָעֲרָבִים מְכַבְּדִים הָיוּ לְ„יוּתֵר" עַל „זְכוּתָם" בִּרְכוּשׁ הָעִבְרִי. וְאִכָּרֵי כְּפַר תָּבוֹר נָחוּ מֵהַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים, אֲשֶׁר הֵעִיקוּ לָהֶם שְׁכֵנֵיהֶם, וַיַּחֲלִיפוּ כֹחַ. בְּיִחוּד שָׂמְחוּ הָאִכָּרוֹת, כִּי עַתָּה יָכְלוּ לְהִתְהַלֵּךְ בַּמּוֹשָׁבָה

---

1) עַיֵּן לְהַלָּן: „רַב שׁוֹמְרִי".

לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ בְּלִי פַּחַד וּמוֹרָא. הָאִכָּרִים חִדְּשׁוּ לַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אֶת הַחוֹזֶה עִם הַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים.

שְׁנָתַיִם עָבְרוּ עַל כְּפַר תָּבוֹר בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה. הַשָּׁנָה – הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית בַּמּוֹשָׁבָה – שָׁבוּ הָאִכָּרִים לָקַחַת פּוֹעֲלִים עֲרָבִים לַעֲבוֹדָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁמִירָה נִשְׁאֲרָה בִּידֵי עִבְרִים. עַל יְדֵי כָּךְ נַעֲשׂוּ הָעֲרָבִים שׁוּב לְאֶזְרָחֵי הַמּוֹשָׁבָה, הִכִּירוּ אֶת חֻלְשָׁתָהּ וְהֵרִימוּ רֹאשׁ. וְהַשְּׁכֵנִים הֵחֵלּוּ לְבַקֵּשׁ לָהֶם תּוֹאֲנוֹת לְהִתְגָּר שׁוּב בַּיְּהוּדִים.

תרס״ח–תרע״א.

הַפּוֹעֲלִים וְהַשּׁוֹמְרִים בְּזִכְרוֹן יַעֲקֹב.

זִכְרוֹן יַעֲקֹב זָכְתָה הַשָּׁנָה לִ״בְדִיקַת חָמֵץ״ כָּזוֹ בְּיַחַס לְפוֹעֲלִים חַקְלָאִים עִבְרִים, שֶׁכְּמוֹתָהּ לֹא הָיְתָה מִיּוֹם הִוָּסֵד הַמּוֹשָׁבָה: לֹא נִשְׁאַר בָּהּ פּוֹעֵל עִבְרִי[1]. לְעֻמַּת זֹאת מִתְרַבִּים פֹּה מִיּוֹם לְיוֹם הַפּוֹעֲלִים הַנָּכְרִים וּמִסְפָּרָם עָלָה עַל מִסְפַּר הַיְּהוּדִים בַּמּוֹשָׁבָה. מִקְצָתָם עוֹבְדִים, מִקְצָתָם יוֹשְׁבִים כָּאן יְשִׁיבַת סְתָם וּמְשׁוֹטְטִים בְּלִי עֲבוֹדָה בְּרֹאשׁ חוּצוֹת. וְיֵשׁ אֲשֶׁר יָבוֹא אִישׁ לְזִכְרוֹן יַעֲקֹב מִמּוֹשָׁבָה סְמוּכָה רוֹכֵב עַל חֲמוֹר אוֹ סוּס וְיִקְשׁוֹר אֶת בְּהֶמְתּוֹ בְּאֶמְצַע הָרְחוֹב, וּבְשׁוּבוֹ לֹא יִמְצָאֶנָּה עוֹד: כְּבָר נִמְצְאוּ קוֹפְצִים עָלֶיהָ, כְּמוּבָן, מֵאוֹתָם הַמְשׁוֹטְטִים בְּלִי עֲבוֹדָה. וְעַל בַּעַל הַבְּהֵמָה לְשַׁלֵּם אֵיזֶה סְכוּם, לְמַעַן תָּשׁוּב אֵלָיו בְּהֶמְתּוֹ. בְּתוֹךְ הַמּוֹשָׁבָה אַתָּה פוֹגֵשׁ תּוֹשָׁב עֲרָבִי אֶחָד מוֹכֵר מַשְׁקֶה, שֵׁנִי סוֹחֵר בְּסַבָּרִיּוֹת, שְׁלִישִׁי – בִּירָקוֹת וכו׳.

שְׁמִירַת הַמּוֹשָׁבָה וּבְנוֹתֶיהָ מְסוּרָה לִידֵי הָאֵיפֶנְדִּי הַגָּדוֹל, הַגִּבּוֹר וכו׳ וכו׳ פ׳ וּבָנָיו מִכְּפַר אִקְזִם, הַנִּמְצָא בְּמֶרְחַק שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת מֵהַמּוֹשָׁבָה בֵּין שְׁלוּחוֹת הַכַּרְמֶל. עַל טִיב הַשְּׁמִירָה בַּמּוֹשָׁבָה, בְּגַנֶּיהָ וּבִשְׂדוֹתֶיהָ יָעִידוּ הָאִכָּרִים עַצְמָם. אִלּוּ הָיוּ הָאִכָּרִים בְּטוּחִים שֶׁתִּשָּׁאֵר לָהֶם, לְכָל הַפָּחוֹת, מַחֲצִית תְּבוּאָתָם, כִּי אָז הָיוּ מְרֻצִּים. הַשָּׁנָה עֲזוּבָה הַמּוֹשָׁבָה כִּמְעַט בְּלִי שְׁמִירָה כַּרְמֵי שְׁקֵדִים הַמִּשְׂתָּרְעִים עַל שֶׁטַח גָּדוֹל; כִּי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מְרֻבּוֹת הַגְּנֵבוֹת, וְאֵין חֶשְׁבּוֹן לָשִׂים שׁוֹמְרִים עֲלֵיהֶם. הַשְּׁמִירָה עוֹלָה לַמּוֹשָׁבָה בְּכֶסֶף רָב.

תרע״א.

---

1) מִלְּבַד פּוֹעֲלֵי הַיֶּקֶב, שֶׁעַל פִּי הַדִּין אָסוּר לְהַחֲלִיפָם בְּזָרִים.

הַשְּׁמִירָה בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן.

בָּאֲסֵפָה הַכְּלָלִית בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן עָמְדָה עַל הַפֶּרֶק שְׁאֵלַת הַשְּׁמִירָה. הַנּוֹאֲמִים הֶרְאוּ עַל חֻלְשַׁת הַמּוֹשָׁבָה בְּמַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לִשְׁמִירָה וּלְבִטָּחוֹן. בְּתוֹר שׁוֹמְרִים מְשַׁמְּשִׁים פֹּה עֲשָׂרָה בֶּדְוִים, הַנִּמְנִים גַּם הֵם בַּחֲבוּרַת גַּנָּבִים. מְקַבְּלִים הֵם כָּאן ,שְׂכַר לֹא יֶחֱרַץ", אִישׁ לְפִי מַצָּבוֹ בַּחֲבוּרָתוֹ. אֵלֶּה הֵמָּה הַמְּגִנִּים עַל הַמּוֹשָׁבָה מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים. אָמְנָם, יְהוּדִי אֶחָד מְמֻנֶּה עַל הַשּׁוֹמְרִים הַלָּלוּ. אֲבָל מַה כּוֹחָהּ שֶׁל הַשְׁגָּחָה זוֹ? הִתְחִילוּ הָאִכָּרִים לְהִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר, אֵיךְ לְתַקֵּן אֶת מַצַּב הַשְּׁמִירָה. הָרַב הִבִּיעַ אֶת דַּעְתּוֹ, כִּי צָרִיךְ לְמַנּוֹת מַשְׁגִּיחַ שֵׁנִי, אֲשֶׁר יְנַהֵל אֶת הַשְּׁמִירָה בְּאֹרַח ,פּוֹלִיטִיקָה".

אֲחָדִים מֵהָאִכָּרִים מָחוּ נֶגֶד טַכְסִיסִים כָּאֵלֶּה, בְּהַרְאוֹתָם כִּי כָּל הַגְּנֵבוֹת מֵהַכְּרָמִים נִגְנְבוּ בִּידִיעַת הַשּׁוֹמְרִים. הֵם טָעֲנוּ: ,בִּידֵי מִי אֲנַחְנוּ מוֹסְרִים אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ? הֲלֹא אַחַד הַשּׁוֹמְרִים הָאֵלֶּה אָסוּר זֶה כַּמָּה עַל רִצְחוֹ נֶפֶשׁ אָדָם סָמוּךְ לַמּוֹשָׁבָה, לְמַעַן גְּזוֹל שִׁבְעָה גְּרָשִׁים? מוּטָב לָנוּ לְהַכְנִיס לְאַט־לְאַט יְהוּדִים לַשְּׁמִירָה. וְהַסְּכוּם הַמּוּצָא לְהַשְׁגָּחָה, הָעוֹלֶה לַאֲלָפִים פְּרַנְקִים, שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין שְׂכַר שׁוֹמְרִים עֲרָבִים לְשֶׁל יְהוּדִים!" אֲבָל קוֹל הַמּוֹחִים הָיָה כְּקוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר. הֻחְלַט לְצָרֵף אֶל הַשְּׁמִירָה ,דִּפְּלוֹמַט" אֶחָד, וּלְמַטָּרָה זוֹ נִקְצַב סְכוּם שֶׁל אֶלֶף פְּרַנְקִים לְשָׁנָה.

וְסוֹף דָּבָר? אַךְ נִרְאָה נִרְאוּ עַל הָעֵצִים הַשְּׁקֵדִים הַיְרֻקִּים הַקְּטַנִּים — וְיַלְדֵי הַשּׁוֹמְרִים הִתְחִילוּ לִקְטוֹף מֵהֶם. וּבְשַׁבָּת שֶׁעָבְרָה שָׁבְרוּ גַנָּבִים בְּעֶצֶם הַיּוֹם חַלּוֹן בְּבֵית פּוֹעֵל, אֲשֶׁר בַּחֲצַר הַ,מִּכְתָּר", וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם חֲפָצִים רַבִּים. וְלִפְנֵי זְמַן מוּעָט שָׁבְרוּ דֶּלֶת בְּאֻרְוָה וְגָנְבוּ זוּג סוּסִים. הַבְּעָלִים שִׁלְּמוּ עֲשָׂרָה נַפּוֹלְיוֹנִים, וְהַסּוּסִים הוּשָׁבוּ.

תרע"א.

הֲ גָ נָ ה.

הַתַּעֲמוּלָה הַתְּמִידִית בָּעִתּוֹנוּת הָעַרְבִית הַשּׁוֹבִינִית הֵבִיאָה, סוֹף־סוֹף, אֶת פֵּרוֹתֶיהָ — הִתְנַפְּלֻיּוֹת, גְּנֵבוֹת וָרֶצַח. הָעֻבְדּוֹת הַלָּלוּ בָּאוֹת לְלַמְּדֵנוּ, כִּי תְּנָאֵי הַהִתְיַשְּׁבוּת בַּגָּלִיל הוּרְעוּ בִּיסוֹדָם, וְכִי אָסוּר לָנוּ לַעֲבוֹר עַל הוֹפָעוֹת אֵלֶּה כִּלְאַחַר יָד. אָמְנָם, אֵין לְהַגְזִים אֶת הַסַּכָּנָה. הִיא אֵינָהּ נוֹגַעַת בְּעֶצֶם קִיּוּמָן שֶׁל הַמּוֹשָׁבוֹת. אוּלָם לְשָׁעָה יְכוֹלוֹת הַהִתְנַפְּלֻיּוֹת לִגְרוֹם לָנוּ נֵזֶק גָּדוֹל. נָחוּץ עַתָּה לִמְצוֹא אֶת הָאֶמְצָעִים הַנְּכוֹנִים, אֲשֶׁר נוּכַל לֶאֱחוֹז בָּהֶם תֵּכֶף וּמִיָּד.

רַעְיוֹן הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית נוֹלַד מִתּוֹךְ הַשְּׁאִיפָה לִבְרוֹא יִשּׁוּב עִבְרִי עוֹמֵד וְקַיָּם בְּכוֹחוֹת עַצְמוֹ. וְהָרַעְיוֹן הַזֶּה גָּמַל בְּיִחוּד לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת, כְּשֶׁהֵחֵלּוּ בַּגָּלִיל הַסִּכְסוּכִים בֵּין הַיְּהוּדִים הַמִּתְיַשְּׁבִים וּבֵין שְׁכֵנֵיהֶם הָעֲרָבִים. הָאִכָּרִים הִסְכִּינוּ לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִכְּאֵי־כוֹחַ יָק"א, וְהַלָּלוּ לֹא פָּסְקוּ מִנַּהֵל מִשְׁפָּטִים שׁוֹנִים, אֲשֶׁר הָיוּ עוֹלִים בְּהוֹצָאוֹת מְרֻבּוֹת וְהוֹעִילוּ מְעַט מְאוֹד בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה. כָּכָה הָבְלְטָה בְּיוֹתֵר תְּבִיעַת הַחַיִּים לִיצִירַת שְׁמִירָה עִבְרִית; הָבְלַט הַהֶכְרֵחַ בַּהֲגָנָה עַצְמִית, בְּכוֹחַ מַמָּשִׁי אֲשֶׁר יַעֲמוֹד בִּפְנֵי הַמִּתְנַפְּלִים. הָאִכָּרִים הֵחֵלּוּ לְקַבֵּל פּוֹעֲלִים עִבְרִים לָעֲבוֹדָה, כִּי הִרְגִּישׁוּ שֶׁעֲלֵיהֶם לִבְרוֹא סְבִיבָה עִבְרִית, לְמַעַן אֲשֶׁר יוּכְלוּ לַעֲמוֹד עַל נַפְשָׁם בְּהִתְנַגֵּשׂ בָּהֶם שְׁכֵנֵיהֶם. בְּאוֹתוֹ הַזְּמָן הֵחֵלּוּ הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים לַעֲבוֹר מִיהוּדָה לַגָּלִיל. הָעֲבוֹדָה וְהַהֲגָנָה הִצְמִידוּ אוֹתָם אֶל אַדְמַת הַגָּלִיל. תְּעוּדָה פְּשׁוּטָה וְנִשְׂגָּבָה הִצִּיבוּ לָהֶם: לְהָרִים אֶת כְּבוֹד הַשֵּׁם הָעִבְרִי בְּעֵינֵי הַשְּׁכֵנִים מִסָּבִיב; וּלְמַעֲנָהּ הִקְרִיבוּ אֶת מֵיטַב אַנְשֵׁיהֶם.

תרע"א.

רֵאשִׁית הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית.

א.

כִּמְעַט כָּל הַשְּׁמִירָה בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל הָיְתָה אָז בִּידֵי הַצֶּ'רְקֶסִים. פְּקִיד הַחַוָּה בְּשֶׁזֶּרָה הִתְיַחֵס, אָמְנָם, אֶל הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בְּאֵמוּן וְהָיָה קָרוֹב בְּדַעְתּוֹ לְהַשְׁקָפוֹתֵיהֶם עַל הַיִּשּׁוּב וְעַל הָעֲבוֹדָה הַלְּאֻמִּית בָּאָרֶץ. אוּלָם לְמַעֲשֶׂה לֹא הֵעֵז לְקַבֵּל שׁוֹמְרִים עִבְרִים, כִּי יָרֵא לְעוֹרֵר עַל יְדֵי כָּךְ אֶת קִנְאוּת הַצֶּ'רְקֶסִים.

וְרַק צַעַד אַחֲרֵי צַעַד וּבְעָמָל רַב הִצְלַחְנוּ לְקַבֵּל אֶת הַשְּׁמִירָה בַּחַוָּה.

יָצָאנוּ לִשְׁמוֹר. לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים, וְהַפָּקִיד הִשְׁכִּים וּמָצָא אֶת שִׁמְשׁוֹת הַחַלּוֹנוֹת מְנֻפָּצוֹת וּבְכָתְלֵי הַבַּיִת תְּקוּעִים כַּדּוּרֵי "מַרְטִין" (רוֹבֶה). הַלַּיְלָה הָיָה לֵיל סְעָרָה, גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף נִתַּךְ אַרְצָה וְקוֹל הַיְרִיּוֹת נִבְלַע בְּתוֹךְ הֶמְיַת הַסְּעָרָה. שְׁנֵי הַשּׁוֹמְרִים לֹא שָׁמְעוּ דָּבָר. הַמִּתְנַפְּלִים הִתְכַּוְּנוּ לְהַפְחִיד אֶת הַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים, לְמַעַן יִסְתַּלְּקוּ מִן הַשְּׁמִירָה.

אָז הֶחְלִיטוּ הַפּוֹעֲלִים לָבוֹא לְעֶזְרַת הַשּׁוֹמְרִים. שַׂמְנוּ מִשְׁמֶרֶת־מַסָּח שֶׁל כָּל הַפּוֹעֲלִים, מִלְּבַד הַשּׁוֹמֵר הַתְּמִידִי וְעוֹזְרוֹ, מֵעִם חֲשֵׁכָה עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר. שָׁכַבְנוּ בְּאָדָם הַגָּדוֹל עַל יַד הַטַּחֲנָה, וְהַנֶּשֶׁק לְצִדֵּנוּ. כָּל זוּג בְּהַגִּיעַ תּוֹרוֹ הָיָה יוֹצֵא וְיוֹשֵׁב בְּמַאֲרָב בְּתוֹךְ מְשׂוּכַת הַצַּבָּר אוֹ בְּנִקִיקֵי הַסְּלָעִים. הָיְתָה עוֹנַת הַגְּשָׁמִים. בַּלֵּילוֹת

הָיָה הַחשֶׁךְ גָּדוֹל וְאִי אֶפְשָׁר הָיָה לִרְאוֹת דָּבָר בְּמֶרְחַק צַעַד. הָאִילָנוֹת, הַסְּלָעִים, הַבָּתִּים, הַכֹּל טָבַע בִּשְׁחוֹרֵי הַמַּחֲשַׁכִּים. קוֹלֵנוּ נִטְרַף בַּסְּעָרָה. כִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת נִמְשְׁכוּ הַמִּשְׁמָרוֹת הַלָּלוּ, עַד שֶׁנּוֹאֲשׁוּ הַמִּתְנַפְּלִים מִתִּקְוָתָם לְהַרְחִיק אוֹתָנוּ מֵהַשְּׁמִירָה.

הַנִּסָּיוֹן הָרִאשׁוֹן הַזֶּה הוֹכִיחַ, שֶׁאִם פּוֹעֲלֵי הַמָּקוֹם לֹא יִהְיוּ מוּכָנִים וּמְכֻשָּׁרִים לַעֲזוֹר לַשּׁוֹמֵר בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה — אֵין כָּל עֵרֶךְ לַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית וְאֵין לָהּ תִּקְוָה לְהַצְלִיחַ.

מִשֶּׁעָבְדָה לִידֵינוּ שְׁמִירַת הַחַוָּה, שַׂמְנוּ אֶת לִבֵּנוּ לַמּוֹשָׁבָה. כָּאן בָּא הַמִּקְרֶה לְעֶזְרָתֵנוּ. בְּאַחַד הַלֵּילוֹת נִגְנְבוּ סוּסָיו שֶׁל אִכָּר אֶחָד, חָבֵר בְּוַעַד הַמּוֹשָׁבָה. הִרְגִּישׁ הָאִכָּר בִּגְנֵבָתוֹ, מִהֵר הַחוּצָה וּמָצָא אֶת הַשּׁוֹמֵר הַנָּכְרִי כְּשֶׁהוּא חוֹזֵר מִן הַשָּׂדֶה. תֵּכֶף הֻבְרַר הַדָּבָר, כִּי הַגְּנֵבָה הִיא מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל הַשּׁוֹמֵר. הֶחְלַטְנוּ לְנַגֵּד אֶת הַבַּרְזֶל כְּשֶׁהוּא רוֹתֵחַ וּפָנִינוּ לְוַעַד הַמּוֹשָׁבָה בְּהַצָּעָה, לְהַעֲמִיד שׁוֹמְרִים עִבְרִים. הַפַּעַם לֹא דָחוּ אוֹתָנוּ הָאִכָּרִים בְּטַעֲנוֹתֵיהֶם הַיְשָׁנוֹת וְהִסְכִּימוּ. וְזוֹ הָיְתָה הַמּוֹשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה, אֲשֶׁר הֶעֱמִידָה שׁוֹמְרִים עִבְרִים. נִשְׁאַר לָנוּ עוֹד לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמְּצוּדָה הַחֲזָקָה בְּיוֹתֵר שֶׁל הַשְּׁמִירָה — אֶת מַרְעִית הַלַּיִל.

ב.

בְּמַחֲצִיתָהּ הַשְּׁנִיָּה שֶׁל תְּקוּפַת הַגְּשָׁמִים, בְּחָדְשֵׁי שְׁבָט וַאֲדָר, כְּשֶׁהָעֵשֶׂב בַּיַּעַר מַגִּיעַ לְגֹבַהּ מַסְפִּיק, מַתְחִילָה מַרְעִית הַלַּיִל אוֹ הָ„רַבִּיעַ" 1). אַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה מְעִיזִים הָאִכָּרִים אֶת כָּל הַמִּקְנֶה — אֶת הַסּוּסִים, אֶת הַפְּרָדוֹת, אֶת הַשְּׁוָרִים וְאֶת הַחֲמוֹרִים — אֶל הַגֹּרֶן וּמִשָּׁם יִנְהֲגוּ אוֹתָם לַמִּרְעֶה. וְלֹא הֲרֵי הַמַּרְעִית בַּלַּיְלָה כְּבַיּוֹם. פֹּה בֵּין הֶהָרִים אָסוּר לְהַפְקִיר אֶת הָעֵדֶר לְחֶשְׁכַת הַלַּיְלָה. לֹא רוֹעֶה אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם יִנְהֲגוּ אוֹתוֹ, אֶלָּא מִשְׁמָר שֶׁל פָּרָשִׁים וְרַגְלִים מְזֻיָּנִים יָפֶה. הָרוֹעֶה בַּלַּיְלָה אָזְנוֹ עֵרָה לְכָל רַחַשׁ וָנִיד, עֵינוֹ נוֹקֶבֶת אֶת הָאֲפֵלָה לִתְפּוֹס כָּל צֵל, וְיָדוֹ נֶאֱמָנָה עִם הָרוֹבֶה לְקַבֵּל בְּכָל רֶגַע פְּנֵי אוֹרֵחַ בִּלְתִּי קָרוּא.

וְקָשָׁה וּמְסֻכֶּנֶת שְׁמִירַת הָעֵדֶר מִשְּׁמִירַת הַמּוֹשָׁבָה. בַּמּוֹשָׁבָה יֵשׁ לוֹ לַשּׁוֹמֵר שֻׁתָּפִים בִּשְׁמִירָתוֹ — מַנְעוּלֵי הַבַּרְזֶל שֶׁל הָאֻרְווֹת וְחוֹמַת הָאֲבָנִים סָבִיב לַבָּתִּים. הַכֹּל סָגוּר וּמְסֻגָּר. זָר לֹא יָעֵז לְהִכָּנֵס אַחֲרֵי הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ. הַמָּקוֹם הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאִם רַק יִשָּׁמַע אֵיזֶה רַחַשׁ חָשׁוּד, וְנָתַן הַשּׁוֹמֵר אוֹת בַּחֲלִילוֹ וְיָרָה בְּרוֹבֵהוּ — וְכָל בְּנֵי הַכְּפָר יָבוֹאוּ תֵּכֶף לְעֶזְרָתוֹ. אוּלָם הַמִּרְעֶה הוּא רָחוֹק מִן הַכְּפָר. הַדֶּרֶךְ — רְשׁוּת

1) רַבִּיע — ربيع — rabi' — עוֹנַת צְמִיחַת עֵשֶׂב הַמִּרְעֶה.

הָרַכִּים, לֹא חוֹמָה וְלֹא מַנְעוּל. הָעֲדָרִים מִתְהַלְּכִים בַּמֶּרְחָב, בַּיַּעַר וּבָעֵמֶק, בְּלִי מֶתֶג וָרֶסֶן. שְׁעַת כֹּשֶׁר הִיא לְחַמְסָנִים עַזֵּי־נֶפֶשׁ לִפְשׁוֹט יָדָם בָּעֵדֶר. מְרֻבִּים כָּאן נַפְתּוּלֵי הַשְּׁבִילִים וּמַחֲבוֹאֵי הֶהָרִים, וְנוֹחַ לְהַטְעוֹת אֶת הָרוֹעִים וְהַשּׁוֹמְרִים וּלְהַסְתִּיר אֶת הַשָּׁלָל, בְּלִי שֶׁיִּוָּדְעוּ עִקְּבוֹת הַגַּנָּבִים.

כְּשֶׁהִגִּיעָה בְּחֹרֶף תרס״ח שַׁעְתָּהּ שֶׁל מַרְעִית הַגָּלִיל — הָ„רְבִיעִי" — עָלְתָה בְּיָדֵינוּ לְהַכְנִים אֲחָדִים מִשֶּׁלָּנוּ לְתוֹךְ מִשְׁמֶרֶת הָרוֹעִים[1]. בְּרְבִיעַ זֶה קָרָה לַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה מִקְרֶה שֶׁל תִּגְרַת דָּמִים, אַךְ, לְאָשְׁרֵנוּ, בְּלִי תוֹצָאַת מָוֶת.

ד ב ש ְ ו ַ י ְ ג ֶ ר .

א.

לְאַט, לְאַט נִגְלוּ לִי מַעַרְכֵי לְבָבוֹ. דב קִנֵּא בַּחַיִּים הָעַרְבִיִּים. הַחַיִּים הָאֵלֶּה הָיוּ לוֹ לְסֵמֶל, לְמַשְׂאַת נֶפֶשׁ, לְהוֹד שֶׁבַּחַיִּים. דְּרוֹר, מֶרְחָב וְרוּם הָרִים! אֵיזֶה כֹּחַ וָאוֹן! אֵיזוֹ הַכָּרָה שֶׁל כָּבוֹד, שֶׁל יַחַשׂ עַצְמִי!

הוּא הִתְגַּעְגַּע לְחַיִּים אֵלֶּה. שְׁאִיפָה זוֹ חָיְתָה וְהִרְחִיבָה אֶת שָׁרָשֶׁיהָ בְּקִרְבּוֹ; הִיא הָיְתָה בּוֹ לְמֵנִיעַ רָאשִׁי, לְכֹחַ אֵלֵימֶנְטָרִי.

מַטָּרָה אַחַת עָמְדָה לִפְנֵי שָׁעָה לְנֶגֶד עֵינָיו: לִהְיוֹת שׁוֹמֵר מוֹשָׁבָה אוֹ רוֹעֵה עֵדֶר בַּגָּלִיל. וְאָכֵן, הוּא הָיָה שׁוֹמֵר הַמּוֹשָׁבָה הָעִבְרִי הָרִאשׁוֹן.

ב.

זֶה הָיָה בִּשְׁנַת תרס״ח. עָבַרְתִּי אָז בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן, בִּלִּיתִי יָמִים אֲחָדִים בְּשֶׁגֶרָה וְשָׁם הִכַּרְתִּי אֶת דב אוֹ בֶּרֶלֶה שְׁוַיְגֶר.

הוּא הָיָה אָז נַעַר כְּבֶן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, פָּנָיו רַכִּים, עֵינָיו חַיּוֹת, שְׂעָרוֹ מְסֻלְסָל וְתוּמוֹת שֶׁל נַעֲרָה לוֹ בַּלְּחָיַיִם; עַלִּיזוּת בִּלְתִּי רְגִילָה, קַלּוּת דַּעַת דְּרוֹמִית שֶׁבִּדְרוֹמִית[2]— וְיַחַד עִם זֹאת פָּנִים שְׁלֵוִים.

לֵילוֹת לְבָנָה הָיוּ אָז. וַאֲנוּ הָיִינוּ מְטַיְּלִים עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה. מִן הַגִּבְעָה, שֶׁעָלֶיהָ עוֹמְדִים בִּנְיְנֵי הַחַוָּה, הָיִינוּ יוֹרְדִים אֶל הַמּוֹשָׁבָה וְיוֹצְאִים לִפְרָקִים אֶל הַשָּׂדוֹת. קוֹלוֹת

[1] עין „זכרונות מחיי דב שוינר", עמוד 92.

[2] חרכרים מכונים לדרום רוסית, לאודיסה, שמשם עלה ברלה שוינר לארץ.

שִׁירָה הָיוּ מְמַלְּאִים אֶת כָּל הַמֶּרְחָק. בְּיִחוּד הָיָה פּוֹעֵם צְחוֹק הַכֶּסֶף שֶׁל בֶּרֶלֶה שְׁוַיגֶר, מִשְׁתַּפֵּךְ וּמִשְׁתַּבֵּר כְּגַלִּים אֶל סְלָעִים.

רָאִיתִי אֶת בֶּרֶלֶה אַחַר כָּךְ גַּם בְּמִירוֹן, וּבְרֹאשׁ פִּנָּה רָקַדְנוּ יַחַד לְאוֹר הַיָּרֵחַ. וְתָמִיד אוֹתוֹ בֶּרֶלֶה, אוֹתוֹ הַשּׁוֹבָב, הַצּוֹחֵק, הָרוֹקֵד.

אֲבָל הָיָה הָיָה גַּם בֶּרֶלֶה אַחֵר, בֶּרֶלֶה הַשּׁוֹמֵר. בְּשָׁעָה מְאֻחֶרֶת בַּלַּיְלָה, כְּשֶׁהָיָה מְטַיֵּל בֵּין הַשִּׂיחִים וְהַסְּלָעִים בִּסְבִיבוֹת שְׁזוּרָה, וְהַיָּרֵחַ מִתְכַּסֶּה אוֹ גוֹוֵעַ, אָז הִתְהַוָּה רְצִינִי. לֹא בֶּרֶלֶה כִּי אִם דֹּב שְׁוַיְגֶר. וְגַם בְּאוֹתָם הָרְגָעִים שֶׁשּׁוֹחַחְנוּ עַל הָאָרֶץ, עַל הַגָּלִיל וְעַל הַשְּׁמִירָה, הָיוּ נִרְאִים עַל מִצְחוֹ קְמָטִים בּוֹדְדִים.

וְעִם אוֹתָם הַקְּמָטִים בָּאָה גַּם הִתְיַחֲסוּת אַחֶרֶת לַכֹּל. חִבַּת הָאָרֶץ נִכְנְסָה הָלוֹךְ וְהַעֲמֵק אֶל לִבּוֹ. בֶּרֶלֶה הֵחֵל לְדַבֵּר עִבְרִית. נִכָּר הָיָה, שֶׁמִּלְבַד עֲבָרוֹ אֲשֶׁר עַל גְּדוֹת הַיָּם הַשָּׁחוֹר הִתְחִיל בֶּרֶלֶה לְהַרְגִּישׁ גַּם עָבָר אַחֵר, עָבָר הַקָּשׁוּר בְּדוֹרוֹת אָבוֹת לוֹחֲמִים, אֲשֶׁר לִפְנֵי אַלְפַּיִם שָׁנָה חֵרְפוּ אֶת נַפְשָׁם לָמוּת בִּמְקוֹמוֹת אֵלֶּה. לֵילוֹת הַגָּלִיל הַמְסֻכָּנִים עָשׂוּ לְאַט לְאַט אֶת הַנַּעַר לְאִישׁ.

זִכְרוֹנוֹת מֵחַיֵּי דֹּב שְׁוַיְגֶר.

בְּרֵאשִׁית שְׁנַת תרס"ח קָרָה הַמִּקְרֶה הַבָּא. בֵּין אֶחָד מֵאִכָּרֵי גְּדֵרָה וּבֵין עַרְבֵי הַכְּפָר הַסָּמוּךְ קָטָרָה הָיְתָה הִתְנַגְּשׁוּת, וְאַחַד הָעֲרָבִים נִפְצַע. תֵּכֶף הִתְאַסֵּף הָמוֹן רַב שֶׁל עֲרָבִים מְזֻיָּנִים, הִקִּיפוּ אֶת הַמּוֹשָׁבָה וַיִּדְרְשׁוּ. כִּי יִמְסְרוּ לְיָדָם אֶת הָאִכָּר. לְעֶזְרַת גְּדֵרָה חָשׁוּ אִכָּרִים וּפוֹעֲלִים מֵהַמּוֹשָׁבוֹת הַסְּמוּכוֹת. בֶּרֶלֶה עָבַד אָז בְּבֵית הַסֵּפֶר הַחַקְלָאִי „מִקְוֵה־יִשְׂרָאֵל".

כְּשֶׁהִגִּיעָה לְשָׁם שְׁמוּעַת הַהִתְנַפְּלוּת, הָיוּ בֶּרֶלֶה וּשְׁנַיִם מֵחֲבֵרָיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁרָצוּ לְעֶזְרַת גְּדֵרָה. וּבְלִי נְטוֹל רְשׁוּת מֵאֵת מְנַהֵל בֵּית הַסֵּפֶר, יָצְאוּ לְדַרְכָּם בְּחֶשְׁכַת הַלַּיְלָה. לִגְדֵרָה בָּאוּ, כְּמוּבָן, לְאַחַר הַמַּעֲשֶׂה, אוּלָם בְּשׁוּבָם קִדְּמָה אוֹתָם הַבְּשׂוֹרָה, כִּי הוּצְאוּ מִבֵּית הַסֵּפֶר בַּעֲוֹן הֲפָרַת הַמִּשְׁמַעַת.

בֶּרֶלֶה בָּא לִשְׁזוּרָה בִּימֵי הַוַּעַד „הַשּׁוֹמֵר". הוּא הִתְמַסֵּר כֻּלּוֹ לְרַעְיוֹן הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית וַיְהִי לְרוֹעֶה לַיְלָה בְּיַעַר שְׁזוּרָה — הָרוֹעֶה הָעִבְרִי הָרִאשׁוֹן.

עָלָיו הָיָה לְהָגֵן עַל עֶדְרֵי הַמּוֹשָׁבָה מִפְּנֵי הַשּׁוֹדְדִים אֲשֶׁר בִּסְבִיבָה. בְּאֹמֶץ לִבּוֹ שֶׁהֶרְאָה בַּשְּׁמִירָה קָנָה לוֹ שֵׁם בְּכָל הַגָּלִיל. וְכַאֲשֶׁר עָמַד כְּפַר תָּבוֹר בְּסַכָּנָה

בְּקַיִץ תרס״ח, וְכָל אַחַת מִמּוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל נִיסָה חֵלֶק מֵאֲנָשֶׁיהָ לְעֶזְרָתוֹ, נִקְרָא בֶּרֶלֶה שָׁמָּה. וְהוּא, הַצָּעִיר לְיָמִים, הָיָה מְפַקֵּד הַהֲגָנָה. הוּא קָבַע אֶת דִּירָתוֹ בְּבֵית הַסֵּפֶר שֶׁל הַמּוֹשָׁבָה וּמִשָּׁם הֶעֱלָה אֶת הַהֲגָנָה לְמִפְעָל שֶׁל טַכְסִים וְשִׁטָּה. וְהַהֲגָנָה בִּכְפַר תָּבוֹר הִצְלִיחָה.

בְּחֹרֶף תרס״ט נוֹסְדָה עַל יַד טְבֶרְיָה הַמּוֹשָׁבָה מִצְפָּה. בֶּרֶלֶה הָלַךְ לְשָׁם מִשְׁזֵרָה, וּבַדֶּרֶךְ הִתְנַפְּלוּ עָלָיו עֲרָבִים וְאָמְרוּ לָקַחַת אֶת נִשְׁקוֹ מִיָּדוֹ. הוּא הִתְגּוֹנֵן בְּיֶרִי תְּכוּפוֹת. הָעֲרָבִים לֹא יָכְלוּ לָגֶשֶׁת אֵלָיו, אֲבָל כַּדּוּרֵיהֶם הִדְבִּיקוּהוּ וּפְצָעוּהוּ. חֲבֵרָיו הוֹבִילוּהוּ לִטְבֶרְיָה, וְשָׁם נִפְטַר בֶּרֶלֶה בִּדְמִי יָמָיו.

הוֹשֵׁב הָעֵדֶר.

בְּכָל פִּנּוֹת הַגָּלִיל הָיָה יָדוּעַ שֵׁם מֵאִירְ׳קֶה[1]. גַּם פּוֹעֲלִים, גַּם אִכָּרִים יָדְעוּ, מַה גָּדוֹל כֹּחוֹ וְעֻזּוֹ. גַּם עֲרָבִים רַבִּים תָּמְהוּ לוֹ, אַף יָרְאוּ מִפָּנָיו.

הָיָה זֶה יוֹם קַיִץ. עָמְדוּ הַשָּׁעוֹת הַבְּהִירוֹת שֶׁלְּאַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם. אֲנַחְנוּ הַשּׁוֹמְרִים יָשַׁבְנוּ יַחַד עִם מֵאִירְ׳קֶה וְשׂוֹחַחְנוּ עַל חִזּוּק הַשְּׁמִירָה בַּמּוֹשָׁבָה. צֹרֶךְ יֵשׁ בַּדָּבָר: הַשֵּׁיךְ וַאֲנָשָׁיו אוֹמְרִים לְהִתְנַפֵּל עַל יַבְנְאֵל. וּפִתְאוֹם... קוֹלוֹת בַּמּוֹשָׁבָה. רַעַשׁ וּמְהוּמָה, הָאִכָּרִים קוֹרְאִים לְעֶזְרָה: הַשּׁוֹמְרִים! הַשּׁוֹמְרִים!

מִהַרְנוּ לְהִתְלַבֵּשׁ, טָעַנּוּ אֶת הַנֶּשֶׁק וְיָצָאנוּ הַשָּׂדֶה. וְהִנֵּה עֲרָבִים מְנִיסִים אֶת עֵדֶר הַמּוֹשָׁבָה לְצַד הַיַּרְדֵּן. בְּרֹאשׁ כֻּלָּנוּ רָכַב עַל סוּסָתוֹ מֵאִירְ׳קֶה, כְּשֶׁ„אַבּוּ־חַמְשָׁה״ שֶׁלּוֹ (כָּךְ הָיָה קוֹרֵא לְרוֹבֵהוּ הַמַּרְטִינִי הַמְחֻמָּשׁ) בֵּין כְּתֵפָיו. כְּחֵץ מִקֶּשֶׁת זִנֵּק־קָפַץ לִרְדּוֹף אַחֲרֵי הַשּׁוֹדְדִים. וְאַחֲרָיו — הַמּוֹשָׁבָה כֻּלָּהּ, מִי עַל סוּסוֹ וּמִי עַל פִּרְדָּתוֹ וּמִי בְּרַגְלָיו. הַכֹּל רָצִים אַחֲרֵי מֵאִירְ׳קֶה לַעֲזוֹר לוֹ בְּמִלְחַמְתּוֹ. וְהוּא בִּהְיוֹתוֹ עֲדַיִן יָחִיד בַּשָּׂדֶה, נִלְחַם בָּעֲרָבִים וְהִתְאַמֵּץ לְהָשִׁיב אֶת הָעֵדֶר. בִּשְׁתֵּי יְרִיּוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת הִפִּיל אַרְצָה סוּסָה עֲרָבִית. רֶגַע רָפוּ יְדֵי הַמִּתְנַפְּלִים וְנֶחֶלְשָׁה הֶעָזָתָם. וְאוּלָם מִיָּד תָּקְפָה אוֹתָם רוּחַ נְקָמָה אֲיֻמָּה, וּכְבָרָד כַּדּוּרִים נִתַּךְ עַל מֵאִירְ׳קֶה. וַיִּפְגַּע כַּדּוּר בְּאַחַת מֵרַגְלָיו וַיִּפְצָעֵהוּ.

וּבֵינְתַיִם, וְכָל הַמּוֹשָׁבָה כְּבָר מִשְׁתַּתֶּפֶת בַּמִּלְחָמָה.

לֹא עַל נְקַלָּה הִסְכִּים מֵאִירְ׳קֶה לָשׁוּב לַמּוֹשָׁבָה, לְמַעַן הוֹצִיא אֶת הַכַּדּוּר וְלַחֲבוֹשׁ אֶת הַפֶּצַע.

---

1) עין להלן „מאיר חזנוביץ׳“.

— רוֹצְחִים שֶׁכְּמוֹתְכֶם! — נָתַן עָלֵינוּ בְּקוֹלוֹ: — מַדּוּעַ אֵינְכֶם נוֹתְנִים לִגְמוֹר אֶת אֲשֶׁר הַחִלּוֹנוּ. הֵן צָרִיךְ לְהַצִּיל אֶת הָעֵדֶר.

בְּעָמָל רַב עָלָה בִּידֵי חֲבֵרָיו לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו וְלַהֲשִׁיבוֹ לַמּוֹשָׁבָה. בְּבֵית־הָרְפוּאוֹת רָחֲצוּ אֶת הַפֶּצַע, הוֹצִיאוּ אֶת הַכַּדּוּר וְחָבְשׁוּ אֶת רַגְלוֹ. צִוּוּ עָלָיו לִשְׁכַּב בִּמְנוּחָה, בְּלִי הָנֵעַ אֵיבָר. אֲבָל הוּא לֹא שָׁכַב. אַךְ עָבְרוּ רְגָעִים וּמִן הַשָּׂדֶה נִשְׁמְעוּ יְרִיּוֹת, עָלָה עַל הַסּוּסָה וְאֶל הַשָּׂדֶה. הוּא מְכַוֵּן רוֹבֵהוּ קוֹלֵעַ וּמַפִּיל אַרְצָה סוּסָה שְׁנִיָּה. רוּחַ־גְבוּרָה לָבְשָׁה אֶת אַנְשֵׁי הַמּוֹשָׁבָה. כְּהֶרֶף־עַיִן וְכָל יַבְנְאֵל נִצָּבָה עַל הַגִּבְעָה הַנִּשָּׂאָה, בָּעֶמְדָּה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר, בַּדֶּרֶךְ אֶל עֵמֶק הַיַּרְדֵּן. הָעֲרָבִים נָסוּ וְהָעֵדֶר הַגָּזוּל נִצָּל.

מֵאִירְקֶה וְאִכָּרִים אֲחָדִים מִיַּבְנְאֵל וּמִבֵּית־גַּן אָסְפוּ אֶת הַבְּהֵמוֹת הַמְּבֹהָלוֹת וּלְעֵת עֶרֶב שָׁבוּ אֶל הַמּוֹשָׁבָה עִם הָעֵדֶר הַמֻּצָּל. כָּל הַמּוֹשָׁבָה מְקַדֶּמֶת בִּבְרָכוֹת אֶת פְּנֵי הַשָּׁבִים.

הַשְּׁמִירָה בַּחֲדֵרָה.

בְּנֵי רְחוֹבוֹת שָׁלְחוּ לַחֲדֵרָה וַעֲדָה שֶׁל אַרְבָּעָה אֲנָשִׁים לַחְקוֹר אֶת מַצַּב הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית. אַחֲרֵי אֲשֶׁר שָׁבוּ חַבְרֵי הַוַּעֲדָה, הִזְמִין וַעַד הַמּוֹשָׁבָה אֶת הַתּוֹשָׁבִים לַאֲסֵפָה כְּלָלִית לָדוּן עַל דְּבַר קַבָּלַת שׁוֹמְרִים עִבְרִים בִּרְחוֹבוֹת. אֶחָד מֵחַבְרֵי הַוַּעֲדָה הַנִּזְכֶּרֶת מָסַר לַנֶּאֱסָפִים אֶת רְשָׁמֵי בִּקּוּרוֹ בַּחֲדֵרָה. בָּרִאשׁוֹנָה דִּבֵּר עַל הַתּוֹצָאוֹת הָרָעוֹת וְהַמַּזִּיקוֹת שֶׁל הַשְּׁמִירָה בַּחֲדֵרָה, לִפְנֵי שֶׁנִּתְקַבְּלוּ שָׁם שׁוֹמְרִים עִבְרִים. נִכְסֵי הַמּוֹשָׁבָה הָיוּ מֵעֵין דְּבָרִים שֶׁבְּהֶפְקֵר. חֵלֶק הָגוּן מֵהַתְּבוּאָה הָיָה נִגְנָב בַּלֵּילוֹת וְנִגְזָל בַּיּוֹם. דּוּרָה חָדְלוּ מִזְּרוֹעַ, כִּי הַשְּׁכֵנִים הָיוּ לוֹקְטִים אוֹתָהּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם לְעֵינֵי כֹּל. הָיוּ מִקְרִים, שֶׁאִכָּר פָּחַד לַעֲבוֹר יְחִידִי בַּעֲגָלָה טְעוּנָה תְּבוּאָה בְּדַעְתּוֹ מֵאִישׁ, שֶׁהוֹדוֹת לַהֲמוֹנֵי הַמְלַקְּטִים שֶׁיְּלַוּוּהוּ, יָשׁוּב לַמּוֹשָׁבָה בַּעֲגָלָה רֵיקָה. בְּנֵי חֲדֵרָה הָיוּ רְגִילִים לִרְאוֹת אֶת שְׁכֵנֵיהֶם הוֹטְבִים אֵיקָלִפְּטוּסִים סָמוּךְ לְבָתֵּיהֶם וְאִישׁ אֵינוֹ גוֹעֵר בָּהֶם. הַשּׁוֹמְרִים הַנָּכְרִים הָיוּ מְקַבְּלִים אֶת שְׂכָרָם וּמִשְׁתַּתְּפִים בִּגְנֵבוֹת וּבִגְזֵלוֹת שׁוֹנוֹת, בְּנֵי הַמּוֹשָׁבָה הָיוּ בָּאִים עַל יְדֵי כָּךְ לְעִתִּים קְרוֹבוֹת לִמְרִיבוֹת וְתִגְרוֹת עִם שְׁכֵנֵיהֶם וְעוֹשְׁקֵיהֶם.

כְּשֶׁנּוֹכְחוּ בְּנֵי חֲדֵרָה, כִּי „בָאוּ מַיִם עַד נֶפֶשׁ", הֶחְלִיטוּ לְנַסּוֹת וּלְהַחֲלִיף אֶת הַשּׁוֹמְרִים הַנָּכְרִים בִּיהוּדִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאִכָּרֵי חֲדֵרָה מְעַטִּים הֵם, בְּכָל זֹאת

קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְשַׁלֵּם שָׂכָר גָּדוֹל לַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים. וְאָמְנָם נוֹכְחוּ מַהֵר, כִּי יָצָא הֶפְסֵדָם בִּשְׂכָרָם. עָבְרָה רַק כְּשָׁנָה מֵאָז הָפְקְדָה הַמּוֹשָׁבָה בִּידֵי שׁוֹמְרִים עִבְרִים, וּלְתוֹשָׁבֵי חֲדֵרָה עָמַד רֶוַח וְהַצָּלָה. חֲדֵרָה מִשְׂתָּרַעַת עַל שֶׁטַח, הָעוֹלֶה יוֹתֵר מִשְּׁלשִׁים אֶלֶף דוּנָמִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעַל אַדְמָתָהּ נְטוּעִים מֵאוֹת אַלְפֵי אֵיקַלִּפְּטוּסִים, וּבְכָל זֹאת הִצְלִיחוּ הַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים לִגְאוֹל אֶת הַמּוֹשָׁבָה מִידֵי חוֹמְסֶיהָ. הֵם הֵיטִיבוּ לְהַקִּיף אֶת גְּבוּלֵי הַמּוֹשָׁבָה וְהִשְׁגִּיחוּ יָפֶה עַל כָּל נָכְרִי שֶׁבָּא בִּגְבוּל אַדְמַת הַיְּהוּדִים. הָאִכָּרִים זָרְעוּ דוּרָה וַיִּקְצְרוּהָ בְּרִנָּה, כִּי הֵבִיאָה לָהֶם פְּרִי בְרָכָה. הִגִּיעַ הַדָּבָר לִידֵי כָךְ, כִּי גַם חוֹכֵר הָעָשׂוֹר, הַנּוֹהֵג לְנַכּוֹת מֵהַמַּגִּיעַ לוֹ עַל פִּי הָעֲרָכַת הַגֹּרֶן כַּמּוּת יְדוּעָה שֶׁל תְּבוּאָה מִשּׁוּם הַגְּנֵבוֹת, לֹא נִכָּה הַשָּׁנָה כְּלוּם, יַעַן אֲשֶׁר לֹא נִגְרַע מֵהַגֹּרֶן אַף גַּרְגִּיר אֶחָד. בִּכְלָל, שְׂבֵעִים בְּנֵי חֲדֵרָה רָצוֹן מֵהַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים וְחִדְּשׁוּ אִתָּם אֶת הַחוֹזֶה גַּם לַשָּׁנָה הַבָּאָה.

בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה הִתְבַּלְּטוּ גַם הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁל הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית. רֵאשִׁית, אֵין הַשּׁוֹמְרִים הָעִבְרִים מַכִּירִים אֶת שְׁכֵנֵי הַסְּבִיבָה, אֶת מִנְהֲגֵיהֶם וְאֶת יַחֲסֵיהֶם לִבְנֵי הַמּוֹשָׁבָה; וּלְפִיכָךְ נִכְשְׁלוּ לִפְעָמִים בְּאִי זְהִירוּת, אֲשֶׁר גָּרְמָה לְאֵי־אֵלּוּ סִכְסוּכִים. שֵׁנִית, הַשּׁוֹמְרִים הָיוּ מִתְחַלְּפִים לִפְרָקִים. בְּיִחוּד כְּשֶׁאֵרַע מְאֹרָע שֶׁל סַכָּנָה בְּמוֹשָׁבָה גְּלִילִית, נָהֲגוּ לְהַעֲבִיר לְשָׁם אֶת טוּבֵי הַשּׁוֹמְרִים מֵחֲדֵרָה. כַּעֲבוֹר חֲצִי שָׁנָה הָבְרַר, כִּי אֶת הַכִּוּוּן „הַפּוֹלִיטִי“ שֶׁל הַשְּׁמִירָה מוּטָב לִמְסוֹר לִידֵי וַעַד הָאִכָּרִים, אֲשֶׁר אֶת דַּעְתּוֹ צָרִיךְ „הַשּׁוֹמֵר“ לְהִתְחַשֵּׁב תָּמִיד. הַשּׁוֹמְרִים כְּמוֹ כֵן נֵאוֹתוּ לְהִשָּׁאֵר בַּשָּׁנָה הַבָּאָה בִּקְבִיעוּת בַּמּוֹשָׁבָה.

תרע״ב.

הִתְפַּשְּׁטוּת הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית.

הַשְּׁמִירָה, הֶעָנָף הַצָּעִיר שֶׁל הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית, הִתְרַחֲבָה הַשָּׁנָה בְּמִדָּה מְרֻבָּה. דַּהֲרוֹת סוּסֵי הַ„חַיָּלִים“[1] הָעִבְרִים וּצְפִירוֹת הַשּׁוֹמְרִים בַּלֵּילוֹת כְּבָר נִשְׁמְעוּ בְּכָל מוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן, חוּץ מִמִּלְחָמִיָּה, בַּחֲדֵרָה וּבְחַוּוֹת יְהוּדָה. עוֹד מְעַט וְגַם לִרְחוֹבוֹת יַחְדּוֹר הַשּׁוֹמֵר הָעִבְרִי. בִּכְלָל, רַעְיוֹן הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית, אֲשֶׁר לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת נֶחְשַׁב בְּעֵינֵי רַבִּים לְרַעְיוֹן־רוּחַ, הוֹלֵךְ וְכוֹבֵשׁ אֶת הַלְּבָבוֹת. בַּמּוֹשָׁבוֹת הוֹלֶכֶת וְגוֹבֶרֶת הַנְּטִיָּה לִשְׁמִירָה עִבְרִית.

תרע״א.

1) לְשׁוֹמֵר־רוֹכֵב הָיוּ קוֹרְאִים – „חַיָּל“.

מֶרְחַבְיָה וְתֵל־עָדָשׁ.

א.

קְטַנָּה וְצָרָה הִיא עֶמְדָתֵנוּ בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל, וְאוּלָם הוֹלֶכֶת הִיא וּמִתְרַחֶבֶת, הוֹלֶכֶת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת. לִפְנֵי אַרְבַּע שָׁנִים עָמַדְנוּ עֲדַיִן מִחוּץ לָעֵמֶק בְּרוּךְ הָאֱלֹהִים וַעֲשִׁיר הַטֶּבַע הַזֶּה, וְרַק הַלֵּב עָרַג אֵלָיו בְּלִי הֶרֶף. כִּבּוּשׁ מֶרְחַבְיָה הָיָה הַצַּעַד הַיִּשּׁוּבִי הָרִאשׁוֹן, וְאַחֲרָיו בָּא עַתָּה צַעַד שֵׁנִי — תֵּל עָדָשׁ.

כַּמָּה אֹמֶץ לֵב וְחֵרֶף נֶפֶשׁ נִדְרַשׁ בִּשְׁבִיל לִכְבּוֹשׁ אֶת מֶרְחַבְיָה. מִי מֵאִתָּנוּ אֵינוֹ זוֹכֵר אֶת הַהִתְנַפְּקֻיּוֹת וְאֶת הַצָּרוֹת, אֲשֶׁר עָבְרוּ עַל הַכּוֹבְשִׁים הָרִאשׁוֹנִים בָּעֵמֶק, עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לִכְפָר פּוּלָה, הִיא מֶרְחַבְיָה. אֵיזוֹ תַּעֲמוּלַת שִׂטְנָה הִתְעוֹרְרָה בְּמַחֲנֵה הַנּוֹצְרִים לְרַגְלֵי מַעֲשֶׂה זֶה שֶׁל הַיְהוּדִים! וּבֶאֱמֶת הָיָה הָעֵמֶק מֵאוֹת בַּשָּׁנִים רֵיק מִיהוּדִים. וּלְפֶתַע פִּתְאוֹם, וְהִנֵּה שִׁירַת הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית מִשְׁתַּפֶּכֶת בָּעֵמֶק וְהוֹלֶכֶת הָלוֹךְ וְהִתְפַּשֵּׁט, עַד אֲשֶׁר נָגְעָה בְּנֶפֶשׁ נַצֶּרֶת. הַמִּשְׁטָמָה בַּת אַלְפֵי שָׁנִים הִתְגַּבְּרָה בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְתוֹצְאוֹתֶיהָ הֲלֹא גְלוּיוֹת וִידוּעוֹת לְכֻלָּנוּ[1]. אוּלָם הוֹדוֹת לְמִרְצָם וְלַחֲרִיצוּתָם שֶׁל הַפּוֹעֲלִים־הַשּׁוֹמְרִים, שֶׁלֹּא חָסוּ עַל כָּל עָמָל וְקָרְבָּן, עָלָה סוֹף סוֹף בִּידֵי הַיְהוּדִים לִתְפּוֹס אֶת הָעֶמְדָה הַחֲשׁוּבָה הַזֹּאת — הָרִאשׁוֹנָה וְהַמֶּרְכָּזִית בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל.

עַתָּה כְּבָר הִכִּירוּ אֶת הַיְהוּדִים בָּעֵמֶק, כְּמוֹ שֶׁהַיְהוּדִים גַּם הֵם כְּבָר הִכִּירוּ אֶת הָעֵמֶק — וְהַקֶּשֶׁר הוֹלֵךְ וּמִתְחַזֵּק בֵּינֵיהֶם.

ב.

וְהִנֵּה הִתְקָרַבְנוּ עוֹד יוֹתֵר אֶל נַצֶּרֶת: תֵּל עָדָשׁ שׁוֹכֶנֶת בְּקִרְבַת הָרֵי נַצֶּרֶת. בַּעַל הַקַּרְקָעוֹת הָעֲרָבִי סֶרְסוּק בָּנָה פֹּה לִפְנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים חָצֵר, שֶׁבָּהּ דָּרִים עַד הַיּוֹם הַחוֹכְרִים הָעֲרָבִים. הַיְהוּדִים הִתְיַשְּׁבוּ בְּפִנָּה אַחַת שֶׁל הֶחָצֵר הַזֹּאת.

קְבוּצַת תֵּל־עָדָשׁ סֻדְּרָה עַל יְדֵי „הַשּׁוֹמֵר", וּבְרֹאשָׁהּ עוֹמְדִים הַחֲבֵרִים כּוֹבְשֵׁי מֶרְחַבְיָה. הַקְּבוּצָה הִיא בַּת תִּשְׁעָה חֲבֵרִים, וְאִתָּהּ עוֹבְדִים גַּם פּוֹעֲלִים אַרְעִיִּים. מֵהֶם עֲסוּקִים בְּהַתְקָנַת הָאֻרְוָה וְהַבִּנְיָנִים. וּמֵהֶם — בְּהַעֲבָרַת הַצְּרִיפִים מִמֶּרְחַבְיָה וַהֲקָמָתָם. עַתָּה עוֹבְדִים פֹּה בְּסַךְ הַכֹּל כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ, הַשּׁוֹכְנִים כֻּלָּם לְפִי שָׁעָה בְּצָרִיף אֶחָד: לְמַטָּה הַמִּטְבָּח וּלְמַעְלָה חַדְרֵי הַשֵּׁנָה. רֹשֶׁם מְעוֹדֵד עוֹשָׂה הַקְּבוּצָה בַּמָּקוֹם הֶחָדָשׁ. לְפָנֶיךָ מִשְׁפָּחָה אַחַת הַחֲדוּרָה רֶגֶשׁ וְרָצוֹן מְשֻׁתָּפִים לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמָּקוֹם, וִיהִי מָה!

תרע"ד.

---

1) אֵלֶּה הֵן הַהִתְנַפְּלֻיּוֹת הַמְּרֻבּוֹת שֶׁל עַרְבֵי הַסְּבִיבָה עַל מֶרְחַבְיָה. עַיֵּן „מרחביה".

זִכְרוֹנוֹת מֵחַיֵּי יְחֶזְקֵאל נִיסָנוֹב.

חֲבֵרֵנוּ הַמָּנוֹחַ יְחֶזְקֵאל נוֹלַד לְמִשְׁפַּחַת יְהוּדִים הֲרָרִים בִּשְׁנַת תרמ״ו בְּקַוְקַז, בְּעִיר טֵימִיר־חָן־שׁוּרָה. עַד שְׁנַת שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לָמַד בְּעִירוֹ לִקְרוֹא וְלִכְתּוֹב פַּרְסִית, אַחַר כָּךְ שְׁלָחוֹ אוֹתוֹ אָבִיו לִלְמוֹד אֶת מְלֶאכֶת הַחַיָּטוּת. כִּמְלֹאת לוֹ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבַר לְבַקוּ. בְּעָבְדוֹ שָׁם נִסְפַּח לְהִסְתַּדְּרוּת „פּוֹעֲלֵי צִיּוֹן״ הַקְּרוֹבָה לְלִבּוֹ: לֵב עִבְרִי הֲרָרִי וְלֵב פּוֹעֵל.

וּבִשְׁנַת תרס״ו בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵו הִגִּיעַ יְחֶזְקֵאל עִם קְבוּצָה שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר צְעִירִים לְחוֹף יָפוֹ. פֹּה לֹא נְתָנָם שִׁלְטוֹן הַחוֹף לַעֲלוֹת, וְסוֹף סוֹף עָלוּ בְּחֵיפָה. מֵחֵיפָה הָלַךְ יְחֶזְקֵאל עִם חֲבֵרָיו לְזִכְרוֹן יַעֲקֹב וְשָׁם הִתְחִיל לַעֲבוֹד. וְכַאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה בְּזִכְרוֹן יַעֲקֹב לֹא סִפְּקָה אוֹתוֹ, הֶחְלִיט לָלֶכֶת הַגָּלִילָה, לְמָקוֹם שֶׁבּוֹ הַחַיִּים עוֹדָם חֲדָשִׁים וְרַעֲנַנִּים. כָּאן נִפְגַּשׁ עִם חֲבֵרִים, שֶׁחָלְמוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עַל הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית. בִּהְיוֹתוֹ בְּטִבְעוֹ קָרוֹב לַעֲבוֹדָה שֶׁכָּזוֹ, הִתְחַבֵּר אֲלֵיהֶם מִיָּד וְהָיָה לְאַחַד הַשּׁוֹמְרִים הָרִאשׁוֹנִים בַּגָּלִיל.

מֵאָז הִנְנוּ פּוֹגְשִׁים אוֹתוֹ בְּכָל הַמִּפְעָלִים, שֶׁהַשּׁוֹמְרִים פָּעֲלוּ לְטוֹבַת הָאָרֶץ, וּבְיִחוּד בְּכִבּוּשׁ קַרְקָעוֹת. הוּא נָשָׂא אִשָּׁה וְהִזְמִין גַּם אֶת אִמּוֹ וּמִשְׁפַּחְתּוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּדַעְתּוֹ, כִּי אֶחָיו יִסְתַּגְּלוּ מַהֵר לִתְנָאֵי הָאָרֶץ וְיָבִיאוּ לָהּ בְּרָכָה. בְּיָמָיו הָאַחֲרוֹנִים הִשְׁתַּתֵּף בִּכְבּוּשָׁהּ שֶׁל אַדְמַת פּוּלֶה[1]. וּבְנָסְעוֹ יַחַד עִם חֲבֵרָיו מִפּוּלֶה לְיַבְנְאֵל לְקַבֵּל עֲגָלָה חֲדָשָׁה שֶׁהֻזְמְנָה שָׁם, פְּגָשׁוּ אוֹתָם עֲרָבִים וְהִתְנַקְּשׁוּ לִגְזוֹל מֵהֶם אֶת הַפְּרָדוֹת. כַּמּוּבָן, מוּטָב הָיָה לוֹ לִיחֶזְקֵאל לֵהָרֵג, מִתֵּת אֶת הַפְּרָדוֹת לָעֲרָבִים. וְכֵן הָיָה: הוּא יָרָה לַעֲרָבִי אֶחָד וּפְצָעָהוּ, וַעֲרָבִי שֵׁנִי קָלַע בְּרוֹבֵהוּ לִיחֶזְקֵאל וַהֲרָגָהוּ.

עַל כָּל גְּנֵבַת בְּהֵמָה אוֹ גְּזֵלָה הָיָה יְחֶזְקֵאל אוֹמֵר לִבְעָלֶיהָ: „בְּהֶמְתְּךָ אֵינָהּ, וְאַתָּה נִשְׁאַרְתָּ בַּחַיִּים – הַבּוּז לָךְ!״ אֶת מוֹצָא פִּיו שָׁמַר יְחֶזְקֵאל וְקִיֵּם בְּנַפְשׁוֹ.

חֲבֵרוֹ, שֶׁיִּזְכּוֹר אוֹתוֹ לְעוֹלָם, יִשְׂרָאֵל גִּלְעָדִי.

תרע״א.

מֵאִיר חַזְנוֹבִיץ.

א.

בְּתוֹךְ סְמִטָּה יְהוּדִית בְּמִנְסְק עָבְרוּ שְׁנוֹת יַלְדוּתוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל מֵאִיר חַזְנוֹבִיץ. כְּבָר אָז, בִּשְׁנוֹת ה„חֶדֶר״ וְ„תַלְמוּד־הַתּוֹרָה״, הָיָה אָהוּב כָּל חֲבֵרָיו וְ„נִשְׁמַת״ מַעֲשֵׂי

[1] הִיא מרחביה היום.

מְשׁוּבָתָם. וְאוּלָם אִמּוֹ הָאַלְמָנָה שָׁלְחָה אוֹתוֹ עוֹד בְּיַלְדוּתוֹ לְבַקוּ, לְצַעֲרָם שֶׁל כָּל יוֹדְעָיו. שָׁם הָיָה מֵאִיר לְשׁוּלְיָה שֶׁל חַיָּט.

הַנַּעַר גָּדַל וַיְהִי לְעֶלֶם, וַיִּתְקָרֵב אֶל הַתְּנוּעָה הַצִּיּוֹנִית. וּכְשֶׁבְּנֵי הַנְּעוּרִים יָסְדוּ בְּבַקוּ אֲגוּדָה צִיּוֹנִית, נַעֲשָׂה מֵאִיר לְרוּחַ הַחַיִּים שֶׁבָּהּ. אָמְנָם, כָּל מִי שֶׁיָּדַע מַה מְּעַט מִן הַ„נוֹאֶם" וּמִן הָ„אַגִיטָטוֹר" הָיָה בוֹ, לֹא הָיָה מַאֲמִין, שֶׁהוּא, מֵאִיר, עָמַד בְּרֹאשׁ אֲגוּדָה. אֲבָל אֵלֶּה שֶׁרָאוּ אֶת דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ — הָבֵן יָבִינוּ זֹאת. כִּי הָיֹה הָיָה מֵאִיר מִסּוּג הָאֲנָשִׁים הַנִּלְבָּבִים, שֶׁאֵינָם בָּאִים עָלֶיךָ בְּדִבְרֵי הַשְׁפָּעָה וַאֲגִיטַצְיָה: קִרְבָתוֹ הִיא שֶׁהִשְׁפִּיעָה. „בִּימֵי הַהִשְׁתַּחְרְרוּת" בְּרוּסְיָה, בִּשְׁנַת תרס"ו, חָגְגָה גַּם בַּקוּ, כְּכָל יֶתֶר עָרֵי רוּסְיָה, אֶת חַג נִצְחוֹן הָרֵיבוֹלוּצְיָה. וְאוּלָם לֹא אָרַךְ הֶחָג. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כְּבָר נִשְׁבְּתָה הַשִּׂמְחָה. הַמִּשְׁטָרָה קָרְעָה אֶת הַדְּגָלִים הָאֲדֻמִּים, וְהַחַיָּלִים יָרוּ לַהֲמוֹנִים הַנִּקְהָלִים. יְהוּדִים וְאַרְמֵנִים חָשְׁשׁוּ לְהִתְפָּרְצוּת פּוֹגְרוֹם. הָאַרְמֵנִים הִתְכּוֹנְנוּ, הִזְדַּיְּנוּ. בְּקֶרֶב הַיְּהוּדִים הִתְאַרְגְּנָה חֲבוּרָה קְטַנָּה וְהִשִּׂיגָה נֶשֶׁק. בֵּין חֲבֵרֶיהָ הָיָה מֵאִיר. וּכְשֶׁפָּרְצוּ לְבְסוֹף הַפְּרָעוֹת, וּבֶהָלָה תָּקְפָה אֶת יְהוּדֵי הָעִיר וְהִתְחִילוּ מִתְרוֹצְצִים הֵנָּה וָהֵנָּה וְרָצִים אִישׁ אִישׁ לְבֵיתוֹ, הִתְהַלֵּךְ מֵאִיר בָּרְחוֹבוֹת, כְּשֶׁהָאֶקְדָּח הַטָּעוּן בְּיָדוֹ, וְלִוָּה אֶת הַמְבֹהָלִים לְבָתֵּיהֶם וְהִרְגִּיעַ אוֹתָם.

בְּאוֹתָהּ שָׁנָה גוּפָהּ עָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיְהִי לְאֶחָד מִמְּיַסְּדֵי „הַשּׁוֹמֵר".

ב.

צָעִיר הָיָה מֵאִיר בְּבוֹאוֹ לָאָרֶץ, כִּמְעַט יֶלֶד. לֹא אָהַב לְדַבֵּר, שַׁתְקָן הָיָה — אַחַת הַנְּשָׁמוֹת הָאִלְּמוֹת, הַטְּהוֹרוֹת. תָּמִיד שָׂמֵחַ וַעֲלִיז, בְּשִׁירִים וְרִקּוּדִים לֹא הָיָה דּוֹמֶה לוֹ. בְּשׁוּבוֹ עֶרֶב, עֶרֶב מֵעֲבוֹדָתוֹ בַּשָּׂדֶה — לִפְנֵי הִוָּסֵד „הַשּׁוֹמֵר" עָבַד מֵאִיר בִּשְׂדֵרָה — הָיָה יוֹשֵׁב לוֹ בְּאֵיזוֹ פִּנָּה בַּחֲדַר הַפּוֹעֲלִים, פַּח שֶׁל נֵפְט בְּיָדוֹ, עֵינָיו סְגוּרוֹת לְמֶחֱצָה וְאֶצְבְּעוֹתָיו מַקִּישׁוֹת בַּפָּח. וְהַפַּח כְּאִלּוּ נֶהְפַּךְ לְנֵבֶל: מוֹצִיא מִקִּרְבּוֹ מַנְגִּינוֹת נִפְלָאוֹת, מַנְגִּינוֹת אַסְיָאתִיּוֹת שֶׁל בְּנֵי קַוְקַז, אֶרֶץ בּוֹא מֵאִיר מִשָּׁם, זָרוֹת לָאֹזֶן, אֲבָל לוֹקְחוֹת אֶת הַלֵּב וּמַשְׁרוֹת רוּחַ עֲגוּמָה, עֶצֶב חֲרִישִׁי.

שְׁעַת סְעוּדָה בַּמִּטְבָּח, הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִים. פִּתְאוֹם נֵעוֹר מֵאִיר, קָם מִמּוֹשָׁבוֹ וְנוֹתֵן קוֹלוֹ בַּשִּׁיר — וּמְסַלְּקוֹת הַצַּלָּחוֹת הַצִּדָּה, וְכָל אִישׁ קָם, וְכָל לֵב מִשְׁתַּפֵּךְ בַּשִּׁירָה, בְּשִׁירָה מְיֻחָדָה זוֹ, שֶׁעָרְגַת נֶפֶשׁ בָּהּ בְּלִי סוֹף.

חַיָּיו הָאֲמִתִּיִּים שֶׁל מֵאִיר חָזָנוֹבִיץ, חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם שְׂבִיעַת רָצוֹן וְהַכָּרַת

עֶרֶךְ – הַכָּרָה שֶׁלֹּא לְחִנָּם אַתָּה דוֹרֵךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרַגְלֶיךָ – הֲחִלּוּ לוֹ מִיּוֹם שֶׁנִּהְיָה לְשׁוֹמֵר. לַאֲגוּדַּת „הַשּׁוֹמֵר" נִכְנַס מֵהַיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְהִוָּסְדָהּ וְהָיָה לְאַחַד הַשּׁוֹמְרִים הַמְּצֻיָּנִים. שְׁמוֹנֶה שָׁנִים חַי בָּאָרֶץ, וְתָמִיד בַּמְּקוֹמוֹת הַמְּסֻכָּנִים בְּיוֹתֵר שֶׁל הַשְּׁמִירָה הַיְהוּדִית. הַלַּיְלָה הָיָה יְדִידוֹ הַנֶּאֱמָן; וּמֵאִיר הִרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כִּפַּת הַשָּׁמַיִם בְּלֵיל סְעָרָה וְזְוָעָה, כַּאֲשֶׁר יַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ אִישׁ, הַשָּׁב אַחֲרֵי שְׁנוֹת נְדוּדִים רַבּוֹת אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ.

מִכָּל סַכָּנָה לֹא חַת וְלֹא נָסוֹג אָחוֹר. בְּרִגְעֵי סַכָּנָה הָיָה מִתְעַלֶּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר: לַחַיָּלִים פְּשׁוּטִים שֶׁנּוֹפְלִים בַּמִּלְחָמָה אֵין אִישׁ שָׂם לֵב, חָשׁוּב הַמְפַקֵּד. וַהֲלֹא אָנוּ רַק חַיָּלִים פְּשׁוּטִים לִמְפַקְּדֵנוּ – הָעָם.

וְהוּא מֵת מִיתַת חַיָּל – בַּשָּׂדֶה עַל מִשְׁמַרְתּוֹ.

בַּלַּיְלָה בִּשְׂדוֹת מֶרְחַבְיָה נִפְצַע קָשֶׁה בְּכַדּוּר רוֹבֶה. תֵּכֶף הוֹבִילוּהוּ חֲבֵרָיו לְנָצֶרֶת, וְלִפְנוֹת בֹּקֶר מֵת.

תרע"ג.

עַל יַד הַקִּיר.

א.

רוּחַ חָזָק נָשַׁב מִיָּד בְּפָנָיו, בְּצֵאתוֹ מֵרְחוֹב הַמּוֹשָׁבָה אֶל הַקִּיר. נִדְמָה, כְּאִלּוּ חִכָּה הָרוּחַ כָּל הַזְּמַן לְזִלְזֵלָה, לְמַעַן יְהֵא לוֹ עַל מִי לְהִתְנַפֵּל. הַכֹּל מִסָּבִיב נָדַם דְּמָמָה גְדוֹלָה, כְּמִתְכַּוֵּן לְהַמְתִּין עַד עֲבוֹר מְרוּצַת הָרוּחַ וְנַהֲמָתוֹ. כָּל צְלִילֵי הַלַּיְלָה וְהֵדֵיהֶם, כָּל קוֹלוֹת הָרִשְׁרוּשׁ לְמִינָם נִבְלְעוּ בִּשְׁרִיקוֹתָיו הָאַכְזָרִיּוֹת שֶׁל הָרוּחַ. אֲפִילוּ הַכְּלָבִים חָדְלוּ לִנְבּוֹחַ וְהִתְחַבְּאוּ מִפַּחַד בַּחֲצֵרוֹת, בַּפִּנּוֹת וּבַמְּאוּרוֹת. אִי אֶפְשָׁר הָיָה עַתָּה לִשְׁמוֹעַ דָּבָר, מִלְּבַד יִלְלַת הָרוּחַ הַנְּמוּכָה מֵרָחוֹק וּקְרִיאוֹת־זַעֲמוֹ הַפִּרְאִיּוֹת בְּהִתְקָרְבוֹ. וְהָאֲדָמָה כְּבָר הָיְתָה לֵילִית כֻּלָּהּ, אִלֶּמֶת, חֲשֵׁכָה, חֲשׁוּכָה נִיצוֹצוֹת הַמָּרוֹם הַמַּזְהִירִים. רַק בָּאֲוִיר כְּאִלּוּ רָחַף, מוּחָשׁ וְנִרְאֶה כִּמְעַט קָט, צֵל־עוֹפֶרֶת שֶׁל אוֹר קַל מִן הַקַּל וְדַק מִן הַדַּק. אֲבָל גַּם הוּא הָלַךְ וְקָטֹן, הָלַךְ וְחָלַף מֵרֶגַע לְרֶגַע...

בִּצְעָדָיו הָרְגִילִים עָבַר הַשּׁוֹמֵר מִפִּשְׁפָּשׁ לְפִשְׁפָּשׁ שֶׁבַּקִּיר. הוּא חָשׁ בְּכַף רַגְלוֹ אֶת מְסִלָּתוֹ, זוֹ הַמְּסִלָּה אֲשֶׁר כְּבָשׁוּהָ הוּא וַחֲבֵרָיו בְּמֶשֶׁךְ שְׁנָתַיִם יְמֵי שְׁמִירָתָם; חָשׁ אֶת הַגּוּמוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶן צָרִיךְ הָיָה לְדַלּוֹג. הַמִּשְׁעוֹל הִתְפַּתֵּל לְאֹרֶךְ הַקִּיר לְרַגְלוֹ, וְאִם בְּאֵיזוֹ מְקוֹמוֹת הִתְרַחֵק מְעַט מֵהַקִּיר, הִנֵּה סָמוּךְ לְפִשְׁפָּשׁ הִתְקָרֵב שׁוּב. וְלוּלֵא עָמַד

רֶגַע אֵצֶל כָּל פִּשְׁפָּשׁ וּפִשְׁפָּשׁ (פֶּתַח קָטָן וְצַר שֶׁבְּקִיר הֶחָצֵר אוֹ הָאֻרְוָה פָּתוּחַ לַגַּן אוֹ לַשָּׂדֶה וְנִסְגָּר בְּדֶלֶת) גִּשֵּׁשׁ וּמִשֵּׁשׁ אוֹתוֹ מִכָּל צַד כְּדֵי לְהִוָּכַח, אִם אֵין בּוֹ שֶׁבֶר אוֹ סֶדֶק חָשׁוּד, נִסָּה לְדָחֳפוֹ לָדַעַת, אִם אֵינוֹ נִפְתָּח מֵאֵלָיו.

ב.

בְּצִדֵּי הַמִּשְׁעוֹל צָמְחוּ גְּדוֹלֵי־קוֹצִים, שִׂיחִים סְבוּכִים וּנְמוּכִים, מְהַלְּכֵי שְׁחוֹר אֵימָה בַּלֵּילוֹת — יְדִידֵי הַגַּנָּבִים וְאוֹיְבֵי הַשּׁוֹמְרִים. יֵשׁ אֲשֶׁר מֵאֲחוֹרֵי הַשִּׂיחִים יִסְתַּתְּרוּ הַגַּנָּבִים שָׁעוֹת רְצוּפוֹת וְלֵילוֹת רְצוּפִים וִיחַכּוּ לִשְׁעַת הַכֹּשֶׁר. מִן הַמַּאֲרָב הַזֶּה יוּכְלוּ לְהִתְנַפֵּל עַל הַשּׁוֹמֵר פִּתְאוֹם. לִפְרוֹק זֵינוֹ מֵעָלָיו, לְהָרְגֵהוּ... בְּאֵילוּ מְקוֹמוֹת הָיוּ הַקּוֹצִים וְהַבַּרְקָנִים קְרוֹבִים כָּל כָּךְ לַמִּשְׁעוֹל, עַד שֶׁמִּדֵּי עֲבוֹר הַשּׁוֹמֵר עֲלֵיהֶם נָגְעוּ בוֹ עַנְפֵיהֶם הַדּוֹקְרִים. וְהִנֵּה נִגַּשׁ עַד קְצֵה הַקִּיר, לַמָּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיָה עָלָיו לִפְנוֹת יְמִינָה. כָּאן לָבַשׁ זְהִירוּת, כִּי כְּבָר קָרָה פְּעָמִים אֲחָדוֹת, שֶׁהַשּׁוֹדְדִים אָרְבוּ לַשּׁוֹמֵר מֵעֵבֶר הַפִּנָּה לְהִתְנַפֵּל עָלָיו פִּתְאוֹם. הוּא הִתְבּוֹנֵן לְאַט וּבְהִתְאַמְּצוּת כָּל כֹּחַ חוּשָׁיו, שֶׁמָּא יֵשׁ אֵיזוֹ תְּנוּעָה חֲשׁוּדָה מֵאֲחוֹרָיו, מִן הַצַּד, שֶׁמָּא צֵל יְצוּר חַי? לֹא, לֹא נִרְאָה דָבָר. הִתְרַחֵק שָׁלֹשׁ, אַרְבַּע פְּסִיעוֹת מִן הַקִּיר, צָעַד צַעַד וְשָׁלַח מַבָּט לְמֵעֵבֶר הַפִּנָּה. שַׁלְוַת־הַשֶּׁקֶט. רֵיק. אוֹתוֹ הַקִּיר הַכֵּהֶה, הַדּוֹמֵם, אוֹתָם הַשָּׂדוֹת הַשְּׁחוֹרִים, הַכֵּהִים וְאוֹתָם הַשִּׂיחִים הַנְּמוּכִים, שׂוֹנְאָיו, עַל יַד מְסִלָּתוֹ. וְהוּא גַם לֹא צִפָּה, שֶׁתְּהֵא אַחֶרֶת. לֹא בְּכָל יוֹם בָּאִים גַּנָּבִים. רַק לִפְעָמִים... לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁהֵם בָּאִים.

ג.

מֵהָעֵבֶר מִזֶּה נִמְשַׁךְ הַקִּיר אֲרֻכּוֹת — כְּאֹרֶךְ כָּל הַמּוֹשָׁבָה. מִן הַקָּצֶה הָאֶחָד עַד קָצֵהוּ הַשֵּׁנִי יֶאֱרַךְ הַמַּהֲלָךְ, כָּרָגִיל, כַּחֲצִי שָׁעָה. וְלִפְעָמִים, כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ בְּדָבָר לְהִתְמַהְמֵהַּ וּלְהַקְשִׁיב יוֹתֵר — גַּם כְּשָׁעָה. וְאוּלָם הַהֲלִיכָה בָּזֶה לֹא שִׁעַמְּמָה אוֹתוֹ.

הוּא כְּבָר הִגִּיעַ כִּמְעַט עַד הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי שֶׁל הַקִּיר וְהִתְמַלֵּא שׁוּב דְּאָגָה. כָּאן הָיָה פִּשְׁפָּשׁ יָשָׁן, רָפֶה, תָּלוּי וְעוֹמֵד בְּמַלְבְּנוֹ „בְּנִסִּים". כְּשֶׁהָיוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ הָיָה שׁוֹרֵק וּמְיַבֵּב וּכְאִלּוּ זָז קִמְעָא. נִדְמָה, שֶׁבִּדְחִיפָה הֲגוּנָה אַחַת אֶפְשָׁר לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי. לֹא פַּעַם הֵעִיר וְהֵעִירָה אֶת תְּשׂוּמַת־לִבּוֹ שֶׁל בַּעַל־הַבַּיִת לַדָּבָר הַזֶּה. אֲבָל הַלָּה, אִכָּר עָנִי, שֶׁעֲזוּבָה שָׂרְרָה בְּכָל בֵּיתוֹ, הָיָה רַק מַבְטִיחַ — וּבְשָׂפָה רָפָה — לְתַקֵּן אֶת הַפִּשְׁפָּשׁ, אֲבָל לֹא תִקֵּן.

לַיְלָה, לַיְלָה הָיָה וְלֻוֶּלֶה מְמַשֵּׁשׁ בְּעֶבְרָה מְיֻחֶדֶת אֶת הַקְּרָשִׁים הַבָּלִים וְהַמְּאֻבָּקִים שֶׁל הַפִּשְׁפָּשׁ, דּוֹחֲפוֹ בִּזְהִירוּת וּבְקַלּוּת סָמוּךְ לַמַּנְעוּל — שֶׁמָּא יִפָּתַח. וְכָךְ קָרָה בְּאֶמֶת הַפַּעַם. אַךְ נָגַע הַשּׁוֹמֵר בַּפִּשְׁפָּשׁ — וְהִנֵּה שְׁרִיקָה חֲשָׁאִית וּפְתִיחָה אִטִּית. וְלֻוֶּלֶה סִלֵּק אֶת יָדוֹ אִנְסְטִנְקְטִיבִית. סַנְטֵרוֹ כְּאִלּוּ נִתְחַדֵּד וְנִתְבַּלֵּט בְּיוֹתֵר וְהִבְקִיעַ לְתוֹךְ הַחֲשֵׁכָה. נְחִירָיו רָעֲדוּ, נִתְרַחֲבוּ וְשָׁתוּ בַּצָּמָא אֶת הָאֲוִיר. הוּא הוֹצִיא אֶת הַ„נָּגָן" מִן הַתִּיק וְהֶחֱזִיקוֹ הָכֵן בִּימִינוֹ. וְשׁוּב דְּחִיפַת־נִסָּיוֹן חַלָּשָׁה בַּפִּשְׁפָּשׁ. מִפְתַּח הַדֶּלֶת נִתְרַחֵב. בִּדְחִיפָה חֲזָקָה, בִּלְתִּי־צְפוּיָה בְּמִקְצָת גַּם לוֹ לְעַצְמוֹ, פָּתַח הַשּׁוֹמֵר בָּאַחֲרוֹנָה אֶת הַפִּשְׁפָּשׁ לִרְוָחָה. בְּרֶגֶל אַחַת עָמַד עַל הַמִּפְתָּן, דַּק, זָקוּף, מְאֻמָּץ, כְּשֶׁיְּמִינוֹ עִם הָאֶקְדָּח נְטוּיָה מְעַט לְפָנָיו וּכְשֶׁעֵינָיו הַנִּרְגָּזוֹת חוֹדְרוֹת לְתוֹךְ הַחוֹשֶׁךְ. בֶּחָצֵר דְּמָמָה. אַךְ הַכֶּלֶב עָשָׂה כִּמְבֻלְבָּל קְפִיצָה אֵלָיו וְהִתְחִיל נוֹבֵחַ בְּקֶצֶף, אֲבָל לֹא נִגַּשׁ קָרוֹב לוֹ. וְלֻוֶּלֶה נִכְנַס בִּמְרוּצָה פְּנִימָה, הֵעִיף עַיִן מִסָּבִיב, הִסְתּוֹבֵב פַּעַם, וּבִצְעָדִים רְחָבִים, מְאֻשָּׁשִׁים, בְּלִי דְּאוֹג עוֹד לְשׁוּם דָּבָר וּבְלִי הִזָּהֵר עוֹד מִשּׁוּם דָּבָר, הִתְחִיל מְהַלֵּךְ בֶּחָצֵר. נִגַּשׁ אֶל הַפְּרָדוֹת, שֶׁעָמְדוּ אֵצֶל עֲגָלָה אַחַת, וּבָדַק, אִם רַגְלֵיהֶן כְּבוּלוֹת, סִיֵּר אֶת הָאֻרְווֹת, מִשֵּׁשׁ אֶת הַמַּנְעוּלִים... כֵּן, הוּא הֵבִין כָּךְ מֵרֹאשׁ! הָאִכָּר בְּעַצְמוֹ הִנִּיחַ כָּךְ לַפִּשְׁפָּשׁ, שֶׁיְּהֵא פָּתוּחַ... שָׁכַח!

ד.

עַל הַמִּרְפֶּסֶת נִרְאָה הָאִכָּר וּפָנָס בְּיָדוֹ הָאַחַת. הַפָּנָס הִתְנוֹעֵעַ וְרָעַד. בְּיָדוֹ הַשְּׁנִיָּה הֶחֱזִיק בַּדֶּלֶת הַפְּתוּחָה. מֵאֲחוֹרֵי כְּתֵפוֹ נִשְׁקְפוּ פְּנֵי אִשָּׁה נִפְחָדִים.

— מִין הָדָא? (מִי זֶה?) — קָרָא הָאִכָּר עֲרָבִית וְשָׁנָה יְהוּדִית — מִי כָּאן?

וְלֻוֶּלֶה נִגַּשׁ בְּכַעַס אֶל הַמִּרְפֶּסֶת.

— מִי? הַשּׁוֹמֵר? — שָׁאֲלָה הָאִכָּרָה בְּפַחַד.

— הַשּׁוֹמֵר, הַשּׁוֹמֵר... ר' מֹשֶׁה, הוּא הִתְחִיל לִבְלִי לִסְגּוֹר אֶת הַשַּׁעַר כָּל עִקָּר... לַעֲזָאזֵל! גַּם אִם הַפִּשְׁפָּשׁ סָגוּר, דַּי לִנְשׁוֹף בּוֹ בָּאַף — וְאֵינֶנּוּ... וַהֲרֵי הוּא נִמְלָךְ וּמַנִּיחוֹ פָּתוּחַ?! יוֹצִיאוּ אֶת הַבְּהֵמוֹת שֶׁלּוֹ — וַאֲנַחְנוּ נִהְיֶה הָאֲשֵׁמִים?!... הוּא מַפְקִיר אֶת רְכוּשׁוֹ — וּמִיָּדֵינוּ יְבֻקָּשׁ... אֲנַחְנוּ לֹא נְשַׁלֵּם אֶת הַנֶּזֶק, הִנְנִי מוֹדִיעַ לוֹ מֵרֹאשׁ... לַעֲזָאזֵל! חָשַׁבְתִּי: גַּנָּבִים מִבִּפְנִים...

אֲבָל הָאִכָּר שָׁאַל רֹתֵת: „עֲדַיִן לֹא נִלְקַח? לֹא נִלְקַח כְּלוּם?"

הוּא רָץ אֶל הַפְּרָדוֹת, אֶל הָאֻרְווֹת, אֶל לוּל הָעוֹפוֹת.

– לֹא־כְלוּם! כְּבָר רָאִיתִי – הוֹדִיעַ וֶלְוֶלֶה בְּרָגְזָה.

– נוּ, בָּרוּךְ הַשֵּׁם! – נֶאֶנְחָה הָאִכָּרָה אֲנָחָה שֶׁל הִתְיַשְּׁבוּת־הַדַּעַת וְנִכְנְסָה הַבַּיְתָה. וֶלְוֶלֶה הָלַךְ אַחֲרֵי בַּעַל־הַבַּיִת. הֵם נִגְּשׁוּ אֶל הַפִּשְׁפָּשׁ.

– ר׳ מֹשֶׁה, הִנְנִי שׁוֹנֶה אֶת דְּבָרַי... אֲנַחְנוּ נִקְבּוֹל עָלָיו לִפְנֵי וַעַד הַמּוֹשָׁבָה... אֵין אָנוּ מְחֻיָּבִים לִסְבּוֹל בִּגְלָלוֹ! הָאִכָּר הִפְסִיק בְּמַהֲלָכוֹ וְהִשְׁקִיף עַל הַשּׁוֹמֵר בְּמַשְׂטֵמָה עֲצוּרָה.

– אֲתַקֵּן, אֲתַקֵּן! הֲלֹא כְּבָר אָמַרְתִּי לוֹ!... מַה הוּא רוֹצֶה מִמֶּנִּי, מָה? וְכִי בְּכַוָּנָה הִנַּחְתִּי פָּתוּחַ? וְכִי אֵימָתַי יָכֹלְתִּי לְתַקֵּן?... אִפָּנֶה מִן הַגֹּרֶן – וַאֲתַקֵּן!

וֶלְוֶלֶה יָצָא מִן הֶחָצֵר וְשָׁב אֶל מַהֲלָכוֹ לְאֹרֶךְ הַקִּיר. הוּא נִרְגַּע פִּתְאוֹם; מַרְגִּיעָה אַפָּטִית תָּפְסָה אוֹתוֹ, כְּאִלּוּ הַכֹּל נִתְרוֹקֵן מִתּוֹכוֹ. עַל יַד הַבַּרְקָנִים הִתְהַלֵּךְ בִּצְעָדִים אִטִּיִּים יוֹתֵר וְהֶאֱזִין וְהִקְשִׁיב קֶשֶׁב רָב – אֲבָל אֶת כָּל זֹאת עָשָׂה מִיְּגִיעַת כְּחִלּוּף הָרַגְלַיִם בִּשְׁעַת הֲלִיכָה. הוּא כְּבָר הָיָה כְּמוֹ בָטוּחַ, שֶׁהַלַּיְלָה לֹא יָבוֹאוּ גַּנָּבִים. חָשׁ הוּא שׁוּב בְּרֹאשׁוֹ, וּבְמִדָּה עַזָּה מֵאֲשֶׁר קֹדֶם. פִּתְאוֹם הֻבְרַר לוֹ, לָמָּה הוּא זוֹעֵף כָּל כָּךְ וְ„רוֹגֵז" הָעֶרֶב: הֲלֹא הוּא קוֹדֵחַ!... הִנֵּה רַעַד קַר תּוֹפֵס אוֹתוֹ, אוֹי, רוֹעֵד הוּא כְּבָר כְּהוֹגֵן... מָחָר יִהְיֶה כְּבָר „יוֹם מַחֲמַדִּים"... אוֹי, אִלּוּ אֶפְשָׁר הָיָה לִשְׁכַּב!...

בְּשְׁמִירָה בִּשְׁנַת תרע"א.

זֶה לֹא כְּבָר הָיְתָה שְׁמִירָה הַנְּקוּדָה הַמֶּרְכָּזִית בִּשְׁבִיל הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בַּגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן, וְעַכְשָׁיו נְשַׁמָּה הִיא וְרֵיקָה מִפּוֹעֲלִים עִבְרִים.

בְּיִחוּד נִשְׁתַּנְּתָה שְׁמִירָה בָּעֵת הָאַחֲרוֹנָה, כַּאֲשֶׁר הַמִּקְרִים בַּגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן וּבָעֵמֶק[1] נָגְעוּ גַּם בָּהּ. מַמָּשׁ גְּזֵרָה נִגְזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם עַל שְׁמִירָה לְהָבִיא אֶת קָרְבְּנוֹתֶיהָ לַיִּשּׁוּב מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה. בְּמֶשֶׁךְ עֶשֶׂר שָׁנִים נָפְלוּ בָהּ תִּשְׁעָה חֲלָלִים. וְגַם הַשָּׁנָה הֵבִיאָה אֶת קָרְבָּנָהּ, אֶת הַשּׁוֹמֵר צְבִי בּוֹרְטְנוֹבְסְקִי. בְּשַׁבָּת לִפְנוֹת בֹּקֶר בְּעָמְדוֹ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ עַל הַגֹּרֶן יָרוּ בוֹ עֲרָבִים וּפְצָעוּהוּ, וְכַעֲבוֹר שָׁעוֹת אֲחָדוֹת מֵת.

וְהַמֶּמְשָׁלָה אֵינָהּ דּוֹאֶגֶת כְּלָל וּכְלָל לַמַּצָּב. אַדְּרַבָּא, הַקַּיְמָקָם[2] הֵעֵז עוֹד לֵאמוֹר, כִּי יְדֵי הַיְּהוּדִים שָׁפְכוּ אֶת דְּמֵי צְבִי, בַּעֲבוּר יִהְיֶה לָהֶם פִּתְחוֹן פֶּה לִקְבּוֹל עַל הָעֲרָבִים.

---

1) עין „זכרונות מחיי יחזקאל ניסנוב"; ועין „מרחביה".

2) מושל המחוז.

וְהִי מַמָּשׁ אוֹתָהּ הָאַשְׁמָה, שֶׁרָצָה לְהָטִיל עַל מִלְחָמָה לִפְנֵי זְמַן קָצֵר בִּגְלַל אִכָּר, שֶׁאִבֵּד אֶת עַצְמוֹ לָדַעַת.

בֵּינְתַיִם אֵין פֹּה בַּמֶּה לְהִתְנַחֵם. לַשָּׂדֶה מֻכְרָחִים בְּנֵי הַמּוֹשָׁבָה לִנְסוֹעַ בַּחֲבוּרָה, עֲגָלוֹת אֲחָדוֹת יַחַד. וּבְבוֹא הַלַּיְלָה סוֹבְלִים הֵם מִמְּצִיקִים שׁוֹנִים. אֲשֶׁר מִבֵּין הָעֲרָבִים הַשְּׁכֵנִים, הַמִּתְהַלְּכִים בֵּין בָּתֵּי הַיְּהוּדִים וְזוֹרְקִים אֲבָנִים. גַּם לְבֵית הַפָּקִיד יָרוּ כַּמָּה פְּעָמִים דֶּרֶךְ אַחַד הַחַלּוֹנוֹת.

כָּכָה הֵם הַחַיִּים בִּשְׁזֵרָה. הַשָּׁנָה הַזֹּאת טוֹבָה, וְיֵשׁ לְקַוּוֹת לְגֹרֶן יָפָה. אֲבָל הָעֲבוֹדָה חֲדֵלָה. בְּסַךְ הַכֹּל עוֹבְדִים שָׁם שִׁשָּׁה־שְׁמוֹנָה פּוֹעֲלִים עִבְרִים וַעֲרָבִים אֲחָדִים.

שְׁזֵרָה עוֹשָׂה עַתָּה רֹשֶׁם מַעֲצִיב וּמְדַכֵּא אֲפִילוּ עַל מִי, שֶׁרַק לִשְׁמַע אֹזֶן שָׁמַע עַל הָעֲבוֹדָה וְהַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית בָּהּ לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת.

וּכְעֵד נֶאֱמָן עוֹמֵד בֵּית הָעָלְמִין וּמְסַפֵּר לָנוּ עַל הַכֹּל: הַקְּבָרִים הוֹלְכִים וְרַבִּים, הוֹלֵךְ וָרַב מִסְפַּר הַקָּרְבָּנוֹת. הַאִם לֹא יָבוֹאוּ אֲחֵרִים לְמַלֵּא אֶת מְקוֹמָם?

ב„בית העם".

ב„בית העם" הספידו את השומר מ. „יזרעאלי", אשר מת מפצעיו — את הגבור הלאֻמי, אשר על במותיו נפל חלל. אחד, מי שהיה פועל וגם חברו של המנוח, עלה וספר בשבחו: אמיץ היה ההרוג, עשוי לבלי חת. מעין רוח־אבל מדכאה היתה בקולות קריאתו נסוכה, לכאורה; ותלמידתו לעברית, „פועלת־ציונית" אחת, חולת עצבים, אשר היתה מדברת תמיד על הנחיצות להשפיע על יהודי המזרח בכלל ועל האהבה שהיא אוהבת ביחוד את הקורדים והמרוקנים — בכתה בפנה לעיני הקהל. ה„מזנון" נסגר על מסגר והכרז לבל ימחאו כף לנאומים — אות לאבל כבד; אולם נושא הנאומים האלה, בעקר, לא היה כלל בכי ומספד על ההולך לבלי שוב, על החיים שנגזרו ככה באפן משולל כל בינה ודעת, על ההויה המפסדה של אדם חי אחד, אשר ספתה ותמה ללא תשלומין, על החידה העולמית הבת־בלי־שם ועל האסון העולמי, שאין לו תקנה, כי אם — דברי נחמה וטפת תנחומין על העבדה המעציבה... ראש האספה, עסקן ציוני ישיש, לא אמר: „הוא מת, ואני בקרוב הולך אחריו"... אלא שלב את המארע ברעיון התחיה, ספר על כל הקרבנות, אשר נפלו על שדה תחיתנו, ונחם את עצמו ואת ה„עולם" באמרות רמות, כי הגבור הצעיר לא הומת בארץ הדמים, אשר ממנה יצאנו, כי אם על שדמות ישראל נפל, במקום אשר דרכה רגל נביאנו וגבורינו מאז ומעולם... אותו מי שהיה פועל קפץ שוב ונשבע, כי כל תנועה דורשת קרבנות, וכי כלנו, כלנו נכונים למלאת את השדרות, לבוא על מקום ההרוג... עוד אחד, בעל פרוסיפיה חפשית, דבר על מה שאנו צריכים ללמוד מזה ועל אשר אנו צריכים לכון על פי זה את מעשינו, הינו, מיליציה... הזיינות... אה... אה... — היה אפילו מאן־דהו, שהשתדל „להכנס לתוך הפסיכולוגיה של הערבים", ובלי תת להם צדק מנקודת השקפתנו, מצא,

אף על פי כן, כי צדקו גם הם. הרגש, כי איזו אמת, אמת המציאות, מרחפת מעל הראשים ומסתתרת תחת ה„אתה־בחרתנו" המטעם, אותו ה„אתה־בחרתנו" המיחד, הארץ־ישראלי... נראה, שהעולם אינו רואה אותה אמת, ירא ממנה, מעלים עין ממנה, אינו רוצה לדעת ממנה, אינו מתענין אפילו לדעת ממנה — אבל האמת רחפה... רחפה, ונשארה תלויה: הר־געש, הר־געש...

פֶּרְדְּמַן וּלְוָיָתוֹ.

א.

ב״ח בְּתַמּוּז אַחַר הַצָּהֳרַיִם עָבְרוּ עֲרָבִים עִם גְּמַלֵּיהֶם מִיָּפוֹ עַל יַד רְחוֹבוֹת. בַּדֶּרֶךְ סָרוּ לְאַחַד הַכְּרָמִים לִגְנוֹב עֲנָבִים. הַשּׁוֹמֵר הָעִבְרִי גֵּרֵשׁ אוֹתָם וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁהִדְבִּיקָם. פָּרְצָה מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם, וְהַגַּנָּבִים חָמְסוּ מֵאֵת הַשּׁוֹמֵר אֶת נִשְׁקוֹ וּבָרְחוּ. הַשּׁוֹמֵר קָרָא לְעֶזְרָה וּלְקוֹל קְרִיאָתוֹ בָּאוּ שׁוֹמְרִים עִבְרִים אֲחָדִים. בִּרְאוֹת הָעֲרָבִים, כִּי עוֹד מְעַט וְהִדְבִּיקוּ אוֹתָם הַיְּהוּדִים, פָּרְקוּ אֶת הַסְּחוֹרָה מֵעַל גְּמַלֵּיהֶם וַיְמַהֲרוּ לִבְרוֹחַ לְזַרְנוּקָא (כְּפָר עֲרָבִי). אַנְשֵׁי הַכְּפָר יָצְאוּ מְזֻיָּנִים לִקְרַאת הַיְּהוּדִים וְהִתְחִילוּ לְהַכּוֹתָם בְּמַקְלוֹת וּלְיִרוֹת בָּהֶם. הַיְּהוּדִים שָׁבוּ. כַּעֲבוֹר אֵילוּ שָׁעוֹת נִתְקַבְּלָה יְדִיעָה לַשּׁוֹמְרִים, כִּי בַּדֶּרֶךְ לְרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן נִמְצָא יְהוּדִי הָרוּג. מִהֲרוּ אֶל מְקוֹם הַמַּעֲשֶׂה וּמָצְאוּ אֶת הַשּׁוֹמֵר שְׁמוּאֵל פֶּרְדְּמַן מוּטָל מֵת. הוּא נִרְצַח עַל יַד אָהֳלוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַשּׁוֹמְרִים הָעֲרָבִים בְּגַנִּים צִיּוֹנָה.

הַנִּרְצָח עָלָה לָאָרֶץ לִפְנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים. מִ„יְשִׁיבָה" לִיטָאִית בָּא לִירוּשָׁלַיִם בִּהְיוֹתוֹ בֶּן שֶׁבַע עֶשְׂרֵה לְהַמְשִׁיךְ אֶת תּוֹרָתוֹ וְנִכְנַס לִישִׁיבַת „תּוֹרַת חַיִּים". כָּאן בִּירוּשָׁלַיִם הִתְבַּהֲרָה לְפָנָיו כָּל הָרֵיקָנִיּוּת וְהַבַּטָּלָה שֶׁבְּחַיֵּי הַיְשִׁיבָה. כְּבָר בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְבוֹאוֹ עָזַב אֶת הַיְשִׁיבָה לְגַמְרֵי וְהָיָה לְפוֹעֵל בְּ„בְצַלְאֵל". שְׁנָתַיִם עָבַד בְּמַחְלֶקֶת הַמִּקְשָׁה וְלִפְנֵי חַג הַפֶּסַח שֶׁעָבַר, כְּשֶׁנִּסְגַּר „בְּצַלְאֵל" לִזְמַן־מָה, יָצָא לַעֲבוֹד בַּמּוֹשָׁבוֹת וְהָיָה לְשׁוֹמֵר בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן. אַחַר, כַּאֲשֶׁר קִבֵּל הַזְמָנָה מִ„בְּצַלְאֵל" לָשׁוּב לַעֲבוֹדָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת, הָיָה נָכוֹן לַחֲזוֹר יְרוּשָׁלַיְמָה, אֲבָל עִנְיְנֵי הַשְּׁמִירָה עֲצָרוּהוּ אוֹתוֹ. הוּא דָּחָה מִזְּמַן לִזְמַן אֶת נְסִיעָתוֹ, דָּחָה, עַד אֲשֶׁר בָּא יוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן.

ב.

מֵעוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי בָּא לְוָיָתַן. הוּא הָיָה אָמָן. בְּעוֹדוֹ יֶלֶד מֵתוּ עָלָיו הוֹרָיו, וְהוּא נִשְׁאַר יָתוֹם, מְחֻסַּר אֶמְצָעִים לְהִתְקַיֵּם. אוּלָם נוֹצְרִי נָדִיב, שֶׁהִכִּיר אֶת כִּשְׁרוֹן

הַנַּעַר, שֶׁלָּח אוֹתוֹ עַל חֶשְׁבּוֹנוֹ לְבֵית סֵפֶר לְאָמָּנוּת בְּאוֹדֶיסָה. מִשָּׁם עָבַר הַצָּעִיר לְפֵּיטֶרְבּוּרְג לְהִשְׁתַּלֵּם. אֲבָל, כִּיהוּדִי, אָסוּר הָיָה לוֹ לָגוּר שָׁם וְהֻכְרַח עַל כֵּן לַעֲזוֹב אֶת הָעִיר וּלְהִוָּאֵשׁ מִתִּקְוָתוֹ לְהִכָּנֵס לָאַקַדֶּמְיָה. הוּא עָבַד זְמַן קָצַר בַּצָּבָא וְאַחַר נָסַע לְפָּרִיז. בֵּינְתַיִם מֵת הַנָּדִיב שֶׁהָיָה תוֹמֵךְ בּוֹ, וְלָוִיתַן נֶאֱלַץ לְהַפְסִיק אֶת לִמּוּדוֹ. מֵאָז חַי שָׁם כְּפוֹעֵל וְהִתְפַּרְנֵס עַל עֲבוֹדָה אֲשֶׁר לֹא סִפְּקָה אֶת רוּחוֹ. לִפְנֵי חֳדָשִׁים אֲחָדִים עָלָה אֶל הָאָרֶץ וַיְהִי לְשׁוֹמֵר. וּבְלֵיל חשֶׁךְ, בְּעָמְדוֹ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ בְּאֶחָד מִכַּרְמֵי רְחוֹבוֹת, הִרְגִּישׁ בַּעֲרָבִים, שֶׁבָּאוּ לִגְנוֹב, וְרָץ אֲלֵיהֶם. הַגַּנָּבִים יָרוּ לוֹ וֶהֱמִיתוּהוּ. כְּשֶׁבָּאוּ הַשּׁוֹמְרִים מִסָּבִיב, מְצָאוּהוּ מֵת וְסַכִּינוֹ בְּיָדוֹ. גַּם שַׂק מָלֵא שְׁקֵדִים, שֶׁעָזְבוּ הַגַּנָּבִים בְּבָרְחָם, מָצְאוּ הַבָּאִים. עַל שַׂק שְׁקֵדִים נָפַל חָלָל! כְּשֵׁם שֶׁיְּחֶזְקֵאל נִיסָנוֹב נָפַל חָלָל עַל זוּג פְּרָדוֹת.

תרע״ג.

גּוֹרַל הַשְּׁמִירָה בִּיהוּדָה.

לִפְנֵי שְׁנָתַיִם נִשְׁמְעוּ בִּרְחוֹבוֹת פַּעֲמֵי „הַשּׁוֹמֵר”, וּבְמַחֲנֵה הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים גָּבְרָה הַשִּׂמְחָה. הֵם רָאוּ בְּהוֹפָעָה זוֹ מֵעֵין „אַתְחַלְתָּא דִגְאוּלָּה”. נִדְמֶה הָיָה, כִּי לֹא יֶאֱרַךְ הַזְּמַן, וִיהוּדָה תִּתְעוֹרֵר לְחַיִּים חֲדָשִׁים שֶׁל עֲבוֹדָה עַצְמִית פּוֹרִיָּה. קִוִּינוּ, כִּי הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית תְּסַלּוֹל בְּקָרְבְּנוֹתֶיהָ דֶּרֶךְ לַפּוֹעֵל הָעִבְרִי בַּמּוֹשָׁבָה. שֶׁהֲרֵי, סוֹף־סוֹף, כָּל עוֹד הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית בַּמּוֹשָׁבוֹת נַעֲשֵׂית בִּידֵי זָרִים, אֵין עֵרֶךְ יִשּׁוּבִי עִקָּרִי גַּם לַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית. וְאָמְנָם, עִם הוֹפָעָתוֹ שֶׁל הַשּׁוֹמֵר הָעִבְרִי בַּמּוֹשָׁבָה, בָּא בְּעִקְּבוֹתָיו גַּם הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי. „הַשּׁוֹמֵר” הִשְׁפִּיעַ בְּאֹפֶן יָשָׁר, בְּהַתְנוֹתוֹ תְּנַאי מְפֹרָשׁ בַּחוֹזֶה שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַמּוֹשָׁבָה, כִּי עָלֶיהָ לְהַכְנִיס לְתוֹכָהּ אֵילֶמֶנְט עִבְרִי עוֹבֵד, אֲשֶׁר יוּכַל לָבוֹא לְעֶזְרָה בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ; וּבְאֹפֶן בִּלְתִּי יָשָׁר — בְּהַעֲלוֹתוֹ אֶת הַכָּרַת הָעֵרֶךְ הָעַצְמִי בְּלֵב הַדּוֹר הַצָּעִיר וּמְעוֹרְרוֹ לְהִשְׁתַּתְּפוּת אַקְטִיבִית בְּחַיֵּי הַיִּשּׁוּב.

עָבְרוּ שְׁנָתַיִם. דּוֹמֶה הָיָה, כִּי הַכֹּל מִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה. הַשְׁפָּעַת הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית הָיְתָה נִכֶּרֶת גַּם מִבַּחוּץ וְגַם מִבִּפְנִים. הַשּׁוֹמְרִים הֶעֱלוּ אֶת הַכָּבוֹד הָעִבְרִי בְּעֵינֵי הַסְּבִיבָה הַזָּרָה.

וְגַם מִבִּפְנִים חָל שִׁנּוּי עָצוּם. רְחוֹבוֹת כְּאִלּוּ שָׁבָה לִימֵי נְעוּרֶיהָ. רַב וְגָדֵל מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים, תְּסִיסָה לְאֻמִּית חֶבְרָתִית הִתְחִילָה בְּקֶרֶב בְּנֵי הַמּוֹשָׁבָה, וְנֵעוֹרוּ בָהּ הַחַיִּים. מוֹשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת יָצְאוּ בְּעִקְּבוֹתֶיהָ, בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן וּבִבְאֵר יַעֲקֹב

הַנְהָגָה הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית, וַהֲבָדָה נָפְלָה בֵּין הַצִּבּוּר, כִּי עוֹד מְעַט וְגַם פֶּתַח תִּקְוָה תַּחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה.

וּפִתְאוֹם—רְחוֹבוֹת פִּטְּרָה אֶת „הַשּׁוֹמֵר". וְגַם אֶת רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן יְאַלֵּץ „הַשּׁוֹמֵר" לַעֲזוֹב. מַה קָּרָה?

הַשְּׁמִירָה הָעִבְרִית לֹא פָּסְקָה לִדְרוֹשׁ מֵאֵת אִכָּרֵינוּ לִפְרוֹעַ אֶת חוֹבָם לָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית עַל פִּי הַשְּׁטָר, שֶׁחָתְמוּ עָלָיו לִפְנֵי שְׁנָתַיִם. וְהָאִכָּרִים הָיוּ מוֹצְאִים כְּפַעַם בְּפַעַם אַמְתָּלָא לִדְחוֹת אֶת תּוֹבְעֵיהֶם בְּקַשׁ. עַד שֶׁבָּא מְאֹרַע רְחוֹבוֹת וְטָפַח לָנוּ עַל פָּנֵינוּ. פְּרִדְמַן וְלֵוִיתָן נָפְלוּ חָלָל בִּידֵי פּוֹעֲלֵי רְחוֹבוֹת הַנָּכְרִים. דַּם הַהֲרוּגִים מְפַעְפֵּעַ וְרוֹתֵחַ בְּשַׁדְמוֹת הַמּוֹשָׁבָה.

וְאִכָּרֵי רְחוֹבוֹת הָעָמְדוּ בִּפְנֵי דִּילֶימָה: אוֹ עֲבוֹדָה עַצְמִית, עֲבוֹדָה עִבְרִית, לִמְלוֹא הֶקֵּפָהּ, אוֹ לְהוֹסִיף וְלָלֶכֶת בַּדְּרָכִים הַמְקֻבָּלוֹת. אֲבָל אִם כֵּן, צָרִיךְ לְמַצּוֹת אֶת עֹמֶק הַדִּין: אֵין מָקוֹם לַחֲצָאִיּוֹת, לִשְׁנִיּוּת. וְהַכַּף הָכְרָעָה.

תרע״ד.

יִשְׂרָאֵל גִּלְעָדִי.

א.

זְמַן קָצָר אַחֲרֵי כִּבּוּשׁ הַגָּלִיל, בִּתְקוּפָה שֶׁל רַעַשׁ, שֶׁל אֲסֵפוֹת וּוִכּוּחִים, בִּשְׁעַת תִּקְווֹת וְאַכְזָבוֹת, מֵת יִשְׂרָאֵל גִּלְעָדִי בְּבֵית הַחוֹלִים בִּטְבֶרְיָה בְּשֶׁקֶט וּבְנַחַת, כְּשֵׁם שֶׁחַיָּיו וּפְעוּלוֹתָיו הָיוּ עֲנָוִים וּשְׁקֵטִים. כְּבֶן שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ הָיָה בְּמוֹתוֹ. חֲבֵרָיו קְבָרוּהוּ בְּכִנֶּרֶת.

הִכַּרְתִּי אֶת הַמָּנוֹחַ מֵהַתְחָלַת יְמֵי הַמַּשְׁבֵּר. הוּא הָיָה אֶחָד מֵאוֹתָם הַחֲבֵרִים, אֲשֶׁר נִשְׁמַת אֲגוּדַת „הַשּׁוֹמֵר" נִרְקְמָה בְּחַיֵּיהֶם שֶׁלָּהֶם. וְעַד הַיּוֹם נִדְמֶה לִי, כִּי לֹא תְתֹאַר אֲגוּדַת „הַשּׁוֹמֵר" בִּלְעֲדֵי הָאִישׁ הַזֶּה. אַף עַל פִּי שֶׁבְּאָפְיוֹ הָיָה הַמָּנוֹחַ שׁוֹנֶה לְגַמְרֵי מֵרֹב חַבְרֵי הָאֲגוּדָה וּבְיִחוּד – מִבַּעֲלֵי הַדָּם הַסּוֹעֵר שֶׁבָּהֶם.

הוּא הָיָה אָדָם שׁוֹקֵט וּמָתוּן, קוֹלוֹ רַךְ וְדִבּוּרוֹ שָׁקוּל. הַהִגָּיוֹן שָׁלַט בְּכָל דֵּעוֹתָיו, קְרִירוּת מְיֻחָדָה שָׁלְטָה בְּכָל מַעֲשָׂיו, וְעֵינָיו – עֵינָיו הַטּוֹבוֹת – הָיוּ מְאִירוֹת תָּמִיד אוֹר שׁוֹקֵט וְנוּגֶה. וְהָאִישׁ הַזֶּה יָדַע לִכְבּוֹשׁ אֶת לִבּוֹת חֲבֵרָיו. וּמַה יָּדְעוּ אֵלֶּה לְהוֹקִיר אוֹתוֹ וּלְהִכָּנַע לְפָנָיו!

זְכוּרָנִי: הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לִפְרוֹץ הַמִּלְחָמָה. שְׁמֵי הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי הִתְקַדְּרוּ עֲנָנִים. הַמֶּמְשָׁלָה הַתֻּרְכִּית הֵחֵלָּה אָז בִּפְעֻלּוֹתֶיהָ הַיְדוּעוֹת נֶגֶד הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי וּבְיִחוּד נֶגֶד

השמירה העברית. התאספנו אצל גלעדי בתל-עדש להועץ ולדון בסדור תכנית לשמירה ולהגנה על עמדות הישוב. הוא ישב בתוכנו עטוף עביה שחורה, ובשקט הציע לפנינו את תכניתו. דבר על הזהירות כלפי שכנינו; הזכיר, כי במצב זה עלינו להרגיש ביתר שאת את אחריותנו. ודבריו, שנאמרו, כרגיל, במתינות ובלי התרגשות מרבה, פעלו, למרות סערת רוח הנאספים, פעולה עזה, והשפעתם היתה נכרת זמן רב.

לאחר זמן עמד בראש קבוצת השומרים במושבה אחת. הימים היו קשים. הממשלה רדפה את השמירה העברית, האכרים חשבוה לעל שאין בכוחם לשאתו. והתוצאות היו מעציבות: הפסקת תשלום המשכרת לשומרים וסכסוכים מרבים. אבל גלעדי ידע לצאת מן המצר ולרכוש לו אמון מכל צד. אותם האכרים, אשר התנגדו לשומרי המקום, הוקירו את ישראליק וכבדו אותו. כל העניינים שבין המושבה לכפרי הערבים הפקדו בידו. הוא ראה בפעולה זו את עקר תפקידו והתמסר אליה בכל נפשו.

ב.

באותו הזמן החל לחלום על יסוד מושב „השומר". בפיו ובלבו התנגד כבר מזמן לשמירה במושבות, שאינן מתקימות על פרי העבודה העצמית. והשנית, הוא דאג מאוד למצב השומרים, אשר הקריבו את מיטב שנותיהם לרעיון השמירה, ועדין לא בצרו אף במשהו את עמדתם בישוב. את פתרון השאלה הזאת ראה ביסוד מושב לשומרים. ואף כי חבריו התנגדו לו, נגש לטפל בהוצאת רעיונו לפעל. מאז רואים אנו אותו בסביבת מטלה עם קבוצת חברים מפלס דרך להגשמת המפעל. וכך נוסדה על ידו חמרה, היא כפר-גלעדי היום.[1]

דרכו קשה. התנאים החמריים אינם נוחים. עזרת יק"א ויתר מוסדות הישוב אינה מספיקה. המקום חדש לגמרי. נחוץ להכשיר את הקרקע וליצור יחסים עם תושבי הסביבה. לשם קביעת יחסים עם השכנים, הערבים, קבלו השומרים המתישבים את שמירת המושבה מטלה – מקום שטרם העזו בו אף לחשוב על שמירה עברית.

והימים ימי בלהות. לא פוסקות תחבולות הממשלה להרוס את עמדות הישוב העברי ולהפריע לכל ארגון וכבוש. ביחוד התגברו הרדיפות על עסקני הישוב. ישראל גלעדי יחד עם חברי המושב החדש חמרה נאסרו על פי פקודותיו של חסן בק בבית האסורים בנצרת. אולם תכף לשחרורו שב למושב לקומם א

---

1) עין: „הקבוצות בגליל העליון" פרק ג'.

הַהֲרִיסוֹת, שֶׁנַּעֲשׂוּ שָׁם בִּפְקוּדַת חָסָן בֶּק וּפְקִידָיו. בְּמֶרֶץ חָדָשׁ, בְּלִי סוּר מֵהַדֶּרֶךְ שֶׁהֵחֵל לָלֶכֶת בָּהּ, חָתַר לְהַשִּׂיג אֶת הָאֶמְצָעִים הַנְּחוּצִים לְקִיּוּם חַמָּרָה.

הַמּוֹשָׁב הִתְקַדֵּם קְצָת, וְהַפּוֹעֲלִים כְּבָר זָכוּ לָגוּר עַל הַגִּבְעָה הַיָּפָה מוּל הַר חֶרְמוֹן בִּצְרִיף, אֲשֶׁר שִׁמֵּשׁ מְקוֹם מִשְׁכָּן לָאֲנָשִׁים וּלְבֶהֱמַת הָעֲבוֹדָה יָחַד.

בִּקַּרְתִּי אֶת הַמּוֹשָׁב כְּמִשְׁנֵי חֳדָשִׁים לִפְנֵי מוֹת גִּלְעָדִי. הוּא דִּבֵּר אָז עַל לִבִּי לְכַנֵּס קְבוּצַת שׁוֹמְרִים, אֲשֶׁר תְּקַבֵּל אֶת שְׁמִירַת מְטֻלָּה וּשְׂדוֹתֶיהָ, וְהֶרְאָה עַל עֵרֶךְ הַפְּעֻלָּה הַזֹּאת בִּשְׁבִיל מוֹשַׁב „הַשּׁוֹמֵר" הַסָּמוּךְ. בְּחֹם לִבּוֹ דִּבֵּר עַל עֲתִידוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם: „מִי יוּכַל", אָמַר, „לְסַפֵּר אֶת חֲשִׁיבוּת הַמָּקוֹם! הֲלֹא גַּן עֵדֶן עָתִיד לִהְיוֹת פֹּה בַּסְּבִיבָה הַמַּקְסִימָה כֻּלָּהּ, בְּתוֹךְ שֶׁפַע הַמַּיִם הַזּוֹרְמִים מֵהֶהָרִים. פֹּה יִגְדַּל דּוֹר בָּרִיא וְחָזָק, דּוֹר יוֹדֵעַ אֶת תַּפְקִידוֹ".

כַּעֲבוֹר זְמַן מִצְעָר רָאִיתִי אֶת חֲבֵרֵנוּ גִּלְעָדִי שׁוֹכֵב עַל מִטַּת בֵּית הַחוֹלִים בִּטְבֶרְיָה. וְהַשָּׁעָה, שָׁעָה שֶׁל הִתְעוֹרְרוּת וְתִקְווֹת. נִדְמֶה הָיָה, כִּי דָּבָר גָּדוֹל וְנִשְׂגָּב עוֹמֵד מֵאַחֲרֵינוּ, וְהַדָּבָר הַזֶּה בּוֹא יָבוֹא וְיָרִים אוֹתָנוּ בְּבַת אַחַת לִשְׁמֵי־הָאוֹר.

עָמַדְתִּי עַל יַד מִטָּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. הוּא שָׁאַל אוֹתִי: „מַה נִּשְׁמָע בְּעוֹלָמֵנוּ, מַה בִּדְבַר גְּאוּלַּת הָאָרֶץ, הַאִם לֹא נִכְזְבוּ תִּקְווֹתֵינוּ?" וּלְבַסּוֹף — „מָה הָעֲבוֹדָה בְּחַמָּרָה? הַאֻמְנָם לֹא יָבוֹא גַּם עַתָּה שִׁנּוּי לְטוֹבָה? — עַתָּה הוּא הַזְּמַן לְהַגְשִׁים אֶת תִּקְווֹתֵינוּ".

תרע"ט.

זִכְרוֹנוֹת.

א.

נִזְכָּר אֲנִי בִּתְקוּפַת עֲבוֹדַת פּוֹעֲלִים עִבְרִים בְּזִכְרוֹן־יַעֲקֹב. בְּאוֹתָהּ שָׁנָה—ה׳תרס״ח—מִלַּת קֶסֶם נִפְרְחָה בָּאֲוִיר: „כִּבּוּשׁ הַגָּלִיל", „כִּבּוּשׁ הַכִּנֶּרֶת". פּוֹעֲלִים רַבִּים נִמְשְׁכוּ אָז לְ„גְדוֹת הַיַּרְדֵּן", וִיחִידִים הִכִּירוּ בַּצֹּרֶךְ „לִכְבּוֹשׁ" גַּם אֶת הַדֶּרֶךְ הַמּוֹבִילָה לַגָּלִיל, אֶת זִכְרוֹן יַעֲקֹב. אֵיזוֹ זָרוּת, אֵיזוֹ מוּעָקָה מְיֻחֶדֶת הִרְגִּישׁ הַצָּעִיר הֶחָדָשׁ, בְּעָבְרוֹ אֶת הַמּוֹשָׁבָה הָעֲשִׁירָה הַזֹּאת. וַאֲחָדִים מֵהַפּוֹעֲלִים אָמְרוּ לִקְבּוֹעַ אֶת מוֹשָׁבָם דַּוְקָא פֹּה, לִפְרוֹץ אֶת הַגָּדֵר וּלְהַכְנִיס זֶרֶם שֶׁל חַיִּים חֲדָשִׁים, שֶׁל חַיִּים עִבְרִיִּים לַמּוֹשָׁבָה זוֹ.

קָשָׁה הָיְתָה הָעֲבוֹדָה בְּזִכְרוֹן יַעֲקֹב. מַשְׂכֹּרֶת הַפּוֹעֵל הָיְתָה דַלָּה—שְׁנֵי בִשְׁלִיקִים לַיּוֹם. הַצְּעִירִים, שֶׁאַךְ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם יָרְדוּ מֵהָאֳנִיָּה, עָבְדוּ בְעַקְשָׁנוּת וּבְהִתְאַמְּצוּת מְרֻבָּה: סָבְלוּ, קָדְחוּ, רָעֲבוּ לַלֶּחֶם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא לַעֲזוֹב אֶת הַמָּקוֹם! וּמִי שֶׁעָזַב, רָאָה אֶת עַצְמוֹ כִּמְנֻצָּח.

בָּעֲרָבִים אַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה הָיִינוּ מִתְאַסְּפִים קְבוּצוֹת, קְבוּצוֹת בְּמִטְבַּח הַפּוֹעֲלִים, בַּחֻרְבָּה הַנִּמְצֵאת מִחוּץ לַמּוֹשָׁבָה עַל הַגִּבְעָה הֲכִי גְבוֹהָה, וּמְשׂוֹחֲחִים עַל הַמְּאֹרָעוֹת בַּגָּלִיל, עַל הַהִתְנַפְּלֻיּוֹת, הַמַּחֲלוֹת וכו׳. וְהַלְּבָבוֹת נִמְשְׁכוּ לַגָּלִיל, לְמָקוֹם שָׁם מִתְרַקְּמִים חַיִּים עִבְרִיִּים. כָּל אֶחָד הִתְחִיל לָתֵת דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לְעַצְמוֹ: מַה עֲבוֹדָתוֹ כָּאן וּמָה עֶרְכָּהּ? מַה יּוֹצֵא מִכָּל הַשִּׁירָה וְהַזִּמְרָה בְּנִשְׁפֵּינוּ הַמְשֻׁתָּפִים עִם צְעִירֵי הַמּוֹשָׁבָה? מַה הַשְׁפָּעָתֵנוּ, אִם בֶּחָצֵר וּבַבַּיִת סְבִיבָה זָרָה? לֹא הִסְתַּפַּקְנוּ עוֹד בְּהַשְׁפָּעָה פְּלָטוֹנִית בִּלְבַד, אֶלָּא רָצִינוּ לְהַכְנִיס אֶת מַהֲלַךְ רוּחוֹ שֶׁל הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי לְתוֹךְ חַיֵּי הָאִכָּרִים. רָצִינוּ לְהִתְעָרֵב בְּעִנְיְנֵי הַמּוֹשָׁבָה. וְאָז הֵחֵלּוּ סִכְסוּכִים בֵּין הַפּוֹעֲלִים וּבֵין וַעַד הַמּוֹשָׁבָה. הִגִּיעוּ הַדְּבָרִים לִידֵי שְׁבִיתָה. וּלְבַסּוֹף עָזְבוּ הַפּוֹעֲלִים אֶחָד, אֶחָד אֶת זִכְרוֹן־יַעֲקֹב, וְרֻבָּם עָבְרוּ לַגָּלִיל.

בַּגָּלִיל הָיְתָה שְׁנַת ה׳תרס״ט שָׁנָה קָשָׁה מְאוֹד, מְלֵאָה פְּגָעִים וּמִכְשׁוֹלִים. לֹא הָיָה כָּל בִּטָּחוֹן בַּחַיִּים. בְּיָד אַחַת הֶחֱזִיקוּ אֶת הַמַּחֲרֵשָׁה וּבַשְּׁנִיָּה — אֶת הָרוֹבֶה. גַּם הַחֹם גָּדַל מְאוֹד בְּ„עֵמֶק הַיַּרְדֵּן", וְהַקַּדַּחַת קִפְּחָה אֶת הָעוֹבְדִים הַחֲדָשִׁים עַל אַדְמַת אֻם ג׳וּנִיָה וְכִנֶּרֶת. אֶחָד, אֶחָד הוּבְאוּ אָז לְזִכְרוֹן יַעֲקֹב לְבֵית הַחוֹלִים, שֶׁנִּהֵל הָרוֹפֵא פ׳, אֲשֶׁר הָיָה מְקַבֵּל אֶת הַפּוֹעֲלִים הַחוֹלִים בִּזְרוֹעוֹת פְּתוּחוֹת וּמִתְיַחֵס אֲלֵיהֶם בְּיַחַס טוֹב — יוֹצֵא מִן הַכְּלָל.

וּבֶחָצֵר אֲשֶׁר בְּכִנֶּרֶת גָּדְלָה הַתְּסִיסָה שֶׁבִּתְקוּפָתָם. בְּמֶשֶׁךְ שְׁנַת עֲבוֹדָה תַּחַת הַנְהָלַת

פְּקִידוּת לָמְדוּ שָׁם הַפּוֹעֲלִים הַרְבֵּה[1]. כָּל אֶחָד מֵהֶם הִכִּיר בְּכֹחוֹ וּבְכִשְׁרוֹנוֹ. קְבוּצוֹת, קְבוּצוֹת הָיוּ הֵם מִתְאַסְּפִים וְחוֹלְמִים עַל עֲבוֹדָה בִּרְשׁוּת עַצְמָם וְעַל חַיִּים מְשֻׁתָּפִים.

ב.

אַחַת הַקְּבוּצוֹת הָאֵלֶּה עָזְבָה אֶת חַוַּת כִּנֶּרֶת וְהָלְכָה לְבַקֵּשׁ מָקוֹם לִפְעֻלָּה עַצְמִית וּלְחַיִּים מְשֻׁתָּפִים. מָשְׁכָה אוֹתָהּ בְּיוֹתֵר הַמּוֹשָׁבָה חֲדֵרָה: עֲבָרָהּ הַיָּפֶה הִקְסִים וְנָתַן תִּקְוָה בַּלֵּב, שֶׁהִנֵּה כָּאן אֶפְשָׁר לִיצוֹר מֶרְכָּז גָּדוֹל שֶׁל פּוֹעֲלִים עִבְרִים. וְהִנֵּה כָּהּ מָצְאוּ לָהֶם מָקוֹם שִׁבְעַת הַחֲבֵרִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל „הַקּוֹמוּנָה בַּחֲדֵרָה".

אָמְנָם, שְׁאִיפָתָם לֹא הִתְגַּשְּׁמָה בִּשְׁלֵמוּת: מָקוֹם לַעֲבוֹדָה עַצְמִית מְשֻׁתֶּפֶת לֹא הָיָה פֹּה. כָּל אֶחָד מֵהֶם עָבַד אֵצֶל אִכָּר וְהָיָה נִמְצָא כָּל הַיּוֹם בִּשְׂדֵה בְּעָלָיו וּבִסְבִיבָה עַרְבִית. רַק בָּעֶרֶב לְאַחַר הָעֲבוֹדָה הָיוּ מִתְקַבְּצִים כֻּלָּם לְבֵיתָם הַמְשֻׁתָּף.

וַאֲנִי הָיִיתִי בֵּין הָעַקְשָׁנִים הַיְחִידִים, שֶׁלֹּא רָצוּ עֲדַיִן לְהוֹדוֹת בִּפְשִׁיטַת הָרֶגֶל שֶׁל הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית הַשְּׂכִירָה בַּמּוֹשָׁבוֹת. הֶאֱמַנּוּ, שֶׁעַל יְדֵי רָצוֹן וּמְסִירוּת רַבָּה נוּכַל לִכְבּוֹשׁ אֶת לִבּוֹת הָאִכָּרִים, וְהַמּוֹשָׁבוֹת הַקַּיָּמוֹת תְּשַׁמֵּשְׁנָה מַעֲבַר הַכְשָׁרָה לַפּוֹעֲלִים, הָעֲתִידִים לַעֲבוֹד בִּרְשׁוּת עַצְמָם.

הוֹסַפְתִּי לַעֲבוֹד בְּזִכְרוֹן אֵצֶל אִכָּרִים שׁוֹנִים, טוֹבִים וְרָעִים. יֵשׁ מֵהֶם, שֶׁהִתְיַחֲסוּ בְּכָבוֹד לַפּוֹעֵל הָעִבְרִי, אֲבָל הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבְּכֻלָּם הָיָה, כִּי הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי לֹא תָפַס בַּעֲבוֹדַת מִשְׁקָם מָקוֹם חָשׁוּב. הַיְּהוּדִי שִׁמֵּשׁ רַק כְּעוֹזֵר לָעֲרָבִי הַחוֹרֵשׁ, הַזּוֹרֵעַ וְהַקּוֹצֵר. חַיִּים אֵלּוּ הֵבִיאוּ אֶת הַפּוֹעֲלִים לִידֵי הִתְמַרְמְרוּת. וְסוֹף סוֹף עָזַבְתִּי גַּם אָנֹכִי אֶת זִכְרוֹן וְעָבַרְתִּי לַחֲדֵרָה, לַקּוֹמוּנָה.

ג.

רַב הָיָה הַהֶבְדֵּל בֵּין חַיֵּי הַפּוֹעֵל בְּבֵית הָאִכָּר לְחַיֵּי הַקִּבּוּץ הַמְשֻׁתָּף, שֶׁאֵלָיו נִכְנַסְתִּי כְּחָבֵר! יְקָרוֹת הָיוּ הַשָּׁעוֹת, שֶׁהָיִינוּ מִתְאַסְּפִים בְּבֵיתֵנוּ אַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה. עוֹדְדָה בַּת־הַצְּחוֹק שֶׁל אֵם, שֶׁבָּהּ הָיְתָה פוֹגֶשֶׁת אוֹתָנוּ חֲבֶרְתֵּנוּ הָעוֹבֶדֶת בַּבָּיִת. הָעֲבוֹדָה בַּמִּטְבָּח עָמְדָה אָז בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה. חֲבֶרְתֵּנוּ הִרְגִּישָׁה סִפּוּק בַּעֲבוֹדָתָהּ וְהִשְׁקִיעָה בָּהּ אֶת כָּל רִגְשׁוֹתֶיהָ. אַחֲרֵי אֲרוּחַת הָעֶרֶב הָיִינוּ יוֹשְׁבִים עַל יַד הַשֻּׁלְחָן הַקָּטָן מְסַפְּרִים עַל קוֹרוֹת הַיּוֹם, עַל הָעֲבוֹדָה, עַל הַסּוּסִים הַזְּרִיזִים וְהַצּוֹהֲלִים וְעַל הַפְּרָדוֹת הָעַקְשָׁנִיּוֹת, מְדַבְּרִים עַל הַשְּׁאֵלוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַפֶּרֶק.

---

1) עין „השביתה בכנרת" עמוד 57.

מִתּוֹךְ חַיֵּינוּ הַמְשֻׁתָּפִים הַלָּלוּ נוֹצַר הָרָצוֹן לְחַיֵּי קוֹמוּנָה מְלֵאִים. בְּמֶשֶׁךְ תְּקוּפָה יְדוּעָה הָיְתָה הַקּוֹמוּנָה רַעְיוֹנֵנוּ הַמֶּרְכָּזִי. רָאִינוּ בָהּ לֹא רַק צוּרַת חַיִּים לִיחִידֵי סְגֻלָּה, אֶלָּא שִׁטָּה סוֹצְיָאלִית קְבוּעָה לַהֲמוֹן הֶחָלוּצִים הָעוֹלִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

רַעְיוֹן הַקּוֹמוּנָה לֹא נָבַע אֶצְלֵנוּ מִתּוֹךְ הַכָּרָה וַהֲבָנָה אוֹבְּיֶקְטִיבִית. פָּעֲלָה כָּאן יוֹתֵר הַהַרְגָּשָׁה הַטִּבְעִית: „מַה הַהֶבְדֵּל בֵּינִי לַחֲבֵרִי, וְלָמָּה זֶה חֶשְׁבּוֹן מְיֻחָד לִי וָלוֹ?".

שָׁאַפְנוּ לַעֲמִידָה בִּרְשׁוּת עַצְמֵנוּ, לִיצִירָה. נוֹכַחְנוּ, כִּי עֲבוֹדָתֵנוּ בְּשָׂדֶה אַחֵר הִיא עֲבוֹדַת סִיזִיפוּס, וּמַבָּטֵנוּ הָפְנָה לַגָּלִיל.

חָלַמְנוּ עַל דְּבַר מֶרְחַבְיָה, שֶׁעָמְדָה אָז לְהִוָּסֵד. אֶם ג׳וּנִיָה לֹא מָשְׁכָה אוֹתָנוּ. לִבֵּנוּ נִמְשַׁךְ לְמָקוֹם חָדָשׁ לְגַמְרֵי, לְמָקוֹם שֶׁדּוֹרֵשׁ הִתְאַמְּצוּת מְיֻחֶדֶת, מְסִירוּת נֶפֶשׁ.

אוּלָם מְסִבּוֹת שׁוֹנוֹת הָלְכָה לְמֶרְחַבְיָה קְבוּצָה אַחֶרֶת, וַאֲנַחְנוּ עָבַרְנוּ לְאֶם ג׳וּנִיָה.

חֲ ל ו ם.

חֲלוֹם חָלַמְנוּ אֲנִי וְאַתֶּם – אָחִי וַאֲחוֹתִי – וּפוֹתֵר אֵין אוֹתוֹ. חֲלוֹם יָשָׁן הוּא, כִּימֵי צֵאתֵנוּ מֵהַגּוֹלָה, אֶלָּא שֶׁאַתֶּם שְׁכַחְתֶּם אוֹתוֹ אוֹ שֶׁלֹּא בֵּרַרְתֶּם אוֹתוֹ לְעַצְמְכֶם, וַאֲנִי לֹא סִפַּרְתִּיו לָכֶם.

וְעַתָּה שְׁמַע נָא, אָחִי, וְתִשְׁמַע נָא אֲחוֹתִי אֶת חֲלוֹמִי, וּזְכַרְתֶּם, כִּי גַם אַתֶּם חֲלַמְתֶּם כָּמוֹנִי.

בַּחֲלוֹמִי – וְהִנֵּה בָּא אֲנִי אֶל הָאָרֶץ, וְהָאָרֶץ עֲזוּבָה וְשׁוֹמֵמָה וּנְתוּנָה בִּידֵי זָרִים. וְהַחֻרְבָּן מַחֲשִׁיךְ אֶת אוֹר פָּנֶיהָ וּמַשְׁחִית אֶת רוּחָהּ, וּמֶמְשֶׁלֶת זָרִים מְנַוְּלָתָהּ. וּרְחוֹקָה מִמֶּנִּי וְזָרָה לִי אֶרֶץ אֲבוֹתַי, וְגַם אֲנִי רָחוֹק מִמֶּנָּה וְזָר לָהּ. וְהַקֶּשֶׁר הָאֶחָד, הַמְקַשֵּׁר אֶת נַפְשִׁי אֵלֶיהָ, וְהַזֵּכֶר הָאֶחָד הַמַּזְכִּיר לִי, כִּי הִיא אִמִּי וַאֲנִי בְנָהּ, הוּא – כִּי גַם נַפְשִׁי שׁוֹמֵמָה כָּמוֹהָ, כִּי גַם בָּהּ חָלוּ יְדֵי זָרִים לְהַחֲרִיבָהּ וּלְהַשְׁחִיתָהּ. וַאֲנִי מַרְגִּישׁ אֶת הַחֻרְבָּן וַאֲנִי רוֹאֶה אֶת הֶחֳרָבוֹת בְּכָל בָּתֵּי נַפְשִׁי, בְּכָל רמ״ח אֵיבָרַי ושס״ה גִידַי...

וּמַרְגִּישׁ אֲנִי אֶת הַחַיִּים הָהֵם, אֲשֶׁר חָיִיתִי בְּאַרְצוֹת הַגּוֹלָה, וְהִנֵּה הֵם צָרִים עַד לִמְאוֹד וְנַפְשִׁי בְתוֹכָם כְּמוֹ בְתוֹךְ מַכְבֵּשׁ, מְעוּכָה, רְצוּצָה וּמְרֻסָּקָה. וַאֲנִי מִתְנַעֵר בְּחָזְקָה וּבְכָל כֹּחִי, מְנַעֵר מֵעָלַי וּמִקִּרְבִּי אֶת הַחַיִּים הָהֵם וּמַתְחִיל הַכֹּל מֵחָדָשׁ, הַכֹּל מֵחָדָשׁ. בְּאָלֶף בֵּית אֲנִי מַתְחִיל אֶת הַחַיִּים. אֵינֶנִּי מְשַׁנֶּה, אֵינֶנִּי מְתַקֵּן, כִּי אִם עוֹשֶׂה הַכֹּל מֵחָדָשׁ. וְהַדָּבָר הָרִאשׁוֹן, הַפּוֹתֵחַ בָּרִאשׁוֹנָה אֶת לִבִּי לַחַיִּים, אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתִּי

כְּמוֹהֶם, הִיא הָעֲבוֹדָה. לֹא עֲבוֹדָה לְשֵׁם מִחְיָה וְלֹא עֲבוֹדָה לְשֵׁם מִצְוָה, כִּי אִם עֲבוֹדָה, אֲשֶׁר אוֹר חָדָשׁ נוֹגַהּ עָלֶיהָ, אֲשֶׁר רְאִיתִיהָ, וְהִנֵּה הִיא אֶחָד מֵחֶלְקֵי הַחַיִּים, אֶחָד מִשָּׁרָשֵׁיהֶם הָעֲמֻקִּים בְּיוֹתֵר. וַאֲנִי עוֹבֵד...

מוּזָר הוּא הַדָּבָר, אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, וְעָמֹק וּמֻפְלָא מְאוֹד. וְקָשָׁה הִיא הַדֶּרֶךְ, אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי, וּרְחוֹקָה וְנֶעֱלָמָה מֵעֵין רוֹאִים.

וַאֲנִי מִתְבּוֹנֵן לְאוֹר הַגַּחֶלֶת, הַהוֹלֶכֶת וָאוֹר – וְהִנֵּה בְּכָל אֲשֶׁר אוֹסִיף לַעֲבוֹד, לַעֲמוֹל וְלִסְבּוֹל אֵין טִפָּה מִדָּמִי, אֵין מַשֶּׁהוּ מִכּוֹחִי וּמִמּוֹחִי אוֹבְדִים חִנָּם: כִּי כָל טִפַּת דָּם – שְׁבִיב אֵשׁ, וְכָל מַשֶּׁהוּ שֶׁל כּוֹחַ וּמוֹחַ – נִיצוֹץ אוֹר לְנַפְשִׁי, הַשָּׁבָה לִתְחִיָּה. עוֹד מְעַט – וְהִנֵּה הִנְּךָ גַּם אַתָּה, אָחִי, עִמָּדִי, עוֹבֵד וְחַי כָּמוֹנִי. וְלָאַחֲרוֹנָה – וְהִנֵּה עִמָּנוּ גַּם אֲחוֹתֵנוּ, אֲשֶׁר לֹא רְאִיתִיהָ מִיּוֹם הִתְעוֹרֵר יִשְׂרָאֵל. וְכִרְאוֹתִי אֶתְכֶם, אֶת שְׁנֵיכֶם יַחְדָּיו, עוֹבְדִים וְחַיִּים יַחְדָּיו – וַתְּחִי רוּחִי. וָאֹמַר: אַתֶּם תִּבְנוּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, אַתֶּם תִּמְצְאוּ אֶת הַדֶּרֶךְ, לַאֲשֶׁר נָשָׂאנוּ אֶת נַפְשֵׁנוּ, לַאֲשֶׁר נָשָׂא יִשְׂרָאֵל אֶת נַפְשׁוֹ וְלַאֲשֶׁר יִשָּׂאֵהוּ רוּחוֹ לָלֶכֶת בְּיָמִים יָבוֹאוּ; אַתֶּם תְּחַיּוּ אֶת חַיֵּי יִשְׂרָאֵל, וְהַחַיִּים יִהְיוּ כַּמַּעְיָן הַמִּתְגַּבֵּר, הָלוֹךְ וְשָׁטוֹף הָלְאָה, הָלְאָה, הָלְאָה.

ה„קולקטיב" בשזרה.

בִּתְחִלַּת השנה בָּאוּ אל חַוַּת שְׁזָרָה עשרה פּוֹעֲלִים מְאֻחָדִים בַּחֲבוּרָה אחת בשם „הקוֹלֶקְטִיב" וקבלו את כל עבודת הפְּלָחָה בחוה בִּתְנאים אלה: הפקידות מוסרת לפועלים מאה הֶקְטָר אדמת פלחה עם בהמות, כלי עבודה וזרע ומשלמת להם משכרת קבועה לכל יום עבודה בהוספה של 20% בערך מן ההכנסה הנקיה. הפועלים עובדים את כל העבודה באחריות עצמם; שני חברים מ„הקולקטיב" מנהלים את כל העבודה, והם גם עובדים בעצמם ומתיעצים בכל עת עם הפקיד האגרונום.

ה„קולקטיב" נוסד בִּמטרה להוכח, עד כמה מסֻגלים הפועלים בתנאי הארץ הנוכחים לחיים ולעבודה חקלאית משתפים; להפחית כְּכל האפשר את הדיפיציט התמידי של החוה, ולחזק את אמונת הסביבה בכחו של הפועל העברי.

עודם מעטים ימי ה„קולקטיב", בכדי שנוכל לדון לפיהם על כל אותן השאלות, שהיו לנגד עיניו בהוסדו. לעת עתה מתפתחת העבודה בתנאים רצויים: את עבודת החרף גמרו, והפקיד מרֻצה בה. העתיד הקרוב יוכיח, אם יש תקוה ל„קולקטיב".

תרס"ח.

אֵם ג'וּנְיָה[1].

לַמְרוֹת רְצוֹנִי אֵין אֲנִי יָכוֹל לִכְתּוֹב לָכֶם עַכְשָׁיו בַּאֲרִיכוּת. הָעֲבוֹדָה כָּל כָּךְ מְעַיֶּפֶת, עַד כִּי אֵין אֶפְשָׁרוּת לְרַכֵּז אֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת וּלְהַרְצוֹתָן בִּכְתָב. בְּכָל זֹאת, אֶשְׁתַּדֵּל לָתֵת אֵיזֶה מֻשָּׂג שֶׁהוּא עַל הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לְחַיֵּינוּ בְּאֵם ג'וּנְיָה. תְּנָאֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁל קְבוּצָתֵנוּ בְּוַדַּאי יְדוּעִים לָכֶם: אָנוּ גַם הַפּוֹעֲלִים וְגַם הַהַנְהָלָה. מִלְּבַד עֶצֶם הָעֲבוֹדָה מוּטָלִים עָלֵינוּ עוֹד חוֹבוֹת־מֶשֶׁק שׁוֹנִים, כְּגוֹן רְכִישַׁת כְּלֵי עֲבוֹדָה וְאִינְוֶנְטָר חַי וְהַנְהָלַת סְפָרִים. בְּבֹאֵנוּ הֵנָּה מֵחֲדֵרָה[2] חָשַׁבְנוּ, כִּי נוּכַל לְהַתְחִיל בָּעֲבוֹדָה מִיָּד. אֲבָל טָעִינוּ: מִלְּבַד הַחֲרִישָׁה הֻצְרַכְנוּ תֵּכֶף לְטַפֵּל בִּקְנִיַּת סוּסִים וּפְרָדוֹת נוֹסָפִים, בְּתִקּוּן הַבִּנְיָנִים הַיְשָׁנִים וּבִבְנִיַּת קוֹמָה שְׁנִיָּה בִּשְׁבִיל הַמִּטְבָּח.

וְלוּ הָיָה, לְכָל הַפָּחוֹת, הַכֹּל כַּשּׁוּרָה, אֲבָל עִם צְעָדֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים קָרוּ פֹּה מִקְרִים, שֶׁהִרְגִּיזוּ אֶת הַלֵּב. הַקַּדַּחַת הֶחֱלָּה לְבַקֵּר אוֹתָנוּ וְהָיָה גַם מִקְרֶה שֶׁל קַדַּחַת צְהֻבָּה. נוֹסָף עַל זֶה, מֵתָה אֶצְלֵנוּ פִּרְדָּה, שֶׁנִּפְצְעָה בִּידֵי עֲרָבִים, כִּירוֹתָם לְאֶחָד מֵחֲבֵרֵינוּ בְּדֶרֶךְ שׁוּבוֹ מִטְּבֶרְיָה.

רוֹצֶה אֲנִי לְהַאֲרִיךְ קְצָת, אוּלָם הַשָּׁעָה מְאֻחֶרֶת. מָחָר אֲנִי תוֹרָן וְעָלַי לְהַשְׁכִּים.

תרע"א.

הַקְּבוּצָה.

הַקְּבוּצָה נוֹצְרָה מִתּוֹךְ דְּרִישַׁת הַחַיִּים, וְאִם יַגִּיעַ זְמַנָּהּ לַעֲבוֹר מִן הָעוֹלָם, לֹא בַּאֲסֵפָה יֵחָתֵךְ גְּזַר דִּינָהּ. בְּכָל אֹפֶן, זִכְרָהּ יִשָּׁאֵר לָנוּ כְּזִכָּרוֹן תְּקוּפָה מַזְהִירָה בְּתוֹלְדוֹת עֲבוֹדָתֵנוּ. אֶצְלִי מַתְחִילָה הַתְּקוּפָה הַזֹּאת מֵאוֹתוֹ הַזְּמָן, שֶׁרַעְיוֹן הַקְּבוּצָה הֵחֵל לִחְיוֹת בַּלְּבָבוֹת הַצְּעִירִים. אָז בְּבוֹאֵנוּ לָאָרֶץ לִפְנֵי 12—15 שָׁנָה מָצָאנוּ בַּמּוֹשָׁבוֹת חֲלוּצִים, חֲלוּצִים נִלְהָבִים. אוּלָם כְּשֶׁהִתְבּוֹנַנּוּ אֲלֵיהֶם וְאֶל מַעֲשֵׂיהֶם, אָמַרְנוּ, כִּי עֲבוֹדָה בִּלְבַד אֵינָהּ מַסְפִּיקָה: הֶקֵּף הַחֲלוּצוּת טָעוּן הַרְחָבָה. וְכִרְאוֹתֵנוּ אֶת הַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁהֵן מִתְפַּרְנְסוֹת מִנִּצּוּל הָעוֹבְדִים, חָזְקָה בָּנוּ הַשְּׁאִיפָה לִיצוֹר לָנוּ צוּרַת יִשּׁוּב אַחֶרֶת, אֲשֶׁר תְּחַיְּבֵנוּ לַעֲבוֹד בְּעַצְמֵנוּ וְלֹא בִּידֵי אֲחֵרִים וּבְלִי בְּעָלִים וּמַשְׁגִּיחִים. בָּאנוּ לְכִנֶּרֶת, הִשְׁקַעְנוּ בָהּ יֶזַע וָדָם — וְלֹא מָצָאנוּ אֶת דַּרְכֵּנוּ.

1) כָּךְ נִקְרְאָה דְגַנְיָה לִפְנֵי עֲלוֹת הַיְּהוּדִים עַל אַדְמָתָהּ.

2) עַיֵּן „זִכְרוֹנוֹת" עַמּוּד 109.

יְצַרְנוּ אֶת הַקְּבוּצָה, וְהִיא אֲשֶׁר סָפְגָה אֶל תּוֹכָהּ אֶת נִשְׁמָתֵנוּ וְאֶת כָּל מַאֲוַיֵּינוּ. הַקְּבוּצָה נוֹעֲדָה לְמַטָּרוֹת רַבּוֹת: לִגְאוֹל אֶת הָעֲבוֹדָה מִידֵי בְעָלִים וּמַשְׁגִּיחִים; לִהְיוֹת לְדֻגְמָה בַּעֲבוֹדָה חַקְלָאִית קוּלְטוּרִית וּמוֹדֶרְנִית; לִכְבּוֹשׁ קַרְקָעוֹת חֲדָשִׁים, וְלָתֵת אֶפְשָׁרוּת לָעוֹלִים לִלְמוֹד אֶת הָעֲבוֹדָה וּלְהִסְתַּגֵּל אֵלֶיהָ. וְעַל כֻּלָּם הָיְתָה הַקְּבוּצָה — וְזֶהוּ גֻּלַּת הַכּוֹתֶרֶת שֶׁלָּהּ—נִסָּיוֹן רְצִינִי לִבְרוֹא חַיִּים שֶׁל שִׁוְיוֹן כַּלְכָּלִי וְשִׁוְיוֹן בֵּין הַחֲבֵרִים וְהַחֲבֵרוֹת.

וְהִנֵּה עָבְרוּ עֶשֶׂר שָׁנִים. בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֵין לָנוּ לְהַסִּיק מַסְקָנָה מִזֶּה שֶׁהָיָה עַד עָתָּה. הַחֲבֵרִים נִכְנְסוּ לַקְּבוּצָה בְּאֹפֶן סְטִיכִי. נִכְנְסוּ, אָמְנָם, צְעִירִים מְלֵאֵי הִתְלַהֲבוּת לַעֲשׂוֹת „דָבָר טוֹב", אֲבָל מְחֻסְּרֵי נִסָּיוֹן. הֵם לֹא יָדְעוּ עֲדַיִן אֶת מַשְׁמְעוּתָם שֶׁל הַחַיִּים הַלָּלוּ. וְעַכְשָׁיו, אַחֲרֵי אֲשֶׁר קָנִינוּ לָנוּ נִסָּיוֹן בְּחַיֵּי עֲבוֹדָה מְשֻׁתָּפִים, עָלֵינוּ לְהַמְשִׁיךְ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ זוֹ, כִּי הִיא הַדֶּרֶךְ לִיצִירַת הַחַיִּים הַחֲדָשִׁים, וְהִיא סוֹף־סוֹף מְאַפְשֶׁרֶת לָנוּ אֶת הַכִּבּוּשׁ הַחַקְלָאִי. וְגַם הַצְּעִירִים וְהַצְּעִירוֹת, אֲשֶׁר יַעֲלוּ הֵנָּה, יָכְרְחוּ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ זוֹ שֶׁל חַיִּים מְשֻׁתָּפִים, הַמְּסִירָה מֵעַל הַפְּרָט אֶת „דַּאֲגַת הַפַּרְנָסָה" וְנוֹתֶנֶת לוֹ אֶפְשָׁרוּת שֶׁל יְצִירָה בְּצַוְתָּה.

שְׁאֵלוֹת הַקְּבוּצָה.

צוּרַת הַמֶּשֶׁק בְּדֶגַנְיָה הָיְתָה מֻכְרָחָה בִּזְמַן הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת אֶקְסְטֶנְסִיבִית. וְהָעֲבוֹדָה הָיְתָה מְרֻבָּה בְּעוֹנַת הַקָּצִיר וְהַדַּיִשׁ. עַל כֵּן, לַמְרוֹת שְׁאִיפָתֵנוּ לַעֲבוֹדָה עַצְמִית, הִתְעוֹרְרָה אֶצְלֵנוּ הַשְּׁאֵלָה בִּדְבַר הָעֲבוֹדָה הַשְּׂכִירָה. נִסִּינוּ לִפְתּוֹר שְׁאֵלָה זוֹ, בְּהַשְׁווֹתֵנוּ אֶת הַפּוֹעֵל הַשָּׂכִיר לְחַבְרֵי הַקְּבוּצָה הֵן בְּמַשְׂכֻּרְתּוֹ וְהֵן בְּחֶלְקוֹ בְּרִוְחֵי הַמֶּשֶׁק.

טֶמְפּ הָעֲבוֹדָה הָיָה נִמְרָץ וְדָרַשׁ אִמּוּץ הַכֹּחוֹת. הִשְׁתַּדַּלְנוּ לַעֲבֵד אֶת כָּל אַדְמָתֵנוּ. הַצְּעִירִים הַחֲדָשִׁים נָהֲרוּ בְּרָצוֹן לִקְבוּצָתֵנוּ, בַּאֲשֶׁר מָצְאוּ בָהּ חַיִּים חֶבְרָתִיִּים. שְׁאִיפָתֵנוּ הָיְתָה לְנַצֵּחַ בָּעֲבוֹדָה אֶת שִׁטַּת הַפְּקִידוּת מִצַּד אֶחָד וְאֶת שִׁטַּת הַנִּצּוּל מִצַּד שֵׁנִי. הִנְהַגְנוּ אָפְנֵי עֲבוֹדָה חֲדָשִׁים וְעָלָה בְּיָדֵינוּ לְהוֹצִיא יְבוּלִים טוֹבִים מִן הָאֲדָמָה. כָּל זֶה הוֹסִיף לָנוּ כּוֹחַ וְשָׂשׂוֹן בַּעֲבוֹדָתֵנוּ. הַנִּצָּחוֹן בַּשָּׂדֶה, הַנִּצָּחוֹן עַל הַנִּצּוּל נָסְכוּ עָלֵינוּ רוּחַ שִׁכָּרוֹן.

אֲבָל חַיֵּינוּ הָיוּ קָשִׁים: קָשִׁים הָיוּ הַיָּמִים, שֶׁבָּהֶם יָשַׁבְנוּ בִּצְרִיפִים. לֹא הָיוּ לָנוּ רִגְעֵי מְנוּחָה גַּם בַּיּוֹם וְגַם בַּלָּיְלָה. כְּשֶׁעָבַרְנוּ לָגוּר בַּבַּיִת, הוּקַל לָנוּ, אָמְנָם, בְּמִקְצָת, אוּלָם מַצַּב הַבְּרִיאוּת נִשְׁאַר קָשֶׁה כְּמִקֹּדֶם. הָאֲנָשִׁים הִתְעַיְּפוּ. הָאֲדָמָה הָיְתָה רַבָּה מִדַּאי, וְהָעוֹבְדִים לֹא הִסְפִּיקוּ. הִתְחִילוּ חִלּוּפֵי גַבְרָא, נִתְחַלְּפוּ גַּם הַצְּעִירוֹת. בְּיַחַס

אליהן אשמנו מלכתחלה בזה, שלא נכנסו אלינו כחברות. חיי הצעירה בתוך הקבוצה היו יותר הרבה קשים מחיינו.

אמרנו לגנן את משקנו, לבסס אותו על ידי כך ולהעשיר את תכן עבודתנו. הכנסנו נטיעות, ירקות ויסדנו את המחלבה הגדולה. במרץ רב התחלנו לטפל במקצועות החדשים. עבדנו מתוך רצון כביר, אבל בחסר ידיעה; והנה בא הדבר והפיל כמעט את כל הפרות.

שאלות קשות קמו לפנינו עם הופעתה של המשפחה הראשונה בקבוצה. התעוררה שאלת האשה ושאלת חנוך הילדים. האשה מכרחה לעבוד, והילדים מה יהא עליהם? את הפתרון היחידי לשאלות הללו אמרנו למצוא בקומונה, בחיים משתפים ובחנוך משתף.

בזמן האחרון התחלנו לחשוב, כיצד להביא את המשק לידי אנטנסיביות ולצמצם את שטח הקרקע המעבד, עד כדי שנוכל לעבדו בעצמנו ולהוציא ממנו את צרכינו. השנה אנו מעבדים, אמנם, רק את החצי משטח הקרקע שלנו, אולם גם עתה מכרחים אנו להשתמש בעבודה שכירה, באשר יש ימים, שנמצאים בחצר כחמשה עשר חולים. כעת נגשים אנו לנסיון חדש בסדור קבוצת דגניה: קבוצה לא גדולה של משפחות תעבד בשנה הבאה שטח אדמה, אשר יוכל לספק את צרכי הבית ההכרחיים ביותר. ואת יתר הצרכים, שאי אפשר לספקם מתוצרת המשק, נקנה במחיר תוצאות המחלבה ובעדף של יתר פרות המשק, המובאים לשוק.

תרע"ט.

האשה העובדת וחנוך הילדים[1].

בשנים האחרונות הסחתי את דעתי מהרבה עניני חיינו, ולא מתוך התנגדותי להם, אלא מתוך הכרח. אבל הדברים, שנשמעו בועידת הפועלות הזאת, עוררו בי מחשבות, אשר כמעט נרדמו בקרבי. הן כל השאלות שנגעתן בהן היו כל ישותי.

רואה אני, כי שאלת הקבוצה אינה יורדת בועידתכן מעל הפרק. כי רק בקבוצה תתמך ותסמך האשה בהשתחררותה. ההתנגדות המרבה, אשר רעיון הקבוצה פוגש כעת בתוכנו, באה בעקר, מפני הנטיה לעשות את הילד לרכוש פרטי, לקלסתר פנים של האב או האם. אבל אם נניח, כי הילד הוא רכוש פרטי,

1) מדברי יוסף בוסל בועידת הפועלות ברמה (שרונה) בשנת תרע"ו.

הַגְּנָה — רְכוּשׁ פְּרָטִי, וְהַכִּשְׁרוֹנוֹת גַּם כֵּן רְכוּשׁ פְּרָטִי — לְאָן אֵפוֹא נַגִּיעַ? הֲלֹא הַחַיִּים יַכְנִיעוּ אוֹתָנוּ.

בִּכְלָל, עָלֵינוּ לָדַעַת, שֶׁאִם לֹא נֹאבֶה לַעֲשׂוֹת כָּל הִתְאַמְּצוּת, כְּדֵי לִחְיוֹת לֹא לְפִי הַמְקֻבָּל, הֲרֵי חִלּוּל קֹדֶשׁ הוּא לְדַבֵּר עַל אִידֵיאָלִים.

רַעְיוֹן הַקְּבוּצָה הוּא כֻּלּוֹ חִדּוּשׁ. כָּל חַיֵּינוּ הֵם מַהְפֵּכָה אַחַת גְּדוֹלָה: הִחְלַטְנוּ בְּמֶשֶׁק מְשֻׁתָּף, בְּחַיֵּי עֲבוֹדָה מְשֻׁתָּפִים וּבְשִׁחְרוּר הָאִשָּׁה בַּחֶבְרָה. וּלְשִׁטָּתֵנוּ נֶאֱמָן: גַּם הַיְלָדִים הֵם רְכוּשׁ הַחֶבְרָה, וְהַחִנּוּךְ מְשֻׁתָּף חַיָּבִים אָנוּ לְחַנְּכָם. עוֹלִים אָנוּ עַל הַר תָּלוּל, וּבְבַת אַחַת צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לַעֲלוֹת. וְאִם לָאו, נֵרֵד, נִפּוֹל — וּקְבוּצוֹתֵינוּ תִּהְיֶינָה לְרִאשׁוֹן־לְצִיּוֹן.

וְהִסְתַּדְּרוּת הַפּוֹעֲלוֹת אֵינָהּ צְרִיכָה לְהִסְתַּפֵּק בָּזֶה שֶׁהַפּוֹעֲלוֹת רָכְשׁוּ לָהֶן אֶפְשָׁרוּת לִיצוֹר וּלְפַתֵּחַ מְשָׁקִים מְיֻחָדִים[1]. עֲבוֹדַת הַצְּעִירוֹת בִּקְבוּצוֹת מְיֻחָדוֹת לָהֶן אֵינָהּ אֶלָּא זְמַנִּית. תַּפְקִידָהּ הַנָּכוֹן שֶׁל הָאִשָּׁה הֵם הָעֲבוֹדָה וְהַחַיִּים בִּקְבוּצוֹת כְּלָלִיּוֹת. בְּלִי כְּנִיסָה זוֹ לְחַיִּים רְחָבִים וּמְלֵאִים אֵין עָתִיד לְחַיֵּי הַצְּעִירָה בָּעֲבוֹדָה. לֹא לְמַעַן כְּלוֹא אֶת הָאִשָּׁה בַּבַּיִת בְּחַיִּים שֶׁל שִׁעְמוּם וְחֹסֶר הַכָּרָה נוֹצְרָה הַקְּבוּצָה, אֶלָּא — לְשַׁחְרֵר אֶת הָאִשָּׁה וּלְשַׁתְּפָהּ בְּכָל הֶקֵּפָם שֶׁל הַחַיִּים וּבְשְׁאֵלוֹתֵיהֶם.

מוֹת יוֹסֵף בּוּסֶל.

בִּשְׁלֹשָׁה לְחֹדֶשׁ אָב תרע״ט בָּא יוֹסֵף בּוּסֶל מִדְּגַנְיָה לִטְבֶרְיָה לְהִשְׁתַּתֵּף בִּישִׁיבַת מִשְׂרַד הִתְאַחֲדוּת הַמּוֹשָׁבוֹת בַּגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁבּוּסֶל הָיָה אֶחָד מֵחֲבֵרָיו הַפְּעִילִים בְּיוֹתֵר. בַּיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים, עִם תִּגְבֹּרֶת הַחֹם בְּעֵמֶק הַיַּרְדֵּן וְעִם הִתְרַבּוּת הָעֲבוֹדָה בְּמֶשֶׁק דְּגַנְיָה, סָבַל בּוּסֶל בְּיִחוּד מִמַּחֲלַת הַקַּדַּחַת הַכְּרוֹנִית. בְּקֹשִׁי רַב יָשַׁב הַפַּעַם עִם חֲבֵרָיו בַּמִּשְׂרָד וְעָסַק בָּעִנְיָנִים הָעוֹמְדִים עַל הַפֶּרֶק. רִפְיוֹן בְּרִיאוּתוֹ הָיָה נִכָּר לָעַיִן, וִידִידָיו וְהָרוֹפְאִים יָעֲצוּהוּ לִנְסוֹעַ לִמְטֻלָּה אוֹ לִצְפַת לְהַחֲלִיף אֲוִיר וּלְהַבְרִיא. אוּלָם הַבָּרֵר בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁיֶּשְׁנָם כַּמָּה עִנְיָנִים חֲשׁוּבִים הַזְּקוּקִים לְסִיּוּעוֹ, וְהוּא הִסְכִּים לַעֲצַת חַבְרֵי הַמִּשְׂרָד לְהִסְתַּפֵּק בִּשְׁזוּרָה הַקְּרוֹבָה. הוּא מִהֵר לָשׁוּב לִדְגַנְיָה לְהוֹדִיעַ אֶת הַחְלָטָתוֹ לַחֲבֵרָיו וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ וּלְהִפָּרֵד מֵהֶם לִפְנֵי לֶכְתּוֹ לָנוּחַ.

בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיְתָה סְעָרָה גְדוֹלָה בְּיַם כִּנֶּרֶת, וּבוּסֶל הִתְעַכֵּב בָּעִיר עַד לִפְנוֹת

---

1) עין להלן „קבוצית הפ׳עלות׳ עמ׳ד 128.

עֶרֶב. הַיָּם כְּאִלּוּ הָלַךְ וְשָׁקַט. בּוּסֶל יָרַד בְּסִירָה יְחִידִי עִם שְׁנֵי הַמַּלָּחִים שֶׁנִּהֲגוּהָ, אַחַר נוֹסַף עֲלֵיהֶם עוֹד נוֹסֵעַ. יְהוּדִי מִטְּבֶרְיָה. הַסִּירָה הִפְלִיגָה, וּכְשֶׁיָּצְאָה מֵעֵבֶר לְחוֹמַת הָעִיר, הִתְפָּרֵץ בְּכָל עֹז הָרוּחַ הַמְּפַלֵּשׁ מִבֵּין הֶהָרִים וְהֵחֵל מְאַיֵּם עַל הַנּוֹסְעִים. הַסִּירָה חִשְּׁבָה לְהֵהָפֵךְ. הַיְּהוּדִי מִטְּבֶרְיָה הִזְדָּרֵז, קָפַץ הַמַּיְמָה וְהֵחֵל שׁוֹחֶה וְחוֹתֵר אֶל הַחוֹף. פִּתְאוֹם נִקְרַע הַמִּפְרָשׂ וְהַסִּירָה נֶהֶפְכָה. בּוּסֶל הִתְאַמֵּץ, אַף כִּי לֹא הָיָה מְאֻמָּן בִּשְׂחִיָּה, עָלָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְנִסָּה לִשְׂחוֹת נֶגֶד הָרוּחַ אֶל הַחוֹף. הַחוֹף הָיָה לִגְמָרֵי לֹא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֲבָל הוּא לֹא הִסְפִּיק לַחֲלוֹץ אֶת נְעָלָיו וְהִתְחִיל צוֹלֵל. הַמַּלָּחִים הִגִּיעוּ אֶל הַחוֹף וְרָצוּ הָעִירָה, כְּשֶׁהֵם מְצַעֲקִים וְקוֹרְאִים לְעֶזְרָה, כִּי יוֹסֵף בּוּסֶל טוֹבֵעַ.

בֵּינְתַיִם בָּא הַלַּיְלָה. הַיָּם הוֹסִיף לִסְעוֹר. הָעִיר כֻּלָּהּ גַּם הִיא כְּאִלּוּ סְעָרָה הוּטְלָה אֵלֶיהָ. רָצוּ בָּרְחוֹבוֹת כִּמְטֹרָפִים. הַצְּעִירִים הִתְחַזְּקוּ וְשָׁטוּ בְסִירוֹת לִמְקוֹם הָאָסוֹן לְבַקֵּשׁ אֶת הָאוֹבֵד, אוּלָם לַשָּׁוְא! בְּלֵב שָׁבוּר שָׁבוּ, בְּלִי כָל תִּקְוָה לְהַצִּילוֹ, לְהַעֲלוֹתוֹ. הַכֹּל צִפּוּ בִּכְאֵב עָמֹק לַבֹּקֶר, כַּאֲשֶׁר יָשׁוֹךְ הַיָּם וְאֶפְשָׁר יִהְיֶה לְמָצְאוֹ.

לְמָחָר בַּבֹּקֶר כְּשֶׁאַךְ יָרְדוּ הַצּוֹלְלִים הַיָּמָּה, מְצָאוּהוּ תֵּכֶף קָרוֹב לַחוֹף בְּעֹמֶק לֹא רַב בְּיוֹתֵר.

קְבָרוּהוּ בִּדְגַנְיָה, בְּמָקוֹם שֶׁחַי בּוֹ, עָבַד, פָּעַל וְיָצַר. „דְגַנְיָה“ — אָמַר הָרַב: — „הִיא חוּץ לָאָרֶץ, וְאָסוּר לְהַעֲבִיר מֵת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ; אוּלָם יוֹסֵף בּוּסֶל קָשַׁר בִּפְתִיל חַיָּיו, בְּנִשְׁמָתוֹ הַיָּפָה, אֶת דְּגַנְיָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְקִדְּשָׁהּ לְדוֹרוֹת“.

דְּגַנְיָה.

א.

בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן הָיָה הַכֹּל שׁוֹמֵם וְיָבֵשׁ: הֶהָרִים צְהֻבִּים מֵחֹסֶר דֶּשֶׁא, וְהַמּוֹשָׁבוֹת עֲרֻמּוֹת בְּלִי עֵץ וּבְלִי שִׂיחַ. אֶת הַפְּגָם הַזֶּה שֶׁבַּגָּלִיל חָפַצְנוּ לְמַלֵּא בִּדְגַנְיָה. עֲדַיִן לֹא נִגְמְרוּ הַבִּנְיָנִים, וּכְבָר חָפַרְנוּ בּוֹרוֹת לִנְטִיעוֹת. נָטַעְנוּ שְׂדֵרוֹת עֲצֵי נוֹי לְכָל צַד, שְׂדֵרוֹת בְּרוֹשִׁים וּשְׂדֵרוֹת עֲצֵי פִּלְפֵּל. אַחַר כָּךְ הִתְחַלְנוּ לָטַעַת עֲצֵי פְּרִי, וְכַמּוּבָן — בְּלִי כָל חֶשְׁבּוֹן, בְּלִי כָל פֶּרְסְפֶּקְטִיבָה מַעֲשִׂית־מִסְחָרִית. „אֵיזֶהוּ אִכָּר? — מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַכֹּל מִשֶּׁלּוֹ“. וּבֶאֱמֶת, נָטַעְנוּ מִכָּל הַמִּינִים: תַּפּוּחֵי זָהָב, לִימוֹנִים, שְׁקֵדִים, זֵיתִים, גְּפָנִים, תַּפּוּחִים, אֲגָסִים, חַבּוּשִׁים, תְּאֵנִים, חֲרוּבִים וַאֲפַרְסְקִים — „לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ“! נָטַעְנוּ, בְּלִי דַעַת מַה יָּכוֹל לְהַצְלִיחַ, מַה יָּכוֹל לְהִכָּנֵס.

לֹא הָיָה כָּאן מִמָּה וּמִמִּי לִלְמוֹד. בְּכָל עֵמֶק הַיַּרְדֵּן מָצָאנוּ רַק פַּרְדֵּס אֶחָד מֵעֵבֶר לְיָם כִּנֶּרֶת, פַּרְדֵּס עָלוּב מְאוֹד, הַשַּׁיָּךְ לְאֵיפֶנְדִי פַּרְסִי, וְזֵיתִים מֻשְׁקִים סְפוּרִים בְּצֶמַח וּבְעַבְדִּיָּה[1].

כָּל הַנְּטִיעוֹת שֶׁלָּנוּ הָיוּ אֵפוֹא בִּבְחִינַת תַּחֲנַת נִסָּיוֹן. וְאִם נָבִיא בְּחֶשְׁבּוֹן גַּם אֶת קְלִישׁוּת בְּקִיאוּתֵנוּ בַּמִּקְצוֹעַ הַזֶּה, נָבִין בְּנָקֵל, לְכַמָּה וְכַמָּה שְׁגִיאוֹת נָדוֹנוּ מִלְּמַפְרֵעַ הַנְּטִיעוֹת שֶׁל דְּגַנְיָה. וּבְכָל זֹאת, חֵלֶק מֵהֶם עָלוּ סוֹף סוֹף יָפֶה וּמַצָּבָן טוֹב. מִכָּאן אָנוּ לְמֵדִים עַל עֶרְכָּהּ הֶחָשׁוּב שֶׁל הַתְמָדָה בַּעֲבוֹדַת הַמֶּשֶׁק וּבְפִתּוּחוֹ. כְּפֶשַׁע הָיָה לָנוּ לָבוֹא לִידֵי עֲקִירָה: „לַעֲקוֹר וְלַעֲקוֹר!" לַעֲקוֹר אֶת עֲצֵי הַפְּרִי, לַעֲקוֹר אֶת הַפַּרְדֵּס, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לְגִדּוּלָם הָיוּ קָשׁוֹת מְאוֹד.

רֹב הָעֵצִים סָבְלוּ מְאוֹד מֵהַסִּיד הַמְרֻבֶּה בְּאַדְמָתֵנוּ וְהֶעֱלוּ תָמִיד מִין צְהַבְהֶבֶת מְיֻחֶדֶת, כְּלוֹרוֹזָה, שֶׁהָיְתָה מַשְׁרָה גַּם עָלֵינוּ רוּחַ שֶׁל צְהַבְהֶבֶת נוֹרָאָה. בָּאַחֲרוֹנָה הוֹפִיעַ הָאַרְבֶּה הַיָּדוּעַ שֶׁכִּרְסֵם אֶת הָעֵצִים הַצְּעִירִים עַד הַגֶּזַע, וּכְאִלּוּ נִגְזְרָה כְּלָיָה עַל גַּנֵּנוּ. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף, שֶׁהַנְּטִיעוֹת, לַמְרוֹת יַחֲסֵנוּ הַנַּפְשִׁי לְעֶצֶם הַנְּטִיעָה, הָיוּ תָמִיד כְּבֵן חוֹרֵג בַּמֶּשֶׁק. עָלוּב הָיָה הֶחָבֵר הַמְטַפֵּל בַּנְּטִיעוֹת. כָּל עֲבוֹדָה בָּהֶן הָיְתָה נַעֲשֵׂית לְאַחַר זְמַנָּהּ וְגוֹרֶמֶת לְהוֹצָאוֹת כְּפוּלוֹת, כִּי בַּמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה עָמְדָה הַפַּלְחָה, שֶׁהַכְנָסוֹתֶיהָ נִרְאוֹת לָעַיִן: עוֹד מֵאָה דוּנָם מִזְרַע חִטָּה — עוֹד מֵאָה כֵּילוֹת בָּר; אֲבָל הַנְּטִיעוֹת! מָתַי תִּתֵּנָּה פְּרִי?... רַק בִּזְמַן שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲבוֹדָה בַּפַּלְחָה, יָצָאנוּ לַעֲבֵד אֶת הַכֶּרֶם, וּמוּבָן, שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ עָלָה הָעִבּוּד בְּיֹקֶר רָב.

ב.

וְשׁוּב אוֹתָהּ הַסִּבָּה בְּעוֹכְרֵינוּ: חֹסֶר קֶשֶׁר אוֹרְגָנִי לָאֲדָמָה וְלִצְמָחֶיהָ. „לַחוֹרָן! לַחוֹרָן! הָבָה נִכְבּוֹשׁ מְקוֹמוֹת חֲדָשִׁים וְנִיצוֹר נְקוּדוֹת יִשּׁוּב חֲדָשׁוֹת". אִמְרָה זוֹ שָׁלְטָה בִּתְקוּפָה יְדוּעָה בְּתוֹךְ קְבוּצָתֵנוּ, וּמְעַטִּים הָיוּ הַחֲבֵרִים בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ, אֲשֶׁר חָשְׁבוּ אֶת דְּגַנְיָה לְמוֹשָׁבָם לְדוֹרוֹת. „יָצַרְנוּ נְקוּדָה יִשּׁוּבִית, עַתָּה נִמְסוֹר אוֹתָהּ לַאֲחֵרִים, וְאָנוּ נִבְנֶה חֲדָשׁוֹת", כָּךְ סָבְרוּ רַבִּים.

חֹסֶר קְבִיעוּת בַּמָּקוֹם, חֹסֶר הַתְמָדָה בִּפְעֻלָּה שׁוֹלְטִים אֶצְלֵנוּ בַּכֹּל. דְּבָרִים פְּעוּטִים וְקַלֵּי עֵרֶךְ, אִי־אֵלֶּה סִכְסוּכִים בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ קְרוּאִים אֶצְלֵנוּ „יְחָסִים מְחֻדָּדִים", וּבִגְלָלָם עוֹזְבִים חֲבֵרִים אֶת הַקְּבוּצָה. וִידִיעָה כִּי לֹא תַצְלִיחַ, גּוֹזְרִים עָלֶיהָ

1) כְּפָרִים עַרְבִיִּים בְּקִרְבַת דְּגַנְיָה.

מִיָּד, כִּי אֵין הַמָּקוֹם קוֹלְטָהּ; עֵץ שֶׁלֹּא מִהֵר לִגְדוֹל בֵּין יוֹם וָלַיְלָה, דָּנִים אוֹתוֹ לַעֲקִירָה. יַחַס פָּוִיז לְכָל דָּבָר כְּקָטָן כְּגָדוֹל.

וְלֹא אֲגַזֵּים אִם אַגִּיד, שֶׁהַנְּטִיעוֹת הַמְּעַטּוֹת גָּרְמוּ לָנוּ לֹא מְעַט לְיֶתֶר קְבִיעוּת בְּיִחָסֵינוּ. הֶחָרוּבִים הָעֲנָקִים בְּכוֹחָם לְהַרְחִיק כָּל מָרָה שְׁחוֹרָה, בְּכוֹחָם לְרַתּוֹם וְלֶאֱגוֹד אֶת כֻּלָּנוּ יַחַד. עֵדִים הֵם לְהִתְקַדְּמוּתֵנוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה. בְּבוֹאֵנוּ הֵנָּה לְ"בַּב אַתֻּם"[1] (כָּךְ נִקְרָאָה הַחֶלְקָה הַזֹּאת בְּפִי הָעֲרָבִים, מִפְּנֵי שֶׁכָּאן מוֹצָא הַיַּרְדֵּן מִמֵּי כִּנֶּרֶת), הָיְתָה אַדְמָתָהּ גְּרוּעָה בְּיוֹתֵר. הַמָּקוֹם הָיָה מְסֻכָּן מְאוֹד: שׁוֹדְדִים וְרוֹצְחִים אָרְבוּ פֹּה לְעוֹבְרֵי דֶרֶךְ. אַדְמַת זִבּוּרִית זוֹ עִנְּתָה אֶת תּוֹשָׁבֶיהָ זְמַן רַב, עַד אֲשֶׁר נַעַנְתָה לָנוּ, וְעַתָּה נֶהֶפְכָה לְגַן עֵדֶן. וְלֹא רַק בְּחֶסֶד עֶלְיוֹן, כִּי אִם בְּעָמָל רַב, בְּדָם וּבְזֵעָה וּבְפַרְפּוּרִים קָשִׁים בֵּין הַחַיִּים וְהַמָּוֶת. הַמַּיִם הַשּׁוֹקְטִים הַלָּלוּ שֶׁל כִּנֶּרֶת בָּלְעוּ וְנָזְלוּ מֵאִתָּנוּ אֶת נִשְׁמַת הַנּוֹטֵעַ הָרִאשׁוֹן[2]. וְהֵיכָן הוּא הָאָדָם, שֶׁיּוּכַל לְנַתֵּק אַחֲרֵי שְׁנוֹת עָמָל קָשׁוֹת אֶת הַקֶּשֶׁר עִם הָאֲדָמָה הַזֹּאת!

וּבְפִנָּה אַחַת שׁוֹקְטָה „לְרַגְלֶיהָ יְגַלְגֵּל הַיַּרְדֵּן אֶת גַּלֵּי גַלָּיו דּוֹר אַחֲרֵי דוֹר, דּוֹר אַחֲרֵי דוֹר..." שָׁם נִמְצֵאת קְבוּצַת מַצֵּבוֹת וְהֵן דּוֹבְבוֹת וּמְסַפְּרוֹת... הָאֶחָד נָפַל חָלָל מִידֵי שׁוֹדְדִים בַּהֲגִנּוֹ עַל הָרְכוּשׁ הַלְּאֻמִּי, הַשֵּׁנִי – קָרְבַּן רְדִיפַת הַתֻּרְכִּים בִּתְקוּפַת חֹסֶן בֵּק, הַשְּׁלִישִׁי – קָצָה נַפְשׁוֹ בַּתִּקְווֹת הַגְּדוֹלוֹת... לֹא הֶאֱמִין, וְאִבֵּד אֶת עַצְמוֹ לָדַעַת, הָרְבִיעִי... הַחֲמִישִׁי... תְּשִׁיעִי... וְהָאַחֲרוֹן אַחֲרוֹן... פַּסּוּ כּוֹחוֹתָיו בְּמִלְחֶמֶת הַיְצִירָה... הִתְדַּלְדֵּל עַד לַאֲפִיסַת הַכּוֹחוֹת וְלֹא יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עַל גַּלֵּי הַיָּם שֶׁבְּלָעוּהוּ...

הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהַדּוֹמִים לוֹ הֵם סֵמֶל לְתוֹלְדוֹת הִתְיַשְּׁבוּתֵנוּ בָּאָרֶץ. פֹּה בַּקְּשׁוּ וְתִמְצְאוּ אֶת הַמַּעְיָן הַבִּלְתִּי פּוֹסֵק שֶׁל מְסִירוּת נֶפֶשׁ, שֶׁמִּמֶּנּוּ שׁוֹאֵב הַצָּעִיר הַבָּא לַעֲבוֹד בְּאַרְצֵנוּ. מִכָּאן יֵשׁ לִלְמוֹד עַל הֶעָבָר וְגַם עַל הֶעָתִיד.

תרפ״א.

מֶרְחַבְיָה.

א.

מֶרְחַבְיָה הָיְתָה בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים הַמּוֹשָׁבָה הַיְחִידָה בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל. הַמִּתְיַשְּׁבִים הָרִאשׁוֹנִים נִכְנְסוּ אֵלֶיהָ בְּסוֹף טֵבֵת תרע״א. בְּנֵי הַסְּבִיבָה קִבְּלוּ אֶת הַמִּתְיַשְּׁבִים הַחֲדָשִׁים בְּשִׂנְאָה גְּלוּיָה. הָעִתּוֹן „כַּרְמֶל" בְּחֵיפָה נִהֵל כָּל הַזְּמַן תַּעֲמוּלָה נִמְרָצָה נֶגֶד

1) פֶּתַח הַפֶּה.
2) יוֹסֵף בּוּסֶל.

הִתְיַשְּׁבוּת הַיְּהוּדִים בְּפוּלָה¹). תּוֹשָׁבֵי הַכְּפָרִים הַסְּמוּכִים הִתְחִילוּ מִתְנַפְּלִים עַל הַיְּהוּדִים הַמְעַטִּים וְעַל רְכוּשָׁם לְעִתִּים קְרוֹבוֹת מְאוֹד.

בַּקָּצִיר הָרִאשׁוֹן, בְּעֵת הִתְנַגְּשׁוּת בֵּין חֶבֶר שׁוֹדְדִים וּבֵין שׁוֹמְרֵי הַשָּׂדוֹת נֶהֱרַג עֲרָבִי, רֹאשׁ שׁוֹדְדֵי הַסְּבִיבָה; וּבְמַחֲשֶׁבֶת נְקָמָה הִתְנַפְּלוּ עַל מֶרְחַבְיָה בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַרְבֵי הַכְּפָרִים מִסָּבִיב. מִסְפַּר הַמִּתְנַפְּלִים הִגִּיעַ לִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ. הֵם שָׂמוּ אֶת מֶרְחַבְיָה בְּמָצוֹר וְהֵחֵלּוּ לִירוֹת לְתוֹכָהּ מֵרָחוֹק. בְּנֵי מֶרְחַבְיָה עָמְדוּ בְּאֹמֶץ וְלֹא נְתָנוּם לְהִכָּנֵס. הַמִּתְנַפְּלִים לֹא חָדְלוּ לִירוֹת בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַלַּיְלָה, וְכַעֲלוֹת הַשַּׁחַר נִלְווּ עֲלֵיהֶם עוֹד פָּרָשִׁים רַבִּים, אֲבָל גַּם הֵם לֹא הִצְלִיחוּ לַחְדּוֹר לְתוֹךְ הַמּוֹשָׁב. רַק עִם בּוֹא פְּקִידֵי הַמֶּמְשָׁלָה הִתְפָּרְצוּ הָעֲרָבִים וַיָּבוֹזּוּ סוּסִים וַחֲפָצִים שׁוֹנִים, וְהַיְּהוּדִים מֻכְרָחִים הָיוּ לְהַחֲרִישׁ. אַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם פִּזְּרָה הַמֶּמְשָׁלָה אֶת הַפּוֹרְעִים, אָסְרָה שִׁשָּׁה פּוֹעֲלִים יְהוּדִים וְשָׁלְחָה אוֹתָם לְנָצְרַת. אַחַר כָּךְ נֶאֶסְרוּ עוֹד שִׁשָּׁה. שִׁבְעָה מֵהַנֶּאֱסָרִים הִתְעַנּוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים כְּשָׁנָה שְׁלֵמָה.

ב.

הַתְּקָפוֹת הָעֲרָבִים עַל מֶרְחַבְיָה הָיוּ נִשְׁנוֹת מִדֵּי קַיִץ בְּקַיִץ, וְלִפְעָמִים בְּגָלוּי, תַּחַת חָסוּתוֹ שֶׁל חָפֵז פֶּחָה — הַמּוֹשֵׁל הַבִּלְתִּי רִשְׁמִי, אֲבָל הַמַּמָּשִׁי, שֶׁל ״מַרְג׳ אִבְּן עָמַר״. בְּקַיִץ תרע״ג פָּשְׁטוּ אַנְשֵׁי הַכְּפָרִים הַסְּמוּכִים, הֵם וּנְשֵׁיהֶם וְטַפָּם וְעֶדְרֵיהֶם עַל שְׂדוֹת הַיְּהוּדִים: נֶחֶרְבוּ מֵאוֹת דוּנָמִים שֶׁל חִטָּה שֶׁעָמְדָה לְהִקָּצֵר. בְּעֵת הַהִתְנַגְּשׁוּת נֶהֱרַג הַשּׁוֹמֵר מֵאִיר חָזָנוֹבִיץ ז״ל. בִּשְׁנַת תרע״ד נִזְבַּח זֶבַח־שָׁלוֹם בֵּין מֶרְחַבְיָה וּבֵין חָפֵז־פֶּחָה בְּמַעֲמַד הַקַּיְמַקָּמִים מֵעֵין־גַּנִּים (גֶ׳נִין), מִנָּצְרַת וּמִטְּבֶרְיָה. הַקַּיִץ הַהוּא עָבַר אֵפוֹא בְּלִי שְׁפִיכוּת דָּמִים. גַּם בִּשְׁנוֹת תרע״ה—תרע״ו, כַּאֲשֶׁר לְרַגְלֵי הַמִּלְחָמָה הָיְתָה חוֹנָה בְּמֶרְחַבְיָה פְּלֻגָּה שֶׁל גִ׳נְדַרְמִים, לֹא קָרוּ כָּל הִתְנַפְּלֻיּוֹת. אוּלָם בִּשְׁנַת תרע״ז, בִּתְחִלַּת עוֹנַת הַקָּצִיר נֶהֱרַג בַּשָּׂדֶה פּוּל הַשּׁוֹמֵר יוֹחָנָן רֶזְנִיק ז״ל. וְהַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, שְׁנַת תרע״ח, נִרְשְׁמָה שׁוּב בְּאוֹתִיּוֹת דָּם. אַחֲרֵי הִתְנַגְּשֻׁיּוֹת מְרֻבּוֹת בְּמֶשֶׁךְ הַקָּצִיר הָאַחֲרוֹן, אָרְבוּ שׁוֹדְדֵי הַכְּפָר שׁוּנֶם (סוּלָם) בְּלֵיל יָרֵחַ בָּהִיר לְשׁוֹמְרֵי הַשָּׂדֶה הַיְּהוּדִים וְהִמְטִירוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ חֲזָקָה: אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְרִים מֹשֶׁה סֶגָלוֹבִיץ ז״ל נָפַל חָלָל תַּחְתָּיו, וְהַשֵּׁנִי נִפְצַע קָשֶׁה. הַמֶּמְשָׁלָה הַמְּקוֹמִית (הַתֻּרְכִּית) רָאֲתָה בְּמֶרְחַבְיָה מָקוֹר לְבַקְשִׁישִׁים,

---

1) כָּךְ נִקְרְאָה מֶרְחַבְיָה לִפְנֵי עֲלוֹת הַיְּהוּדִים עַל אַדְמָתָהּ.

מָקוֹר יְחִידִי. הָיוֹת וְלֹא הָיוּ אָז מוֹשָׁבוֹת עִבְרִיּוֹת אֲחֵרוֹת בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל, מִלְּבַד קְבוּצַת תֵּל־עֲדָשׁ.

אוֹתוֹ הַמַּצָּב הַגֵּיאוֹגְרָפִי הַבּוֹדֵד הֵטִיל עַל מֶרְחַבְיָה בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע שְׁנוֹת הַמִּלְחָמָה חוֹבוֹת מְיֻחָדִים וְקָשִׁים מְאוֹד. מֶרְחַבְיָה הָיְתָה נְקֻדַּת הַתִּוּוּךְ בֵּין הַמֶּרְכָּז הַצְּבָאִי שֶׁבְּנַצֶּרֶת לְתַחֲנַת הָרַכֶּבֶת בַּעֲפוּלָה. בָּרִאשׁוֹנָה הוּטַל עָלֶיהָ לָתֵת אֶת אֲנָשֶׁיהָ, בַּהֲמוֹת עֲבוֹדָה וַעֲגָלוֹת לִסְלִילַת הַכְּבִישׁ בֵּין עֲפוּלָה לְנַצֶּרֶת, וְאַחֲרֵי כֵן – לְהוֹבִיל אַפְסְנַיָּה, נֶשֶׁק וְחוֹלִים וּפְצוּעִים מִן הַתַּחֲנָה לְנַצֶּרֶת. וְכָל זֶה נִמְשַׁךְ שָׁנִים רְצוּפוֹת מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ וְלִפְעָמִים גַּם בַּלֵּילוֹת (בְּעֵת הַעֲבָרַת פְּצוּעִים).

ג.

הַקּוֹאוֹפֵּירָטִיב הָיָה מֵבִיא גֵּרָעוֹנוֹת עֲצוּמִים מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה, וְגַם הָאִכָּרִים הַמְעַטִּים שֶׁבְּמֶרְחַבְיָה הִפְסִידוּ בַּעֲבוֹדָתָם. אַדְמַת מֶרְחַבְיָה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקוֹמָהּ בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל, הַמְהֻלָּל מִימֵי קֶדֶם בְּפוֹרִיּוּתוֹ, נָתְנָה יְבוּלִים גְּרוּעִים מְאוֹד: שִׁשָּׁה שְׂעָרִים, לְכָל הַיּוֹתֵר, שִׁבְעָה שְׂעָרִים.

הַחוֹכְרִים הַקּוֹדְמִים, הָעֲרָבִים, נִצְּלוּ אֶת הָאֲדָמָה בִּזְרִיעָה רְצוּפָה שֶׁל חִטִּים וּשְׂעוֹרִים בְּמֶשֶׁךְ עֲשָׂרוֹת שָׁנִים. הַמִּתְיַשְּׁבִים הַחֲדָשִׁים הִצְטָרְכוּ בַּשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לְהֵיטִיב קֹדֶם כֹּל אֶת הָאֲדָמָה בַּחֲרִישָׁה שִׁטְחִית וּבְזִבּוּל וְלַעֲמוֹד עַל טִיבָם שֶׁל חֲלָקֶיהָ הַשּׁוֹנִים. אָמְנָם, בְּמֶשֶׁךְ שְׁמוֹנַת שְׁנוֹת עֲבוֹדָה הִשְׁבִּיחָה הָאֲדָמָה הַרְבֵּה וְהִתְחִילָה לְהָבִיא יְבוּלִים טוֹבִים יוֹתֵר, אֲבָל בַּשְּׁנָתַיִם הָאַחֲרוֹנוֹת הִתְגַּבְּרוּ מִכְשׁוֹלִים אֲחֵרִים, יוֹתֵר הַרְבֵּה מְסֻכָּנִים לְקִיּוּם יִשּׁוּבֵנוּ הַקָּטָן. אֵלֶּה הֵם הַמַּחֲלוֹת. חֲקִירוֹתָיו שֶׁל ד״ר יָפֶה בִּזְמַן בִּקּוּרָיו בְּמֶרְחַבְיָה בִּשְׁנוֹת תרע״ה–תרע״ח בֵּרְרוּ, שֶׁאַנְשֵׁי מֶרְחַבְיָה חוֹלִים בְּמִדָּה מְרֻבָּה מַחֲלוֹת מֵעַיִם, מֵחֹסֶר מַיִם טוֹבִים לִשְׁתִיָּה. הַבְּאֵר נִמְצֵאת בְּמָקוֹם הֲכִי נָמוּךְ בַּסְּבִיבָה וּמֵימֶיהָ מַיִם עֶלְיוֹנִים הֵם, שֶׁנִּקְוִים בְּמֶשֶׁךְ הַחֹרֶף אֵלֶיהָ וְגוֹרְפִים בְּדַרְכָּם מִסְּחִי הַכְּפָרִים הָעַרְבִיִּים הַסְּמוּכִים. גַּם הַקַּדַּחַת הִתְחַזְּקָה פֹּה בַּזְּמַן הָאַחֲרוֹן מֵחֲמַת הַבִּצּוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁהִתְרַבּוּ בְּשֶׁל חֲפִירוֹת הַצָּבָא, וְהוֹדוֹת לְאַלְפֵי אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַתֻּרְכִּים, שֶׁנִּמְצְאוּ בְּקִרְבָתֵנוּ עַל יַד הַתַּחֲנָה וְקָדְחוּ בְּרֹבָּם. הַמּוֹסָדוֹת הַצִּיּוֹנִים בָּאָרֶץ הֶחְלִיטוּ, אָמְנָם, לָגֶשֶׁת לְהַבְרָאַת הַמָּקוֹם, אוּלָם לְפִי שָׁעָה סוֹבְלִים בְּנֵי מֶרְחַבְיָה מְאוֹד מֵהַקַּדַּחַת.

תרע״ט.

יצחק אחדותי.

אחד מן המועטים שבאו אלינו מתוך ירושלים הישנה. אפי בריא, נפש עליזה ואמיצה ובעל סגולה מיחדה להמסר למשאת נפשו בלי פקפוק. הוא הלך ישר לקראת השאיפות החדשות של שחרור ותחיה, היה פועל יהודי טוב, חבר נאמן.

יצחק אחדותי היה מסדר אותיות. מיום הוסד הדפוס „אחדות" התחיל לעבוד בו ועבד עד אשר הלך לגליל. יחד עם שאר החברים שעבדו בדפוס התמסר בכל נפשו לשבועון של „פועלי־ציון" „האחדות". וכמה פעמים קרה, שאחרי יום עבודה חזר בערב לדפוס ולעבודתו, מדאגה פן לא יצא הגליון בזמנו.

מארעות הדם של אשתקד במרחביה עשו עליו רשם מדכא. ימים קשים הגיעו לחברינו בגליל. הרדיפות והמאסרים גזלו הרבה ידים עובדות והרגש שם מחסור באנשים. כל אחד מאתנו הכיר בערך המארעות. יצחק היה מן היחידים אשר לא יכלו להסתפק ברגשי־השתתפות בלבד, רוחו אלצתו לפעול. הדבר, שהביא אחרים לידי מרה שחורה, קרא אותו למלחמה ולעבודה.

הוא גמר בלבו לעזוב את העיר ולהיות לפועל חקלאי. הלך הגלילה והתחיל לעבוד במרחביה, שהיתה אז מקום סכנה בעיני הכל. כאן נתקבל כחבר בקואופרטיב, למרות היותו צעיר בשנים, כבן י"ז—י"ח. במרחבי מרחביה גדל, חזק, ופניו נשזפו מעבודה תחת להט קרני השמש. בזמן האחרון כבר אי אפשר היה להכיר בו את יוצא העיר העתיקה. בגלל עליזותו ואמץ־רוחו ובגלל כשרונו לעבודה והתמסרותו לה היה אהוב וחביב על הכל במרחביה לא פחות מבירושלים. את השם „אחדותי" קראו לו חבריו ביום צאתו מירושלים.

בי"ז איר שעבר נפל יצחק אחדותי מעגלה מלאה תבואה אל תחת רגלי הפרדות, וכעבור עשרה רגעים נפסקה נשימתו לנצח. ויכרו לו חבריו קבר, את הקבר הראשון במרחביה. את האדמה, אשר עליה הזיל יום יום זעתו בנפש חפצה, הרטיב באחרונה גם בדמו החם והצעיר. יהא זכרו לברכה.

תרע"ב.

קבוצת „אחוה".

א.

המצב הרע של הפועל העברי במושבה, נדידתו ממקום למקום, ההפסקות התכופות בעבודתו ומשכרתו הפחותה של 9—10 גרשים ליום; מצב הפועל בעל

הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שׁוּם אֶפְשָׁרוּת־הַקִּיּוּם, וּמַצָּבָן שֶׁל הַפּוֹעֲלוֹת, אֲשֶׁר רֻבָּן לֹא עָבְדוּ כְּלָל, וְאֵלֶּה שֶׁעָבְדוּ קִבְּלוּ 7—6 גְרָשִׁים לְיוֹם, — כָּל זֶה בְּיַחַד עוֹרֵר בְּמִסְפַּר פּוֹעֲלִים בְּפֶתַח תִּקְוָה אֶת הָרַעְיוֹן בִּדְבַר סִדּוּר קְבוּצָה קַבְּלָנִית, הַמְקַבֶּלֶת אֶת הַמֶּשֶׁק מִבְּעָלָיו לְעָבְדוֹ בְּאַחְרָיוּת עַצְמִית וּבְחֶשְׁבּוֹן שְׁנָתִי. הַמַּטָּרָה הָיְתָה לְהֵיטִיב עַל יְדֵי כָךְ אֶת הַמַּצָּב הַחָמְרִי וְהָרוּחָנִי שֶׁל הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי וְהַפּוֹעֶלֶת וּלְהָקֵל לָהֶם אֶת הִתְאַחֲזוּתָם בָּאָרֶץ.

בַּתְּחִלָּה קִבְּלָה הַקְּבוּצָה רַק פַּרְדֵּס אֶחָד לַעֲבוֹד מָלֵא וְאֵי־אֵלֶּה עֲבוֹדוֹת בְּפַרְדֵּסִים אֲחֵרִים, וְאוּלָם כַּעֲבוֹר שָׁבוּעוֹת אֲחָדִים נִמְסְרוּ לַקְּבוּצָה שִׁשָּׁה פַּרְדֵּסִים לַעֲבוֹד בְּקַבְּלָנוּת, וְלֹא רַק הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה וְהַפְּשׁוּטָה, כְּמוֹ הָעִדּוּרִים, אֶלָּא גַם הָעֲבוֹדוֹת הֲכִי אַחְרָאִיּוֹת, כְּגוֹן טִפּוּל בָּעֵצִים, עֲבוֹדַת מְכוֹנָן, הַשְׁקָאָה וְכַדּוֹמֶה; וַאֲפִילוּ הַזִּבּוּל, זוֹ הָעֲבוֹדָה הַנַּעֲשֵׂית תָּמִיד בִּידֵי עַרְבִיּוֹת וִילָדִים קְטַנִּים. בְּמֶשֶׁךְ שְׁנָתָהּ הָרִאשׁוֹנָה הֶעֱסִיקָה הַקְּבוּצָה בַּעֲבוֹדוֹתֶיהָ יוֹתֵר מֵחֲצִי הַפּוֹעֲלִים וְהַפּוֹעֲלוֹת שֶׁבְּפֶתַח־תִּקְוָה. רֶוַח פּוֹעֵל הַקְּבוּצָה, בֵּין חָבֵר וּבֵין לֹא־חָבֵר, עָלָה כְּבָר מִלְּכַתְּחִלָּה עַל שְׂכַר הַפּוֹעֵל הַיּוֹמִי בַּמּוֹשָׁבָה. עֲבוֹדַת הַפּוֹעֶלֶת בַּקְּבוּצָה לֹא נָפְלָה בְעֶרְכָּהּ מֵעֲבוֹדַת הַפּוֹעֵל, וְרֶוַח הַחֲבֵרָה הָיָה כְּרֶוַח הֶחָבֵר; גַּם אֲנָשִׁים אֲשֶׁר עַתָּה זֶה עָלוּ לָאָרֶץ מָצְאוּ לָהֶם עֲבוֹדָה בְּתוֹךְ הַקְּבוּצָה. וְהַמִּטְבָּח הַמְּשֻׁתָּף, הַמִּכְבָּסָה, הַהַלְבָּשָׁה וְהַהַנְעָלָה הַמְשֻׁתֶּפֶת הִשְׁפִּיעוּ לְטוֹבָה עַל בְּרִיאוּת הַפּוֹעֵל, בִּפְרָט בְּעוֹנוֹת חֹסֶר עֲבוֹדָה.

ב.

קְבוּצָתֵנוּ הִתְרַחֲבָה וְהֶעֱסִיקָה יוֹם יוֹם כְּשִׁשִּׁים—שִׁבְעִים פּוֹעֵל. בֵּין חֲבֵרֵינוּ נֶאֶרְגוּ חֲלוֹמוֹת וְתָכְנִיּוֹת שׁוֹנִים, אֲבָל כְּבָר בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְקִיּוּם ·אַחֲוָה· הֵחֵלָּה הַמִּלְחָמָה. בְּפֶתַח־תִּקְוָה פָּסְקָה הָעֲבוֹדָה. וַעַד הַפּוֹעֲלִים הִתְאַמֵּץ לְסַדֵּר עֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת וְנִסָּה לְסַדֵּר קוֹמוּנָה. מָסַרְנוּ אֶת עֲבוֹדַת הַפַּרְדֵּסִים שֶׁבְּיָדֵינוּ לְוַעַד הַפּוֹעֲלִים, וְחֵלֶק מֵחֲבֵרֵינוּ עָבְרוּ לְמִקְוֵה יִשְׂרָאֵל. כָּאן קִבְּלוּ אֶת עֲבוֹדַת הַבְּרֵירָה וְהָאֲרִיזָה שֶׁל תַּפּוּחֵי־זָהָב — עֲבוֹדָה מִקְצוֹעִית אַחְרָאִית — וְעוֹד עֲבוֹדוֹת נוֹסָפוֹת. אֲבָל הָרַעְיוֹן הָעִקָּרִי שֶׁל ·אַחֲוָה· הָיָה מְכֻוָּן לְרַכֵּז אֶת הַקְּבוּצָה בְּמָקוֹם אֶחָד וּלְפַתֵּחַ מֶשֶׁק בֵּיתִי עַצְמִי. חֲבֵרֵינוּ שָׁבוּ לְפֶתַח־תִּקְוָה.

וְהִנֵּה תְקוּפָה חֲדָשָׁה בְּחַיֵּי ·אַחֲוָה·. הִתְחַלְנוּ לְגַדֵּל יְרָקוֹת עַל שֶׁטַח קָטָן. בִּלְתִּי מֻנְסִּים נִגַּשְׁנוּ לַעֲבוֹדָה זוֹ, וְאָמְנָם גָּמַרְנוּהָ בְּדֵיפִיצִיט. בֵּין הַסִּבּוֹת שֶׁגָּרְמוּ לָזֶה יֵשׁ

לחשוב גם את העבדה, שצעירות לא השתתפו במשק הירקות. ואחרי כן, כאשר שתפנו בעבודה גם צעירות והפועלים אף הם קנו להם נסיון בגדול ירקות, הצלחנו לגמור ברוח את עבוד ירקות החרף ולהתחיל בירקות קיץ. בעזרת הקפא"י (קפת הפועלים הארץ ישראלית) קנינו סוסים ועגלה, חכרנו שדה לפלחה, קנינו אינונטר–מחרשות וכלים שונים, שכרנו דירה מיחדת ועל ידה חלקה בת שלשים ושבעה דונמים לירקות. והנה נכנסו האנגלים ויצאו, והתרכים שבו. חלק גדול מירקות הקיץ שדד ונחרב על ידי התרכים, ואת שדה הפלחה חרשנו ולא הספקנו לזרוע. וכשנכבשה לבסוף פתח תקוה על ידי האנגלים, לא נתנו אותנו לעלות על אדמתנו מסבות צבאיות. ושוב אנחנו עוזבים את מקום עבודתנו מתוך הכרח. אולם רעיון הקבוצה חי בקרבנו, ואנחנו מחכים לשעת הבנין הראשונה למען הקים את הקבוצה על יסודות מצקים יותר"[1].

הקבוצות בגליל העליון.

א.

בגליל העליון על אדמת יק"א נוסדו במשך שנות המלחמה זו אחר זו הקבוצות: אילת־השחר, כפר־גלעדי, מחנים ותל־חי. הן נוסדו על ידי הפועל העברי בהתאמצות מרבה ובמסירות נפש, מתוך רצון לתקוע יתד עבודה בצפון הארץ ומתוך לחץ המשבר. המושבות הישנות בגליל העליון, הנמצאות עתה ברשותה של פקידות יק"א, היו מני אז הבנות הלא־רחמות בישוב החדש. מטלה היפה אבל העניה לא פסקה מלפרפר במלחמת הקיום הקשה; יסוד המעלה ומשמר הירדן היו דלות ועניות; המושבה מחנים, שנוסדה בשנת תרנ"ח, היתה חרבה כבר שנים מלפני המלחמה. המקומות האלה היו תמיד בחזקת סכנה לרגלי רחוקם מנפות הישוב העברי והמצאם על גבול הארץ. וזהו הדבר, אשר משך אליהם את אמיצי הלב מקרב הפועלים.

בשנת תרע"ו קבלה קבוצה של חמשה פועלים את אדמת ג'מת־אל־צבח מאת אכרי ראש־פנה לשנה אחת בתנאים של חרתים ערבים – לחמש. אלא שהחרתים הערבים היו מקבלים גם את כל הזרע מאת בעל הקרקע, והקבוצה

---

1) אחרי כבוש הגליל המשיכה קבוצת "אחוה" עוד שנה אחת את עבודתה בפתח־תקוה, חלק אחד מקבוצת "אחוה" התישב בשנת תרפ"ג בינ'ור.

דאגה בעצמה לזרע. החברים גרו בארוות בלי רצפה ובלי תקרה. קרשים שמשו להם למטות. הלחם, אשר נתקבל מאת בעלי האדמה, היה מערב בכל מיני פסלת. מצד המוסדות (יק״א, המשרד הארץ־ישראלי וקפת פועלי ארץ ישראל — קפא״י) נתנה להם מלוה קטנה, והיא היתה צריכה לספק את כל צרכי החברים. הם חיו על עדשים, גריסי־חטה וחמצה. וגם אלה לא היו תמיד בנמצא. עבדו בהתאמצות מרבה, כי השנה היתה רעה והששו להפסד. הקדחת, הדמית (הדיזנטיריה) ושאר מחלות הקבה תקפו את החברים. אך הקבוצה המשיכה את עבודתה עד סוף השנה. אחר כך היתה נג׳מת־אל־צבח פנויה במשך שנתים מפועלים עברים. ובסוף שנת תרע״ח נמסרו שוב שני שלישים מאדמתה לקבוצה, והפעם לא בתנאים של חרתים, כי אם של מתישבים. היא קבוצת אילת השחר היום.

צפון הגליל משך אליו ביחוד את "השומר". אחדים מחבריו התחילו מכבר לחשוב על הצרך לבנות בית למשפחות השומרים הנודדות ולדור החדש הגדל בתוכם, לכונן משק בשבילם וליצור עמדה ישובית על גבולות הארץ. בשנת תרע״ז הלכה קבוצת פועלים ושומרים, ובראשה ישראל גלעדי, וקבלה מאת פקידות יק״א לעבד את אדמת חמרה, הנמצאת במרחק שעה לבואך מטלה והשוממה כמעט לגמרי. בתים לא היו בה. על כן גרו הפועלים תחלה במטלה ואחר כך הקימו צריף על הגבעה הרחוקה כחצי שעה מהשדות. בימי חסן בק (בראשית תרע״ח) נאסרו שלשה חברים. בזמן המאסר הלך לאבוד גם חלק מהרכוש. הנשארים המשיכו את עבודתם, אבל בלי הצלחה. המחלות התגברו והשאירו עקבות נכרים בקרב הקבוצה. לאחר כניסת האנגלים לגליל (תרע״ט) בשנה השלישית להוסד הקבוצה, מת ישראל גלעדי. המצב היה קשה. אולם "כפר גלעדי" (כך נקרא מעתה המקום על שם מיסדו) התחזק, ערך תכנית־עבודה מחדש והמשיך את קיומו.

ב.

כעבור שנה ליסוד כפר גלעדי נוסדה על יד ראש פנה קבוצת מחנים. הקבוצה הזאת שמה לה למטרה להחיות את המושבה מחנים, שהתרוקנה במשך הזמן מיושביה, על יסודות עבודה ומשק משתפים. התנאים היו קשים. אכרי ראש פנה ראו בקבוצה יסוד מתנגד להם. האדמה היתה מנצלה, היחסים עם השכנים מתוחים, הבתים הרוסים. ובכל זאת הצליחה שנת העבודה הראשונה במחנים: נשאר רוח ששת אלפים פרנקים. השנה השניה הביאה הפסד. היבול לא עלה יפה. אבל

ההפסד יצא בשכר השבחת הקרקע ובשכר הנסיון בעבודה, אשר רכשו להם החברים. אדמת מחנים היא בינונית. האקלים כאן טוב ומבריא. הבאר נמצאת עתה על אדמת הממשלה ואינה נקיה, אף שהמים טובים בטעמם. החברים במחנים אומרים להחלק לשלש קבוצות קטנות. דעתם, כי זוהי דרך להמנע מחכוכים פנימיים, הבאים לרגלי המחסור באנשים, אשר ידעו להקיף ולרכז את עניניו של משק גדול; והשנית — זה יתן חפש יותר לאיניציאטיבה הפרטית של כל אחד ואחד.

קבוצת פועלים, ביניהם ירקנים, פלחים ונוטעים, השואפים זה שנים ליסוד מושב עובדים, החליטה בשנת תרע"ט לגשת להתחלה. ולשם כך התישבו מהם שלשה עשר חברים וחברות בחמרה. פקידות יק"א הקצתה להם מאדמת כפר גלעדי שטח אדמה כאלף דונם, אבל הקבוצה עבדה מהם רק חמש מאות דונם, ויתר האדמה נעבדת לעת עתה על ידי כפר גלעדי. המתישבים נגשו לעבודתם במחשבה תחלה ובתקוה, ש,הקרן הקימת לישראל" תוסיף להם שטח של ארבעה אלפים דונם בערך, אשר יספיק להם בשביל מושב בן מאה חברים.

בכ"א אב תרע"ט התאספו חברי חמרה לאספה במרחביה ובררו את יסודות המושב ומגמתו. נתקבלו ההחלטות האלה.

א. האדמה נשארת ברשות הקרן-הקימת-לישראל.

ב. הקרדיט הדרוש להתישבות מתקבל בערבות הדדית למספר קבוע של שנות פרעון.

ג. המשק — מעורב.

ד. כל אחד מהמתישבים מקבל ארבעים — חמשים דונם ובתוכם דונמים אחדים בהשקאה. וככל אשר תגדל אפשרות ההשקאה, כן יקטן שטח האדמה הנתן למתישב.

ה. המושב יכונן על יסוד עבודת היחיד בחלקתו, אבל הכשרת הקרקע, בנית המושב ומוסדות הצבור, קנית צרכי המושב מבחוץ ומכירת תוצרתו תעשינה באפן משתף. וכן תנתן הרשות לקבוצות קטנות של חברי המושב להוציא לפעל עבודות שונות או לפתח ענפי משק באפן משתף.

המתישבים בחמרה בנו להם עתה שני צריפים לאנשים ולבהמות העבודה.[1]

---

1) שתי קבוצות נוסדו בחמרה: הראשונה — בראשית תרע"ז ונקראה אחר כך בשם כפר-גלעדי; והשניה — בראשית תרע"ט, זו, שמספר עליה כאן ושנהרגה בימי „תל-חי". חברי הקבוצה הזאת יסדו בשנת תרפ"ב את כפר טבעון.

ג.

הַקְּבוּצוֹת בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן תְּלוּיוֹת בִּפְקִידוּת יִקָ"א. קַרְקְעוֹתֶיהָ הָרַבִּים שֶׁל יִקָ"א בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן לֹא נוֹשְׁבוּ בְּרֻבָּם, וְהַפְּקִידוּת הָיְתָה מֻכְרָחָה לְהַחֲכִירָם לְחָרָתִים עֲרָבִים לְחֹמֶשׁ; אוּלָם הַקַּרְקָעוֹת הָאֵלֶּה לֹא הִכְנִיסוּ גַּם עַד כְּדֵי הוֹצָאוֹת הַפְּקִידוּת, מִפְּנֵי הַמֶּמְשָׁלָה וְהַשֹּׁחַד הָרָב. וְלֹא זוֹ אַף זוֹ. הַחוֹכְרִים הָעֲרָבִים הָיוּ מַסִּיגִים שָׁנָה בְּשָׁנָה אֶת גְּבוּלוֹת הָאֲדָמָה וּמַבְלִיעִים מִמֶּנָּה לְתוֹךְ אַדְמָתָם. וְכָךְ אָבְדוּ לְיִקָ"א חֲלָקוֹת רַבּוֹת. רָאֲתָה הַפְּקִידוּת שֶׁכָּךְ עָלְתָה לָהּ, וְהֶחְלִיטָה לִמְסוֹר אֶת עִבּוּד הַקַּרְקָעוֹת לְאִכָּרֵי הַמּוֹשָׁבוֹת, אֲבָל תִּקּוּן זֶה לֹא הוֹעִיל כְּלוּם. הָאִכָּרִים הוֹשִׁיבוּ חָרָתִים עֲרָבִים בַּיִּשּׁוּבִים שֶׁנּוֹסְדוּ עַל הַקַּרְקָעוֹת הָאֵלֶּה, וְנִשְׁנָה אוֹתוֹ הַמַּצָּב שֶׁשָּׂרַר מִקֹּדֶם. הָאֲדָמָה הָיְתָה שׁוּב בִּידֵי הָעֲרָבִים, אֶלָּא שֶׁבִּמְקוֹם פְּקִיד יִקָ"א הָיָה מוֹפִיעַ כְּפַעַם בְּפַעַם הָאִכָּר וְעוֹשֶׂה אֶת חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁלּוֹ עִם הָעֲרָבִים. קְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלִים הִצִּיעוּ לִפְקִיד יִקָ"א בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן, פ', לִמְסוֹר לָהֶם אֶת עִבּוּד הַקַּרְקָעוֹת הָאֵלֶּה. הַפָּקִיד הִסְכִּים. וְעַתָּה, אַחֲרֵי שָׁלֹשׁ־אַרְבַּע שְׁנוֹת עֲבוֹדָה, אֶפְשָׁר לוֹמַר, כִּי הַנִּסָּיוֹן הִצְלִיחַ. דַּיּוֹ לְאָדָם לַעֲבוֹר בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן וּלְהַשְׁווֹת אֶת נְקוּדוֹת הַיִּשּׁוּב, אֲשֶׁר הִתְיַשְּׁבוּ בָהֶן קְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלִים, אֶל הַמּוֹשָׁבוֹת הַיְשָׁנוֹת, לְמַעַן הִוָּכַח בַּשִּׁנּוּי לְטוֹבָה.

עֲבוֹדַת הַקְּבוּצוֹת בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן מִתְנַהֶלֶת בִּתְנָאִים קָשִׁים וּמַכְבִּידִים מְאוֹד. בְּתוֹךְ אַדְמָתָן מִשְׂתָּרְעוֹת חֲלָקוֹת אֲדָמָה שֶׁל עֲרָבִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵן דַּוְקָא הַסְּמוּכוֹת לַבָּתִּים. בֵּין הַחֲלָקוֹת שֶׁל הַקְּבוּצוֹת עוֹבְרוֹת גַּם רְצוּעוֹת, וְלִפְעָמִים—לֹא קְטַנּוֹת, שֶׁל אַדְמַת הָאִכָּרִים, אֲשֶׁר גַּם הִיא נֶעֱבֶדֶת בִּידֵי נָכְרִים. כָּל זֶה מַפְרִיעַ בְּמִדָּה מְרֻבָּה אֶת סִדּוּר הָעֲבוֹדָה וְרִכּוּזָהּ וּמַכְבִּיד עַל הַשְּׁמִירָה. אֶת גַּנֵּי הַיְּרָקוֹת מֻכְרָחִים בְּנֵי הַקְּבוּצוֹת לְסַדֵּר בְּמֶרְחָק מִן הַבַּיִת. הַבָּתִּים טְעוּנִים שְׁמִירָה יְתֵרָה גַּם בַּיּוֹם מִפְּנֵי הַגְּנֵבוֹת הַמְּצוּיוֹת.

טִיב הָאֲדָמָה בִּכְלָל הוּא בֵּינוֹנִי. בְּמַחֲנַיִם וּבִכְפַר גִּלְעָדִי הָאֲדָמָה מְנֻצָּלָה מְאוֹד, וּתְבוּאָתָהּ בַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת הָיְתָה דַּלָּה וְזְעוּמָה.

אֵין אַף בְּאֶחָד מֵהַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה בִּנְיָנִים דֵּי הַצֹּרֶךְ. בְּחַמָּרָה לֹא הָיוּ כְּלָל; רַק הַשָּׁנָה בּוֹנִים שָׁם שְׁנֵי צְרִיפִים. בִּכְפַר גִּלְעָדִי דָּרוּ כְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים אָדָם וּבְהֵמָה יַחַד בָּאֻרְוָה. הַשָּׁנָה זָכוּ לְבִנְיָן, אוּלָם גַּם אַחֲרֵי הִבָּנוֹתוֹ יִצְטָרְכוּ אַרְבָּעָה־חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים לָדוּר יַחַד בְּחֶדֶר קְטַנְטָן. בְּאַיֶּלֶת הַשַּׁחַר אֵין חָצֵר מַתְאִימָה לַבְּהֵמוֹת וְלַכֵּלִים וְאֵין מָקוֹם לֶאֱצוֹר אֶת הַתְּבוּאָה.

בְּכָל הַקְּבוּצוֹת אֲשֶׁר בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן מְבִיאִים מַיִם בַּעֲגָלָה. קִוִּינוּ, כִּי הַשָּׁנָה יְתֻקַּן עִנְיַן הַסְפָּקַת הַמַּיִם בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת: בְּאַיֶּלֶת הַשַּׁחַר יַכְשִׁירוּ לְשִׁמּוּשׁ אֶת הַנַּחַל הָעוֹבֵר עַל יַד הַבַּיִת וּמִתְפַּלֵּג לְכַמָּה פְּלָגִים, שֶׁמֵּימֵיהֶם הוֹלְכִים לְאִבּוּד; בִּכְפַר גִּלְעָדִי וּבְתֵל־חַי יְנַצְּלוּ אֶת מֵי הַמַּעְיָן, הַשּׁוֹפְעִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ וִיכוֹלִים לְהַגִּיעַ לַבָּתִּים בְּכֹחַ עַצְמָם בְּלִי מְכוֹנָה; בְּמַחֲנַיִם יִכְרוּ בְּאֵר אוֹ יַרְחִיבוּ אֶת הַמַּעְיָן וְיִקְווּ אֶת מֵימָיו לְתוֹךְ בְּרֵכָה. אוּלָם הַתִּקְווֹת הָאֵלֶּה נִכְזְבוּ, וְנִשְׁאַר הַכֹּל „כְּדְאֶשְׁתַּקַּד".

כָּךְ עוֹבֵד לְעֵת עַתָּה הַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן עַל אֲדָמָה לֹא מְרֻכָּזָה, לֹא בְּטוּחָה, לֹא מְכֻשָּׁרָה, בְּלִי בִּנְיָנִים וּבְלִי מַיִם. וְאַף עַל פִּי כֵן, הֲרֵי קָמָה וְנִבְנְתָה כָּאן פִּנַּת־עֲבוֹדָה שֶׁל חָמֵשׁ קְבוּצוֹת, קְרוֹבוֹת אַחַת לַשְּׁנִיָּה לֹא רַק קִרְבַת מָקוֹם בִּלְבָד, כִּי אִם גַּם קִרְבַת עִנְיְנֵי חַיִּים וּצְרָכִים מְשֻׁתָּפִים. חַיֵּי הַהֹוֶה וְחַיֵּי הֶעָתִיד שֶׁל כָּל אַחַת מֵהֶן קְשׁוּרִים בְּהַצְלָחָה הַכְּלָלִית שֶׁל כָּל הַפִּנָּה הָעִבְרִית הַזֹּאת וּבְהִתְקַדְּמוּתָהּ. וְתִקְוַת כֻּלָּן—הִתְרַבּוּת הַקְּבוּצוֹת בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן, הִתְרַחֲבוּת הַקַּיָּמוֹת וְהִצְטָרְפוּת כֻּלָּן לְשֶׁטַח עוֹבֵד אֶחָד.

תר״פ.

קבוצות הפועלות.

א.

קבוצות הפועלות עם משק מיֻחד וחפשי, שמתפתח לפי מספר העובדות בו וצרכיהן, נוצרו במטרה לספק עבודה לפועלת בתנאים מתאימים לה ולחנך את האשה העובדת, אשר תוכל לחדור לענפי משק שונים, להשתלם בהם ולהשתחרר מהעלבון, הכרוך בשעבודה אך ורק להתפקיד מבשלת במטבח הפועלים; ולראש וראשונה – מתוך שאיפתה של הפועלת לחיי עבודה קרובים אל השדה ומתוך רצונה להשתקע בארץ כעובדת חפשית.

זה שנים אחדות קַיָּמות הקבוצות האלה, ובזמן הקצר הזה חנכו לנו בעלת משק טובה, העלו את עבודת הבשול, את הנקיון ואת הטפול בחולה למעלה חשובה, גדלו את הירקנית ואת החולבת המֻמחית. בְּדָאֳגן בעצמן למשק, לסדור החיים המשֻתפים שבו, לסדרי העבודה והבית, לחשבונות ההכנסה וההוצאה, חִנכו לנו טפוס של חֲברה רצינית בעבודות הישוב. במצבים חמריים קשים, בתנאי משבר ובין סביבות זרות הראו קבוצות הפועלות כוח, סבלנות ועמידה על הדעת. גם השיחה העברית והספר העברי מצאו להם בית בתוכן, נפגשו שם באהבה ובגעגועים למולדת רוחנית.

הודות לקבוצות הפועלות השתנה לטוב גם מצב הפועלת בקבוצת הפועלים: גדל ערכה, התחלפות בעבודה הֻנהגה בכל הקבוצות, גדול ירקות נעשה לענף קבוע במשקי ה פ ו ע ל י ם, השאיפה למשק בית, למחלבה ולחצר עופות גמלה ולבשה צורה ממשית.

קבוצת הפועלות היא החלוצה לכבוש מקצועות שונים לעבודת האשה בארץ, שדה־נסיון לכשרונותיה. מקום הפועלת בעבודה נקבע בסדרי־החברה הקים לא בקשר עם טבע מינה, כי אם

מכוח תנאי החברה ויחסיה הכלכליים והרוחניים ומכוח הרגלים ונמוסים, שנובעים ממשטר השלטון הנוכחי ומהשעבוד שבו. ועל האשה המשתחררת לכבוש לה מקום בעבודה, המתאים לכוחה, לטבעה ולכשרונה. כבוש זה הוא קדם לכל במלחמת האשה לשחרורה, והוא תכנה הנכון של תנועת שחרור האשה. הזכיות הפרלמנטריות אינן עקר לה.

לקבוצות הפועלות יש עוד תפקיד השוב—לשמש בית קבול לחלוצות־העולות בעתיד הקרוב, אם תבאנה כמספר הגון. יחידות תמצאנה מקום גם בקבוצות המעֹרבות, גם בחוות הלמוד; אבל אם יצטרכו להמציא מקום של עבודה בבת אחת ומיד למאות חלוצות, לסגלן ולחנכן לעבודה—תעשה זאת קבוצת־הפועלות.

ב.

בִּשְׁנַת תרע״ז נוֹסְדָה בְּכִנֶּרֶת קְבוּצַת פּוֹעֲלוֹת שֶׁהָיְתָה יְדוּעָה בְּשֵׁם „קְבוּצַת הָעֶשְׂרִים״. רֹב הַחֲבֵרוֹת עָבְדוּ קֹדֶם לָכֵן בְּמִטְבְּחֵי הַפּוֹעֲלִים בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים. וְעַתָּה, מֵחֹסֶר יְדִיעָה הֲגוּנָה בַּעֲבוֹדָה אַחֶרֶת מִלְּבַד הַבִּשּׁוּל, הָיוּ מְשׁוּלָּלוֹת כָּל אֶפְשָׁרוּת לְהִתְקַיֵּם. עִם הִוָּסֵד הַקְּבוּצָה נִתְּנָה לָהֶן בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֶפְשָׁרוּת לָגֶשֶׁת לַעֲבוֹדַת שָׂדֶה. הֵן עָבְדוּ בִּירָקוֹת, עָבְדוּ בַּמִּטְבָּח וּבַמַּאֲפִיָּה שֶׁל פּוֹעֲלֵי יִבּוּשׁ הַבִּצָּה, עִשְּׂבוּ וְתָלְשׁוּ בְּמַשְׁקֵי כִּנֶּרֶת וּדְגַנְיָה, בֵּרְרוּ חִטִּים, טָחֲנוּ, תָּפְרוּ. כְּתֹם הַשָּׁנָה נָתְנָה הַקְּבוּצָה הַזֹּאת אֶת הַגַּרְעִין לְסִדּוּר קְבוּצַת הַפּוֹעֲלוֹת בְּמֶרְחַבְיָה. זוֹ הִתְקַיְּמָה שְׁנָתַיִם, עֲבוֹדָתָהּ עָלְתָה יָפֶה וְהִתְקַדְּמָה. הַשָּׁנָה צֵרְפָה אֵלֶיהָ פּוֹעֲלִים וְעָבְדָה גַּם חֶלְקַת פַּלָּחָה. הַיְרָקוֹת הִצְלִיחוּ. אֲבָל קֹשִׁי הַהוֹבָלָה בִּזְמַן הַנָּחוּץ וִירִידַת הַמְּחִירִים הַפִּתְאוֹמִית בַּשּׁוּק הֵסֵבּוּ גֵּרָעוֹן לְכָל הַמֶּשֶׁק הַחַקְלָאִי בָּאָרֶץ. הַיְרָקוֹת כִּמְעַט לֹא נִמְכְּרוּ, וְגַם הַפַּלָּחָה, אַף כִּי הַיְבוּל לֹא הָיָה רָע כְּלָל, הִגְדִּילָה אֶת הַגֵּרָעוֹן מִפְּנֵי מְחִירֵי הַשּׁוּק הַנְּמוּכִים.

ג.

לִפְנֵי שְׁנָתַיִם, בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים שֶׁל „הַהֲגִירָה״[1] נוֹסְדָה עַל יְדֵי הִסְתַּדְּרוּת הַפּוֹעֲלִים הַחַקְלָאִים קְבוּצַת פּוֹעֲלוֹת בִּטְבֶרְיָה. לַקְּבוּצָה נִכְנְסוּ, מִלְּבַד פּוֹעֲלוֹת יְשָׁנוֹת, גַּם צְעִירוֹת מְהַגְּרוֹת, אֲשֶׁר עַל יְדֵי כָּךְ חָיוּ אֶת הַשָּׁנָה הַנּוֹרָאָה הַהִיא בַּעֲבוֹדָה. בְּעֶזְרַת חֲבֵרוֹת אֲחָדוֹת מִקְּבוּצָה זוֹ הִסְתַּדְּרָה בְּסוֹף הַשָּׁנָה קְבוּצַת פּוֹעֲלוֹת בְּעֶקְרוֹן. יַד מְנַסָּה כּוֹנְנָה אֶת מֶשֶׁק הַפּוֹעֲלוֹת הַזֶּה. יְחִידָה הָיְתָה הַפּוֹעֶלֶת מֵעֶקְרוֹן מוֹבִילָה אֶת פְּרִי עֲבוֹדָתָהּ לְשׁוּק רַמְלָה אוֹ יָפוֹ. הַשִּׁמּוּרִים שֶׁל קְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלוֹת בְּעֶקְרוֹן וּבְפֶתַח־תִּקְוָה הֻצְּגוּ לְדֻגְמָה בַּתַּעֲרוּכָה הַחַקְלָאִית שֶׁל הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִי. הַפּוֹעֲלוֹת לָמְדוּ אֶת הָעֲבוֹדָה וְהִשְׁתַּכְּרוּ אֶת לַחְמָן בְּזֵעַת אַפַּיִם, בַּעֲבוֹדָה גוּפָנִית קָשָׁה. אֲבָל

[1]) בימי המלחמה בשנת תרע״ז הגלתה הממשלה התרכית את תושבי יפו; יהודי יפו ותל־אביב הֻגלו הגלילה.

הַמְּשָׁקִים הָאֵלֶּה הֵבִיאוּ גֵּרָעוֹן, וְהַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי בִּטֵּל אוֹתָם. קְבוּצַת הַפּוֹעֲלוֹת בְּפֶּתַח תִּקְוָה שִׁמְּשָׁה מְקוֹם עֲבוֹדָה וּפַרְנָסָה לַפּוֹעֶלֶת הַיְּהוּדִית הַמְּקוֹמִית, אֲשֶׁר קִשְׁרֵי מִשְׁפָּחָה לֹא נָתְנוּ אוֹתָהּ לִנְדוֹד, וְהָרָעָב אָרַב לָהּ. הַחֲבֵרוֹת עָבְדוּ בְּבֵית הַפּוֹעֲלִים, בַּמִּטְבָּח וּבְגַן הַיְּרָקוֹת. הֵן קִבְּלוּ, אָמְנָם, מַשְׂכֹּרֶת שֶׁל רָעָב, אֲבָל, אֵיךְ שֶׁהוּא, הִתְפַּרְנְסוּ מֵעֲבוֹדַת כַּפֵּיהֶן.

בְּרָמָה (שָׁרוֹנָה) עָבְדָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים קְבוּצַת פּוֹעֲלוֹת. הֵן הָיוּ כִּמְעַט הַתּוֹשָׁבוֹת הָעִבְרִיּוֹת הַיְחִידוֹת בָּ„אֲחוּזָה" הַזֹּאת, כִּי רֹב אַדְמָתָהּ נֶעֱבֶדֶת בִּידֵי עֲרָבִים.

קְבוּצָה קְטַנָּה זוֹ נָשְׂאָה עָלֶיהָ אֶת כָּל הָעֹל שֶׁל צָרְכֵי יִשּׁוּב קָטָן. הִיא חִנְּכָה בְּמֶשֶׁךְ שְׁנוֹת עֲבוֹדָתָהּ מִסְפַּר פּוֹעֲלוֹת מְנֻסּוֹת. הַשָּׁנָה הִגְדִּילָה אֶת שֶׁטַח הַיְּרָקוֹת וְעָבְדָה בְּעֶזְרַת פּוֹעֲלִים אֲחָדִים גַּם אַדְמַת פָּלְחָה. סוֹף דָּבָר — הַקְּבוּצָה הֵבִיאָה גֵּרָעוֹן, וְהַמִּשְׂרָד בִּטֵּל אוֹתָהּ.

ד.

הַמִּשְׂרָד מָצָא אֶת הַמּוֹצָא הַקַּל בְּיוֹתֵר. וְהִנֵּה מִכֵּיוָן שֶׁהַגֵּרָעוֹן שֶׁל קְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלוֹת אֵינוֹ גָּדוֹל מִגֵּרָעוֹן מְשָׁקִים חַקְלָאִים אֲחֵרִים, צָרִיךְ לְפִי זֶה לְבַטֵּל אֶת כָּל הַמְּשָׁקִים הַחַקְלָאִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ. הַאָמְנָם זֶהוּ הַמּוֹצָא? הֵן הַעֲמָדַת הַמֶּשֶׁק עַל יְסוֹדוֹת בְּרִיאִים וְעַצְמִיִּים, פִּתּוּחַ עֲנָפִים חֲדָשִׁים, שִׁחְרוּר הַמֶּשֶׁק מִמִּקְרֵי הַשּׁוּק, סִגּוּלוֹ לְצָרְכֵי הָעוֹבְדִים בּוֹ בְּעִקָּר, הַשְׁבָּחַת הָאֲדָמָה וְהָעֲבוֹדָה—הֲלֹא אֵלֶּה הֵם בְּאַרְצֵנוּ דַּרְכֵי הַחַקְלָאוּת כֻּלָּהּ — וּמִשְּׁקֵי הַפּוֹעֲלוֹת בְּתוֹכָהּ — אֲשֶׁר עָלֵינוּ לָלֶכֶת בָּהֶן, לְמַעַן צֵאת מֵהַמַּשְׁבֵּר. רַבִּים מֵחֲבֵרֵינוּ וּמֵחֲבֵרוֹתֵינוּ מַכִּירִים, שֶׁהֶכְרֵחִי לְקַיֵּם מְשָׁקִים מְיֻחָדִים בִּרְשׁוּת קְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלוֹת. וְעַל הִסְתַּדְּרוּת הַפּוֹעֲלִים הַחַקְלָאִים לִדְאוֹג לְכָךְ, שֶׁבְּאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת־עֲבוֹדָה: בְּבֶן שֶׁמֶן, בְּמֶרְחַבְיָה, בְּפֶתַח תִּקְוָה וּבִטְבֶרְיָה, יֻקְצוּ בִּשְׁבִיל קְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלוֹת חֶלְקוֹת אֲדָמָה קְבוּעוֹת, מֻכְשָׁרוֹת וּמְשֻׁבָּחוֹת וְיִתְּנוּ לָהֶן אֶפְשָׁרוּת לְפַתֵּחַ עַל הַחֶלְקוֹת הָאֵלֶּה עַנְפֵי מֶשֶׁק מַתְאִימִים. עַל הַהִסְתַּדְּרוּת לִדְאוֹג לִקְבוּצוֹת הַפּוֹעֲלוֹת וּלְסַיֵּעַ לְהִתְקַדְּמוּתָן הַתְּמִידִית. הֵן תְּמַלֶּאנָה תַּפְקִיד חָשׁוּב בְּכָל עֲבוֹדָתֵנוּ הַחַקְלָאִית [1].

תר"פ.

1) רַבּוֹת מֵהַפּוֹעֲלוֹת שֶׁהִתְמַחוּ בַּקְּבוּצוֹת הָאֲמוּרוֹת הִשְׁתַּתְּפוּ בִּיצִירַת קְבוּצוֹת־פּוֹעֲלוֹת חֲדָשׁוֹת, שֶׁנּוֹצְרוּ בִּשְׁנוֹת תרפ"א—תרפ"ד בְּפֶתַח־תִּקְוָה, בְּנַחֲלַת־יְהוּדָה, בִּשְׁכוּנַת בּוֹרוֹכוֹב, בִּירוּשָׁלַיִם, בְּנַהֲלָל וּבִכְפַר־תָּבוֹר.

על הקבוצה.

הסער המתון וְהָעָמֹק, אשר שמו ציוניות ותכנו משיחיות, ההולך ובא אלינו ממעבה הדורות, נגלה עתה לפנינו בכל שעור קומתו האימה, הוא יְטאטא אותנו, אם לא נעמוד בנסיון, אם לא נוכל לכון את עצמנו למבנה חדש של חיינו.

בחיי הקבוצה יש לראות סמני התעלות, אטמוספירה מיחדת, אשר בה נרקמות ומתהוות תכונות האדם החדש. הבאים אלינו מטבח הגלות עם העלבון הצורב בלבם יבקשו פה מי מנוחות, מפריץ שוקט, מרחק, עם קצת, לפחות, אויר לנשימה. יבקשו, אך הימצאו? הנה נחנקים לעינינו צעירים וצעירות עזובים לנפשם: המה לא מצאו. מים רבים יביא לנו הסער בשטפו, אבל אם לא נחצוב להם בורות בורות, לא יהיו לנו מים חיים!

עומדים אנו כעת בארצנו ושואלים: אי דרך הטוב? ביָלל התנים שומעים אנו את הד הצער — צער הפרט והאמה, עדין קוצים וברקנים בכל, גם בארצנו, גם בנפשנו. איך להחיות נשמות? התתגבר הנפש על המכשולים המרבים? ומאין תשאב כוחות חדשים? במה תאחז ברגעי לאות ויגיעה, אם לא תהיה לה סביבת אור וחם תמידי, פנת מרגוע נפשית, באר מים חיים?

המשפחה בעבר והקבוצה לעתיד הן הן המקלט הבטוח והאמתי בחיינו, המציל את נפש האדם במלחמתו הקשה נגד כוחות התהו. משפחתית צריכה להיות הקבוצה, הקבוצה העברית. קבוצות קטנות של שמונה, עשרה איש קרובים ברוח זה לזה תצמחנה על פני ארצנו כנצני האביב החדשים.

בתקופת העליה האחרונה הופיעה לפנינו הקבוצה כחזון יקר ומכר, חדש ועתיק ימים גם יחד; בלי כל מגע עם תורות ומפלגות, אלא בזרם החיים המתגלים, צמאי התעלות. אמרתי: בתקופת העליה האחרונה. אבל, באמת, לא בה נעוצה ראשית ראשיתה של הקבוצה. לפני עשרות בדורות היתה לנו תקופת „עליה" אחרת, והיא: בשתי מאות השנים אשר לפני חרבן הבית, קשה למצוא בדברי הימים תקופה דומה לזו בתקף הערגה לאלהים ובקשת סדרי חיים חדשים. צער החיים תקף לב אנוש, ובחרדה שאפו בני אדם לאמת מחלטת ולצדק. ועם ישראל היה נתון אז כבזמננו בין הפטיש והסדן, בהקשיבו מצד אחד „לפעמי המשיח" ומצד שני להצלפת השוט הרומי; עולה ויורד בין החלומות הנאים והמציאות השפלה. אז הבריקו שוב מאפלת הדורות ברקי סיני ומשנים עתיקים־חדשים: עור חיים קרם מחדש על „ואהבת". נוסדו הקבוצות הראשונות: האסים ומושבותיהם. זה היה לפני אלפים שנה, על סף הטרגידיה האימה, אשר בה נפלה רוח האדם המתקוממת „מאגרא רמא לבירא עמיקתא".

כמו מחלום קשה מתעוררים אנו עתה מרפש הגלות. שוב דורכות רגלינו על אותן הגבעות, נגלים לפנינו אותם האפקים רחבי הידים. ואזננו צדה שוב אותם „פעמי המשיח". איך ומי העלנו לאותה הפסגה? ואם בזכות הצער — מי יערוב לנו שלא נרד שוב לגלות ודלות החיים? כי מי יעמוד על סוד התמורות אשר לחברה ולטבע? הנה מגביהים ויורדים משברי הים, מתרוממים ונופלים גלי מלחמות ורֶבולוציות, פורחים ונובלים רגעי פלא בחיי הפרט, בהעלותם את הנפש לטהר אלוהי ובהורידם אותה פתאום שאולה? והרדה תאחז: האמנם הכרחית היא הירידה? רצון האדם אינו יכול להשלים עם משחק התעתועים הזה. מדוע תרחף רק רוח הקודש ולא תשכון? מדוע נדעכים כברקים זעזועי הלב הטהורים, ואך זכרם יאיר את אפלת המציאות?

ואם באחד הזמנים ובאחד המקומות יש מסגרת קסם נאמנה לברקים האלה, אולי תהיינה גם הקבוצות בין אותם הפנסים, בין אותן המסגרות היחידות? הקבוצה — כאותה הגֻמה הנחפרת מסביב לעץ, אשר אליה יקוו מי גשם לאחר הסער, ובסתר נֶשֶף־נֶטֶף תֵעָשה בה פעולת היצירה וההתחדשות. כי במה נאחז? איפה הם אותם היסודות של האֻמה הישראלית, אשר הננו עליה במשך כל דורות הגלות והצניעו ושמרו בקרבה זיק־אלוה: המשפחה והדת שומרתה?

המשפחה נהרסת ומתרופפת הדת. אך ערכי החיים הנצחיים בעֵינם יעמדו: הצֹרך בסביבה משפחתית עמק הוא ואורגני, והיחס הריליגיוזי לחיים ולטבע עוד יגביר בנו עם שיבתנו לאדמה ולטבע; כי הוא, היחס הזה, המשיח האמתי שלנו אשר יצילנו מחֻלין החיים. אכן משפחה חדשה יקים העם העובד בארצו. על יסוד קרבת הנפש ולא רק קרבת הדם תקום המשפחה לתחיה — ובצורת קבוצות־עבודה קטנות וצנועות.

בחיי הקבוצה נתּנים לנו רגעי שחוק־הלב, מבט טהור מבין וסולח. עלינו להרבותם בחיים. יחידי סגולה יוצרים ברגעים אלה את החיים במכחול, בעט או בקשתית, ואנו, באשר גם בנו מפעפע אותו כח היצירה הצורב — במבט, במבט בהיר־אלם אחד ישר מלב ללב. וככה יעבור לו כזרם מרנין ומחדש, קושר לבות בחוטי טֹהר והבנה הדדית.

כי גם האטמוספירה הקוסמית לא נבראה אלא מתוך קרן אור־אל הראשונה הבהירה והרוטטת, שנמתחה מתּא לתא ותאחדם ליחידות — קבוצות.

מֵחַיֵּי אַהֲרֹן שֵׁר.

א.

אַהֲרֹן שֵׁר נוֹלַד בְּצֶ׳רְנִיגוֹב, גָּמַר שָׁם בֵּית סֵפֶר עִירוֹנִי, וּשְׂפַת דִּבּוּרוֹ הָיְתָה רוּסִית. יָחִיד הָיָה לְהוֹרָיו. הוּא בָּא לָאָרֶץ בִּהְיוֹתוֹ כְּבֶן חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה, כִּשְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי שָׁנָה לִפְנֵי הַתְחָלַת הַמִּלְחָמָה. בְּבוֹאוֹ לֹא יָדַע אַף אַחַת מִשְּׁתֵּי הַשָּׂפוֹת הַמִּתְהַלְּכוֹת בֵּינֵינוּ: לֹא יוּדִית וְלֹא עִבְרִית. הוּא נִכְנַס תֵּכֶף לַעֲבוֹדָה חַקְלָאִית. זְמַן קָצָר עָבַד בִּכְפַר סָבָא וְאַחַר כָּךְ עָבַד בִּקְבוּצַת עֵין חַי. וְאָז הִתְמַסֵּר בְּלֵב וָנֶפֶשׁ לִלְמוֹד עִבְרִית. הוּא לֹא יָדַע לֵאוֹת. בְּזִכְרוֹנִי לֹא יֻצַּיַּר שֵׁר בַּבַּיִת בְּעִתּוֹת הַפְּנַאי מֵעֲבוֹדָה בְּלִי סֵפֶר. אֲפִילוּ בִּשְׁעַת מְנוּחַת הַצָּהֳרַיִם, כְּשֶׁהַשֵּׁנָה תּוֹקֶפֶת אוֹתְךָ מֵעֲיֵפוּת, הָיָה שֵׁר מִשְׁתַּטֵּחַ לוֹ עַל הָאֲדָמָה וְקוֹרֵא. וְכָאן הָיְתָה מַתְחִילָה פָּרָשָׁה שֶׁל שְׁאֵלוֹת בְּפֵרוּשֵׁי מִלִּים וּבֵאוּרֵי פָּסוּק אוֹ מֵימְרָא. בְּיִחוּד הָיוּ קָשִׁים לוֹ בִּטּוּיֵי הַתַּלְמוּד שֶׁהָיָה פּוֹגֵשׁ בִּקְרִיאָתוֹ. הוּא לֹא הָיָה מַנִּיחַ אַף בִּטּוּי אֶחָד, מִבְּלִי אֲשֶׁר יֵרֵד לְעֹמֶק פֵּרוּשׁוֹ, וְנֶהֱנֶה מְאוֹד, כְּשֶׁהִצְלִיחַ לְשַׁלֵּב בְּשִׂיחָתוֹ אֵיזֶה בִּטּוּי תַּלְמוּדִי מַתְאִים. „מַה מְקַנֵּא אֲנִי בְּךָ" — אָמַר לִי פַּעַם — „עַל שֶׁלָּמַדְתָּ תַּלְמוּד. וַדַּאי הִנְּךָ חָשׁ טַעַם מְיֻחָד בַּבִּטּוּיִים הָאֵלֶּה".

ב.

שָׁלֵם הָיָה בְּרוּחוֹ. הוּא הָיָה הַהֶמְשֵׁךְ הַכָּשֵׁר שֶׁל עֲבָרֵנוּ: נִיצוֹץ מֵאֲבוֹתֵינוּ הַקַּדְמוֹנִים עוֹבְדֵי הָאֲדָמָה. בִּתְחִלַּת בּוֹאוֹ לָאָרֶץ אָמַר לְהִכָּנֵס לְבֵית הַסֵּפֶר הַחַקְלָאִי בְּפֶתַח תִּקְוָה וּלְהִשְׁתַּלֵּם, אֲבָל אַחַר כָּךְ חָזַר בּוֹ. „אֵינֶנִּי יָכוֹל לִחְיוֹת כְּבָר בְּלִי עֲבוֹדָה", אָמַר לִי אָז. וּבַעֲשׂוֹת שֵׁר אֵיזֶה עֲבוֹדָה, הָיָה מַכְנִיס בָּהּ רוּחַ חַיִּים. הוּא אָהַב לְהִשְׁתַּלֵּם בְּאוֹתָהּ הָעֲבוֹדָה שֶׁהָיָה עָסוּק בָּהּ, אָהַב לְגַלּוֹת אֶת חֻקַּת הָעֲבוֹדָה, אֵיךְ לְנוֹעַע אֶת הַגּוּף, וּתְהֵא גַּם הָעֲבוֹדָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁבִּפְשׁוּטוֹת.

בְּעֵין חַי הָיְתָה לָנוּ בְּאֵר, כְּאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה מֶטְרִים עֲמֻקָּה, אֲבָל מַיִם לֹא הָיוּ בָהּ עֲדַיִן. וּבִכְדֵי לִדְלוֹת מַיִם מִן הַבְּאֵר, הִכְנִיסוּ בְּקַרְקָעָהּ מַשְׁאֵבַת יָד עִם צִנּוֹר אָרֹךְ. בְּכָל יוֹם הָיָה אֶחָד מֵאִתָּנוּ יוֹרֵד אֶל הַבְּאֵר לַעֲבוֹד בַּמַּשְׁאֵבָה, וּשְׁנַיִם עוֹמְדִים מִלְמַעְלָה וּמוֹצִיאִים בְּחֶבֶל הַנָּתוּן עַל גַּבֵּי גַּלְגַּל אֶת הַפַּח, שֶׁנִּמְלָא עַל יְדֵי הֶחָבֵר הַנִּמְצָא לְמַטָּה. הָעֲבוֹדָה הַזּוֹ לֹא הָיְתָה קַלָּה: הָעוֹלֶה מֵעֹמֶק הַבְּאֵר הָיָה מֻכְרָח לָנוּחַ בְּאֶמְצַע פְּעָמִים אֲחָדוֹת. וְגַם דְּלִיַּת הַפַּחִים הַמְּלֵאִים מֵעֹמֶק רַב כָּזֶה קָשְׁתָה מְאוֹד.

לִשְׁאוֹב מַיִם הָיִינוּ יוֹצְאִים עַל פִּי הַתּוֹר שֶׁלֹּא בִּזְמַן הָעֲבוֹדָה, וְשֵׁר הָיָה כִּמְעַט הַיְחִידִי שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב לַעֲבוֹדָה זוֹ שֶׁלֹּא בְּתוֹרוֹ. הוּא כְּבָר חָקַר וְגִלָּה בָהּ שִׁטָּה שְׁלֵמָה, אֵיךְ לְהַעֲמִיד אֶת הָרֶגֶל עַל שְׂפַת הַבְּאֵר וְאֵיךְ לְהַחֲלִיף אֶת הַיָּדַיִם בְּמָשְׁכוֹ בַּחֶבֶל, וְהָעֲבוֹדָה נֶעֶשְׂתָה בְיָדוֹ קַלָּה וְחַיָּה. כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ הָיָה מִתְפַּלֵּל, שֶׁתּוֹרוֹ יָחוּל בְּתוֹרוֹ שֶׁל שֵׁר. בְּיִחוּד אָהַב לָרֶדֶת לְתוֹךְ הַבְּאֵר. הוּא חָשַׁב וּמָצָא, שֶׁהָעֲלִיָּה מִן הַבְּאֵר מְפַתַּחַת אֶת הַשְּׁרִירִים, וַהֲרֵי זוֹ הִתְעַמְּלוּת טוֹבָה. בַּעֲלוֹתוֹ הָיָה מִתְאַמֵּץ לִבְלִי נוּחַ אַף פַּעַם בְּאֶמְצַע וְשָׂמַח מְאוֹד, כְּשֶׁהִצְלִיחַ לַעֲלוֹת בִּכְמוֹ־כֵן.

ג.

חָיִינוּ בְּעֵין חַי כִּשְׁנָתַיִם, גַּרְנוּ בִּצְרִיף אֶחָד מְחֻלָּק לִשְׁנַיִם. תְּנָאֵי חַיֵּינוּ הָיוּ קָשִׁים וְנֶאֱלַצְנוּ לַעֲזוֹב אֶת הַמָּקוֹם. שֵׁר עָבַד זְמַן קָצָר בִּקְבוּצַת „עֲבוֹדָה"[1] בְּפֶתַח תִּקְוָה וְאַחֲרֵי כֵן עָבַר לְבֶן שֶׁמֶן. שָׁם הִצְטַיֵּן בָּעֲבוֹדָה. הוּא שָׂמַח מְאוֹד, כְּשֶׁמָּסְרוּ לוֹ צֶמֶד סוּסִים לַעֲבוֹד בָּהֶם: כִּי לֹא כָל פּוֹעֵל חָדָשׁ בְּבֶן שֶׁמֶן זוֹכֶה לְכָךְ. מִשָּׁם הֻזְמַן לִקְבוּצַת כִּנֶּרֶת. לְאַחַר זְמַן רְאִיתִיו שׁוּב בִּיהוּדָה, אֲבָל כַּמָּה הוּא נִשְׁתַּנָּה. צָעִיר, כִּמְעַט יֶלֶד הָלַךְ לְכִנֶּרֶת, וְהִנֵּה אִישׁ מְגֻשָּׁם, רְחַב כְּתֵפַיִם וּקְצַת כְּפוּף־גֵּו עוֹמֵד לְפָנַי.

— שֵׁר, מָה אִתְּךָ? — שְׁאַלְתִּיו. הוּא הִבִּיט בִּי, חִיֵּךְ וְאָמַר:

1) קבוצת פועלים קבלנית.

— הָעֲבוֹדָה מַבְרִיאָה וּמְפַתַּחַת.

אֶת כִּנֶּרֶת אָהַב וְנִקְשַׁר אֵלֶיהָ. הוּא עוֹזֵב אוֹתָהּ בִּימֵי תֵּל־חַי לְרֶגַע, בִּשְׁבִיל לַעֲזוֹר לַקֹּמֶץ שֶׁבַּצָּפוֹן. אַחַר הוּא חוֹזֵר מִשָּׁם, גּוֹמֵר אֶת חֶשְׁבּוֹנוֹתֶיהָ שֶׁל קְבוּצַת כִּנֶּרֶת עִם הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ־יִשְׂרְאֵלִי, מוֹלִיךְ רַגְלִי פָּר מִבֶּן־שֶׁמֶן לְכִנֶּרֶת וְעוֹלֶה שׁוּב לַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן. בי״ז שְׁבָט תר״פ נֶהֱרַג בִּשְׂדוֹת תֵּל חָי[1].

דָּן וְגֵרְשׁוֹן.

כְּאוֹר הַשַּׁחַר יָצְאוּ דָּן וְגֵרְשׁוֹן עִם הַ„סוֹקִים“[2] לַחֲרוֹשׁ בַּבִּקְעָה. בְּשַׁלְוָה וּבְשֶׁקֶט יִצְעַד גֵּרְשׁוֹן אַחֲרֵי הַמַּחֲרֵשָׁה. מֻנָּחוֹת הַמּוֹשְׁכוֹת עַל הַיָּדִיּוֹת, הַשּׁוֹט תָּחוּב בְּצִדּוֹ, וְגֵרְשׁוֹן יָעִיק בִּשְׁתֵּי כַּפָּיו עַל לֶחְיֵי הַיָּדִיּוֹת. קָשֶׁה עַכְשָׁיו לְהַכִּיר בּוֹ אוֹתוֹ הַתּוֹרָן בְּמִטְבַּח הַפּוֹעֲלִים בַּגָּלִיל, הַבַּיְשָׁנִי וְזָהִיר הַתְּנוּעָה. בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנִים גָּדַל וְהִתְפַּתֵּחַ בָּעֲבוֹדָה: כְּתֵפָיו רָחֲבוּ, כֻּלּוֹ כְּאִלּוּ „שָׁקַע“, פָּנָיו נִשְׁזְפוּ, צְעָדָיו וְקוֹלוֹ נִהְיוּ בְּטוּחִים וּמְתוּנִים, מִצְחוֹ טָהוֹר, וְיָצוּק עָלָיו אוֹתוֹ שֶׁקֶט מְיֻחָד, שֶׁבְּעֵינֵי זָרִים נִרְאֶה הוּא כְּטִמְטוּם וְשֶׁבֶּאֱמֶת, הִנֵּהוּ אַךְ אוֹת הַיִּתְרוֹן, שֶׁעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה נוֹתֶנֶת לְמִי שֶׁנִּמְסַר לָהּ בְּגוּף וּבְנֶפֶשׁ...

אַחֲרָיו יֵלֵךְ דָּן. פָּנָיו לֹא יַבִּיעוּ נַחַת רוּחַ. וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ... הֵחֵל מִפְּגִישָׁתוֹ עִם הַסּוּס „תֶּמְבֵּל“[2] בָּאֻרְוָה, מִשָּׁעָה שֶׁנִּגַּשׁ לְהַלְבִּישׁוֹ אֶת הָרִתְמָה; הֵן קִרְבַת פַּרְסוֹתָיו לְשִׁנַּיִם יְכוֹלָה לִטּוֹל אֶת מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ גַּם מֵאָדָם גִּבּוֹר מִדָּן. וְיֵשׁ עוֹד עִנְיָנִים מַטְרִידִים. הָיְתָה זוֹ שְׁגִיאָה אַחַת גְּדוֹלָה לְצָרֵף לַקְּבוּצָה אֲנָשִׁים זָרִים, רַק בִּכְדֵי לְאַפְשֵׁר אֶת הַהֲלִיכָה לְכָאן. מוּטָב הָיָה לְהִשָּׁאֵר בְּא׳ וְלִשְׁמוֹר עַל רוּחַ קְבוּצָתָם הַקְּטַנָּה, הַשּׁוֹקֶטֶת וְהַמִּשְׁפַּחְתִּית, מֵאֲשֶׁר לְהַתְחִיל בָּעֲבוֹדָה הַ„מְעַנְיֶנֶת“ הַזֹּאת וּבַמֶּשֶׁק הַמֻּרְכָּב, הַנּוֹטֵל אֶת שְׁאֵרִית הַמְּנוּחָה מֵהַנֶּפֶשׁ. גֵּרְשׁוֹן אֵינוֹ מֵבִין זֹאת, לוֹ הָעִקָּר הָעֲבוֹדָה... וְהַחַיִּים אַיָּם?...

דָּן הִרְגִּישׁ, כִּי הַמַּחֲרֵשָׁה יוֹצֵאת שׁוּב מֵהַתֶּלֶם. „תֶּמְבֵּל“ נָטָה שׁוּב הַצִּדָּה... הוֹי, הַ„תֶּמְבֵּל“ הַזֶּה!

— הַי־מַן!... אֲחוֹר־רְ־רָה, לַעֲזָאזֵל! וְהוּא הִצְלִיף בְּשׁוֹטוֹ... אָז עָשָׂה תֶּמְבֵּל אֶת מַעֲשֵׂהוּ הָרָגִיל: הִתְחִיל מְמַהֵר מְאוֹד וּמֵבִיא אֶת דָּן לִידֵי רִיצָה מְבֹהֶלֶת אַחֲרֵי הַמַּחֲרֵשָׁה, כְּשֶׁסַּכִּינָהּ כְּבָר נֶחֱלַץ מִן הָאֲדָמָה.

— עֲמ־מוֹד, נָבָל, עֲמ־מוֹד!

1) עַיֵּן „אַהֲרוֹן שִׁיר אֵינֶנּוּ“ פֶּרֶק ה׳.

2) סוּק — מַחֲרֵשָׁה אֵירוֹפִּית; תֶּמְבֵּל — שׁוֹטֶה.

בְּקשִׁי רַב עֲצָרוֹ. קוֹלוֹ שֶׁל דָּן נִצְרַד מֵהַצְּעָקוֹת. הוּא נִקָּה אֶת סַכִּין הַמַּחֲרֵשָׁה.
צַר הָיָה לוֹ עַל הַבֹּקֶר הַטּוֹב, שֶׁאֵינוֹ מְעַנֵּג אוֹתוֹ עוֹד, וְעַל אֲשֶׁר הוּא כּוֹעֵס,
וְעַל קוֹלוֹ שֶׁנִּצְרַד, וְעַל הַחֲלוֹם הַקָּם לִמְצִיאוּת, וְהַמְּצִיאוּת שׁוּב אוֹתוֹ יוֹם חֹל אָרֹךְ...
— וּמָתַי יִהְיֶה .חָג׳ — חָשַׁב דָּן: — גֵּרְשׁוֹן אוֹמֵר, אָסוּר לְחַכּוֹת לֶחָג... וַאֲנִי...

בְּגַן הַיְּרָקוֹת.

טוֹב לָהּ לַעֲבוֹד לִפְנוֹת בֹּקֶר, בְּטֶרֶם יָאִיר, לִדְרוֹךְ בְּזֶרֶם הַמַּיִם, כְּשֶׁהַמַּעְדֵּר בַּיָּד, לִסְגּוֹר וְלִפְתּוֹחַ אֶת הַתֶּלֶם לְקִלּוּחַ הַזָּרִיז, הַצּוֹנֵן וְהַבָּהִיר. וְיֵשׁ אֲשֶׁר הַמַּיִם יַעֲלוּ עַל גְּדוֹתָם, יִפְרְצוּ מֵעֵבֶר לִגְבוּלָם, וְאֵין לָהּ כּוֹחַ עוֹד לְעַכְּבָם. אָז תִּקְרָא בְּקוֹל נוֹאָשׁ לְעֶזְרָה, וְיִשְׂרָאֵל לֹא יְאַחֵר לָבוֹא וּלְהַצִּילָהּ מִצָּרָה; אַחַת, שְׁתַּיִם יִפְנֶה כֹּה וָכֹה וּמַעְדְּרוֹ הַגָּדוֹל בְּיָדוֹ, סָתוֹם וּפָתוֹחַ, כְּשֶׁכָּל תְּנוּעוֹתָיו קַלּוֹת, חָפְשִׁיּוֹת, בְּלִי הִתְאַמְּצוּת כָּל שֶׁהִיא. אָכֵן פּוֹעֵל מְנֻסֶּה הוּא יִשְׂרָאֵל, אוֹהֶבֶת הִיא לִרְאוֹתוֹ עוֹבֵד. הִנֵּה נִפְגָּשִׁים מַבָּטֵיהֶם הַצּוֹחֲקִים בְּחִבָּה גְּלוּיָה חֲמִימָה.

וְאוּרִי עִם הַהֶקֶר בְּיָדוֹ, בְּרִחוּק מָקוֹם קְצָת, יַעֲבוֹד שָׁם כָּפוּף עַל יַד הַתֶּלֶם, אֲשֶׁר עַתָּה זֶה זָרְמוּ בוֹ הַמַּיִם. הוּא שׁוֹתֵל. לְיָדוֹ טֶנֶא וּבוֹ מוּנָחִים תַּחַת אֲדָמָה שְׁחוֹרָה רְטֻבָּה שְׁתִילֵי חֲצִילִים רַכִּים, יְרַקְרַקִּים. הַשֶּׁמֶשׁ אַךְ זֶה קָמָה. עֵרִים, שׁוֹקְטִים הָרֵי נַפְתָּלִי. חֶרְמוֹן סָבָא יַבִּיט מִמְּרוֹמוֹ וּבְכֹל יְשַׁלַּח בַּת־צְחוֹקוֹ הַכַּסְפִּית. צַח הָאֲוִיר. הָעֲבוֹדָה בְּלִי מֵשִׂים תִּבְלַע אֶת חֲצִי הַיּוֹם, עַד הַצָּהֳרָיִם.

בִּספירת העבודה.

יאמרו מה שיאמרו — בארץ ישראל וּבְיִחוּד בספירת העבודה, בכל אֹפן, מתהוָה דבר־מה. ויש הרגשה, כי יותר ממה שמתהוה בפֹעל מתהוה בכוח, כי יכול יוכל להתהוות באמת עולם מלא, וְאת אומרת יכול יוכל להברא בריאת חיים אותו העולם, אשר נשאנו וסבלנו בנשמתנו הלאֻמית מאז ועד היום, ואשר הזעזועים של הזמן הרעישוהו מכל הצדדים ועד סוף כל המעמקים. יָתֵר על כן, יש הרגשה, כי רק אם המתהוה פה עשוי באמת לברוא בריאה חדשה את עולמו של ישראל — ישוב עם ישראל לתחיָה, ישוב לאיתנו, לכוחו, אשר בו יִגָּאֵל. אבל לא בשום אֹפן אחר. כי יותר מדאי גדולה הירידה ונדולה ההתנונות מבפנים, יותר מדאי חזקו עלינו הרוחות מִבַּחוּץ, הרעות עם הטובות, הסוערות כֻּלָּן עלינו להמית את רוחנו העצמית ולהכחיד את קיומנו העצמי, ויותר מדאי גדולה עתה ירידת הרוח האֱנושית בכלל. דרושה התעוררות שלמעלה מדרך הטבע, רוח מארבע רוחות וממרום ומן התהום, אור גנוז גדול של אור שבעת הימים, צריכה להברא בריאה חדשה.

תרפ״א.

בְּמִשְׁקֵי הָעוֹבְדִים.

א.

הַדִּין וְחֶשְׁבּוֹן שֶׁנִּשְׁמַע בַּמּוֹעָצָה הַחַקְלָאִית מִפִּי בָּאֵי כֹּחַ מִשְׁקֵי־הָעוֹבְדִים נָתַן תְּמוּנָה שְׁלֵמָה מֵהַחַיִּים בָּהֶם וּמֵהָעֲבוֹדָה. הִשְׁתַּקְּפוּ הֲלָךְ נַפְשׁוֹ וּנְטִיּוֹתָיו הַמְיֻחָדוֹת שֶׁל כָּל קִבּוּץ וְקִבּוּץ. הִנֵּה דְגַנְיָה מַחֲזִיקָה בְּכָל עֹז בְּצוּרַת הַקְּבוּצָה, גַּם אַחֲרֵי כָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלֶיהָ, וּמַאֲמִינָה, כִּי הַקְּבוּצָה הַקְּטַנָּה הִיא הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינֶנּוּ יְכוֹלִים לְהַגִּיד בְּבֵרוּר, כִּי זוֹהִי שִׁטַּת הִתְיַשְּׁבוּת בִּשְׁבִיל הֲמוֹנֵי־עָם. וּלְעֻמָּתָהּ–כִּנֶּרֶת, הַשּׁוֹאֶפֶת לְהִתְרַחֲבוּת וּלְהִתְפַּשְּׁטוּת. חֻלְדָּה, תֵּל־עָדָשׁ, עֵין־חַי וַאֲחֵרִים שׁוֹאֲפִים לְמוֹשַׁב־עוֹבְדִים וְרוֹאִים רַק בּוֹ אֶת הַשִּׁטָּה הַנְּכוֹנָה לְהִתְיַשְּׁבוּת רְחָבָה. אֲחָדוֹת מִן הַקְּבוּצוֹת, בְּיִחוּד הַקְּרוֹבוֹת לָעִיר, פִּתְּחוּ בְעִקָּר אֶת עַנְפֵי מֶשֶׁק הַבַּיִת: גִּדּוּל יְרָקוֹת, מַחְלָבוֹת, גִּדּוּל עוֹפוֹת וּדְבוֹרִים; כֵּן שֶׁמֶן וְטִירָה הִצְלִיחוּ בָּהֶם מְאוֹד.

ב.

בִּבְחִירוֹת בָּא לִידֵי בִּטּוּי הָרְעָבוֹן לַקַּרְקַע בִּמְקוֹמוֹת אֲחָדִים וְחֹסֶר־הַקַּרְקַע הַגָּמוּר בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים. קְבוּצַת כַּרְכּוּר עוֹבֶדֶת זֶה שֶׁבַע שָׁנִים עַל אֲדָמָה שֶׁל אֲגֻדּוֹת וַאֲנָשִׁים פְּרָטִיִּים. עַתָּה בָּאִים בַּעֲלֵי הַקַּרְקַע וְאוֹמְרִים: פַּנּוּ מָקוֹם! קְבוּצַת גַּן־שְׁמוּאֵל, אֲשֶׁר, בְּכָל הַהַרְפַּתְקָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ וּתְנָאֵי הַבְּרִיאוּת הַקָּשִׁים שֶׁהִיא נִמְצֵאת בָּהֶם תָּדִיר, הִסְפִּיקָה לְהַעֲלוֹת נְטִיעוֹת מְדֻלְדָּלוֹת לְמַדְרֵגַת חַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ, נֶחֱנֶקֶת מֵחֹסֶר שַׁעַל אֲדָמָה, מֵאֵין מָקוֹם לִבְנוֹת בַּיִת וָרֶפֶת וְלִזְרוֹעַ יָרָק. הַתֵּימָנִים לְיַד רְחוֹבוֹת וּפֶתַח־תִּקְוָה מִתְאַמְּצִים כְּבָר מִזְּמַן לִרְכּוֹשׁ אֶת חֶלְקוֹת הָאֲדָמָה הַסְּמוּכוֹת לִשְׁכוּנָתָם וּלְהוֹסִיף לְכָל אֶחָד מֵהֶם כְּדוּנָם אוֹ שְׁנַיִם עַל שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי הַדּוּנָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ. אֶת הַחֵלֶק הָאֶחָד מִמְּחִיר הָאֲדָמָה הִמְצִיאוּ הַתֵּימָנִים בְּעַצְמָם וְאֶת הַשְּׁאָר דּוֹרְשִׁים הֵם מֵהַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת.

הַחֲבֵרִים הִתְעַכְּבוּ הַרְבֵּה עַל הַפְּרוֹבְּלֵימָה הַקָּשָׁה, שֶׁעָמְדָה לִפְנֵי מְשָׁקֵינוּ בַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת וְשֶׁעַתָּה נַעַשְׂתָה חֲרִיפָה בְּיוֹתֵר. זוֹהִי שְׁאֵלַת הַשּׁוּק. הַזֶּרַע וְהָעֲבוֹדָה עָלוּ בְּיֹקֶר – וּמְחִיר הַתְּבוּאָה יָרַד עַד הַדְּיוֹטָה הַתַּחְתּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִכְנִיסוּ הַרְבֵּה תְּבוּאָה מִחוּץ לָאָרֶץ וּמִפְּנֵי הַתּוֹצֶרֶת הַזּוֹלָה, שֶׁמַּמְצִיאָה הַסְּבִיבָה הָעַרְבִית. בְּמַחְסְנֵי קְבוּצוֹת רַבּוֹת עוֹד מֻטָּלוֹת עֲרֵמוֹת הַחִטָּה מִדְּאֶשְׁתָּקַד.

בְּכָל הַמְּשָׁקִים שׁוֹרֵר רָצוֹן עַז לִגְמוֹר עִם הָאַרְעִיּוּת וּלְהִתְיַשֵּׁב הִתְיַשְּׁבוּת קְבוּעָה. עָיְפָה הַנֶּפֶשׁ מִנְּדִידָה וּפְרִיחָה בָּאֲוִיר, וְהִיא רוֹצָה לִכְרוֹת בְּרִית עוֹלָם עִם אַדְמָתָהּ וּמְקוֹמָהּ.

תרפ״א.

בקואופירטיב של מרחביה.

א.

אחרי המכשולים המרֻבים שעמדו על דרכנו, הגיע בסוף שנת תרע״ח מצבו הכלכלי של משקנו במרחביה למדרגה רצויה. תקציב העבודה לשנת תרע״ט היה מֻנמך. גם כרם השקדים והזיתים על שטח של מאה ועשרים דונם עלה יפה והבטיח הכנסה הגונה. ולמרות כל זאת, ודוקא בעצם שעת הצפיה הכללית לשלום ולגאולה התפוררה חבורתנו, התפוררה בלי רחמים.

וסבות שונות גרמו לכך.

מספר בעלי המשפחות בין חברי הקואופירטיב במרחביה גדל משנה לשנה. אבל עצם בנינו של המשק וצורתו לא התאים כלל לצרכי המשפחות. חסרו דירות מתאימות, לא היה מקום לגנות או לגדול עופות הבית. משפחת העובד הצטרכה להתפרנס משכר עבודתו של אבי המשפחה בלבד. ובזמן המלחמה, כאשר הלך הלוך ורע המצב הכלכלי בכלל, הורע מצבן של המשפחות ביתר שְׂאֵת. באספת חברים הֻצע אז להעלות את משכֹּרת בעלי המשפחה בגלל היֹקר המעיק, אבל ההצעה נדחתה ברֹב מכריע הודות לחברים הרַוָקים, אשר דרשו לקבוע את שכר העבודה אך ורק לפי ערכה.

כל נסיון שהוא מצד עובד בעל משפחה לפתח משק בֵּיתִי קטן עלה בתהו, מחסר תנאים נוחים לכך. זה שיש לו משק ביתי קטן היה מַסיג, מסבת דֹחק המקום, את גבולי המשק הגדול ואת גבולי המשק הביתי של חברו שכנו. החברים הנוגעים בדבר היו באים באספות לידי דין ודברים עד אין קץ ולפעמים — גם לסכסוכים. מצבם החמרי הרע ביותר של בעלי המשפחות הביא אותם לידי מחלות ומתוך כך גם לידי התיָאשות מעתידות המשק.

והנה דברי אחד מהם, אשר השמיע באספת חברים אחת. „חיי המשפחה קשים עתה עד מאוד. שכר העבודה אינו מספיק אפילו למזון. הֻחלט לתת לנו אפשרות לגדל מעט ירקות, אבל למעשה, בבואנו להוציא את ההחלטה לפֹעל, מפריעים אותנו פשוט בכל צעד ושעל. בשביל משפחה אין קרקע, אין מים, אין כלום". הסבל התמידי והמחסור החמרי גרמו לקנאה ולשנאת חנם בין המשפחות בינן לבין עצמן, מה שהשפיע לרעה על מצב הרוחות של קבוץ העובדים בכללו.

ב.

שאלת ההנהלה והמשמעת הפנימית היתה לנו לאבן נגף שניה. הפקיד [1] לא חדל כל זמן עבודתו במרחביה לדרוש הנהלה מרכזת. לדעתו, יכול המשק להצליח, רק בזמן שמנהליו הם אנשים מֻמחים וקבועים לכך; אבל אנשים חדשים, המתחלפים עם כל בחירה, אינם מסֻגלים לארגן משק ולנהלו. אבל הפועלים שעבדו במשק היו מֻשפעים מסדרי ההנהלה, ששררו בקבוצות אחרות בארץ, אשר בהן היתה העבודה מתנהלת על ידי אספות חברים.

באספת החברים הראשונה לתקופת האוטונומיה באב תרע״ד, אחרי אשר עזב הפקיד את מרחביה, כבר עמדה לפנינו שאלת הנהלת המשק עם כל סבוכיה, ולא יכולנו לבוא לכלל דעה אחת. לבסוף נתקבלה ההחלטה דלקמן: העבודה מתנהלת על ידי ועדה נבחרת, בהתאם להחלטות האגודה. הרשות לאספה הכללית של החברים לבקר ולשנות מה שטעון שנוי.

[1] מראשית הוסד הקואופיקטיב במרחביה שמש בו במשך שנים אחדות פקיד אגרונום, שהיה מנהל את כל הענינים.

מקץ שנתַים של עבודה קשה נמתחה על חברי הועדה בקרת חריפה מאוד. באספה אחת של „אגודת ההתישבות" (כך נקרא הקואופירטיב במרחביה) טען אחד החברים כדברים האלה: „ישיבות הועדה ופעולותיה נעשו בצנעה. מרירות ישנה עכשיו בלב כל אחד מאתנו כְּלַפֵּי הועדה. עלינו להכיר, כי לא הועדה, אלא „אגודת ההתישבות" אחראית לכל הנעשֶׂה." ברור היה, שאין החבורה סובלת הנהלה מרֻכזת. נשמעה דעה, שלהבא הזכות לַועדה רק להציע את הצעותיה לפני האספה הכללית, אבל לא לעשות דבר על דעת עצמה. מאותה השעה המשיכו חברי הועדה את עבודתם רק מתוך הכרח, משום מצב המלחמה.

ג.

במשך שנים רצופות לא גדל מספר חברי הקואופרטיב. עֻבדָה זו מעידה גם היא על הכִּשָּׁלוֹן הרב שבהתפתחות הקבוצה. במשק היו עסוקים בתמידות כארבעים פועלים, ומהם רק ששה עשר היו חברי האגודה. למעשה, אמנם, היו החברים הרִשמיים מתחשבים עם דעותיהם של החברים הבלתי רשמיים בכל דבר ודבר. אֲבָל מצב זה של פשרה לא יכול היה להתקים זמן רב, וכשהתקים, למרות רצוננו, גרם לנו צרות מרֻבות. לנו, לחברי „אגודת ההתְיַשבות, היה ברור, שמתוך הפועלים הקבועים יכולים אנו לבחור רק אחדים לחברים ב„אגודת ההתישבות", הֱיוֹת שֶׁיִתרם אינם מסכימים ליסודות הקואופירטיב. אולם חששנו, שֶׁמָא תביא בחירה זו של יחידים מתוך עשרות הפועלים, העובדים בתוכנו בקביעות במשך שנות המלחמה, לידי התרגזות, קנאה ושנאה ותָסב נזק לחיים החבְרָתיים ולעבודה גם יחד. על כן היינו הולכים ודוחים את הבחירות מפֶּרֶק לְפרק.

מבוכתנו הגמורה בשאלות סדור ההנהלה, בכַלכלת המשפחות ובהכנסת חברים חדשים העמידה בסכנה את קיומה של „אגודת ההתישבות". מלחמת הקיום יום־יום קשתה עלינו עד מאוד, לרגלי מצב המלחמה שהלך והתחדד. לא היתה לנו יכלת לחשוב במנוחה על שאֵלות חיינו. ידענו שבלי עזרה מן החוץ, עזרה אורגַניזַטורית וחָמרית, עתיד הפרוד לבוא בהכרח.

ד.

אבל תלָאות השנים הקודמות היו כאפס לְנֶגֶד פִּגעי שנת תרע״ח. בשנה זו נֶהֶפכה מרחביה לבית חולים אחד במלוא מובן המלה. בְּאֹפֶן בינוני חלו במשך השנה 20% מהעובדים. וגם אלה שהמשיכו לעבוד התהלכו קִבם כִּצללים. עבודות הגרן התאַחֲרו, למרות אשר נוספו פועלים מן החוץ, כי הקדחת לא פסחה אף על אחד.

כשהתחיל המשא ומתן בדבר סדור העבודה לשנת תרע״ט, התגלה הקֶרע בין הרוַקים ובין בעלי המשפחות לכל עָמקו. הרַוָקים אמרו, כי בתנאים גרועים כל כך יש להשאיר במשק אך את האנשים המסֻגלים ביותר לָשאת בעֹלו, ועד כמה שאפשר, אך את הרוקים. ובעלי המשפחות טָענו, כי אחרי שבע שנים של עבודה ושל חיים קשים אין להם מקום אחר מלבד מרחביה. שאלת „לְאָן", אשר עמדה לפני העובדים כאֻלטימַטום ותבעה תשובה תכופה, בלי כל דחִיָה, החישה את ההתפוררות המֻחלטת של „אגודת ההתישבות". פתאום נֶהֱפַך המקום, אשר תושבָיו ראו בו את עתידם ועתיד משפחותיהם, למקום עזוב, שֶׁכְּאִלוּ קִללת אלהים רובצת עָליו, ומסתובבים בו אנשים אובדי עצות בפָנים שואלות „לאן". באחד הרגעים הנוראים האלה פנה אלי, אל הכותב, אֶחד הפועלים, אדם אשר עבד הרבה וידע גם לסבול הרבה, בדברים האלה: „ראֵה, הנה כפר תבור, מושבת אכרים הנמצאת רק במרחק שתי שעות ממרחביה, קָיָם ומתפתח, ומרחביה,

שצעירים נאמנים ועובדים חָרוצים עבדו בה והקדישו לה חלק גדול מחייהם, מרחביה זו מתרוקנת בבקר כֵּהֶה אחד!״

„אגודת ההתישבות״ חדלה להתקים. את המשק קבלה לשנה אחת קבוצת רַוָקים ושתי משפחות, רָבָּם מבין העובדים הקודמים, על מנת לעַבֵּד חלק מועט מאדמת המשק ולטפל בּנטיעות הקימות, עד שֶׁתִּקָבַע צורתה הַמֻחלטת של מרחביה. שלש משפחות נשארו שם מחוץ למשק הקבוצה. יתר העובדים יצאו את מרחביה.

משא הדיפיצימים.

א.

רוח נכאה ועקרות שפוכה על פני חיינו, והעבודה נמשכת על פי רב מתוך אִינֶרְצְיָה; האמונה בעצמנו ובעתיד מפעלנו הולכת כאלו ורופפת, ורוח היאוש חודר יותר ויותר לתוך שורותינו.

חברינו במרכז החקלאי מתאמצים ככל האפשר להשיג אדמה לשם יצירת משקים חדשים, ואינם שמים לב למצב הפנימי בקבוצות הקימות או שמים לב, בלי דעת איך להיטיבו.

משא הדיפיצימים כבד מנשוא. הכרה זו, כי כל אותה העבודה המסורה והנמרצה אינה מביאה פרי ישוה לה, ורק דיפיציט מנת חלקה בהוה ובעתיד — הכרה זו מכחידה את כל המרץ. ואין פלא שגרמה — נודה על האמת — לירידתם של מקצת מהחברים, ליחס של זלזול וגם של שויון נפש בעבודה, כי בין כך ובין כך — תוצאתה מפח נפש. אפילו בשנים, אשר מאזן המשקים נגמר בְּרֶוַח, אין הרֶוַח הזה בא אלא על חשבון הפסד החיים, חיי הצמצום והדֹחק החמרי הרב, שנדונו להם חברי הקבוצות. ולא עוד אלא שאין המשק יכול להבטיח את העובד לעתות בצרה, ובשעת מחלה או בשעת צרה אחרת עלול הוא, העובד, להיות למשא על הצבור, בהזקקו לכל מיני תמיכות.

ב.

חיבים אנו לפעול בכל מאמצי כוחנו ולעקור מן השרש את הדיפיצימים במשקי העובדים. עלינו להעלות את המשק עד כדי שיוכל לכלכל אותנו בכבוד; עלינו להכנים ענפי משק חדשים וכלי עבודה משֻׁכללים, כנהוג באותן הארצות המפֻתחות, שאקלימן דומה לאקלים ארצנו. צריכים אנו ללמוד מן החוץ, כי לנו אין ידיעה ואין מסֹרת, והמסֹרת של יושב הארץ הפרימיטיבי אינה מספיקה. נחוץ להזמין מיד מֻמחים, בעלי מקצוע ואנשי מַדָע, אשר יפקחו על משקינו ויורונו להלכה ולמעשה את תורת המשק למקצועותיו. נחוץ לסדר את ההספקה של מכשירי עבודה, של זרע ושל יתר צרכי המשקים, ואת מכירת תוצרת המשקים. צריך לְיַסד תחנה מרכזית, אשר תעסוק בנסיונות חקלאים שונים, בהשבחת גזעי הבהמות ומיני הזרעים בהתאמה לתנאי ארצנו. כמו כן צריך ליצור ספרות מקצועית אשר תהיה לנו לעינים.

ועל הכל — כּוֹנון המשקים הקַימים על בסיס נאמן מעֻקָּרם! כי מלבד הסבה הטבעית לכשלון משקינו במשך כל הזמן אשר במצב הארץ ויושביה, ישנה סבה אי טבעית אשר השפיעה במדה לא פחותה ואולי גם מרֻבָּה יותר על גורלם הקשה של המשקים: המחסור בקרקע, במים ובבנינים, תנאים היגיאיניים רעים וכו׳. בסוס המשקים הַקימים, מלבד אשר יציל מכליון את עמלנו, עמל השנים, יעורר גם תנועה חזקה ליצירת רשת שלמה של משקי עובדים חדשים בארצנו.

תרים.

כִּ נֶּ רֶ ת.

א.

מָקוֹם זֶה מִתְנַסֶּה הַשָּׁנָה בְּנִסָּיוֹן חָדָשׁ. אֵין לְדַבֵּר לְפִי שָׁעָה עַל תּוֹצְאוֹת הַנִּסָּיוֹן, אֲבָל יֵשׁ צֹרֶךְ לְסַפֵּר קְצָת עַל עֶצֶם הַדְּבָרִים. הַקְּבוּצָה בְּכִנֶּרֶת הִצִּיגָה לָהּ הַשָּׁנָה מַטָּרָה: לְחַבֵּר יַחַד אֶת עֲבוֹדַת הַהַכְשָׁרָה שֶׁבַּמָּקוֹם, יִבּוּשׁ הַבִּצָּה, וְאֶת עֲבוֹדַת הַמֶּשֶׁק הַחַקְלָאִי. עַל הַצֹּרֶךְ הַזֶּה נִדְבַּר בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּוַעִידָתֵנוּ בְּמֶרְחַבְיָה בְּאָב תרע"ט. בְּקַבְּלֵנוּ אֶת פְּנֵי הָעוֹלֶה בַּעֲבוֹדַת הַהַכְשָׁרָה, נִצְרַף אֵלֶיהָ גַּם עֲבוֹדָה חַקְלָאִית: בָּהּ יִמְצָא עִנְיָן וְהִיא תּוֹסִיף לוֹ מֶרֶץ. הָאַטְמוֹסְפֵירָה שֶׁל הַמֶּשֶׁק וְדַאֲגוֹתָיו, הִיא בִּלְבַד יֵשׁ בְּכֹחָהּ לְעַנְיֵן אֶת הָאָדָם וּלְקַשֵּׁר אוֹתוֹ אֶל הָאָרֶץ. וּכְדַאי לְהַנְהִיג בְּמִדָּה אֶפְשָׁרִית אֶת שִׁטַּת הַהִתְחַלְּפוּת מֵעֲבוֹדַת הַהַכְשָׁרָה לַחַקְלָאוּת וּלְהֶפֶךְ.

— בְּמִדָּה אֶפְשָׁרִית, כִּי אֵין כַּוָּנָתִי לְמַשְׁקִים שֶׁנִּבְנוּ מִלְּכַתְּחִלָּה עַל מְנָת לְלַמֵּד בָּהֶם עֲבוֹדָה, אֶת אֵלֶּה שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים אוֹתָהּ. זֶהוּ עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כַּוָּנָתִי עַתָּה לְמַשְׁקִים, שֶׁצְּרִיכִים לָשֵׂאת אֶת עַצְמָם. הִתְחַלְּפוּת תְּמִידִית, הִתְחַלְּפוּת לְמַעְלָה מֵהַמִּדָּה הָרְצוּיָה עֲלוּלָה לִגְרוֹם לְהֶפְסֵד, לְקִלְקוּל הַבְּהֵמָה, לְמִעוּט כַּמּוּת הָעֲבוֹדָה וּלְרוֹעַ אֵיכוּתָהּ. הַמֶּשֶׁק אָסוּר לוֹ שֶׁיִּסְבּוֹל אַף בְּמַשֶּׁהוּ. גַּם הַמַּטָּרָה לְלַמֵּד אֵין בְּכֹחָהּ לְהַתִּיר גֵּרָעוֹן, הַבָּא בְּאַשְׁמַת הָעֲבוֹדָה שֶׁלֹּא הִתְמַלְּאָה כְּהֹגֶן. וְעֶצֶם הָעֲמִידָה עַל מִשְׁמַר הַדָּבָר הַזֶּה, עַל מִדַּת הַהִתְחַלְּפוּת הָרְצוּיָה, אַף הִיא תָּבוֹא לְלַמֵּד; בְּלִי כָל כַּוָּנוֹת לְשֵׁם כָּךְ תָּבוֹא לְלַמֵּד. הַהִתְאַמְּצוּת הַתְּמִידִית, הַדְּאָגוֹת הַמְּרֻבּוֹת וְכָל נַפְתּוּלֵינוּ, בְּהֵאָבְקֵנוּ עִם הַטֶּבַע, עִם נִצּוּל הַשּׁוּק וְגַם עִם עַצְמֵנוּ, כָּל אֵלֶּה יְלַמְּדוּ אֶת הָעוֹלֶה הֶחָדָשׁ, יְלַמְּדוּהוּ, כֵּיצַד עָלָיו לְקָרֵב, לְהִתְמַסֵּר וּלְהִתְיַחֵס לַעֲבוֹדָה חַקְלָאִית. בְּעִקָּר עָלֵינוּ לְהַכְנִיסֵהוּ תֵּכֶף לְעוֹלָם שֶׁל עֲבוֹדָה, אֲשֶׁר שִׂמְחָה בָהּ וְצַעַר וְעִנְיָן רַב בָּהּ, וְלֹא לְעָזְבוֹ שְׁוֵה-נֶפֶשׁ וַחֲסַר עִנְיָן בַּעֲבוֹדוֹת מֵיכָנִיּוֹת וְקָשׁוֹת. הַפּוֹעֲלִים שֶׁעָמְדוּ לְקַבֵּל אֶת עֲבוֹדַת הַמֶּשֶׁק בְּכִנֶּרֶת יָדְעוּ מֵרֹאשׁ, כִּי עֲתִידִים הַשָּׁנָה לְסַדֵּר בַּמָּקוֹם הַזֶּה הַרְבֵּה עֲבוֹדַת הַכְשָׁרָה, וְזֹאת אוֹמֶרֶת, כִּי יִכָּנְסוּ הֵנָּה הַרְבֵּה פּוֹעֲלִים, אֲשֶׁר יִהְיוּ נִבְדָּלִים לְרָעָה מֵחַבְרֵי הַקְּבוּצָה בִּתְנָאֵי הַמָּזוֹן, הַדִּירָה וּבְיֶתֶר צָרְכֵי הַחַיִּים. הַהֶבְדֵּלִים הָאֵלֶּה יְחַלְּקוּ אֶת צִבּוּר הָעוֹבְדִים, שֶׁלְּשֵׁם דָּבָר אֶחָד עָלוּ הֵנָּה וְשֶׁבְּעֶצֶם גַּם עֲבוֹדָה אַחַת לְכֻלָּם, לִשְׁנֵי סוּגִים: הָאֶחָד יִכָּנֶה בְּתֹאַר הַכָּבוֹד „פּוֹעֵל הַקְּבוּצָה", וְהַשֵּׁנִי — „פּוֹעֵל הַבִּצָּה". הַקִּנְאָה מִתְגַּנֶּבֶת בְּיִחוּד, לְמָקוֹם שֶׁחַיֵּי יוֹם יוֹם קָשִׁים בּוֹ. דְּרִישׁוֹת הַבָּאוֹת מִסּוּג אֶחָד שֶׁל פּוֹעֲלִים לְמִשְׁנֵהוּ, אִם אֵין הֵן

מִתְמַלְּאוֹת אוֹ מִתְמַלְּאוֹת בְּקשִׁי, גּוֹרְמוֹת לְחִכּוּכִים וּפֵרוּדִים בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת. כִּנֶּרֶת כְּבָר נִתְנַסְּתָה בְּכָאֵלֶּה בְּאַחַת מִתְּקוּפוֹתֶיהָ, בְּרֵאשִׁית הַמִּלְחָמָה. וְצַעַר הַיָּמִים הָהֵם עֲדַיִן לֹא נִשְׁכַּח מִלֵּב.

ב.

בְּהַרְגָּשַׁת אַחְרָיוּת וְגַם בְּתִקְוָה הִתְכַּנְּסוּ הַשָּׁנָה הַחֲבֵרִים הַיְשָׁנִים, שֶׁכִּמְעַט כֻּלָּם מְנֻסִּים, וְקִבְּלוּ עַל עַצְמָם אֶת כָּל עֲבוֹדַת הַמָּקוֹם, הַיְנוּ: אֶת הַמֶּשֶׁק, אֶת סְתִימַת הַבִּצָּה, אֶת חֲפִירַת הַתְּעָלוֹת וְאֶת נְטִיעַת עֲצֵי אֵיקָלִפְּטוּס. הַחֲבֵרִים הַיְשָׁנִים הִצְטָרְפוּ בַּדֶּרֶךְ הָרְגִילָה: הִזְדַּמְּנוּ, נִדְבְּרוּ וְקִבְּלוּ אֶת הָעֲבוֹדָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַחֲבֵרִים הַחֲדָשִׁים: כִּמְעַט כָּל מִי שֶׁבָּא וְהִסְכִּים לַתְּנָאִים, שֶׁעַל פִּיהֶם נִתְקַבְּלָה הָעֲבוֹדָה וְנָאוֹת לְאֹפֶן הַחַיִּים, שֶׁהַחֲבֵרִים הִצִּיעוּ לוֹ, צֹרַף לַקְּבוּצָה. וְהָעֲבוֹדָה הִתְחִילָה.

אִם נָבוֹא לִשְׁפּוֹט עַל טִיב הָעֲבוֹדָה וּמָהוּתָהּ עַתָּה, כַּעֲבוֹר אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים, רַשָּׁאִים אָנוּ לֵאמוֹר בְּבִטָּחוֹן, בְּלִי שׁוּם הִסּוּס הַלֵּב, כִּי הִצְלַחְנוּ: לַמְרוֹת אָפְנֵי הָעֲבוֹדָה הַקְּדוּמִים הַנְּהוּגִים בַּהַכְשָׁרָה, הָעֲבוֹדָה, בְּעֵרֶךְ לְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן, נַעַשְׂתָה כְּתִקּוּנָהּ וּבִמְלוֹאָהּ. הַפּוֹעֲלִים הַחֲדָשִׁים, אֲשֶׁר רֻבָּם לֹא יָדְעוּ עֲדַיִן לֶאֱחוֹז אֶת כְּלֵי הָעֲבוֹדָה בַּיָּד, לָמְדוּ לַעֲבוֹד. הַדְּבָרִים אֲמוּרִים בַּעֲבוֹדוֹת הַהַכְשָׁרָה. בַּעֲבוֹדוֹת הַמֶּשֶׁק הַחַקְלָאִי הָיְתָה נְהוּגָה שִׁטַּת הַהִתְחַלְּפוּת בְּמִדָּה שֶׁלֹּא תַזִּיק לוֹ: עִם הַתְחָלַת הַנְּטִיעָה עָבַר חֵלֶק מֵהַפּוֹעֲלִים הַחֲדָשִׁים לַעֲבוֹדָה זוֹ. תְּנָאֵי חַיֵּינוּ מְסֻדָּרִים הֵיטֵב הוֹדוֹת לַצְּעִירוֹת, שֶׁהִתְמַסְּרוּ לַעֲבוֹדָתָן בְּלֵב וָנֶפֶשׁ. הַמָּזוֹן טוֹב, מַבְרִיא וְנָקִי. בַּחֲדָרִים נִקָּיוֹן, לַמְרוֹת הַצְּפִיפוּת. מַחֲלוֹת, בְּעֵרֶךְ לַשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת בְּכִנֶּרֶת, אֵינָן מְרֻבּוֹת. תַּחַת אֲשֶׁר בַּשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת הָיוּ נַחְלִים כִּמְעַט בְּכָל יוֹם עֲשָׂרָה–חֲמִשָּׁה עָשָׂר אִישׁ מִשְּׁלֹשִׁים, נַחְלִים הַשָּׁנָה שְׁנַיִם–אַרְבָּעָה בְּיוֹם מִבֵּין שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה. מַרְאֵה הָעוֹבְדִים בָּרִיא. וְלָהֶם צוּרַת אַנְשֵׁי עֲבוֹדָה בֶּאֱמֶת.

ג.

כֵּן, הַמַּצָּב בַּקְּבוּצָה יָכוֹל לְהָנִיחַ אֶת הַדַּעַת, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין הַדַּעַת נָחָה. בַּחַיִּים מְשֻׁתָּפִים שֶׁל שִׁשִּׁים אִישׁ יֵשׁ דֵּי מַעֲקָשִׁים מְסֻבָּכִים. יֵשׁ יְחִידִים, שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם בְּאַהֲבָה אֶת עֹל הָעֲבוֹדָה וְגוֹרְמִים לְתַרְעֹמֶת. אֲבָל יֵשׁ אֲשֶׁר גַּם הַחֲבֵרִים הַנֶּאֱמָנִים אֵינָם נְקִיִּים מִקַּטְנִיּוּת.

הָיְתָה לָנוּ פָּרָשָׁה שְׁלֵמָה שֶׁל תְּבִיעוֹת וּמַעֲנוֹת בְּעִנְיַן יְצִירַת וַעֲדָה לְסִדּוּר

הָעֲבוֹדָה. רֹב הַחֲבֵרִים הַיְשָׁנִים, נוֹשְׂאֵי הָאַחֲרָיוּת כְּלַפֵּי „וַעַד הַצְּעִירִים"[1], הִתְנַגְּדוּ לִבְחִירַת הַוַּעֲדָה. אֵלֶּה הַחֲבֵרִים, שֶׁדַּרְכֵי הַחַיִּים בַּקְּבוּצוֹת נְהִירִים לָהֶם בְּיוֹתֵר וְשֶׁנִּתְנַסּוּ בְּהַרְבֵּה נִסְיוֹנוֹת, סוֹבְרִים, שֶׁלְּעֶצֶם הָעֲבוֹדָה וְטִיבָהּ, לְסִדּוּרָהּ וְגַם לְהַשְׁרָאַת־יְחָסִים אֵין וַעֲדָה מוֹסִיפָה כְּלוּם, וַאֲשֶׁר לָאַקְטִיבִיּוּת הָאִישִׁית בָּעֲבוֹדָה – הִיא גַּם גּוֹרַעַת: כֵּיוָן שֶׁנִּבְחֲרָה וַעֲדָה, נוֹחַ לוֹ לְכָל אֶחָד מֵהַחֲבֵרִים לְהָסִיר מֵעַל שִׁכְמוֹ אֶת עֹל הַמֶּשֶׁק וּלְהִסְתַּלֵּק מִשְּׁאָר הַטִּפּוּלִים וּלְהַטִּילָם עַל הַנִּבְחָרִים. כָּךְ דָּנוּ הַ„יְשָׁנִים". לְעֻמָּתָם טָעֲנוּ הַחֲדָשִׁים: נִכְנַסְנוּ לַקְּבוּצָה כַּחֲבֵרִים. וּמִמֵּילָא מַגַּעַת לָנוּ זְכוּת חָבֵר מְלֵאָה: לְהִשְׁתַּתֵּף בַּהַנְהָלָה, בִּקְצִיבַת הַמְּחִירִים וּבְקַבָּלַת חֲבֵרִים וּפִטּוּרָם. וְהִשְׁתַּתְּפוּת זֹאת אֶפְשָׁרִית רַק בְּהִבָּחֵר מִתּוֹךְ כֻּלָּנוּ וַעֲדָה אַחְרָאִית לִפְנֵי כֻּלָּנוּ. אֵינָהּ דּוֹמָה קְבוּצָה גְּדוֹלָה וּמֻרְכֶּבֶת מִיסוֹדוֹת שׁוֹנִים לִקְבוּצָה קְטַנָּה וְחַד־חוּגִית.

„וַיִּפָּלֵג לֵב הָעָם". אוּלָם הַדָּבָר נִסְתַּיֵּם בְּשָׁלוֹם. הַ„זְּקֵנִים" וִתְּרוּ – וְנִבְחֲרָה וַעֲדָה.

ד.

וְעוֹד דָּבָר. כִּנֶּרֶת הִיא אַחַת נְקוּדוֹת הַיִּשּׁוּב, שֶׁכֻּלָּהּ עִבְרִית בִּלְשׁוֹנָהּ. אֵין כָּל יְכֹלֶת לְהָבִיא בְּחֶשְׁבּוֹן, בְּכַמָּה זֶה עָלָה. אֵין הַנְהָלַת חֶשְׁבּוֹנוֹת כָּזוֹ. אֵין לְהַעֲרִיךְ כְּלָל, בַּמָּה עוֹלֶה לָאָדָם הַמַּעֲבָר מִשְּׂפַת דִּבּוּר אַחַת לִשְׂפַת דִּבּוּר שְׁנִיָּה וּבְיִחוּד לְשָׂפָה, שֶׁאֵינֶנָּה עֲדַיִן שְׂפַת דִּבּוּר. כַּמָּה שְׁבִירַת רָצוֹן, כַּמָּה הֶפְסֵק מַחֲשָׁבָה יֵשׁ כָּאן, וּמָה רַבִּים עִנּוּיֵי הַנֶּפֶשׁ, הָרוֹצָה לְדַבֵּר וְיֵשׁ לָהּ מַה לְּהַגִּיד – וְהִיא אִלֶּמֶת וּמְגַמְגֶּמֶת. מֵעֵבֶר זֶה כְּבָר עָבְרָה כִּנֶּרֶת וּבְשָׁלוֹם גָּמוּר. אוּלָם בֵּין הַחֲדָשִׁים הַמַּעֲבָר רַק מַתְחִיל, וּבִלְבּוּל הַלְּשׁוֹנוֹת (יְהוּדִית, פּוֹלָנִית, רוּסִית, בּוּלְגָרִית, רוֹמָנִית), הַמָּצוּי אֶצְלָם, פּוֹגֵם מְאֹד. טוֹעֲנִים הֵם, כִּי עוֹדָם חֲדָשִׁים וְהַדִּבּוּר הָעִבְרִי עֲדַיִן קָשֶׁה עֲלֵיהֶם בְּיוֹתֵר.

וְאָנוּ קוֹבְלִים עַל חֹסֶר הִתְאַמְּצוּת מִצִּדָּם לְמַהֵר וּלְסַגֵּל לָהֶם אֶת הַדִּבּוּר הָעִבְרִי. אָסוּר לָעוֹלֶה לִהְיוֹת זְמַן רַב „חָדָשׁ", אֵין לָנוּ פְּנַאי לְכָךְ. בְּעֶצֶם הַדָּבָר, מֻתָּר לִהְיוֹת חָדָשׁ רַק בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן, הָעוֹבֵר מִבּוֹא אֳנִיָּה אַחַת עַד בּוֹא הַשְּׁנִיָּה. בֶּן אֳנִיָּה אַחַת כְּבָר הוּא תּוֹשָׁב לְגַבֵּי בֶּן הָאֳנִיָּה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ. כָּךְ טוֹעֲנִים הַיְשָׁנִים. אַטְמוֹסְפֵירָה זוֹ שֶׁל עִרְבּוּב שָׂפוֹת הָיְתָה אַף הִיא אֶצְלֵנוּ בְּמֶשֶׁךְ הֶחֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים לְמָקוֹר שֶׁל חֹסֶר הִתְקָרְבוּת בֵּין הַחֲבֵרִים, אוּלָם הוֹלֶכֶת הִיא עַתָּה וּמִטַּהֶרֶת.

תרי״פ.

---

1) בְּשֵׁם „וַעַד הַצְּעִירִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" נִקְרְאָה הַוַּעֲדָה הַצִּיּוֹנִית (Zionist Commission to Palestine), שֶׁבָּאָה לָאָרֶץ מִיָּד אַחֲרֵי כִּבּוּשׁ הָאַנְגְּלִים וּמִלְּאָה כָּאן אֶת תַּפְקִיד הַהַנְהָלָה הַצִּיּוֹנִית.

על מושבי הפועלים.

א.

שאיפת הפועלים להתנחלות ולעמידה על הקרקע נולדה יחד עם העבודה העברית השכירה ולא פסקה בין הפועלים כל הזמן, למרות אשר נחשבה ונחשבת גם עכשיו, על פי הַמְשנים השליטים בינינו, לסמן ירידה, לכפירה בעקר. יטעה מאוד מי שיחשוב, כי שאיפה זו נובעת מעקרה מתוך חלומות להיות לבעלי אחוזות, מתוך רצון לעבור למחנֶה אחר, למחנה האוכלים ואינם עושים. בקשת „התכלית" אמנם היתה ועשתה את פעולתה; נלותה אליה, לפעמים, גם עֲיֵפוּת הָרוח ובקשת מקלט בטוח, אבל זה לא היה הכֹּל. רֻבּם ידעו לכתחלה, כי צפויים הם ללחם צר, כי יצטרכו לעבוד כל ימי חייהם בזעת אפם, ולא בקשו אחרת. היה צֹרך אֱנושי פשוט להפטר מאותם התנאים, מתנאי העבודה התלויה בדעת אחרים וממצבי הפועל השונים, הממאסים את העבודה וממררים את החיים. היה צֹרך נפשי לעבוד עבודה עצמית, שֶׁבְּכָלָה ברשות העובד, להשקיע בָּעבודה כוחות הגוף והנפש בלי גִבּוּי, והיה חשק עז לבוא עם האדמה בּיְחסים אישיים, תמידים וקבועים.

אחרי אשר השתלמו מספר פועלים בענפי העבודה, אחרי חפושים בלתי פוסקים, נדודים ונסיונות שונים, מצאה שאיפה זו את בטויה דְהָאַרְנָא ביצירת קבוצות לפלחה ומושבי פועלים.

ב.

מושב הפועלים צריך לתת לעובד את האפשרות לחיות על עבודתו, לעבוד ברשות עצמו ועל אחריות עצמו. הוא צריך לחנך לנו את הגנן העברי, את מעַבֵּד הירקות ומגדל הבהמות, במלה אחת — את החקלאי הזעיר העתיד לבוא, ליחד אותו עם האדמה, שהוא חי עליה, לברוא הֶרגֵלים, מָסֹרת ודורות של עבודת אדמה עברית.

זוהי תעודתו העִקָרית של מושב הפועלים. אגב מטרה קְיָמה זו יש לו עוד ערכים נוספים: הוא מספק את צרכי יושבי העיר ויושבי המושבה העירוניים — גם כָּאלו אינם חסרים אצלנו — בפרי עבודה עברית (גדול ירקות וסדור מחלבות מסביב לערים ולמושבות); המושב עלול להשפיע לטובה על הדור הצעיר הגדל במושבות ולהכניס שמה קצת חיי עבודה, רעננות ופשטות, ואגב גם ירחיב את הֶקֶף העבודה העברית, יעסיק וַיחנך ידים עבריות, ישמש דֻגמת-עבודה ויתן תקוה לפועלים החדשים הבאים לארץ.

אמנם, המצב הירוד של החקלאות שלנו מַכביד עד מאוד על יצירתו וקיומו של מושב פועלים כזה: המקצועות החשובים ביותר בשביל המשק הזעיר, כגון ירקות ומחלבות, הם לנו ארץ לא כבושה. המעטים שהתחילו בהם עדין לא הצליחו ביותר, מפני חֹסר ידיעה ושמוש. בתעשיה חקלאית, בעִבּוד ושמור פירות החקלאות לא נסינו אפילו להתחיל. ובמצבנו עכשיו אי-אפשר עדַיִן לפועל המתנחל להסתפק בעבודתו ברשות עצמו, שפרותיה עתידים לבא, וזקוק הוא תמיד לשכר עבודה מן הצד בשביל פרנסת ביתו, מה שמכביד על קיומו ומעכב את התפתחות המושב. עם כל זה, דוקא מושבים אלו נותנים לנו אפשרות לצאת מן המֵצר שלנו אל הדרך הרחבה של עבודה הקלאית, לברוא מחנה עובדים קשורים בְּחַיֵיהם בהשבחת העבודה וקדמתה וליצור אכרות עברית ראוּיָה לשמה, הקֶימת ונזונית בזכות עצמה.

מושב הפועלים הרצוי עדין לא נברא. לא חסרים אצלנו גם „מושבי פועלים" על פי השם בלבד, המְישבים בְּלֹא פועלים ועל יסודות של אי-עבודה עצמית. כזה הוא גם המושב הנבנה

עכשיו בכפר־סבא על ידי החברה „עזרא". חברה זו מכבר הצינה לה מטרה רצויה לסייע ליסוד מושב עובדים זעירים. בכרס, רחוק מקום נודר כגראה גם רחוק ידיעה, ובמקום לישב פועלים שיחיו על עבודתם, היא נכשלת על־פי־רב במשגיחים ובבעלי נחלאות, העושים את עבודתם על ידי זרים. (רק בחדרה נפגשה החברה בהתנגדות גמורה מצד הפועלים להתישבות כזאת, המחסרת כל שטה. שם עבדו הפועלים את תקנותיהם שלהם, והחברה הסכימה עמם.) בכונה לברוא מושב פועלים יסדו גם „חובבי ציון" את באר־יעקב. וגם אותם קרה כמקרה הזה. משגיחים ובעלי נחלאות, המעבדים את אדמתם בידי אחרים ועל פי רב בידי לא יהודים, אינם חסרים גם פה. הטפוס של העובד־בעצמו הוא המעוט. מחיר האדמה עלה, ולהשתתף במושב זה אפשר עכשיו רק לבעל רכוש הגון.

מושבים כאלה אינם נכנסים כלל בחשבוננו שלנו. מושב הפועלים היחידי שהצליח במדה ידועה, שמשמש לדגמה, בשעה שמדברים על מושבי הפועלים בכלל, ושרבים מאתנו מתיחסים אליו ברגש של חבה והכרה, הוא — עין גנים.

ג.

בני עין גנים הניחו ביסוד חיי מושבם עבודה עברית גמורה בלי כל ערעורים ופקפוקים, ובזה כוחם. העבודה העברית היא שנתנה למושב את ערכו וכוחו המוסרי, וממנה יונק המושב ויושביו עד עכשיו. היא היתה להם לאמונה וחזקה את ידיהם בצר להם. והיא שעשתה את עין גנים לכוח משפיע חשוב כלפי המושבה העשירה הסמוכה, שממנה עין גנים מתפרנסת. עין גנים היתה למבצר העבודה העברית, להתגשמות היה של כוח העבודה העברית, כוח מעורר הרגשות ומחשבות בלבות צעירי המושבה; והיא היתה גם כן לפנת־נחם לפועלים הצעירים, ההדשים, פנת־שקט ומרגוע מרגזם ומנדודיהם במצבי העבודה ויחסי הסביבה הקשים.

עקר ראשי זה התגשם בחיים בכל שלמותו רק בעזרת העקר השני: בחירה עצמית של החברים. ועקר זה נתן לראשוני המיסדים לבחור להם חברים כלבם והציל אותם מצרות רבות המודמנות, כשמצרפים באנס או במקרה אילימנטים זרים ורחוקים, שישיבתם ביחד רעה להם ורעה לעולם.

ונוסף עליהם גם עקר שלישי: אחריות משתפת, הדדית בכל עניני הקרידיט של המושב. על ידי זה הבטחו התשלומים בעד האדמה והבנינים, תשלומים שהצטינו בדיקנותם, למרות היותם קשים כל־כך למתישבים צעירים. ודיקנות זו בתשלומים עשתה בפעם הראשונה בארץ ישראל את המתנחל מחסר האמצעים ללוה מהימן, עזרה להוציא אותו מעולם של תמיכות והלואות נצחיות ומכל התוצאות בהמר וברוח הכרוכות בהן.

שלשת העקרים הללו הם שצרו את צורתו הרוחנית של המושב ושעשו אותו למלא ערך בחיי הפועלים בארץ. ואף על פי כן עדין אי אפשר לנבא, שזהו המושב העתיד לתת לנו את האכר הזעיר. ודבר זה דורש קצת ברור: יש בעין־גנים חברים שהצליחו במשרות ועסקים צדדיים, יש שהצליחו בעבודת המשתלות — הצלחה משמחת ומהנכת, אבל איננה מבטיחה הרבה, מפני שגם לה אפי ספיקולטיבי, כמו ההצלחות שבפתח תקוה. נסיונות בעבוד ירקות — מצער הם ולא הצליחו ביותר, מה שמראה על מדרגה נמוכה של התמחותנו בענף עבודה יסודי כזה. גם בענין גדול בהמות נעשה מעט מאד.

אולם הכּדאי לטפל במקצועות חדשים, שדורשים הרבה עבודה קשה, כוּון וידיעה וששכרם בצדם עדין אינו בטוח כלל וכלל, אם במושבה הקרובה יש דרישה למשניחים יותר מאשר לעבודה עברית, ואם שכר ההשנחה הוא יותר הרבה בטוח משכר העבודה (ולו גם העצמית? ופונים, מי ברצון ומי בְּעַל כרחו, להשנחה — לפרנסה מלערה זו, שעדין כמקַמני לא עמדו על כל שפלותה והשפעתה המססידה גם לגבי הפועל הנכרי העובד אתנו וגם כלפי פנים, בהשרישה בתוכנו יְחסים גסים, מרות מגנות, ומחנכת לנו דורות אנשים מקלקלים.

באותו הזמן הולכת פתח־תקוה עם דרכי חַיֶיה ונכנסת לתוך עין־גנים: היֹקר מַאֲמִיר, פשטות החיים חֲדֵלָה. הספּיקוּלַצְיָה מסביב מתגברת וּמחירי האדמה עולים.

אפשר מאוד, שגם למושָבים כאלה יש בְּיָמינו וּבמצבנו ערך רב. בכל אֹפן הלא הם עולים בהרבה על סוגי הישוב שקדמו להם. אבל לא לִקְמותם ישאף כלל הפועלים.

מושב עובדים.

עקר הלאמת הקרקע יְנָח בּיסוד ישובנו. זכות קנין בקרקע תהיה רק ללאם ולא לשום אישיות חבְרתית או פרטית אחרת. הקרקע הלאֻמי יתן את פרותיו לכל מי שעובד אותו. הזכות לכל אחד מבני עמנו לעֲבד חלקת אדמה ולהוציא ממנה את לחמו בידיו ממש. אין מקום לעבודה שכורה, יען כי כל פרי עבודת השכיר, בן איזה לאם שהוא, על קרקע לאֻמי, שַיָך לגמרי לשכיר העובד ולא לשוכרהו.

בדרך זו עלינו ללכת מעכשיו. ואולם, לדעתי, אין לנו להשקיע את עצמנו בתקון צורות הישוב הקַיָמות. כל תקון של מעֻוּת מוציא לבטלה המון כוחות, אשר אִלְמָלֵא הֻשקעו ביצירה חדשה, היו מְהַוִים עֲרָכים חשובים פי כמה מן הערכים העלולים להִוָצר מתוך תקון המעֻוּת.

לכל עובד תנתן אדמה אך כְּדֵי יְכלתו לעבדָהּ בידיו שלו באֹפן רַציוֹנָלִי, אם ביחידות גמורה ואם בשֻתָּפוּת עם שכנים, בדרך עזרה הדדית. גבולות השטח לא יתרחבו יותר, מכפי שיוכל העובד להכיר ולדעת מתוך העבודה כל שעל אדמתו בתכונותֶיו המיֻחדות. לא לִשטח, כי אם לְעֹמק יחדרו שרשי העובד החרוץ.

העובד יצטָרך לספק את כל צְרָכָיו וצרכי ביתו אך ורק מתוצאות משקו ולא מעבודות ורְוָחים צדדיים. אי אפשר להעמיד את העובד על שטח אדמה קטן מכדֵי ספוּק צְרָכיו, פן יצטרך לנוע על שְׂכָרים ומסחרים מן החוּץ. ואלה ימנעו אותו מהכות שרש בקרקע, ידלדלוהו בגוף ובנפש, וְעִקר מטרתנו בְּיסוד המושבים — לחדש את קשרינו עם האדמה — תֻּחֲטָא! שוב יהיו לנו חלק אנשים, הרואים זכות לעצמם לֵהָנוֹת מן החיים בלי עמל, וחלק — מֻנצל בעמלו, מתמרמר, מתרגז ואינו יודע את הנצחון על הטבע, הנרכש מתוך שקט והתמדה, ואינו יודע את רֶגֶש הבטחון של האדם הנאבק עם האדמה ומוציא ממנה את הכל, הכל—לרבות את חיוך הנדיבות של האדמה העונה לעובדה.

יחד עם שטח האדמה צריכה להנתן לעובד, תכף להוָסד המושב, אפשרות לשכלול גמור של משקו לכל ענפיו ולבסוסו. בשום אֹפן לא נצליח לגדל עובד חפשי וּמבֻסס, אם נעמיד אותו מלכתחלה בתנאים, אשר יִשְעַבְּדוּהוּ לדְאָגות עקרות למחיָתו ולמחיַת ביתו ואשר יחלישו את גופו ויכפו את יָדָיו משכלל את משקו כל הימים. בְּדֻגמאות כאלה אין מחסור בישובנו הקַיָם.

צורת העבודה, אם ביחידות ואם בקבוצות, תקבע על ידי כל עובד לפי נטיָתו; בשעת יסוּד המושבים צריך כל פרט לקבל את שדהו ואת מגרשו באפשרות לסדר משק פרטי. ואלה אשר ירצו לשתף יחד את שדותיהם ומשקם באֵרעות או בקביעות, ישתפום ברצונם ולא מתוך הכרח התנאים, אשר הֶעֱמדו בהם.

העובד יגַדל במשקו את כל צְרָכָיו הראשונים. גדולי שדהו ישמשו, בעקר, מאכל לאדם ולחי אשר במשקו. העודפים אשר יוצאו לשוק יהיו בעקר מתוצאות בעלי החיים ולא מפרי האדמה. שטה זו נכונה מאוד מתוך השקפה חקלאית: האדמה צריכה לקבל בחזרה את כל חָמרי הצמח, אשר לא נהפכו לחֹמר חי בגופות האנשים ובעלי החיים, ואז תתן לחֹמר המושב אליה את הצורה הנוחה להֵהפך לחֹמר חי. זהו התרים בפני נצול הקרקע.

תרע"ט.

קפה כללית.

א.

בגדוד העבודה עמדה שְאֵלת הקֻפה הכללית לברור חברים. מתנגדֵי הקֻפה הכללית טענו, כי היא שוללת מאת החברים את ההתאמצות, הנובעת מתוך לחץ ההכרח. אם כל קבוצה קטנה מקבלת את משכֻּרתה לפי פרי עבודתה, מַכריח החבר להתאמץ ולהשתכר יותר. הֶעצל יגֻלה מִיָד ויֻרחק, בשביל שלא ינצל את חברו הֶחרוּץ. אבל כשהקֻפה כללית, אין החבר נאלץ להתאמץ ולהשיג בעבודתו יותר מהמינימום, הנדרש למַען לא יתפרסם כְּעצל; שאיפה אִידֵיאָלית בלבד לא תביא אותו לידי התאמצות מַקסימָלית. לא כן האדם הבא על שכרו שלו: אם ישלמו לו יותר—יעבוד יותר.

הקֻפה הכללית מחַיֶבת, מלבד שָׂכר משֻתף, גם סדור־חיים משֻתף, ספוק הצְרָכים בצבור. ובכן, המעט שעל ידי הקֻפה הכללית יפסיד היָחיד את אשר יכול היה להשתכר בהתאמצותו הפרטית, המעט שהחברים יעבדו בלי לשמור על דרכי הקמוץ וההצלחה בעבודה, הן יצטרך עוד החבר להפסיד גם בַּהוצאה לספוק צְרָכָיו. כל חבר וחבר יודע לספק את צְרָכָיו שלו ביתר קמוץ, מאשר הקֻפה הכללית. ולכן, אם ברצוננו להעמיד את „גדוד העבודה" על בסיס נאמן וצודק, עלינו לבטל את הקֻפה הכללית ולנהל חשבונות מְיֻחדים לכל קבוצה וקבוצה בתוך הגדוד.

אבל מחַיְבי הקֻפה הכללית היו מֻרבים על השוללים. חלק מהם הֵגֵן על הקֻפה כעל מוסד, שבלעדיו אי אפשר לגַשם את שאיפת „גדוד העבודה". הגדוד צריך, לדעתם, להיות גורם מֵניע בכל מעשה המקרב אותנו לחיי קומונה. קֻפה כללית לקבוצה היא מדרגה גבוהה יותר לְגַבֵּי קֻפה פרטית לכל יחיד, אולם קֻפה כללית לצבור של קבוצות עולה בְּמַעֲלָה על קֻפת הקבוצה הקטנה. ובשעה שרעיון הגדוד עֲדַיִן מחפש את צורת התגשמותו הנכונה, תהא השאיפה לתקן את כל מגרְעות הקֻפה הכללית אף היא בין שאיפות הגדוד. מגרעותיה של הקֻפה הכללית עתה הן מגרָעות רגילות, הַחֲלוֹת בכל דבר חדש, לפני אשר יתגבר על התנאים המפריעים ובטרם יכבוש לו את עמדתו המְצֻקה. ואין זה אומר, כי יִוָתר הגדוד משום כָּךְ על אֵיזו אפשָרות שהיא, המקָרבָתוֹ להגשמת נטיָתו הקומוניסטית.

חברים אחרים הֵגנו על קיום הקֻפה הכללית מתוך התנגדות לקֻפה פרטית בכל מקום שהוא, גם מחוץ לגדוד. הם טענו, האין יודעים מצדדי הקֻפה הפרטית — הדוגלים בשם חלוקה צודקת של שכר העבודה לפי ההתאמצות והכשרונות—כי יש קבוצות המשתכרות לא מהיותן פרודוקטיביות

מאוד, אלא משום שבמקרה הצליחו לקבל עבודה בתנאים טובים. ההתחרות בין הקבוצות, כשכל אחת שואפת לקבל את מקום העבודה הנוח ביותר והמשתלם יפה, יצרה קבוצות „יחסניות" עם רוחים של 80-60 גרשים לאיש ביום; וקבוצות, אשר בחלקן עלה מקום עבודה רע, אין רוחיהן מגיעים אפילו למינימום, למרות כל התאמצותן! נמצא, שבמקום שׂכר צודק מופיע חזיון הפוך: הקבוצה החזקה, שמזלה עומד לה, מרויחה ביתר קלות יותר הרבה מהמגיע לה, בעת שקבוצה חלשה מתאמצת יותר ומקבלת שׂכר פחות מהמגיע לה. ובכן מוצאים אנו בקרב צבור של פועלים־חברים נצול, התחרות ותרמית, כתוצאה מהחשבונות הפרטיים של כל קבוצה.

ב.

והיה מי שטען: החושב מי, כי שכרו תלוי רק בעבודת כפיו? האם לא ידוע, כי שכר החבר־הפרט תלוי במחירי העבודה הקבלנית כֻּלה, וכי טיבם של תנאי העבודה תלוי לעתים קרובות במסירותם ובכשרונותיהם של באי כח הצבור? הן לולא הפעולה הצבורית לא היתה הקבוצה הפרטית, בעלת התביעות של ששים—שמונים גרשים יומית, משתכרת גם את לחמה בארץ, כרבים מחברינו מחסרי העבודה כיום. ומן הישר הוא, כי כל הטבה שבאה לצבור הודות לארגונו ועל ידי יגיע באי כחו תכנס לרשות הצבור כֻּלו. אין כל זכות לשום קבוצה לתבוע זכיות־יתר על שאר הקבוצות, ואין מן הישר לתת לקבוצות אחדות יותר מאשר יכול צבור שלם, הדואג לעצמו, לתת לכל חבריו במדה שוה.

ישנם שני מיני פרודוקטיבות: של הקבוצה ושל הקבלנות כֻּלה. כל קבוצה שואפת להשתכר יותר ולא אכפת לה כלל, אם על ידי שכרה שלה תקלקל את עבודת חברתה שקדמה לה או שתבוא אחריה. חופרי התעלה לא ידאגו לבאים להתקין את צדי הדרך, כי דאגתם רק לשכרם שלהם ברגע זה. אולם הן הצבור כלו הוא הקבלן, ומה שמועיל לקבוצה ולחשבונותיה, מזיק לפעמים לעבודה בכללה. מי ישא אפוא בנזק, שהקבוצה הסבה בגלל רוחיה לכל העבודה?

ועוד. לא תתכן קבלנות צבורית בלי רכוש צבורי, הנרכש על חשבון כל החברים. אבל מתוך ההרגשה התמידית של החשבון הפרטי נוצר יחס של זלזול ושל בזבוז לרכוש הצבור. אין שומרים על כלי העבודה, אין חסים על שום דבר, שאין תשלומיו חלים ישר על חשבון הקבוצה. ואפילו בנוגע לכלי הצבור, שכל פרט אחראי להם בכספו, קשה לחבר להתגבר על יחס ההפקרות.

הקבוצה הפרטית גורמת לחשדנות וליחסים רעים בין חבריה גופם. החלש חש על עצמו את מבט חברו שכאלו אומר: אינך עובד כמוני ולמה לי לעבוד בשבילך ולטובתך? וכל קבוצה נמנעת מקבל חבר, אשר היא חושבת עליו, כי יעבוד פחות מן המדה הנחוצה לה; ועל ידי כן נדחים כמה וכמה חברים. כך יוצ'ת הקפה הפרטית אבן ואבן, מדה ומדה, והכל מתרכז בנללה סביב הפרוטה. הולך ואובד החוש הצבורי, והדברים מגיעים לידי כך, שקבוצה אחת עלולה לתבוע את העלאת מחירי עבודתה בהעלם הדבר מיתר הקבוצות. מכאן הדרישה הבלתי פוסקת מצד הקבוצות החלשות להשוות את שכר העבודה, מכאן ההתמרמרות על בזבוז הרכוש הצבורי, ומכאן נובעות התלונות, אשר קבוצה מלינה על חברתה בדבר הפרעות העבודה שבין קבוצה לקבוצה. ואם נרצה לתקן את המעותים ולישר את ההדורים, הרי נבוא ממילא להספקה כללית ולשתוף הקפה כֻּלה, ולו גם לא נכנה אותם בשמם מפרש. קפה כללית צריכה להוצר בכל מקום ומקום, שהצבור חי בו חיי עבודה משתפים.

תרפ"א.

הִתְיַשְּׁבוּת חֲדָשָׁה.

יְצִירַת מְשָׁקִים חַקְלָאִים אֲשֶׁר יִקְלְטוּ אֶל תּוֹכָם לְפָחוֹת כְּאֶלֶף עוֹבְדִים חֲדָשִׁים — עִם הַהֲנָחָה הַמְּצֻקָּה וְהַבִּלְתִּי מְפֻרֶכֶת הַזֹּאת עָלֵינוּ לָצֵאת עַתָּה אֶל הָעֲבוֹדָה הַנִּמְרָצָה. אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לִדְחוֹת אֶת הִתְאַחֲזוּתֵנוּ עַד שֶׁתְּהִי לָנוּ הַיְכֹלֶת לִיצוֹר מְשָׁקִים מְשֻׁכְלָלִים מֵרֵאשִׁיתָם; מֻכְרָחִים אָנוּ לִבְנוֹת תֵּכֶף נְקוּדוֹת־יִשּׁוּב חַקְלָאִיּוֹת חֲדָשׁוֹת בְּמִדָּה רְחָבָה וּלְהִתְאַחֵז — וִיהִי מָה! בַּל נִסְתַּפֵּק בְּפֵרוּרִים, בִּנְקֻדּוֹת מִסְפָּר, בְּהִתְיַשְּׁבוּת אֵילוּ עֲשָׂרוֹת אֲנָשִׁים. אוֹ אֲפִילוּ מֵאוֹת, בַּהֲכָנוֹת אֲשֶׁר אֹפִי הַזְּחִילָה וְהָעֲמִידָה שֶׁל הַשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת לָהֶן. הַכַּמּוּת, הַמִּסְפָּר עִקָּר הוּא לָנוּ.

וְכָךְ, בְּעֵרֶךְ, מְתָאֵר אֲנִי לִי אֶת עֲבוֹדָתֵנוּ הַקְּרוֹבָה. הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לְיִשְׂרָאֵל רוֹכֶשֶׁת שִׁטְחֵי קַרְקַע רְחָבִים, הַמֻּכְשָׁרִים לְפַלְחָה, לִירָקוֹת, לְגִדּוּל בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת וּבְמִדָּה יְדוּעָה גַּם לְגִדּוּל נְטִיעוֹת. הַשְּׁטָחִים הָאֵלֶּה צְרִיכִים לִהְיוֹת כְּכָל הָאֶפְשָׁר מְרֻכָּזִים בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְהִוָּצֵר עֲלֵיהֶם יִשּׁוּבִים גְּדוֹלִים וּסְמוּכִים זֶה לָזֶה. תֵּכֶף וּמִיָּד לִרְכִישַׁת הַקַּרְקַע נִתְקַע אֳהָלִים וְנַתְחִיל לַעֲבוֹד. בִּתְקוּפַת הַהַתְחָלָה נַעֲסוֹק אַךְ וָרַק בִּיצִירַת צָרְכֵי הַחַיִּים הָרִאשׁוֹנִים: לֶחֶם, יֶרֶק, חָלָב, בֵּיצִים, שֶׁמֶן וְאוּלַי גַּם בְּגָדִים. בַּחֹרֶף הָרִאשׁוֹן נַחֲרוֹשׁ וְנִזְרַע אֶת הָאֲדָמָה — וּבַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה נֹאכַל מִפֵּרוֹתֶיהָ. אָז נִגַּשׁ גַּם לְבִנְיָה וּלְשִׁכְלוּל הַמְּשָׁקִים בַּשְּׁטָחִים הָאֵלֶּה. אֲבָל לְעֵת עַתָּה נִחְיֶה כְּאַנְשֵׁי צָבָא וּכְעוֹבְדֵי הַכְּבִישִׁים, וּבִלְבַד שֶׁתָּחֵל מִיָּד עֲבוֹדָה חַיָּה וּמְחַיָּה.

וְזֶה אֲשֶׁר אָנוּ צְרִיכִים לְהַשִּׂיג, מִלְּבַד הַקַּרְקַע, בְּהֶקְדֵּם: מִסְפָּר גָּדוֹל שֶׁל אֳהָלִים, כְּלֵי עֲבוֹדָה וּמְכוֹנוֹת לְכָל עַנְפֵי הַחַקְלָאוּת וּסְכוּמֵי כֶסֶף נְחוּצִים לְהַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה; כְּמוֹ כֵן — מִסְפַּר אֲנָשִׁים מֻמְחִים בְּעַנְפֵי חַקְלָאוּת שׁוֹנִים.

תרפ״א.

מֵהַחְלָטוֹת הַמּוֹעָצָה הַחַקְלָאִית בְּחֵיפָה.

הַמּוֹעָצָה רוֹאָה בַּחַקְלָאוּת הָעוֹבֶדֶת אֶת הַיְסוֹד לַעֲבוֹדָתֵנוּ וְלִתְקוּמָתֵנוּ בָּאָרֶץ וּמְצַיֶּנֶת בִּכְאֵב רַב אֶת הַשִּׁתּוּק הַגָּמוּר בִּפְעֻלָּתֵנוּ לְהַרְחָבַת הַחַקְלָאוּת הָעוֹבֶדֶת.

הַמּוֹעָצָה הַחַקְלָאִית מַבִּיעָה אֶת הַצְּפִיָּה הַגְּדוֹלָה שֶׁל כָּל צִבּוּר הָעוֹבְדִים וְאֶת הַדְּרִישָׁה הַנִּמְרָצָה מֵאֵת הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיּוֹנִית, כִּי תֶּאֱזוֹר אֶת כָּל כּוֹחוֹתֶיהָ לְמַעַן חַדֵּשׁ אֶת הַפְּעֻלָּה הַחַקְלָאִית בְּמִדָּה הֲכִי רְחָבָה וּלְאַפְשֵׁר קְלִיטַת הֲמוֹנֵי עוֹלִים

בַּחַקְלָאוּת; עַל הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיוֹנִית לְהָכִין מֵעַכְשָׁיו אֶת הָאֶפְשָׁרוּת לְהַתְחִיל בְּרֵאשִׁית תרפ״ב בְּעִבּוּד שְׁטָחִים חֲדָשִׁים גְּדוֹלִים בַּמְּקוֹמוֹת הַמְסֻגָּלִים לְכָךְ. הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לְיִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לָתֵת אֶת הָאֶמְצָעִים לִרְכִישַׁת הַקַּרְקַע וְקֶרֶן הַיְסוֹד — אֶת הָאֶמְצָעִים לַעֲבוֹדַת הַכִּבּוּשׁ הַחַקְלָאִי.

עֲבוֹדַת הַכִּבּוּשׁ הַחַקְלָאִי נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי קְבוּצוֹת קְטַנּוֹת וּגְדוֹלוֹת, הָעוֹלוֹת עַל הַקַּרְקַע וּמִסְתַּדְּרוֹת בְּצוּרָה שֶׁל מַחֲנוֹת בְּאֹהָלִים, בִּצְרִיפִים וְכַדּוֹמֶה.

הַהִסְתַּדְּרוּת הַחַקְלָאִית מְשַׁתֶּפֶת בַּעֲבוֹדַת הַכִּבּוּשׁ הַזֶּה קִבּוּצִים מְאֻרְגָּנִים מִתּוֹךְ פּוֹעֲלֵי הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת, בְּצֵרוּף כּוֹחוֹת מְנֻסִּים מִתּוֹךְ חֶבֶר־הָעוֹבְדִים הַחַקְלָאִים. הַמּוֹעֵצָה מְחַיֶּבֶת אֶת הַקְּבוּצוֹת וְאֶת הַחֲבֵרִים אֲשֶׁר יִדָּרְשׁוּ לְכָךְ—לְהֵעָנוֹת לִקְרִיאַת הַמֶּרְכָּז.

תרפ״א.

בְּגְדוּד הָעֲבוֹדָה.

א.

רַעְיוֹן גְּדוּד הָעֲבוֹדָה, יְצִירַת גּוּשׁ עוֹבְדִים רַב־כֹּחַ וְרַב מְתִים, חַי בְּתוֹכֵנוּ זֶה מִשָּׁנִים. הַשְּׁאִיפָה לְהַגְשָׁמָתוֹ הָיְתָה נֶחֱנֶקֶת מֵחֹסֶר בָּסִיס בַּמְּצִיאוּת. לֹא הָיָה בְחַיֵּינוּ מָקוֹם לַעֲבוֹדָה וּלְחַיִּים מְשֻׁתָּפִים שֶׁל מֵאוֹת עוֹבְדִים. שָׁמַרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים לַיָּמִים הַבָּאִים. בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, עִם הַתְחָלַת סְלִילַת הַכְּבִישׁ טְבֶרְיָה—צֶמַח, עִם הִתְגַּלּוּת מְקוֹם עֲבוֹדָה בִּשְׁבִיל אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ, מִסְפָּר שֶׁלֹּא הָיִינוּ רְגִילִים בּוֹ קֹדֶם, עָלָה עַל דַּעַת רַבִּים מֵחֲבֵרֵינוּ לְיַסֵּד גְּדוּד עֲבוֹדָה. קְבוּצָה בַּת מֵאָה אִישׁ מֵחֲבֵרָיו שֶׁל יוֹסֵף טְרוּמְפֶּלְדוֹר, חֲלוּצִים שֶׁעָלוּ מִן קְרִים וְאַנְשֵׁי מִסְפָּר מִפּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיְשָׁנִים— הוֹצִיאוּ אֶת הַדָּבָר לַפֹּעַל. גְּדוּד הָעֲבוֹדָה קִבֵּל מִיָּד מֵאֵת הַנְהָלַת הַכְּבִישׁ חֵלֶק עֲבוֹדָה מְסֻיָּם, חֵלֶק אֲשֶׁר נֶחְשַׁב אָז לְקָשֶׁה מְאוֹד וּמְחֻסַּר עִנְיָן: נִפּוּץ הָאֲבָנִים לְחָצָץ.

קָשִׁים הָיוּ חַיֵּי חֲבֵרֵינוּ בַּגְּדוּד בַּתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה. אֵימַת הַדִּיפִיטְרִיט רָחֲפָה מֵעַל לְרָאשֵׁיהֶם, הַחִטּוּט הַפְּנִימִי פָּשָׁה בֵּין רַבִּים, וְהֵצִיקוּ הַשְּׁאֵלוֹת בְּעֶצֶם הָעִנְיָן: עַד כַּמָּה נְכוֹנָה הִיא הַדֶּרֶךְ הַחֲדָשָׁה, דֶּרֶךְ חַיֵּי הָרַבִּים בְּשֻׁתָּפוּת — אֲשֶׁר מִדּוֹר־דּוֹר חָלְמוּ עָלֶיהָ מֵיטַב בְּנֵי־אֱנוֹשׁ — עַד כַּמָּה מוֹלִיכָה הִיא אֶל הָאשֶׁר אֶת הַפְּרָט וְגַם אֶת הַכְּלָל. אָמְנָם, דַּאֲגַת הַיָּחִיד לְפַרְנָסָה חָלְפָה, כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל נִתָּן מִן הַקֻּפָּה הַמְשֻׁתֶּפֶת. שׁוֹט הַהִתְחָרוּת נָגוֹז. אֲבָל מֵאִידָךְ גִּיסָא, חֻקַּת הַדִּבּוּרִים: ״הַיָּחִיד — בִּשְׁבִיל הָרַבִּים וְהָרַבִּים — בִּשְׁבִיל הַיָּחִיד״, עֲדַיִן לֹא חָדְרָה לְמַדַּי אֶל לִבּוֹת הַחֲבֵרִים וְלֹא עָצְרָה כֹּחַ לְמָשְׁכָם

לַעֲבוֹדָה חָרוּצָה וּפוֹרִיָּה – וּכְאִלּוּ רָפוּ הַיָּדַיִם. לַחֲבֵרֵינוּ מִבַּחוּץ נִדְמָה רֶגַע, שֶׁהַגְּדוּד לֹא יֵצֵא בְּשָׁלוֹם מֵעֲבוֹדָתוֹ וּמֵחַיָּיו הַקָּשִׁים.

ב.

אַךְ הַחֲבֵרִים אֲשֶׁר בָּאוּ לָאָרֶץ בִּשְׁאִיפָה חִיּוּבִית בְּרוּרָה וּבְכוֹחוֹת מוּכָנִים לְהִלָּחֵם לַחַיִּים הַחֲדָשִׁים, רָאוּ אֶת הַמּוּמִים שֶׁנִּתְגַּלּוּ בְּתוֹךְ הַגְּדוּד כְּהוֹפָעָה הֶכְרֵחִית בְּדֶרֶךְ הִתְפַּתְּחוּתוֹ. הֵם הִשְׁלִימוּ בְּהַכָּרָתָם עִם אֶפְשָׁרוּת שֶׁל תְּנָאֵי חַיִּים קָשִׁים וְשֶׁל שְׁגִיאוֹת וּטְעֻיּוֹת בְּתוֹךְ חַיֵּי הַחֶבְרָה הַמְשֻׁתֶּפֶת, הִשְׁלִימוּ–בָּהּ־בְּמִדָּה אֲשֶׁר הַיָּחִיד מַשְׁלִים עִם מִגְרְעוֹתָיו שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ בּוֹרֵחַ מִפְּנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא שׁוֹאֵף לְתַקְּנָן. הֵם חָתְרוּ לְהַכְנִיס שִׁנּוּיִים וְתִקּוּנִים בְּחַיֵּי הַגְּדוּד וּבַעֲבוֹדָתוֹ. כְּשֶׁרָאוּ, כִּי סְבִיבַת פּוֹעֲלִים יְחִידִים אוֹ קְבוּצוֹת קְטַנּוֹת, אֲשֶׁר הַגְּדוּד נִמְצָא בֵּינֵיהֶם כְּחֶבֶר קָטָן בְּמַחֲנֶה בֶּן אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ, מַשְׁפִּיעָה לֹא לְטוֹבָה עַל חַיֵּי חַבְרֵי הַגְּדוּד וְעַל עֲבוֹדָתָם (לְמָשָׁל, הִתְגָּרוּת הַמִּתְנַגְּדִים לָרַעְיוֹן, הִתְפָּאֲרוּת הַיְחִידִים מֵהַמִּתְנַגְּדִים שֶׁהִצְלִיחוּ לְהַרְוִיחַ „עֲצוּמוֹת״) – הִשְׁתַּדְּלוּ לְקַבֵּל עֲבוֹדָה מְסֻיֶּמֶת וּמְיֻחֶדֶת אַךְ לַגְּדוּד לְבַדּוֹ. סוֹף־סוֹף קִבֵּל הַגְּדוּד אֶת כְּבִישׁ טְבֶרְיָה־טַבְּעָה[1]. וּמֵעַתָּה נִתְּנָה לוֹ הַיְכֹלֶת לַחְדּוֹר יוֹתֵר לְעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה וּלְמִקְצוֹעוֹתֶיהָ הַשּׁוֹנִים: לַחֲפִירָה, לַחֲצִיבָה, לְהוֹבָלָה, לְרִצּוּף וְגַם לְהַנְהָלַת הָעֲבוֹדָה. כַּעֲבוֹר זְמַן־מָה קִבֵּל חֵלֶק מִן הַגְּדוּד אֶת סְלִילַת מְסִלַּת הָרַכֶּבֶת מֵאַנְטִיפַּטְרִים (רֹאשׁ־הָעַיִן) לְפֶתַח תִּקְוָה עַל אַחְרָיוּתוֹ.

ג.

הַגְּדוּד אֵינוֹ סוֹמֵךְ עַל הִתְאַמְּצוּת עַרְטִילָאִית שֶׁל רְצוֹן הַיָּחִיד לְחַיִּים מְשֻׁתָּפִים, הִתְאַמְּצוּת הַנִּתְקֶלֶת בְּכָל מִכְשׁוֹל, אֶלָּא מְחַפֵּשׂ הוּא צוּרוֹת חֶבְרָתִיּוֹת, אֲשֶׁר תָּקֵלְנָה עַל הַיָּחִיד אֶת הָעֲבוֹדָה הַמְשֻׁתֶּפֶת וְאֶת הַחַיִּים בְּצִבּוּר. הַגְּדוּד מִשְׁתַּדֵּל לִכְבּוֹשׁ מִקְצוֹעוֹת שׁוֹנִים בָּעֲבוֹדָה וּבַחֲרֹשֶׁת. הוּא הִתְיַצֵּב עַל דֶּרֶךְ סִפּוּק עַצְמִי שֶׁל צְרָכָיו לְפִי הַיְכֹלֶת, כְּדֵי שֶׁהַמַּשְׂכֹּרֶת הַמִּכְנֶסֶת מֵעֲבוֹדַת הַחֲבֵרִים לֹא תוּצָא לַחוּץ, אֶלָּא תִשָּׁאֵר בְּקִרְבּוֹ בְּתוֹכוֹ, וְשֶׁכּוֹחוֹ הַכַּלְכָּלִי יֶחֱזַק. לְתַכְלִית זוֹ כּוֹנֵן בְּתוֹכוֹ מִתְפָּרָה, מַאֲפִיָּה, סַנְדְּלָרִיָּה, נַגָּרִיָּה, מִפְּחָה וְסִדֵּר גַּן יְרָקוֹת. מִקְצָת הַחֲבֵרִים לָמְדוּ לָדוּג וְלָשׁוּט, וּמִקְצָתָם הִתְאַמְּנוּ בָּעֲבוֹדָה הַחַקְלָאִית, בְּסִתּוּת וּבְבִנְיָה. עַל כָּל מְאַת חַבְרֵי הַגְּדוּד הָעוֹבְדִים בַּכְּבִישׁ נִמְצָאִים בַּגְּדוּד עַתָּה עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה חֲבֵרִים, שֶׁעוֹבְדִים לְשֵׁם סִפּוּק צְרָכָיו הַפְּנִימִיִּים.

---

1) קְרִי – طبغا ,Tabgha

במועצת הגדוד במגדל התאחדו שלש פלוגותיו אשר במגדל, באנטיפטרים וברמה ליחידת עבודה אחת. במועצה הזאת באה לידי בטוי ברור שאיפת הגדוד להתישבות חקלאית. ישיבה מיחדת הקדשה למשא־ומתן זה. הגדוד נתן עיניו באחד השטחים, שנקנו עתה על ידי הקרן הקימת לישראל, ובא בדברים עם המרכז החקלאי של ההסתדרות ועם המחלקה לחקלאות ולהתישבות של ההנהלה הציונית. מקוה הוא, כי עוד השנה תנתן לו אפשרות להתחיל בעבודה על המקום החדש במספר החברים, שיש לו עכשיו.

תרפ"א.

מכתב מחפצי־בה.

קבוצת אנשים, שרק מעטים מהם הכירו איש את רעהו הכרה קרובה או היו קשורים קדם לכן במוסרות ידידות, אנשים בעלי תכונות שונות בהחלט, — נקהלו לשם מטרה משתפת ונדברו זה עם זה במלים דלות, השאובות משכבת־הנשמה העליונה. כלם כאחד החליטו לעלות לארץ, בלי שידעו היכן ואיך יפגשו.

מהו הרעיון אשר קבץ אותנו?

הבענו אותו במלים כגון: עזרה הדדית, צדק חברתי, שויון כלכלי, ובראש וראשונה — עדה. שאפנו להקדיש את עצמנו ליצירת עדה — תא אחד בין התאים הרבים, אשר בדמותם רצינו לראות את בנין הארץ בכלל.

עלינו לארץ, וחפצי־בה נעשתה בשבילנו, מה ש„שומריה" היתה בשביל „השומר־הצעיר": תחנת רכוז. כאן אחז בנו הגורל ויוצא את כלנו ממסלול המגמה. נוכחנו לדעת, כמה דלות ושדופות הנן המלים, שהקהילונו לפנדק אחד; נוכחנו, שמאחורי המלים עומדים חיי ממש, חיי כל פרט ופרט, כל נשמת החבר השואפת לבטוי. התחילה מלחמתנו הפנימית בעד הבנה הדדית והתודעות. ובהיותנו מרכזים בפנה בודדה, שכמעט לא נזדמנה שמה במשך כל החרף, אף נפש אחת קרובה או רחוקה; בלי ידיעת הלשון והארץ; בלי אפשריות לבוא ביחסים את שאר העובדים — ידענו כמעט רק איש את אחיו, רק את החוג הצר, שבו היינו מכנסים. ויש, שנדמה לנו, שאנו הולכים בצדי־דרכים מתעים, שיחסנו למצב הכללי הוא בבחינת שטר שלא בא לידי גבינא. ולא חוב בלבד, אלא חטא.

אָמְנָם לֹא הִזַּנַחְנוּ אֶת מְגַמָּתֵנוּ: זוּ הָיְתָה פְּרוּשָׂה כִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם עַל פְּנֵי הַהֹוֶה שֶׁלָּנוּ וְנָתְנָה טַעַם עָמֹק לְחַיֵּינוּ, לְחַיֵּי יוֹם יוֹם. אַחַת יָדַעְנוּ: לְאַחַר הִתְאַבְּקוּתֵנוּ וּלְאַחַר הִתְגַבְּשׁוּתֵנוּ הַפְּנִימִית נִהְיֶה מְשֻׁחְרָרִים לַמִּפְעָל הַכְּלָלִי.

וְעַתָּה, טֶרֶם הִתְגַבַּרְנוּ עַד הַסּוֹף עַל הָאֶגוֹאִיזְם בַּקְּבוּצָה. עֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְכָךְ, שֶׁנּוּכַל לְהָטִיל עַל עַצְמֵנוּ אֶת הָאַחְרָיוּת לִכְלָל גָּדוֹל יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים, מֵחֲמִשִּׁים אוֹ מִמֵּאָה אִישׁ. עֲדַיִן אָנוּ רְחוֹקִים מִזֶּה, שֶׁכָּל בֶּן אָדָם — וְלֹא רַק כָּל הַרְגָּשָׁה אֱנוֹשִׁית — לֹא יְהֵא זָר לָנוּ וּלְהַרְגָּשָׁתֵנוּ. אֲבָל עָלֵינוּ לַהֲרוֹס קִמְעָה־קִמְעָה אֶת הַחוֹמוֹת הַסּוֹגְרוֹת עָלֵינוּ, עַל מַחְשְׁבוֹתֵינוּ, עַל הַרְגָּשׁוֹתֵינוּ וְעַל פְּעֻלּוֹתֵינוּ[1].

אנחנו בארץ.

א.

מִתְּחִלָּה לא השתתפתי בתנועת „השומר הצעיר". תמיד פחדתי מפני החוץ. הרי בחוץ הכֹּל כֹּה אכזרי, איֹם וקר. מה לי שם?...

אחר כך נכנסתי להסתדרות „השומר הצעיר" וחייתי בה את חיי האִנְטֶנְסִיבִים ביותר, עד שבא מקרה אחד והעמידני בפני „חשבון הנפשי" שלי.

היתה מהפכת נוֹבֶמבּר בְּוִינָה, ואני בין „הָאַנַרְכִסְטִים הצעירים", אשר אליהם נתקשרתי כבר מלפני שנים. חלמנו אז על פעולה מהפכנית ממשית. וכשהתחוללה במינכן התנועה הקומוניסטית של ה„סְפַּרְטַקִים", הייתי בין אלה שנסעו שמה, על מנת להיות אקטיבים בהשתלשלות המהפכה. ההתפרצות לא הצליחה, ואני יחד עם עוד אנשים נפלתי בידי מתנגדינו. בַּכֶּלֶא הרהרתי הרבה, שקלתי, פקפקתי. בקשתי את המפעל. את הכוח הרוּחָני הגדול, אשר בשמו ולשמו נעשׂה הכֹּל — והוא לא היה. היה רק סְבַךְ טְרָגִי. בן אדם! הנה אתה מהלך עם המונים תחת דגל המהפכה; תוֹבֵעַ, מתלהב, שואף ליפי שבחיים. ואותו הֶהָמוֹן — מה חפצו? מי יגיד. ובכלל, כל המהפכה הזו, המתרקמת בְּרחובות, בְּשאון ובהתפרצות רִגְעִית של המונים — מה טיבה ומה ערכה בשביל האדם? מי לך פה ומה לך פה?

התחיל „חשבון הנפשי" מבראשית. החלותי להתגעגע למעשה אחר, אמתי, עצמי, מוחשי. נעשׂה ברור: רק מה שתגשים בעצמך, בחייך — יצליח, יעמוד איתן ולא יבגוד בך עוֹלָמִית. עלה במחשבתי זכרה של ארץ ישראל. הקו היה פשוט ועקבי: לקשר את הארץ עם כל העובר ומעיק עלי. עליתי לארץ עָלִיז, בהיר, מלא תקוות, מובן מאליו. חלמתי את החלום המשׁתף לכלנו, ליצור בארץ נקודה ישובית של „השומר הצעיר".

לא מעט נדדתי בארץ. הייתי כאן גם כפועל עירוני. בקשתי את האיש המתחדש, היודע ומרגיש את לב השני באֹפן ישר, בלי אֹמר ודברים. וכי אין לב האחד, אמרתי, מתגלה לשני בשתוף החיים, בחיי יום יום, בעבודה? אמנם כן, בעבודה, בה הרגשתי את כוח ההתגלות הזאת, הָעֹמֶק וְהָרֶגֶשׁ.

---

1) קבוצת הפצי"בה התישבה בראשית תרפ"ג בבית אלפה על יד קבוץ „השומר־הצעיר".

הנה על שני אנשים לָגול סלע כבד: מְאַמצים הם את שריריהם, משתפים את הכוחות—ומגוללים. בכעין רגע זה אינם מדברים — מַשיח המבט בלבד, כי יש שתוף החיים הפשוטים והתדירים.

כן, את האדם הפשתי, את שהופו בחיי השני, לא עבודה סהם. עלינו למצוא בתוך העבודה איש את רעהו. לא באתי לקבוצי בארץ בדרישות גדולות ומְגוזמות, באופטימיות נפרזות ביחס למציאות. אלא שהריני רוצה לנצח על המציאות ולדרוש מאת העומדים אתי בְחזית משתפת את אשר אתבע מאת עצמי: בלי קפדנות, אלא בַהֲבנה. זהו בעיני תנאי הכרחי לחיי שתוף, אותו השתוף היום יומי, הממשי והמסור, המתרקם דוקא בתוך יסורים וקשי של מציאות מתנשמת.

כן, בזמן הראשון היה לי קשה ביותר. ראיתי לפני אֳפקים צרים־צרים. העיקה עלי הרגשת ההכרח החיצון שמתוך החיים והעבודה בנגוד להכרח, הנובע מן ההתאמצות הפנימית שבי. הלכתי לְביתַנְיָה[1], לאנשים שלי, לאחים בגורל. באותן השיחות חזקנו איש את רעהו. אז אמרתי — אתעקש ואגלה בחיי את הרוח הטמון בי. השפיעו עלי גם ההתרשמיות החזקות והעמקות שהיו לי כאן, בארץ: הכרתי את המולדת בכל הממשות, אשר בכוח נפשי זה. פרט אחד מרבים. היה פעם ליל גשם, כל אנשי המחנה הצטערו על כך. אכר אחד מכפר תבור, אשר לן אתנו במחנה, אמר: „זועפים אתם, כי עוד טרם תדעו מהו גשם בארץ ישראל". הבטתי בו בעינים תמהות, ולאחר זמן־מה הבינותיו. זה היה כשהייתי בפוריה. האדמה היתה יבשה מסבת עצירת הגשמים. ואז הרגשתי את צמאון האדמה, רחמתיה כאשר מרחמים יצור קרוב וָחי. וכאשר ירד הגשם — נהיָה פתאום טוב, חמים, שוקט. הבנתי, מהו גשם בארץ ישראל.

היו לי כמה התרשמיות נאמנות. ופגישות אלה באנשים ובטבע הארץ נסכו בי תֹקף ואמונה. ובזה באתי אל הקבוץ[2]...

עתה אגיד דבר אחד: עמדנו בנסיון, השגנו מה. אינני מחסידי הבטחון הנפרז. גם אין אני מעלים עין מחֻלשתי שלי, מחֹסר היכלת שבי. רק באחת אאמין: במסירות, בנאמנות. הנה הכוח — והוא חזק גם בי.

עומדים אנו בפני ההתישבות. אני מאמין בשתוף הפעולה, אשר יקום בינינו בַחקלאות ומתוך החקלאות; ואני מאמין שהיא, ורק היא, תְשחְרְרֵני מן הסתירות שבי וגם תדריכני בדרך לבהירות ושקט, בדרך לעצמי[3].

ב.

הננו קבוץ אנשים, הקשורים בקשרי עבר, חנוך וגורל ובשאיפה להגשמת רעיוננו המשתף. לפעמים בולטת כל חֻלשתנו ואי יכָלתנו לעמוד בחיים בתנאים קשים כל כך, בהריסת כוח הגוף, בינון ובחֻלשה. אין אמונה בכוח הפרט, אשר יוכל לעמוד ב„אף על פי כן" שלו ולסלול לו את השביל, את המוצא אל הדרך. ועומדים אנחנו חרדים ומחכים.

והנה הרגע המקוה, המצב הֻברר: יש לקבוץ אפשרות להתישבות, והיא גם אפשרות של המשך והגשמה, של יצירת חיים חדשים — יצירת תרבות.

---

1) קבוץ אחד של „השומר הצעיר" עבד בנטיעות על אדמת יק"א מול ביתניה בְקֹרה.

2) בכביש חיפה—ג'נין.

3) קבוץ „השומר־הצעיר" התישב בסוף תרפ"ב בבית־אלפא.

אבל גם עתה הספיק כבר הנחש הזוחל לצאת לאויר העולם, והוא חודר למוח ועושה את שלו: מה לך ולכל הדברים האלה?

לא זכיתי לאשר להיות איש הבנוי מסלע אחד. כוח־חנוך חי ופועל בי: השפעת סביבה זרה, שפה זרה, תרבות זרה. עיני—לעתיד, ורגלי האחת עודנה תקועה באדמת העבר. ואני חשבתי כי כבר נצחתי את העבר הזה, כי התגברתי עליו על ידי שנוי השקפה בלבד או דעה. מה ילדותית היתה אמונתי זאת. עתה ידעתי, כי רק מלחמה עזה, מלחמת האיש בעדו ובתוכו עלולה להביא את השחרור. אני רואה בעין בהירה את השניות שבנשמה. ואני מתפלל לכוח גאולה ושחרור, לרכוז את הכל, את הכל בנקודת חיים אחת, את הכל — את האשה, את התרבות, את הפרנסה — במסגרת של חיים חברתיים חדשים.

אבל דבר אחד ברור לי: אהיה אולי עוד נודד אחד, נודד ללא מולדת, ובמקום מנוחה אמצא פה או שם את ההשתכרות, אבל עד אחרית ימי לא אוכל לעקור מזכרוני את תקופת נעורי, תקופת ההתלהבות והשאיפה, ולא אשכח את טעם חיי של היום עם כל הסבל הפנימי שבהם, אם גם רק טעם־מה טעמתי מהם. הייתי, אולי, לבנה אחת בין אלפי הלבנים, המנחות באוצר האנושיות השואפת לשחרור — לבנים שאחרים, מאֻשרים וחזקים יותר, יבנו מהן את בנינם—מבצרם; אולם זכרון פרק יחיד זה מחיי ילוני תמיד־תמיד, לא ימוש מנפשי. אחים בינון, בשמחה קלה ובגעגועים! אני שומע את תפלתכם, רואה בסבלכם. בואו נעזור איש לאחיו. הרי אחים אנו כלנו, אם אחת לא רחמניה ילדה אותנו, ואב רע אחד פזר אותנו בזדון על פני כדור התבל. נלך שלובי זרוע, אולי נהיה חזקים יותר. הצרך ההדדי בעזרה מקרב את האחד אל השני, והוא—הוא היוצר את החברה.

הנה חדל הקר. וניצוץ מתקרב לניצוץ, ולפנינו כבר להבה קטנה, כחלה; עוד מעט והיא הגדל והיתה למדורה, והאנשים הולכים ומתקרבים אליה. והלב הולך ומתרחב. ובכוחות משתפים ובשאיפות מרכזות תוכל חברתנו לעמוד בחיים, והיתה לנקודה אחת מצקה, בוערת ומאירה.

תרפ״ב.

לעבודתנו.

א.

מה היא הקבוצה? נדמה, כי מתוך הקף המציאות, שאנו עומדים בה בימינו, לא נוכל לחזות מראש את התפתחות הקבוצה ואת עתידותיה. ואין לנו לנבאות עתידות. יחזה לו כל אחד מהרהורי לבו ולאותם המרחקים, אשר דמיונו יוכל להגיע. אולם רעיון הקבוצה ורצונה כיום, בהוכנו ובתוך חיינו, מה הם? — נאמר: חיים משתפים, מלאים וישרים ושאין בהם נחשלים.

ב.

נאנק העולם, צועק וקובל על החמס הנעשה. קמו מחוקקים והקקו חקי צדק, אלפי מתקנים רצו לתקן את החברה החוטאת, ונביאים מהנכים קמו, שאמרו להחזיר את הבריות למוטב ולישר את דרך החיים, — ואף על פי כן הכל כמקדם בעינו עומד. מתאוננים, מתמרמרים וחורקים שן על כל הרע והעול. לשוא! האדם זאב הוא לאדם.

אבל, האמנם האדם לאדם — זאב? לא. אין האדם שואף לבלוע את חברו. רוצה הוא להיטיב לעצמו בימי חלדו הקצרים. ויש לו הזכות הגמורה לרצות ככה. הרשות נתונה לאדם לקחת את אשרו מכל מקום שידו מגעת. אבל דא עקה, שבכל מקום שידו מגעת היא נתקלת

גְּדָיִים מְקֻבָּצוֹת, החוטפות כל אחת לעצמה. והַיָד החזקה מַרבה לחטוף, והחזקה מעל החזקה מרבה ומרבָּה. כך הוא סדר העולם, מוּסָרוֹ, חֻקוֹתָיו, צדקוֹתָיו וצרכי חַיָיו, כי יסודם — ההתחרות, „שלִי ו„שלָך".

אומרים: ההתחרות היא תכונה טבעית באדם; טבעי הוא, כי מי שאינו יכול לעמור בהתחרות נֶחְשָׁל בחיים ובחברה; כמו כן טבעי הוא, כי המתחרה המנצח לא ישים לבו לגורל הנחשל, וגם מְחֻכָּם מאוד לדרוך ברגל על הנופל בשעת ההתחרות. יש בזה משום עלִיָה, קִדְמָה. כך אומרים. מפי הנִסָיוֹן ובשם הטבעיות אומרים כך, מפי הנסיון של אלפי דורות, מדרכו של העולם משנות דור וָדור. אולם מי וָמִי תִּכְּנוּ את רוחו של האדם? בראשית ברוא אלהים את המשפחה הראשונה על פני האדמה, עֲדַיִן קטנה היתה ותמימה וחסרת כל נסיון. מֻשְׂגֵי ה„טוב" וה„רע" והמֻשגים שמסביבם מבערותו של איזה קדמון הלכו והתהוו, התפתחו והשתכללו, התעמקו והתרחבו — ונראֶה לנו כאלו רצון ההסטוריה פעל אותם כך. אבל לאמתו של דבר רק המקרה והטעות הולידום.

אל נא נמשיך ככה, צועק הלב המתפַּכֵּחַ, המתקומם והממרה. בידינו אָשרנו. נעמוד נא על הטעות. נכיר בה. המֻשגים שלנו על המוּסָרִי ואי המוּסָרִי אינם נובעים מֵעצם הדברים, אלא הכל תלוי בהרגל ובהסכם. אנחנו בעצמנו בחרנו בדרך חיים כזאת אשר רעה בה. אבל הנה ישנה אחרת, טובה הימנה — אחרת, לגמרֵי אחרת. שם המֻשגים אחרים ותפיסת הדברים והערכתם — אַחרת היא.

יש אומרים כי החרב תחולל את המהפכה בנפשו של האדם. לא אכנס לדון בזה. בכל אֹפן אצלנו פה בארץ רחוק חזונה. דרכנו היא אחרת. היא מוליכה לחיים עשירים, יפים ומלאים בכל, בספּיק צָרכי האדם, אף אחד לא נעדר; ולא במלחמה ובהתחרות או בעזרת פְרָסים וזכיות, כי אם על ידי עבודה חפשית ומרֻוַחַת, על ידי עזרה הדדית אמתית וחיים משֻתפים במלואם. זוהי הדרך, אשר בינינו קֹרָא לה „דרך הקבוצה".

אולם אנשי הקבוצה, אשר הניחו את יסודה, לא עמדו בעקשָנותם להמשיך את צעדם הרֵיבוֹלוּציוֹני הראשון, אלא שבו וחִשבו את חשבונותיהם הישנים — ולא הצליחו, אכן לא הצליחו. הבריק ברק המרד בלבבם ויצעדו במדה שצעדו, אולם דעך הברק. עתה ממשיכים הם את דרכם, אבל כבר לא כמורדים אלא כאנשים טובים ולפי המֻשגים הַיְשָׁנִים. עניות תמידית, צמצום הצרכים, דֵיפִיצִיטִים, דינים ודברים פעוטים, פעוטים, עִנויים חבְרָתיים מבפנים, התחלפות תדירה של חברים, חיי משפחה קשים ותעיה בלי סוף — כל אלה נפלו בגורלן של הקבוצות. והנורא בַּכּל — היא לא ראתה כל פֶּרְסְפֶּקְטִיבָה לפניה. הנטִיָה לחיים שוקטים בֵּיתִיִים — ירושת העבר — הכילה גם הרגשת הַפחד מאנשים. והפחד הזה היה מכריח לצמצם את מספר האנשים בקבוצה, מה שהביא לידי צמצום העבודה למקצועותיה והרבה את העניות. השאלה, כיצד לצמצם את מספר החברים, העסיקה את מוחות אנשי הקבוצה יותר הרבה משאלת הנצול הרב, שמנצלים אותם מכל צד. על העִקָר, איך להוציא בידינו את העֹשר מן האדמה ולקַיְמוֹ בשבילנו ואיך להִנצל מהשוק המנצל — לא עמדו לְמַדַי.

ג.

בהרצותי לפני חברים באספות ובשיחות על דבר הקבוצה הגדולה בנגוד לקטנה — הסכימו לי רבים; ורבים התיחסו לדברי בשלילה. בפרקים האלה התכוננתי לברר את השאלה לעיון ולמעשה. והנני נותן כאן ראשי פרקים של תכנית לקבוצה גדולה.

הקבוצה הגדולה מסדרת את חַיֶיה לכל צדדיהם מבפנים ובכוחות עצמה, בלי שתבוא, עד

כמה שאפשר, במשא ומתן עם השוק המנצל. היא שואפת להרבות את מספר חבריה עד המקסימום ואינה מותרת אף על תָג אחד שבתרבות ושבִּצְרָכִים אמתים.

קבוצת אנשים בְּדֵעָה זו תתישב על שטח אדמה של 3000 דונם. מספר החברים נקבע בשנים הראשונות לפי עונת השנה הנזקקת למספר העובדים הגדול ביותר. זו היא עונת ההובלה והדַיִש, אשר תדרוש בשנים הראשונות שמונים וחמשה איש. חברי הקבוצה יעבדו בִּבהמות העבודה, בִּנסיעות, בְּמשתלות, בִּירקות, בְּמחלבה ובמטבח; יהיו ביניהם גם חַיָט, סנדלר, רצען, קוּרְן, נגר, עגלן, מסגר, פֶּחָח, נפח, אופה, בנאים, מורים ומנהל ספרים. בזמן שעבודת העונה במשק מְרֻבָּה או בזמן שהעבודה המקצועית מועטה באחד המקצועות, יעברו כל בעלי המקצוע או מקצתם לעבודה במשק; ובשעת הצֹרך יִפְנוּ שוב למקצועם. חרשת הבית, אשר תֵּעָצֵר במשק הגדול, תְּסַיֵּע אף היא לקַיֵּם שווי משקל בעבודותיו, בימים שהעבודה החקלאית מעטה. ובכן, במשך כל השנה תְּסֻפַּקְנָה ידים עובדות מבפנים לכל ענפי המשק, וכל הידים במשק תהיֶינה עסוקות בעבודה. אין להרבות דברים על התועלת, אשר תצא מסדור זה. הקמוץ בהוצאות הדרך לבד, שכל עובד מוציא לנסיעותיו העירה בשביל להזמין צָרכי המשק והפרט, דַיּו למעט במדה הגונה את הדיפיציטים של הקבוצה. מלבד זאת, ישארו בתוך המשק הרוָחים, שהחוץ מרויח בהזמנות אלה. אולם חשובה לנו יותר התרכזות והתמעטות המשא ומתן עם השוק. כרבות החברים, שעל המשק לספק להם את צרכי האֹכל, מתמעט הצֹרך במכירת היְבוּלים לשוק, ואז יכולים אנו לרכז גם את המכירה וגם את הקניָה. המשק יקנה רק אותם הדברים, שהם פרי חרשת גדולה, ואת השאר יכין הוא בעצמו. על ידי רכוז זה תֵּעָשה עמדתנו בשוק — כל זמן שנבוא במשא ומתן אתו — יותר איתנה.

עם רבוי האנשים תרבינה האפשרֻיות למלאות את צָרכי התרבות השונים. חנוך הילדים בקבוצה גדולה יתחיל משנתו הראשונה של הילד עד שנתו השש עשרה. פה בחברת המורים והאִמהות יתחנך הילד, ילמד, יעבוד ויבלה את שעות הפנאי. כאן יגדל ויתפתח, עַד שיִכָּנס לחברת עובדים כחבר שוֶה. יושם לב לַהֲרָמַת ההשכלה המקצועית בין הגדולים, יוקמו מוסדות לחקירה ולהסתכלות, כגון תחנות נסיון, חדרי טבע, מעבדה למלאכות שונות, ועל ידי כך יוכלו העובדים להרחיב את ידיעותיהם מתוך הסתכלות ואמון. ואם יש למי שהוא נטיָה לדבר־מה שבְּאָמנות, הרי גם זה קל יותר לספק בְּצבּור גדול, מאשר בְּצבּור קטן.

בעקר, שואפת הקבוצה הגדולה להתרחב. אם ישנה אפשרות שכל דונם אדמה יכלכל נפש אחת, צריכה קבוצה זו לגדול עד 3000 חברים. ועוד יתר הָחזון: קבוצות אחרות כאלה מצטרפות יחד ומסדרות מרכז לעצמן ובכוח עצמן: מרכז לחרשת גדולה, לתרבות גדולה ולמעשי כוח גדולים.

ד.

„טוב ויָפה" — יאמרו — „אך כיצד מסדרים קבוצה מְרֻבַּת אנשים, אשר לא תהיה זקוקה להנהלה השוללת את האקטיביות מהחברים, ואשר כל עובד בה ישא באחריותה ולא תהיה שם התקנאות, ואף יהיו הוִתּוּרים הנחוצים של האחד למשנהו?" תשובתי: ההרחבה. מה שלא עשה הצמצום תעשה ההרחבה. הענין המלא, הנגנים המְקָרבים בחיים, בעבודה ובאנשים יגדילו את אקטיביותו של כל אחד ואחד. תהיה תנועה, יהיה מרחב. העבודה תתעלה וגדלו אתה גם האנשים. רצונו של האחד לא יתנגד לרצון רעהו, ולא יהיה צֹרך בותורים, כי הכֹּל יהיה נוטה אל הטוב והטוב הוא אחד לכֹּל.

ברצוני להציע כאן אי־אלה הצעות בדבר הנהלת העבודה בקבוצה גדולה, אף על פי שֶׁנִּי

לי, כי צורות חיים נקבעות לא בכוח תקנות, אלא מתוך העבודה ובמשך הזמן. הקבוצה הגדולה מתחלקת בתוך המשק המאֻחד לקבוצות מקצועיות. במקום חלוּקַת העבודה בין יחידים תבוא חלוּקת המשק לענפיו: סלחה, נטיעות, ירקות, מחלבה, גדול עוף, נפחות, נגרות, בנאות וכו׳. סדר זה שהֻנהג כבר במקומות אחדים מועיל מאוד להגברת התוצרת ולבקָרתה ונותן לעובד את האפשרות להקיף יום יום את כל שטח עבודתו ולאמץ את קשריו אליה. קבוצות אלה מתחלקות אף הן לפי בנות־מקצועות העבודה שבהן, למשל: קבוצת הנטיעות מתחלקת לעובדים במשתלה, לעובדים בבהמות ולמטפלים בעצים שבכרמים ושביער. בראש כל מקצוע עומד חבר מדריך, שהתמחה במלאכתו, אשר עובד יחד עם חבריו. ראשי המקצועות מהַוים את מועצת בעלי המקצוע, המתאספת מזמן לזמן ודנה בדברים הנוגעים לעניני המשק. מלבד זאת בוחרות הקבוצות הקטנות באי כוח למועצת הקהלה העובדת. מוסד זה הוא בן־סמך לכל הקף הענינים הפנימיים והחיצוניים של המקום.

ה.

בתוך חשכת החיים, בין אנקות הנענים וצהלת השבעים אשר במשטר הקים מקוננת גם נאנחת בחבליה המהפכה העתידה לבוא; ואנשים מגששים בחשכה אימה ובערבּבית הקולות למצוא איזו שהיא אחיזה לחייהם. ומי בן־אדם, בן־אדם באמת, אשר לא ישא את נפשו לגאולה, אשר לא יכניס את ראשו לתוך מצוקת ענויים, בכדי לקרב לפחות במשהו את הפּדות ולהיות שֻתף לכל המתהוה, לכל המֻכרח להתהוות? אנו, בני העם הנענה מכל העמים, בארץ העניה בארצות, מה נתן, מה נביא לבנין המשטר הבא? חרב אין לנו, ועם מי נאָבק? — מה יהא חלקנו במהפכה? במה נקדם את פניה?

אולם גם בנו בחר הגורל, גם עלינו הטיל תפקיד; ארצנו שממה; מצבנו בחיים נדמה כחסר תקוה לגמרי, וכאלו מיֻאשים אנו עד הסוף. אך דוקא למיֻאשים יש ויש מקום לבנות את בנינם בשממה! עלינו להיות שֻתפים במהפכת העתיד על ידי יצירת דֻגמת חיים חדשים במדה מתאימה לכוחותינו ולארצנו, דֻגמת חיים עשירים בכלכלתם ובתרבותם, הנוצרים על ידי הרכזת המרץ בתוך המשק הגדול, המרֻכז והמקיף, הכובש לו שטחים וכשרונות בני אדם וסגולותיהם לכל גוניהם המרֻבים. לנו יש אמונה, אותה האמונה, שבלעדיה אי אפשר לגשת לשום פעולה מחיה ומחדשת באמת, האמונה שיצר האדם אינו רע, אלא שמתוך הכרח חיצוני משחית האדם את דרכו ומרע לאחרים ולעצמו, ובהשתחררו יופיע בהדרו ובכוחו הרב.

בעצם אוהב האדם את העבודה, מכיר הוא את הברכה הצפונה בה; ואינו בורח ממנה, אלא רק מפני שהשחיתו את תִפארה, נתנו אותה בתנאים מפרכים את גוף העובד ומטמטמים את כשרונותיו—וגם פרי העבודה לא לעובד הוא. ולכשתהא העבודה נתונה בתנאים טובים, אז תפעל את הגדולות שבכוחה לפעול וישוב לב האדם עליה. אכן, יצר לב האדם טוב ביסודו, ואהבתו לעבודה עלולה להיות רבה עד מאוד.

ומתוך אמונה זו נגשים אנו למפעלנו ועומדים הכן לקראת כל נפתולי המקרים וסבכי החיים. ידענו שהֻנכנו על ברכי הדורות עברו. ידענו שאין לעקור מן הלב בנקל את אשר השתָרש באדם מקדם קדמתה. לפיכך, עלינו לאזור כוח יותר וסבלנות הרבה, ותחת לפחד ולחשוש — להתחיל בפעולה בהכרת כל הקֹשי. בבת אחת לא ניַשר את כל ההדורים, ולראשונים בְודאי נכונו קשי, הרבה קשי ועמל. אבל זוהי הדרך היחידה הגואלת.

מִמִּכְתְּבֵי שָׂרָה צִ'יזִ'יק.

עקרון, תרע"ט[1].

חַיָּה! אַךְ יָצָאתִי מֵרְחוֹבוֹת יָפוֹ, וּכְבָר נִהְיֵיתִי לְאָדָם אַחֵר. מֶרְחַב הַשָּׂדֶה וִירַק הַדֶּשֶׁא הִשְׁפִּיעוּ עָלַי בְּשַׁלְוָתָם. תֵּכֶף לְבוֹאִי יָצָאתִי לַעֲבוֹד. מִסָּבִיב שֶׁקֶט וְשַׁלְוָה, וַאֲפִילוּ הָרוּחַ הָרָעָה מִשְׁתַּתֶּקֶת. נַעֲשֵׂיתִי שְׁלֵוָה וְשׁוֹקְטָה. עָדַרְתִּי כָּל הַיּוֹם בְּצֵל עִם הַצְּעִירוֹת. אֲבָל, חַיָּה, בְּשׁוּבִי הַבַּיְתָה בַּצָּהֳרַיִם (הִנֵּה אוֹמֶרֶת אֲנִי "הַבַּיְתָה", אַתְּ שׁוֹמַעַת? תֵּכֶף זֶה נַעֲשָׂה לְבֵיתִי!) כַּמָּה צַר וּמֵעִיק הָיָה לִי עַל יַד הַשֻּׁלְחָן. דַּבְּרוּ בִּדְבַר הָאֹכֶל, כִּי אֵינוֹ טוֹב. חַיָּה, תָּאֲרִי לָךְ, אֵיךְ זֶה הִשְׁפִּיעַ עָלַי! הִנֵּה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבוֹאִי כְּבָר יֵשׁ אִי־נְעִימוּת. אֲבָל לֹא הִתְחַשַּׁבְתִּי. הִמְשַׁכְנוּ אֶת הָעֲבוֹדָה. הַיְּרָקוֹת יָפִים. מַרְגִּישָׁה אֲנִי אֶת עַצְמִי בְּכִי טוֹב. שְׂמֵחָה וְשׁוֹקְטָה.

עקרון, כ"ז שבט, תרע"ט.

רִבְקָה! אַתְּ כּוֹתֶבֶת לִי, כִּי צְרִיכָה אֲנִי לִהְיוֹת בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר גַּם לַעֲבוֹד שָׁם וְגַם לִחְיוֹת. כֵּן, יְכוֹלְתִּי לְהִשָּׁאֵר בְּיָפוֹ, לִחְיוֹת שָׁם וּלְקַבֵּל הַרְבֵּה מִן הַחַיִּים וְאוּלַי גַּם לִלְמוֹד. אֲבָל לֹא יָכוֹלְתִּי לְהַסְכִּים לְזֹאת. אָמְנָם, אֵינִי יְכוֹלָה לִחְיוֹת בַּעֲבוֹדָה לְבָד, וְהָרְאָיָה, כִּי לֹא הִמְשַׁכְתִּי אֶת הָעֲבוֹדָה בְּמַחֲנַיִם. וְאַף עַל פִּי כֵן, הִנֵּה עַכְשָׁיו מְבַכֶּרֶת אֲנִי אֶת הָעֲבוֹדָה הַכַּפְרִית עַל הָעִירוֹנִית, אַחֲרֵי שֶׁרָאִיתִי מְעַט מָה הֵם חַיֵּי־הָעִיר. אֲבָל אִם אֶעֱבוֹד בְּמָקוֹם, אֲשֶׁר אֶמְצָא בּוֹ אֶת סִפּוּקִי בַּכֹּל—עֲדַיִן מוּטָל בְּסָפֵק. מִשְׁתַּעְשַׁעַת אֲנִי בַּחֲלוֹמוֹת נְעִימִים, כִּי עוֹד אֶעֱבוֹד בְּמָקוֹם כָּזֶה, אוֹ נָכוֹן יוֹתֵר, כִּי נַעֲבוֹד כֻּלָּנוּ יַחְדָּיו, אֲנִי, אַתְּ וְחַיָּה בִּקְבוּצָה אַחַת, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

כָּל הַיּוֹם עָדַרְתִּי, בְּחֶבְרַת יְהוּדִית אֲחוֹתֵךְ, סֶלֶק, צְנוֹן וְכוּ'. הָעֲבוֹדָה נְעִימָה וְלֹא קָשָׁה. הַיְּרָקוֹת יָפִים. הַפּוֹל פּוֹרֵחַ, הָאֲפוּנָה יָפָה, גַּם סֶלֶק יָפֶה יֵשׁ לָנוּ (הִנְּהוּ כְּבָר שַׁיָּךְ גַּם לִי, מַה דַּעְתֵּךְ?) כְּבָר זָרַעְנוּ יְרָקוֹת קַיִץ וְשָׁתַלְנוּ עַגְבָנִיּוֹת: הַקִּשּׁוּאִים וְהַמְּלַפְפוֹנִים נוֹבְטִים.

סְבִיבַת עֶקְרוֹן יָפָה. אֹפֶק אֵין־סוֹפִי מִשְׂתָּרֵעַ בַּמַּעֲרָב, וּבַמִּזְרָח־דָּרוֹם נִרְאִים הָרֵי יְהוּדָה כְּאִלּוּ הוֹלְכִים וּמִתְקָרְבִים.

---

1) עין „קבוצות הפועלות", עמוד 129.

עקרון, אדר, תרע״ט.

לֵיל שַׁבָּת. כָּל הַצְּעִירוֹת יָשְׁבוּ וְאָכְלוּ אֶל שֻׁלְחָן מְכֻסֶּה מַפָּה לְבָנָה. אֲנִי וּפ׳ מִהַרְנוּ לִגְמוֹר, כִּי תוֹרֵנוּ הָיָה לָלֶכֶת וְלִשְׁמוֹר אֶת גַּן־הַיָּרָק שֶׁלָּנוּ. לָבַשְׁנוּ מְעִילִים, הִזְדַּיַּנּוּ בְּמַקְלוֹת גְּדוֹלִים וְעָבִים וַנֵּצֵא. בַּחוּץ הָיָה חשֶׁךְ: סוֹף הַחֹדֶשׁ. בָּאנוּ לַגָּן. הָלַכְנוּ אַחַת בַּעֲקֵב הַשְּׁנִיָּה, בְּלִי לִרְאוֹת כִּמְעַט אִשָּׁה אֶת רְעוּתָהּ. סָבַבְנוּ אֶת הַגָּן. הִקְשַׁבְנוּ מְאוֹד לְכָל רִשְׁרוּשׁ קַל שֶׁל עָלֶה. עַצְבֵּי הַשְּׁמִיעָה מְתוּחִים מְאוֹד, גַּם עַצְבֵּי הָרְאִיָּה. פִּתְאוֹם — הָס! אַחַת רוֹמֶזֶת לַשְּׁנִיָּה וּמַקְשִׁיבָה: נִדְמֶה לָנוּ, כִּי שָׁם עַל יַד הַבָּצָל נִרְאֶה בֶּן־אָדָם. מִהַרְנוּ שָׁמָּה כְּשֶׁהַמַּקְלוֹת בְּיָדֵינוּ — מוּכָנוֹת לַכֹּל. וְהִנֵּה לֹא כְלוּם: צֵל הַגָּדֵר הַשָּׁחוֹר הִטְעָה אוֹתָנוּ. שַׁבְנוּ שׁוֹקְטוֹת.

בַּמּוֹשָׁבָה שֶׁקֶט, חָדְלוּ הַמְטַיְּלִים. הִרְגַּשְׁנוּ כִּי עַתָּה זֶה מַתְחִילָה הַשְּׁמִירָה. קַמְנוּ לְהִתְהַלֵּךְ קְצָת, בָּאנוּ עַד הָאֲפוּנָה. פִּתְאוֹם — הָס! דּוֹמֶה, כִּי שׁוֹמְעוֹת אָנוּ רִשְׁרוּשׁ בֵּין הָאֲפוּנָה, וְהִנֵּה גַּם צֵל מִתְנוֹדֵד. רַעַד קַל עוֹבֵר אֶת הַגּוּף. אָנוּ מַחְלִיטוֹת לָגֶשֶׁת, כְּשֶׁיָּדֵינוּ לוֹחֲצוֹת הֵיטֵב אֶת הַמַּקֵּל הֶעָבֶה. צוֹעֲדוֹת אָנוּ בֵּין הָאֲפוּנָה. שִׂמְלוֹתֵינוּ נִרְטָבוֹת מִשֶּׁפַע הַטַּל עַד לִכְאֵב רַגְלַיִם. מְאַיְּמוֹת אָנוּ וְצוֹעֲקוֹת: „מִי שָׁם? מִין הָדָא?״[1] וְאֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה. הִנֵּה קָרַבְנוּ עַד הַמָּקוֹם. צְחוֹק אַדִּיר פָּרַץ מִפִּינוּ: הֲלֹא זֶה עֵץ זַיִת צָעִיר מִתְנוֹדֵד בָּרוּחַ. שַׁבְנוּ. עָלִינוּ קְצָת לְמַעְלָה וַנֵּשֶׁב עַל הַמַּחְצֶלֶת לְיַד חֶלְקַת הָעַגְבָנִיּוֹת; יוֹשְׁבוֹת אָנוּ וְשׁוֹתְקוֹת. הִנֵּה אֲנִי מַקְשִׁיבָה; נִדְמֶה, כִּי הַפַּעַם בֶּאֱמֶת יֶשְׁנוֹ מִי שֶׁהוּא. קַמְנוּ לִרְאוֹת, וְהִנֵּה שׁוֹמְרֵי הַמּוֹשָׁבָה בָּאוּ לְבַקְּרֵנוּ. נָעִים מְאוֹד בַּלַּיְלָה, כְּשֶׁצָּרִיךְ אַתָּה לִהְיוֹת עֵר וְיֵשְׁנָם עוֹד אֲנָשִׁים הָעֵרִים כָּמוֹךָ. שָׁאַלְנוּ אוֹתָם, כַּמָּה הַשָּׁעָה? וְהֵשִׁיבוּ: אַחַת עֶשְׂרֵה. הָהּ! מָה אָרֹךְ הַלַּיְלָה. הַשּׁוֹמְרִים יָשְׁבוּ מְעַט, אַחַר קָמוּ וְהָלְכוּ. הַלַּיְלָה מַתְחִיל לְשַׁעֲמֵם, מִסָּבִיב חשֶׁךְ. יוֹשְׁבוֹת אָנוּ עַל הַמַּחְצֶלֶת וּמִתְכַּוְּצוֹת. כְּבָר חוֹדֵר הַקֹּר וְהַטַּל מִתְרַבֶּה.

פ׳ נִסְמֶכֶת בְּרֹאשָׁהּ עַל בִּרְכַּי וּמִנַמְנֶמֶת קְצָת, וַאֲנִי מַקְשִׁיבָה. וּבְכָל אֲשֶׁר אֲנִי מַקְשִׁיבָה, נִדְמֶה לִי יוֹתֵר, כִּי גַנָּבִים בָּאִים לְגַנֵּנוּ. הִנְנִי מְכַוֶּנֶת אֶת מַבָּטִי לְאוֹתָהּ פִּנָּה שֶׁל חֶלְקַת הַבָּצָל. עוֹבְרִים רְגָעִים. אֵינִי שׁוֹקֶטֶת. מְעִירָה אֲנִי אֶת פ׳: „קוּמִי וְנִסּוֹבֵב — שָׁם לְמַטָּה לֹא שׁוֹקֵט״. סוֹבְבוֹת אָנוּ וְסוֹבְבוֹת — וְאֵין כְּלוּם. כִּמְעַט שֶׁאֲנִי כוֹעֶסֶת: מַדּוּעַ גַּנָּב אֵינוֹ בָא? לֹא, אִי אֶפְשָׁר כָּךְ! אַף כִּי, בֶּאֱמֶת, אֵינִי רוֹצָה שֶׁיָּבוֹאוּ לִגְנוֹב. חוֹזְרוֹת אֲנַחְנוּ וְיוֹשְׁבוֹת עַל הַמַּחְצֶלֶת. הַפַּעַם אֲנִי נִסְמֶכֶת עַל בִּרְכֵּי פ׳ וּמִנַמְנֶמֶת. מִתּוֹךְ תְּנוּמָה

---

1) מי זה?

נִדְמֶה לִי, כִּי לֹא שׁוֹקֶט. אֵינִי שְׁלֵוָה. קָמָה אֲנִי, מַבִּיטָה מִסָּבִיב וּמַקְשִׁיבָה.

— מַה לָּךְ? — שׁוֹאֶלֶת פ׳.

— כָּךְ, נִדְמֶה לִי, כִּי בָאוּ.

קַמְנוּ וְהִתְהַלַּכְנוּ מְעַט סְבִיב הַיְרָקוֹת, וְשׁוּב — לֹא כְלוּם.

הַמִּזְרָח מַתְחִיל מֵאִיר. אָנוּ מַבִּיטוֹת וּמִסְתַּכְּלוֹת, אֵיךְ תָּגִיחַ הַלְּבָנָה, אֲבָל כַּמָּה הִיא אֵינָהּ מְמַהֶרֶת כְּלָל! עָיַפְנוּ לְחַכּוֹת לָהּ. עוֹד רֶגַע... הִנֵּה סוֹף־סוֹף עָלְתָה הַלְּבָנָה. שָׂמַחְנוּ לְצֵאתָהּ. שָׁרוֹת אָנוּ מְעַט שִׁירִים, עֲצוּבִים גַּם שְׂמֵחִים. מִתְעַנְּגוֹת אָנוּ עַל שׁוּרוֹת הַבְּצָלִים, שֶׁעוֹמְדִים כְּאַנְשֵׁי חַיִל מוּכָנִים לְכָל פֻּרְעָנוּת שֶׁתָּבוֹא, וּמִסְתַּכְּלוֹת בַּלְּבָנָה, כְּשֶׁהִיא שָׁטָה בְּמֶרְחֲבֵי הַשָּׁמַיִם וַעֲדַיִן לֹא עָשְׂתָה חֲצִי מַסְלוּלָהּ.

— כַּמָּה הַשָּׁעָה? — פּוֹנָה אַחַת לַשְּׁנִיָּה וְשׁוֹאֶלֶת.

מְשַׁעֲרוֹת אָנוּ, כִּי הַשָּׁעָה — אַרְבַּע. טוֹב לִשְׁכַּב עַכְשָׁיו בַּמִּטָּה לְהִתְכַּסּוֹת בַּשְּׂמִיכָה וְלִישׁוֹן. הָהּ! מָה רוֹצוֹת אָנוּ, כִּי יָאִיר הַבֹּקֶר!

וָרְטְהֵימֶר.

א.

לֹא רָצִינוּ לִהְיוֹת בֵּין מוֹבִילֵי הַמַּשָּׂא וְלֹא רָצִינוּ לָלֶכֶת אֶל כָּל אֲשֶׁר יִשְׁלָחוּנוּ. הוֹדַעְנוּ בְּהֶחְלֵט: רְצוֹנֵנוּ לִהְיוֹת בַּקְּרָב, בְּשׁוּרַת הַלּוֹחֲמִים, וְרַק בִּשְׂדֵה הַמִּלְחָמָה שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הִלָּחֵם נִלָּחֵם בְּעַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַל אַדְמָתָהּ. נִכְבּוֹשׁ צַעַד, צַעַד בְּאַרְצֵנוּ, אֲשֶׁר הֻגְלֵינוּ מִמֶּנָּה בְּחוֹזֶק יָד; נְשַׁחְרֵר אֶת מוֹלַדְתֵּנוּ, אֶת חֲבֵרֵינוּ אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ בָהּ בִּתְנָאֵי קִיּוּם נוֹרָאִים לִשְׁמוֹר עַל הַ„יִּשּׁוּב“. רַעְיוֹן זֶה הָיָה קָרוֹב וּמוּבָן לְכֻלָּנוּ, לְכָל אֵלֶּה שֶׁגֹּרְשׁוּ מִן הָאָרֶץ[1] וְטֻלְטְלוּ אֶל תּוֹךְ לַהַט חַמָּה שֶׁל אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה. זֹאת הָיְתָה מִשְׁאַלְתֵּנוּ, וְאַחֶרֶת לֹא שָׁאַלְנוּ. וּדְבָרִים מְפֹרָשִׁים אֵלֶּה הוֹדַעְנוּ גַּם לַגֶּנֶרָל, אֲשֶׁר נִשְׁלַח אֵלֵינוּ לַאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה מִטַּעַם הַמְּפַקֵּד הָעֶלְיוֹן בְּקָהִירָה לָבוֹא אִתָּנוּ בִּדְבָרִים:

— בַּמִּלְחָמָה וּבַמּוֹלֶדֶת, בְּלִי כָל וִתּוּר!

אֲבָל הַגֶּנֶרָל הָיָה גַּם דִּפְּלוֹמָט; וּבָאֲסֵפָה הַגְּדוֹלָה וְהַמַּכְרַעַת, שֶׁהָיְתָה בָּאֲוִיר הַמַּחֲנִיק שֶׁל אוֹתוֹ הַצְּרִיף, אָמַר לְבְסוֹף כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

— הָעָם הָאַנְגְּלִי מְדַבֵּר עַתָּה מִתּוֹךְ גְּרוֹנִי וְקוֹרֵא אֶל הָעָם הָעִבְרִי לִידִידוּת. יְדִידוּת זוֹ תִּמָּשֵׁךְ בְּוַדַּאי גַּם בַּיָּמִים הַבָּאִים, בְּפַּלֶשְׂתִּינָה הָעִבְרִית. הֲיֵשׁ עִם לְבַבְכֶם לִלְחוֹץ אֶת הַיָּד הַמּוּשְׁטָה לָכֶם אוֹ לִדְחוֹתָהּ?

וְהַגֶּנֶרָל קָם וְאַחֲרָיו כָּל הַפָּמַלְיָה שֶׁלּוֹ. אָז קָפַצְנוּ כֻּלָּנוּ מִמְּקוֹמֵנוּ בְּבֶהָלָה:

— מַה לַּעֲנוֹת?

הָעָם הָאַנְגְּלִי — הָעָם הָעִבְרִי — יְדִידוּת — וְהָעִקָּר, — הַקֶּשֶׁר וְהַיְּדִידוּת יִהְיוּ גַּם לְהַבָּא בְּפַּלֶשְׂתִּינָה הָעִבְרִית. — — —

נִצַּחְנוּ, וְעָנִינוּ כִּי מַסְכִּימִים אָנוּ לַכֹּל, בְּלִי כָל תְּנָאִים.

---

[1] בימי המלחמה, בכסלו תרע״ה.

ב.

עִם עֶרֶב נִתְפַּזְּרוּ צְעִירֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲבוּרוֹת, חֲבוּרוֹת בִּרְחוֹבוֹת אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה וְנָתְנוּ קוֹלָם בְּשִׁירֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכַעֲבוֹר יָמִים אֲחָדִים צָץ מַחֲנֶה חָדָשׁ בִּסְבִיבַת אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה, וּמִתּוֹכוֹ נִשְׁמַע בְּמֶרְחֲבֵי הָאֲוִיר קוֹל פְּקוּדָה, הַנִּתָּן בְּעֹז וּבְדִיּוּק בַּלָּשׁוֹן הָעִבְרִית. עִם כָּל יוֹם נוֹסְפוּ בְּשׁוּרוֹתֵינוּ חֲבֵרִים חֲדָשִׁים, וְרַבִּים בֵּינֵיהֶם מִפּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמֵה,שׁוֹמְרִים".

וּכְבוֹא עִם הַבָּאִים וֶרְטְהֵימֶר הַצָּעִיר בִּלְוָיַת אָבִיו, בָּחוּר מְרֻשָּׁל וְצָנוּם זֶה, מִיָּד הִקִּיפוּהוּ הַחֲבֵרִים וְלִגְלְגוּ עַל פֵּאוֹתָיו הָאֲרֻכּוֹת, עַל תִּלְבָּשְׁתּוֹ וְעַל מִבְנֵה גֵּוּוֹ הֶחָלוּשׁ. אוּלָם הָאָב לֹא הֵסֵב לִבּוֹ לַמַּלְעִיגִים וְשָׁאַל:

— הֵיכָן הַמָּקוֹם, שֶׁבּוֹ נִרְשָׁמִים לַלִּגְיוֹן?

הֵבִיאוּ אוֹתָם אֶל אָהֳלִי, וְהָאָב פָּנָה אֵלַי בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן:

— אֲדוֹנִי, בְּנִי זֶה רוֹצֶה לָלֶכֶת לַמִּלְחָמָה בְּעַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. קָחֵהוּ נָא. הָיִינוּ מִמְּקַבְּלֵי הַ,חֲלוּקָה" בִּירוּשָׁלַיִם, וַאֲנָשִׁים כָּמוֹךְ סוֹבְרִים בְּוַדַּאי, כִּי רַק הַ,חֲלוּקָה" מְנַת חֶלְקֵנוּ וְרַק הִיא יְקָרָה לָנוּ, אֲבָל הַדָּבָר אֵינוֹ כֵּן. בְּנִי יֵלֵךְ בְּשֵׁם ה' לַמִּלְחָמָה וְיִשְׁפֹּךְ אֶת דָּמוֹ, אִם יִהְיֶה צֹרֶךְ בְּכָךְ. וּבָזֶה יוֹכִיחַ, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יְקָרָה לָנוּ לֹא פָּחוֹת מֵאֲשֶׁר לָכֶם.

וּבְהִפָּרְדוֹ חִבֵּק אֶת בְּנוֹ וְהָלַךְ, וְלֹא נָשָׂא עַיִן אֶל אֲשֶׁר מִסָּבִיב.

הַבֵּן נִשְׁאַר עִמָּנוּ, וּמִיָּד הִתְאַמֵּץ בְּכָל כּוֹחוֹ לְהֵרָאוֹת כְּחַיָּל טוֹב. אוּלָם הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לַעֲבוֹדָה הָיוּ קָשִׁים לוֹ. הָרַשְׁלָנוּת וְהַחֻלְשָׁה הָיוּ בְּעוֹכְרָיו.

ג.

כַּעֲבוֹר יָמִים אֲחָדִים נִמְצָא לִגְיוֹנֵנוּ[1] בַּחֲזִית הַגַּלִּיפּוֹלִית. זֶה אַחַר זֶה אָבְדוּ לָנוּ חֲבֵרִים: נֶהֶרְגוּ, נִפְצְעוּ אוֹ חָלוּ. לְיַד אַנְשֵׁי הַיִל, אַמִּיצֵי לֵב נִגְלוּ גַּם חֲבֵרִים רַכֵּי לֵב. הַנְהָגָתוֹ שֶׁל וֶרְטְהֵימֶר הָיְתָה מוּזָרָה קְצָת. קָשֶׁה הָיָה לַהֲבִינוֹ, הֶחָזָק הוּא בְּרוּחוֹ אוֹ רָפֶה. אִם הוּטַל עָלָיו, עַל פִּי הַתּוֹר, לְמַלֵּא תַּפְקִיד מְסֻכָּן, הָיָה עוֹשֶׂה זֹאת בְּלִי שְׁאוֹן עֲלִיזִים, כַּאֲשֶׁר נָהֲגוּ הַמִּתְיַמְּרִים בִּגְבוּרָה, וְגַם לֹא הָיָה נִכְאָם. הָלַךְ תָּמִיד בְּדֻמָּה, שָׁקוּעַ וּמְרֻכָּז בְּמַחֲשָׁבָה. נִדְמֶה הָיָה, כִּי הוּא עַצְמוֹ לֹא בֵּרֵר עוֹד לְעַצְמוֹ: אִם לִפְחוֹד וְאִם לַחְדּוֹל. רַק לְבַסּוֹף נִתְבָּרֵר הַדָּבָר. הָיָה יוֹם יוּנִי מֵהַיָּפִים בְּיוֹתֵר.

1) שְׁמוֹ הָיָה: גְּדוּד נַהֲגֵי־הַפְּרָדוֹת הַצִּיּוֹנִי (Zion Mule Corps).

הָאָרֶץ הָיְתָה עֲטוּפָה יְרַקְרַק דְּשָׁאִים, הַשֶּׁמֶשׁ לִטְּפָה אֶת הָאֲדָמָה בְּקַרְנֶיהָ הַחֲמִימוֹת. וּבְנֵי הָאָדָם עָרְכוּ קְרָב קָשֶׁה מְאוֹד בִּשְׂדוֹת גָּלִפּוֹלִי. נִדְמָה לָנוּ, כִּי לָאֲנָשִׁים הַנִּמְצָאִים בַּחֲפִירוֹת הַהֲגָנָּה הַקְּדוּמוֹת אֲשֶׁר בְּקַו הָאֵשׁ יֵשׁ צֹרֶךְ, כִּי יַמְצִיאוּ לָהֶם מַהֵר צָרְכֵי מִלְחָמָה. זוּג פְּרָדוֹת טְעוּנוֹת נֶשֶׁק עָמְדוּ מוּכָנוֹת לָנוּ, אֲבָל לֹא הָיָה מִי שֶׁיִּנְהָגֵן עַל מוּת. דָּרוּשׁ הָיָה לִמְצוֹא בֶּן חַיִל, אֲשֶׁר יְחָרֵף אֶת נַפְשׁוֹ לִנְהוֹג אֶת הַפְּרָדוֹת עַל פְּנֵי הַכִּכָּר הַמּוֹלִיכָה אֶל חֲפִירוֹת הַהֲגָנָּה. הַכִּכָּר הָיְתָה גְּלוּיָה לְעֵין הָאוֹיֵב, וְהוּא הִמְטִיר עָלֶיהָ אֵשׁ אֲיֻמָּה כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן. הָעֲבָרָה עַל פְּנֵי הַכִּכָּר הָיְתָה כִּמְעַט הֲלִיכָה וַדָּאִית לִקְרַאת הַמָּוֶת.

– בְּנֵי חַיִל! – קָרָא שַׂר הַגְּדוּד לַחַיָּלִים – נָחוּץ מְאוֹד לְהַמְצִיא צָרְכֵי מִלְחָמָה אֶל הַקַּו; מִי יָשִׂים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לִנְהוֹג אֶת הַפְּרָדוֹת?

אַנְגְּלִים, הוֹדִים וִיהוּדִים עָמְדוּ וְהִסְּסוּ. הַשֶּׁמֶשׁ הַחֲבִיבָה שָׁלְחָה לְכָל אֶחָד מִבִּרְכַּת הוֹדָהּ וּמִקֶּסֶם הַיָּמִים הַבָּאִים, וּמֵהַכִּכָּר הַמְכֻסָּה גְּוִיּוֹת אָדָם וְנִבְלוֹת בְּהֵמָה נָדַף רֵיחַ הַמָּוֶת.

וְלֹא נִמְצָא אִישׁ, אֲשֶׁר יָשִׂים נַפְשׁוֹ בְּכַף.

שַׂר הַגְּדוּד הֵעִיף עַיִן הוֹדֶרֶת עַל פְּנֵי הַחַיָּלִים וְחָזַר עַל דְּבָרָיו בְּעֹוז:

– אֶת צָרְכֵי הַמִּלְחָמָה מֻכְרָחִים לְהַמְצִיא. וְאִם לֹא–וְאָבְדוּ הָאֲנָשִׁים בַּחֲפִירוֹתֵיהֶם... יֵצֵא נָא אֵלַי הָאַמִּיץ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם!

וּבְעוֹד כָּל הָעוֹמְדִים מַמְשִׁיכִים לְהַסֵּס מִבְּלִי דַעַת מַה לְּהַחְלִיט, יָצָא וֶרְטְהֵימֶר מִבֵּין הַשּׁוּרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת. הוּא יָצָא כִּנְכְלָם. דּוֹמֶה הָיָה, כִּי בּוֹשׁ הוּא לְהָסֵב אֵלָיו עֵינֵי רַבִּים, אֲבָל הוּא קָרַב אֶל שַׂר הַגְּדוּד וְאָמַר:

– הִנְנִי שְׁלָחֵנִי!

וְכַאֲשֶׁר נִרְאָה וֶרְטְהֵימֶר עִם פְּרָדוֹתָיו עַל הַכִּכָּר, הוֹסִיף הָאוֹיֵב לִירוֹת בְּאֵשׁ חֲזָקָה. הַפְּצָצוֹת נָפְלוּ תְּכוּפוֹת וְהִתְפּוֹצְצוּ בְּרַעַם וּבְרַעַשׁ אַדִּיר. רְסִיסֵי הַפְּצָצוֹת, הָאֲבָנִים, עֲפַר הָאֲדָמָה – כָּל אֵלֶּה הִתְאַבְּכוּ בֶּעָשָׁן בִּילֶלֶת רַעַשׁ, הִצְרִיחוּ וְנָדַמּוּ. עָשָׁן שָׁחוֹר וְכָבֵד עָלָה בְּעַמּוּדָיו עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, הָלַךְ וְנָמוֹג לְאִטּוֹ וְיָרַד לְתוֹךְ רֵיאוֹת הָאָדָם וְהַרְעִילָן. הַפְּרָדוֹת הִזְקִיפוּ גֵו וְלֹא אָבוּ לָלֶכֶת. אֲבָל הַיָּד הַשּׁוֹקְטָה וְהַבְּטוּחָה שֶׁל וֶרְטְהֵימֶר אָחֲזָה בָּהֶן וּמַשְׁכָתַן קָדִימָה. הוּא הָלַךְ בִּמְנוּחַת נֶפֶשׁ, כְּאִלּוּ לֹא קָרָה דָבָר מִסָּבִיב. מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַכִּכָּר הִבִּיטוּ אֵלָיו הַחַיָּלִים מִתּוֹךְ עֲצִירַת הַנְּשִׁימָה, בְּדוּבְבָם בְּלַחַשׁ: בֶּן־חַיִל, בֶּן־חַיִל!

עוד צְעָדִים אֲחֵרִים, וּוֶרְטְהֵימֶר יִמְצָא מִסְתּוֹר בַּחֲפִירוֹת וְיַגִּיעַ אֶל מַטְּרָתוֹ, אֲבָל הִנֵּה פִּתְאוֹם הִתְנוֹדֵד, הִתְאַמֵּץ וְצָעַד עוֹד צַעַד אֶחָד — וַיִּצְנַח.

יָדַיִם חֲבִיבוֹת הוּשְׁטוּ לוֹ מִתּוֹךְ הַחֲפִירוֹת, אָחֲזוּ בוֹ וְהִכְנִיסוּהוּ פְּנִימָה, וְאֶת הַפְּרָדוֹת וְאֶת כְּלֵי הַנֶּשֶׁק מָשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶן. הַכֹּל הִגִּיעַ לַמּוֹעֵד, אֲבָל וֶרְטְהֵימֶר הִרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּרַע. לָעֶרֶב כְּבָר לֹא הָיְתָה תִקְוָה לְחַיָּיו, וְהוּא בְּכָל זֹאת שָׁמַר עַל רוּחוֹ הַשּׁוֹקְטָה. וּבְהִפָּרְדוֹ מִמֶּנִּי, לִפְנֵי הִפְלִיגוּ בָּאֳנִיַּת הַחוֹלִים, אָמַר לִי בְּקוֹלוֹ הָרַךְ כְּמִתְחַטֵּא לְפָנָי: „אֲדוֹנִי, עַתָּה לֹא אֵדַע עוֹד פַּחַד". וְלֹא יָסַף. אֵין זֹאת כִּי קָשֶׁה הָיָה עָלָיו הַדִּבּוּר. עָבַר שָׁבוּעַ, וּמֵאֲלֶכְּסַנְדְרִיָּה הוֹדִיעוּנוּ, כִּי וֶרְטְהֵימֶר מֵת.

תרע"ה.

בגדוד נהגי־הפרדות הציוני.

א.

גליפולי, 1915 $16/_5$, שתים עשרה וחצי בצהרים.

בא רופא־הבהמות, דן את סוסו הפצוע של מ. למיתה. אחרי ארוחת־הצהרים יחפרו בור ויירו בסוס.

את פ. החזקתי קשור לעץ רק כעשרה רגעים, מפני שצריך היה לשלחו אל העמדה. עכשיו עומד קשור ס. אותו ואת א. אחזיק שעה. הם עזבו את הפרדות כהפקר בשדה.

ושר־הגדוד הביע לי שוב את אי־רצונו, על אשר אינני מסתתר בשעת תעופת הפצצות. מה הוא רוצה? כי אזחל עם כל יריה אל תחת הפרדה?

ר. הכה אתמול חיל אחד, על אשר בעמוד זה בתפלה לא נענה תכף לפקודה. הדבר הרגיז רבים מאתנו. רגש האיבה לר. הולך וגדל.

נגש הסניטר ג. הוא קובל שהסניטר־הקורפורל ש. התאונן עליו לפני שר הגדוד, ולא לפני הרופא או לפני, כאשר צריך היה לעשות. השר צוה להביא לפניו את ג. והכהו במקל (ג. הראה לי את עקבות המכות הנאמנות). ג. מבקש, כי אנכי אשפיע על הקורפורל ש., שלהבא לא יגיש כל דבר לפני האנגלים, כי אם יגמור את הענינים בינינו לבין עצמנו.

$17/_5$, שלש וחצי אחרי הצהרים.

האנציהדנט, באמת, התחיל כבר מאתמול. שר־הגדוד מצא שני שליפים (שקים קטנים למספוא) שלא במקומם ובגלל זה דבר אתי קשות, שאני איני משגיח על הסדר, ושהוא, שר־הגדוד, צריך לפיכך לשים לב לכל פרט ופרט, ושבאפן כזה לא יהיה אצלנו כל סדר, ואנו נהיה אנוסים לשוב לאלכסנדריה בבשת וגם בחרפה וגו' וגו'. משפט אחד לא תרגם לי ג. אתמול. אף על פי כן, גם במה שתרגם לי מן הנאמר היה די שאהנה. אמרתי לג.: „נגד־נא לקולונל, לבל ידבר אתי כך. האיומים יכולים רק להגדיל את הענתי. אני רגיל שלא להמתין עד שתגענה אלי הסכנות ואי־הנעימיות, כי אם להקדים ולצאת לקראתן. חושב אני לכלימה לשוב לאלכסנדריה לפני גמר המלחמה; ואולם אם יתהילו לאים עלי בזה, אז אני דרוש אדרוש את השיבה המכלימה הזאת."

ג. לא מסר לשר־הגדוד את דברי, ובמקום זה מסר לי היום את הַפְּנָיָה האחרונה של דברי הקולונל אתמול. הִלָּה, בהפנותו את ערפו ללכת, הפליט: „אם כן, בעד מה הוא מקבל משכֹּרת, אם איננו רוצה לעבוד“. כשמעי זאת אמרתי; „יגיד לקולונל, שבאתי הֵנה לא לשם משכֹּרת, אך מבין אני כי לָאַנְגְלִים אין זה נוגע. הם רואים את הענין (או עלולים לראותו) מנקודת השקפת תועלתם. ומנקודת השקפה זו מוצא הקולונל (בא־כח האנגלים בַּנִּדון שלפנינו), כי איני שָׁוֶה את המשכֹּרת שאני מקבל... מזה יש להסיק מַסְקָנָה, ואני מסיק אותה: „עלי ללכת, איני יכול להשאר“. באנו לשר־הגדוד. ג. מסר לו את דבריִ. הקולונל אמר בכעס: „יכול הוא לְהִכּוֹן לדרך מיד, הוא נוסע לאלכסנדריה“. צוה להביא לו נְיָר וישב לכתוב את הָרַפּוֹרט. עם זה שאל: אם כן, הוא בעצמו מגיש את בקשת התפטרותו?“ והדגיש את המלה „בעצמו“. עניתי: „כן, בעצמי. אבל אני חושב את עצמי אנוס לזה, וסבות התפטרותי אבאר בְּרַפּוֹרט לפקידות העליונה“. פניתי והלכתי לסדר את חפצי לדרך. אַגַּב־הליכה מסרתי את צו שר הגדוד לחבוש פְּרָדוֹת למשא־הֶחָפֵצִי.

ג.

הידיעה על דבר נסיעתי התפשטה כרגע בכל המחנה. נשמעו קריאות: „הסֶרְגֶ'נְטִים והַקוֹרְפּוֹרָלִים לאהל־הקפיטן“... „לא, כל הַחַיָּלִים לאהל־הקפיטן!“... לא עברו חמשה רגעים ואהלי הַקְּ‍ שלשלת חַיָּלִים; מרגע לרגע הלכו ובאו חדשים, באו מכל עבר, באו במרוצה; באו הַסּוָּסִים, המבשלים, המשגיחים, אנשי־המשמרות... הכֹּל עזבו את עבודתם. נשמעו קריאות: „כֻּלָּנוּ נלך! איננו רוצים להשאר פה בלי הקפיטן שלנו!... אין לו רשות לנסוע לבדו!... יחד נשבענו לעבוד תחת פקודתו“... ובאותה שעה דבר שר־הגדוד לג.: „סבורָני, הוא יוכל לבוא במקומו של טרומפֶּלדור. הוא אדם רציני, חיובי“... ג. ענה: „לא, לא אוכל. לא איש־מלחמה אני ובענינים אלה לא אבין דבר“. שר־הגדוד אמר: „אין צֹרך כלל לדעת דברי־מלחמה. העקר — המשק, ואת זה יוכל הוא, ג., לסדר, באשר יודע הוא אנגלית“. „אבל אין אני בַּר־סְמָכָא בעיני החַיָּלִים... הם לא יִשְׁמעו לי... לא, לא אוכל לבוא במקום הקפיטן טרומפלדור“. ואחר כך: „יסלח, על אשר ארהיב בנפשי עֹז לְיָעֵץ לו. יעשה הכֹּל, בכדי להשאיר את הקפיטן על כנו, כי בלעדי הקפיטן, חושש אני, לא יצאו האנשים לִפְעֻלָּם... יהיו אי־סדרים...“ מה השפיע על הקולונל — לא אדע. אפשר, הפחד מפני הפרעת הסדר, מפני מרד בגדוד; אפשר הפחד, מפני הרפורט שלי; ואולי עוד דבר־מה. איך שהוא, הקולונל שלח מיד את ג. לקרוא אותי אליו. וכשבאתי. החל לבקש סליחה ולבאר, איך התגלגלו הדברים. „אני כועס רק למשך חמשה רגעים, ואחר כך אני, כְּרָגִיל, נִחָם על מעשי. לא חפצתי ולא עלה על דעתי להעליבו. אֲמָרִים כאלה מצויים בצבא האנגלי. אני מדבר כך לעתים קרובות עם האופיצירים הסרים למשמעתי. וגם לי אמרו לא פעם, שיקחו ממני את כהונתי... לא נתכונתי להעליבו. אוהב אני אותו ומכבדהו. אני מְרֻצֶּה מאוד בעבודתו, אף על פי שלפי דעתי הוא לפעמים רך יותר מדאי בְּיַחְסוֹ לחילים. בכלל, אנשים חיוביים כמוהו אין הרבה. אני מבקש אותו להשאר ולשכוח מה שקרה. מובן, שדבר כזה לא יִשָּׁנֶה. אופיציר אנגלי, כרגיל, יבחר בְּמָוֶת מעזוב את משרתו בשעת מלחמה“. אני עניתי: שכאופיציר יהודי ורוסי טוב לי המות בידי עצמי מעזוב את מקום הסכנה, אבל לא את מקום העֶלְבּוֹנוֹת. איני רַשַּׁאי להרשות להשפיל את ערכי וכבודי (הַיְנוּ כבוד־הגדוד וכבוד־ישראל). הוא התחיל שוב להצהיר, שמעולם לא חשב לפגוע בכבודי, שהוא גם מְרֻצֶּה בגדוד, שאיני רַשַּׁאי לעזוב את הגדוד, שאני בגדוד הכֹּל (שהוא רק המשגיח הראשי. לחץ את ידי והצטחק בפנים

מסבירות: „נשכח הכּל! לא נקום ולא נטור!״ קשה היה לי להשלים, אך לבלי השלים גם כן לא הָיָה קל. לא כל כך קל לעזוב את שדה־הקרב בשעת־חירום... הסכמתי להשאר...

ג.

שבתי אל אהלי, והנה שם מסדרות שתי הפלוגות, מוכנות ללכת אחרי אל האניה... מסרתי להם את שיחתי עם שר הגדוד... ושוב נשמעו צעקות: „הוא מהר להתפּיֵס!... העליבו את כל הגדוד... אנו לא נסלח. נסע לאלכסנדריה... יתנו עֲרֻבּוֹת, שדברים כאלה לא יקרו שוב״... שעה שלמה שוחחתי עם האנשים והרגעתים... לא אדע, מה בעקר עורר אותם: אם תוחלתם מהאנגלים אשר נכזבה ואמונתם באנגלים אשר אבדה; אם צער העלבונות וההכאות אשר נשאו וסבלו; או התשוקה להמלט לאלכסנדריה מאימת המלחמה... דומני, גם זה וגם זה וגם זה, הכּל לפי טיב האיש (שונים הם אצלנו, מכל המינים). לבסוף הֶעֱמדו שתי דרישות: א) שהאופיצירים הצעירים האנגלים בגדודנו יִשמעו לי במעשה; ב) שיושם קץ להכאות.

בנוגע לדרישה הראשונה הסברתי להם, שזהו כמעט דבר בלתי אפשרִי, מאחר שאני איני יודע אנגלית, והאופיצירים נמצאים תמיד במעמד שר הגדוד ולו הם נשמעים... ואשר לְהכאות מצד האופיצירים האנגלים, הרי בהן אשמים במדה ידועה הַלָּלוּ עצמם: בהיותנו עדין באניה כבר הגישו כעשרה חילים מסירה בכתב לאופיצירים האנגלים הצעירים, שבה התלוננו על היחס הבלתי צודק אליהם מצד הראשים היהודים, הדורשים מהם עבודה מרֻבָּה. הם בקשו אפוא חָסות וצדק תחת כנפי האופיצירים האנגלים מפני „רדיפות״ היהודים!... ומפני מה חזרו „הם״ להכות, אחרי שמְּהָאתי התקיפה באלכסנדריה הועילה לזמן־מה, כי בצוות האופיציר היהודי דבר־מה, מתחיל מיד החיל היהודי לעמוד על המֶקח; „עדין לא אכלתי, עדין לא ישנתי כַּיי, עיֵף אני, חולה אני״... ואך יופיע האופיצר האנגלי ושוטו בידו, מיד הכּל נעשה ואין פוצה פה. ואיך אוכל לדרוש שוב בכל תֹּקֶף את הפסקת ההכאות, אם האנגלים יענו (או יכולים לענות), שבלעדי מכות לא יִשמעו לנו... ובכן אם עומדים אתם על הדרישה השניה, התחילו קֹדֶם לְצַיּת לנו מהר ובלי דבורים יתֵרים. כאשר אתם מציתים לאופיצירים האנגלים בעלי השוט... מר היה לי להגיד כל זאת, מר היה להם לשמוע, אבל צדקתי היתה ברורה. הכּל נתפזרו.

תרע״ה.

בְּכָל נַפְשְׁךָ.

א.

בִּכְנֵסִיַּת הַשָּׁלוֹם תִּשְׁלַט בְּוַדַּאי שְׁאִיפָה לְסַפֵּק אֶת דְּרִישׁוֹת הָעַמִּים הַקְּטַנִּים, שֶׁהִבִּיעוּ אֶת רְצוֹן־חַיֵּיהֶם לְהִתְקַיֵּם. וְעַתָּה, נְגַלֶּה גַּם אָנוּ לִפְנֵי הָעוֹלָם אֶת רְצוֹנֵנוּ — לִחְיוֹת. עִם הַשָּׁלוֹם הִנֵּנוּ; עִמָּנוּ חֵרוּת עַל דִּגְלוֹ: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכוֹחַ, כִּי אִם בְּרוּחַ; אֲבָל אָנוּ כַּיּוֹם רוֹצִים לְהוֹכִיחַ, כִּי אֵין הִתְאַמְּצוּת אֲשֶׁר תְּכַבֵּד כָּמֹנוּ בִּשְׁעַת הַגְּאוּלָּה! בְּרֶגַע זֶה צְרִיכִים אָנוּ לְהִתְמַסֵּר לִיצִירַת צָבָא עִבְרִי, מִשּׁוּם שֶׁתְּעוּדַת חַיִּים לָנוּ

הַדָּבָר הַזֶּה. בְּשָׁעָה שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָה לַהֲרֵיגָה אָמַר: „כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל פָּסוּק זֶה: „וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — וַאֲפִילוּ נוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתְךָ; אָמַרְתִּי: מָתַי יָבוֹא לְיָדִי וַאֲקַיְּמֶנּוּ!" וְהִנֵּה בָּא עַתָּה הָרֶגַע לַצִּיּוֹנוּת וּלְכָל הָעָם לְקַיֵּם „וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאוֹדֶךָ" מַמָּשׁ!

בְּמִלְחֶמֶת עַמִּים זוּ הִתְגַּלָּה הָעָם הָעִבְרִי בְּכָל אַפְסֵי‑ת כּוֹחוֹתָיו: דָּמוֹ נִשְׁפַּךְ בְּכָל הַחֲזִיתוֹת — אַךְ אֵין זֶה דָּמוֹ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם דָּמָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם כְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה — נִשְׁפּוֹךְ אֶת דָּמֵינוּ תַּחַת דֶּגֶל אֶחָד, דֶּגֶל עַמֵּנוּ, וּבְעַד אַרְצֵנוּ.

תְּנוּעָתֵנוּ צְרִיכָה לְהִתְפַּשֵּׁט בְּכָל תְּפוּצוֹת הַגּוֹלָה. עָלֵינוּ לְהַגְבִּיר אֶת הַתְּנוּעָה הָאַקְטִיבִּסְטִית, לְעוֹרֵר תְּנוּעָה בְּקֶרֶב אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַיְהוּדִים שֶׁבְּכָל מַחֲנוֹת הָ„הַסְכָּמָה", כִּי יִדְרְשׁוּ שֶׁיִּתְּנוּם לַעֲבוֹר אֵלֵינוּ. יָדַעְתִּי שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ יֶשְׁנָם כּוֹחוֹת לְאֻמִּיִּים גְּדוֹלִים יוֹתֵר מִכּוֹחוֹתֵינוּ פֹּה בָּאָרֶץ. אֲבָל זְכוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא, שֶׁכָּאן נִצְטַבְּרוּ אֲנָשִׁים הָעוֹבְדִים עֲבוֹדָה לְאֻמִּית תְּמִידִית, אֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁאֵלוֹת חַיֵּיהֶם שֶׁלָּהֶם קְשׁוּרוֹת בִּשְׁאֵלוֹת תְּחִיַּת עַמָּם, וְהֵם יֵדְעוּ לְהַרְחִיב וּלְהַעֲמִיק אֶת הַתְּנוּעָה.

ב.

עַתָּה כָּל מַחְשְׁבוֹתֵינוּ לַגְּדוּד. בְּרֶגַע זֶה נַעֲשָׂה הוּא לְמֶרְכַּז חַיֵּינוּ. אוּלָם יַחַד עִם זֶה רוֹצִים אָנוּ לְחַזֵּק וּלְחַדֵּשׁ גַּם אֶת תְּנוּעַת הָעֲבוֹדָה. עִם יְצִירַת הַמַּחֲנֶה הָעִבְרִי הַלּוֹחֵם, יִוָּצֵר גַּם מַחֲנֶה עִבְרִי עוֹבֵד. הָא בְּהָא תַּלְיָא. אֲנַחְנוּ שׁוֹאֲפִים, שֶׁהַמַּחֲנֶה הַגָּדוֹל שֶׁל הַפּוֹעֲלִים, הַהוֹלֵךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵנוּ הַנִּלְחָם, יִהְיֶה אַף הוּא עִבְרִי. אַחֲרֵי הַקְּרִיאָה לַעֲלוֹת וּלְהִתְנַדֵּב לַצָּבָא, תֵּצֵא מֵאִתָּנוּ הַקְּרִיאָה — לַעֲלוֹת וְלֶאֱחוֹז בַּפַּטִּישׁ וּבַמַּעְדֵּר, לִסְלוֹל אֶת הַדְּרָכִים וּלְעַבֵּד אֶת הַקַּרְקָעוֹת, בֵּין אֵלֶּה שֶׁהֵם כְּבָר כַּיּוֹם בִּידֵי הַיְהוּדִים וּבֵין אוֹתָם קַרְקְעוֹת הַמֶּמְשָׁלָה הַשּׁוֹמֵמִים, שֶׁאֶת זְכוּתֵנוּ הַהִסְטוֹרִית עֲלֵיהֶם צְרִיכִים אָנוּ לְבַצֵּעַ — עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה.

גַּם גִּלּוּיֵי עֲבוֹדָתֵנוּ מִכְּבָר יִשָּׁאֲרוּ בְּעֵינָם; וְאַל יָבוֹאוּ הַמִּתְנַגְּדִים לְהָטִיל עָלֵינוּ אֶת פַּחַד הַחֻרְבָּן אֲשֶׁר נִגְרוֹם לָאָרֶץ. יֵשׁ עוֹד דֵּי כּוֹחוֹת בָּאָרֶץ לְמַלֵּא אֶת הַמְּקוֹמוֹת, אֲשֶׁר יִתְרוֹקְנוּ מֵעוֹבְדֵיהֶם בְּצֵאתֵנוּ לַגְּדוּד. עָלֵינוּ לִקְרוֹא לַעֲבוֹדָה אֶת כָּל אֵלֶּה מִבְּנֵי יָפוֹ וִירוּשָׁלַיִם, הָרְחוֹקִים לְעֵת־עַתָּה מֵאִתָּנוּ. עָלֵינוּ לִדְרוֹשׁ, כִּי יִפָּתְחוּ שַׁעֲרֵי הָאָרֶץ לִפְנֵי מְגוֹרְשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְלִפְנֵי עוֹלֵי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיָּם.

תרע"ח.

בין חיוב לשלילה.

א.

הוא דבר מתוך כעס:

— אזנינו שומעות רמזי מתיקה של שליטים. מה לא מדברים שליטים, כשהם רואים צורך באיזה דבר מאיזה צד שהוא? כך הוא דרך השלטון: להריץ טילגרמות, לקשר קשרים, לסדר ידיעה בפרסה. אבל כשהענין מגיע לידי מעשה, מה אומר אז הפקיד המוציא לפעל? „אין משגיחים בבת־קול של עתונות. מה אתם רוצים? זה וזה? אבל הרי זה וזה עומדים כנגד רצון זה, ועם מי עלי להתחשב?"

גאולת הארץ מן העזובה והמות על ידי תוספת התישבות של הרבה בני אדם חיים — זהו השחרור האמתי. ואם אנו שואפים שיעלה השחרור הזה בחלקנו, ודאי שאנו כלנו צריכים להיות ללגיונירים. רצוני לאמור: בשביל השחרור הזה ודאי שצריך לסדר מחנות של עובדים.

— אבל אני אינני מבין! — נכנסתי לתוך דבריו — כלום גם בארץ ישראל לא הא בהא תליא? ובלי גאולה צבאית קודמת, כלום יכולה להתחיל ההתישבות?

— להתחיל? ההתישבות? — חזר הוא על מלותי האחרונות, — אמת, לגאולה ישובית שלמה הארץ עודה צופה ומחכה. אבל ההתישבות התחילה עוד מלפני ההדיפה הצבאית. במדה זעומה, בקלקולים ובלקויים — כדרכנו — אבל התחלנו. השאלה לעתיד היא רק, כיצד להגביר את הטמפו של ההמשך. ואלף צעירים בעבודת ישובנו עכשיו, בעבודה ממש, אינה כלל וכלל כמות מבטלת, שנוכל לותר עליה על נקלה. עד שנתכנסו אלה, שהלכו, — אוי, אוי, כמה פגעים וכמה יסורים צללו בתהום הצער. מתוך עשרות אלפים עוברים־חולפים הונפו אלה. הם כל רכושנו בארץ, כל רכושנו בעין. ועד שיתכנסו אלף אחרים במקומם, במקום אלה שהלכו, אלף, לכל הפחות, כמותם — מי יודע אם לא תעבורנה הרבה שנים גם בטמפו המהיר, המקוה, כשתבוא שעתו.

ב.

— ועוד — המשיך בראותו אותי מחריש — זה הדבר, שכוח החרב שלנו ודאי שאינו נכנס ושאינו יכול להכנס בחשבונותיה של הממלכה הגדולה הכובשת. האינרגיה הלאמית העצורה במתנדב שלנו אינה ענין ואינה יכולה להיות ענין לקומבינציות של הכובשים.

— אם כן הלגיונר שלנו הוא קטני ביותר, — עמדתי על מחשבתו של הדובר.

— טרגי — ודאי. המתנדב שלנו לא פסק לשאול את עצמו: הצריך הוא, הכשאי הוא? אלפי עלוקות מצצו את דמו, והוא הלך. כי אמר: אתנסה בנסיון חדש, אהיה איש צבא בגדוד יהודי, אשר בדמי את זכותנו על הארץ; כי שמע: כך דורשת הקומבינציה הפוליטית, על ידי כך תנתן לנו ארץ ישראל. וכלום לא ידע, כי עבודת האדמה ומלאכות היד יורדות לעולם תחלה וזכות הסוף היא רק להגן עליהן? במצבנו, לפיכך, ההשתתפות הצבאית, אינה מעלה ואינה מורידה. מעשי נסים אינם. נסים לא יתרחשו. עד כמה שארץ ישראל בתקף תנאי הממש תפתח לפנינו, להתישבותנו, יקום הדבר ויהיה, אף לולא קם מתוכנו נושא חרב אחד.

...לא! — הוסיף אחרי דממה ארכה — פוליטיקה רק אחת לנו: חברות לאמיות לקנית קרקעות ולבנית בתי מלאכה וסדור גודדים־פועלים בהם. ולעת־עתה, עד שנוכל לעשות זאת, שמירה על שרידינו הםלשים ודמנו המועט, שלא יתבזבז לצחצוח כםתורים באהלי הצבא.

המחיבים והשוללים.

א.

וההתנדבות באה כְּסופה. וכבר נוכחו בקבוצה, כי לא „הר־הרים" היא, וכי גם הדבקים יתפלגו. גרשון ויעקב התנגדו בְּפרינצים; הראשון קָנה את התנועה בשם „בגידה בדגל העבודה". השני — „התכחשות לָאֱנושיות". שניהם הודיעו, כי ישָארו וגם ישפיעו על שאָר החברים לבל יַהַרסו את הקבוצה. יחזקאל — אתו כבר אי אפשר היה לדבר. הוא צעק בקולי קולות, שכל מי שאינו מתנדב „על קדוש השם" ולשחרורה של המולדת, הרי אינו לא אדם ולא יהודי, אלא סמרטוט, פחדן, דֵיקַנוג, „בחור־ישיבה" וכו', וכו'... ואחרי וִכּוחים אחדים סוערים ביותר, קשתה עליו העבודה ומציאותו בקבוצה, ויעזוב ויסע ליפו. שם נשאר עד הגיוס. ודָן נסע אתו, אָחוּז תשוקה חולָנית, „לראות". אז, בנן, באמרו לבתיה: „אני מתנדב", לא אמר זאת בהחלטה גמורה; אדרבא, הפקפוקים גברו אחר כך. „נעבוד בשקט", חשב: „לא לנו כל זה: פוליטיקה, רעש־מלחמה". אך כשהיה עם יחזקאל בְּיָפו וירא בעיניו את הצעירים הטובים, הנוהרים ונוהרים לקראת המָות, נתק בלבו דבר־מה וַיִרגש פתאום בעליל, כי לא יוכל להשאר ומה גם לעבוד בשקט... „הָאֲשים סביבי קֶנֶג של מלים יפות ואולי גם צודקות, ואֶחלץ מהסכנה?" — גער בו בעצמו. ולמען טַהֵר את המעשה הזה, ההכרחי, אשר לא יוכל לבלי עשותו, החל דן לַהֲזות, וְהֲזָיותיו לא ידעו חֵקֶר: „הנה הם משחררים את הגליל... מכריזים בירושלים אוטונומְיָה ארץ ישראלית ושלטון העובדים בארץ... ולקול קריאתם נוהרים בְּחוּרי ישראל, מי באֵת ומי בשֵלח, מכל קצוֵי עולם. הנה קריאת הדרור מירושלים מגיעה לכל הגויים, מְזַעְזְעָתָם ומונַעְתָּם משפוך עוד דם אחים... ואולי — אלה הם חֶבלי המשיח...

ב.

ובאותה תקופה, מיד אחרי שובו מִיָפו, התקרב מאוד ליעקב והשתאָה בנפשו, איך זה לא הכיר אותו קֹדם לכן... רק עכשיו גלה בצמחוני הזה, השתקן, אשר עיניו הַשקְדִיות מביעות תמיד עצב וָרֹך — רֵעַ ומבין... אפס לדעותיו של יעקב, אשר לא ידעו פשרות, קשה היה להסכים. עליו לא השפיעו כל המטרות הנעלות והנשגבות, שהיה דן מתאר לפניו... בעצב ובעקשנות היה אומר יעקב לדן: „לא בשביל זה אתה מתנדב... הלא מבין אני אותך"... ובדברו היה פותח את עיניו הנפלאות ומביט לתוך נפשו של דן: עשה, דן, את הדבר אשר אתה עושה בחייך לשם הדבר עצמו, ולא לְשם איזו מטרה נשגבה! למה ה„מטרות" האלה? נפשו של היהודי אינה שואפת לגדולות... היא מְחַממת מתוך, תמיד מחממת ומאירה, ובשבילה — הכל קדש, ואין חל! וזה אולי סוד הָאופְטימיות שלנו הנצחית... לא, לא, אני אשָאֵר, אני לא אחלל את המציאות; היא קדושה בעיני מכל קדשי קָדָשיך המְפשטים.

שתקו רגע, ודן חשב: „כן... כן... הן אני יודע את כל זה. ובכל זאת...

מקסם ההתעוררות.

א.

וזהי התנדבות הפועל: בקשר אמיץ עם העבודה ועם התנועה הלאֻמית הכללית. עצם הַשָלת תקוות במלחמה היתה בשבילי בושה וקלות דעת. אִלו היו שואלים אותי, אם רוצה אני במלחמה

זו. על מנת לקבל בשכרה את ארץ ישראל, — לרֶשַׁע זה לא הייתי מסגל אפילו בשביל תקוות עתידנו. וגם עכשיו, אחרי כל מה שעבר, אין בעיני הדבר, שאנו נקבל את ארץ ישראל בזכות המלחמה — זכות יְתֵרה. ואף על פי כן לא נסתלק ממנה. נֶעְלָמִים דרכי ההסטוריה.

ובכן הנהו „זיוף הלבי. הצד המלחמתי שבגדוד אינו נתפס בי. ה„ארור מונע הרבו מדם", שהוא בשבילי יפה וטוב לא רק בימי יהודה המכבי, כי אם גם במצבים ידועים של ההגנה העצמית ברוסיה, זה אינו עלול להקָלט בי הפעם, לא על פי תכונתי ולא על פי הֶגְיוני. בראשית המלחמה כאב לי לבי, למה איני בחוץ־לארץ, ולמה איני יכול לקדש את שם האדם על ידי הסתלקות מן המלחמה, אף במחיר החיים. שמועת השְׁוָא, כי לִבְקְנֶכְט הומת על תעמולתו לטובת ההסתלקות, היתה בשבילי חג. גַּלְתִּי ברעדה. הֲצֵל כבוד האדם, ואף כבוד התנועה. תנועת האדם האחרונה, שעלה בגורלי לראותה בירידתה. ועכשיו אני מתנדב. אפשר שהגדוד הוא אסון, כחלק מן המלחמה; אולם מי שרגיל מעודו לראות את האֱנושי גם בבלתי אֱנושי, את הנעלֶה גם בּשָׁפָל ואת הרע גם בטוב, יכול לראות הפעם בָּאָסון את גלוי האֹשר. חיי הנפשיים התרכזו בנקודה אחת. אני כָּלֶה כֻּלִּי להתעוררות אנושית ולטהור האֲויר מאותה ה„עקרות הרועשת", שמִּלְּא כל הארץ כבודה. אֵין בי התמימות הקדושה לקוות, כי עיני תחזֶינה בתקונו השלם של האדם, אבל בהתעוררות עִלָּאָה, המעלָה את הַיָּחיד ואת הצבור, אני מאמין. ויבוא מקסם ההתעוררות מאין שיבוא, אני לא אשטה ממנו כממקסם כזב. אפשר, אִלּוּ ראיתי אפשרות של התעוררות כבירה לשם יצירת חברת עבודה חדשה, לשם כנסת ישראל חדשה, לשם העלאת האדם — לא היה לי צֹרך בגדוד לוחם.

אין כלל לדעת, מה תהיינה הפעם תוצאותיה של התאוששות זו, אולם מניעיה בתוך תוכם, מתוך מבט־למרחק, יקרים לי, יקרים מאוד. ואני רוצה, כי אלפי הניצוצות הנדלקים פה ושם יתאחדו הפעם לשלהבת. תקוות שונות לוחשות לי בלֶכתי. רואה אני בהליכתי זו גם המשך העבודה לאחוד הפועלים בארץ. בתוך תוכי אני נתון לרצון, כי בגדוד יהיו חיים חשובים, חיי סגולה, חיים רוּוְיים הרגשת הֶעתיד. ואם הגורל יתקלס בי, — הַבְּיָן מלַוֶּה אותי.

ועתה הייתי רוצה, שגם ההליכה וגם ההשארות תהיינה רבות־ערך. הייתי רוצה שהפרידה תזכך אותנו ותתן להולכים ללכת בלב שלם ובכבוד ובאמון לחבריהם, שנשארו נאמנים לעצמם ולעבודתם. והייתי גם רוצה, שכבוד ואֵמון יְלַווּ את ההולכים.

תרע״ח.

הַ פְּ ר ִי דָ ה.

יָפוֹ הַבּוֹכִיָּה, נְשִׁיקוֹת חֲרֵדוֹת שֶׁל הַשּׁוֹלְלִים וְהַמְחַיְּבִים, שְׁרִיקוֹת הָרַכֶּבֶת, מֶרְחַב הַשָּׂדוֹת הַחֲשׁוּכִים.. הַצְּעִירוֹת הַמְלַוּוֹת... וְקוֹל הַתִּקְוָה הַבּוֹקֵעַ — כַּחֲלוֹם זָר וְרָחוֹק, מְעֻטָּף אֵד דַּק עָבְרוּ כָּל הַתְּמוּנוֹת הָאֵלֶּה בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל דָּן הַמְאֻבָּנָה, הַקָּרָה. הוּא, הַנּוֹסֵעַ, הָיָה כְּאִלּוּ מִן הַצַּד. הָיְתָה הַכָּרָה, כִּי הִנֵּה בָּא הַגַּל וַיִּשְׁטְפֵהוּ, שִׁבֵּר וְנִתֵּק אֶת כָּל מַה שֶּׁרָצָה בּוֹ לִחְיוֹת... לְקַוּוֹת... וְנִדְמָה לוֹ מִשּׁוּם מָה, כִּי כָּל הַדְּמָעוֹת הָאֵלֶּה שֶׁל יָפוֹ הַמְלַוָּה מִתְלַקְּטוֹת זֶה כְּבָר בְּסֵתֶר לִבּוֹת, וְעַתָּה נִצְטַבְּרוּ לְגַל אֶחָד אָיֹם

וְוֹרָא, אֲשֶׁר יְזָרְקֵהוּ אוֹתוֹ, אֶת הַפְּרָט הַקָּטָן, אֲשֶׁר דָּן שְׁמוֹ, עַל מִזְבַּח הַמֶּלֶךְ, הַקָּם עַתָּה לִנְקוֹם אֶת נִקְמָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה בָּאָדָם. אֲבָל הֶכְרֵחִי הוּא הַדָּבָר. כָּכָה צָרִיךְ לִהְיוֹת – חָשַׁב וְחָזַר וְחָשַׁב דָּן: – כָּכָה זֶה מֻכְרָח לִהְיוֹת...

וּפִתְאוֹם, אַחֲרֵי לוּד, כַּאֲשֶׁר הַמּוֹשָׁבָה הָעִבְרִית חָלְפָה בְּסוּפָה עִם אֲנָשֶׁיהָ, נָשֶׁיהָ וְהַטַּף הָרָצִים שְׂמֵחִים. וְנָאִים אַחֲרֵי הָרַכֶּבֶת, עִם כְּרָמֶיהָ הַיְּרֻקִּים, מְקוֹם שָׁם שָׁמַר וְסָבַל פַּעַם, – הִשְׁתַּנָּה בְּלִבּוֹ הַכֹּל... הוּא חָשׁ פִּתְאוֹם אֶת הַתְּנוּעָה... הֶדְוַת הַתְּנוּעָה מְלֵאָה כָּל הֲוָיָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁלֹּא מִלְאָה אַף פַּעַם בְּחַיָּיו.

– הֲרֵי אָנוּ נִשָּׂאִים קָדִימָה נִשָּׂאִים אָנוּ – קָרָא, מָלֵא אוֹתָהּ הֶדְוָה הַפּוֹרֶצֶת: לִקְרַאת הַמָּוֶת – וּבִשְׁבִיל הַחַיִּים!

יַד יְחֶזְקֵאל יָרְדָה וְנָחָה פִּתְאוֹם עַל כְּתֵפוֹ:

שׁוֹמֵר לֹא יָנוּם,

-שׁוֹמֵר לֹא יִישָׁן...

– הוֹרָה! – וְהַהוֹרָה הִתְחִילָה.

הָרַכֶּבֶת טָסָה, וְשִׁירַת מֵאוֹת צְעִירִים אִתָּהּ. וְשָׁמְעָה הָאָרֶץ הַשּׁוֹמֵמָה, הַמִּשְׂתָּרַעַת, שָׁמְעָה, שָׁמְעָה... וַהֲרֵי זוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה לְאַחֲרֵי אַלְפֵי שָׁנִים יִשְׁמְעוּ הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת הֵד־שִׁירָה עִבְרִית מְהַדֶּדֶת וּמִשְׁתַּבֶּרֶת כְּבַת־אַחַת.

רְחוֹקָה הָיְתָה עַכְשָׁיו הַפִּנָּה הַשּׁוֹקֶטֶת הַהֲרָרִית עִם כְּלֵי־הָעֲבוֹדָה, עִם הַסּוּסִים, עִם הָעוֹבְדִים הַנֶּאֱמָנִים וְהַנְּעִימִים: גֵּרְשׁוֹן, יַעֲקֹב, שׁוֹשַׁנָּה, פְּנִינָה... וְהִרְחִיק מִכֻּלָּם וְעַל כֻּלָּם עֵינֵי בִּתְיָה הַיְקָרָה, הָרָזִית, הָאִי מוּבֶנֶת...

רְשִׁימוֹת חַיָּל בַּגְּדוּד הָעִבְרִי.

א.

קַנְטָרָה. כ״ז תמוז תרע״ח.

בָּעֶרֶב נֶעֱרַךְ עַל יְדֵי הַמֵּיגֶ׳ר חִזָּיוֹן. הִסְתַּדַּרְנוּ בִּמְרֻבָּע בְּאַחַת הַחֲצֵרוֹת, וְהַמְשַׂחֲקִים שִׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ. הַמַּקְהֵלָה שָׁרָה. אַחַר גְּמַר הַחִזָּיוֹן שָׁרוּ „הַתִּקְוָה" וְהַהִמְנוֹן הָאַנְגְּלִי, הַמְפַקְּדִים עָמְדוּ „לְכְבוֹד", וְהַחַיָּלִים – בְּלִי נוֹעַ.

כ״ח תמוז.

הָעֶרֶב שׁוּב הָיָה חִזָּיוֹן. אֲנִי כִּמְעַט לֹא בִקַּרְתִּי אֶת שְׁנֵיהֶם, כִּי בָּרִאשׁוֹן כֵּן הַשֵּׁנִי לֹא הָיוּ לְפִי רוּחִי. רוֹצֶה אֲנִי לִרְאוֹת בְּנִשְׁפֵּינוּ תֹּכֶן מְיֻחָד, שֶׁרוּחַ עִבְרִי יְהֵא

נָסוּךְ עֲלֵיהֶם. אֵינִי רוֹצֶה כִּי יַעַרְכוּם רַק כְּדֵי לְמַלֵּא חָלָל רֵיק. בַּנֶּשֶׁף הַשֵּׁנִי, כְּצֵאת בַּחוּרֵינוּ לְמַהֲלוּמוֹת (בּוֹקְס), הִרְגַּשְׁתִּי הַרְגָּשָׁה לֹא נְעִימָה, אִם כִּי מִצַּד שֵׁנִי שָׂבַעְתִּי רָצוֹן, בְּאַמֵּן בַּחוּרֵינוּ אֶת יְדֵיהֶם „לְהָשִׁיב לְחוֹרְפַי דָבָר".

הֶלְמִיָּה, כ״ט תמוז.

בָּאנוּ בְּרַכֶּבֶת לְהֶלְמִיָּה, מְקוֹם תַּחֲנוּתֵנוּ. הִסְתַּדַּרְנוּ וַנֵּלֵךְ. הַקּוֹלוֹנֶל מַרְגּוֹלִין רוֹכֵב בְּרֹאשׁ. כַּעֲבוֹר עֲשָׂרָה רְגָעִים הִגַּעְנוּ לַמַּחֲנֶה. כָּאן חִכּוּ לָנוּ הַחַיָּלִים הָעִבְרִים הַלּוֹנְדוֹנִים[1], בְּנֵי גְדוּדֵנוּ. „הַגְּדוּד—הֵן!" וַנַּעֲמוֹד. מַרְגּוֹלִין מְבָרֵךְ אוֹתָנוּ בְּעִבְרִית מְרֻסָּקָה. בִּרְכָתוֹ נֶאֶמְרָה בְּחֹם וְהִשְׁפִּיעָה לְטוֹבָה. אַחַר כָּךְ פָּנָה אֶל הַלּוֹנְדוֹנִים שֶׁעָמְדוּ מִמּוּלֵנוּ בְּאַנְגְּלִית. הֵם הֵרִיעוּ לִקְרָאתוֹ: „יְחִי הַגְּדוּד הָעִבְרִי!" וַנָּרִיעָה גַּם אָנוּ. שְׁלִיחַ הָעֵדָה הָעִבְרִית בְּקָהִירָה בֵּרֵךְ אוֹתָנוּ בְּצָרְפַתִּית, אַחַר כָּךְ פָּנָה לַיְרוּשַׁלְמִים בַּעֲרָבִית, רַק לֹא בְּעִבְרִית.

הִכְנִיסוּ אֶת כֻּלָּנוּ לַמִּטְבָּח. הַלּוֹנְדוֹנִים מֻפְתָּעִים מְאוֹד. מִתְּחִלָּה לֹא יָדְעוּ אֵיךְ לְדַבֵּר אֵלֵינוּ. אוּלָם כְּשֶׁרָאוּ כִּי מְבִינִים אֲנַחְנוּ יוֹדִית, הָיְתָה רוּחָם.

אב.

בָּחַרְנוּ וַעֲדָה לְסַדֵּר שִׁעוּרֵי עֶרֶב לְעִבְרִית. לְעֵת עַתָּה לֹא בָאתִי בְּכָל קֶשֶׁר עִם רַבִּים מִן הַחַיָּלִים: הַשָּׂפָה מַפְרִידָה בֵּינֵינוּ, כִּי הֶחְלַטְתִּי חֲזָקָה לְדַבֵּר רַק עִבְרִית.

הִתְחַלְנוּ בְּתַרְגִּילֵי צָבָא. הַיּוֹם בִּקֵּר אוֹתָנוּ חַיִּים וַיְצְמַן. הַמּוֹעֲצָה[2] שׂוֹחֲחָה אִתּוֹ. נִכְנַסְתִּי אַחַר כָּךְ לְאָהֳלוֹ שֶׁל פ׳ וָאֶשְׁמַע יְדִיעוֹת מְשַׂמְּחוֹת. בְּאָמֵרִיקָה מַגִּיעַ מִסְפַּר הַמִּתְנַדְּבִים לָאֲלָפִים. וַעַד הַצְּעִירִים אוֹמֵר לִשְׁלוֹחַ שָׁמָּה אִישׁ מְיֻחָד לְנַהֵל תַּעֲמוּלָה לְהִתְנַדְּבוּת. מוֹעַצְתֵּנוּ תִּשְׁלַח לְרוּסִיָּה אֲנָשִׁים לְשֵׁם תַּעֲמוּלָה. בַּגָּלִיל אֵין סַכָּנַת גֵּרוּשׁ. כְּכָל אֲשֶׁר נִכְבּוֹשׁ יוֹתֵר, כֵּן יוֹסִיפוּ לְהִלָּווֹת אֵלֵינוּ אַחֵינוּ הַמִּסְכֵּנִים. אֲפָקִים רְחָבִים. מְסִירַת חָוִית לָנוּ. הַיּוֹם יָבוֹאוּ הַחַיָּלִים הָאָמֵרִיקָאִים. בְּעוֹד זְמַן קָצָר יָנִיחוּ בִּירוּשָׁלַיִם אֶת אֶבֶן הַפִּנָּה לָאוּנִיבֶרְסִיטָה הָעִבְרִית. הֵן שְׁעַת הֲרַת עוֹלָם הִיא שָׁעָה זוֹ לָנוּ. הַכֹּל הִתְרוֹמֵם. „תְּנוּ לִי צוּר וָאֶעֱקֹרֶנּוּ, הַר — וַאֲפוֹרְרֵהוּ!".

---

1) משרד המלחמד (War Office) בלונדון החליט בשנת 1917 ליסד גדוד עברי מן הנתינים הרוסים אשר באנגליה, שילחם בחזית ארץ ישראל. הגדוד הזה קֻנה בשם „הגדוד הל״ח לקלעי המלך", והקולונל פטרסון, מי שהיה שר הלגיון העברי בגליפולי, נתמנה למפקד הגדוד. במצרים נפגש הגדוד ל״ח עם גדוד היהודים המתנדבים מאמריקה, הגדוד ל״ט. מפקד הגדוד האמירקאי היה הקולונל מרגולין. שני הגדודים האלה נלחמו בחזית הארץ ישראלית בדרך לשכם ובעמק הירדן.

2) מועצת הגדוד העברי, שנבחרה על ידי המתנדבים.

ב.

ו' אב.

פורְצִים סִכְסוּכִים קְטַנִּים בִּשְׁאֵלַת הַשָּׂפָה. גְּזֵרָה עַל שְׂפַת הַפְּקוּדוֹת, שֶׁתִּהְיֶה אַנְגְּלִית. אֲנַחְנוּ מִצִּדֵּנוּ מַבְטִיחִים לָדַעַת אֶת הַפְּקוּדוֹת בְּאַנְגְּלִית וּבִלְבַד שֶׁיְּפַקְּדוּ עִבְרִית. אַךְ לְהִתְפָּרְצוּת אֵין מָקוֹם. לְעֵת עַתָּה אָנוּ חַיָּלִים וְעָלֵינוּ לְהִכָּנַע. אֲבָל בְּכָל שֵׂעָר מֻרְגֶּשֶׁת אִי־שְׂבִיעַת רָצוֹן. אֲנִי מַרְגִּישׁ הַרְגָּשָׁה רָעָה עַד מְאוֹד, בְּהַגִּיעַ תּוֹרִי בַּשּׁוּרָה לַעֲנוֹת אֶת מִסְפָּרִי אַנְגְּלִית.

י"ד אב.

הָעִבְרִית נִדְחֶפֶת, אַךְ שִׂים יָד לְפֶה.

יֵשׁ בֵּינֵינוּ מִתְיָאֲשִׁים הָאוֹמְרִים, כִּי אֲנַחְנוּ צָבָא בְּרִיטִי בַּכֹּל, וְלֹא גְדוּד עִבְרִי. אֲנִי אֵינֶנִּי מֵהֶם. יִרֶב נָא מִסְפָּרֵנוּ, וְאָז נָרִים רֹאשׁ. הִנֵּה שְׁמוּעוֹת עַל הִתְנַדְּבוּת רַבָּה מַגִּיעוֹת אֵלֵינוּ. מִי יִתֵּן, וְהַכֹּל יִתְאַמֵּת. אָמְנָם, אֵין הַלֵּב שׁוֹקֵט: יָבוֹאוּ אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר לָרֹב רְחוֹקִים הֵם מֵהַעֲרָכוֹתֵינוּ שֶׁלָּנוּ, וְאֵיךְ נַעֲמוֹד בִּפְנֵיהֶם? — אוּלָם אַל דְּאָגָה. הַכֹּל יִסְתַּדֵּר. אִם תַּרְבֶּה לִשְׁאוֹל, מִי יוֹדֵעַ לְאָן תַּגִּיעַ? הַזְּדַיֵּן בְּסַבְלָנוּת וְהַחֲרִישָׁה. וְאֶת אֲשֶׁר קִבַּלְתִּי עַל עַצְמִי, אוֹתוֹ אֲמַלֵּא עַד גְּמִירָא. כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי קִצּוֹנִי לְגַבֵּי הַשָּׂפָה, כָּךְ קִצּוֹנִי אֲנִי לְגַבֵּי הַמִּשְׁמַעַת הַצְּבָאִית, וְאֵין אֲנִי מַרְשֶׁה לְעַצְמִי לְזַלְזֵל בָּהּ.

ט"ז אב.

הַיּוֹם קִבַּלְנוּ אֶת פִּנְקְסֵי־הַחַיָּל שֶׁלָּנוּ. כְּתוּבִים הֵם אַנְגְּלִית. הָעִבְרִית הוֹלֶכֶת וְנִדְחֶקֶת. הַסַּרְגֶ'נְט מֵיגֶ'ר (רֹאשׁ הַסַּרְגֶ'נְטִים בִּפְלֻגָּה) אֵינוֹ נוֹתֵן לְתַרְגֵּם אֶת בֵּאוּרָיו עִבְרִית. „גַּם בְּלָאו הָכֵי תָּבִינוּ". יֵשׁ בֵּינֵינוּ חֲצוּפִים, הָרוֹצִים לְהֵרָאוֹת וּמְנַעְנְעִים בְּרֹאשָׁם: „אָנוּ מְבִינִים". הִגִּיעוּ הַדְּבָרִים לִידֵי כָּךְ, שֶׁהוּשְׁבוּ בַּחֲזָרָה מִכְתָּבִים אֲחָדִים, אֲשֶׁר בַּכְּתֹבֶת שֶׁעַל גַּבָּם הָיוּ מִלִּים עִבְרִיּוֹת. וְתַחַת אֲשֶׁר לִפְנֵי שְׁבוּעַיִם חִפַּשְׂנוּ דְּרָכִים לַהֲפָצַת הַשָּׂפָה הָעִבְרִית, הִנֵּה מְדַבְּרִים בֵּינֵינוּ עַתָּה עַל לִמּוּד אַנְגְּלִית. אֵין מַקְפִּידִים עַל הָעִבְרִית. הַלּוֹנְדוֹנִים נוֹטְרִים שִׂנְאָה לָנוּ וּמִתְיַחֲסִים אֵלֵינוּ כְּאֶל זָרִים. הַיַּחַס מִצַּד הַמְּפַקְּדִים גַּם הוּא אֵינוֹ טוֹב. יֵשׁ בַּגְּדוּד פְּלֻגּוֹת טוֹבוֹת וְיֵשׁ גַּם רָעוֹת. בָּאַחֲרוֹנוֹת הַמִּשְׁמַעַת לְקוּיָה, רַשְׁלָנוּת גְּמוּרָה, עֳנָשִׁים מְרֻבִּים. הַסַּרְגֶ'נְטִים וְהַקּוֹרְפּוֹרָלִים אֲשֶׁר בָּהֶן מְסַיְּעִים לַדֶּימוֹרָלִיזַצְיָה. וְהַמּוֹעֵצָה אֵין לְאֵל יָדָהּ לַעֲמוֹד בַּפֶּרֶץ. עוֹד מִתְּחִלַּת בּוֹאֵנוּ הִנֵּה רָפוּ יָדֶיהָ: בְּמִקְצָת, מִפְּנֵי הַפַּחַד לַחֲטוֹא בְּמַשֶּׁהוּ לַדִּסְצִפְּלִינָה הַצְּבָאִית, שֶׁקִּבַּלְנוּ עַל עַצְמֵנוּ: „הִתְנַדַּבְנוּ לַצָּבָא וְחַיָּבִים אָנוּ לִהְיוֹת חַיָּלִים בַּכֹּל".

הִגִּיעוּ הַדְּבָרִים לִידֵי כָךְ, שֶׁאֵין כָּל יְחָסִים בֵּין פְּלוּגָה אַחַת לִשְׁנִיָּה. הַחֲבֵרִים נִהְיוּ זָרִים אִישׁ לְרֵעֵהוּ, עוֹבְרִים יָמִים בְּלִי רְאוֹת הָאֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי. עִנְיָנִים מְשֻׁתָּפִים בֵּין הַפְּלוּגוֹת אָיִן, וְגַם בְּתוֹךְ כָּל פְּלוּגָה וּפְלוּגָה אֵין אַחְדוּת. הָאוֹפִיצֵירִים וְהַסַּרְגֶ'נְטִים אֵינָם מְבִינִים אוֹתָנוּ, כִּי הַשָּׂפָה מַפְרִידָה בֵּינֵינוּ. הֵם מְמַנִּים לִמְפַקְּדִים עָלֵינוּ אֶת הַגְּרוּעִים שֶׁבָּנוּ וְרוֹאִים אוֹתָנוּ כִּמְפֵרֵי מִשְׁמַעַת. הֵם מִתְמַרְמְרִים וּמַאֲשִׁימִים. הַעֲרָכָתָם הַלֹּא נְכוֹנָה וְהִתְנַהֲגוּתָם הַבִּלְתִּי צוֹדֶקֶת וְהַפּוֹגַעַת מַרְבָּה אֶת הִתְמַרְמְרוּתֵנוּ.

ג.

חג הסכות, תרע"ט.

שַׁבְנוּ אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה לְאָהֳלֵינוּ, וִידִיעָה הִפְתִּיעַתְנוּ. הָאַנְגְּלִים הִתְקַדְּמוּ עַד מֵהָלְאָה לְמֶרְחַבְיָה! וַתִּגְדַּל הַהִתְרַגְּשׁוּת בַּמַּחֲנֶה: הָאַנְגְּלִים מִתְקַדְּמִים בִּלְעָדֵינוּ. הַשִּׂמְחָה מְהוּלָה בְּתוּגָה, אֶצְדַּק, אִם אֹמַר: הַתּוּגָה מְהוּלָה בְּשִׂמְחָה.

ט"ז תשרי.

וְכִבּוּשׁ הָאָרֶץ עַל יְדֵי הָאַנְגְּלִים הוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵב: מִתְקַדְּמִים. וְרוּחֵנוּ סָרָה. הַאֻמְנָם תִּכָּבֵשׁ כָּל הָאָרֶץ בְּלִי הִשְׁתַּתְּפוּתֵנוּ?

כ' תשרי.

יָמִים אֵין חֵפֶץ בָּהֶם. אַתָּה מֻכֶּה בְּתִמָּהוֹן וּבְכִלְיוֹן נֶפֶשׁ.

הִתְפַּשְּׁטָה שְׁמוּעָה, כִּי תַּפְקִידֵנוּ יִהְיֶה לִשְׁמוֹר אֶת הַשְּׁבוּיִים שֶׁיּוּבְאוּ הֵנָּה. יָפֶה תַּפְקִיד זֶה לַמִּתְנַדֵּב הָעִבְרִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל!

כ"ה תשרי.

נְפוֹצָה שְׁמוּעָה, כִּי כְּבָר נִכְבְּשָׁה דַמֶּשֶׂק. הַכֹּל נִגְמָר

י"ב חשון.

שָׁב פ' מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הוּא מְסַפֵּר עַל תְּנוּעַת הַהִתְנַדְּבוּת בָּאָרֶץ: בְּשׁוֹמְרוֹן וּבַגָּלִיל. הִתְנַדְּבוּ כְּמָאתַיִם אִישׁ. וְאֶצְלֵנוּ הַהִתְנַדְּבוּת הַחֲדָשָׁה הַזֹּאת עוֹרְרָה וִכּוּחִים. דַּעַת רַבִּים, כִּי גַם כָּעֵת, כְּתֹם הַכִּבּוּשׁ, לֹא נִגְמַר תַּפְקִידֵנוּ. בִּהְיוֹת הַשָּׁלוֹם תַּעֲמוֹד לְפָנֵינוּ שְׁאֵלַת הָעֲרָבִים בְּכָל תָּקְפָּהּ. הֲנוּכַל אָז לִיצוֹר מַחֲנֶה עִבְרִי מִתְּחִלָּתוֹ? נִדְמֶה, כִּי לֹא. וְרַק הַהִתְנַדְּבוּת לַצָּבָא הָאַנְגְּלִי תּוּכַל לִיצוֹר אֶת הַמַּחֲנֶה הָעִבְרִי בָּאָרֶץ. אמנם, קָשֶׁה לִרְאוֹת אֶת הַגָּלִיל עָזוּב מִצְּעִירֵינוּ הַפּוֹעֲלִים וְהַשּׁוֹמְרִים, אֲשֶׁר יֵצְאוּהוּ גַם. אֲבָל הֲלֹא גַם אֶת יְהוּדָה עֲזַבְנוּ. הִתְנַדְּבוּ וּבְרוּכִים תִּהְיוּ.

י"ג חשון.

אֲסֵפָה. דָנִים בִּשְׁאֵלַת הַהִתְנַדְּבוּת הַחֲדָשָׁה. יֵשׁ מִתְנַגְּדִים לָהּ לְגַמְרֵי, וְיֵשׁ — בְּמִקְצָת: כֵּן, לְהִתְנַדֵּב, אֲבָל לְהַתְנוֹת תְּנַאי קֹדֶם לְמַעֲשֶׂה, כִּי יִשָּׁאֲרוּ הַמִּתְנַדְּבִים בָּאָרֶץ וּשְׂפַת הַפְּקוּדוֹת תְּהֵא עִבְרִית. וְיֵשׁ בֵּינֵינוּ הַמִּסְתַּפְּקִים בִּדְרִישָׁה אַחַת: לְהִשָּׁאֵר בָּאָרֶץ. וְיֵשׁ, בֵּינֵיהֶם גַּם אֲנִי, שֶׁאֵינָם מַעֲמִידִים תְּנָאִים כָּל־עִקָּר: נִדְרוֹשׁ, אֲבָל בַּל נַתְנֶה. הַהִתְנַדְּבוּת הִיא לָנוּ דָבָר שֶׁבְּהֶכְרֵחַ. עָלֵינוּ לְהַאֲמִין כִּי סוֹף־סוֹף נַעֲבוֹר לָאָרֶץ וּשְׂפַת הַפְּקוּדוֹת שֶׁלָּנוּ תִּהְיֶה עִבְרִית. מָתַי יִהְיֶה הָאוֹת? אָמְנָם, קָשֶׁה מְאוֹד לִחְיוֹת בִּמְצִיאוּת מְשֻׁפַּחַת, קָשֶׁה מְאוֹד גַּם לְהַשְׁלִים עִם הָרַעְיוֹן, שֶׁהִנֵּה נִכָּנֵס לָאָרֶץ בְּלִי שְׂפַת־פְּקוּדוֹת עִבְרִית. הֵן הָרֶגַע הַהוּא... הַלֵּב מֵעִיק, בְּשַׁוּוֹתִי אוֹתוֹ לְנֶגֶד עֵינַי — אֲבָל עָלֵינוּ לְהַמְשִׁיךְ וְלָלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ אוֹתָהּ הִתְוִינוּ, וִיהִי מָה!

כ"ז חשון.

אוֹסְטְרִיָּה הִשְׁלִימָה. עוֹד מְעַט וְהִשְׁלִימָה גַּם גֶּרְמַנְיָה. בָּרוּר, כִּי הַשָּׁלוֹם עוֹמֵד מֵאַחֲרֵינוּ. וְלָמָּה זֶה אֵין אֲנִי שָׂמֵחַ?

הִנְנִי מְתָאֵר לִי אֶת הַמַּצָּב בָּעוֹלָם בְּהִכָּרֵת בְּרִית הַשָּׁלוֹם, וּרְעָדָה תֹאחֲזֵנִי. רִבְבוֹת אֲנָשִׁים יָשׁוּבוּ בִּלְתִּי מְכֻשָּׁרִים לַחַיִּים. הַרְבֵּה מֵהַשָּׁבִים לֹא יֵדְעוּ בַּמֶּה לְהֵאָחֵז. הַקַּרְקַע נִשְׁמַט מִתַּחְתָּם, וְהֵם תְּלוּיִים בָּאֲוִיר בִּבְלִי דַעַת לְאָן לִשְׁעוֹת.

אחרי שנה.

א.

בימים האלה מָלאה שנה מעת נכנסנו לצבא. ומה רב השנוי, שהביאה שנה זו במחננו. אז היינו מלאי אמונה ובטחון, ועתה רפו ידינו, למרות הקולות המעוררים והקריאות המעודדות. הצבור, אשר התיחס בשלילה או באדישות לגדוד העברי לפני הוָסדו, מוקיר עכשיו את קיומו. ואנו — טפה טפה נִקְבוּ חיֵי הגדוד את לבנו וערערו את יסודות אמונתנו. כנפי החלום קֻצצו. ולא קם עוד בלב בני הגדודים אותו הכוח, שהיה להם בראשונה, עת היו עיניהם נשואות אל המטרה, בלי שְׁעוֹת אל הסבל שבחיי שעבוד והכנעה.

התהלנו לחוש יותר ויותר את היסודות המשחיתים שבחיי הצבא, המשתרשים בנפש לאט־לאט: הבטלה וההוללות, ועל הכל — רפיון רוח ואבדן אמונה עצמית. ושאלה אָימה קמה לפנינו: הַרַשָּׁאים אנו להפקיר את כוחות הנפש של מאות צעירים, אשר יִעדו את עצמם להיות חלוצים בבנין הארץ, לשם צרופים מדיניים מסֻפָּקים?

ב.

החיים בגדוד הלכו וכבדו עלינו מיום ליום. על כל צעד פגשונו רוח של קטרוג ושטנה, רצון להבליע את יֵשוּתנו, הקפדה יתרה מצד האַדְמִינִסטְרַצְיָה. ולבסוף, גֹרשנו מגבולות הישוב

המדברה. לא הועילה השתדלות ועד־הצירים וגם מחאתנו — מְחָאַת העלבון — היתה לשוא. וכהתעורר בנו הרצון להתפרץ, למחות, בא הצבור ומשתיקנו: „עקביות, סבלנות. אם לא תלכו בדרך החֻקית, לא יוכלו גדודינו לשמש יסוד לְהֲגנה בְּעתיד“.

ולי נדמֶה, כי אם רוצים אנו, שגדודינו ישמשו באמת יסוד להגנה עצמית בעתיד ויביאו תועלת לאֻמית, אסור לנו לְוַתר על צביונם העברי.

עלינו לדרוש כי בסדרי הנהלת גדודנו יתחשב השלטון האנגלי עם האִנְטֶרֶסים העברים, כי הגדוד יֵעָמֵד בְּמקומות שהישוב העברי זקוק לְהֲגנה, כי יִקָּבַע מספר שנות העבודה בצבא, וכי יתקבלו חַיָלים חדשים בתֹּם זמן הַיְשָׁנים. צריכים אנו לדרוש את הלְאֻמת הגדודים, לאמור: שהגדודים יקראו בשם עברי[1], שהסמן הלְאֻמי — המנורה עם הכתֹבת „קדימה“ — יִקָּבַע בתור הסמן הרשמי של כל הגדוד, שהלשון העברית תהיה לשפת הפקודות בצבא העברי, ושבתוך הזמן הנועד לתרגילי צבא תקָּבענה שעות ידועות ללמוד הלשון העברית כחובה לכל אנשי הגדודים.

בִּגְדוּד הָאַרְבָּעִים.

א.

רַפִּיחַ (כִּפַּח), תמוז תרע״ט.

לִפְנֵי אֵילוּ יָמִים בָּאָה פְּקוּדָה לְמִשְׂרַד גְּדוּדֵנוּ לַעֲרוֹךְ רְשִׁימָה שֶׁל 160—150 חַיָּלִים, אֲשֶׁר יִשָּׁלְחוּ לַעֲבוֹד בְּמַחֲנוֹת הַשְּׁבוּיִים בְּקַפְרִיסִין וּבְמִצְרָיִם. אַחַד הָרִאשׁוֹנִים, אֲשֶׁר נוֹעַד לְהִשָּׁלַח חוּצָה לָאָרֶץ, הָיָה הֶחָבֵר פ׳. הוּא הוֹדִיעַ לִמְפַקֵּד הַגְּדוּד, כִּי לֹא יוּכַל לָצֵאת אֶת הָאָרֶץ, הֱיוֹת וְהוּא הִתְנַדֵּב עַל מְנָת לַעֲבוֹד בַּצָּבָא הָעִבְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הַמְפַקֵּד שְׁאָלָהוּ לְהוֹכָחוֹת, וּפ׳ הִבְטִיחַ לְהַמְצִיא לוֹ אֶת הַתַּזְכִּיר, אֲשֶׁר הַגַּשְׁנוּ לַמֶּמְשָׁלָה לִפְנֵי הִתְנַדְּבֵנוּ. הַחַיָּל פ׳ נֶעֱנַשׁ עַל אִי־מִשְׁמַעַת, וּלְחוּץ לָאָרֶץ לֹא נִשְׁלָח. אֲבָל הַנְהָגָתוֹ הָיְתָה בּוֹדֶדֶת וְלֹא שִׁמְּשָׁה מוֹפֵת לַאֲחֵרִים. הַיֵּאוּשׁ, הַקִּפָּאוֹן וְהַפֵּרוּד גָּבְרוּ בֵּין הַחֲבֵרִים עַד כְּדֵי כָּךְ, כִּי גַּם אֵלֶּה אֲשֶׁר יָדְעוּ וְהִרְגִּישׁוּ, כִּי בִּיצִיאָתֵנוּ לְחוּץ לָאָרֶץ מְבַטְּלִים אָנוּ אֶת כָּל עֶרְכּוֹ שֶׁל הַגְּדוּד הָעִבְרִי — רַק שָׁפְכוּ אֶת מְרִי שִׂיחָם אִישׁ בְּתוֹךְ אָהֳלוֹ; וַאֲחֵרִים גַּם שָׂמְחוּ לִקְרַאת הַהִזְדַּמְּנוּת הַנִּתֶּנֶת לָהֶם לְהִפָּטֵר מִן הַמִּדְבָּר וְלַעֲבוֹר לְמָקוֹם חָדָשׁ, לְקַפְרִיסִין אוֹ לְמִצְרָיִם.

נִמְצְאוּ גַּם חֲבֵרִים אֲשֶׁר חָשְׁבוּ, כִּי טוֹבָה עוֹשָׂה עִמָּנוּ הַנְהָלַת הַצָּבָא בְּפַזְּרָהּ יִתְנוּ בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים, כִּי שָׁם נוּכַל לִלְמוֹד דַּרְכֵי עֲבוֹדָה־חַקְלָאִית חֲדָשִׁים, אֲשֶׁר יאוּ בְּרָכָה לְאַרְצֵנוּ. חֲלוֹמוֹת הַרְבֵּה חָלְמוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, רַק חֲלוֹם אֶחָד שָׁכְחוּ, א — חֲלוֹמֵנוּ לִהְיוֹת גְּדוּד עִבְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

---

[1] הגדוד העברי בארץ ישראל נקרא אז בשם „גדוד הארבעים לקלעי המלך“. אולם בחרף תר״פ, בשנה אחרונה לקיום הגדוד, נתמלאה הדרישה בדבר שם עברי לגדוד. הוא נקרא: „הראשון היהודי“.

ב.

סוֹף סוֹף נִמְצְאוּ בֵּינֵינוּ אֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הִרְהִיבוּ עֹז בְּנַפְשָׁם לְהִתְקוֹמֵם לְשְׁאִיפַת הַיְצִיאָה, שֶׁאָחֲזָה אֶת הַחֲבֵרִים. בַּאֲסֵפָה מְצֻמְצָמָה אַחַת נִתְקַבְּלוּ הַהַחְלָטוֹת הָאֵלֶּה: אָנוּ חוֹשְׁבִים אֶת יְצִיאַת חֲבֵרֵינוּ מִן הָאָרֶץ כַּעֲזִיבַת הַמּוֹלֶדֶת; חוֹבָה מוּטֶלֶת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵחֲבֵרֵינוּ לְהִתְנַגֵּד בְּהֶחְלֵט לְהִשָּׁלְחוֹ מֵהָאָרֶץ, וְהַחוֹבָה עַל כָּל הַחֲבֵרִים לִתְמוֹךְ בְּמִי שֶׁלֹּא יַסְכִּים לְהִשָּׁלַח.

תְּאֵבֵי הַנְּסִיעָה רָאוּ בַּתְּחִלָּה אֶת הַהַחְלָטוֹת הָאֵלֶּה כְּהִתְנַקְּשׁוּת בְּנַפְשָׁם. אֲחָדִים גַּם אָמְרוּ לַעֲמוֹד דַּוְקָא עַל דַּעְתָּם וְלִנְסוֹעַ. בְּלִי סָפֵק הָיוּ נִלְוִים עֲלֵיהֶם עוֹד חֲבֵרִים, מֵאוֹתָם הַחֲבֵרִים הַגּוֹרְמִים בְּכָל זְמַן צָרוֹת לִגְדוּדֵנוּ. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁרַבִּים מֵהַחַיָּלִים הִסְכִּימוּ לַהַחְלָטוֹת הַנִּזְכָּרוֹת, הוֹדַעְנוּ לִמְנַהֲלֵי הַפְּלוּגוֹת וּבְאֶמְצָעוּתָם לַמְּפַקֵּד, כִּי רַבִּים מִבֵּינֵינוּ לֹא יַסְכִּימוּ לְהִשָּׁלַח מִן הָאָרֶץ.

מְפַקֵּד הַגְּדוּד הִשְׁתַּדֵּל לְהוֹכִיחַ לָנוּ, כִּי אֵין שׁוּם קִיּוּם בִּכְתָב הַמֵּעִיד, שֶׁהַתְּנָאִים אֲשֶׁר הִצַּעְנוּ לַמֶּמְשָׁלָה נִתְאַשְּׁרוּ עַל יָדָהּ; וְלָכֵן אָסוּר לָנוּ לְפִי הַחֹק לְהִתְנַגֵּד, גַּם אִם יְפַקְּדוּ עַל כֻּלָּנוּ לְהִשָּׁלַח לְאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁהוּא. הוּא הוֹסִיף, כִּי עַל יְדֵי חֹסֶר־מִשְׁמַעַת נַזִּיק לְעַצְמֵנוּ בְּעֵינֵי בָּא כֹּחַ הַמֶּמְשָׁלָה בָּאָרֶץ, גַּם נָרַע לְכָל הַשְּׁאִיפָה הַצִּיּוֹנִית, וְכִי, בִּכְלָל, תּוּכַל הִתְנַגְּדוּתֵנוּ לְהָבִיא לִידֵי פִּזּוּר הַגְּדוּד.

אֲנַחְנוּ בֵּאַרְנוּ לַמְּפַקֵּד, כִּי אָמְנָם חָתַמְנוּ עַל נְיָרוֹת רִשְׁמִיִּים, שֶׁאֵינָם כּוֹלְלִים אֶת הַהַבְטָחוֹת אֲשֶׁר נִתְּנוּ לָנוּ; אֲבָל עָשִׂינוּ זֹאת, רַק מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוּכְנוּ טוֹפְסִים מְיֻחָדִים בִּשְׁבִילֵנוּ. וּבָרוּר וּמוּבָן הָיָה לָנוּ, כִּי חוֹתְמִים אָנוּ רַק עַל יְסוֹד הַתַּזְכִּיר שֶׁהִגַּשְׁנוּ וְעַל יְסוֹד הַמַּשָּׂא וּמַתָּן אֲשֶׁר קָדַם לַחֲתִימוֹתֵינוּ. הִסְבַּרְנוּ לוֹ, כִּי מְקַוִּים אָנוּ, שֶׁעַל יְדֵי דְּרִישַׁת הַצֶּדֶק לֹא נַרְחִיק אֶת יְדִידֵינוּ מֵעָלֵינוּ, וְכִי עֲמִידָה עַל זְכוּתֵנוּ לֹא תוּכַל לְהֵחָשֵׁב לָנוּ כִּבְגִידָה אוֹ כִמְרִידָה. לְבַסּוֹף אָמַרְנוּ לוֹ, כִּי בְּהִנָּטֵל מֵאִתָּנוּ הַבִּטָּחוֹן, שֶׁגְּדוּדֵנוּ יִשָּׁאֵר כְּגוּף מְיֻחָד בְּתוֹר גְּדוּד עִבְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין עוֹד לַגְּדוּד כָּל עֵרֶךְ בְּעֵינֵינוּ; כִּי מִי יוֹדֵעַ, אִם לֹא יְפַזְּרוּ אוֹתָנוּ אַחַר כָּךְ בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים וַאֲפִילוּ בֵּין גְּדוּדִים שׁוֹנִים.

ג.

אַחֲרֵי בֵּרוּרִים רַבִּים הֵחֵלּוּ הַכֹּל לְהָבִין, כִּי בְּהַסְכָּמֵנוּ לְמִשְׁלַח הַגְּדוּד — כֻּלּוֹ אוֹ מִקְצָתוֹ — לְחוּץ לָאָרֶץ, בּוֹגְדִים אָנוּ בָּרַעְיוֹן שֶׁלְּשְׁמוֹ הִתְנַדַּבְנוּ.

בַּיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים בִּקֵּר אוֹתָנוּ הָרַב הָרָאשִׁי שֶׁל הַצָּבָא הָעִבְרִי הַבְּרִיטִי, מֵיגֶ׳ר פ׳. הוּא נִשְׁלַח אֵלֵינוּ, כְּפִי הַנִּרְאֶה, בְּמַטָּרָה מְיֻחֶדֶת. נָאַם לָנוּ נְאוּמִים: אֵיכָכָה זֶה בְּשָׁעָה שֶׁעֵינֵי כָּל הָעוֹלָם נְשׂוּאוֹת אֵלֵינוּ וְשֶׁתִּקְוַת הָעָם תְּלוּיָה בָּנוּ, וְעוֹד וְעוֹד?... וְהָעִקָּר — אַזְהָרָה לְבַל נְסָרֵב, חַס וְשָׁלוֹם, לְמַלֵּא אֶת הַפְּקוּדָה הָאַחֲרוֹנָה לָלֶכֶת לְמִצְרַיִם וּלְקַפְרִיסִין וְלַהֲרֵי חֹשֶׁךְ. הָיוּ דִּבּוּרִים עַל הַחוֹבָה לִדְרוֹשׁ בִּשְׁלוֹמָהּ שֶׁל מַלְכוּת, עַל הַסַּכָּנָה לַיַּהֲדוּת מֵהִתְנַהֲגוּתֵנוּ, וַאֲפִילוּ לַדֶּקְלָרַצְיָה הַבַּלְפוּרִית. בְּדֶרֶךְ כְּלָל – יְהוּדִי רִשְׁמִי. אֵלֶּה מִשֶּׁלָּנוּ, שֶׁבָּאוּ אִתּוֹ בִּדְבָרִים, הֵשִׁיבוּ: דַּרְכֵּנוּ הִיא לֹא דֶּרֶךְ הַהִתְבּוֹלְלוּת וְלֹא דֶּרֶךְ הַהַכְנָעָה הַלְּאֻמִּית; דְּבָרִים אֵלֶּה לֹא יִקְחוּ אֶת לִבֵּנוּ, וַאֲנַחְנוּ עַל דְּרִישָׁתֵנוּ הַלְּאֻמִּית, עַל הִתְנַדְּבוּתֵנוּ רַק לְשֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עָמוֹד נַעֲמוֹד.

בַּשָּׁבוּעַ שֶׁעָבַר קָרָא מְפַקֵּד הַגְּדוּד לְרַבֵּי־הַסְּגָנִים (סַרְגֶ׳נְט־מֵיגֶ׳רִים) וּמָסַר לָהֶם אֶת תּוֹצְאוֹת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עִם הַמִּפְקָדָה הָרָאשִׁית בְּמִצְרַיִם בְּעִנְיַן מִשְׁלוֹחַ חַיָּלִים מִגְּדוּדֵנוּ לְחוּץ לָאָרֶץ: „שׁוּם קְבוּצָה מֵחַיָּלֵינוּ לֹא תִּשָּׁלַח לְחוּץ לָאָרֶץ״.

דְּרִישׁוֹתֵינוּ צוֹדְקוֹת. הִתְנַדַּבְנוּ לִהְיוֹת חַיָּלִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בַּאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת.

הַסַּכָּנָה לְהִשָּׁלַח מִן הָאָרֶץ הֵבִיאָה לָנוּ שׁוּב רִגְעֵי עֲלִיָּה, הַרְגָּשַׁת כֹּחַ וְאַחְרָיוּת, וּכְאִלּוּ שָׁבוּ אֵלֵינוּ יְמֵי הַהִתְנַדְּבוּת. אֲבָל בְּהִשָּׁאֲרֵנוּ פֹּה, הֲרֵי שָׁבִים אָנוּ לְחַיֵּי הַקִּפָּאוֹן וְהַיֵּאוּשׁ, אֲשֶׁר הִמְרִיצוּ אֶת רַבִּים מִבֵּינֵינוּ לְחַפֵּשׂ לָהֶם מִקְלָט בְּקַפְרִיסִין וּבְמִצְרַיִם.

וְאֵי הַמּוֹצָא?

ל ה ת ר א ו ת.

י״ז אלול, בין השמשות.

— שלום, שלום! — דובבות שפתי חברים.

— להתראות בארץ־ישראל — עונה הנוסע, כמשיב על שְׁאֵלה שלא נשאלה. אחרי כן שתיקה. מאתַים וחמשים איש מבני הגדודים נפרדים מעם חֲבֵריהם, הנשארים בארץ ישראל, ושבים לאמריקה, והגדוד העברי מסתלק בטרם עָלה והיה לערך ממשי. אֵחַר לבוא ומקדים לצאת.

רבים מן החיָלים העוזבים את הארץ שְׂמֵחים ומפיקים רצון וָאֹשר. אבל רבים הם כאלה שתוחלתם ותקותם הנכזבות ומצב רוחם הנדכא נִכָּרים בפניהם. הם התנדבו להלחם בעד ארצנו ואחר כך להתישב בה ולעבוד את אדמתה. אבל הדבר אשר אליו שאפו לא בא. בלי אֹמֶר מתהלכים על הַצְחֶפֶת הנוסעים וגם הנשארים — המְלַוִּים. זכרונות הימים המְאֻשָּׁרִים עולים: ההתלהבות לאין סוף של המתנדבים לעלות לארץ ישראל ככובשים וכבונים, הדגל העברי והפגישה עם הגדוד הארץ־ישראלי, הרי יהודה העוטרים לירושלים הַיְשִׁישָׁה; קבוצות העובדים המחכים לחברים גואלים; ואחרון אחרון: קול צעדי העליה הגדולה — שיבת בנים שבורים ורצוצים לגבולם...

צפצוף הַקִּטָר פולח את הלב, דפיקות הַקְּרוֹנוֹת מרכאות אותך, והנך עונה בקול מלחש:
„שלום' — מלב שבור. אנו מלַוים את הרכבת המתרחקת כמלַוים מת.

עוד צעד אחד עשו בני העם בהתאמצות הכוחות, ועלה בתֹּהו.

תרע"ט.

ש נ ת י ם.

א.

ירושלים, י"ב ניסן תרע"ח.

התנדבתי לגדוד העברי.

אין מנוחה, רעש. הכֹּל מצפים לגדולות. נדמה, שהלב לא יכיל בו את הכֹּל.

בקרוב תהיה אספת־עם למתנדבים, ואפשר שבקרוב נלך לצבא.

כ"ה ניסן.

בדרכי לרחובות לאספת עם עברתי את בן שמן ופתחתי בשיחת חברים על ההתנדבות. אחרי דבר פ. כשתי שעות. בדבריו היה גלוי נפשנו הכואבת וְהֶארת ההתנדבות מצדה השלילי. הוא רואה לפניו מגפה. ואנו רואים בדרך זרה זו הזדמנות של קבוץ גליות. יבואו מאנגליה, מאמיריקה, מצרפת. נתאסף באלפינו, נרים דגל עם. נשא אותו ונעבור. ואחר יתחילו מעשינו. ואם יפלו מאתנו, הרי יבואו עוד אחרינו.

כ"ג סיון.

כל הימים לָוְתה הרגשה, שבינינו ובין ה„שוללים" מתלבט איזה דבר, איזה דבר חוצה, והלב רחש, אולי בִּפְרִידה תֵּאָמֵר המלה המאירה. אבל בימים האלה הוטלו המלים: „הנשארים" ו„ההולכים" במרכאות כפולות, ובמקום רחשי הלב בא כאב לב, ואיזה מרירות תוססת.

קמים וחיים לפני חלומות דורות־אובדים. עמֹק בנשמת האֻמה, כאותה אש שבקרב האדמה, בערה אש ולא כָבְתה.

פה ושם התפרצו אישים, כמהר נעש, וקראו לעָם. אולם העם ירא לגשת ועמד מרחוק. האֻמה שִׁכְּלה בניה הגדולים אחד, אחד. יחידים עלו, בודדים, ואבדו לבדם.

והגורל החוור בנו.

ב.

יושב אני בימים האלה בירושלים בלשכת המתנדבים. וטוב לי לראות את הבאים לְהֵרָשֵׁם, לשמוע את הדברים הנלבבים, הנובעים מלב כל אחד; איזו התעוררות פנימית לקראת הדבר הגדול הסתום. ועם כל זאת נוקב עצב פנימי באלה הימים האחרונים, בערב פרִידה.

תמוז.

כעת הנני כבר איש צבא של הגדוד.

הנה נלך. הימים ימי עבודה ותסיסה. אשוב אל פנתי לרגעים.

ואיזו יד רועדת על נימים. עצובים ומתוקים הצלילים. מה מתוק אור חיים. מה גדולים רִגעי חיים אלה.

הם צוררים בהם הכֹּל. התהום לא יפחיד, האֹפל לא יחשיך. אור לבותינו שותת ומאיר. לילה טוב.

כ״ו תמוז.

בבקר התאספו המתנדבים, מוכנים לדרך. באו ללוות אמהות, אחיות, אחים קטנים.

אנו הולכים בחוצות ירושלים בדרך לתחנת הרכבת, ואחרינו נוהרים המונים.

הולכים ושרים. אני הולך בשורה, מסתכל, פוגש אני במבטי מכירים — לא מובנים: כאב ושמחה מתבוללים. הנה ירושלים מלפנינו.

ישבנו ברכבת, והמלוים מלמטה. בוכים ונפרדים, נתלים על צואר. וכשוזה, נפרדה הבכיה מעם השירה. הרקוד בקרונות התחולל. והרכבת טסה. ירושלים מלוה בברכה. ההרים חולפים ברקוד. שלום לירושלים, שלום לגליל.

בלוד נפגשנו עם המתנדבים מיפו, עם כל צבור הפועלים. כל יפו באה ללוות.

לפנות ערב נשאה אותנו הרכבת דרומה, למדבר, למצרים.

ג.

קנטרה.

אתמול באנו. הסתדרנו באהלים. כאן נשהה רק ימים מספר.

בפגישות עם כל אחד — שמחת חג.

הלמיה, ג׳ אב.

פה יהיה מקום הכנותנו לחזית. נפגשנו עם הגדוד העברי הלונדוני. החילים האלה מביטים עלינו בהשתוממות ובאי הבנה. להם, האנוסים, נראית מוזרה ההתנדבות לצבא הבריטי. אלה הם בחורים עממיים, שדה בלתי נחרש. התגיד להם פגישתנו דבר־מה?

ה׳ אב.

היום הלבישו אותנו בגדי צבא וחלקו לנו רובים. לבשנו הסד, ונשא אותו בכאב, בתקוה ובאמונה.

ח׳ אב.

היום עמדנו נדהמים מאשר — עצורים בתוך השורות במערכה — וקבלנו מתוך פקודה את פני המתנדבים האמיריקאים. הם עברו לפנינו בדגל לבן־תכלת, והלב הלם לקבוץ גליותינו. ראינו חברים וידידים, שגלו לאמיריקה מהארץ, והנה הם שבים.

לא נתנה לנו רשות להפגש אתם באותה שעה. הלכנו ללמוד טכסיסי מלחמה.

בערב נפגשנו. במחנה הכי גלים, פגישות אחים ורעים. תרועות שמחה, ועינינו דמעה.

ד.

אלול.

רעמי תותחים במחנה השכן מקרוב, העסוק בתמרוניו. המדבר סביב לנו. והשמש שם יורדת.

ובא אותו סבל, שאתה מרגיש עם כל רגע חולף אובד ועם כל מה שחולף ולא יושב עוד.

אנה אנו חולפים? סערת הדמים עולים. מי ישקיטם? אל מה יגיע האדם?

מתרופפת האמונה שבנו יגדל האדם, אם כי שפתו קרובה לנו.

שבים מהשדה, מהלמודים. אני נכון למשמר.

ג׳ תשרי ע״ט, בבית החולים.

דומה, כבר עברו הרבה ימים עלי פה בין החומות, בין המטות, ואני קודח, בודד בעולם זר.

אביט סביבי ואבינה; הימים רצינים, הפצועים המובאים מהחזית מפרפרים על מטת המות—

מבטי אנוש אלמים. עוברת האחות הרחמניה בהכרת ערך עבודתה. טפת תנחומין לכל בימי התאכזרות האדם. יש עוד אוצרות נפש טמונים.

ח' תשרי.

מה מוזר הוא האדם. הנה אתה פוגש מאות ואלפי איש. כל אדם עולם של חיים. ניצוצות־אל בוערים ודועכים. היבוא באמת אותו היום של אחוד הניצוצות?

היבואו ימי אור לאדם, ימים שהחיים בהם יהיו אהבה, או עד הסוף נמק בשנאת מחשכים.

מה לנו במשחק הדמים?

אסירי תקות עם אנו. בָּאֲפָקים הורים יורדת השמש על מסגדים ומגדלות — ורוח סתָיו נושבת.

מוצאי יום כפור.

במחנה מצאתי את הקֹבץ „בעבודה". פָּרשתי לקרן־זוית וקראתיו: צרור חיינו בעבודה, במלחמה, בחיי יום יום, יחד ובבדידות.

בבית הכנסת התפללו, ראיתי את חברי אבלים, כאלו מתם מונח לפניהם: חלום הגדוד העברי, והמציאות המרה המדכאת. והיה איזה פחד, שמא מי מאתנו ישאג פתאום. נפלנו בפח, נמכרנו. אכזבה?

ה.

סל־אל קביר.

מה הם הימים האלה לנו? איכה נחיה עם אכזבתנו ויגוננו הגדול. אין אפשרות להשתמט, להחבא מחובות כל שעה ומלהיות נכונים לקראת כל פקודה. הידיעות המגיעות אלינו מהארץ, וזה העובר עלינו כאן...

— לא אנחנו שחררנו את הגליל.

במדבר אנו חונים. במרחב דבר־מה כבד וקשה. והוא מספר לנו על התועים ההם, על דור המדבר. ומאות מבחורי העם, שעלו עתה לשחרר את הארץ, סמני דור מדבר בהם. עוד הרבה נתעה עם עב הענן, בלי עמוד אש מאירה. משה איננו.

ונפשנו נכלמת ועורגת לארץ, לשוב אליה. לעבודה.

ושמועות עוברות במחנה, כי נשאר עוד שנתים בצבא ונשמור במדבר את השבויים. יש אומרים שנשלח לחָזית צרפת. האופטימיסטים שבנו אומרים, כי נהיה חיל המשמר על גבולות הארץ, וכי נהיה היסוד לצבא עברי.

ויש, שגם בלבוש זר זה ותחת פקודות בשפה לא לנו מרגישים אנחנו בכל זאת, שאנו כוח יהודי.

ג' חשון, שביתת הנשק.

מתקרבים ובאים הרגעים, שהעולם כֻּלה מצפה להם, רגעים שלאחר האסון. עלי הזית הראשונים נשׂאים, מבול הדמים יָשך. ואנו במדבר, מתעפרים לסערתו. לקראת שמחת עולם זו אנו ריקים ובודדים.

ח' חשון.

שולחים אותנו לשמור על השבויים התֻּרכים והגרמנים. עגויים באים. כֻּלנו מרי נפש. אין פנים צוהלים.

שבת לפנות ערב.

אלפי מנֻצחים: תֻּרכים, גרמנים, אוסטרים, סגורים תחת משמרנו. חומת תילים דוקרים כפולה ומכֻפלת סוגרת עליהם ככלוב אכזרי.

תחת שלהבת כידונינו מדכאים ובלי כוח מתנהלים הם לעבודת האויב.

מה להם הימים האלה?

הכדוך נר אלהים לאדם, ותעיה בניא צלמות, אלמים נשאל במבטינו: למה כל זה? נובילם כאלו אנו המנצחים.

ח׳ כסלו, חתימת שביתת הנשק.

אתמול היה היום הזה, ואנחנו עודנו במדבר, לומדים טכסיסי מלחמה. ידענו כי בו יחתך הדבר, בו תפסק שפיכת הדם. וקשה היה ההמשך היום יומי.

אצלנו עצב שעוד לא ידענו כמוהו. במשך הימים המשעממים והאלמים האלה נשברו התקוות. גם אין בצפיה לשוב לארץ נחם. איך נבוא לארץ, למה נשוב?

כ׳ כסלו.

פ. שב מהארץ. היתה אספת הגדוד, ופ. מסר דין וחשבון על הנעשה בארץ, על המצב כיום, על העתיד. במה אנחנו צריכים לבוא לארץ ולהציל את המצב — באחוד כל כוחותינו, באחוד כל העובדים. עלינו לקבל את האחריות של בנין הארץ.

במחנות היתה התעוררות גדולה. רעיון האחוד הכה גלים והסיר את אבק המדבר. אנו באים לארץ ומביאים אתנו את רעיון אחוד כל העובדים בהסתדרות אחת גדולה, מקיפה, מאחדת ברעיון ובפעולה.

ו.

טבת.

שבנו לארץ. היה יום גשם. כל הלילה עמדנו רטבים תחת מבול גשם שוטף. באו אחים לפגשנו, שתקנו שמחים ונדכאים. רעיון האחוד עבר את כל הארץ.

חיפה, לרגלי הכרמל.

העבירו אותנו הנה מצריפין. אומרים, כי מכאן נהלך למשמרות בארץ. התרגילים עדין נמשכים.

סוף אדר.

מתחילים אנו למלאות אי־אלו תפקידים, וזה נותן טעם להמשכתנו את חיינו בגדוד. לפני איזה ימים נשלחה פלוגה לשם הגנה לזכרון יעקב.

לפנות ערב נתנה פקודה לנו להיות נכונים, ומבחורינו האחראים נבחרו לצאת למשמר בעיר. המפקד בקר אותנו ואת הנשק והודיע לנו, כי חוששים הלילה להתנפלות של חלק מהתושבים על היהודים. הסתדרנו בארבעות (ארבעה, ארבעה בשורה) והלכנו בהכרת ערך עצמנו. עלינו לגבעה לרגלי הכרמל.

הים סאן, אורות העיר הלכו וכבו.

ט״ו ניסן.

פזרו אותנו למשמרות בגליל. מצב הרוח טוב.

י״א איר.

קבלנו פקודה להתאסף ולצאת מהארץ לרפיח. ההתמרמרות גדולה.

סיון, רפיח.

אנו חיים בקצר־רוח, אנו פה עמוסים במהומה הזאת, ונושאים אותה לרב בלי תרעמת.

יש אמנם רגעים של רגז מציק — אך לא נורא. ישנה הרגשה של ישיבה בגבולות הארץ. אדרבא, משובבת את נפשנו התקוה כי אנו התּוֹרים בשממה זו, העתידה להתהפך לפנה ישובית. ואולי לא בזמן רחוק כל כך. מסתכלים אנו אל המישור הרחב, המשתרע לאורך ולרחב, ושמחים לראות את היבלית הצומחת, המספרת לנו על רטיבות וכוחות צמיחה. פּה וָשם מפוּזרים ישובים קטנים, המגדלים עצי פרי שונים וירקות. ונדמה, כי הרבה יש לעשות בסביבה זו, אם יתגלו כאן מקורות מים — ובתנופה ומתוך חפש. אין מי מצר לך.

חשון תרי״ם.

באנו שוב לצריפין. באים פליטים מרוסיה ומספרים על האסון, על תבוסת העם. אתמול היה אצלנו טרומפלדור. התאספנו מחוץ למחנה, והוא ספר לנו על הקורות בעם, על תנועת החלוץ. הוא העריך את הגדוד וקיומו. הגדוד, לדעתו, מֻכרח להתקים עד גיוס חדש. הקשבנו לדבריו בסבלנות מיֻחדת. מצות ההשארות בגדוד הן ממלאת עתה את הארץ.

דוחפים אנו את החדשים בגדוד, מצרפים תקוות מתות וממשיכים לחלום על זכותנו בעתיד. הגשמים יורדים ואינם פוסקים. רטיבות וקר. ואנו חיים בבטלה ובעבודה זרה.

ז.

י״ז שבט.

ימים קשים, אלמים עוברים עלינו. צל הנסיסה שוכן בגדוד. יום יום הולכים ופוחתים האנשים. לגיוס חדש אין הד. לעת כזאת זה לנו מבחן מר בכל תּלוּתנו בחסדי אחרים.

והשאלה כבר נשאלת לא כלפּי חוץ, כי אם כלפּי פנים, והיא מעיקה מאוד. היספּיק הכוח של צווי-עצמי לחרוק שן על המצב ולצעוד על המקום האחד זה שנה שלישית? ואם יכָּשל כוח הסבל, הנעזוב את הגדוד בלי לחכות לחברינו, הנכונים בכל שעה להחליף אותנו?

בימים אלה נתפזר שוב למשמרות בתחנות הרכבת. האמנם עם התחלת מלוי תפקידנו יבוא הסיום? אנו סובלים ומצפים.

ניסן, אחרי מאֹרעות ירושלים.

עברו מאֹרעות ירושלים, ואנחנו סגורים במחנה. גם החברים מהגדוד, שהיו בירושלים לרגל חֻפשתם והשתתפו בהגנת משפחותיהם, נאסרו. ואנו מצוים ועומדים להתאפק, לשאת הכל... אחריות המצב...

בא הפחד לשלום המושבות. לימי החג נתן לנו חפש והתפזרנו. עודדנו את בני המושבות עם בואנו אליהם. חזק הבטחון, כי כֻלנו יחד נדע להגן על כבודנו.

ח.

אב תרי״ם, בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ.

אֵינִי זוֹכֵר רְשָׁמִים, אֲשֶׁר כֹּה יְחַיּוּ וִיקָרְבוּ אֶת הֶעָבָר כְּרִשְׁמֵי סְבִיבָה זוֹ. וְיֵשׁ בַּלֵּב מַעְיַן הַכָּרַת תּוֹדָה לְהִזְדַּמְּנוּת הַנִּתֶּנֶת לָנוּ לִחְיוֹת פֹּה וּלְהַכִּיר עַל יְדֵי כָךְ אֶת הַסְּבִיבָה. הָעֲרָבָה רַחֲבַת יָדַיִם, וְרַבָּה בָּהּ הַשִּׁמָמָה. אַתָּה מִתְהַלֵּךְ וְעוֹבֵר בְּלֹא דֶרֶךְ שְׁטָחִים רְחָבִים לְלֹא צֶמַח חַי, וְרַגְלֶיךָ שׁוֹקְעוֹת בָּאֲדָמָה תְּחוּחָה שְׁחוֹרָה, הַקּוֹרֵאת לְךָ לְנִירָהּ, לְהַשְׁקוֹתָהּ וּלְהַחֲיוֹתָהּ. רַק נְקוּדוֹת מִסְפָּר, יְחִידוֹת, מַשְׁרוֹת צֵל. יַד אָדָם

בְּעַמָּלוֹ טִפְּחָתַן, וְלָרֹב נְזִירִים, אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ פֹּה מִפְלָט לְנַפְשָׁם וּפִנַּת בְּדִידוּת. קוֹרְאוֹת לְךָ הַנְּקוּדוֹת הָאֵלֶּה לָסוּר אֲלֵיהֶן, וְטוֹב לָלֶכֶת וְלִתְעוֹת בְּאֵין דֶּרֶךְ. נִדְמֶה, יָחִיד אַתָּה פֹּה. מִמִּזְרָח סוֹגְרִים עָלֶיךָ הָרֵי הַגִּלְעָד וּמִתְחַבְּרִים לְהָרֵי מוֹאָב הָאוֹבְדִים בְּנוֹף הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר עַל יַם־הַמָּוֶת, מִמַּעֲרָב — מִדְבַּר הָרֵי יְהוּדָה. וַחֲזוֹן יָמִים שֶׁמִּכְּבָר עוֹלֶה וְחַי סְבִיבֶךָ: הֵן פֹּה נִפְתְּחוּ שַׁעֲרֵי הָאָרֶץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלֶכְתָּם לָרֶשֶׁת אֶת כְּנַעַן. אֶחָד הוּא הַגּוֹרָל. סוֹבֵב חוֹזֵר הַגַּלְגַּל, וְהָאָרֶץ עוֹדֶנָּה מְצַפָּה לִגְאוּלָה. הִנֵּה שָׁם הַר נְבוֹ: „וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבוֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה" לִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֵלֶיהָ לֹא יָבוֹא.

צַעַר אֱנוֹשִׁי קָרוֹב, קָרוֹב.

וְעוֹלִים בְּזִכְרוֹנְךָ חֲבֵרִים שֶׁבִּדְמִי עֲלוּמֵיהֶם אָבְדוּ, שַׁלְשֶׁלֶת נְשָׁמוֹת הַמְטַפֶּסֶת אַחֲרֵי מֹשֶׁה לַפִּסְגָּה: עוֹלִים וְאֵינָם נִכְנָסִים.

וְכָל כָּךְ קָטָן אַתָּה בְּעֵינֵי עַצְמְךָ, צוֹפֶה וּמַקְשִׁיב לֶעָתִיד וּמִצְטַדֵּק.

וְהִנֵּה הִגַּעְתָּ לִנְאוֹת הָעֲרָבָה.

נִפְתַּח הַשַּׁעַר הַקָּטָן, וְנָזִיר זָקֵן מַכְנִיסְךָ בְּצֵל גִּנַּת עֵדֶן. מַעְיָן נוֹבֵעַ וּמְחַיֶּה כָּל עֵץ לְמִינֵהוּ, פֹּה תְּאֵנָה וָגֶפֶן. הַגְּפָנִים מִשְׂתָּרְגוֹת וּמְטַפְּסוֹת עַל כְּלוֹנְסָאוֹת בְּגֹבַהּ שֶׁל שְׁנֵי מֶטְרִים, וּמַשְׁלָכִים נוֹף בְּנוֹף, גַּג שֶׁל אֶשְׁכֹּלוֹת עַל שֶׁטַח שֶׁל דוּנָמִים.

מְבָרֵךְ אַתָּה אֶת עֲמַל כַּפַּיִם זֶה וּמַבִּיט בְּהַעֲרָכָה אֶל מִי שֶׁקִּדֶּמְךָ בְּיִשּׁוּב הַמָּקוֹם. הִנֵּה מַה כּוֹחָהּ שֶׁל עֲבוֹדָה פֹּה, וְלָמָּה עוֹד עֲלוּלָה הַשְּׁמָמָה לְהֵהָפֵךְ. וְאַתָּה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט: מִי נָטַע אֶת הַגֶּפֶן? מֵהֵיכָן הֵבִיאוּ אֶת שָׂרִיגֶיהָ? כַּמָּה שָׁנִים לוֹ פֹּה? וְהוּא מְסַפֵּר כְּיַד זִכְרוֹנוֹ: אֶת הַגַּנּוֹת נָטְעוּ לִפְנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה; מֵהַמִּנְזָר הַקָּרוֹב בָּאוּ אֲנָשִׁים לְעָבְדָן וּלְשָׁמְרָן; אֶת הַמַּעְיָן קוֹרְאִים עֲרָבִית „עֵין־חָגְלָה" (הוּא בֵּית חָגְלָה הַנִּזְכָּר בִּיהוֹשֻׁעַ). לְפִי דְּבָרָיו, כָּל אַדְמַת הַסְּבִיבָה בְּרוּכָה, רַק מַיִם חֲסֵרִים כָּאן. בַּחֹרֶף תַּצְמִיחַ הָאֲדָמָה, אַךְ מְהֵרָה הַכֹּל שָׁב וּמִתְיַבֵּשׁ.

וּמַקְשִׁיב אַתָּה לְקוֹל דְּבָרָיו הָרוֹעֲפִים לְאַט, כַּאֲשֶׁר תַּקְשִׁיב לִדְרִישַׁת שָׁלוֹם מֵאָדָם יָקָר לְךָ, שֶׁנִּפְרַד מֵעִמְּךָ זֶה שָׁנִים רַבּוֹת.

כַּר נִרְחָב לַעֲבוֹדָה יִהְיֶה לָנוּ פֹּה, אַף כִּי קָשֶׁה יִהְיֶה בָּרִאשׁוֹנָה מֵחֹם וּמִקַּדַּחַת; אַךְ מֵרֹאשׁ אֶפְשָׁר לִרְאוֹת, מָה רַבָּה פֹּה הַבְּרָכָה.

רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל חַי בְּכָל צַעַד עִם הֶעָתִיד לִהְיוֹת פֹּה, עִם עֲתִיד יִשּׁוּבֵנוּ פֹּה, וְיֵשׁ רָצוֹן לְהַכִּיר אֶת הַסְּבִיבָה. לִפְנֵי שָׁבוּעַ הָיִיתִי בְּמִשְׁמָר עַל חוֹף יַם הַמֶּלַח, רָאִיתִי

הַתְחָלָה שֶׁל יִשּׁוּב שֶׁהֵקִים הַצָּבָא הַגֶּרְמָנִי בַּחֲנוֹתוֹ פֹּה בִּימֵי הַמִּלְחָמָה: שְׁמוֹנָה בִּנְיָנֵי אֶבֶן וָעֵץ גְּדוֹלִים, הַמְשַׁמְּשִׁים עַתָּה לְנָמָל וְשֶׁבָּהֶם מִתְרַכֶּזֶת כָּל הַעֲבָרַת הַיְּבוּל מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. שָׁלֹשׁ אֳנִיּוֹת קִיטוֹר, עִזָּבוֹן הַגֶּרְמָנִים, מְשׁוֹטְטוֹת בַּיָּם. רַק לִפְנֵי שְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים מָכַר הַשִּׁלְטוֹן הָאַנְגְּלִי אֶת הָאֳנִיּוֹת עִם כָּל הַבִּנְיָנִים לְנוֹצְרִי מִבֵּית לֶחֶם. עַתָּה מִתְקַיְּמִים פֹּה כַּחֲמִשִּׁים פּוֹעֲלִים. כְּעֶשֶׂר מִשְׁפָּחוֹת הֵקִימוּ פֹּה אֳהָלִים לַחֲנָיוֹת. הִנֵּה הַתְחָלַת יִשּׁוּב צָעִיר, וְהַיָּתֵד הָרִאשׁוֹנָה לֹא בְּיָדֵינוּ נִתְקְעָה. הָאַקְלִים נוֹחַ מְאוֹד, יוֹתֵר הַרְבֵּה מֵאֲשֶׁר בִּירִיחוֹ. יֵשׁ מַעְיְנוֹת מַרְפֵּא בְּקִרְבַת הַמָּקוֹם, יֵשׁ גַּם מַעְיְנוֹת מַיִם מְתוּקִים. בְּקִרְבַת הַמַּיִם הַכֹּל מְכֻסֶּה יֶרֶק, וְחוֹרָשׁוֹת שִׂיחִים סְבוּכִים נִפְגָּשׁוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהַמַּיִם אֵינָם. אֲנַחְנוּ קוֹבְעִים אֶת הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה לְמֶרְכְּזֵי עָרֵי־מַרְפֵּא בְּיִשּׁוּב עַרְבוֹת־מוֹאָב שֶׁעָתִיד לָבוֹא.

יוֹתֵר דָּרוֹמָה לֹא הִגַּעְנוּ עוֹד, לֹא הֻרְשָׁה. יֵשׁ שָׁם הָרֵי גָּפְרִית וּמִינֵרָלִים שׁוֹנִים, אוֹצָרוֹת עֲזוּבִים הַמְחַכִּים לְיַד חָרוּצָה. וַאֲנַחְנוּ עוֹדֵנוּ מְחַבְּקִים יָדֵינוּ, וּמִי יוֹדֵעַ, יַד מִי גַּם פֹּה תִּשָּׁלַח לָרִאשׁוֹנָה. מָתַי תִּבָּקַע הַחוֹמָה, תֶּחְדַּל הַתְּרוּעָה וְהַמַּעֲשִׂים יֵרָאוּ?

הִנֵּה מְדַבְּרִים עַל הַכְנָסַת אַלְפֵי עוֹלִים, וּבְלִבִּי פַּחַד:

אֵיךְ יְכוֹנָנוּ?

עוֹמְדִים אֲנַחְנוּ לִפְנֵי שִׁחְרוּר מֵהַגְּדוּד, וְאֵינֶנּוּ יוֹדְעִים מְאוּמָה מֵאֲשֶׁר יִהְיֶה אִתָּנוּ. כָּל אֶחָד מִמֶּנּוּ כְּבָר רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ מְשֻׁחְרָר וְנִסְפָּח לְהוֹלְכֵי בָטֵל וּמְבַקְשֵׁי עֲבוֹדָה אַרְעִית בַּמּוֹשָׁבוֹת אוֹ בַקְּבוּצוֹת; וְהַהִתְמַרְמְרוּת מְדַלְדֶּלֶת מֵעַתָּה אֶת הָרַעֲנַנּוּת הַדְּרוּשָׁה לָנוּ כָּל כָּךְ לָעֲבוֹדָה. וְצַר.

בִּכְפַר גִּלְעָדִי וּבַסְּבִיבָה.

כסלו תר"פ.

סְבִיבָתֵנוּ נֶהֶפְכָה בַּזְּמַן הָאַחֲרוֹן לִשְׂדֵה קֶטֶל. שִׁבְטֵי הַבֶּדְוִים הִתְקוֹמְמוּ לְשִׁלְטוֹן הַצָּרְפָתִים. בָּרִאשׁוֹנָה הִתְנַפְּלוּ עַל כְּפָרֵי הַנּוֹצְרִים, הַתּוֹמְכִים בַּצָּרְפָתִים, הֶחֱרִיבוּם עַד הַיְסוֹד וְהָרְגוּ בָהֶם בְּלִי חֶמְלָה. וְכַאֲשֶׁר שָׁלְחָה הַמֶּמְשָׁלָה שְׁנֵים עָשָׂר חַיָּלִים וּבְרֹאשָׁם אוֹפִיצִיר לְפַקֵּחַ עַל הַסְּבִיבָה, שָׁלְלוּ מֵהֶם הַמִּתְקוֹמְמִים אֶת הַסּוּסוֹת וְאֶת הַנֶּשֶׁק וְהִשְׁאִירוּם בַּחַיִּים רַק בִּזְכוּת הֱיוֹתָם מֻשְׁלְמִים. בָּנוּ, הַיְּהוּדִים, לֹא נָגְעוּ לְרָעָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַזְּמָן. אוּלָם עַכְשָׁיו הִגִּיעַ גַּם תּוֹרֵנוּ. לִפְנֵי זְמַן־מָה הוֹפִיעוּ אֵלֵינוּ בְּשַׁבָּת לִפְנוֹת עֶרֶב רוֹכְבִים אֲחָדִים, לְבוּשִׁים תִּלְבֹּשֶׁת צְבָאִית וּמְזֻיָּנִים, בְּאַמְתָּלָא כִּי בָאוּ לְחַפֵּשׂ רוֹצֵחַ. הֶרְאֵינוּ אוֹתָם, כִּי מְבֻקָּשָׁם אֵין אִתָּנוּ. בְּלֵב אֲחָדִים מִמֶּנּוּ הִתְעוֹרֵר חֲשָׁד, אוּלַי מִתְחַפְּשִׂים הֵם. יָצָאנוּ לִקְרָאתָם בְּנֶשֶׁק, אֲבָל הֵם הֵחֵלּוּ צוֹעֲקִים אֵלֵינוּ: „הַלְנֶגֶד הַמֶּמְשָׁלָה יְצָאתֶם מְזֻיָּנִים? כִּי עַתָּה תִּתְּנוּ אֶת הַנֶּשֶׁק!" לֹא אָבִינוּ לִמְסוֹר אֶת הַנֶּשֶׁק, אַךְ גַּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ יָרֵאנוּ, שֶׁמָּא הֵם בֶּאֱמֶת זַ'נְדַרְמִים. לְבַסּוֹף הֻכְרַחְנוּ לִמְסוֹר לָהֶם אֶת הַנֶּשֶׁק. אָז אָסְרוּ אוֹתָנוּ, לָקְחוּ אֶת שְׁלֹשֶׁת צִמְדֵּי הַפְּרָדוֹת וְגַם כֶּסֶף וַחֲפָצִים וַיִּבְרָחוּ. הוֹדַעְנוּ תֵּכֶף לַמֶּמְשָׁלָה, וְהִיא הִבְטִיחָה, אָמְנָם, לִשְׁלוֹחַ צָבָא לַסְּבִיבָה, אַךְ הִנֵּה כְּבָר עָבְרוּ עֲשָׂרָה יָמִים, וַעֲדַיִן לֹא נִשְׁלַח אִישׁ.

הַהִתְנַפְּלֻיּוֹת בַּסְּבִיבָה אֵינָן פּוֹסְקוֹת בַּיּוֹם וּבַלָּיְלָה. בְּאַחַד הַלֵּילוֹת נִסּוּ לְהִתְנַפֵּל עַל חַמָּרָה. אַנְשֵׁי חַמָּרָה הִקִּיפוּ אֶת עַצְמָם בַּחֲפִירוֹת הֲגָנָה וְלֹא נָתְנוּ אֶת הַמִּתְנַפְּלִים לָגֶשֶׁת אֲלֵיהֶם. אֲנַחְנוּ הֶחְלַטְנוּ לְבִלְתִּי תֵת עוֹד לְהִכָּנֵס אֲפִילוּ לְזַ'נְדַרְמִים. וּמִי יוֹדֵעַ, אִם לֹא תֵצֵא תַּקָּלָה עַל יְדֵי כָךְ. הִנֵּה לִפְנֵי יָמִים אֲחָדִים בָּאוּ חַיָּלִים לְתֵל־חָי. אַנְשֵׁי תֵל־חַי חֲשָׁבוּם לְשׁוֹדְדִים וַיִּקְרְאוּ אוֹתָנוּ לְעֶזְרָה. בְּבוֹאֵנוּ נוֹכַחְנוּ, כִּי אֵלֶּה הֵם חַיָּלֵי הַמֶּמְשָׁלָה מַכִּירֵינוּ.

שְׁנֵיאוֹר שְׁפּוֹשְׁנִיק.

בְּכ' כִּסְלֵו לִפְנוֹת עֶרֶב יָשְׁבוּ חַבְרֵי קְבוּצַת תֵּל־חַי בַּחֲדַר הָאֹכֶל. שְׁפּוֹשְׁנִיק יָצָא הַחוּצָה, מִבְּלִי אֲשֶׁר הִרְגִּישׁוּ בּוֹ. נִשְׁמְעָה יְרִיָּה בּוֹדֶדֶת מִקָּרוֹב (כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא פָּסְקוּ הַיְרִיּוֹת אֶל הַכְּפָרִים הַנּוֹצְרִים אֲשֶׁר מִסָּבִיב) וְאַחַר, יְרִיָּה מִשְּׁלֹשִׁים–אַרְבָּעִים רוֹבִים בְּבַת אַחַת. מִיָּד כִּבּוּ הַחֲבֵרִים אֶת הַמְּנוֹרָה, שָׁכְבוּ לְיַד הַדְּלָתוֹת וְהֵשִׁיבוּ בְּאֵשׁ חֲזָקָה. הַיְרִיּוֹת מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים נִמְשְׁכוּ זְמַן רָב. הַמִּתְנַפְּלִים הִקִּיפוּ אֶת הֶחָצֵר מִכָּל אַרְבַּע פִּנּוֹתֶיהָ וְיָרוּ אֵלֶיהָ בְּלִי חָשָׂךְ. אוּלָם לְבַסּוֹף אֻלְצוּ לְהַרְפּוֹת מִתֵּל־חַי וְלַעֲבוֹר. כִּשְׁקוֹט הָאֵשׁ הֵחֵלּוּ אֲחָדִים מֵהַקְּבוּצָה לִקְרוֹא בִּשְׁמוֹת הַחֲבֵרִים, וְלַשֵּׁם שְׁפּוֹשְׁנִיק נִשְׁמְעָה אֲנָחָה. חִפְּשׂוּ וּמְצָאוּהוּ שׁוֹכֵב לֹא הַרְחֵק מֵחֲדַר הָאוֹכֶל, נֶאֱנָח וּמִתְבּוֹסֵס בְּדָמוֹ. הִבְהִילוּ אֶת הָרוֹפֵא מִמְּטֻלָּה, אֲבָל הוּא כְּבָר מָצָא אֶת שְׁפּוֹשְׁנִיק מֵת. כִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת אָרְכָה גְּסִיסָתוֹ. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בְּשָׁעָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה קְבָרוּ אוֹתוֹ בָּהָר בַּדֶּרֶךְ לִכְפַר גִּלְעָדִי. אַחֲרֵי מִטָּתוֹ הָלְכוּ חַבְרֵי הַקְּבוּצוֹת, הַמּוֹרִים וּמֵאִכָּרֵי מְטֻלָּה.

לִפְנֵי אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים בָּא שְׁפּוֹשְׁנִיק מִפֶּתַח תִּקְוָה לְתֵל חַי לַעֲבוֹד. בֶּן עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ הָיָה בְּמוֹתוֹ. יְהִי זִכְרוֹ בָּרוּךְ.

נִצְחוֹנוֹת הַמִּתְקוֹמְמִים.

כפר גלעדי.

בְּכ״ב כִּסְלֵו הִגִּיעוּ אֵלֵינוּ לִקְרָאתֵנוּ אַרְבָּעָה חֲבֵרִים מֵאַיֶּלֶת הַשַּׁחַר וּמִמַּחֲנַיִם. בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיְתָה הִתְנַפְּלוּת חֲזָקָה עַל הַכְּפָרִים הַנּוֹצְרִים עַמְרָה וּצְרֵדָה (צְרַדָה). הַמִּתְקוֹמְמִים שָׁדְדוּ מֵהֶם אֶת עֶדְרֵי הַפָּרוֹת וְעוֹד שָׁלָל רַב לָקְחוּ אִתָּם. צָרְפָתִי אֶחָד נֶהֱרַג וְאֶחָד נִפְצָע. אֵין לְתָאֵר אֶת מֶשֶׁךְ הַיְרִיּוֹת, אֶת תְּרוּעַת הַבֶּדְוִים, בְּרִדְתָּם עִם כָּל הַשָּׁלָל לַחוּלָה, וְאֶת מַצַּב רוּחֵנוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

לְמָחֳרָת בַּבֹּקֶר עָבְרוּ עַל יָדֵנוּ חַבְרֵי חַמָּרָה בְּדַרְכָּם לִמְטֻלָּה וְסִפְּרוּ, כִּי הַ״הַלּוּלָא״ הָיְתָה בְּקִרְבַת הַצְּרִיפִים שֶׁלָּהֶם. הֵם הֶחְלִיטוּ לְהַשְׁאִיר אַךְ שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים בַּצְּרִיפִים. מַמָּה־נַפְשָׁךְ: אִם יָבוֹאוּ הַבֶּדְוִים בְּמִסְפָּר רַב, הֲרֵי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא תִהְיֶה כָּל אֶפְשָׁרוּת לַעֲמוֹד בִּפְנֵיהֶם בְּבִנְיְנֵי הָעֵץ; וְאִם יִתְנַפְּלוּ בּוֹדְדִים – גַּם שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים יוּכְלוּ לְהָגֵן. בְּשָׁעָה שְׁמוֹנֶה בַּבֹּקֶר כָּבְשׁוּ הַמִּתְקוֹמְמִים גַּם אֶת הַכְּפָר אָבֵל. פַּחַד הַבֶּדְוִים נָפַל עַל הַנּוֹצְרִים, וְלֹא קָמָה בָּהֶם עוֹד רוּחַ.

הִתְנַפְּלֻיּוֹת עַל כְּפַר־גִּלְעָדִי וְתֵל־חַי.

א.

כפר גלעדי.

בכ״ג כִּסְלֵו בְּתֵשַׁע בַּבֹּקֶר נוֹעַדְנוּ עִם חֲבֵרִים מִתֵּל־חַי, מֵאַיֶּלֶת־הַשַּׁחַר וּמֵחַמָּרָה וְהֶחְלַטְנוּ לְהַעֲבִיר אֶת הַנָּשִׁים, אֶת הַטַּף וְאֶת הָעֵדֶר לְתֵל־חַי, כִּי בִהְיוֹתָהּ מֻקֶּפֶת קִיר אֲבָנִים גָּבוֹהַּ תּוּכַל לְהָגֵן עַל עַצְמָהּ טוֹב יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַמְּקוֹמוֹת הָאֲחֵרִים. אַךְ הָחֵל הַחִלּוֹנוּ לְהַעֲבִיר אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַטַּף וְאֶת הָעֵדֶר, וְהִנֵּה הַשּׁוֹמֵר נָתַן אוֹת, כִּי עֲרָבִים הוֹלְכִים וּקְרֵבִים אֵלֵינוּ. וּבְטֶרֶם הִסְפַּקְנוּ לְהַכְנִיס אֶת הָעֵדֶר אֶל הָאֻרְוָה, וְשִׁשִּׁים–שִׁבְעִים בֶּדְוִים מְזֻיָּנִים נִקְהֲלוּ עָלֵינוּ. מִיָּד הִסְתַּדַּרְנוּ בְּשׁוּרַת הַגָּנָּה וְהַחִלּוֹנוּ לִירוֹת. אוּלָם רָאִינוּ, כִּי הֶחָבֵר אֲשֶׁר שָׁב מֵאִתָּנוּ לְחַמָּרָה שָׁבוּי אִתָּם וְגַם סְפָרַדִּי אֶחָד הָעוֹבֵד בַּבִּנְיָנִים בָּא אֵי מִזֶּה לְיָדָם. הָיִינוּ נְבוֹכִים. אֶחָד מֵחֲבֵרֵינוּ נִכְנַס אִתָּם בִּדְבָרִים. „הֲיִתָּכֵן, הֵן הָאָמִיר מַחְמוּד וְתוֹשְׁבֵי הַמָּקוֹם אַנְשֵׁי בְרִיתֵנוּ הֵם; אַךְ לִפְנֵי שָׁבוּעוֹת מִסְפָּר בִּקַּרְנוּהוּ בְדַמֶּשֶׂק, וְהוּא גַם הִבְטִיחַ לָנוּ לְהָשִׁיב אֶת הַפְּרָדוֹת הָעֲשׁוּקוֹת״. וְהֵם טָעֲנוּ, כִּי לֹא הָיָה בְדַעְתָּם לִנְגֹּעַ בַּיְּהוּדִים לְרָעָה, אֲבָל הַיְּהוּדִים הֵחֵלּוּ רִאשׁוֹנָה לִירוֹת אֲלֵיהֶם בְּמַקְלֵעַ. בֵּינְתַיִם הִתְפָּרְצוּ אֶל הַחֲדָרִים וְהֵחֵלּוּ לָשִׂים בִּכְלֵיהֶם מִן הַבָּא בְיָדָם. אַחֲרֵי מַשָּׂא וּמַתָּן רַב וּבִרְאוֹתָם בּוֹ בַזְּמַן אֶת קְנֵי־הָרוֹבִים הַנְּכוֹנִים לִקְרָאתָם, הָלְכוּ מֵאִתָּנוּ בְשָׁלוֹם.

ב.

בַּדֶּרֶךְ הִתְחַבְּרָה אֲלֵיהֶם עוֹד חֲבוּרָה גְדוֹלָה וַיָּשׁוּבוּ אֵלֵינוּ שֵׁנִית. הִסְתַּדַּרְנוּ בִּמְקוֹמוֹת הַהֲגָנָּה. כִּשְׁלשׁ מֵאוֹת עֲרָבִים הָלְכוּ וְקָרְבוּ אֵלֵינוּ, מְסֻדָּרִים בְּמֶרְחָק מֵטֶר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ, רוֹבֵיהֶם בִּידֵיהֶם, וַיָּחֵלּוּ לְהַקִּיף אֶת הַבַּיִת וּלְהִתְקָרֵב אֶל הָאֻרְוָה. הַחִלּוֹנוּ לְהַזְהִיר אוֹתָם מֵהִתְגָּרוּת בָּנוּ מִלְחָמָה: „אָנוּ יְהוּדִים, הֵן בְּרִית כְּרוּתָה בֵינֵינוּ״. וְהֵם עָנוּ בְּמִרְמָה, כִּי פְּנֵיהֶם לַכְּפָרִים הַנּוֹצְרִים, וְאַךְ עוֹבְרִים הֵם עָלֵינוּ. אֲבָל דֶּרֶךְ הִלּוּכָם הָיְתָה מְכֻוֶּנֶת יָשָׁר אֶל הָאֻרְוָה. יָרִינוּ אֲלֵיהֶם. הֵם יָרוּ אֵלֵינוּ וְנָסוֹגוּ. הִמְטַרְנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ חֲזָקָה, וְהֵם שָׁכְבוּ לָאָרֶץ. אָז חָדַלְנוּ לִירוֹת, אַךְ בְּהָרִים אֶחָד מֵהֶם אֶת רֹאשׁוֹ, הָיִינוּ יוֹרִים אֵלָיו. חֵלֶק מִן הַבֶּדְוִים מָצְאוּ בְקִיר הַבַּיִת דֶּלֶת אַחַד הַחֲדָרִים וַיְכוֹנְנוּ לִקְרָאתָהּ אֶת רוֹבֵיהֶם; אַחֲרֵי יְרִיּוֹת רַבּוֹת פָּגַע כַּדּוּר בַּמַּנְעוּל וְהַדֶּלֶת נִפְתְּחָה. הֵם פָּרְצוּ הַחַדְרָה וְקָרְעוּ מִסְפַּר כָּרִים. מַצַּב רוּחֵנוּ הָיָה בְּכָל זֹאת מְרוֹמָם, כִּי הָיִינוּ

בְּטוּחִים, שֶׁאֶל הָאֻרְוָה לֹא יַגִּיעוּ בְּשׁוּם אֹפֶן. חָשַׁשְׁנוּ, פֶּן יֵצְאוּ אֵלֵינוּ חַבְרֵי תֵּל־חַי בְּשֶׁךְ הַיְרִיּוֹת, וְלָכֵן הוֹסַפְנוּ לִירוֹת מִזְּמַן לִזְמַן שָׁלשׁ יְרִיּוֹת תְּכוּפוֹת לְאוֹת, כִּי הַהִתְנַפְּלוּת עוֹדֶנָּה נִמְשֶׁכֶת.

הַיּוֹם רַד, וַאֲנוּ בְּמַצָּב שֶׁל הֲגַנָּה וְצִפִּיָּה: מַה יִּהְיֶה בְּבוֹא הַלַּיְלָה? הֶחְלַטְנוּ לְהָקִים אֶת הַמִּתְנַפְּלִים מִן הָאָרֶץ וּלְהִתְרָאוֹת אִתָּם פָּנִים בְּעוֹד יוֹם. לִגְלַגְנוּ עֲלֵיהֶם. אָז תַּחַת לְהָשִׁיב בִּירִיּוֹת, פָּתְחוּ בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם. זָרַקְנוּ לָהֶם לֶחֶם וָמֶלַח וַנִּכְרוֹת בֵּינֵינוּ בְּרִית שָׁלוֹם, אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּנוּ „בְּחַיֵּי הַנָּבִיא" לְבִלְתִּי יְרוֹת לָהֶם בְּעָבְרָם מֵעָלֵינוּ. הֵם פָּנוּ מַעֲרָבָה אֶל הֶהָרִים בְּדֶרֶךְ דֵּיר מִימַס, אַחַד הַכְּפָרִים הַנּוֹצְרִים מִן הַגְּדוֹלִים וְהָעֲשִׁירִים בָּאָרֶץ. בְּנֵי הַכְּפָר הַזֶּה הָיוּ יְכוֹלִים בְּלִי סָפֵק לַעֲמוֹד בִּפְנֵי הַבֶּדְוִים, אֲבָל בִּרְאוֹתָם אֶת הַבֶּדְוִים פָּחֲדוּ וַיַּעַזְבוּ אֶת הַכְּפָר וַיִּמָּלְטוּ אֶל נַפְשָׁם.

ג.

בְּכ״ה אַחַר הַצָּהֳרַיִם[1] נִתְחַדְּשׁוּ יְרִיּוֹת חֲזָקוֹת לְעֵבֶר תֵּל־חַי, בָּרִאשׁוֹנָה מֵרָחוֹק לָהּ וְאַחַר כָּךְ מִקָּרוֹב; אַחַר כְּאִלּוּ נִפְסְקוּ הַיְרִיּוֹת וְכַעֲבוֹר חֲצִי שָׁעָה הִתְחַדְּשׁוּ בְּיֶתֶר תֹּקֶף. הַפַּעַם נִרְאָה לָנוּ, כִּי יוֹרִים בְּתוֹךְ תֵּל־חַי. הִסְתַּדַּרְנוּ וְחִכִּינוּ. לֹא רָאִינוּ אִישׁ קָרֵב אֵלֵינוּ, אֲבָל הָיִינוּ בְּטוּחִים, כִּי לֹא יִפְסְחוּ גַּם עָלֵינוּ. כַּעֲבוֹר שָׁעָה, בְּהַפְסֵק הַיְרִיּוֹת, נוֹדַע לָנוּ, כִּי בֶּדְוֵי הַסְּבִיבָה, הַנִּמְצָאִים עַתָּה בִּכְפַר חַלְצָה, הִתְנַפְּלוּ עַל חֲמִשָּׁה חֲבֵרִים, הַבָּאִים מִן הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן עִם הָרֶץ שֶׁלָּנוּ. וְאִלְמָלֵא הֲגַנַּת תֵּל־חַי שֶׁעָמְדָה לַחֲבֵרֵינוּ, לֹא הָיוּ מַגִּיעִים בְּשָׁלוֹם. חָבֵר אֶחָד נִפְצַע פֶּצַע קַל, סוּסָה נֶהֶרְגָה וְאַחַת נִפְצְעָה. הַבֶּדְוִים תָּקְפוּ אֶת תֵּל־חַי בְּחָזְקָה, עַד שֶׁנִּכְנְסוּ אִתָּם בְּמַשָּׂא וּמַתָּן. הַשֵּׁיכִים דָּרְשׁוּ לְהוֹצִיא אֲלֵיהֶם אֶת הָאוֹרְחִים הַצָּרְפָתִים, וּבְהֻוָּכְחָם כִּי הָאוֹרְחִים אֵינָם צָרְפָתִים, עָזְבוּ אֶת תֵּל־חָי.

הִתְיָעֲצוּת חֲבֵרִים.

תל־חי.

נוֹעַדְנוּ שׁוּב לְטַכֵּס עֵצָה, מַה לַּעֲשׂוֹת. מַצַּב תֵּל־חַי קָשֶׁה בְּיִחוּד. אֶת הֲגַנָּתָהּ לֹא הִסְפִּיקוּ לְסַדֵּר כָּרָאוּי, וְהַבֶּדְוִים יוּכְלוּ לָגֶשֶׁת אֶל הַבִּנְיָן. עָמְדָה הַשְּׁאֵלָה, הַלַּעֲזוֹב אֶת הַמְּקוֹמוֹת אוֹ לֹא. דַּעַת כֻּלָּם, חוּץ מֵאֲחָדִים, הָיְתָה — לְהִשָּׁאֵר. הֻחְלַט לְהַעֲבִיר

1) במשך הימים האלה — בין כ״ג לכ״ה כסלו — חזרו ונשנו כמה התנפלויות על כפר גלעדי ותל־חי.

אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַטַּף, גַּם הָחְלַט. כִּי הַצְּעִירוֹת מֻכְרָחוֹת לַעֲזוֹב אֶת הַמָּקוֹם. אַחַת עָזְבָה בִּרְצוֹנָהּ וְאַחַת נִשְׁאֲרָה אִתָּנוּ כָּל הַזְּמַן. כַּעֲבוֹר יָמִים אֲחָדִים בָּאוּ מִסְפַּר חֲבֵרִים מִן הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן וְהֵבִיאוּ אִתָּם אֶת כָּל הַדָּרוּשׁ לַהֲגָנָה. בַּדֶּרֶךְ הִתְנַפְּלוּ עֲלֵיהֶם בֶּדְוִים וַיִּקְחוּ מֵהֶם אַרְבַּע פְּרָדוֹת. לְאַחַר שְׁנֵי יָמִים בָּאוּ עוֹד שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים, אֶחָד מֵהֶם שָׁב לַדָּרוֹם וְשָׁלַח אֵלֵינוּ עוֹד שְׁנֵים־עָשָׂר אִישׁ. הַחֲבֵרִים בָּאוּ מִכִּנֶּרֶת, מִדְּגַנְיָה, מִבֵּית־גַּן, מִמֶּרְחַבְיָה וּמִגִּבְעַת־הַמּוֹרֶה. הַסְּבִיבָה שְׁקֵטָה. חוּץ מִמְּתַוְּלִים בּוֹדְדִים לֹא נִרְאֵית כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה. צָבָא עֲדַיִן לֹא בָא. נוֹאַשְׁנוּ מִצַּפּוֹת לוֹ.

בֵּין חַמָּרָה לִכְפַר גִּלְעָדִי.

י"א טבת.

אַחֲרֵי יָמִים אֲחָדִים שֶׁל שֶׁקֶט מְדֻמֶּה הוֹפִיעוּ שׁוּב קְבוּצוֹת בֶּדְוִים מְזֻיָּנִים.

אֶתְמוֹל אַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם הִתְנַפְּלוּ עֲרָבִים בַּדֶּרֶךְ, בֵּין חַמָּרָה לִכְפַר גִּלְעָדִי, עַל שְׁנֵי חֲבֵרִים מֵחַמָּרָה, גָּזְלוּ מֵהֶם סוּסָה טְעוּנָה שַׂק קֶמַח וְשָׁלְחוּ אֶת הָאֶחָד לְהוֹדִיעַ בְּחַמָּרָה, כִּי חֲבֵרוֹ נִשְׁבָּה וְהַשּׁוֹבִים דּוֹרְשִׁים כָּפְרוֹ שְׁלֹשִׁים לִירוֹת. הַשָּׁבוּי נִמְלַט מִיָּדָם וְהִגִּיעַ אֵלֵינוּ. הוּא סִפֵּר כִּי כַּאֲשֶׁר הֱבִיאוּהוּ הַמִּתְנַפְּלִים לְמַחֲנֵה הָאוֹיֵב, רָאָה שָׁם כְּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים רוֹכְבִים וּצְבָא רַגְלִי רַב, הַמְזֻיָּן בְּרוֹבִים וּבְרִמּוֹנֵי יָד. בְּהִמָּלְטוֹ יָרוּ אֵלָיו, אוּלָם הַכַּדּוּרִים לֹא פָּגְעוּ בוֹ, וְרוֹדְפָיו שָׁבוּ מֵרְדוֹף אַחֲרָיו.

הַבֶּדְוִים מִתְכַּנְּסִים וּמִתְכּוֹנְנִים, כַּנִּרְאֶה. בְּהִפָּגְשָׁם עִם יְהוּדִים מִתְיַמְּרִים הֵם לִידִידִים וְאוֹמְרִים, כִּי אוֹיְבִים הֵם רַק אֶת הַצָּרְפָתִים. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שָׂמִים הֵם בִּכְלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָם.

לַמִּשְׁמָר.

אָנוּ מֻכְרָחִים לְהוֹשִׁיט יַד עֵזֶר לַנְּקֻדּוֹת „הַצָּפוֹן הָרָחוֹק“, כִּי בִּלְבּוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בַּמְּקוֹמוֹת הַ„מְּבֻצָּרִים“ בְּיוֹתֵר, בְּתֵל־חַי וּבִכְפַר־גִּלְעָדִי, אֵינָהּ פּוֹסֶקֶת הַהַרְגָּשָׁה – יַחַד עִם הַהַכָּרָה הַבְּרוּרָה שֶׁאֶת הַמָּקוֹם אֵין עוֹזְבִים וְשֶׁעַל הַבָּנוּי אֵין מְוַתְּרִים – כִּי הִנְנוּ אַךְ קֹמֶץ, קֹמֶץ, קֹמֶץ.

צְרִיכִים אָנוּ לְהַרְחִיב אֶת גְּבוּלֵי שְׁמִירָתֵנוּ וּלְהוֹצִיאָהּ מִבֵּין אַרְבַּעַת קִירוֹת הַבַּיִת עַל פְּנֵי כָּל הַשָּׂדֶה מִסָּבִיב. לֹא צָבָא כּוֹבֵשׁ, חַי עַל חַרְבּוֹ דָּרוּשׁ לָנוּ לִשְׁמִירַת

עמדותינו עד תם הימים הרעים, כי אם — מחנה עובדים, שידעו להחזיק גם בשלח. דרוש עובד, שידע להגן על מחרשתו — ולא לחרוש בה בלבד — ושיכיר שלא רק על עצמו ועל קירות הבית הוא מגן, אלא על אדמתו ועבודתו עליה. בשעת סכנה יעבדו אנשים אחדים בצמד בהמות אחד — על עבודת השדה אין מותרים.

במצב הקשה והמסכן הזה יש לנו רק עצה אחת: להגדיל תכף ומיד את הישוב בגליל העליון על ידי עבודה ושמירה. מלבד הפלחה ישנה בתל־חי אפשרות וצרך לטעת איקלפטוסים. נטיעה זו נחוצה וחשובה להבראת המקום ויכולה להעסיק עשרים איש במשך רב השנה. יש הכרח לגדור את תל־חי בקיר אבן מצפון הבית מצד הדלתות והחלונות, המכבידים כל כך על ההגנה. גם בכפר גלעדי ישנה אפשרות של נטיעה. ועתה צריך להוציא אותה אל הפעל. את המשא ומתן על העבודות האלה צריך להחיש בכל האפשר. העבודות האלה נתנות להעשות בחבורות גדולות ואין לדחותן אף לרגע, מפני שהמארעות משתלשלים במהירות, ואין איש יודע, מה יביא לנו היום הבא. אנחנו, הנכונים להבהיל את כל הרופאים בשעת מחלתו של קרובנו, מתרשלים להשתמש באמצעים השומרים מפני המחלה. הנה היום בא צבא ומחר הוא הולך לו. ורע ומר לנו, כל זמן שאנו סומכים על כוחות אחרים. עוד מעט ואחרנו את המועד, כאשר אחרנו את המרה[1]. ואת אשר יכלנו לעשות אתמול בנקל, יעלה לנו מחר ביסורים ואולי גם בקרבנות. אל תתנו את הגליל העליון לנפול.

מיומנו של יוסף טרומפלדור בתל־חי.

א.

י"ג טבת.

היום החלטנו לצאת לעבודה ולזרוע חטים בהגנת השומרים. בבקר השכם באו הצרפתים, ובעזרת תותחים ומקלעים העלו באש כפרים אחדים והדפו את הערבים אל תוך בקעת החולה ועד לרגלי ההרים. בעשר וחצי לפני הצהרים שבו הערבים פתאום מעבר ההרים לתקוף את הצרפתים. הצרפתים, שבאו הנה במספר מצמצם מאוד, החלו להסוג אחור. היינו מכרחים להפסיק את העבודה

1) עין להלן עמוד 192.

בשדה ולהכנים את הפרדות הביתה. באותה שעה עזבו אחרוני הצרפתים את חמרה והערבים הקיפוה.

הצרפתים נסוגו למטלה, והמוני ערבים מזינים במקלות וקצתם ברובים החלו נוהרים שורות, שורות בדרך למטלה, כנראה, למען שלול שלל. הכרחנו להכנס אל תוך הבית ולהיות נכונים. היה רגע קשה ורב־ערך. דבר־מה העיק והרעיד לב רבים ממנו. „אם לא יכלו הצרפתים בעזרת תותחים ומקלעים לעמוד בפני הערבים, הנוכל להם אנו ברובינו?". איש ממנו לא היה מספק, שהתנפלותם של הערבים המתלהבים ממשמשת ובאה. השאלה: „הלברוח למטלה?" רחפה באויר, אך לשאלה לא העז איש בתל־חי. אדרבא, באספה, שנקראה במהירות באותו מעמד, נתקבלה החלטה גמורה: „להשאר — ויהי מה!" כמו כן החלט לא לתת את הערבים המזינים להתקרב אל הבית, ובבוא הרגע המכריע—לעמוד על נפשנו ולהשתדל להעלות את מחיר חיינו עד כמה שאפשר. בכפר־גלעדי הוצעה, אמנם, הצעה לעזוב את המקום ולעבור למטלה, אך היא נדחתה מיד ברב גדול של החברים. נדחתה גם ההצעה לאחד את שתי הקבוצות, תל־חי וכפר־גלעדי בעמדה אחת.

ב.

והמארעות בשדה הקרב השתלשלו, בינתים בסדרם הם. בשעה שתים־עשרה בצהרים עלו תמרות עשן מעל אחד הצריפים שבחמרה. כנראה, הציתוהו הערבים באש. כעבור חצי שעה עלה עמוד עשן גם מעל הצריף השני, ובעוד שתי שעות נראו במקום חמרה אך שני תלים עשנים. „חמרה איננה", הפליט האחד, והמלה „איננה" הקפיאה את לבות כלנו. חלפה מחשבה: „אולי תעלמנה במהרה גם תל־חי וכפר גלעדי". אבל איש לא הרהיב להביע אותה במלים. וכאלו בתשובה על המחשבה הבלתי מבעה קרא אחד בבטחה: „את תל־חי ואת כפר־גלעדי לא נמסור על נקלה". והשני הוסיף: „חמרה נפלה, אך חמרה תבנה!"

במשקפת ראינו את הצרפתים בורחים בלא סדרים למטלה, והערבים יוקבים אותם מכל העברים. ערבים רבים מזינים ובלתי מזינים התרוצצו בשביל העובר על פני תל־חי. נתנה פקודה להכניס את הבהמות לארוה, להכין אוצר של מים ולעמוד על המקומות המיעדים להגנה. נעלנו את הדלתות ואת שער החצר, ולהפך, פתחנו לרוחה את החלונות וסדרנו על אדניהם מאבנים משענות לרובים.

הָעֲרָבִים, בְּיָדְעָם כִּי הַיְהוּדִים נְכוֹנִים לְהָגֵן עַל עַצְמָם, עָבְרוּ עַל פָּנֵינוּ בִּזְהִירוּת רַבָּה. לִפְנוֹת עֶרֶב בָּא אֵלֵינוּ מֵחָלְצָה עֲרָבִי יָדוּעַ לָנוּ, בַּעַל זָקָן שָׁחוֹר וְשִׁנַּיִם לְבָנוֹת, וְסִפֵּר לָנוּ, שֶׁהָעֲרָבִים נִכְנְסוּ לִמְטֻלָּה, שֶׁהַרְבֵּה צָרְפָתִים נֶהֶרְגוּ וְשֶׁמַּחֲנוֹת הָעֲרָבִים שָׂמוּ אֶת פְּנֵיהֶם לְגִ'דֵידָה וּלְבֵּירוּת. לְמַפַּלְתָּהּ שֶׁל מְטֻלָּה לֹא הֶאֱמַנּוּ. בְּכָל זֹאת חִזַּקְנוּ אֶת הַמִּשְׁמָר בַּלַּיְלָה הַהוּא: הִפְקַדְנוּ לְשׁוֹמְרִים אֶת הַחֲבֵרִים הָאַמִּיצִים בְּיוֹתֵר, הֶעֱמַדְנוּ אַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת, חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים בְּכָל מִשְׁמָר, לִשְׁמוֹר מֶשֶׁךְ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם וְשָׁלֹשׁ — בַּלָּיְלָה.

ג.

הַלַּיְלָה עָבַר בְּשָׁלוֹם. לְעֵת בֹּקֶר בָּא אֵלֵינוּ עֲרָבִי שֵׁנִי מִכְּפַר חָלְצָה וְהוֹדִיעַ, כִּי קָמֵל אֶפֶנְדִי שְׁלָחוֹ הֵנָּה לְהַצִּיעַ לְפָנֵינוּ לְהַעֲבִיר אֶת הַחֲפָצִים הַיְקָרִים וְרַבֵּי הָעֵרֶךְ לְחָלְצָה לְמִשְׁמֶרֶת. עַל שְׁאֵלָתֵנוּ: „לָמָּה נַעֲשֶׂה כַּדָּבָר הַזֶּה?" עָנָה: „הָמוֹן רַב שֶׁל עֲרָבִים הוֹלְכִים לְהִלָּחֵם עַל מְטֻלָּה, גְ'דֵידָה וּבֵּירוּת, וּבְעָבְרָם עַל פְּנֵיכֶם יְשָׁדְדוּ מִכֶּם אֶת הַחֲפָצִים הַיְקָרִים". עָנִינוּ לוֹ, כִּי אֵין הַיְהוּדִים נִלְחָמִים בָּעֲרָבִים, וְלָכֵן לֹא יִגְּעוּ בָנוּ צִבְאוֹת הָעֲרָבִים לְרָעָה; וְאִם יְבוֹאוּנוּ שׁוֹדְדִים, נֵצֵא לִקְרָאתָם בְּנֶשֶׁק. אַחַר בָּא אֵלֵינוּ שׁוּב מְיֻדָּעֵנוּ הָעֲרָבִי הָרִאשׁוֹן וְאִשֵּׁר אֶת הַיְדִיעָה, כִּי הֲמוֹנֵי עֲרָבִים עוֹלִים צָפוֹנָה. לְפִי דַעְתּוֹ, טוֹב נַעֲשֶׂה, אִם נַעֲבִיר אֶת רְכוּשֵׁנוּ הַטָּעוּן שְׁמִירָה לְחָלְצָה. אֲבָל אוֹתָנוּ עִנְיְנָה שְׁאֵלָה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי: לֹא — מַה לְּהוֹצִיא מִתֵּל־חַי, אֶלָּא — מַה לְּהַכְנִיס אֵלֶיהָ, וְאֵיךְ וּבְאֵיזֶה אֹפֶן לְהָבִיא הֵנָּה אֶת הַחֲפָצִים הַנְּחוּצִים לָנוּ כָּל כָּךְ. אֵין מִסְפָּר מַסְפִּיק שֶׁל אֲנָשִׁים מְזֻיָּנִים, וְגַם בִּשְׁבִיל הַמְעַטִּים שֶׁיֶּשְׁנָם אֵין דֵּי רוֹבִים. בְּתֵל־חַי נִמְצָאִים עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה גְבָרִים וְלָהֶם רַק שְׁמוֹנָה עָשָׂר רוֹבִים, בִּכְפַר־גִלְעָדִי — שְׁמוֹנָה עָשָׂר גְּבָרִים וְרוֹבִים שִׁשָּׁה עָשָׂר. לְכָל רוֹבֶה דְרוּשִׁים אֶלֶף כַּדּוּרִים, לְכָל הַפָּחוֹת חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וְלָנוּ יֵשׁ אַךְ מֵאָה. נֶשֶׁק אַחֵר, פּוֹעֵל יוֹתֵר, אָיִן. צָרְכֵי אֹכֶל הוֹלְכִים וְכָלִים. אֲפִילוּ קֶמַח נִמְצָא אֶצְלֵנוּ בְּכַמּוּת מוּעָטָה, בְּאֹפֶן שֶׁבְּעוֹד שָׁבוּעַ יָמִים נִהְיֶה שְׁרוּיִים בְּרָעָב. לַאֲחָדִים מִמֶּנּוּ אֵין נַעֲלַיִם, חֲסֵרִים לְבָנִים וּשְׂמִיכוֹת. אַךְ בְּאֵיזֶה אֹפֶן לְקַבֵּל כָּל זֹאת אוֹ חֵלֶק מִזֹּאת? בְּטוּחִים אָנוּ, כִּי יְדִידֵינוּ בַּדָּרוֹם נְכוֹנִים לָבוֹא לְעֶזְרָתֵנוּ, אוּלָם הַאִם פְּנוּיָה הַדֶּרֶךְ וּבְטוּחָה? סוֹבְרִים אָנוּ, כִּי כָּל עוֹד כְּנוּפְיוֹת שׁוֹדְדִים שִׁכּוֹרֵי נִצָּחוֹן מְשׁוֹטְטִים בַּדְּרָכִים, הַדֶּרֶךְ לְכָאן בְּחֶזְקַת סַכָּנָה. וְאֵין אָנוּ רוֹצִים, שֶׁהַחֲבֵרִים הָעוֹלִים אֵלֵינוּ לְעֶזְרָה יִפְּלוּ בְּמַאֲרַב הַשּׁוֹדְדִים. טוֹב הָיָה, אִלּוּ יְכָלְתֶּם

לִשְׁלוֹחַ לָנוּ צְרָכֵי אֹכֶל עַל יְדֵי גַמָּלִים עֲרָבִים. בְּהִפָּנוֹת הַדְּרָכִים צָרִיךְ יִהְיֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁעַת הַכֹּשֶׁר וּלְהַעֲבִיר הֵנָּה אֶת כָּל הַדָּרוּשׁ וְהַנָּחוּץ. כִּי מִי יוֹדֵעַ, מַה יֵּלֶד יוֹם.

ד.

כ״ג טבת.

שֶׁקֶט. עָבַדְנוּ הַיּוֹם בַּשָּׂדֶה. אֵין אַף עֲרָבִי אֶחָד בַּסְּבִיבָה. בְּשֶׁל הַשֶּׁקֶט הִתְחִילוּ מְשׂוֹחֲחִים בֵּינֵינוּ בִּדְבַר הַצֹּרֶךְ לְהַפְחִית אֶת מִסְפַּר הַשּׁוֹמְרִים בְּכָל מִשְׁמָר.

כ״ד טבת.

זֶה מִזְּמַן הִתְכּוֹנַנּוּ לָלֶכֶת לְחַמְרָה לִרְאוֹת, מַה נִּשְׁאַר שָׁם מִן הַתַּבְעֵרָה וּמַה אֶפְשָׁר עוֹד לְהַצִּיל. הַיּוֹם הֶחְלִיטוּ לְבְסוֹף שִׁשָּׁה שׁוֹמְרִים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ. יָצָאנוּ אַחַר הַצָּהֳרַיִם. עַל מְקוֹם הַצְּרִיפִים מָצָאנוּ רַק שְׂרִידֵי תַּנּוּר־אֶבֶן וְחֶלְקֵי כְּלֵי בַרְזֶל. מְטוֹת הַבַּרְזֶל נִתְעַקְּמוּ מֵחֹם הַלֶּהָבָה וּמִכֹּבֶד הַגַּג שֶׁנִּשְׁמַט עֲלֵיהֶן. אָסַפְנוּ אֵילוּ חֲפָצִים הַמּוֹעִילִים בְּיוֹתֵר, אֲחָדִים רָתְמוּ לְעַצְמָם אֶת הַקּוּלְטִיבָטוֹר, שֶׁנִּמְצָא שָׁם, וַנָּשֶׂם פָּנֵינוּ הַבַּיְתָה. הִצְלַחְנוּ לַעֲבוֹר אֶת שְׁלֹשֶׁת הַנְּחָלִים שֶׁבַּדֶּרֶךְ, וּבְהַגִּיעֵנוּ אֶל הַחֲבֵרִים הָעוֹבְדִים בַּשָּׂדֶה עָזַבְנוּ עַל יָדָם אֶת הַקּוּלְטִיבָטוֹר, עַל מְנָת שֶׁיַּאַסְרוּהוּ לַפְּרָדוֹת בְּשׁוּבָם מִן הָעֲבוֹדָה. בְּמֶרְחַק קִילוֹמֶטֶר מִן הַבַּיִת נִשְׁמְעוּ פִּתְאוֹם יְרִיּוֹת. הָיָה בָרוּר: הִתְנַפְּלוּת עַל תֵּל־חָי.

בִּן־רֶגַע נֶעֶרְכָה תָּכְנִית הַפְּעוּלָּה: לָבוֹא בְּקֶשֶׁר עִם הַבַּיִת, לַחֲזוֹר אַחַר כָּךְ אֶל הַשָּׂדֶה וְלַעֲזוֹר לַחֲבֵרִים הָעוֹבְדִים בַּפְּרָדוֹת לְהַגִּיעַ הַבַּיְתָה. הָאֶחָד, רָכוּב עַל סוּסָתוֹ, דָּהַר מִיָּד לִכְפַר־גִּלְעָדִי לְהוֹדִיעַ אֶת אֲשֶׁר קָרָה. טְרוּמְפֶּלְדוֹר בְּלִוְיַת חֲמֵשֶׁת חֲבֵרָיו הִתְנַהֲלוּ בְּשַׁרְשֶׁרֶת אֶל הַבַּיִת. כְּשֶׁעָלוּ בְּרִיצָה עַל הַגִּבְעָה רָאוּ שֶׁיּוֹרִים לַבַּיִת: כַּדּוּרִים אֲחָדִים בָּאוּ מִצַּד הַחוֹרְשָׁה וְנִתְקְעוּ בְּרַעֲפֵי הַגַּג, בְּהַעֲלוֹתָם אָבָק. הַשַּׁרְשֶׁרֶת הַקְּטַנָּה נֶחֶלְקָה לִשְׁתַּיִם, לִשְׁתֵּי פְלוּגוֹת, וּבְפָתְחָן חֲלִיפוֹת אֵשׁ בְּכִוּוּן הַיַּעַר, הִתְקָרְבוּ בְּרִיצָה אֶל הַבָּיִת.

— פְּלוּגָה רִאשׁוֹנָה, אֵשׁ! פְּלוּגָה שְׁנִיָּה, רוּץ!

— פְּלוּגָה שְׁנִיָּה, אֵשׁ! פְּלוּגָה רִאשׁוֹנָה, רוּץ!

הַשּׁוֹדְדִים הֵשִׁיבוּ אֵשׁ, אוּלָם לֹא יָכְלוּ לַעֲמוֹד בְּפָנֵינוּ וְנִשְׁתַּתְּקוּ בִּמְהֵרָה. אַחֲרֵי שֶׁבָּאנוּ בְּקֶשֶׁר עִם הַבַּיִת, מִהֲרוּ חֲבֵרִים אֲחָדִים לַחֲזוֹר אֶל הַשָּׂדֶה לִקְרַאת הָעוֹבְדִים וְהַשּׁוֹמְרִים, אֲשֶׁר הִתְנַהֲלוּ כְּבָר לְבַדָּם הַבַּיְתָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִרְאָה עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה הַשָּׁלִיחַ עִם שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים מִכְּפַר־גִּלְעָדִי, אֲשֶׁר מִהֲרוּ לְעֶזְרָה. הַפְּרָדוֹת הוּבְאוּ אֶל תּוֹךְ הֶחָצֵר.

ה.

מְרוּמְפֶּלְדוֹר בִּלְוָיַת שִׁבְעָה חֲבֵרִים הִתְפַּזְּרוּ בְ.שַׁרְשֶׁרֶת" וְיָצְאוּ לִתְקוֹף אֶת הַחוֹרְשָׁה וְאֶת הַגִּבְעָה הַקְּרוֹבָה. הֵם רָצוּ לְהִוָּכַח, אִם עוֹד נִשְׁקֶפֶת סַכָּנָה מִשָּׁם. אוּלָם הָבְרַר, כִּי הַשּׁוֹדְדִים הִסְפִּיקוּ לְהִמָּלֵט עַל נַפְשָׁם. הַחֲבֵרִים שָׁבוּ הַבָּיְתָה. בְּאֶחָד מִקִּירוֹת הַבַּיִת נִנְעֲצוּ כַּדּוּרִים, כַּדּוּר אֶחָד חָדַר לְתוֹךְ הַבַּיִת. מֵהַחֲבֵרִים לֹא נִפְגַּע אִישׁ.

הִתְנַגְּשׁוּת זוֹ הֶרְאֲתָה לָנוּ, שֶׁאֵין לִסְמוֹךְ עַל כָּל הַבְטָחוֹתֵיהֶם שֶׁל מַנְהִיגֵי הָעֲרָבִים, וְשֶׁעָלֵינוּ לִהְיוֹת נְכוֹנִים לִקְרַאת הַתְּקָפָה. הֻכְרַחְתִּי לְכַנֵּס אֵלֵינוּ מִסְפָּר מַסְפִּיק שֶׁל אֲנָשִׁים (חֲמִשִּׁים אִישׁ לְכָל עֶמְדָה) וְאֶת כָּל שְׁאָר הַדְּבָרִים, שֶׁלֹּא פַּעַם כָּתַבְנוּ עַל אוֹדוֹתָם. אֲבָל אֵימָתַי יִהְיֶה כָּל זֶה כָּאן? בַּדָּרוֹם מְקַוִּים, כַּנִּרְאֶה, שֶׁהַמַּצָּב יִשְׁתַּנֶּה בִּמְהֵרָה וְלֹא יִצְטָרְכוּ לִשְׁלוֹחַ הֵנָּה כְּלוּם. וַאֲנַחְנוּ הוֹלְכִים וְנוֹכְחִים מִיּוֹם לְיוֹם, כִּי הָ.עִנְיָן" הִסְתַּבֵּךְ וְעוֹד יִמָּשֵׁךְ זְמַן רַב, וְאוּלַי לֹא רַק שָׁנָה אַחַת. הֻכְרַחְתִּי לֹא רַק לְחַזֵּק אֶת עֶמְדוֹתֵינוּ הַקַּיָּמוֹת, אֶלָּא גַּם לִיצוֹר חֲדָשׁוֹת, עַד כְּדֵי שֶׁמִּסְפַּר הַגְּבָרִים יַגִּיעַ לְכָל הַפָּחוֹת לְמָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים אִישׁ. אֲבָל מִי יַעֲשֶׂה זֹאת? לְמִי לִפְנוֹת וּמִמִּי לִדְרוֹשׁ? וּמִי הוּא אֲשֶׁר יַקְשִׁיב וְיַרְגִּישׁ אֶת אַחֲרָיוּתוֹ לְאִי תְּשׂוּמַת לֵב זוֹ? רָאוּי לְצַיֵּן, כִּי הַהִתְנַגְּשׁוּת הָאַחֲרוֹנָה הוֹכִיחָה שׁוּב, שֶׁבֵּין הָעוֹלִים הַחֲדָשִׁים יֶשְׁנוֹ אָחוּז גָּדוֹל שֶׁל בַּחוּרִים אַמִּיצִים וּמְלֵאֵי עֹז.

אַהֲרוֹן שֵׁר אֵינֶנּוּ.

תל־חי.

בְּיוֹם שִׁשִּׁי בַּבֹּקֶר, י״ז בִּשְׁבָט, נָסַעְנוּ אֲנִי וְעוֹד שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים בָּעֲגָלָה לִמְטֻלָּה לְהָבִיא דֶּלֶק וָתֶבֶן, וּשְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים הָלְכוּ הַשָּׂדֶה, לֹא הַרְחֵק מֵהַבַּיִת: שְׁנַיִם – לַחֲרוֹשׁ וְהַשְּׁלִישִׁי לִשְׁמוֹר. כְּבְשָׁעָה אַחַת עֶשְׂרֵה וָחֵצִי לִפְנֵי הַצָּהֳרַיִם הוֹפִיעוּ שְׁנֵי רוֹכְבִים מֵעֵבֶר הַגִּבְעָה צָפוֹנָה וּפָתְחוּ תֵּכֶף אֵשׁ עַל הַחוֹרְשִׁים. עַל יָדָם עָזְרוּ עֲרָבִים, שֶׁהִתְחַבְּאוּ מֵאֲחוֹרֵי הַגִּבְעָה מִצָּפוֹן וּמִמִּזְרָח. בְּתוֹךְ כָּךְ נִגְּשׁוּ שְׁנֵי עֲרָבִים רַגְלִים אֶל חֲבֵרֵינוּ הַחוֹרְשִׁים לִתְפּוֹס אֶת הַבְּהֵמוֹת. הַשּׁוֹמֵר הִתְחִיל לְהָשִׁיב עַל הַיְּרִיּוֹת, וְהַחוֹרְשִׁים הִתְאַמְּצוּ לְהוֹלִיךְ אֶת הַבְּהֵמוֹת הַבָּיְתָה. אֲבָל בִּהְיוֹת הַבְּהֵמוֹת מְבֹהָלוֹת מֵהַיְּרִיּוֹת – הִסְתַּבְּכוּ בָּרְתָמָה. חֲבֵרֵינוּ הֻכְרְחוּ לַעֲזוֹב וְלָרוּץ הַבַּיְתָה לִקְרוֹא לְעֶזְרָה. בַּעֲבוּר רְגָעֵי מִסְפָּר יָצְאוּ בַּעֲשָׂרָה חֲבֵרִים אֶל הַשָּׂדֶה. שֵׁר וְעוֹד שְׁנַיִם הָלְכוּ הָרִאשׁוֹנִים. הָאֵשׁ

מִצִּדֵּנוּ וּמִצַּד הָעֲרָבִים הִתְחַזְּקָה. פִּתְאֹם צָעַק שֵׁר: „אֲנִי פָּצוּעַ", וְנָפַל. הַכַּדּוּר חָלַף אֶת גּוּפוֹ. נֶקֶב אֶחָד הָיָה בְּצִדּוֹ הַיְּ... וְהַשֵּׁנִי בְּחָזֵהוּ בִּמְעַט מוּל הַלֵּב. הָרוֹפֵא, שֶׁנִּמְצָא בְּתֵל־חַי חָשׁ לְעֶזְרָתוֹ, אֲבָל כְּבָר לְלֹא הוֹעִיל. שֵׁר הוּבָא הַבַּיְתָה, וְכַעֲבוֹר חֲצִי שָׁעָה מֵת. עַתָּה אָנוּ הוֹלְכִים לַחְפּוֹר לוֹ קֶבֶר.

אָנוּ דוֹרְשִׁים עוֹד פַּעַם לִשְׁלוֹחַ הֵנָּה אֶת מִסְפַּר הָאֲנָשִׁים הַנָּחוּץ. אִם הָעֶזְרָה לֹא תָבוֹא מִיָּד, יִהְיֶה אוּלַי מְאֻחָר.

עֶזְרָה מִדָּרוֹם.

ג׳ אדר.

הִגִּיעוּ בְּשָׁלוֹם שְׁתֵּי קְבוּצוֹת עוֹלִים: מִכִּנֶּרֶת וּמִשֶּׁל הַחַיָּלִים הַמְשֻׁחְרָרִים. עָלְתָה גַּם הַקְּבוּצָה הַשְּׁלִישִׁית.

יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג צָרְכֵי אֹכֶל בַּסְּבִיבָה וְלָנוּ אֵין כְּסָפִים. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לֹא הָיָה לֶחֶם לָאֲנָשִׁים בִּכְפַר־גִּלְעָדִי וּבְתֵל־חָי. רַק בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הֵבִיאוּ חִטִּים וְהָלְכוּ לַטַּחֲנָה שֶׁבַּכְּפָר הַקָּרוֹב.

הַיְדִיעָה, כִּי יֶשְׁנָם עוֹלֵי גּוֹלָה חֲדָשִׁים, חִזְּקָה וְעוֹדְדָה.

מִמִּכְתְּבֵי שָׂרָה צִ׳יזִ׳יק.

כפר גלעדי י׳ אדר.

כְּבָר נִמְצֵאת אֲנִי בִּכְפַר גִּלְעָדִי. רַק אֶתְמוֹל בָּאנוּ. אֶת הַדֶּרֶךְ עָבַרְנוּ בְּשָׁלוֹם. בְּלֵיל שִׁשִּׁי בְּאַחַת וָחֵצִי יָצָאנוּ מֵאַיֶּלֶת הַשַּׁחַר שְׁלשִׁים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ, מְצֻוִּים לֹא לְדַבֵּר וְלָלֶכֶת. אֲחָדִים — בְּנֶשֶׁק, וְהַנּוֹתָרִים בְּלִי נֶשֶׁק. אֲנִי לָקַחְתִּי אֶת הַנֶּשֶׁק הַקָּטָן מֵאֵת פ. הָלַכְנוּ בִּצְעָדִים בְּטוּחִים. הִרְגַּשְׁתִּי אֶת עַצְמִי טוֹב מְאוֹד. הָאֲוִיר הָיָה נָעִים. מִסָּבִיב הָיָה שֶׁקֶט גָּמוּר. שָׁמַעְנוּ אַךְ נְבִיחַת כְּלָבִים מֵרָחוֹק. לִפְעָמִים אֵיזֶה אוֹר נִרְאָה מֵרַחוֹק. הָלַכְנוּ כָּל הַלַּיְלָה.

עִם זְרִיחַת הַשַּׁחַר הִגַּעְנוּ אֶל הָהָר, אֲשֶׁר עָלֵינוּ הָיָה לַעֲלוֹתוֹ. יָשַׁבְנוּ לָנוּחַ קְצָת, וְאַחַר קַמְנוּ וְנָחֵל לְטַפֵּס עַל הָהָר. עָלִינוּ קְצָת וְהִנֵּה הִתְחִיל מֵאִיר הַבֹּקֶר. הַסְּבִיבָה הָיְתָה נֶהְדָּרָה, בְּיִחוּד הַר חֶרְמוֹן. אֲנִי וְסוֹנְיָה הָלַכְנוּ יַחַד עִם כֻּלָּם רַגְלִי, וְגַם בֵּין הָרִאשׁוֹנִים. כָּל הַזְּמַן מֵהַבֹּקֶר טִפַּסְנוּ בְּלִי הֶרֶף עַל גַּבֵּי סְלָעִים וַאֲבָנִים, עֲלִיָּה וַעֲלִיָּה. וְרַק בְּאַחַת בַּצָּהֳרַיִם הִגַּעְנוּ לִכְפַר־גִּלְעָדִי עֲיֵפִים וִיגֵעִים.

עֲדַיִן אֵינִי יוֹדַעַת אֵיפֹה אֶשָּׁאֵר. בְּתֵל־חַי יְשָׁנָה מִן הַצְּעִירוֹת אַךְ דְּבוֹרָה. הַסְּבִיבָה פֹּה נִפְלָאָה, גַּם הַמַּצָּב שׁוֹקֵט; אֲבָל בְּכָל זֹאת מִתְהַלְּכִים הַחֲבֵרִים כָּל הַיּוֹם בְּנֶשֶׁק וְגַם שׁוֹמְרִים. הַחֲבֵרִים שְׂמֵחִים וְשָׁרִים. בִּכְלָל נִדְמֶה לִי, כִּי לֹא יִהְיֶה כְּבָר כְּלוּם. כָּל כָּךְ שׁוֹקֵט.

י"א אֲדָר תר"פ.

יָשַׁבְנוּ בִּכְפַר־גִּלְעָדִי וְסָעַדְנוּ אֶת אֲרוּחַת הַבֹּקֶר. טְרוּמְפֶּלְדוֹר הָיָה אִתָּנוּ. דִּבַּרְנוּ עַל הַמַּצָּב, צָחַקְנוּ, הִתְלוֹצַצְנוּ. וְהִנֵּה יְרִיּוֹת מִצַּד תֵּל־חָי. „וַדַּאי יוֹרִים בְּחֲלָצָה", הֵעִיר טְרוּמְפֶּלְדוֹר. הִמְשַׁכְנוּ אֶת שִׂיחָתֵנוּ. לְאַחַר רְגָעִים אֲחָדִים נִתְחַדְּשׁוּ הַיְּרִיּוֹת. הוֹדִיעוּ, כִּי עֲרָבִים מִתְנַפְּלִים עַל תֵּל־חָי. תִּשְׁעָה אֲנָשִׁים וּבֵינֵיהֶם טְרוּמְפֶּלְדוֹר מִהֲרוּ בְּשַׁרְשֶׁרֶת שָׁמָּה. נִגַּשְׁנוּ לְתֵל־חַי וּמָצָאנוּ אֶת הַבַּיִת מֻקָּף בֶּדְוִים. רוֹכְבִים אֲחָדִים שׁוֹטְטוּ הֵנָּה וָהֵנָּה וְיָרוּ בָּאֲוִיר. כְּשֶׁנִּכְנַסְנוּ לַבַּיִת מָצָאנוּ אֶת הַכֹּל עָרוּךְ לַקְּרָב: אִישׁ אִישׁ נָכוֹן עַל מִשְׁמָרוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִגִּיעַ מֵחֲלָצָה קָמֵל אֶפֶנְדִי בְּלִוְיַת בֶּן דוֹדוֹ וְעוֹד שְׁלֹשָׁה אוֹפִיצֵירִים, כֻּלָּם מְזֻיָּנִים בְּפִצָּצוֹת וּבְאֶקְדָּחִים. קֹדֶם לָכֵן הִתְאַנָּה אוֹפִיצֵיר אֶחָד מֵרָאשֵׁי הַמִּתְנַפְּלִים לָשׁ. אִיֵּם עָלָיו בְּפִגְיוֹנוֹ וְטָעַן, שֶׁהַיְּהוּדִים נָתְנוּ יָד לַצָּרְפָתִים. עַתָּה דָּרְשׁוּ הָאוֹרְחִים, שֶׁיִּתְּנוּם לְהִכָּנֵס אֶל הַבַּיִת לִרְאוֹת, אִם אֵין בּוֹ צָרְפָתִים. הֱיוֹת שֶׁזּוֹ לָנוּ לֹא הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה לְבוֹאָם בִּדְרִישׁוֹת כָּאֵלֶּה, הִרְשִׁינוּ לָהֶם לְהִתְבּוֹנֵן בַּחֲדָרִים. בֵּינְתַיִם נִפְרַד אַחַד הָאוֹפִיצֵירִים מֵעַל הַחֲבוּרָה וְהִתְחִיל מַזְעִיק אֲנָשִׁים מִן הַסְּבִיבָה, וּמִכָּל הָעֲבָרִים נָהֲרוּ לְתֵל־חָי.

קָמֵל עִם בְּנֵי לְוָיָתוֹ נִכְנְסוּ אֶל הַבַּיִת, עָבְרוּ בְּלִוְיַת טְרוּמְפֶּלְדוֹר אֶת כָּל הַחֲדָרִים לְמַטָּה וְעָלוּ אֶל הָעֲלִיָּה. שָׁם הָיוּ דְּבוֹרָה דְּרַכְלֶר, שָׂרָה צִ'יזִ'יק, מוּנְטֶר, שַׁרְף וָק. טְרוּמְפֶּלְדוֹר יָרַד לְשֵׁם מָה לְמָטָּה. פִּתְאוֹם פָּרְצָה דְבוֹרָה בִּצְעָקָה: „טְרוּמְפֶּלְדוֹר, הֵם גָּזְלוּ מִמֶּנִּי אֶת הָאֶקְדָּח!" טְרוּמְפֶּלְדוֹר פָּקַד לִירוֹת לָאֲוִיר, וְהוּא עַצְמוֹ חָשׁ אֶל הַשַּׁעַר לַעֲצוֹר אֶת הָעֲרָבִים הַמִּתְפָּרְצִים, וּבַדֶּרֶךְ אֶל הַשַּׁעַר נִפְצָע. אֲנִי פָּקַד לְקַלּוֹעַ לַמַּטָּרָה וְשׁוּב יָצָא לֶחָצֵר. תֵּכֶף נִפְצַע שֵׁנִית. הוּא הִתְאַמֵּץ וְנִסָּה לָלֶכֶת, אַךְ נָפַל פָּצוּעַ בְּבִטְנוֹ. טוּקֶר נִסָּה אַף הוּא לַעֲבוֹר אֶת הֶחָצֵר – פְּגָעוּ בוֹ חֲמִשָּׁה כַּדּוּרִים וְנָפַל. כְּשֶׁהִרְגִּישׁוּ בַּדָּבָר, כִּי טְרוּמְפֶּלְדוֹר פָּצוּעַ, יָצָא ז' בְּרִיצָה לַהֲרִימוֹ וְנִפְצַע בַּצַּד. אֶחָד מֵאַנְשֵׁי הַגְּדוּד הָעִבְרִי הֵעִיף עַיִן וְרָאָה אֶת מְקוֹם עֲמִידָתָם שֶׁל קָמֵל וְהָאוֹפִיצֵירִים,

וַיִּתְגַּנֵּב לְיַד הַקִּיר אֶל הַזָּוִית. וְהִתְחִיל לִירוֹת לָהֶם. הֵם שָׁקְטוּ קְצָת מִלִּירוֹת. אָז פָּשַׁט אֶת יָדוֹ וַיִּמְשׁוֹךְ אֵלָיו אֶת טְרוּמְפֶּלְדוֹר, חָזַר וְיָרָה וְשׁוּב מָשַׁךְ, עַד שֶׁהִכְנִיס לְאַט לְאַט אֶת טְרוּמְפֶּלְדוֹר אֶל הַבַּיִת.

מראה תל־חי מדרום (מבפנים החצר).

כְּשֶׁהוּבָא טְרוּמְפֶּלְדוֹר הַבַּיְתָה, מָסַר רֵאשִׁית דָּבָר אֶת הַפִּקּוּד לִידֵי ש., וְאַחַר כָּךְ בִּקֵּשׁ לְהַכְנִיס לוֹ אֶת מֵעָיו שֶׁיָּצְאוּ. אִישׁ מֵאִתָּנוּ לֹא הִרְהִיב לַעֲשׂוֹת זֹאת, אֲבָל הוּא הִרְגִּיעַ אוֹתָנוּ לֵאמֹר: „אֵין דָּבָר, רַחֲצוּ אֶת הַיָּדַיִם, וַאֲנִי אַרְאֶה לָכֶם, כֵּיצַד לְהַכְנִיס". וּבְשֶׁקֶט וּבְקֹר רוּחַ נִפְלָא הִבִּיט, כֵּיצַד מַכְנִיסִים לוֹ אֶת הַמֵּעַיִם וְחוֹבְשִׁים בְּמַגֶּבֶת. חָמְרֵי תַחְבֹּשֶׁת לֹא הָיוּ: הֵם נִמְצְאוּ לְמַעְלָה, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר הָיָה לַחְדּוֹר שָׁמָּה. וּכְשֶׁגָּמְרוּ לַחֲבוֹשׁ לוֹ אָמַר: „אֵלֶּה הֵם רִגְעֵי הָאַחֲרוֹנִים. תַּגִּידוּ לְכֻלָּם, כִּי יַעַמְדוּ עַד הָרֶגַע הָאַחֲרוֹן לְמַעַן כְּבוֹד עַם יִשְׂרָאֵל".

בֵּינְתַיִם הִתְלַקְּחָה יְרִיָּה חֲזָקָה. קָמֵל עִם הָאוֹפִיצֵירִים הִתְרוֹצְצוּ עַל פְּנֵי הַגַּג, בִּרְצוֹתָם לְהִמָּלֵט, אֲבָל מִלְּמַטָּה יָרוּ לָהֶם. אֲחָדִים מֵהֶם נִסּוּ לַעֲבוֹר בִּמְרוּצָה אֶת הֶחָצֵר וְלָצֵאת דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר, אֲבָל יָרוּ לָהֶם מִן הָרֶפֶת וּמִן הַחֲדָרִים. בֵּין הַנּוֹפְלִים הָיָה אַחַד הָאוֹפִיצֵירִים. הָעַרְבִים הָעוֹמְדִים בַּחוּץ הִתְחִילוּ לִירוֹת יָשָׁר לַחַלּוֹנוֹת. שָׁלְחוּ בְּרוּבֶה הַצָּרְפָתִי פְּצָצָה לַחוֹרְשָׁה. בְּתוֹךְ כָּךְ שָׁמַעְנוּ נֶפֶץ פְּצָצָה בַּבַּיִת, אֲבָל לֹא יָדַעְנוּ בְּאֵיזֶה חֶדֶר, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר הָיָה לָנוּ לָסוּר מִשּׁוּם מִשְׁמָר. בְּאוֹתוֹ הַזְּמָן

מראה תל־חי מצפון (אל עבר כפר־גלעדי).

רָאִינוּ אֶת חֲבֵרֵינוּ מִכְּפַר גִּלְעָדִי יוֹרְדִים מֵעַל הַגִּבְעָה לְצַד הַבֶּדְוִים, וְאֵלֶּה מְשִׁיבִים בָּאֵשׁ. קָמֵל הִתְחִיל פּוֹנֶה לְש. בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם וּלְבַקֵּשׁ לְתִתּוֹ לָצֵאת, לְמַעַן הַפְסִיק אֶת הַהִתְקָפָה. ש. לֹא הִסְכִּים. אַחֲרֵי זְמַן־מָה הִצִּיעַ קָמֵל שׁוּב אֶת הַצָּעָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת.

וּבַאֲשֶׁר לֹא יָדַעְנוּ עַל הַהֲרוּגִים לְמַעְלָה וּמִתּוֹךְ שִׁקּוּל קָשֶׁה מַצָּבֵנוּ, כָּל: עוֹד יוֹסִיף קֶמֶל לְהִתְהַלֵּךְ לְמַעְלָה עִם הַפְּצָצוֹת שֶׁלּוֹ, הֶחְלִיט ש. לְהוֹצִיאוֹ.

חֲבֵרֵינוּ שֶׁהָיוּ בָּרֶפֶת וְשָׁמְרוּ עַל הַשַּׁעַר כְּבָר הוֹצִיאוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֶת כָּל
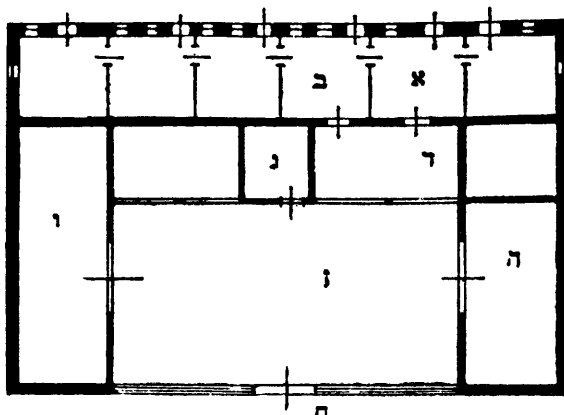
הבנינים והחצר:

א) המטבח והמאפיה; ב) חדר האכל. מימין המטבח — חדר לבעל משפחה, משמאל לחדר האכל — חדרים לחברים ולחברות; ג) המחסן, שעליו העליה; ד) סככה. מימינה מתבן; ה) הארוה; ו) הרפת; ז) החצר; ח) השער.

כַּדּוּרֵיהֶם. נִשְׁאַר לְכָל אֶחָד רַק הַכַּדּוּר הָאַחֲרוֹן הַיְחִידִי, לְעַצְמוֹ. הֵם לֹא יָדְעוּ אֶת הַנַּעֲשֶׂה אֶצְלֵנוּ בַּחֲדָרִים וְחָשְׁבוּ שֶׁכֻּלָּנוּ הֲרוּגִים. כְּשֶׁדָּפְקוּ בַּדֶּלֶת, חֲשָׁבוּנוּם לַעֲרָבִים; וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם, כְּשֶׁדָּפַקְנוּ לָהֶם. כְּשֶׁךְ הַיְּרִיָּה הִתְחִיל ש. קוֹרֵא לָהֶם לְבַל יִירוּ לְקֶמֶל בְּצֵאתוֹ. קֶמֶל, שֶׁקִּבֵּל רְשׁוּת לָצֵאת, נִסָּה לָרֶדֶת מֵעַל הַגַּג, אֲבָל אֵלֶּה אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ אֶת הַפְּקוּדָה פָּתְחוּ עָלָיו אֵשׁ, וְהוּא שָׁב. אָז צִוִּינוּ עָלָיו לַעֲבוֹר בַּשַּׁעַר. בַּמַּקְלֵעַ, שֶׁעָזְבוּ בְּיָדֵינוּ הַבֶּדְוִים, נִקַּבְנוּ חוֹרִים בְּקִיר הָרֶפֶת וְהִמְצֵאנוּ כַּדּוּרִים לְשׁוֹמְרֵי הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּרֶפֶת.

לְמַעְלָה הַכֹּל נָדַם. הִשְׁתּוֹמַמְנוּ לַדּוּמִיָּה, אֲבָל לֹא יָכֹלְנוּ לְהִוָּדַע כְּלוּם, כִּי רַק דֶּרֶךְ אַחַת הָיְתָה לְשָׁם — דֶּרֶךְ הֶחָצֵר. הַיְּרִיָּה שָׁקְטָה כַּחֲצִי שָׁעָה; הָעֲרָבִים אָסְפוּ בֵּינְתַיִם אֶת מֵתֵיהֶם וּפְצוּעֵיהֶם.

הִכְנַסְנוּ פְּנִימָה אֶת טוֹקֶר הֶהָרוּג. אוּלָם אַךְ הִתְכּוֹנַנּוּ לַעֲלוֹת לָעֲלִיָּה בַּסֻּלָּם שֶׁעָמַד בַּחוּץ וְלִרְאוֹת אֶת הַנַּעֲשֶׂה שָׁם, וְהִנֵּה חִדְּשׁוּ הָעֲרָבִים אֶת הַיְּרִיָּה בְּמִשְׁנֶה־תֹקֶף. הַבֶּדְוִים הִתְקָרְבוּ שׁוּב אֶל הַשַּׁעַר בִּצְעָקוֹת: „מָא־תְּחַפֵּשׁ, וַלָּהּ!" („אַל פַּחַד!"), וְאַחַר כָּךְ — „עֲלֵיהוּם!" („עֲלֵיהֶם!"). חָשַׁבְנוּ, כִּי מִתְחַדֶּשֶׁת הִסְתָּעֲרוּת חֲזָקָה, אֲבָל לֹא

הסתערו. התחילו שוב לאמור בערמה, כי ידידים הם לנו, כי לא יירו יותר, ובקשו, כי אחד מאתנו יצא אליהם. ש. הוציא את ידו שלא במתכון ונפצע בכדור מתפוצץ. בראותם שערמתם לא הועילה להם, נסו להבריח אותנו בעשן ויזרקו על הגג מחצלת דולקת. י. עלה מכפנים הרפת בסלם אל הגג[1] ויזרוק בעדו שתי פצצות בהמון הערבים. הם נסו בבהלה ומקצתם נפלו לתוך בור שמכבים בו סיד. קמה דומיה.

ברגע זה פרצנו פרצה בקיר שבין החדר הסמוך לחדר האכל ובין המחסן, נכנסנו אל תוכו ונקבנו את התקרה. וכשעלינו לעליה ראינו תמונה זו: מכסים בשמיכות ובכרים וגדורים בשלחנות ובספסלים שכבו הרוגים מונטר, שרה, דבורה ושרף. מתחת לשמיכה אחת נשמעה אנחה. כאן שכב ק. פצוע בבטנו בשבר פצצה. חבשנו לו והורדנוהו למטה.

היום רד. טרומפלדור צוה, כי שלשה מחברינו יחדרו – ויהי מה! – לכפר־גלעדי להביא את הרופא ועוד כששה אנשים אתו. שלשת החברים מזינים ברובים ובמוזירים יצאו על ארבעות והגיעו בחתירה עד כפר־גלעדי. בבואם מצאו פלוגה של חמשה עשר איש מוכנה לצאת, והרופא אתם. הם באו לתל־חי, שמו את טרומפלדור ואת ק. בשמיכות להעבירם לכפר־גלעדי. בדרך יצאה נשמתו של טרומפלדור. לכפר־גלעדי הביאוהו מת. לקח מאתנו האיש, אשר בכל סכנה היה חש להציל בראש ה„שרשרת" שלו, עם המוזיר בידו היחידה, כשכנפות הפלטו הבלתי נפרד שלו מתבדרות; ואנחנו, בראותנו אותו מרחוק, היינו מתחזקים ומתעודדים.

מכפר גלעדי יצאו אנשים בעגלה להביא את ההרוגים. בדרך שובם, המטירו עליהם יריות מן החורשה. פלוגה אחת התעכבה להחליף יריות והשניה התרחקה עם העגלה. הפלוגה האחרונה, בת חמשה אנשים, הוציאה מתל־חי אילו חפצים נחוצים והציתה את תל־חי באש.

בשתים אחרי חצות, בדומית־הלילה, קברנו את חברינו שנפלו. את שאר אשמורות הלילה הקדשנו לבצור כפר־גלעדי. העבודה רתחה: הצטידנו במים, מלאנו שקים חול, אפינו לחם – התכוננו למצור. עם שחר החלו היריות הראשונות לכפר־גלעדי. תפסנו את המשמרות וחכינו להתקפה. נתן צו: כדור אל יצא לבטלה. יום שלם נסו המתנפלים לחתור אל הבית ולא יכולו.

---

1) הגג היה עשוי רעפים.

בָּעֶרֶב הָיְתָה אֲסֵפַת־הַמְּגִנִּים וְדַנּוּ עַל הַמַּצָּב. יָדַעְנוּ כִּי עַכְשָׁיו יִסְתָּעֲרוּ הַבֶּדְוִים בְּכָל כֹּחָם עַל כְּפַר־גִּלְעָדִי. אַחֲרֵי וִכּוּחִים אֲרֻכִּים הֶחְלִיטוּ עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה אִישׁ לַעֲזוֹב וְעֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה – לְהִשָּׁאֵר. הֵם הֶחְלִיטוּ לְהִשָּׁאֵר, אַף אִם יָבוֹאוּ הָעֲרָבִים בְּאַלְפֵיהֶם. אֲבָל אִם הָעֲרָבִים יִלָּחֲמוּ נֶגְדָּם בְּתוֹתָחִים, – אָז יִסּוֹגוּ בְּסֵדֶר. שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ יָצְאוּ בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה, אוֹר לְיוֹם ד׳, וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר נִשְׁאֲרוּ, לְמַעַן צֵאת מִמָּחֳרָת. כָּל הַלַּיְלָה עָבַר בַּהֲכָנוֹת. בְּשַׁחַר יוֹם רְבִיעִי הִתְקָרְבָה בִּזְחִילָה פְּלֻגַּת בֶּדְוִים, כַּחֲמִשִּׁים אִישׁ, אֶל הַגִּבְעָה כְּבְמֶרְחַק מֵאָה וַחֲמִשִּׁים מֶטְרִים מִן הַבַּיִת, וְהִתְחִילוּ לִירוֹת אֵלָיו. אָנוּ הֶחֱרַשְׁנוּ, זוּלַת בִּרְאוֹתֵנוּ, כִּי מִי מֵהֶם מֵרִים אֶת רֹאשׁוֹ, יָרִינוּ לוֹ. חֲלִיפַת יְרִיּוֹת זוֹ אָרְכָה כְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת. סוֹף סוֹף הִבְרַחְנוּם. מַצַּב הָרוּחַ הָיָה מְעוֹדֵד. הִתְכּוֹנַנּוּ לִסְעוֹד, וְהִנֵּה הִרְגַּשְׁנוּ תְּנוּעָה עוֹבֶרֶת בַּחוּלָה. נִתְגַּלּוּ סִמָּנֵי־הַמִּלְחָמָה שֶׁל הַבֶּדְוִים – תִּמְרוֹת עָשָׁן, נִשְׁמְעוּ יְרִיּוֹת – אוֹתוֹת, וַהֲמוֹנֵי רוֹכְבִים וְרַגְלִים הִתְחִילוּ נוֹהֲרִים מִכָּל עֵבֶר לְחַמָּרָה. הֶחְלַטְנוּ לַעֲמוֹד עַל נַפְשֵׁנוּ. פִּתְאוֹם נִשְׁמְעָה יְרִיַּת תּוֹתָח, וְכָל הֶהָמוֹן הַזֶּה פָּנָה בִּמְגַמָּה אֵלֵינוּ. אָז הֶחְלַטְנוּ לָסוֹג. אָסַפְנוּ אֶת כָּל הַכַּדּוּרִים, וּבְשַׁרְשֶׁרֶת פָּנִינוּ דֶּרֶךְ הֶהָרִים אֶל עוֹדֵיסָה. הַבֶּדְוִים לֹא הִרְגִּישׁוּ בְּלֶכְתֵּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁבְּעֵת לֶכְתָּם מֵחַמָּרָה אֵלֵינוּ, יָרַדְנוּ אֲנַחְנוּ לַבִּקְעָה מֵעֵבֶר לָהָר. חָמֵשׁ שָׁעוֹת הִסְתּוֹבְבוּ מִסָּבִיב לַבַּיִת, יָרוּ, זָרְקוּ רִמּוֹנֵי יָד וְרַק בְּשָׁעָה שְׁתַּיִם נִכְנְסוּ.

מֵעוֹדֵיסָה הָלַכְנוּ לְטַיְבָּה. כָּאן קִבְּלוּ אוֹתָנוּ בִּידִידוּת רַבָּה. הַבֵּק סִפֵּר לָנוּ, כִּי מֵעוֹד הַבֹּקֶר שָׁלַח אֵלֵינוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְהוֹדִיעַ עַל הַמַּצָּב, לְמַעַן נֵדַע לָסוֹג בִּזְמַן, אֲבָל אֲנַחְנוּ פָּתַחְנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ, וְהֵם הֻבְרְחוּ לָשׁוּב. בֵּינְתַיִם הִגִּיעוּ הֵנָּה אַנְשֵׁי מְטֻלָּה. הַבֵּק שָׁאַל: „אַיֵּה הַנִּשְׁאָרִים?" עָנִינוּ: „זֶהוּ הַכֹּל". הוּא לֹא הֶאֱמִין, וּבְהוּכְחוּ עַיִן־בְּעַיִן, כִּי לֹא מֵאוֹת אֲנַחְנוּ, הִשְׁתָּאָה: אֵיךְ זֶה עָמְדָה קְבוּצָה קְטַנָּה כָּזֹאת בִּפְנֵי כֹּחַ, אֲשֶׁר הַצָּרְפָתִים נָסוּ מִפָּנָיו. וְלֹא יָדַע, כִּי כֹּחַ אַחֵר הוּא הַמַּגְבִּיר אוֹתָנוּ, כִּי קָמָה בָנוּ רוּחַ, רוּחַ הַהֲגַנָּה עַל הַמּוֹלֶדֶת. בַּלַּיְלָה בְּאַחַת־עֶשְׂרֵה יָצָאנוּ מִטַּיְבָּה וַנֵּלֶךְ לְאַיֶּלֶת־הַשַּׁחַר.

רִגְעָיו הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל טְרוּמְפֶּלְדּוֹר.

הִכְנַסְנוּ אֶת טְרוּמְפֶּלְדּוֹר אֶל הַבַּיִת. הוּא שָׁכַב שׁוֹקֵט, דָּרַשׁ מֵהַמְּפַקֵּד לָבוֹא אֵלָיו מִפַּעַם לְפַעַם וּלְהוֹדִיעֵהוּ: „מַה נִּשְׁמָע?" וּמִדֵּי פַּעַם הָיָה חוֹזֵר: „עֲמוֹד עַד הָרֶגַע הָאַחֲרוֹן, בִּכְבוֹד לָעָם!". בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַזְּמַן לֹא הוֹצִיא אֲנָחָה. אַף לֹא שָׁאַל עַל דָּבָר

הֲרוּגִים וּפְצוּעִים. הָיָה שׁוֹאֵל רַק, אִם הַחֲבֵרִים, הָעוֹמְדִים עַל יַד הַחַלּוֹנוֹת, עוֹמְדִים הֵיטֵב אוֹ לֹא? „תִּמְסוֹר לָהֶם שֶׁיַּעַמְדוּ בִּכְבוֹד לָעָם" – כָּזֶה הָיָה גוֹמֵר. בְּשׁוּם פְּקוּדוֹת לֹא הִתְעָרֵב, אַחֲרֵי אֲשֶׁר מִנָּה חָבֵר אַחֵר לִמְפַקֵּד בִּמְקוֹמוֹ.

הָרוֹפֵא בָּא, בָּדַק אֶת הַחוֹלִים וְאָמַר, כִּי לִטְרוּמְפֶּלְדוֹר אֵין כִּמְעַט כָּל תִּקְוָה. הוּא דָּרַשׁ לְהַעֲבִיר, עַל כָּל פָּנִים, אֶת טְרוּמְפֶּלְדוֹר לִכְפַר־גִּלְעָדִי, אוּלַי יַסְפִּיקוּ עוֹד לַעֲשׂוֹת לוֹ נִתּוּחַ. כְּשֶׁאָמַר הַמְּפַקֵּד לִטְרוּמְפֶּלְדוֹר, כִּי עוֹזְבִים אָנוּ אֶת תֵּל־חַי עַל מְנָת לְהִתְבַּצֵּר בִּכְפַר־גִּלְעָדִי, הִסְכִּים. וּבַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה וְהָאַחֲרוֹנָה שָׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ הַבָּרָה כְּעֵין אֲנָחָה: „אֵין דָּבָר, טוֹב לָמוּת בְּעַד אַרְצֵנוּ!". יָצָאנוּ אֶת תֵּל־חַי. כַּחֲמִשִּׁים מֶטְרִים מִן הַבַּיִת הִתְחִיל גּוֹסֵס.

הַקְּבוּרָה.

נִגַּשְׁנוּ לְהַעֲבִיר אֶת הַפְּצוּעִים לִכְפַר־גִּלְעָדִי. הִשְׁכַּבְנוּ אֶת טְרוּמְפֶּלְדוֹר עַל אַחַת הַמִּטּוֹת הַמִּתְקַפְּלוֹת. בַּדֶּרֶךְ, כְּשֶׁהִתְרַחַקְנוּ קְצָת מִתֵּל־חַי, הִתְאוֹנֵן עַל כְּאֵב רֹאשׁ קָשֶׁה. שַׂמְנוּ לוֹ תַּחְבֹּשֶׁת. מַיִם נִמְצְאוּ בְּקִרְבַת הַמָּקוֹם. כַּעֲבוֹר רְגָעִים אֲחָדִים – בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ בֵּין תֵּל־חַי לִכְפַר־גִּלְעָדִי – כָּל גּוּפוֹ כְּאִלּוּ אֲחָזַתּוּ עֲוִית, הֵסֵב אֶת פָּנָיו כְּלַפֵּי הָאֲדָמָה וְיָצְאָה נִשְׁמָתוֹ.

בָּאנוּ לִכְפַר־גִּלְעָדִי וְהִתְחַלְנוּ לְטַפֵּל בִּקְבוּרַת הַמֵּתִים. הַקְּבָרִים נֶחְפְּרוּ כַּעֲשָׂרָה מֶטְרִים צְפוֹנִית־מִזְרָחִית לִכְפַר־גִּלְעָדִי. חָפַרְנוּ שְׁנֵי קְבָרִים: אֶחָד לַחֲבֵרִים וְאֶחָד לַחֲבֵרוֹת.

אֶת הַמֵּתִים קָבַרְנוּ בִּדְמָמָה רַבָּה לְבַל הַשְׁמִיעַ לַשְּׁכֵנִים. רוּחֵנוּ הָיְתָה מְדֻכָּאָה מְאוֹד. רַבִּים מִתּוֹכֵנוּ לֹא יָכְלוּ לְהַשִּׂיג, כִּי אָמְנָם טְרוּמְפֶּלְדוֹר בֵּין הַמֵּתִים.

יִזְכּוֹר.

יִזְכּוֹר עַם יִשְׂרָאֵל אֶת הַנְּשָׁמוֹת הַטְּהוֹרוֹת שֶׁל בָּנָיו וּבְנוֹתָיו:

שְׁנֵיאוֹר שַׁפּוֹשְׁנִיק,

אַהֲרֹן שֵׁר,

דְּבוֹרָה דְּרַכְלֶר,

בִּנְיָמִין מוּנְטֶר,

שָׂרָף,

שָׂרָה צִ׳יזִ׳יק,

טוּקָר,

יוֹסֵף טְרוּמְפֶּלְדוֹר,

הַנֶּאֱמָנִים וְהָאַמִּיצִים, אַנְשֵׁי הָעֲבוֹדָה וְהַשָּׁלוֹם, אֲשֶׁר הָלְכוּ מֵאַחֲרֵי הַמַּחֲרֵשָׁה וַיְחָרְפוּ נַפְשָׁם עַל כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל וְעַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל.

יִזְכּוֹר יִשְׂרָאֵל וְיִתְבָּרֵךְ בְּזַרְעוֹ וְיֶאֱבַל עַל זִיו הָעֲלוּמִים וְחֶמְדַּת הַגְּבוּרָה וּקְדוּשַּׁת הָרָצוֹן וּמְסִירוּת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר נִסְפּוּ בַּמַּעֲרָכָה הַכְּבֵדָה.

אַל יִשְׁקוֹט וְאַל יָפוּג הָאֵבֶל, עַד בּוֹא יוֹם בּוֹ יָשׁוּב יִשְׂרָאֵל וְגָאַל אַדְמָתוֹ הַשְּׁדוּדָה.

תֵּל־חַי.

באספת האזכרה לשר, בבית הפועלים, כשהרצה לפני הנאספים על מצב העומדים שם על המשמר בלי עזרה, קם א. ז. ר. על רגליו והביע את פקפוקו, אם יש בכלל לעמוד שם. „יקרה נפש אחת מישראל, יקרה מהכל, שלשים אלף פונטים לא ישוו בה, ואסור לסכן נפשות!‟

כך נשמע קול המדבר החביב, קול־הישיש הרוטט.

לו, לישיש, היה האמץ להביע פחד ופקפוק.

והחשבון היה אמנם ברור לכל — הוי חשבון בלתי־קר כל עקר, לא חשבון של אינגנטר ופונטים ותקציבים כלל וכלל.—

החשבון היה ברור, שעשרות פועלים לא יוכלו להחזיק מעמד בפני אלפי הערבים שבסביבה, המזינים בנשק אירופי למכביר; שגם מאות משלנו לא יועילו; שלהבטחות הערבים, כי אין חרבם נטויה על נקודות הישוב של ה„יהודי‟, אין כל ערך, — החשבון הגיד ברורות. ואולם הלב המסור, הוא האמין בנסים, האמין כי ישתנו סדרי־בראשית לטובה עלינו, כי המסירות כל יכולה, כי האהבה לשעל־אדמתנו תעתיק הרים; וחפץ האמונה העלה גם חשבונות משלו, חשבונות־חלומות: אין כאן עמידה בפני צבא מסדר... יש כאן רק הגנה בפני שודדים... ובפני אלה נוכל להגן, אם נהיה שם רבים... לו היינו שם רבים לא היה שר נופל...

כן, שר — זה מחיב אותנו לדבר־מה. ומלבד זאת, אם למהר ולעזוב כל מקום, שסכנה בו, הרי שעלינו לעזוב הכל, להסוג מ כ ל הנקודות — ולאן?

„ובכלל‟, — ענו והודיעו לבסוף — „אם תבוא עזרה מן הדרום לצפון ואם לא תבוא, הנמצאים שם יעמדו על המשמר עד הרגע האחרון. ואין לדבר על עזיבה‟.

והנה עמדו. עמדו בפני אויב חזק מהם פי עשרה, פי עשרים. וביום המר והנמהר הננו על מקומם כשלשה מגנים פועלים יהודים בפני מאות בחוץ, מעבר לשער, ובפני ה„אופיצירים‟, ראשי האויב,

שחדרו פנימה מזוינים בפצצות — חדרו בערמה, בהֵרָאותם כשליטי המקום ובדברם שלום בפיהם—שלום ורתת. —

אפס ההכרה הזאת, ההכרה כי עוד לא פסה גבורת־נואשים מישראל, ההכרה שהקנתה לנו תל־חי מחדש, עלתה לנו באבדות, שאינן לפי כחותינו בגבולות „דן ובאר שבע". —

יוסף טרומפלדור, הנאהב והנעים, העז והנבחר, סמל הגבורה הטהורה, על במותיו חלל. לפני בני־עַוְלה נשפך דמו, ואתו עוד חמש נפשות: בנימין מונטר, שרה צ׳יזיק, דבורה דרכלר, טוקר, שרף, אשר בחייהם ובמותם לא נפרדו.

מיטב דמינו, לפני בני עַוְלה נשפך מיטב דמינו.

אשר יגורנו, ואשר לא יגורנו — בא עלינו. מכה אנושה הֻכֵּינוּ.

ומה הלאה? קשת אנשי הַחזית בלי „עֹרף", בני מחנה החלוץ בלי מאסף, קשת זו הן חתה, חתה במשך ימים מועטים — כמובן מאליו (ואם היה שם נס — הרי הוא זה, כי לא נשמדו שם כלם; כי נשארו מהם לפלטה). ועכשיו? — מה הלאה? הן הרעה פתוחה מכל עבר. וכשתגיע אלינו מחר, מחרתים, בצורה זו או אחרת, — הנדע, למצער, כֻּלנו כי אין מנוס? התהי בנו הכרה זו, הכרת ההכרח, להמצא על הגֹבה הדרוש? כשתבוא שעת־הנסיון הקשה, היעמוד כל אחד ואחד מאתנו — ושם יוסף טרומפלדור וחבריו על שפתיו — במקום אשר יעד לו גורלו?

תל־חי נשרפה. אבל לב ישראל חי. אחינו ואחיותינו שם, בין אלה שהומתו ובין אלה שנשארו בחיים והגיעו עדינו, הֶראו לנו, כי חי הלב הזה, כי מזקק הוא באש — הֶראו גם הֵיכן הלב הזה. תל־חי, לב ישראל חי. אבל יתר איבריו? היחיו גם הם? הנכונים אנו כֻּלנו לחיות עם דפק הלב הזה עד הנשימה האחרונה? הבאנו כֻּלנו בחדרי לבנו בימי הזעם האלה, אשר לא מהר יעבורו, השמענו שם כֻּלנו את הד הקריאה החרישית־הרוממה של הגבור כְּרות־הזרוע:

— „טוב למות בעד ארצנו!".

טוב! אשרי מי שמת בהכרה זו ותל־חי למראשותיו.

מִבִּקּוּרֵנוּ בַּצָּפוֹן.

אלול תר״ם.

עַל פְּנֵי הַחוּלָה אֵין לְהַרְגִּישׁ כְּלָל אֶת עִקְבוֹת הַמִּלְחָמָה. כָּל הַשֶּׁטַח מִסָּבִיב זָרוּעַ דּוּרָה.

בְּוָזִיָּה קִבְּלוּ אוֹתָנוּ הַבֶּדֻוִים יָפֶה מְאוֹד. אַחַר כָּךְ הָלַכְנוּ לְעוֹדֵיסָה. בֵּין תּוֹשְׁבֵי הַכְּפָר הַזֶּה וּבֵינֵינוּ שָׂרְרוּ תָּמִיד יְחָסִים טוֹבִים. הֵם קִבְּלוּ אֶת פָּנֵינוּ בְּשִׂמְחָה וּבִידִידוּת. בְּכָל בַּיִת הִזְמִינוּ אוֹתָנוּ לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת אִתָּם. וְכֹה הָיוּ דִבְרֵיהֶם אֵלֵינוּ: „אָנוּ מְסוּרִים לָכֶם בְּכָל לִבֵּנוּ. נְכוֹנִים אָנוּ לַעֲזוֹר לָכֶם בְּכָל כּוֹחֵנוּ".

לְמָחָר נָסַעְנוּ לַנְּקוּדוֹת שֶׁלָּנוּ. הִגַּעְנוּ לִמְטֻלָּה. מָצָאנוּ שָׁם צָבָא רָב. רֻבָּם כְּכֻלָּם שְׁחוֹרִים וְהָעוֹמְדִים עַל גַּבָּם צָרְפַתִּים. עָבַרְנוּ בַּמּוֹשָׁבָה, בְּכָל בַּיִת נִמְצָא צָבָא. בִּכְלָל, עָשְׂתָה עָלֵינוּ מְטֻלָּה רֹשֶׁם קָשֶׁה: בָּתִּים רַבִּים שְׂרוּפִים, וְכֻלָּהּ הֲרוּסָה.

ירדנו לכפר־גלעדי, בדרך ראינו את פלחי אבל חורשים את אדמתנו. עלינו על ההר ורכבנו ישר אל הקברים, הנמצאים על יד המקום, אשר היתה שם הגרן. ראינו את הקברים והנה הם נפגעו. מקומות אחדים נחפרו, כנראה, במטרה למצוא בהם חפצים טמונים. כסינו אותם.

נגשנו אל הבית. תקרתו הוסרה. חדר גן הילדים, החדר התיכון, התחתון והעליון — הרוסים לגמרי. רק פנה קטנה בחדר העליון נשארה עוד לסמן. מסביב לבית מוטלים שברי מחרשות ומכונות הרוסות. הכל, כנראה, נשבר בכונה, אין דבר שלם. עצי האיקליפטוס נשמדו, מהתבואה בשדה שרד רק הקש הארך. נכרים סמני דישה. מסביב שקט.

אנו יורדים לתל־חי. הדרך עלתה קוצים. קרבנו ומצאנו חרבן שני: לא נשאר גם פה דבר. כל החדרים הרוסים, הארוה מצד החולה הרוסה. החדר העליון נשרף. לא יכולנו לשהות שם הרבה. השקפנו על חלצה וראינו מרחוק, כי גם שם הכל נשרף, אך מה ינחמנו זה. ראינו את החולה, והנה היא כלה ירקה ויפה כמקדם.

בצפון המתחדש.

א.

טבת תרפ"א.

המצב בדרך לנקודות הצפון העליונות דומה קצת לזה של השנה שעברה. השוטרים האנגלים מגיעים רק עד זויה, ומכאן ואילך אין כל סמן של שלטון. והשטח הרחב הזה, כל עמק החולה, מבנת־אל־גבל עד קניטרה, משלח שוב להפקרות השבטים השודדים.

נהגנו פרות תל־חי בחזרה לביתן. היינו מזינים, כמובן. בדרך עמדו רוכבים מחברינו ושמרו עלינו. החולה שוממה לגמרי. אין עוברים ושבים. אין עדרים נפגשים במעט ואין זורעים עדין.

הגענו לתל־חי בשעה מאחרת בערב. מצאנו את כל החברים במטבח הקטן, שמתחת לעליה הזכורה לנו. אחדים ישנו כבר על יד הקירות, מי על קרשים ומי — על ספסלים. הכל מתרכז פה בחדר הזה: כאן המטבח, חדר השנה, חדר האכל וגם המרגוע לאחר העבודה. שמחה שורה על פני כלם, שמחת העבודה

וְהָאֱמוּנָה בְּכוֹחוֹת עַצְמָם. שׂוֹחַחְנוּ אֲרֻכּוֹת בְּעִנְיְנֵי הַהִסְתַּדְּרוּת וּכְדִבְרֵי הַוְּעִידָה הַכְּלָלִית וְשָׁכַבְנוּ לִישׁוֹן. מֵחֹסֶר מָקוֹם בַּחֶדֶר הָלְכוּ אֲחָדִים מֵאִתָּנוּ לִישׁוֹן בָּאֻרְוָה עַל הַתֶּבֶן.

ב.

לְמָחֳרָת יָצָאתִי לִכְפַר־גִּלְעָדִי. הָיָה קָרִיר מְאוֹד. הָאֲוִיר צַח, וְרוּחוֹת מְנַשְּׁבוֹת מִכָּל הַצְּדָדִים. סָבִיב תֵּל־חַי נִכָּרִים עוֹד עִקְּבוֹת הַחֻרְבָּן. אֶת קִירוֹת הֶחָצֵר כְּבָר הִסְפִּיקוּ לִבְנוֹת בְּגֹבַהּ הַגַּג, אַךְ סִמָּנֵי הַהֶרֶס עֲדַיִן לֹא נִטַּשְׁטְשׁוּ. פֹּה וְשָׁם גַּם סִמָּנֵי שְׂרֵפָה. מִסָּבִיב שֶׁקֶט, וּלְנֶגְדְּךָ הַר חֶרְמוֹן בְּכָל הוֹדוֹ.

עָלִיתִי עַל הַגִּבְעָה וְהִתְחַלְתִּי לְחַפֵּשׂ בֵּין הַסְּלָעִים אֶת שְׁנֵי הַקְּבָרִים שֶׁל חֲבֵרֵינוּ שַׁפּוֹשְׁנִיק וְשֵׁר. כְּמוֹ חַי עוֹמֵד לְנֶגֶד עֵינַי הָאַחֲרוֹן בְּבַת־צְחוֹק עַל פָּנָיו, בְּטֶרֶם יַעֲלֶה לַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן: הַ„שָּׁלוֹם" הֶחָם וּלְחִיצַת יָדוֹ הָאַמִּיצָה עוֹדָם חַיִּים בְּהַרְגָּשָׁתִי, וְקָשֶׁה לִי לְהַאֲמִין שֶׁהוּא מֵת. שְׁנֵי גַּלֵּי־אֶבֶן, שֶׁמְּצִיאוּתָם כִּמְעַט אֵינָהּ נִכֶּרֶת בֵּין סַלְעֵי הַגִּבְעָה — וְזֶהוּ כָּל מַה שֶּׁנִּשְׁאַר פֹּה לְמַצֶּבֶת זִכָּרוֹן.

הוֹסַפְתִּי לַעֲלוֹת בַּגִּבְעָה, וּלְפָנַי הִשְׂתָּרְעָה הַבִּקְעָה שֶׁל חַמָּרָה מִמִּזְרָח וּבָתֵּי מְטֻלָּה מִצָּפוֹן. בְּחַמָּרָה אֵין לִרְאוֹת גַּם שָׂרִיד כָּל שֶׁהוּא שֶׁל הַצְּרִיפִים. הַכֹּל שָׁמֵם.

מֵרָחוֹק מַבְרִיק כְּבָר הַגַּג הֶחָדָשׁ שֶׁל כְּפַר־גִּלְעָדִי. כַּעֲבוֹר עֲשָׂרָה רְגָעִים—וְהִנֵּה חֲצַר כְּפַר־גִּלְעָדִי. כְּאִלּוּ דָּבָר לֹא נִשְׁתַּנָּה. הֶמְשֵׁךְ הַבְּנִיָּה כְּבַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה. מִסָּבִיב אֲבָנִים, סִיד, עֵצִים וָחוֹל. הַמִּטְבָּח אַרְעִי, אֲבָל מְסֻדָּר, נָקִי וְיָפֶה. נְטוּיִים גַּם שְׁנֵי אֹהָלִים לְדִירָה.

אַחַר הַפְּגִישָׁה עִם הַחֲבֵרִים בַּקְּבוּצָה נוֹהֶה הַלֵּב אֶל קִבְרוֹת חֲלָלֵינוּ מִימֵי הֲגָנַת תֵּל־חַי וּכְפַר־גִּלְעָדִי. יוֹרֵד אֲנִי קְצָת אֶת הַגִּבְעָה לְעֵבֶר הַגֹּרֶן וּמוֹצֵא שְׁנֵי סִמָּנֵי קְבָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה. אֵין עֲלֵיהֶם גַּלֵּי אֶבֶן. מְכֻסִּים הֵם רַק עָפָר לָבָן. זֹאת הִיא מַצֶּבֶת הַזִּכָּרוֹן לַחֲבֵרֵינוּ יוֹסֵף טְרוּמְפֶּלְדוֹר, מוּנְטֶר, טוֹקֶר, שָׂרָף, שָׂרָה צִ׳יזִ׳יק וּדְבוֹרָה דְרַכְלֶר. מַצֶּבֶת־אֲדָמָה.

עָלִיתִי לִמְטֻלָּה. אַף הִיא מִתְאַמֶּצֶת לָקוּם מֵהֲרִיסוֹתֶיהָ. צְעִירֶיהָ שָׁבוּ אֵלֶיהָ, עוֹבְדִים וְזוֹרְעִים.

יְרוּשָׁלַיִם ט״ז נִיסָן תר״פ[1].

מַאֲשִׁימִים אָנוּ אֶת „פְּקִידוּת שֶׁטַח הָאוֹיֵב הַנִּכְבָּשׁ״[2], שֶׁהִיא הֵיבֵאָה בַּפּוֹגְרוֹם, שֶׁפָּרַץ בִּירוּשָׁלַיִם בְּיוֹם ט״ז נִיסָן תר״פ (4/4 1920) וְתוֹבְעִים אוֹתָהּ לְמִשְׁפָּט עַל יְסוֹד הָעֻבְדוֹת הַבָּאוֹת.

בָּעִתּוֹנִים, בָּאֲסֵפוֹת וּבִשְׁאָר דַּרְכֵי הַפִּרְסוּם הִתְנַהֲלָה זְמַן רַב בְּגָלוּי תַּעֲמוּלַת אֵיבָה לַיְּהוּדִים וַהֲסָתָה לִפְרָעוֹת. הַמְּסִיתִים הַיְדוּעִים לַמֶּמְשָׁלָה לֹא נִמְסְרוּ לַמִּשְׁפָּט, הָעִתּוֹנִים הַמְּעוֹרְרִים לִפְרָעוֹת לֹא הָפְסְקוּ וְלֹא נֶעֶנְשׁוּ. בִּרְשׁיוֹן הַמֶּמְשָׁלָה נֶעֶרְכָה הַפְּגָנָה נֶגֶד הַצִּיּוֹנוּת, הַפְּגָנָה שֶׁבְּעֶצֶם הָיְתָה מְכֻוֶּנֶת נֶגֶד הַיְּהוּדִים בִּכְלָל.

הֲמוֹנֵי הָעֲרָבִים לֹא הִשְׁתַּתְּפוּ בַּהַפְגָּנָה הָרִאשׁוֹנָה הַזֹּאת, מֵהַכְּפָרִים כִּמְעַט שֶׁלֹּא בָּא אִישׁ, אֲבָל הִיא עוֹרְרָה תְּסִיסָה בֵּינֵיהֶם. מִשּׁוּם כָּךְ דָּרְשׁוּ הַיְּהוּדִים מֵאֵת הַמֶּמְשָׁלָה לֶאֱסוֹר אֶת הַהַפְגָּנוֹת. גַּם הָרָשׁוּת הָעִירוֹנִית הָאַנְגְּלִית הִכִּירָה, כַּנִּרְאֶה, בְּסַכָּנַת הַהַפְגָּנוֹת וְלֹא הִרְשְׁתָה לְהַפְגִּין עוֹד. לַמְרוֹת זֹאת, נֶעֶרְכָה בִּירוּשָׁלַיִם הַפְגָּנָה שְׁנִיָּה בִּרְשׁיוֹן הַפְּקִידוּת הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל „שֶׁטַח הָאוֹיֵב הַנִּכְבָּשׁ״. וּבַהַפְגָּנָה זוֹ הֻכּוּ וְנִפְצְעוּ יְהוּדִים אֲחָדִים וְנִשְׁבַּר הַשֶּׁלֶט שֶׁל בֵּית הַחוֹלִים רוֹטְשִׁילְד.

אָז נֶאֶסְרוּ, אָמְנָם, הַהַפְגָּנוֹת, אוּלָם הַמְּסִיתִים לִפְרָעוֹת בַּיְּהוּדִים לֹא נִתְבְּעוּ לַדִּין, וְהֵם הוֹסִיפוּ לְנַהֵל בָּעִתּוֹנוּת אֶת תַּעֲמוּלָתָם בְּיֶתֶר שְׂאֵת. הַתַּעֲמוּלָה עָשְׂתָה פְּרִי, וּבְמֶשֶׁךְ הַשְּׁבוּעַיִם הָאַחֲרוֹנִים קָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם הִתְנַפְּלֻיּוֹת בּוֹדְדוֹת עַל הַיְּהוּדִים בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּיִחוּד לְיַד הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי. וַעַד הָעִיר לִיהוּדֵי יְרוּשָׁלַיִם פָּנָה בְּקֻבְלָנָה וּבִמְחָאָה לַמֶּמְשָׁלָה — וְלֹא נַעֲנָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן הוֹפִיעַ בָּעִתּוֹן הָעֲרָבִי „סוּרְיָה הַדְּרוֹמִית״ כָּרוּז אֶל

1) פֹּה נִתָּנִים קְטָעִים אֲחָדִים מֵהַמַּאֲמָר „אָנוּ מַאֲשִׁימִים״ שֶׁפִּרְסֵם הַוַּעַד הַפּוֹעֵל שֶׁל „אַחְדוּת הָעֲבוֹדָה״ מִיָּד אַחֲרֵי הַפְּרָעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם.

2) כָּךְ נִקְרָא אָז הַשִּׁלְטוֹן הָאַנְגְּלִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (Occupied Enemy Territory Administration)

הָעֲרָבִים, וכו נֶאֱמַר: „אִם דִבְרֵי הַמְּחָאוֹת שֶׁלָּנוּ לֹא יִהְיוּ נִשְׁמָעִים, נַעֲבוֹר לִמְחָאוֹת בְּמַעֲשִׂים: בִּמְקוֹם עֵטִים נִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲרָבוֹת, בִּמְקוֹם דְּיוֹ — בְּדָם". וַעַד הָעִיר לִיהוּדֵי יְרוּשָׁלַיִם קִבֵּל לִפְנֵי הַמּוֹשֵׁל בִּירוּשָׁלַיִם עַל הַכְּרוּז הַזֶּה, שֶׁנָּפוֹץ בְּמֵאוֹת וַאֲלָפִים אֶקְסֶמְפְּלָרִים, אֲבָל גַּם קְבִלָּנָה זוֹ לֹא פָּעֲלָה. מְפַרְסְמֵי הַכְּרוּז לֹא נֶעֶנְשׁוּ, וְהָעִתּוֹן לֹא נִסְגַּר.

בְּט"ו נִיסָן דָּרְשׁוּ עוֹרֵךְ הָעִתּוֹן „סוּרְיָה הַדְּרוֹמִית" וַחֲבֵרָיו הַמְּסִיתִים לֶאֱסוֹף קָהָל רַב בִּרְחוֹב יָפוֹ לֹא הַרְחֵק מִמִּגְרַשׁ הָרוּסִים, מְקוֹם חֲנִיַּת הַצָּבָא, וְלַעֲרוֹךְ שָׁם אֲסֵפָה פֻּמְבִּית תַּחַת כִּפַּת הַשָּׁמַיִם, לַמְרוֹת אִסּוּר הַהַפְגָּנוֹת. בָּאֲסֵפָה קָרְאוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִים בְּגָלוּי וּבְאֵין מַפְרִיעַ לְהִתְנַפֵּל עַל הַיְהוּדִים, וְהַפּוֹגְרוֹם הֵחֵל. שָׁדְדוּ חֲנֻיּוֹת הַיְהוּדִים בִּרְחוֹב יָפוֹ, וְהַרְבֵּה יְהוּדִים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד הֻכּוּ וְנִפְצְעוּ. הֶהָמוֹן הָעַרְבִי נִכְנַס לָעִיר הָעַתִּיקָה לִפְרוֹעַ בַּיְהוּדִים. וְאָז הִקִּיף הַצָּבָא הָאַנְגְּלִי אֶת שַׁעֲרֵי הָעִיר מִבַּחוּץ וְלֹא נָתַן עוֹד לְהִכָּנֵס פְּנִימָה. קְבוּצוֹת הַהֲגָנָה הָעִבְרִית, שֶׁמִּהֲרוּ הָעִירָה לְהָגֵן עַל חַיֵּי בְּנֵי עַמָּם, מָצְאוּ אֶת הַשְּׁעָרִים חֲסוּמִים לִפְנֵיהֶם בְּכִידוֹנִים שְׁלוּפִים.

הַשּׁוֹטְרִים הָעֲרָבִים, אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בִּפְנִים הָעִיר בִּמְקוֹם מוֹשַׁב הַיְהוּדִים, פֵּרְקוּ בְּשֵׁם הַשִּׁלְטוֹן הַבְּרִיטִי אֶת הַנֶּשֶׁק מֵעַל הַיְהוּדִים, שֶׁרָצוּ לַעֲמוֹד עַל נַפְשָׁם. שׁוֹטְרִים עִבְרִים לֹא הָיוּ בְּתוֹךְ הָעִיר. הַפְּקִידוּת הַבְּרִיטִית הִתְנַגְּדָה כָּל הַזְּמַן לְקַבָּלַת שׁוֹטְרִים עִבְרִים, וְהַמְעַטִּים שֶׁנִּתְקַבְּלוּ לְאַחַר דְּרִישׁוֹת וְהַפְצָרוֹת מְרֻבּוֹת הָעֳמְדוּ מִחוּץ לַשְּׁכוּנוֹת הָעִבְרִיּוֹת. לִדְרִישׁוֹת הַשְּׁכוּנוֹת הָאֵלֶּה לְהַעֲמִיד בָּהֶן שׁוֹטְרִים עִבְרִים לֹא הוּשַׂם לֵב. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַפּוֹגְרוֹם הוֹדִיעוּ הַיְהוּדִים לַמֶּמְשָׁלָה, כִּי הַשּׁוֹטְרִים הָעֲרָבִים מִשְׁתַּתְּפִים בַּפְּרָעוֹת, וְדָרְשׁוּ לְהַרְחִיקָם מֵרְחוֹבוֹת הַיְהוּדִים. לִדְרִישָׁה זוֹ לֹא הוּשַׂם לֵב. גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי לַפּוֹגְרוֹם נִשְׁאֲרוּ הַשּׁוֹטְרִים הָעֲרָבִים עַל מִשְׁמְרוֹתָם בִּרְחוֹבוֹת הַיְהוּדִים, וְהַפְּרָעוֹת נִמְשְׁכוּ יָמִים אֲחָדִים. הַמֶּמְשָׁלָה לֹא אָחֲזָה בְּאֶמְצָעִים מַסְפִּיקִים וְנִמְרָצִים לַחְקוֹר וְלִדְרוֹשׁ אֶת מַעֲשֵׂי הָרֶצַח וְהַשּׁוֹד. רֹב הַשּׁוֹדְדִים וְהָרוֹצְחִים מִתְהַלְּכִים חָפְשִׁים בָּרְחוֹב בְּבִטָּחוֹן גָּמוּר שֶׁהֻתְּרָה הָרְצוּעָה.

פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל.

עשרות בחורי ישראל נתפסו למלכות [1]. הם חטאו חטא כבד מנשוא. הם לא הסכימו לפשוט צואר אל מאכלת. הם עמדו נכונים להגן על נפשם, על אחיהם, על נשיהם ואחיותיהם.

[1] עין להלן „אסירי ההגנה".

ידעתי קצת אחרים מן הפושעים. ז. דבוטינסקי הוא ודאי אשם. בזמן המלחמה הזעיק אל תחת הדגל הבריטי אלפי צעירים עברים. לא פלל, כנראה, כי לא ירבו הימים ובשם הדגל הזה יושם בכלא, ולנושאיו של הדגל הזה יהיה לצנינים. ובשעה שנפצע במלחמת יריחו[1] לא נבא לו לבו, כי עוד מעט ופצעים אנושים יותר יגרמו לנו ידידיו המנצחים.

ידעתי גם את אותו הזקן, המורד במלכות ר״ל, ר׳ יַעֲקב לֵיבּ הַכֹּהן לווֹבסקי[2], זה שהחֲלִים ירו בו ובשכנו הזקן והאשימום אחר כך בהתנפלות על הצבא. הוא היה יהודי תוֹרָני וחקרן, לפנים רב בישראל, אשר עזב את כסא רַבָּנותו ויתהלך וישוטט בארץ כמה שנים במקלו ובתרמילו, חונן את עפרה ממש, חקר כל אבן וכל צרור, התפרנס בגרונָרות ובכוס חמין, עסק בכתיבת חבור על הגיאולוגיה של א״ץ ישראל וְצִפָּה לגאולה במהרה בימינו.

אלה הם פושעי ישראל. לא, לא פנינו יֶחֱוָרוּ. ירבו כמותם בישראל.

בּוֹ בַּיּוֹם.

בּוֹ בַּיּוֹם לֹא הָיָה רֶגֶשׁ שֶׁל פַּחַד פּוֹגְרוֹם וְשֶׁל יֵאוּשׁ, אֶלָּא רֶגֶשׁ שֶׁל הִתְמַרְמְרוּת עַל הָאֲשֵׁמִים.

בְּאוֹתָם הַיָּמִים הָבְלְטָה הַרְגָּשַׁת אַחְדוּת בִּקְהַל יְרוּשָׁלַיִם הַגָּדוֹל וְהַמְגֻוָּן.

יְהוּדִים חֲרֵדִים נִסְפְּחוּ גַּם הֵם לְשׁוּרוֹת הַמְגִנִּים.

יְהוּדִים חֲרֵדִים לְמֵאוֹת, וְרַבָּנִים בְּרֹאשָׁם, חָתְמוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּיוֹם הֶחָג עַל גִּלּוּי הַדַּעַת לַמֶּמְשָׁלָה, כִּי מְקַבְּלִים הֵם גַּם עֲלֵיהֶם אֶת הָאַחְרָיוּת לְמַעֲשֵׂי חַבְרֵי הַהֲגָנָה הָאֲסוּרִים וְהָעוֹמְדִים לַמִּשְׁפָּט.

בְּתוֹךְ הַהַפְתָּעָה הַמַּדְהִימָה שֶׁל הַמְאֹרָעוֹת הָאַחֲרוֹנִים בִּירוּשָׁלַיִם הָרְגְּשָׁה, יַחַד עִם הַצַּעַר וְהַסֵּבֶל, כְּעֵין הִתְרוֹמְמוּת הָרוּחַ הַלְּאֻמִּית; הָיְתָה הַרְגָּשָׁה שֶׁל „בְּדָמַיִךְ חֲיִי״.

הרוגי מלכות.

הממשלה עצמה הואילה ברב חסדה לטפל בהרוגינו. אפילו אוטומובילים של הצלב האדם שלחה לנו ומשמר צבאי ומכונת יריה. הכל. ורק גזרה אחת גזרה עלינו, כי ההלְוָיה תהיה בשעה שתַּכְלֶה רגל מן השוק, בשעה שלפי חֻקי מצב המצור לא יָעֵז שום קרוב ושום גואל לְהִסָּפֵל אל ההלְוָיה.

---

1) זאב ז׳בוטינסקי היה אחד הראשונים שנלחם ליצירת הגדודים העברים. יחד עם הגדוד הלונדוני, גדוד ל״ח, השתתף במלחמה על יד יריחו.

2) ביום השלישי לפוגרום התנפלו ערבים על חצר ר׳ שמואל אליעזר נגר בתוך העיר העתיקה. גרי החצר עמדו על נפשם ולא נתנו את המתנפלים להתפרץ פנימה. באותה השעה עברו שם חילים הודים וְיָרו על תושבי החצר וְהֵמיתו שנים מהם: את ר׳ שמואל אליעזר ואת הרב יעקב ליב לווובסקי ז״ל.

ההלויה היתה אלמת, כאשר אלם המכאוב הגדול. זו היתה הלויה של הרוגי מלכות. מקפים זרים, וזה ההלויה. באוטומובילים סגורים הלכו גם המתים וגם החיים. אפלת הרחובות שנדמו בלעה אותנו.

ועל קברותיהם החדשים של הרוגי מלכות, הקצובים ביד זרה, עמדתי אני, בן למשפחה הצעירה בישראל, משפחת דוחקי־הקץ של פועלי ארץ ישראל, המלמדה בקברות קדושים, החוצבת במו ידיה את מבחר קבריה, — וחשתי, כי ברית חדשה כרותה בינינו, הישוב הצעיר שבצעירים, המשיר את נצתו בטרם גמלה, ובין הישוב הישן, היודע אותנו רק מרחוק.

בימים שלאחר זה שוטטתי בין משכנות יעקב שבעיר העתיקה, וראיתי את בחוריהם המשתתפים בהגנה; ראיתי את היהודים הקוראים ל„ציוניסטים" לבוא אליהם לעזרה; ראיתי את הישישים והישישות המברכים את אחיהם הרחוקים: שמעתי על הזקנים, המצרפים את שמותיהם לרשימת הנאשמים על הגנה; ואדע, כי איזו פרעניות מבחוץ ובגידות מבפנים שלא יביא לנו יום מחר — נחתמה הברית.

אֲסִירֵי הַהֲגָנָה.

בְּיוֹם שֵׁנִי לִפְנוֹת עֶרֶב, כ״ד נִיסָן, הוּבְאוּ תִּשְׁעָה עָשָׂר הָאֲסִירִים, חַבְרֵי הַהֲגָנָה הַיְרוּשַׁלְמִית, מֵהַמַּאֲסָר הַצְּבָאִי לְבֵית הַמִּשְׁפָּט הָעֶלְיוֹן בְּמִגְרַשׁ הָרוּסִים. שָׁם נִקְרָא לִפְנֵיהֶם פְּסַק דִּינָם: זַ׳בּוֹטִינְסְקִי נִשְׁפַּט לַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ וְיֶתֶר הַחֲבֵרִים – לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים.

וּלְמָחֳרָתוֹ נָדַמּוּ מֵרֵאשִׁית הַבֹּקֶר חַיֵּי הַיְהוּדִים בִּירוּשָׁלַיִם, בָּעִיר וּבְכָל שְׁכוּנוֹתֶיהָ, לְאוֹת אֵבֶל וּמְחָאָה לְאֻמִּית. כָּל הַחֲנֻיּוֹת וְהַמַּחְסָנִים נִסְגְּרוּ. עֶגְלוֹן יְהוּדִי לֹא נִרְאָה בָּרְחוֹב. כָּל הַמּוֹסָדוֹת, כָּל בָּתֵּי הַמְּלָאכָה, כָּל בָּתֵּי הַסֵּפֶר וְהַיְשִׁיבוֹת – כֻּלָּם, בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכְּלָל, שָׁבָתוּ.

וְהָאֲסִירִים נִשְׁלְחוּ לְעַכּוֹ.

עָבְרוּ כְּחֳדָשִׁים וַאֲסִירֵי עַכּוֹ עֲדַיִן לֹא שֻׁחְרְרוּ, לַמְרוֹת הַבְּשׂוּרוֹת בְּכָל יוֹם עַל בִּטּוּל פְּסַק דִּינָם. בכ׳ סִיוָן הוֹדִיעוּ הָאֲסִירִים אֶת הַמֶּמְשָׁלָה, שֶׁבְּאִם לֹא יְבֻטַּל פְּסַק הַדִּין וְלֹא יְשֻׁחְרְרוּ, יַכְרִיזוּ שְׁבִיתַת רָעָב. עַל פִּי בַּקָּשַׁת הַצִּבּוּר הָעִבְרִי לֹא הוֹצִיאוּ הָאֲסִירִים לְפֹעַל אֶת שְׁבִיתַת הָרָעָב. הֵם שֻׁחְרְרוּ בְּכ״ג תַּמּוּז.

מִכְתָּב מִבֵּית הָאֲסוּרִים.

וַעַד הַצְּעִירִים יוֹדֵעַ וְרוֹאֶה אֶת הַמַּצָּב וְגַם יוֹדֵעַ מַהוּ עֶרְכָּם שֶׁל הַבְטָחוֹת, חוֹזִים וּמְנוּיִים בְּלִי עֲרֻבָּה מַמָּשִׁית. וּבְדַעְתּוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה הָפַךְ יוֹם צוֹם לְיוֹם רִקּוּד[1], עָצַר

1) בח׳ איר (26/4) קרא הישוב העברי בארץ צום ובטול מלאכה לאות מחאה נגד מאסרם וגזר דינם של חברי ההגנה העברית בירושלים. באותו היום התקבלה הידיעה על אשור הצהרת בלפור בסן־רימו.

אֶת אֲסֵפוֹת הַמְּחָאָה וְהֵפִיץ בָּעוֹלָם טֵילֶגְרַמּוֹת שֶׁל שָׂשׂוֹן, בְּלִי לְהַזְכִּיר בָּהֶן אַף בְּרֶמֶז אֶת הָאֵבֶל הַגָּדוֹל שֶׁל הָאָרֶץ. כְּמוּבָן, הַבְּשׂוֹרָה מִסָּן רֵימוֹ בָּאָה דַוְקָא בְּיוֹם הַצּוֹם, אֶלָּא שֶׁכָּל יְהוּדִי פָּשׁוּט יוֹדֵעַ מַה שֶּׁעָלָיו לַעֲשׂוֹת: אִם מְקַבֵּל הוּא בְּשׂוֹרָה טוֹבָה, בִּזְמַן שֶׁמֵּתוֹ מוּטָל לְפָנָיו. הוּא יִדְחֶה אֶת הַשִּׂמְחָה לְשָׁבוּעַ, לְיוֹמַיִם לְיוֹם אֶחָד אַחֲרֵי הַהַלְוָיָה. וְגַם אַחֲרֵי כֵן, בַּעֲנוֹתוֹ עַל בִּרְכוֹת מְבָרְכָיו, יַזְכִּיר גַּם אֶת אֲבֵדָתוֹ. לֹא כֵן עָשׂוּ אֶצְלֵנוּ. לֹא כֵן עָשָׂה וַעַד הַצִּירִים.

וְ עַ תָּ ה.

שלהי ניסן תר"פ.

בַּחוּץ אֵין לָנוּ עַתָּה מַה לַּעֲשׂוֹת. הָעָם יוֹשֵׁב צִיּוֹן אֵינוֹ מַצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין, אֲבָל הוּא מֻכְרָח לְקַבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין, כִּי הַסַּכָּנָה גְּדוֹלָה. אֵין מֵלִיץ יֹשֶׁר מוּל מַגִּיד פֶּשַׁע. בַּמּוֹשָׁבוֹת אֵין מִתְפַּשְּׁטִים בַּלֵּילוֹת, בֶּעָרִים נוֹפֵל פִּתְאֹם פַּחַד שֶׁל פּוֹגְרוֹם בְּעֶצֶם הַיּוֹם. מַה יִּהְיֶה בְּעוֹד חֹדֶשׁ? מַה יִּהְיֶה בִּימֵי הֶחָג הַבָּא? קָצְרָה יָדֵנוּ מֵהוֹשִׁיעַ. נִתְאַסֵּף, נִמְחֶה, נִקְבּוֹל בְּפֶה, נָצוּם, אֲבָל אֵין שׁוּם כֹּחַ בָּנוּ לְהַכְרִיחַ אֶת הָרָשׁוּת, שֶׁתִּתְחַשֵּׁב אִתָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁהִיא מִתְחַשֶּׁבֶת עִם כָּל אֵלֶּה, שֶׁהִיא מְפַחֶדֶת מִפְּנֵיהֶם אוֹ צְרִיכָה לָהֶם. כָּל אִיּוּם מִצִּדֵּנוּ אֵינוֹ עָלוּל לְעוֹרֵר אֶלָּא לַעַג וְקַלָּסָה. אֵין לָנוּ בַּמֶּה לְאַיֵּם. כִּי מְתֵי מִסְפָּר אָנוּ. אָנוּ מְתֵי הַמִּסְפָּר.

וְאוּלָם, אִם דַּל וְרֵיק כֹּחֵנוּ אֶל מוּל פְּנֵי מְשַׂנְאֵינוּ, הַמִּתְקַלְּסִים בָּנוּ — וְהֵם בְּכָל הָעוֹלָם — הִנֵּה בִּפְנִים עוֹד לֹא תַמְנוּ לִגְוֹעַ. וּתְנִיעֵנוּ הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בְּתוֹכֵנוּ לְמַעֲשִׂים פְּנִימִיִּים בִּשְׁבִילֵנוּ — בִּשְׁבִיל קִיּוּמֵנוּ.

יפו כ"ג ניסן תרפ"א.

א.

בכ"ג ניסן תרפ"א, באחד למאי, פרצו ביפו פרעות במקומות שונים. בו ביום היתה הפגנה של פועלים עברים לכבוד הראשון למאי, והוא הוא שנקבע מראש על ידי המסיתים ליום רצח ושוד ביהודים. ההפגנה נערכה ברשות הממשלה ועברה בסדר גמור בתוך שכונות היהודים. אבל הפורעים התנפלו על המפגינים, ובזה נִתַּן האות להתנפלות כללית על חנויות היהודים ועל היהודים העוברים ברחובות. כנופיה של פורעים התנפלו על בית העולים, שבו נמצאו עשרות אנשים, נשים וטף, שאך אתמול ירדו מהאניה ושלא היתה להם כל אפשרות של הגנה. המתנפלים יחד עם שוטרים ערבים התפרצו אל תוך החצר ואל תוך הבית והרגו ופצעו רבים מן העולים. נהרגו אחד

עשר איש. בכלל, השתתפו שוטרים ערבים במעשי הפרעות והרצח לעיני עשרות עדים, שהעידו אחר כך על הדבר הזה בבית הדין. הפרעות נמשכו שלשה ימים. מאות יהודים נפצעו ועשרות נהרגו, וביניהם — יוסף חיים ברנר, צבי שץ, יהודה ואברהם יצקר — אב ובן — וצבי גוגיג ויוסף לואידור, אשר נהרגו בשכונה ערבית ליד יפו. גם מבין הערבים היו הרוגים ופצועים (חללי ההגנה העברית וחללי ההגנה של הממשלה).

ראשי הכפרים בכל הארץ הוסתו והסיתו את כפריהם להתנפל על מושבות היהודים. ביחוד הפנו את לבם אל פתח-תקוה. תושבי הכפרים הקרובים אליה פחדו להתחיל במלחמה לבדם. הם הסכימו להתנפל רק, אחרי אשר התחברו אליהם שלשים ושנים כפרים מן השפלה ומן ההר. המתנפלים התכוננו לתקוף את פתח תקוה מעברים שונים. הבדוים של אבו-קישק, ערבי קלקיליה, כפר סבא, באר עדש וכפרים אחרים אשר מצפון לפתח תקוה נועדו להיות הראשונים. ובאותה שעה אשר אלה ירכזו לנגדם את כל כוחות ההגנה של המושבה, יתנפלו עליה מדרום ערבי יהודיה, אונו (כפר ענה) רנתיה וכו'. ההתקפה היתה ערוכה בכל: מיני נשק שונים, פחים עם נפט להבעיר וחמרי תחבשת; חלוץ של רוכבים בראש, אחריו מחנה של רגלים, והמאסף הלך אחרי המחנה בשקים ובעגלות לאסוף שלל. פתח תקוה הגדולה והעשירה העירה בערבים את תאות השוד, אחרי הצלחתם ביפו. ולכן עלתה הפעם בנקל ההסתה של שליחי הועד המשלמי הנוצרי. ההתקפה התחילה ביום ששי בבקר, ו' במאי, ונהדפה על ידי הגנת בני המושבה והפועלים. באותו הזמן הופיעו לעזרת המושבה גדוד פרשים הודים ואוירון. מבין הערבים היו עשרות הרוגים ופצועים ומבין היהודים נהרגו אבשלום גיסין, נתן רפופורט, חיים צבי גרינשטין וזאב אורלוב, ונפצעו ארבעה עשר איש.

ב.

באותו היום התנפל המון רב של ערבים עם גמליהם על חדרה. לשם סדור הגנה מעלה, התרכזו כל בני המושבה באחד הבתים והשאירו כמעט חצי המושבה כהפקר לשודדים. הערבים הספיקו לשדוד שלשה עשר בתים ולשרוף שנים. היהודים הגנו על עצמם באמץ, אך לא עצרו כוח להדוף את המתנפלים, עד אשר בא לעזרתם אוירון. הערבים התפזרו תכף, אבל הספיקו לקחת אתם את כל השלל ואת מתיהם.

ובמושבה רחובות כבר היו ביום החמישי, ה' במאי, כל פלוגות ההגנה העצמית ערוכות על משמרותיהן. בבית הספר סדר בית חולים זמני, והכל היה מוכן לפגישת הפורעים. הרוכבים העברים עברו בלילה על פני גבולות המושבה להתבונן לתנועת הערבים. בבקר השכם ביום ששי התחילו הערבים נוהרים עם נשיהם וילדיהם לרמלה. שיכים ואפנדים רבים ברמלה נאמו לפני ההמון והלהיבו אותו לעלות על רחובות. בשלש אחרי הצהרים נראה ברחובות עשן עולה מצד הפרדסים. כשלש מאות ערבים — מזוינים בנשק אש, בחרבות ובמקלות — הלכו והתקרבו אל המושבה, ועשרות אחדות מהם כמעט הגיעו עד לבתים. בירדתם מהגבעה התחילו לצעוק צעקית פראיות „עליהם!". במושבה קמה בהלה, אבל ההגנה העצמית הרגיעה את הקהל והכניסה את הנשים ואת הילדים אל תוך הבתים. חברי ההגנה עמדו על משמרותיהם. מהמשמרות הראשונים התחילו לירות, והערבים ענו. במשך חצי שעה רעדה המושבה מקול היריות. לבסוף התחילו הערבים לברוח בבהלה, בעזבם אחריהם המון מקלות, חרבות וכל מיני נשק קר.

יוֹם אֵבֶל לְעַם יִשְׂרָאֵל.

עֵת צָרָה הִיא לְעַמֵּנוּ.

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִפְעָמָה וְנִדְהָמָה עַד הַיְסוֹד בָּהּ, לְמַרְאֵה הַדָּם הַנָּקִי הַשָּׁפוּךְ וּלְמַרְאֵה כָּל תְּכוּנַת הַמַּשְׂטֵמָה וְהַנִּרְגָּנוּת אֲשֶׁר מִסָּבִיב לָהּ. עֲטוּיַת אֵבֶל וַעֲטוּפַת יָגוֹן עוֹמֶדֶת הִיא בּוֹשָׁה וְדוֹמֵמָה עַל קִבְרֵי שְׁכוּלֶיהָ, בְּאֵין מִלָּה בְּפִיהָ, כִּי גָדוֹל הַכְּאֵב וְהַשֶּׁבֶר.

שְׁ כ וּ לֵ נ וּ.

בְּרֶנֶר אֵינֶנּוּ עוֹד.

אָבַד לַפּוֹעֲלִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאֶחָד, הַנֶּאֱמָן, הָאַחֲרַאי, הָעוֹמֵד לִימִינֵנוּ זֶה שָׁנִים רַבּוֹת לְהָגֵן עָלֵינוּ וּלְהוֹכִיחֵנוּ כְּאֶחָד. מֵאִיר שְׁבִילֵנוּ, מוֹנֶה צְעָדֵינוּ, מְטַפֵּחַ וּמְרַבֶּה, עֵר לְכָל תְּנוּעָה וְנִדְנוּד בֵּינֵינוּ, נִיב וּפֶה לְכָל מְצוּקוֹת רוּחֵנוּ וּתְלָאוֹת חַיֵּינוּ — אִתָּנוּ בַּכֹּל.

— יְדִיד נֶפֶשׁ.

בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ לֹא נִפְרָד. כְּמוֹת אֶחָד מֵהֶם מֵת: זֶה סוֹפָם שֶׁל בְּרֵלֶה שְׁנַיְנֶר, יוֹסֵף זַלְצְמָן[1] וְאַהֲרוֹן שֵׁר.

הָאָב וְהַבֵּן יִצְקָר הָעוֹבְדִים הַשְּׁלֵוִים, שַׁץ וְלוּאִידוֹר, וּבֵינֵיהֶם בְּרֶנֶר.

צָמְדָה עָלֵינוּ חֲגוֹרַת הַדָּמִים. אֵין עֲרוֹךְ לַאֲבֵדָתֵנוּ, אֵין קֵץ לְיַתְמוּתֵנוּ.

יְהוּדָה וְאַבְרָהָם יִצְקָר.

יְהוּדָה יִצְקָר הָיָה יְלִיד אֲנָנִיב, מִפֶּלֶךְ חֶרְסוֹן. בֶּן תֵּשַׁע נִתְיַתֵּם. בֶּן אַחַת עֶשְׂרֵה נִכְנַס לַעֲבוֹד בַּחֲנוּת. נִזְדַּמֵּן לוֹ אָדָם מַשְׂכִּיל אֶחָד מֵאוֹתָם הַיָּמִים, וּבְרִגְעֵי הַחֹפֶשׁ לָמַד הַיֶּלֶד תּוֹרָה מִפִּיו. בְּגָדְלוֹ הָיָה חָבֵר לִ,,בְנֵי מֹשֶׁה".

הוּא הָיָה סוֹחֵר תְּבוּאוֹת, וְגַם בְּמִסְחָרוֹ — רַק סוֹחֲרִים אוּלַי יֵדְעוּ לְהָבִין אֶת הַקֹּשִׁי וְהַפְּלִיאָה שֶׁבַּדָּבָר — בַּר לֵבָב וְיָשָׁר. יְלָדָיו לֹא יָדְעוּ אֶת מִלְחֶמֶת ,,הָאָבוֹת וְהַבָּנִים". הוּא חַי מִחוּץ לְדוֹרוֹ, וְלֹא הָיָה מָקוֹם לְאִי־הֲבָנָה בֵּינוֹ וּבֵין יְלָדָיו. הֵם הָלְכוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְנִכְנְסוּ לְמִשְׁפַּחַת הַפּוֹעֲלִים. וְהוּא נִתְעַכֵּב בְּחוּץ לָאָרֶץ מִסִּבַּת הַמִּלְחָמָה וּבָא

---

[1]) הוא היה חבר בקבוצת כנרת. בחשון תרע"ד, בשובו לפנות ערב מעבודתו עם עוד שני חברים, התנפלו עליהם ערבים מזוינים וינזלו מהם את הפרדות. בשעת ההתנגשות נהרג.

אַחַר כָּךְ. שָׁנָה וָחֵצִי יָשַׁב בָּאָרֶץ, וְכָאן לֹא הָיָה סוֹחֵר, כִּי אִם עוֹבֵד: בַּיּוֹם טִפֵּל בַּפָּרוֹת, בַּלֵּילוֹת שָׁמַר. עַד שֶׁמְּצָאוּ אוֹתוֹ הַהוֹרְגִים. בֶּן חֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ הָיָה.

כָּמוֹהוּ נֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים, טוֹב וְעָדִין, נָכוֹן לָבוֹא לְעֶזְרָה וּמְוַתֵּר עַל שֶׁלּוֹ הָיָה גַם בְּנוֹ הַצָּעִיר אַבְרָהָם. מְסִירוּתוֹ הִיא שֶׁהֵבִיאָה עָלָיו אֶת הַמָּוֶת. בֶּן תְּשַׁע עֶשְׂרֵה הָיָה.

„מַה נִּשְׁמָע בַּבַּיִת?"

„מַה נִּשְׁמָע בַּבָּיִת?" הַגִּלָּיוֹן הָאָפוֹר שֶׁל הַטֵּילֶגְרָמָה הַקְּצָרָה מֻנָּח לְפָנַי עַל הַשֻּׁלְחָן וַאֲנִי שָׁב וְלוֹקֵחַ אוֹתוֹ לְיָדַי, וְעֵינַי שׁוֹאֲבוֹת בְּלִי הֲפוּגוֹת אֶת שָׁלֹשׁ הַמִּלִּים הָאִלְּמוֹת.

„מַה נִּשְׁמָע בַּבָּיִת?".

כַּמָּה יָגוֹן, יְגוֹן מִשְׁפָּחָה, בַּמִּלִּים הָאֵלֶּה; מַה מְּלַבֵּב לַחַשׁ אַחִים זֶה, הַבָּא מֵעֵבֶר לַיָּם! כִּי יֵשׁ אֲשֶׁר נְקַבֵּל תַּנְחוּמִים גַּם בְּשָׁעָה שֶׁהָאָסוֹן קַיָּם לְנֶגֶד עֵינֵינוּ — אִם יָבוֹא לְחַלֵּק אִתָּנוּ אֶת הָאֵבֶל אָחִינוּ הָאֶחָד וְהַמְּיֻחָד, זֶה אֲשֶׁר יָצָא בְּמִקְרֶה מִן הַבַּיִת לִפְנֵי בוֹא הָרָעָה, וַאֲשֶׁר חָרֵד לָבוֹא מִמֶּרְחַקִּים בְּהַגִּיעַ אֵלָיו הַבְּשׂוֹרָה.

„מַה נִּשְׁמָע בַּבָּיִת?".

בַּבַּיִת, אָחִינוּ הַטּוֹב, קָרָה דְּבַר־מָה, אֲשֶׁר לֹא יְתֹאַר בְּמִלִּים. הֲתֵדַע — הֵן עַתָּה זֶה שַׁבְנוּ אֶל הַבַּיִת, אֲשֶׁר רַבָּה בּוֹ הָעֲזוּבָה. הִתְחַלְנוּ לָשִׂים בּוֹ מִשְׁטָר, לְקוֹמֵם בְּתוֹכוֹ אֶת הָאָח הֶהָרוּס, וְעָבַדְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר מָצְאָה יָדֵנוּ. וְהִנֵּה בָּא הַיּוֹם — אַל יֵחַד כָּמוֹהוּ בִּימֵי עַם וָעָם — זָרִים קָרְעוּ דַּלְתוֹת בֵּיתֵנוּ. אַף הֵסִיתוּ בָּנוּ אֶת עַבְדֵיהֶם. וַאֲנַחְנוּ דַּלּוֹנוּ עַד מְאוֹד, בִּהְיוֹת לְנֹכַח פָּנֵינוּ כְּלֵי מַפָּץ וְחִצִּים וְאַבְנֵי קֶלַע.

בְּלֶב יָם.

הַגְּזֵרָה עַל הָעֲלִיָּה מָצְאָה אֶת הָעוֹלִים לֹא בְּעָרֵי מוֹלַדְתָּם וְלֹא בַּחוֹפִים, כִּי אִם בְּלֶב יָם.

הָאֳנִיָּה „דַּלְמַצְיָה" עִם מֵאָה חֲמִשִּׁים וּשְׁמוֹנָה עוֹלִים הִגִּיעָה מִקּוּשְׁטָה לְחוֹפֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּב' אִיָּר, 10/5. הַשִּׁלְטוֹנוֹת לֹא נְתָנוּם לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ וְשָׁלְחוּ אוֹתָם לְפּוֹרְט־סַעִיד. גַּם שָׁם לֹא הֻרְשׁוּ לַעֲלוֹת וְהָאֳנִיָּה הָלְכָה הָלְאָה לַאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה. בְּהִשְׁתַּדְּלוּת הַקְּהִלָּה הָעִבְרִית בַּאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה עָלוּ הָעוֹלִים עַל הַחוֹף וְהוּשְׂמוּ בְּקָרַנְטִינָה. בַּעֲבוּר

יוֹמַיִם נִתְקַבְּלָה פְּקֻדָּה נִמְרָצָה מִקָּהִירָה, שֶׁעַל הָעוֹלִים לָשׁוּב לִמְקוֹם צֵאתָם. הַקְּהִלָּה הָעִבְרִית בְּקָהִירָה שָׁלְחָה דֵּילֵינַצְיָה אֶל נְצִיב מִצְרַיִם לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ לְהַרְשׁוֹת אֶת הָעוֹלִים לְהִשָּׁאֵר אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם. הַנָּצִיב עָנָה בְּהֶחְלֵט: יֶשְׁנָהּ פְּקֻדָּה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאוֹסֶרֶת לְמִי שֶׁהוּא מֵהָעוֹלִים לַעֲלוֹת בְּחוֹפֵי מִצְרַיִם. לֹא הוֹעִילוּ לֹא הַוִּיזוֹת הַבְּרִיטִיּוֹת לְמִצְרַיִם וּלְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בְּכִיסָם, וְלֹא הָעֻבְדָּה שֶׁהַפְּקֻדָּה עַל עִכּוּב הָעֲלִיָּה מָצְאָה אוֹתָם בַּלֶּב־יָם. מִיָּד אַחֲרֵי זֶה בָּאָה פְּקֻדָּה נִמְרָצָה לְהָשִׁיב תֵּכֶף וּמִיָּד אֶת אַנְשֵׁי „דַּלְמַצְיָה" בָּאֳנִיָּה הָרִאשׁוֹנָה הַהוֹלֶכֶת לְקֻשְׁטָא. הַמֶּמְשָׁלָה בִּקְשָׁה וּמָצְאָה אֳנִיָּה קְטַנְטֹנֶת, שֶׁהִסְכִּימָה לָלֶכֶת לְקֻשְׁטָא עִם מֵאָה חֲמִשִּׁים וּשְׁמוֹנָה הָעוֹלִים.

יְלָדִים, נָשִׁים וּזְקֵנִים, הַמִּתְגוֹלְלִים בַּדֶּרֶךְ זֶה חֳדָשִׁים, נִדְחֲפוּ אֶל הָאֳנִיָּה כִּשְׁבוּיֵי־חֶרֶב בִּידֵי אַנְשֵׁי צָבָא וְשׁוֹטְרִים. לֹא חָסָה עֵינָם גַּם עַל הַנּוֹסְעִים הַחוֹלִים. בְּהִשְׁתַּדְּלוּת רַבָּה עָלָה לְהַצִּיל מִן הַגְּזֵרָה אַךְ שְׁתֵּי נָשִׁים מְעֻבָּרוֹת; הוּשְׁבוּ גַּם אֵלֶּה, אֲשֶׁר לָהֶם מִשְׁפָּחוֹת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּבְמִצְרַיִם. בְּכִיּוֹת הַזְּקֵנִים וְהַזְּקֵנוֹת קָרְעוּ לֵב. לֹא הֶאֱמִינוּ הָעוֹלִים כִּי אָמְנָם כֵּן יִגָּמֵר הַדָּבָר: צִפּוּ כִּי סוֹף סוֹף תָּבוֹא יְשׁוּעָה, וְהַגְּזֵרָה תְּבֻטַּל.

בימי הכאב.

חיפה ט"ו איר.

שוב באה אניה — וחלוצים לא הביאה. בעצם ימי השמש הבהירים התחילה רוח קרה מנשבת בעולמנו ומקפיאה את דמנו החם. התחיל כאב נוסס בלב ומעיק כְּאבן. ימים חלפו ושבועות עברו, והכאב נעשה חרישי יותר. מסתתר הוא בעמקי הנשמה ומליט את כל היקום במעטה תוגה.

וישם בחופי אירופה הישנים יושבים אחים, אשר יָצאו מכּוּר הגולה ומצפים לרגע, בו יֵצאו לדרכם לארץ ישראל. והארץ הזאת סגורה בפניהם... ונדמה לי כאלו מכּיר אני את כֻּלם, חש את מר נפשם, את גֹדל צערם ואת תֹּקף כמיהתם — ולבּי להם יהמה. אחי הרחוקים־הקרובים! התדעו ידוע, כמה נִכְמה גם אנו לכם? ומה נעשה, ואנו כפותים ואין לאל ידנו להושיעכם.

מעדותו של הקולונל מרגולין[1].

הקולונל מרגולין:

זה היה בשני למאי. נסעתי באוטו שלי מנֶוה־שלום בדרך לתל־אביב אחרי מר דידס. מול תל־אביב ראיתי חמשה—שבעה בחורים בני 14- 20 עומדים ליד קיר, שני סרג'נטים עומדים לנגדם באקדחים, וסרג'נט אחד אומר לקשור אותם בחבל ארֹך. תחִלה לא ראיתי את הקצין ופניתי ישר אל הסרג'נט:

— מה אתה עושה?

— אנו מוציאים לפעל פקודה.

— רצונכם לירות בהם?

1) בועדת החקירה הממשלתית בדבר הפרעות ביפו.

— לא, רק לֶאֱסור.

— מה פשעם?

— התנפלו על ערבים.

אולם בחוג ראִיתי לא היו ערבים כי אם הרבה יהודים, שעמדו והביטו אל הנעשֶׂה לעיניהם. ואני נולדתי ברוסיה. בלי ספק, אמרתי בלבי, נזכרים הם עתה בפוגרום, שהתחולל עליהם ברוסיה מידי אופיצירים רוסים, וחושבים כי אותו הדבר הולך ונעשה גם פה. ואני השתדלתי תמיד להוכיח, כי החֹק הבריטי מֵגֵן על הצדק. הבעתי לקצין, שנגש אלי ברגע זה, את מחשבותי. הסרג׳נטים הורידו את האקדחים, והשבויים הלכו אחריהם אל האוטו. הם לא היו אנשי גדודי, צעירים היו, בני 14—20. יִתָּכֵן כי לא צדקתי, אבל זהו כאשר בלבי.

מר לוק[1]: המארץ־ישראל אתה?

המספקד מרגולין: לא, אני יליד רוסיה.

מר לוק: כמה ימי שבתך פה?

ק. מ.: לפני 21 שנה באתי לארץ וישבתי פה תשע שנים. הייתי אכר.

מר לוק: מה היו אז היַחסים בין היהודים ובין הערבים?

ק. מ.: ידידותיים מאוד. יש לי הרבה ידידים טובים בין הפלחים.

מר לוק: אֵימָתַי שבת לארץ ישראל?

ק. מ.: באוגוסט שנת 1918 עם הגדוד הל״ט „לקַלְעֵי המלך".

מר לוק: ההכרת בשובך איזה שנוי ביחסים שבין הערבים ובין היהודים?

ק. מ.: ישנה תסיסה נגד היהודים, ותעמולה נעשית בין הערבים לשם כך. ובעקב התעמולה והתסיסה בא מה שבא. והנני מאמין, כי עקר התעמולה הזאת הוא, שהיהודים יגרשו את הערבים מארץ ישראל.

מר לוק: הרואה אתה את פני הערבים, כי אינם ליהודים כמקדם?

ק. מ.: כן, ביחוד בין העשירים.

מר לוק: הסבור אתה, כי הערבי מתיחס בפחות ידידות למהגר החדש מלתושב היהודי?

ק. מ.: כן, סבורני. בשנה שעברה היה קורה אותו הדבר בְּנֶבִּי צָלִיח, לולא היינו מוכנים. אז היה כאן הגֵינֵירַל שי, ונצטַויתי ממנו לעבד תכנית להגנה; ואמצעי הזהירות הם שקדמו בעד הרעה.

היושב ראש: אני שואל, אם השנוי לרעה בא בעקר בגלל ההגירה?

ק. מ.: אני משער, כי ההגירה מתפרשת אצלם כהוצאת הערבים מהארץ, מפני שהם חושבים, כי כאשר יבואו היהודים לא ישאר מקום עבורם. באמת, אינני יכול להביע דעה, אבל אני חושב כי על דעת הערבי השפיע התאור הבלתי נכון של הציונות.

מר ס.[2] כשיעצת למר דידס[3] ביום ב׳ למאי למסור נשק לשמונת עשר החילים המשַׁחררים העברים, השקלת בדעתך את הרשם, אשר יעשה הדבר הזה על הערבים?

ק. מ.: לא, התחשבתי רק עם הגנת תל־אביב.

מר ס.: השמעת, כי גם ההמונים הערבים דרשו נשק?

ק. מ.: כן. שמעתי כי הם באו לַסֶרַיָה[4] כְּדֵי לדרוש נשק. השקפתכם אף פעם לא חדרה אל מוחי. אני חשבתי רק על הגנת תל־אביב.

---

[1] חבר ועדת החקירה. [2] חבר ועדת החקירה. [3] המזכיר האזרחי של ממשלת ארץ ישראל. [4] בית הממשלה.

במושבות.

א.

שלשים וששה כפרים ערביים נועדו יחד להתנפל על פתח תקוה, ובתוכם כל בני הכפרים הבאים אליה לעבוד זה עשרות בשנים, הם ובניהם ונשותיהם. וזקנות ההולכות על משענותן היו בתוך המחנה העט אל השלל. היו פועלים ערבים שהפנו את סוסי בעליהם יום קדם אל כפרם, ולא חזרו. העדר בן שבע מאות וכמה גלגלות לא שדד, כי אם, פשוט, לא החזר מן המרעה. הרועים הערבים הפנו אותו אל גויהם. ובדומה לזה עשו לחדרה ולרחובות. חורשי רעתנו מכירים את מוצאי המושבה ומבואיה, ולא מנוס מהם. נסי נסים עמדו למושבות: החזות הקשה על יום הפקודה, שעליו שוננו, דוים ומתרים במשך שנים, הראתה מקצתה לעיני כלנו, חתומה בדם בנים בחירים, שעמדו ראשונים בקו ההגנה על אדמת פתח תקוה. כפר סבא ועין חי עלו באש, לא נשאר בהן מלבד חרבות. נעזבו בת־שלמה, שפיה, מרח, אם אל־עלק — נקודות הישוב שמסביב לזכרון יעקב.

בפתח־תקוה לא חזרו הפועלים הנכרים לעבודה עד היום, זה שבועים מיום הפרעות. והעונה — עונת העבודה הבוערת, פתיחת גומות להשקאת הפרדסים. אם לא תעשה העבודה במועדה, צפויה כל הנטיעה בפתח־תקוה לחרבן. המושבה, אשר באפן רגיל עבדו בה כאלף ומאתים פועל ערבי, נשארה הפעם, אחרי המארעות, ריקה מפועליה והעמדה בפני שאלת העבודה העברית. נמצאו, כמובן, גם מפקפקים ונשמעו החששות הישנים ביחס לפועל העברי ולעבודתו. בכלל, קשה היה לחלק מהאכרים, שבמשך הרבה שנים לא נקפו אצבע בעבודה, לצאת עתה עם הפועל העברי החדש לפרדס וללמדו את תורת העדור וכו׳. אולם ההכרח עשה את שלו.

צבור הפועלים, הנמצא בפתח תקוה, עמד על המשמר בעזרת המרכז החקלאי שלא תכנס בהלה בסדור העבודה. ועד הפועלים דרש מאת האכרים להזמין פועלים רק על ידי לשכת העבודה ולהתקשר אתם לזמן קבוע. האכרים לא הסכימו. הם לא יכלו להשלים עם הרעיון, כי הפועל העברי ישאר קבוע במושבה. המשא ומתן התנהל במשך חדשים ולא הביא לידי תוצאות, ומצב העבודה בפתח־תקוה נעזב לנפשו. בין כה וכה וזרם גדול של פועלים התחיל זורם לכאן, במשך החדש הראשון כבר הגיע מספרם לשש מאות איש. ובכל יום היו נשארים חלק הגון מהפועלים בלי עבודה, כי לא כל האכרים נגשו עדין לעבד את פרדסיהם. אבל הזרם לא נפסק וגרם להורדת המחירים ולהארכת יום העבודה עד 11 שעות. ועד הפועלים עשה מה שהיה בידו לעשות: ארגן את הפועלים, הרחיב את המטבח, קבל עבודות בקבלנות, הכריז שביתה לאי־אלה אכרים, שהצטינו בנצול שאין לשאתו; ובמקרים של סכסוך בין אכר ופועל קבע, בהשתתפות ועד המושבה, בית דין של בוררים. במשך הזמן נשארו במושבה רק כארבע מאות פועל. יתרם נתפזרו למקומות שונים.

כשהגיע זמן הקטיף והבציר דרש ועד המושבה מאת ועד הפועלים התחיבות להמציא את מספר הפועלים הנחוץ למושבה לעבודות אלה, ובמשך שבוע וחצי נכנסו לפתח־תקוה עוד 460 איש, שסדרו בבצירה ובקטיפה. עתה מגיע מספר הפועלים ל־1200 איש. כיום הזה עובדת פתח־תקוה בזקניה, בחוריה, נשיה וילדיה. כיום היא מושבה עברית.

ב.

נוֹבֶמבֶּר 1921.

כל אותן המושבות, שנמצאו במאי שנה זו באזור ההתנפליות והפרעות, מהרו בימים ההם לקבל החלטות מחיבות לעבודה עברית וגם קראו את הפועל העברי לבוא אליהן. ועכשיו, כשך הסערה, התחילו האכרים שוב לדחות לאט לאט את הפועל העברי. כל התאמצוהם של הפועלים העברים להחזיק מעמד במושבות עלתה בתֹהו. חק הברזל של המציאות האכרית, המיֻסדת על העבודה הזולה והמשעבדת, שב ופוצץ ברגע את דמיונות השוא, שהחל לשגות בהם חלק מהצבור. אכרי רחובות וראשון לציון החלו לפטר לאט לאט את הפועלים העברים ולקחת במקומם ערבים. והפועלים, אשר רבים מדם השתתפו בהגנת המושבה נגד המתנפלים, הולכים ונדחפים עתה. בגדֵרָה, בעקרון ובנס־ציונה עולם כמנהגו נוהג. אמנם, גם מהן באו אז שליחים כבהלים ודחופים ליפו בקריאה: „הבו לנו פועלים עברים!“ אבל אך נדמה לאכריהן כי הסכנה עברה, מיד שכחו הכל. הם גם לא הטריחו את הפועלים העברים לבוא אליהם.

ובפתח־תקוה ובחדרה התאמצו בני אדם ידועים מבין האכרים, עוד מראשית הָחֵל העבודה העברית, להִפָּטר מהפועל העברי. בכל הזדמנות שבאה לידם הפיצו שמועות על הפועל העברי ועבודתו ופתו את האכרים להשיב את הפועלים הערבים על כַּנם. וסוף סוף גברו המקטרגים. אכרים אחדים פרצו גדר והתחילו לפטר את הפועלים העברים ולהכנים ערבים במקומם. שונאי הפועל העברי בצעו את זממם, ובאספת אכרים כללית נתקבלה החלטה: כי כל אכר הישר בעיניו יעשה. הַתרה הרצועה — וממחרת החלו נוהרים למושבה פועלים מהכפרים. בין הפועלים העברים התרבו מיום ליום מְחסרי העבודה וגדלה המבוכה. זה היה בעצם הזמן, אשר הֹסר העבודה בארץ התגבר לרגל גמירת עבודת הכבישים, עבודת הממשלה. מבהיל היה ביחוד מצב בעלי המשפחה שבקרב העובדים.

אחרי פתח תקוה הֶחְרְתָה החזיקה הדרה. מושבה זו הצליחה ביותר לרַכֵּז בתוכה צבור פועלים טובים וחרוצים; במשך כל הזמן שררו בה יחסים טובים בין הפועלים ובין האכרים. אבל התקנאו אכרי חדרה במעשי אחיהם שבפתח תקוה והתחילו להוציא את פועליהם היהודים. פועלי שתי המושבות נלחמו בכל כוחם במשך שבועות וחדשים בְּרֵיאַקציה זו, שממיטה עליהם גזרת גרוש. הם פנו לעזרה אל הסתדרות העובדים ולמוסדות הישוב. אבל ללא הועיל: כל אלה השתדלו הרבה ולבסוף העלו חרס בידיהם.

ועומדים כיום צבורי פועלים גדולים ומסדרים עם מקל הנודדים ביד, נאנסים לתור להם מקום מקלט כל שהוא, מחוץ למושבות העבריות הגדולות, אשר התכחשו להם אחרי עבור יום עברה וָזעם.

מִ פִּ נְ קָ ס.

שלהי אפריל, 1921.

עִם חֲשֵׁכָה תָּעִיתִי בַּאֲבַק מִשְׁעוֹלֵי הַפַּרְדֵּסִים שֶׁבִּקְצוֹת הָעִיר. כֻּלָּם שֶׁל בְּנֵי הָאָרֶץ, שֶׁל הָעֲרָבִים. שֶׁלָּהֶם.

הֶעֱמַדְתִּי לַעֲבוֹר עַל פְּנֵי בַּעַל־בַּיִת אֶחָד, מִין אֵיפֶנְדִּי קָטָן, יוֹשֵׁב בְּפֶתַח שַׁעַר חֲצֵרוֹ בִּמְסִבַּת שְׁנֵי שְׁכֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים, וְאַף עֶלֶם אֶחָד, כְּבֶן עֶשְׂרִים, הָדוּר בְּכוּפִיָּתוֹ

בֵּינֵיהֶם. בֵּרַכְתִּים לְשָׁלוֹם. לֹא עָנוּ לִי. עָבַרְתִּי, הִפְנֵיתִי אֶת רֹאשִׁי לְאָחוֹר וְרָאִיתִי, שֶׁאִי־הַמַּעֲנֶה הָיָה מְכֻוָּן, רִשְׁעִי. הֶעָלֶם הִזְדַּקֵּף עוֹד יוֹתֵר בִּישִׁיבָתוֹ, הִבִּיט לְפָנָיו כְּאִלּוּ בְּאָבָק שֶׁל נִצָּחוֹן: הִתְאַפַּקְנוּ מִלַּעֲנוֹת שָׁלוֹם לְיָהוּדִי!

„כָּכָה יֵעָשֶׂה".

הָגִיתִי בְּמְרִי־רוּחַ: אִם גַּם נְכוֹנָה הַהַשְׁעָרָה, שֶׁיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הֵם בְּנֵי־גִזְעֵנוּ וְשֶׁבְּפַלָּחֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֲפִילּוּ מְדֻמֶּה שֶׁל שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל – לֹא הֵם וְלֹא שְׂכָרָם! לִי אֵין דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, אֲנִי מֻכְרָח לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם, אִם יֹאבוּ וְאִם יְמָאֲנוּ, אֲבָל טוֹב לְהִפָּגֵשׁ בְּוִילִיקוּרוּס בְּטַמְבוֹב – וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּלִיטְוִינִי בִּסְבִיבוֹת קוֹבְנָה – מֵאֲשֶׁר בְּפוֹלָנֵי־הַמִּזְרָח הַלָּלוּ. „לֹא תִדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם כָּל הַיָּמִים"...

בְּעוֹד צְעָדִים אֲחָדִים, בְּמִשְׁעוֹל שֶׁאַחַר זֶה, זִנֵּק אַחֲרֵי מֵאַחַד הַפַּרְדֵּסִים אִישׁ עֲרָבִי אֶחָד בִּסְחָבוֹת שֶׁל טוּזוּרְקָה אֵירוֹפִּית וּמַעֲדֵר יָשָׁן עַל כְּתֵפוֹ. „חַוָּגָה"! – הִדְבִּיקַנִי. וְרָאִיתִי, שֶׁאֵין זֶה עֲרָבִי מְגֻדָּל, כַּאֲשֶׁר נִדְמָה לִי מִשּׁוּם־מָה בָּרֶגַע הָרִאשׁוֹן, כִּי אִם נַעַר־פּוֹעֵל כְּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אוֹ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה. הוּא שְׁאָלַנִי דְבַר־מָה בְּקוֹל צָלוּל, צַעֲקָנִי קְצָת, וּכְהַבְרָה בְרוּרָה, דְגוּשָׁה. אֲנִי, לְצַעֲרִי, לֹא יָדַעְתִּי לַעֲנוֹת לוֹ, כִּי לֹא לִמַּדְתִּי לְשׁוֹנִי דַבֵּר עֲרָבִית. שְׁאַלְתִּיו אֲנִי מִצִּדִּי בְּמִלָּה אַחַת: מְסַלֶּמֶה? (כְּלוֹמַר, מִכְּפַר־סַלֶּמֶה הַסָּמוּךְ הִנְּךָ?) וְעָנָנִי: לָא, מִן־הָן, מִכָּאן הוּא, מִן הַבַּיָּרָה, וְהוֹסִיף לְדַבֵּר וּלְסַפֵּר. אָז שְׁאַלְתִּיו בִּרְמִיזַת אֶצְבַּע: אֵיפֶּנְדִי? (כְּלוֹמַר, בַּיָּרָה זוֹ, שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ מִמֶּנָּה וְשֶׁאַתָּה, כְּמַשְׁמָע מִדְּבָרֶיךָ, עוֹבֵד בָּהּ, שֶׁל הָאֵיפֶּנְדִי הַהוּא הִיא, הַיּוֹשֵׁב שָׁם בְּפֶתַח־חֲצֵרוֹ?). הוּא עָנָה בְּחִיּוּב וְהוֹסִיף לְהַאֲרִיךְ דָּבָר דָּבוּר עַל אָפְנָיו, כִּי לוֹ, לַנַּעַר, אֵין לֹא אָב וְלֹא אֵם, מֵתוּ בִּשְׁנוֹת הַמִּלְחָמָה, יָתוֹם הוּא... אֶת זֹאת הֲבִינוֹתִי מִמִּלִּים בּוֹדְדוֹת שֶׁלּוֹ, וְעוֹד יוֹתֵר מִתְּנוּעוֹתָיו וְהַעֲוָיוֹת פָּנָיו. וְהוּא גַּם הוּא הֵבִין אֶת שְׁאֵלָתִי: קַדֵּישׁ? (כְּלוֹמַר, כַּמָּה הוּא מְקַבֵּל לְיוֹם?) וְעָנָה בְּהַכָּרַת עֵרֶךְ עַצְמוֹ: תְּמַנְיָא גְרוּשׁ, הַיְנוּ, שְׁמוֹנָה גְרָשִׁים. – „לֹא טוֹב", אָמַרְתִּי, וְהוּא תָּהָה רֶגַע וְהִתְקַשָּׁה לְהָבִין: מַה פֵּרוּשׁ „לֹא טוֹב": הַרְבֵּה פָּחוֹת מִדַּי אוֹ רַב יוֹתֵר מִדַּי? אָז הִסְבִּיר לִי בַּאֲרֻכָּה וּבְהַטְעָמָה יְתֵרָה, שֶׁיֵּשׁ גַּם שֶׁמְּקַבְּלִים חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְיוֹם וְגַם עֶשְׂרִים... פּוֹעֲלִים גְּדוֹלִים... וְלוֹ אֲחָיוֹת קְטַנּוֹת... וְצָרִיךְ לֶאֱכוֹל, לְהִתְפַּרְנֵס... וְהוּא מְקַבֵּל שְׁמוֹנָה... הַכֹּל מִן אַלְלָה!...

אוֹתָהּ שָׁעָה לִמַּדְתִּי חוֹבָה לְעַצְמִי, חוֹבָה קָשָׁה, עַל שֶׁלֹּא לִמַּדְתִּי לְשׁוֹנִי לְדַבֵּר עֲרָבִית. אִלּוּ נִתַּן פֶּה... יָתוֹם עוֹבֵד! אָח צָעִיר! נְכוֹנָה הִיא הַשְׁעָרַת הַמְלֻמָּדִים אוֹ לֹא, קָרוֹב אַתָּה לִי לְדָם אוֹ לֹא, אַךְ אַחֲרָיוּתְךָ הֵן עָלַי מוּטֶלֶת הִיא. הֵן עָלַי הָיָה

לְהָאִיר אֶת עֵינֶיךָ, לְהַטְעִימְךָ יַחֲסֵי־אֱנוֹשׁ!... לֹא, לֹא עֲשִׂיַּת־רֵיבוֹלוּצְיָה בַּמִּזְרָח עַל רֶגֶל אַחַת בִּפְקוּדַּת וַעַד יָדוּעַ וּבְטַעַם שְׁלִיחִים שֶׁל פּוֹלִיטִיקָה סוֹצִיאָלִיסְטִית יְדוּעָה— לֹא, לֹא פּוֹלִיטִיקָה!... זֶה, אוּלַי דַּוְקָא לֹא תַּפְקִידֵנוּ, וּבָזֶה אוּלַי דַּוְקָא נַעֲסוֹק בְּעַל כָּרְחֵנוּ, מִתּוֹךְ יֵאוּשׁ, בִּדְלֵית־בְּרֵרָה! — לֹא, לֹא זֶה!... כִּי אִם מַגַּע נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ... מֵהַיּוֹם... וּבְמֶשֶׁךְ דּוֹרוֹת... בְּמֶשֶׁךְ יָמִים רַבִּים... וּלְלֹא שׁוּם מַטָּרָה... לְלֹא שׁוּם כַּוָּנָה... מִלְּבַד כַּוָּנַת אָח, יְדִיד וָרֵעַ...

— שְׁלוֹמִי, אָדוֹן! — נִפְטַר מִמֶּנִּי הַנַּעַר בְּמֻקְדָּם, בִּרְאוֹתוֹ, כַּנִּרְאֶה, שֶׁטָּרוּד אֲנִי וְשֶׁהַשִּׂיחָה נִפְסְקָה. אֲבָל בְּבִרְכַּת־פְּרִידָתוֹ נִשְׁמְעָה, בְּכָל זֹאת, קֹרֶת־רוּחַ. מְרֻבָּה עַל שֶׁעָלָה לוֹ בְּהֶסֵּחַ־הַדַּעַת לַחֲטוֹף שִׂיחָה הֲגוּנָה עִם אָדָם מְגֻדָּל, וּלְדַבֵּר בְּטַעַם, כְּזָקֵן וְרָגִיל.

— שְׁלוֹמִי לְךָ, חֲבִיבִי — לָחֲשׁוּ שְׂפָתַי, וְלִבִּי הָמָה לוֹ וָלִי.

הִמְשַׁכְתִּי אֶת תְּעִיָּתִי בְּחֶשְׁכַת עֶרֶב.

אַחֲרֵי הַוְּעִידָה הַשְּׁלִישִׁית.

בְּוְעִידַת פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה הַשְּׁלִישִׁית בָּא גְּמָר לַסִּכְסוּכִים הַמִּפְלַגְתִּיִּים, שֶׁשָּׂרְרוּ בְּהִסְתַּדְּרוּתֵנוּ, וְהֻנַּח יְסוֹד לְהִסְתַּדְּרוּת חֲזָקָה שֶׁל פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה הַחַקְלָאִים. הַהַחְלָטוֹת כֻּלָּן נִתְקַבְּלוּ פֶּה אֶחָד, וְנִבְחֲרָה בִּיאַת כֹּחַ מְאֻחֶדֶת בָּעִנְיָנִים הַמַּעֲשִׂיִּים שֶׁל הַפּוֹעֲלִים. וְעַתָּה נִגַּשׁ לִפְעוּלָּה.

עַל הַפֶּרֶק עוֹמֶדֶת שְׁאֵלַת יְסוֹד כַּפְרֵי־פּוֹעֲלִים לְיַד הַמּוֹשָׁבוֹת הַקַּיָּמוֹת. רְצוֹנֵנוּ, שֶׁהַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לְיִשְׂרָאֵל תַּפְרִישׁ חֵלֶק מֵאַדְמָתָהּ, אֲשֶׁר תִּרְכּוֹשׁ לְהַבָּא בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, לִבְנִיַּת כְּפָרִים. עוֹמֵד לְהִוָּסֵד בְּקָרוֹב כְּפָר לְיַד רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן[1]. הַוַּעַד לִיסוֹד הַכְּפָר, הַמֻּרְכָּב מִבָּאֵי־כֹחַ „חוֹבְבֵי צִיּוֹן", אִכָּרֵי רִאשׁוֹן־לְצִיּוֹן וְהַהִסְתַּדְּרוּת, הֶחְלִיטָה לְמַלֵּא אֶת יְדֵי הַמֶּרְכָּז הַחַקְלָאִי לִבְחוֹר מִבֵּין חֲבֵרֵינוּ מִסְפַּר מִתְיַשְּׁבִים, אֲשֶׁר יְשַׁמְּשׁוּ גַּרְעִין לַכְּפָר וִיצָּרְפוּ אֲלֵיהֶם אֶת יֶתֶר הַחֲבֵרִים הַמִּתְיַשְּׁבִים.

נִגָּשִׁים אָנוּ לִיצִירַת קֻפַּת־חוֹלִים. מִי כַּפּוֹעֵל הָעִבְרִי נִדְכָּא תַּחַת כֹּבֶד מַשָּׂאָם שֶׁל תַּחֲלוּאֵי הָאָרֶץ וְתוֹצְאוֹתֵיהֶם הַחָמְרִיּוֹת וְהָרוּחָנִיּוֹת? קֻפַּת חוֹלִים זוֹהִי הַתְחָלָה רִאשׁוֹנָה לְהָגֵן עַל עַצְמֵנוּ מִפְּנֵי יִסּוּרִים אֵלֶּה, הַתְחָלָה שֶׁתִּדְרוֹשׁ מַעֲשִׂים הַרְבֵּה. לִפְנֵי שָׁנָה, בַּוְּעִידָה הַשְּׁנִיָּה, כְּבָר קִבַּלְנוּ הַחְלָטָה בִּדְבַר יְסוֹד קֻפַּת חוֹלִים, וּבַוְּעִידָה הַשְּׁלִישִׁית חָזַרְנוּ עָלֶיהָ, וְעַתָּה עָלֵינוּ לְמַהֵר וּלְהַנִּיחַ אֶת אֶבֶן הַפִּנָּה שֶׁל מוֹסָדֵנוּ הָרִאשׁוֹן הַזֶּה.

הַשְׂכָּלַת הַפּוֹעֵל זוֹהִי עֲבוֹדָתֵנוּ, וְאֵין לָנוּ לִסְמוֹךְ עַל אֲחֵרִים שֶׁיַּעֲשׂוּהָ. בַּהֲפָצַת הַשְׂכָּלָה חַקְלָאִית כְּבָר רָצְתָה לְהַתְחִיל הַוְּעִידָה הַשְּׁנִיָּה, בְּהַחְלִיטָהּ לְיַסֵּד סִפְרִיָּה חַקְלָאִית מְשֻׁתֶּפֶת לְכָל פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה. אֲבָל לְמַעֲשֶׂה עָמְדוּ חֲבֵרֵינוּ מִנֶּגֶד. הַשָּׁנָה עָלֵינוּ לְתַקֵּן אֶת הַדָּבָר. אוּלָם רֵאשִׁית כֹּל חַיָּבִים אָנוּ לְהָפִיץ אֶת הַשָּׂפָה בְּקֶרֶב הַפּוֹעֲלִים וַהֲמוֹנֵי הָעָם, כִּי הִיא הַיְסוֹד לַעֲבוֹדָתֵנוּ הַתַּרְבּוּתִית. מַרְגִּישִׁים אָנוּ

---

1) הוא מושב הפועלים „נחלת יהודה", שנוסד באותו זמן.

בצערם של הבאים מהגולה על מנת להשתקע בארץ בגופם ובנפשם, כאשר שפתנו זרה להם וחיי הרוח בארץ סגורים לפניהם. מי ידאג להם? לא נוכל להסכים כי השפה העברית תהיה אך לשפת התרבות העליונה, והפועל יהיה מבדל ממנה, משולל מגע אל אוצרות הדעת של העבר וההוה? לא נתן את קללת הגלות, את פלוג השפות להתאזרח בתוכנו: לעז לאינטליגנציה, עברית לתלמידי חכמים, ז'רגונים שונים לאשה ולהמוני העם! שפת הספרות והמדע צריכה להיות גם שפת העבודה יום יום. נגשים אנו לאי־אלה התחלות בשדה פעולתנו זה. באנו בדברים עם המוסד לקריאות ולהרצאות שיביאו על דבר שליחת מרצים למושבות, פתחנו שעורי־ערב בבן־שמן וכפי שידוע לנו, נוסדו שעורים כאלה על ידי „המכבי" ברחובות ובפתח־תקוה.

גרים היינו כלנו בארצנו כשבאנו אליה, כלנו טעמנו את יסורי הגר. אבל, לצערנו הגדול, רבים מבינינו שהתאזרחו בארץ נוטים לשכוח את עברם ומביטים מגבוה ומרחוק על הבאים אחריהם. וזהו חטא שאין לו כפרה. לפנים היינו מתרעמים על האכרים, על קבלת הפנים שהיו מראים לנו. ועתה כשברב המקומות כבר קימת סביבת פועלים, צריכים אנחנו להחזיר את הדרישות כלפי עצמנו. על חברינו במקומותיהם לקרב את הפועלים החדשים ולהשתדל להמציא להם עבודה ולהקל את חייהם בכל האפשר. ביחוד חלה חובה זו על ועדי הפועלים. כמו כן צריכים אנו להתאסף לעתים תכופות עם התימנים העובדים במושבות ולברר ביחד שאלות שונות, הנוגעות לחיי כלנו. הדבר כשהוא לעצמו חשוב מאוד וגם יעזור להתקרבותנו ההדדית.

בחליפת מכתבים זו, שאנו פותחים הפעם, רוצים אנו ומקוים לברוא קשר חי ובלתי פוסק עם החברים, לא רק עם הועדים המקומיים, אלא עם כל חבר וחבר, שעניננו הכלליים קרובים ללבו.

תרע"ג.

מהחלטות ועידות ההסתדרות.

I.

בועידת פועלי יהודה הראשונה. עין־גנים סיון תרע"א.

א. הועידה מכירה בנחיצות התאחדותם של פועלי יהודה החקלאים.

ב. הועידה בוחרת ועד מרכזי של פועלי יהודה החקלאים.

ג. הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי נִבְחָר מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה עַל יְדֵי אֲסֵפָה כְּלָלִית שֶׁל כָּל הַפּוֹעֲלִים הַחַקְלָאִים אוֹ עַל יְדֵי בָּאֵי כּוֹחָם.

ד. תַּפְקִיד הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי – לְהָגֵן עַל הָעִנְיָנִים הַכַּלְכָּלִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים שֶׁל הַפּוֹעֲלִים, לְתַוֵּךְ וּלְפַשֵּׁר בְּמִקְרֵי סִכְסוּכִים וְלַעֲזוֹר בְּסִדּוּר וַעַד פּוֹעֲלִים מְקוֹמִי בְּכָל מוֹשָׁבָה אוֹ חַוָּה.

ה. עַל הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה לָבוֹא בִּדְבָרִים עִם הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל.

II.

בועידה השניה. פתח־תקוה חנכה תרע"ב.

א. הַוְּעִידָה מְטִילָה חוֹבָה עַל הַהִסְתַּדְּרוּת לְהִשְׁתַּדֵּל לְסַדֵּר קְבוּצוֹת קַבְּלָנִיּוֹת לַעֲבוֹדוֹת הַנְּטִיעוֹת.

ב. הַוְּעִידָה מַכִּירָה בַּנְּחִיצוּת לִיצוֹר סִפְרִיָּה חַקְלָאִית מְטֻלְטֶלֶת, בִּכְדֵי לְסַפֵּק אֶת הַצֹּרֶךְ בְּהַשְׂכָּלָה חַקְלָאִית, הַמֻּרְגָּשׁ בֵּין הַפּוֹעֲלִים.

ג. הַוְּעִידָה מַכִּירָה בַּנְּחִיצוּת לִיצוֹר קֻפַּת־חוֹלִים מִמִּסֵּי חֲבֵרִים.

ד. כָּל חֲבֵר הַהִסְתַּדְּרוּת מְשַׁלֵּם מַס הִסְתַּדְּרוּתִי חֲצִי פְרַנְק לְשָׁנָה.

III.

בועידה השלישית. בן־שמן חנכה תרע"ג.

א. הַוְּעִידָה מוֹצֵאת, שֶׁכָּל עִנְיַן סִדּוּר קְבוּצוֹת וּמוֹשְׁבֵי פּוֹעֲלִים וְקַבָּלַת עֲבוֹדוֹת חֲדָשׁוֹת צָרִיךְ לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי.

ב. הַוְּעִידָה מוֹצֵאת, שֶׁסִּדּוּר קְבוּצוֹת פּוֹעֲלִים קַבְּלָנִיּוֹת בְּמִקְצוֹעוֹת שׁוֹנִים שֶׁל הַחַקְלָאוּת – בְּפַלָּחָה, בִּנְטִיעוֹת, בְּיָרְקוֹת – עָלוּל לְהָרִים אֶת מַצַּב הַפּוֹעֵל וּלְהֵיטִיב אֶת תְּנָאֵי חַיָּיו וַעֲבוֹדָתוֹ.

פְּעֻלָּה זוֹ צְרִיכָה לִתְפּוֹס לְהַבָּא מָקוֹם חָשׁוּב בֵּין פְּעֻלּוֹת הַהִסְתַּדְּרוּת.

ג. הַוְּעִידָה מַכִּירָה בַּנְּחִיצוּת לִיצוֹר מוֹסָד כַּסְפִּי מְיֻחָד, שֶׁיּוּכַל לַעֲרוֹב בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ אֶת הַקְּבוּצוֹת לִפְנֵי בְּעָלִים פְּרָטִים וּמוֹסָדוֹת יִשּׁוּבִיִּים שׁוֹנִים.

ד. הַוְּעִידָה מוֹצֵאת, שֶׁבְּאִם הַקְּבוּצָה מֻכְרָחָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת פּוֹעֲלִים שְׂכִירִים, צְרִיכִים אֵלֶּה לְקַבֵּל אֶת כָּל תְּנָאֵי הַקְּבוּצָה וְלֵהָנוֹת מִכָּל זְכֻיּוֹת חֲבֵרֶיהָ בְּכָל עִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה.

ה. כַּחֲבֵרִים בַּהִסְתַּדְּרוּת מִשְׁתַּתְּפִים:

1. כָּל פּוֹעֲלֵי הַמּוֹשָׁבוֹת הַחַקְלָאִים;
2. כָּל חַבְרֵי הַקְּבוּצוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן נִצּוּל;
3. חַבְרֵי מוֹשְׁבֵי פּוֹעֲלִים, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מִשְׁקָם קַיָּם עַל יְסוֹדוֹת שֶׁל נִצּוּל.

הועידה הרביעית.

א.

הועידה הרביעית של פועלי יהודה החקלאים נפגשה מצד הפועלים בהערכה חיובית וברצון. חמשים ושמונה צירים, באי כוח ארבע מאות פועלים, באו אליה. כפלים כמספר צירי הועידה השלישית, שהיתה בשנה שעברה. פועלים הרבה באו לועידה בתור אורחים והקשיבו בענין רב לברור הדברים. הועידה נפתחה בבית הכנסת של פועלי היקב בראשון לציון.

ברגש מיֻחד הִכּו כל הנאספים, שמִלאו את הבית, להזכרת החללים, שנפלו בשנה החולפת[1]. „המאֹרעות האלה נָחרתו עמֹק בלב המחנה, והמחנה לא נרתע אלא התעמק במחשבותָיו". כך היו בקֵרוב דברי אחד הנואמים.

בפעם הראשונה שלטה השפה העברית שלטון גמור בּועידה כללית של ההסתדרות: כמעט כל המרצים והמתוכחים דברו עברית. גם מלאך השלום שלח לנו את ברכתו: נשכחו הסכסוכים המפלגתיים, שהחריבו כל חלקה טובה בחיי הפועלים, וחפץ אדיר אחד — לצאת מן הסבך ולברוא יסוד קַיָם לרגלינו — תקף ואִחד את כל המשתתפים והשרה עליהם רוח של מתינות וישוב הדעת.

שלשה ימים וארבעה לֵילות עסקה הועידה בברור שְאֵלות הישוב: „אנו עומדים לא לפני שאלות הקיום, כי אם לפני שאלות העבודה", אמר חבר המרכז בפתיחתו. וברוח זו היתה חדורה כל הועידה. ובכל מה שדֻבר בה על הֲטבת מצב הפועלים ועל מושבי הפועלים הבריקה המטרה העִקרית: התאחזות והשתרשות בארץ ורכּוז הכוחות לגאולתה.

ב.

יהיו מה שיהיו התפתחותה של הסתדרות פועלי יהודה ואֹפֶן קוֹמה להבא — דבר אחד ברור: הועידה הרביעית הכניסה רכוש הגון לתוך אוצרה הרוחָני של תנועת העבודה העברית. זו האחרונה נִדחקה זה כמה לתוך זָוית סתומה, שאין לזוז ממנה. הישוב הכַּפרי ביהודה גָדֵל ומתפתח, שטח הנטיעה העברי הולך ומתרחב, והעבודה העברית אינה מתרחבת כלל. הקריאה, שנקראה לפני שנים אחדות מארץ ישראל לצעירי הגולה לבוא לארץ ולעבוד בה[2], השאירה הד אחריה, ועלִיַּת הצעירים הולכת ומתגברת. ולבסוף — סך הכֹּל עגום מאוד: אין רֶוַח, וְיֵש גם הפסד! הגל שב כלעֻמת שבא. ומתחילה הסדרה מחדש: הפועלים הַיְשנים יחד עם שְׂיָרֵי הגל הֶחדש מתחילים לאַמץ את שארית כוחם בּמלחמה בעד יום עבודה לפועל העברי. והכוחות כָּלים בהתאמצות זו. וחוזר חֲלילָה לשנה הבאה. רעיון העבודה העברית מעלה חלודה, באין לו אפשרות הקיום בישוב הקַיָם.

והנה זה שנים אחדות התחיל מֻנסר בעולמנו בצורות שונות רעיון על דבר יצירת ישוב עובד. אלה מחברינו נִסו לגשם אותו על ידי יִסוד מושבֵי פועלים, ואלה — על ידי קבוצות. אולם הנסיונות האלה היו מקריים ובודדים. בּוְעידה הזאת הֻבּע הרעיון הזה בברור ובעֹז וכבש את כל הלבבות.

---

[1] עין „פרידמן ולויתן" עמוד 104.

[2] י. ויתקין הוציא קול קורא לצעירי הגולה בשנת תרס"ד (עין פרק ראשון עמ"ד 6); א. ד. גורדון במכתבו הראשון מארץ ישראל בשנת תרס"ה קרא לעליה (עין פרק ראשון עמוד 28); הועד המרכזי של הסתדרות „הפועל־הצעיר" הוציא בשנת תרס"ח „קול קורא לציונים הצעירים אשר בגולה".

וכך הָעֶמדה השאלה: הפועל העברי, למרות שרן לחובה את הישוב הקַפִּיטַלִיסטי במושבות הקְמות וגלה את נגודיו, היה צָריך בכל זאת להתפלל לרבּוי הישוב הזה, כי באין מושבות רכושניות אין גם מקום לעבודת ידַיִם, אין מקום לכבּוש העבודה ולא למושב עובדים. והפועל, שראה את עצמו נקרוא לבנות את הריסות העם והארץ ושלא השך את עצמו מכל עמל וסבלות, אם אך היה בהם משום בנין הארץ, פועל זה במציאות היה סֶרַח עודף לגבי מי שיש לו אלפים לנטיעת כרם או פּרדס! הָועידה נתנה בטוי בהיר לרעיון יצירת ישוב עובד, ובזה הצליחה לסַיֵע לשחרור מחשבתו של הפועל העברי מסבך הסתירות ולגלות לפניו פֶּרְסְפֶּקְטִיבות ישוביות רחָבות. עוד בועידה השלישית התבָּרר, כי מושב הפועלים לא נברא דַוקָא בשביל להמציא ידים עובדות לאכר הדוחה איתן, אלא כדי לספק לפועל את היכֹלת להתפרנס על חלקתו הקטנה בעבודתו ובעבודת בני ביתו. והועידה הנוכְחית, הרביעית, הוסיפה, כי אין מושבי הפועלים צריכים להִוָצר דוקא מסביב למושבה הקְמת, כי אפשר ונחוץ ליַסד מושבים במרכזים חדשים, לפני הוָסד שם מושבה רכושנית. אין דבר הישוב העובד אלא שָׁלָב חדש בסֻלם התפתחותו של רעיון העבודה העברית: בתחִלה — „כִּבּוּש העבודה" במושבות הקְמות, בּמובן הפשוט ביותר, על ידי התחרות בעובד הנכרי, ואחר כך — כִּבּוּש זה בצורת ישוב עובד בעל עֵרֶך מוסרי, אישי וצבּורי.

הפֶּרְסְפֶּקְטִיבָה לאפשרות של קיום עצמי מצד אחד, ומצד שני התפקיד שמִלא הפועל העברי בשנים האחרונות בכבּוש הקרקעות החדשים [1] — הם שנתנו לָועידה את התֹּקֶף להחליט את החלטותיה על דבר ה ח ו ו ת ה פ ר ט י ו ת ולהכריז סוף סוף, כי אין ערך לכִבּוש קרקע, כשאין בו בטחון בעבודה עברית. ומה בצע, כי נכבּוש מקומות חדשים בקרבנות יקרים, אם לבסוף נדחק הפועל העברי גם משם.

בָּועידה הזאת הֻרגש בִּטחון הפועל העברי בְכוחו, מה שלא היה במחננו במשך כל השנים הקודמות.

תרע"ד.

מהחלטות הועידה הרביעית.

יצירת ישוב עובד.

1. הועידה הרביעית של פועלי יהודה החקלאים חוזרת על כל ההחלטות של הועידה השלישית בדבר יצירת ישוב עובד. ואלה הן:

הועידה השלישית רואה את יִסוּד מושבי הפועלים לצורותיהם השונות כאחת הדרכים המובילות לגאולת הקרקע ולהַלאָמתו בעבודה עברית ודורשת מהמוסדות הישוביים הלאֻמיים להקצות בפעולתם הישובית מקום רָחָב ליִסוד מושבי הפועלים.

את הֶערים והמושבות הקְמות צריך להַקִיף במושבי פועלים ובקבוצות ירקָנים וחלבָנים. ובכל מקום שמתיַסד ישוב פרטי חדש — על המוסדות הלאֻמיים לגאול חֶלקת אדמה בשביל מושב פועלים.

---

1) מרחביה (עין עמוד 119), תל עדש (עין עמוד 96), כפר או־יה, כרכור, קַלְסָה.

אדמת מושבי הפועלים צריכה להשאר רכוש האֻמה, שאינו נִתָּן למכירה אלא לאריסות עולם.

מושבי הפועלים צריכים להִבָּנות אך ורק על יסוד העקָרים ההכרחיים הללו: עבודה עברית, בחירה עצמית של החברים ואחריות הדדית[1].

2. הועידה הרביעית מוצאת, שעל ידי תנועת העליה והעבודה בארץ ישראל בשנים האחרונות הולך ונברא החֹמר האֱנושי, המסֻגל להשתתף ביצירת מושבי פועלים והשואף להתישבות זו.

3. מושבי עובדים צריכים להִבָּנות לא רק ליד המושבות הקַיָמות מכבר, כגון פתח תקוה, רחובות ונס־ציונה, אלא גם במקומות חדשים, שאך זה נגשו לעִבּוּד קרקעותיהם, כעמק יזְרְעאל (מרחביה, תל־עדש), כִּנֶּרֶת ודומיהם.

4. ליצירת מושבי עובדים צריכה הקרן הקימת להקדיש את מיטב כוחותיה. הקרן הקַיֶמת צריכה לתת את הקרקע למתאחזים באריסות עולם, ואת הקרידיט הישובי לבנינים, להכשרת הקרקע ולהשקאה, צריכות להמציא חברות הישוב כ„חובבי ציון", „עזרא" ודומיהן, עד אשר יוָּצר המוסד, שיהיה מֻקדש כֻּלו לאַשְרָאי ישובי בשביל העובד.

ב.

החוות הפרטיות[2].

הועידה מביעה את דעתה, שאין ערך לפעולת הכִּבּוש שלנו באותם המקומות, שאין אנו בטוחים שהעבודה בהם תשאר עברית.

החוות הלאֻמיות.

הועידה מכירה בערך החוות הלאֻמיות, בן שמן וחֻלדה, לעבודה ולישוב ומביעה את רצונה לעזור להַרמת מצבן, בכדי שתהיֶינה ראויות לתפקידן — להיות חוות חנוך לעובד.

הועידה ממלאה את ידי המרכז לבוא במשא ומתן עם הנהלת החוות הלאֻמיות על דבר התקונים הדרושים בהן לשם סדור המשק ולשם הנוכו של הפועל.

העבודה במושבות בעלים.

יחד עם פעולתנו ליצירת ישוב עובד, עומד ברשות עצמו וברשות העם, על המרכז להמשיך בלי הֶרף את כִּבּוש העבודה במושבות ולדאוג להרחבת הֶקֵף העבודה העברית.

הועידה מחַיֶבת את ועדי הפועלים למקומותיהם, להשתדל להמציא עבודה לפועלים חדשים, להקל את תנאי חייהם וקיומם ולברוא מוסדות, כגון מְבַשְּלים, לשכות העבודה וקלובים, שבהם יתרכזו החיים הצבוריים והתרבותיים של הפועלים[3].

ג.

בתי הפועלים.

על הקרן הקימת להיות נאמנה למטרתה: גאולת הארץ בשביל העם; כַּסְפֶּיה מֻקדשים רק למטרה זו, ואין לה רשות להשתמש בהם לצרָכים אחרים ובכלל זה לבנִיַת בתי פועלים. בַּמקום שיֶשנו צֹרך ישובי באמת בבתים כאלה, צריכה עבודה זו להֵעשות על ידי חברות ומוסדות אחרים ועל יסודות מסחריים־ישוביים.

היות שיש בין הפועלים מתנגדים לבתי הפועלים הקימים, שכבר נבנו בכספי הקרן הקימת, עד כדי החרמה — מביעה הועידה את התנגדותה המֻחלטת לטכסיס כזה.

---

1) עין „על מושבי הפועלים" עמוד 143. 2) עין „האחוזות" עמוד 54. 3) עין „משפחת עובדים" עמוד 89.

התימנים.

על ועדי הפועלים במושבות מוטלת החובה להשתדל להכניס את הפועלים התימנים לכל מקצועות העבודה ולהשוותם : ׳שכרתם עם הפועלים האשכנזים.

ההסתדרות.

הזכות לבחור ולהבחר לועדי הפועלים ולמוסדות ההסתדרות ישנה רק לחברים, שכבר עבדו שלשה חדשים בארץ.

מִימֵי הַמִּלְחָמָה.

א.

עִם הַתְחָלַת הַמִּלְחָמָה נִפְסְקוּ הַקְּשָׁרִים בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבֵין הַגּוֹלָה. מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בִּיהוּדָה הִגִּיעַ אָז לְאֶלֶף וּמָאתַיִם נֶפֶשׁ, וְרֻבָּם נָדוֹנוּ לְבַטָּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּשֶׁק הָעִבְרִי בִּיהוּדָה הוּא בְּעִקָּר מֶשֶׁק שֶׁל נְטִיעוֹת, הַתָּלוּי כֻּלּוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ: הֵן בְּנוֹגֵעַ לְהַשָּׂגַת כְּסָפִים לְעִבּוּד וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לִמְכִירַת הַפֵּרוֹת. וּמְעַט הָעֲבוֹדָה, שֶׁעוֹד הָיְתָה בַּמּוֹשָׁבוֹת, נֶעֶשְׂתָה, כְּנָהוּג, בִּידֵי עֲרָבִים. שַׁעַר צָרְכֵי אֹכֶל הַהֶכְרֵחִיִּים בְּיוֹתֵר עָלָה בְּאֹפֶן מַבְהִיל, וְהָעֲנִיּוּת הָלְכָה הָלוֹךְ וְגָבוֹר. וּכְהוֹסָפָה מְיֻחֶדֶת לְקֹשִׁי הַמַּצָּב עָלְתָה הָאַרְבֶּה עַל הָאָרֶץ. בְּמֶרֶץ רַב נִלְחֲמוּ הַמּוֹשָׁבוֹת בּוֹ, אוּלָם לְבַסּוֹף רָפוּ הַיָּדַיִם. הָעֵצִים נֶחֶשְׂפוּ מִבְּלִי עָלֶה יָרוֹק. הַנְּטִיעוֹת, אָמְנָם, בְּרֻבָּן הִשְׁתַּמְּרוּ, אֲבָל יְבוּל שֶׁל שָׁנָה הָלַךְ לְאִבּוּד. מוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל הַפַּלָּחִיּוֹת הֶרְאוּ בִּזְמַן הַמַּשְׁבֵּר כֹּחַ חִיּוּנִי, הָעוֹלֶה הַרְבֵּה עַל זֶה שֶׁל מוֹשְׁבוֹת הַנְּטִיעוֹת. וְהַיִּשּׁוּב הַחַקְלָאִי בַּגָּלִיל עָמַד אֵיתָן בַּמְּבוּכָה הַזֹּאת.

· כְּשֶׁנִּגְבַּר חֹסֶר הָעֲבוֹדָה, הִנְהִיגוּ הַפּוֹעֲלִים הִתְחַלְּפוּת בָּעֲבוֹדָה. כָּל אֶחָד עָבַד חֵלֶק מִן הַשָּׁבוּעַ. בְּמוֹשְׁבוֹת יְהוּדָה הַגְּדוֹלוֹת יָסְדוּ הַפּוֹעֲלִים קֻפּוֹת מִלְוָה עַל יְדֵי הַפְרָשַׁת אָחוּז קָבוּעַ מִשְּׂכַר עֲבוֹדָתָם; וּבַמּוֹשָׁבוֹת הַקְּטַנּוֹת – קֻפּוֹת מְשֻׁתָּפוֹת שֶׁל שְׂכַר הָעֲבוֹדָה בְּצוּרַת קוֹמוּנָה אוֹ בְּצוּרַת מַשְׂכֹּרֶת יוֹמִית שָׁוָה לְכָל הַפּוֹעֲלִים. אֲבָל קֻפּוֹת הַמִּלְוָה נִתְרוֹקְנוּ מַהֵר, מְחֻסְּרֵי עֲבוֹדָה רַבּוּ, וְהָרָעָב הוֹפִיעַ בְּכָל מוֹרָאוֹ. בְּפֶתַח תִּקְוָה נוֹסְדָה אָז הַקּוֹמוּנָה, בְּמַטָּרָה לְשַׁתֵּף אֶת כָּל הַפּוֹעֲלִים בָּעֲבוֹדָה הַמְּצוּיָה וּלְהַשְׁווֹתָם בְּתְנָאֵי הַחַיִּים הַחָמְרִיִּים. פְּעֻלָּתָהּ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַקּוֹמוּנָה הָיְתָה לְהַשִּׂיג עֲבוֹדָה בְּקַבְּלָנוּת, דֻּגְמַת הַקְּבוּצוֹת „אַחֲוָה״[1] וַ„עֲבוֹדָה״. הִיא קִבְּלָה מֵהַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרַנְקִים לַעֲשׂוֹת אֶת הַבְּחַר עַל יַד בֵּית הַפּוֹעֲלִים, וּמִ„קֻּפַּת פּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל״ (קֻפָּ״אִי) מָאתַיִם וְעֶשְׂרִים פְּרַנְק לְיִסּוּד מִכְבָּסָה וּמַאֲפִיָּה. אֲבָל עֶזְרָה זוֹ הָיְתָה כְּטִפָּה

---

1) עין „קבוצת אחוה״, פרק ג׳ עמוד 122.

מִן הַיָם. כְּפִי שֶׁאֶפְשָׁר הָיָה לַחֲזוֹת מֵרֹאשׁ, הָיָה מַצַב הַקוֹמוּנָה קָשֶׁה וּמְעֻנֶה. חֲמִשִּׁים הַפּוֹעֲלוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ אֵלֶיהָ הָיוּ מְחֻסָּרוֹת לְגַמְרֵי עֲבוֹדָה, וּמִבֵּין מְאַת וַחֲמִשִּׁים הַפּוֹעֲלִים עָבְדוּ רַק מֵעֶשְׂרִים עַד חֲמִשִּׁים אִישׁ. וְאַף עַל פִּי כֵן, הִצִּילָה הַקוֹמוּנָה הַרְבֵּה פּוֹעֲלִים וּפוֹעֲלוֹת מֵרָעָב. כְּשֶׁנִּתְקַבֵּל הַפוֹנְד הָאָמֵרִיקָאִי¹) וְהִתְחִילָה עוֹנַת הָעֲבוֹדָה, הוּטַב בְּמִקְצָת הַמַּצָּב, וְהַקוֹמוּנָה נִתְבַּטְּלָה. תְּנָאֵי הַמַּשְׁבֵּר זֵרְזוּ גַם יִסּוּד קְבוּצוֹת קַבְּלָנִיּוֹת רַבּוֹת, אֲשֶׁר בָּטְלוּ, אָמְנָם, אַחֲרֵי זְמַן קָצָר, אֲבָל בִּשְׁעָתָן הִשְׁפִּיעוּ לְטוֹבָה עַל מַהֲלַךְ הָעֲבוֹדָה. מִלְּבַד הַקְבוּצוֹת „אַחֲוָה", „עֲבוֹדָה", שֶׁהִתְקַיְּמוּ מִכְּבָר, נוֹסְדוּ „עָמָל", „אַחִים", „עֶזְרָה", „עָתִיד" וְעוֹד. הֵן הֶעֱבִירוּ אֶת הָרוּחַ הַנְּבוֹאָה שֶׁל הָעֲבוֹדָה הַיּוֹמִית בַּמוֹשָׁבָה וְהֵקֵלּוּ עַל הַפּוֹעֵל הֶחָדָשׁ אֶת הִתְמַחוּתוֹ בָּעֲבוֹדָה.

הָאִכָּרִים הָיוּ מְקַבְּלִים קְרֶדִיטִים לַעֲבוֹדָה מֵאֵת הַפוֹנְד הָאָמֵרִיקָאִי, בִּתְנַאי שֶׁיַּעֲסִיקוּ פּוֹעֲלִים עִבְרִים. אוּלָם בִּזְמַן שֶׁהָאִכָּרִים הָיוּ מַשִּׂיגִים כְּסָפִים לַעֲבוֹד נַחֲלוֹתֵיהֶם מִמְּקוֹרוֹת אֲחֵרִים (כְּגוֹן „הַפַּרְדֵּס"²), „הַשָּׁקֵד"²) „יְקָ"א"), הָיוּ מַעֲסִיקִים בְּעִקָּר פּוֹעֲלִים זָרִים וּמְשַׁלְּמִים לָהֶם אֶת הַמַּגִּיעַ לָהֶם בִּמְזֻמָּנִים; וְהַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים הָיוּ נֶאֱלָצִים לְהַמְתִּין לִשְׂכַר עֲבוֹדָתָם, עַד שֶׁיִּתְקַבְּלוּ כַּסְפֵּי הַפוֹנְד הָאָמֵרִיקָאִי. הַמַּצָּב הַזֶּה דִכָּא אֶת רוּחַ הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים. בְּקַיִץ תרע"ה נִמְצְאוּ בְּפֶתַח־תִּקְוָה כְּאַרְבַּע מֵאוֹת פּוֹעֲלִים עִבְרִים וּכְאֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת פּוֹעֲלִים נָכְרִים. בֵּין הָאַחֲרוֹנִים הָיוּ כִּשְׁלִישׁ נָשִׁים וִילָדִים.

בְּיָפוֹ וּבְתֵל־אָבִיב סֻדְּרוּ עֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת — יִשּׁוּר הַמִּגְרָשִׁים, תִּעוּל וְרִצּוּף

---

1) הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיּוֹנִית בְּאָמֵרִיקָה וְחוּגִים יְהוּדִים אֲחֵרִים שָׁם מִהֲרוּ לָבוֹא לְעֶזְרַת הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הֵם יָסְדוּ „וַעַד זְמַנִּי לְעִנְיְנֵי הַצִּיּוֹנוּת" (Provisional Committee for all Zionist Affaires) וְהַכְּסָפִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנִּשְׁלְחוּ עַל יָדָם הִגִּיעוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּתִשְׁרֵי תרע"ה, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְהַכְרָזַת הַמִּלְחָמָה הָעוֹלָמִית. וּמֵאָז הֵחֵלּוּ לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פַּעַם בְּפַעַם כְּסָפִים מֵאָמֵרִיקָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל זְמַן הַמִּלְחָמָה. לְשֵׁם חֲלוּקַת הַכְּסָפִים נִקְבְּעוּ שְׁלֹשָׁה גְּלִילִים:

א. גְּלִיל יְרוּשָׁלַיִם — חֶבְרוֹן — מוֹצָא.

ב. גְּלִיל יָפוֹ וּמוֹשְׁבוֹת יְהוּדָה.

ג. גְּלִיל חֵיפָה — טְבֶרְיָה — צְפַת — וְהַמּוֹשָׁבוֹת בְּשׁוֹמְרוֹן וּבַגָּלִיל.

הַסְּכוּם שֶׁעָלָה בְּחֶלְקָן שֶׁל מוֹשְׁבוֹת יְהוּדָה חֻלַּק בְּאֹפֶן כָּזֶה:

א. 20% — לַהֲכָנַת צָרְכֵי אֹכֶל (סְכוּם זֶה חֻלַּק בֵּין הַמּוֹשָׁבוֹת לְפִי מִכְסַת הַנְּפָשׁוֹת);

ב. 20% — לִצְדָקָה;

ג. 60% — בִּשְׁבִיל הַלְוָאוֹת לְנוֹתְנֵי עֲבוֹדָה פְּרָטִיִּים וְלַעֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת. הַסְּכוּם הָאַחֲרוֹן חֻלַּק בֵּין הַמּוֹשָׁבוֹת לְפִי מִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים הָעוֹבְדִים בָּהֶן. בְּכָל מוֹשָׁבָה נִמְנָה וַעַד מְיֻחָד לַחֲלוּקַת הַכֶּסֶף בֵּין נוֹתְנֵי הָעֲבוֹדָה. הוּא הָיָה מֻרְכָּב מִבָּאֵי כֹּחַ הַמּוֹשָׁבָה וּמִבָּאֵי כֹּחַ הִסְתַּדְּרוּת הַפּוֹעֲלִים.

2) „הַפַּרְדֵּס" — חֶבְרָה עִבְרִית לְמִמְכַּר תַּפּוּחֵי זָהָב. „הַשָּׁקֵד" — לְמִמְכַּר שְׁקֵדִים.

הרחובות – בעזרת מלוות מכספי הפונד האמריקאי והמשרד הארץ ישראלי. היתה גם עבודת בניה פרטית. כמאה איש היו מתחלפים בעבודות האלה. וכל אחד מהם עבד שבועים בחודש. כמאה ועשרים פועלים עברו מיהודה לגליל ולשומרון. בגליל עבדו בקבוצות, בחוות ובמושבות קרוב לשש מאות פועלים. מהם כמאה וחמשים איש עבדו בכנרת בסתימת הבצה ליד הירדן ובבנית בתים לתימנים. כל העבודות האלה סדרו על ידי הועד המרכזי של פועלי הגליל כמעט בלי כסף מזומן, אלא בשכר החטים ויתר צרכי האכל, שהמציאו משקי קבוצות־הפועלים והחוות למשרד הארץ ישראלי.

במצב הכלכלי הירוד שנוצר בארץ הוזל ערך העבודה והעמל. העבודה עצמה לא נתנה עוד לפועל העברי את הזכות להתקים. הוא צריך היה גם למלא תפקיד של מתוך ולבקש בשביל האכרים כספים מהפונדים למען קבל עבודה. אבל דוקא המצב הזה הבליט ביותר את הצרך ברכוז הפעולה והגביר את כוחה של ההסתדרות. הועדים המרכזיים יצרו קשרים חיים בין סניפי ההסתדרות[1]. רגיל היה ושכיח, כי בבקר יום אחד יקום חבר המרכז והלך וסבב ברגל את כל המושבות שבסביבה, למען התראות עם החברים, לחפש ולסדר עבודה, להבטיח את התשלומים ולדאוג להספקת קמח וצרכי אכל אחרים למאפיות ולמטבחים. צריך היה גם לשמור על האפי הקונסטרוקטיבי של כספי הפונדים, לבל יחלקו כצדקה ולבל ילוו לאכרים, בלי התחיבות מצדם להעסיק פועלים עברים. ובשוב חבר המרכז מתוור במושבות דרך העיר, מקום שהתרכזה הפעולה הצבורית, אל החברים, שהתכנסו בבית הפועלים או בלשכת העבודה בצפיה לו, ובהביאו אתו את דמי תשלומי העבודה, ידיעות על מצב העבודה בארץ ועל יתר עניני הישוב ושלום מסניפי ההסתדרות – והתפרצו יחד כל הנאספים ברקוד מטהר ומנער את פרענות הזמן ואת אבק הדרכים העקלקלות. רגעים כאלה היו מעלים את צבור הפועלים. לב כלם פעם בשאיפות ובמחשבות משתפות. רגעים כאלה חשלו את ההסתדרות.

ב.

עם כניסת תרכיה למלחמה העולמית יצאה פקודה מלפני הממשלה התרכית לשלח את כל נתיני הארצות האויבות לפנים המדינה. על פי השתדלות מיחדת קבלו

---

1) מראשית המלחמה התקימו הסתדרות פועלי יהודה והסתדרות פועלי הגליל; בחרף תרע"ה נוצרה הסתדרות פועלי שומרון.

הַיְהוּדִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לְהִתְעַתְּמֵן וּלְהִשָּׁאֵר, אֲבָל אֵלֶּה שֶׁמֵּאֲנוּ לְהִתְעַתְּמֵן חַיָּבִים הָיוּ לַעֲזוֹב אֶת הָאָרֶץ. בְּכ״ט כִּסְלֵו תרע״ה (17/12 1914) בַּצָּהֳרַיִם יָצְאָה פְּקוּדָה נִמְרָצָה מֵאֵת הָרָשׁוּת בְּיָפוֹ, כִּי הַיְהוּדִים נְתִינֵי רוּסְיָה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְעַתְּמְנוּ, יַעַזְבוּ בְּמֶשֶׁךְ שָׁעוֹת אֲחָדוֹת אֶת יָפוֹ בָּאֳנִיָּה הָאִיטַלְקִית, אֲשֶׁר תַּגִּיעַ לַחוֹף בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. הַפְּקוּדָה הַזֹּאת הֵקִימָה בֶּהָלָה בְּתוֹךְ הַצִּבּוּר, וּבִרְחוֹבוֹת יָפוֹ נִרְאֲתָה תְּמוּנָה מְזַעְזַעַת וּמַחֲרִידָה. מַחֲנוֹת, מַחֲנוֹת אֲנָשִׁים, נָשִׁים וִילָדִים, דְּחוּפִים וּמְבֹהָלִים, הוּבְלוּ כִּשְׁבוּיִים אֶל הַחוֹף, אִישׁ אִישׁ צְרוֹרוֹ עַל שִׁכְמוֹ, מִמָּה שֶׁהִסְפִּיק לִצְרוֹר בְּבֵיתוֹ בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן. הַמְּאֹרָע הַזֶּה הִנִּיחַ רֹשֶׁם מְדַכֵּא מְאוֹד עַל תּוֹשָׁבֵי יָפוֹ. בַּיָּמִים הָהֵם נִתְעוֹרְרָה תְּנוּעַת הַיְצִיאָה מִן הָאָרֶץ לְרַגְלֵי הַמַּצָּב הֶחָמוּר, וּבְאוֹתוֹ חֹרֶף יָצְאוּ אֶת הָאָרֶץ אַלְפֵי יְהוּדִים גַּם מִבְּנֵי הַיִּשּׁוּב הַיָּשָׁן וְגַם מִבְּנֵי הַיִּשּׁוּב הֶחָדָשׁ, רֻבָּם הַגָּדוֹל מֵהֶעָרִים. בֵּינֵיהֶם הָיוּ אֲנָשִׁים שֶׁכְּבָר הִסְפִּיקוּ לְהִסְתַּגֵּל לְתְנָאֵי הַחַיִּים וְהָעֲבוֹדָה בָּאָרֶץ, אַף כָּאֵלֶּה שֶׁיָּשְׁבוּ בָּאָרֶץ עֲשָׂרוֹת שָׁנִים. לְעֻמַּת זֹאת, נִמְנְעוּ מֵעֲזִיבַת הָאָרֶץ לְמַעְלָה מֵעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יְהוּדִים נְתִינֵי רוּסְיָה וּנְתִינֵי יֶתֶר הָאֲרָצוֹת הָאוֹיְבוֹת, בְּקַבְּלָם אֶת הָאֶזְרָחוּת הָעוֹתוֹמָנִית. מִבְּנֵי הַמּוֹשָׁבוֹת עָזְבוּ אֶת הָאָרֶץ מְעַטִּים. מִבֵּין הַפּוֹעֲלִים בְּפֶתַח־תִּקְוָה, בִּרְחוֹבוֹת וּבַחֲדֵרָה יָצְאוּ כְּמָאתַיִם פּוֹעֵל וּפוֹעֶלֶת. וְכָל יֶתֶר הַפּוֹעֲלִים בַּמּוֹשָׁבוֹת הִתְעַתְּמְנוּ. בְּפֶתַח תִּקְוָה הִתְעַתְּמְנוּ 373 פּוֹעֵל. תּוֹשָׁבֵי הַגָּלִיל לֹא סָבְלוּ הַרְבֵּה בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַמִּלְחָמָה. גֵּרוּשׁ לֹא הָיָה שָׁם, שְׁאֵלַת הַיְצִיאָה לֹא עָלְתָה עַל הַפֶּרֶק, וּבִשְׁאֵלַת הַהִתְעַתְּמְנוּת לֹא נִפְתְּלוּ שָׁם בְּיוֹתֵר: צְרִיכִים הָיוּ לְהִתְעַתְּמֵן — וְהִתְעַתְּמְנוּ.

פָּגְעוּ מְאוֹד בַּיִּשּׁוּב הָעִבְרִי הָרְדִיפוֹת עַל הַצִּיּוֹנוּת וְהַצִּיּוֹנִים מִטַּעַם הַמֶּמְשָׁלָה הַתֻּרְכִּית: הוּצָא אִסּוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבוּלֵי הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לְיִשְׂרָאֵל בְּאִיּוּם שֶׁל עֹנֶשׁ מָוֶת לָעוֹבֵר עָלָיו. בָּאָה פְּקוּדָה לִסְגּוֹר אֶת הָאַפַּ״ק וּלְבַטֵּל אֶת כָּל הַחֲבָרוֹת וְהָאֲגוּדוֹת שֶׁאֵינָן מְאֻשָּׁרוֹת עַל יְדֵי הַמֶּמְשָׁלָה. נִסְגַּר הָעִתּוֹן „הָאַחְדוּת" [1]. הֵחֵלּוּ חִפּוּשִׂים בְּמוֹסְדוֹת הַיְהוּדִים בִּירוּשָׁלַיִם וּבְתֵל אָבִיב. עֲשָׂרוֹת אֲנָשִׁים מֵהַמּוֹרִים וּמֵהָעַסְקָנִים, מֵרָאשֵׁי מִפְלָגוֹת הַפּוֹעֲלִים וּמֵרָאשֵׁי „הַשּׁוֹמֵר" הֻגְלוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִפְנִים תֻּרְכִּיָּה אוֹ מִחוּץ לִגְבוּלוֹתֶיהָ.

ג.

בְּחֹרֶף תרע״ו נִקְרְאוּ כָּל הַמִּתְעַתְּמְנִים הַחֲדָשִׁים לְגִיּוּס. הַיְהוּדִים, כְּמוֹ הַנּוֹצְרִים, לֹא הִתְקַבְּלוּ לַעֲבוֹדַת הַצָּבָא, אֶלָּא לִבְטַלְיוֹנֵי הָעֲבוֹדָה („עֲמֶלִיָּה"), וְעַל פִּי הַחֹק הַתֻּרְכִּי

[1] השבועון של „פועלי־ציון". „הפועל הצעיר" נסגר בעבור שנה.

יָכְלוּ לִפְדּוֹת אֶת עַצְמָם בְּכֹפֶר. הַפּוֹעֲלִים וַהֲמוֹנֵי הָעָם בֶּעָרִים וּבַמּוֹשָׁבוֹת, אֲשֶׁר לֹא הִשִּׂינָה יָדָם לָתֵת אֶת הַכֹּפֶר, יָכְלוּ לִפְטוֹר אֶת עַצְמָם מֵחוֹבַת „הָעֲמָלִיָּה", בְּמָצְאָם עֲבוֹדָה אֵצֶל קַבְּלָנֵי הַמֶּמְשָׁלָה. תְּנָאֵי הָעֲבוֹדָה אֵצֶל הַקַּבְּלָנִים הָיוּ קָשִׁים עַד לִמְאוֹד. בְּטוּל־כֶּרֶם, לְמָשָׁל, הִרְוִיחַ הַפּוֹעֵל הָעוֹבֵד אֵצֶל הַקַּבְּלָן מִבִּשְׁלִיק[1] וָחֵצִי עַד שְׁנֵי בִּשְׁלִיקִים לַיּוֹם, בִּזְמַן שֶׁלֶּחֶם יוֹמוֹ בִּלְבָד עָלָה לוֹ בִּסְכוּם זֶה. בְּמַצָּב דּוֹמֶה לָזֶה חָיוּ הַפּוֹעֲלִים בַּעֲפּוּלָה. בַּחֲדֵרָה הָיָה לִכְאוֹרָה הַמַּצָּב טוֹב יוֹתֵר: הַפּוֹעֲלִים הִרְוִיחוּ אֵצֶל הַקַּבְּלָן עַד אַרְבָּעָה בִּשְׁלִיקִים לַיּוֹם. אֲבָל שְׂכַר הַפּוֹעֵל יָצָא שָׁם בְּהֶפְסֵדוֹ, כִּי מְקוֹם עֲבוֹדָתוֹ נִמְצָא בְּבִצּוֹת חֲדֵרָה הַיְדוּעוֹת בְּקַדַּחְתָּן: הַפּוֹעֵל הָיָה עוֹבֵד רַק חֲצִי הַשָּׁבוּעַ, וּבַחֲצִי הַשֵּׁנִי הָיָה חוֹלֶה בְּקַדַּחַת. נוֹרָא בְּיוֹתֵר הָיָה גּוֹרָלָם שֶׁל הָעוֹבְדִים בִּבְטַלְיוֹנֵי הָעֲבוֹדָה („עֲמָלִיָּה"). אֵלֶּה הָיוּ הַמֻּשְׁפָּלִים שֶׁבְּמַחֲנֵה הַצָּבָא הַתֻּרְכִּי: בְּתִלְבָּשְׁתָּם, בְּכַלְכָּלָתָם וּבְסִדּוּרָם נִבְדְּלוּ לְרָעָה מִכָּל יֶתֶר הַצָּבָא. הַפּוֹעֲלִים הַקְּבוּעִים בַּקְּבוּצוֹת וּבַחַוּוֹת נִצְּלוּ בְּרֻבָּם מִגְּזֵרַת הָ„עֲמָלִיָּה", עַל יְדֵי זֶה שֶׁחֵלֶק מֵהֶם נִשְׁלְחוּ לַעֲבוֹד אֵצֶל הַמֶּמְשָׁלָה בְּבַהֲמוֹת הָעֲבוֹדָה אוֹ בִּכְרִיתַת עֵצִים בַּיְּעָרוֹת. הָאָסוֹן בְּכָל כָּבְדוֹ רָבַץ עַל הַפּוֹעֲלִים בַּמּוֹשָׁבוֹת וּבֶעָרִים. מְזֵי רָעָב וּנְפוּחֵי בֶטֶן הִתְגּוֹלְלוּ עוֹבְדֵי הָ„עֲמָלִיָּה" בִּמְקוֹמוֹת הֶעָמָל שֶׁלָּהֶם. מְלַכְלָכִים, עֲטוּפֵי בְּלוֹיֵי סְחָבוֹת, מְגֻדְּלֵי פֶּרֶא וּתְשׁוּשֵׁי כֹּחַ הָיוּ נֶאֱנָקִים תַּחַת מַגְלֵב הַנּוֹגְשִׂים. וּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה נִשְׁאֲרוּ בְּעֵירוֹם וּבְחֹסֶר כֹּל. רַבּוֹת מֵהֶן נֶהֶרְסוּ וְנֶחֶרְבוּ בַּעֲנִיּוּת וּבְמַחֲלָה.

הַוְּעָדִים הַמֶּרְכָּזִיִּים שֶׁל הַפּוֹעֲלִים בִּיהוּדָה, בְּשׁוֹמְרוֹן וּבַגָּלִיל הִשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹּחָם לְסַדֵּר אֶת הַפּוֹעֲלִים בַּעֲבוֹדָה אֵצֶל קַבְּלָנֵי הַמֶּמְשָׁלָה בִּסְלִילַת כְּבִישִׁים בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בָּאָרֶץ וּבַחֲפִירַת בְּאֵרוֹת בִּסְבִיבוֹת בְּאֵר שֶׁבַע. סִדְּרוּ קְבוּצוֹת פּוֹעֲלִים לִטְעִינַת עֵצִים עַל כָּל הַתַּחֲנוֹת לְאֹרֶךְ קַו מְסִלַּת הַבַּרְזֶל מֵעֲפּוּלָה עַד בְּאֵר שֶׁבַע. הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל הִסְתַּדְּרוּת פּוֹעֲלֵי שׁוֹמְרוֹן קִבֵּל עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה מֵאֵת הַמֶּמְשָׁלָה, בְּאֶמְצָעוּת יק"א, בִּכְרִיתַת יַעֲרוֹת שׁוֹמְרוֹן. הוּא נִהֵל אֶת הָעֲבוֹדָה וְהֶעֱסִיק בָּהּ אֶת רֹב פּוֹעֲלֵי הַשּׁוֹמְרוֹן בְּמֶשֶׁךְ זְמַן יָדוּעַ. כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַלָּלוּ נָתְנוּ זְכוּת לְקַבֵּל „וִסִיקָה", תְּעוּדָה הַפּוֹטֶרֶת מֵ„עֲמָלִיָּה". יְדֵי הַמֶּרְכָּזִים הָיוּ מְלֵאוֹת עֲבוֹדָה. נָחוּץ הָיָה לְהַעֲבִיר פִּתְאוֹם וּמִתּוֹךְ פַּחַד וּבֶהָלָה מֵאוֹת אֲנָשִׁים, וּלְסַפֵּק לָהֶם עֲבוֹדָה, מְקוֹמוֹת לִינָה וּמְזוֹנוֹת. בְּסַכָּנַת נְפָשׁוֹת הָיוּ עוֹבְרִים תָּמִיד חַבְרֵי הַמֶּרְכָּזִים וַחֲבֵרִים וַחֲבֵרוֹת עוֹזְרִים בִּדְרָכִים לֹא בְּטוּחוֹת, לְמַעַן קַשֵּׁר בְּגוּפָם אֶת מִשְׁפַּחַת הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֻכְּתָה לִרְסִיסִים. קֻפַּת־

1) לפני המלחמה היה ערך הבשליק 0,67 פרנק.

הַחוֹלִים הִתְאַמְּצָה לְהָבִיא הַצָּלָה לְמֵאוֹת הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בִּבְאֵר שֶׁבַע, בְּטוּל כֶּרֶם, בַּחֲדֵרָה וּבִמְרָה, בַּמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נִדְּחוּ שָׁמָּה לַעֲבוֹדַת הַמֶּמְשָׁלָה. הִיא כּוֹנְנָה בְּרֹב הַפִּנּוֹת הָאֵלֶה, בְּעֶזְרַת הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי, הַפּוֹנְד וְהַקֻּפָּא״י, מִטְבָּחִים וְעֶזְרָה רְפוּאִית. עֲבֹדָה בְּמֶרֶץ וּבִמְסִירוּת, וְאַף עַל פִּי כֵן חָלוּ רֹב הַפּוֹעֲלִים, שֶׁעָבְדוּ אֶת עֲבוֹדַת הָ„עֲמָלִיָה״, בְּמַחֲלַת הַטִּיפוּס, וְרַבִּים לֹא שָׁבוּ אֵלֵינוּ.

ד.

בְּנִיסָן תרע״ז גֵּרְשָׁה הַמֶּמְשָׁלָה הַתֻּרְכִּית אֶת יְהוּדֵי יָפוֹ וְתֵל אָבִיב, כְּתִשְׁעַת אֲלָפִים נֶפֶשׁ, מִמְּחוֹז יְרוּשָׁלַיִם. גֵּרוּשׁ זֶה צָרַר בִּכְנָפָיו הֶרֶס וְאָבְדָן לְמֵאוֹת וְלַאֲלָפִים יְהוּדִים. נִשְׁבַּר לְגַמְרֵי מִשְׁעַן לַחְמָם. מִקְצַת הַגּוֹלִים הִתְגּוֹרְרוּ כְּבְמֶשֶׁךְ שָׁנָה בְּפֶתַח־תִּקְוָה וּבִכְפַר סָבָא, וְרֻבָּם הָגְרוּ הַגָּלִילָה וְנִתְפַּזְּרוּ שָׁם בְּעֵירוֹם וּבְחֹסֶר כֹּל. בִּשְׁעַת צָרָה זוֹ לֹא רָצוּ וַעֲדֵי הַהֲגִירָה וְהָעַסְקָנִים לְהַכִּיר בְּעֵרֶךְ הָעֲבוֹדָה: לְדַעְתָּם, לֹא הָיָה עַתָּה כָּל צֹרֶךְ בָּהּ, צָרִיךְ הָיָה רַק לְפַרְנֵס אֶת הַמְּהַגְּרִים וּלְחַלֵּק אֶת הַכֶּסֶף בֵּינֵיהֶם, לְמַעַן הַחֲיוֹת אֶת נַפְשָׁם. שִׁטָּה פִילַנְטְרוֹפִּית זוֹ עֲלוּלָה הָיְתָה לְהָבִיא דֵימוֹרָלִיזַצְיָה וְחֻרְבָּן פְּנִימִי יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַגֵּרוּשׁ. הַוְּעָדִים הַמֶּרְכָּזִיִּים שֶׁל הַפּוֹעֲלִים בִּיהוּדָה וּבַגָּלִיל אִרְגְּנוּ מִבֵּין הַגּוֹלִים עֲשָׂרוֹת וּמֵאוֹת אֲנָשִׁים, שֶׁרְגִילִים הָיוּ לִחְיוֹת עַל יְגִיעַ כַּפֵּיהֶם, לְשֵׁם מִלְחָמָה נִמְרָצָה בְּשִׁטָּה זוֹ. בְּפֶתַח־תִּקְוָה סֻדְּרָה וַעֲדַת עֲבוֹדָה, שֶׁהָיְתָה מֻרְכֶּבֶת מִבָּאֵי כֹחָם שֶׁל וַעַד הַהֲגִירָה, שֶׁל בַּעֲלֵי הַמְּלָאכָה וְשֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת. סֻדְּרוּ לִשְׁכּוֹת עֲבוֹדָה בִּכְפַר סָבָא וּבְפֶתַח תִּקְוָה. חֵלֶק מֵהַגּוֹלִים רָכְשׁוּ לָהֶם אֵמוּן מִצַּד נוֹתְנֵי הָעֲבוֹדָה וְהֵחֵלּוּ לְקַבֵּל עֲבוֹדוֹת אַחְרָאִיּוֹת, כְּגוֹן עֲקִירַת יַבְּלִית וְטִפּוּל בָּעֵצִים. הָיוּ גַּם רַבִּים שֶׁנִּכְנְסוּ לְהִסְתַּדְּרוּת הַפּוֹעֲלִים. אוּלָם בִּכְפַר סָבָא לֹא אָרַךְ הַמַּצָּב הַזֶּה. וַעַד הַהֲגִירָה בִּטֵּל אֶת לִשְׁכַּת הָעֲבוֹדָה, וּפוֹעֲלִים רַבִּים מֵהַמְּהַגְּרִים הֻכְרְחוּ לָשׁוּב וּלְקַבֵּל אֶת לֶחֶם הַקְּלוֹקֵל שֶׁל הַצְּדָקָה. אַחֶרֶת הָיָה בְּפֶתַח תִּקְוָה: הָעוֹבְדִים הַחֲדָשִׁים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַהִסְתַּדְּרוּת נִשְׁאֲרוּ בָהּ, וְהִיא דָאֲגָה לָהֶם כְּמוֹ לְיֶתֶר הַחֲבֵרִים. הַהִתְאַמְּצוּת הָיְתָה גְדוֹלָה, כִּי בֵּין הַחֲדָשִׁים הָיוּ צְעִירוֹת הַרְבֵּה, וְקָשֶׁה הָיָה לִמְצוֹא לָהֶן עֲבוֹדָה. הַמֶּרְכָּז סִדֵּר מוֹעָצָה מִבֵּין הַפּוֹעֲלִים הַלֹּא־מְאֻרְגָּנִים מִיָּפוֹ וּמִירוּשָׁלַיִם, אֲשֶׁר עָבְדוּ אָז בְּפֶתַח תִּקְוָה וּמִסְפָּרָם הִגִּיעַ לִכְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ. וְהַמּוֹעָצָה הַזֹּאת עָבְדָה יָד בְּיָד עִם מוֹסְדוֹת הַהִסְתַּדְּרוּת: הַמַּשְׁבִּיר, הַקְּלוּב, הַמִּטְבָּח וְקֻפַּת הַחוֹלִים. הַשְׁפָּעַת הַמּוֹסְדוֹת הָאֵלֶּה הָיְתָה רַבָּה מְאוֹד עַל חַיֵּי הַפּוֹעֵל בְּפֶתַח תִּקְוָה.

כַּחֲצִי שָׁנָה אַחַר גֵּרוּשׁ יָפוֹ עָבְרָה חֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת עַל כָּל הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי בָּאָרֶץ. נֶאֶסְרוּ וְעֻנּוּ אֲנָשִׁים רַבִּים. יַחַד עִם הַנִּתְפָּשִׂים בִּגְלַל חֲשָׁדִים פּוֹלִיטִיִּים נִתְפְּשׂוּ מֵאוֹת צְעִירִים כְּמִשְׁתַּמְּטִים מֵעֲבוֹדַת הָ„עֲמָלִיָּה". בַּגָּלִיל וּבְשׁוֹמְרוֹן עָבְרוּ חַיָּלֵי הַמֶּמְשָׁלָה כְּמַלְאֲכֵי חַבָּלָה, אָסְרוּ וְהִכּוּ אֶת כָּל מִי שֶׁבָּא לְיָדָם[1]. וּכְנָהוּג בִּשְׁעַת פֻּרְעָנוּת, פָּנְתָה הַגְּזֵרָה בְּכָל מְרִירוּתָהּ בַּפּוֹעֵל הָעִבְרִי. עֲשָׂרוֹת, עֲשָׂרוֹת פּוֹעֲלִים וְשׁוֹמְרִים עִבְרִים עֻנּוּ בְּתַפִּיסוֹת יָפוֹ, יְרוּשָׁלַיִם וְנָצְרַת. כְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים פּוֹעֵל טֻלְטְלוּ בְּעִנּוּיֵי דֶרֶךְ נוֹרָאִים לְדַמֶּשֶׂק. רַבִּים מֵהֶם לֹא זָכוּ לָשׁוּב לָאָרֶץ, וַיָּמוּתוּ בְּרָעָב וּבְתַחֲלוּאִים. זוֹהִי הַתְּקוּפָה הַנּוֹרָאָה הַיְּדוּעָה בְּשֵׁם תְּקוּפַת חָסָן־בֵּק. יְמֵי חשֶׁךְ וּבַלָּהָה כָּאֵלֶּה לֹא יָדַע הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי הֶחָדָשׁ מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ. בִּימֵי הָרְדִיפוֹת הָאֵלֶּה אִי אֶפְשָׁר הָיָה לַפּוֹעֲלִים לַעֲבוֹד יוֹתֵר. רֻבָּם בַּמַּחֲבוֹאִים וְהִסְתַּתְּרוּ מִפְּנֵי הַבַּלֶּשֶׁת. בִּישִׁיבַת „הַוַּעַד הַזְּמַנִּי"[2], שֶׁהָיְתָה בְּפֶתַח־תִּקְוָה הֻחְלַט לִלְווֹת אֶלֶף פְּרַנְקִים מֵ„הַמַּשְׁבִּיר", בִּכְדֵי לְקַבֵּל תֵּכֶף עֲבוֹדָה אֵצֶל הַמֶּמְשָׁלָה וּלְהַצִּיל חֲבֵרִים מִגְּזֵרַת הַגֵּרוּשׁ וּמֵהַהֲדָרִיּוֹת. הַקְּשָׁרִים בֵּין הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי וּבֵין הַסְּנִיפִים נִתְקַיְּמוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ. בַּדְּרָכִים נִשְׁלְחוּ פּוֹעֲלוֹת.

הַשְׁלָשָׁה.

דמשק, מאסר הָן־אל־באשה.

שְׁמוּאֵל שְׁטְרַיְפְלֶר מֵת. רַק הַיּוֹם נוֹדַע לִי הַדָּבָר. הוּא הָיָה אֶחָד מֵעֲשֶׂרֶת נְתִינֵי אוֹסְטְרִיָּה, אֲשֶׁר הִסְכִּימוּ בִּרְצוֹנָם הַטּוֹב לְהִתְמַסֵּר לָרָשׁוּת בִּזְמַן הַחִפּוּשִׂים בְּפֶתַח־תִּקְוָה, לְמַעַן מַלֵּט מִיָּדָהּ אֶת חַבְרֵיהֶם הַנִּרְדָּפִים. זֶה כַּמָּה שֶׁלֹּא הָיָה יָדוּעַ עַל אוֹדוֹתָיו כְּלוּם. וְעַתָּה נִתְבָּרֵר הַדָּבָר: בְּבֵית הוֹלִים אֶחָד מֵת.

וְהוּא אָחִי־לִסְפִינָה הָיָה. זוֹכֵר אֲנִי אוֹתוֹ מִפְּגִישָׁתֵנוּ הָרִאשׁוֹנָה עַל מַעֲקֵה הַסְּפִינָה. טַבְּעוֹת הַזָּהָב נוֹצְצוּ עַל אֶצְבְּעוֹתָיו. נִכְנַסְתִּי אִתּוֹ בְּשִׂיחָה.

— מֵאַיִן יְהוּדִי? — שְׁאַלְתִּיו.

— בֶּן וִינָה — עָנָנִי.

— לְאָן אַתָּה נוֹסֵעַ?

— לְפַּלֶשְׂתִּינָה, לַעֲבוֹד אֶת הָאֲדָמָה.

וּבְבוֹאוֹ לָאָרֶץ עָבַד, הִצְטַיֵּן, הִתְמַחָה. עָבַד בִּקְבוּצַת „אַחֲוָה". בְּמֶשֶׁךְ שְׁנוֹת עֲבוֹדָתוֹ סָבַל אֲסוֹנוֹת, אִשְׁתּוֹ הַצְּעִירָה מֵתָה עָלָיו. אַךְ תָּמִיד הֶאֱמִין וְקִוָּה.

---

1) עין „ישראל נלעדי" עמוד 107; ו„הקבוצות בגליל העליון" עמוד 195. 2) עין להלן „קפת הפועלים".

וְהִנֵּה גְרוּיְלִיךְ, מְנַחֵם גְרוּיְלִיךְ, עוֹד אֶחָד מֵעֲשֶׂרֶת הַמְעֻנִּים הָאֵלֶּה. זֶה הַיֶּלֶד הֶחָבִיב, אֲשֶׁר הָיָה מְהַלֵּךְ בַּדְּרָכִים מִקְצֵה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַד קָצֶהָ, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא כָּל דָּבָר שֶׁבְּעִנְיְנֵי הַפּוֹעֲלִים חֲבֵרָיו בִּזְרִיזוּת וּבְעִתּוֹ. „הַדֹּאַר שֶׁל הַוַּעַד הַמֶּרְכָּזִי", כֵּן קְרָאוּ לוֹ חֲבֵרָיו בְּחִבָּה. וְהִנֵּה גַם הוּא מֵת.

שַׁבְתִּי אֶל הַגָּ'מֵע (בֵּית הָאֲסוּרִים) וּמָצָאתִי אֶת אַיְזִיק מֵיהְרִינְג מוּטָל מֵת. גָּדוֹל הָאָסוֹן! וֶהוּ כְּבָר הַקָּרְבָּן הַשְּׁלִישִׁי מֵאוֹתָם הָ„אוֹסְטְרִים": חֲבֵרָם שֶׁל שְׁטְרַיְפְלֶר וּגְרוּיְלִיךְ הוּא. סִפְּרוּ לִי עָלָיו, שֶׁכַּאֲשֶׁר נִגְּשׁוּ אֵלָיו בְּפֶתַח תִּקְוָה בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁהַמֶּמְשָׁלָה חִפְּשָׂה אֶת הָ„אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם" וּשְׁאָלוּהוּ: „רְצוֹנְךָ לְהִלָּווֹת אֶל חֲבוּרַת הָאוֹסְטְרִים הַבָּאִים תְּמוּרַת אֲחֵרִים, לְשֵׁם הַצָּלַת אַחִים מִמָּוֶת בָּטוּחַ?" לֹא הִרְהֵר, לֹא פִּקְפֵּק וְעָנָה: „כַּאֲשֶׁר תֵּלְכוּ – אֵלֵךְ!"... עָיֵף וְחַלָּשׁ נָשָׂא דוּמָם בְּצַעַר כֻּלָּם. לִפְנֵי מוֹתוֹ עוֹד מִלְּלוּ שְׂפָתָיו:

– יוֹדֵעַ אֲנִי כִּי מֵת אָנֹכִי, אַךְ רְצוֹנִי לָמוּת בֵּין חֲבֵרִים... הוֹאִילוּ וּבוֹאוּ, שְׁבוּ עַל יָדַי!...

„לקראת הימים הבאים"[1].

א.

„אין דבר, אשר יִשוה על מעמד שבחברה תָּו של עֵרך ושאָר־רוח, כאשר ההכרה, שהוא נועד להיות מעמד־העתיד: שהוא נועד לעשות את יסוד קיומו לִיסוד הכללי של התקופה, את רעיונו לרעיון המנהל של החברה.

הכרת התעודה הגדולה הזו, אשר ההסטוריה העולמית הטילה עליכם, צריכה למלא את כל מעיניכם ומאוַייכם. מדות רעות של נכנעים, הבלי בוערים, ואפילו קלות דעת תמה של ביקנים — כל זה אינו נאה לכם. אתם הסלע, אשר עליו יִבָּנה מקדש הֶעתיד.

הרעיון הזה בכוח מוסרו העמֹק תקוף יתקוף בעָצמה את מוחכם, בקנאות לוהטת ימלא את רוחכם, ויעשה את חייכם ראויים לו, שועים תמיד אליו. אַל יעזבכם הרעיון הזה. בעָבדכם בַּסַּדָּנָה, בְּשָׁעות מרגועכם, בלכתכם לשוח, בפגישותיכם וּבאֲסֵפותיכם, ואף בשָׁכבכם על משכבכם הקשה — תהגו בו, עד אשר תפקידו את נשמתכם בידי מלאך החלומות.

כל אשר תעמיקו לחדור לתוך הרצינות המוסרית של הרעיון הזה, כל אשר תוסיף תשוקתכם אליו שלמות וָחֹזק, כן — היו נא בטוחים — תחישו את השעה, אשר תקופתנו ההיסטורית תמלא בה את תפקידה, כן תמהרו אתם להגיע לתעודתכם".

מדברי פֶרְדִנַנְד לַסַּל.

במבוכת־נפש פותח אני את שיחתנו בפגישתנו זו. הנה בא הרגע, אשר אליו צִפינו זה כמה. חלפו חיי הדראון, חיי הבלהות. אימת ההרס והחֻרבן, אשר רחפה כל השנים האלה על

[1] קטעים מהרצאה, שנקראה בועידה השביעית בפורים תרע"ח, אחרי כבוש יהודה על ידי האנגלים.

מפעל החיים של שני דורות לעבודת הגאולה ולִיסוריה — חלפה אף היא, ולאור ברק הבשורות הגדולות, המבקיעות אלינו מתוך מחשכֵּי העולם, אנו יוצאים מחדש לראות באור החיים. אולם עִנין השמחה במעוננו אינה מלאה. המרחב המקוה עדין לא נפתח לפנינו. טרם התעשרו החיים במחנות חלוצים חדשים, ועוד הלב מתעטף ביגונו, לא רק לזכר העָבָר. אשר יָגורנו בא לנו: אנו, מתי המעט, נתמעטנו, נפרדנו. ובבואנו עכשיו, אחרי כל מה שעבר עלינו, להִוָעד על עתידנו, והנה חס־ים אנו את רב כוחותינו, רב מנין ורב בנין. אין אתנו זקן־החבורה, הכואב ומנחם, התובע ומוכיח, ההוגה וצופה, אשר עצם הֱיָתו בינינו, חַיָיו אתנו, יש בהם מָשל העלאת נשמה. אין אתנו החברים החבושים בבתי הכלא התרכיים, המגלים לקצוי עולם; אין חבר ההגנה והשמירה, ומי יודע אִָם ומה אִתָּם כָּרגע. אין אתנו חבר הרעים, אשר מִלא את המשמרות האחראים ביותר בתנועתנו: דְגַנְיָה, כנרת, תל עָדָש, מרחביה. אין אתנו חבר־הפועלות, אשר בודדות עלו ראשונות בַּמשעולים התלולים ופלסו את הדרך לעבודת האשה. אין אתנו הגלילו ונלחץ הלב מכאב לפגישה זו במיעוטנו, בַּיַתמותנו. ויודע אתה היטב, כי לא רק הפעם, בערב זה, אתה מרגיש בחסרונם, כי אם בכל אשר נפנה, בכל העבודה העֹומדת להֵעשות.

מתי זה יבוא היום ההוא של פגישת האחים השלמה, כאשר נִתָנה אח אל אח את אשר עבר עלינו מיום נקרענו, ונתאחד מחדש לקראת חיי המרחב, לקראת הכוחות החדשים, אשר יִוָלדו לתנועת־חיינו.

ולפי שעה, אין אנו פטורים גם בעמידתנו זו מִרַכֵּז את מעט הכוחות ולהִוָעד על אשר לפנינו, על חובותינו לעצמנו, לָרגע ולָעָתיד. תהיה איפוא שיחתנו זו פתיחה לאותה הועידה, ועידת פועלי ארץ ישראל, אשר תִקָרא ביום נִפָּגש כֻּלנו.

ב.

מעודו, מראשית בואו, היה הפועל בודד בארץ, בודד בעבודתו, בלחצו החמרי, במכאובי נפשו, בִּפְגָעָיו, במחלוֹתָיו, בחַיָיו ובמותו. גם הטובים והנאמנים שבדור החולף, הוגי התחִיָה שבארץ ושבחוץ לארץ, אשר היו צריכים לראות בו אולי את יורשם הרוחני, לא הבינו לו ועמדו כצר לו. זה היה בן דור אחר, חניך מעמד אחר.

הכֹּל, הכֹּל בחברה — סדרי החיים הכלכליים ויַחסי אֲנשים — הכֹּל סגר עליו את הדרך. אולם השטן הפנימי אשר בתוכו היה יותר הרבה חמור ומסֻכן מכל זה. הפועל היה צָריך לגבור על החנוך, על ירושת הדורות, על הרפיון והֹסר היכֹלת; הוא צריך היה להוליד בקרבו תכונות, כוח ורצון, אשר לא היו בו, אשר לא ידעום אבותָיו ואבות אבותָיו.

והנה במשך השנים עלה בידי הפועל במדה ידועה לכבוש לו את עמדתו בחיים. אין אנו מעלימים מאתנו אף כל שהוא את מְרִי האמת. עמדתו הפרטית של הפועל עֲדַיִן רחוקה, רחוקה מהיות מֻבססה. מנת חלקו החמרי עדין דחק ולחץ, שאלת הקיום של משפחת הפועל עֲדַיִן לא הגיעה אף לראשית פתרונה. כן, עוד רחוק החוף. אולם העבודה העברית היתה לעֻבדה, לְיֵש קָיָם. העבודה העברית יִצקה דם חדש בעורקי הישוב. הקבוצות והמושבים, החנוך והנסיון החקלאי, עבודת האשה, השמירה וההגנה, עתונות העבודה, מוסדות־ההסתדרות של הפועל, וכל הסביבה האורחית החיה התוססת שנבראה על ידו — כל אלה הם גרעינים חיים, אשר בקרבם צפונים עֻבְּרֵי הֶעתיד. והכוח הפנימי אשר התגבש ביצירות אלו, בפעולותיו ובחַיָיו של העובד, הוא אשר חקנה לו גם את הכוח החיצוני, את ערכו בַּישוב.

ג.

הציונות הישנה הרגילה – אותה ידע הפועל היטב. ודאי, היא היתה רחוקה, רחוקה מהיות את אשר היא צריכה להיות. ואנחנו מתחנו עליה גזר דין קשה, התמרמרנו, המשכנו את שלנו בעקשנות של בודדים, ועם כל אלה ידענו תמיד מי לפנינו. קלסתר הפנים היה מבהק: דור־ההנועה הראשון, נאמן ביתה, דור הלווינסקים והצ׳לינובים גדל וצמח יחד אתה, קשר את חייו בחייה. בנאמנותם בטחנו. צעדיהם היו מדודים, אבל הם לא עמדו. ומתוך רצונם הלאמי השלם היו הם צריכים סוף סוף לבוא ולהכיר, אמנם באטיות מרבה, בערך העוכדה. בצורך התאמת הפעולה הלאמית אל הכוחות החדשים המתגלים, ליצירת העבודה העברית. אולם, מה יהיו בשביל התנועה, בשביל חייה הפנימיים, בשביל העבודה בארץ מחגות בני הלוה החדשים, שנספחו אל הדגל? לאן יאמרו הם להפנות את התנועה? היקלטו הם בתנועה, יתמזגו בה, יקבלו בנאמנות את יסודותיה ויעשירוה או — יכריעוה? עוד מעט והועדה הציונית תבוא לארץ. ברוכים יהיו בבואם אלה, אשר בגורלם עלה להביא את התעודות הדרושות! אשר הרצל לא זכה להן. מראש אנו בטוחים בכונותיהם הציוניות הטובות. ואף על פי כן הלב מהסס.

השאיפה הלאומית בהתגלותה בחיים, בהיותה ליש מוחשי, אינה יכולה להיות ניטרלית, חסרת־תכן חברתי. אי אפשר, לדעתי, לדבר על תנועה לאמית קונקריטית בזמננו בלי כל יחס לשאלות חיי החברה והעבודה.

מה יכולות להיות הפרספקטיבות הציוניות בלי תכן עממי, בלי עליה עממית, בלי התנאים האנושיים והחברתיים הרחבים, שיתנו לעליה את קסמה. את חן הגאולה? מה היא הפרספקטיבה המושכת את הלבבות? הלשמש הדום לבעלי אחוזות, שבטוב לבם יאספו גם פועל עברי תחת כנפיהם בין מחנות זרים ומשעבדים? הלהיות פועל קרוע מן האדמה, משחק לתעלולי משגיחים ולקפריזי פקידים, כלי מלא התמרמרות, עלבון וצער, אדם, אשר כל רוח תהדפנו, שבניו גדלים תלושים, מחסרי בית, פנה ודי אמית שלהם? החלוץ העובד הצופה לעתיד דורש ספוק הנפש, הכרה, כי לא בשביל משטר עבדים הוא עובד, כי לא דורות של „בטרקים" עלובים הוא מעמיד לשם גאולה עלובה, כי חיי אדם הוא מכין לעצמו, לבניו ולעם.

ד.

הכרת הקשר הפנימי שבין הציונות ובין המהפכה החברתית — רעיון זה נדמה לרבים כזמורת זר, אף כי כל תנועת העבודה בארץ היא הבטוי הריאלי של רעיון זה, ואף כי נצניו מפזרים זעיר שם, זעיר שם בפנות חבויות של המחשבה העברית. אחדות השאיפה הציונית־הסוציאלית — התכן האנושי המלא של השאיפה הציונית — הרעיון הזה לא מתמול הוא. עמקי ההוגים של המחשבה הלאמית מראשית הולדה קוננו אליה. משה הס נשא בנפשו את בשורת התכן העולמי העמק של תקומת ירושלים. תיאודור הרצל, אשר לא מצא קורת רוח בחברה האנושית הקימת, חש והבין, כי החברה היהודית צריכה להיות לא רק חדשה כי אם גם טובה יותר. וזהו הגרעין הפנימי אשר מתחת לכל הקלפות של „אלטנילנד". וברגע ההיסטורי הגדול, ברגע יסוד הקרן הקימת, לא בגדה בנו ההשגחה הלאמית, וידה נהלה את יד המחוקק, אשר חרת על הלוחות את המטרה: גאולת האדמה לאחוזת עולם לעם.

היה גם רגע שהציונות הסוציאלית התחילה לשפוך מרוחה על עם רב. אולם צער וכאב לב מעורר זכר התנועה הגדולה ההיא. כוחות רעננים ונאמנים נקלעו בכף הקלע ולא מצאו נקודת אחיזה: מקסם הארציות התְעָם. הרעיון הלאֻמי הסוציאלי, שלא מצא לו בטוי בעבודה ובחיים־פוריים, התנונה.

ורק בעליַת העבודה לארץ ישראל מצאו המאויים הסוציאליים של היהודי הלאֻמי אדמת קליטה וגדול. כאן בארץ הוא חי את חַיָיו העַצמיים, עובד את עבודתו ויוצר את החברה העתידה — חברת העובד העברי. השאיפה לגאולת העם ולשחרור העובד התלכדה בלבו כליל למשאת־נפש אחת.

ה.

הפועל עודֶנו עושה את מצעדיו הראשונים. עוד רחוק מסכומים ומתכניות שלמות. אולם רוח אחת חיה בו ומחיה את מעשָיו: השאיפה לעבודה משחררת ומשחררת; ונקודת אחיזתה — הקרן הקימת.

הקרן הלאֻמית אינה בעיני הפועל אחד המוסדות הישוביים סתם, כי אם „הקרן הקימת" לעם ישראל, היצירה הגאונית של העם, העתידה לבנות וליצור את צורת החברה העברית העתידה.

האֻמה צריכה לתת לעובד את האדמה. לא במתנה, ולא בממכר להלוטין, כי אם בהשאלה: להשתמש בה כל ימי עבודתו וימי עבודת בנָיו אחריו. זוהי תעודתה ההסטורית של הקרן הקימת לישראל.

והשעה הגדולה שעת קבלת הדקלרציה, צריכה להיות גם שעתה הגדולה של הקרן הקימת. וגדול יהיה ערכה של הדקלרציה רק אז, אם יחד אתה תבוא גם תשוקתנו הלוהטת, שכל האדמה הפנויה בארץ תעבור לרשות עם ישראל לצמיתות, מבלי שמי שהוא יוכל פעם להתנקש באחוזת עולם של העם.

תקופה חדשה עתידה לבוא בעבודת הקרן הקימת, כשדרכה תהיה ברורה לפניה: לא בזבוז כסף לקטנות, לא הלואות, לא קנָית בתים וכו', לא קפסה בשביל כל מיני צְדָקות ישוביות[1], כדרכה היום, אלא — גאולת הקרקע ומסירתו לרשות העובד. אין זה נאמר מתוך יַחס של זלזול בערך המעשים השונים, החשובים לפעמים מפאת עצמם, שנעשו בעזרת כספי הקרן הקימת, אבל אין לעשותם על חשבון גאולת האדמה. לכל מעשינו בארץ יש בת־קול. בת־הקול של עכשיו יודעת לספר על דבר עבודה זרה, חֹסר עבודה ליהודים, על תקוות נכזבות וסביבת „בועזים" מתנכרת. אחרת תספר בת־הקול של עבודת־ישוב לאֻמית, שתֵּעשה על ידי האֻמה, בכוון לצרכיה, בת־הקול של הישוב העובד. בת־קול זו תעבור מים עד ים, תרעיד מיתרים נעלמים בלבב האֻמה, ואוצרות שפונים של כוחות בונים ויוצרים אשר לא פללנו תגלה לנו.

בשלוב עם הקרן הקימת צריך להִבָּרא גם הקרֵדיט הלאֻמי ליצירת ישוב עובד על אדמת העם. הבנק האנגלי הרגיל — הוא לא יפתור את שאֵלת הישוב העממי. אצלנו דורש הקרדיט האנגלי התאמה מיֻחדת לע"כי ההתאחזות על אדמת הקה"ק. הנאמן שלו צריך להיות לא בעל הרכוש, כי אם חברת העובדים הערֵבים אחד לשני. והוא גם צריך להנתן ברבית קטנה, אשר החקלאות הצעירה תוכל לשאת אותה.

---

1) הדברים מכוונים לפעולות הקרן הקימת בשנים ההן: להלואה ל„אחוזת־בית" — היא „תל־אביב" — לבנית בתים; לבנית „בתי הפועלים" בפתח־תקוה ובכנרת; לקנית בתי „בצלאל" בירושלים ועוד.

ו.

בחוגינו כבו האנשים המצפים בכליון עינים להתחלת העבודה הישובית החדשה, ליסוד משקי עובדים, על יסודות קנין־יחיד או קנין משתף. כבר ישנו החמר האישי, אשר עבר את כל המדורות השונים של חיי עבודה בארץ, ואשר אינו יכול להמשיך את קיומו לא כפועל שכיר ולא כאכר מנצל, והנהו חותר אל החוף. אולם אם באמת ובתמים מתכוננים אנו לקראת הישוב החדש, הישוב העובד, אני נכינה נא לו את אֻשיות קיומו הבריא.

הקדמה הישובית־החברתית צריכה להתבסס על קדמה מדעית, אגריקולטורית וטכנית, אשר תקדם לה. והעקר הזה חסר עוד לגמרי מספר החיים של הישוב.

הישוב שלנו, כֻלו כמו שהוא, עוד טרם הצליח במובן הישובי־הכלכלי. למשק בטוח בקיומו ובהכנסתו הטבעית עוד לא הגענו, להַוָתנו.

גם בארץ אשר אדמתה מעֻבדת מדורי־דורות ויש לה ההלכה והמעשה הנמסרים מדור לדור, ועובדיה לא מתמול באו, — גם שם עדַין מצבו של עובד האדמה אינו איתן; וכל ממשלה יודעת את חובתה לבוא לעזרתו, מלבד עזרת הקרידיט הממלכתי, בחקירה מדעית בלתי פוסקת ובהדרכה, בהמצאת חמרי זרע, מכשירי עבודה ורפואות, בתחנות נסיון ובהשכלה חקלאית. ובארצנו, בישובנו, אשר הכל היה צריך להִבָּנות מחדש, בחינת יש מאין, איפה היתה העזרה המֻגשה לעובד, למען לא ישא הרוח את עמלו? מי הדריך את הפועל החדש[1], את התימני, את הפועלת? לאן יפנה האכר, שהמגפה הוָיה בבקרו או שהעכברים מכרסמים את יבול שדהו; ולאן יפנה הירקן, כשמזיק מתנפל על ירקותיו?

בכל פנה שבישוב, אשר תפנה, תמצא את העובד הבודד, המחטט ומחפש דרכים, כיצד להעלות את העבודה ואת פריָה. זה מנסה לאַקלם מין צמח חדש, זה בוחן או מתאים איזה כלי חדש, זה מגדל בני מין שונים לבחינה ולברור. זה מנסה אֹפן עבודה או סעיף־משק, שעדין אין לו מהלכים. בכל פנה תמצאם, את העמלים האלה, כל אחד בשאר הרוח המיֻחד אשר חָנן בו. וכל האנשים האלה הולכים ומגששים קיר מבלי למצוא נקודת משען.

הנה נפתח מקצוע חדש בחקלאות שלנו, פרי עבודתו של העובד החדש, — גדול ירקות. זה אילו שנים שאנו מתעסקים בו — ויש תקוה להצלחה. ובכל שנה אנו מחפשים מחדש זרע באשר נמצא: בחנות־המכלת שבשוק, אצל חנוני שבא מדמשק, אצל אכר ש„נסה" לגדל בעצמו זרע, או על ידי משלוח מקרי של מכר בחוץ לארץ; — ויש אשר הזרעים האלה מביאים לנו רק פרחים ולא פרי ומוצצים את הלב על אי פוריות עבודתך, על כספיך שלך או על כספי הצבור אשר אבדו. וחוזר אתה ומשקיע את עצמך בעבודת פרך עקשנית, המלאה דאָגות וטרדות, בלי קורטוב קורת רוח והרחבת הדעת.

והאכר הפלח הגלילי שלנו, זה שכל השנים כרע תחת נטל העבודה הקשה ובקשי היה מוצא את לחמו, — לא מן האדמה שהביאה דיפיציטים, כי אם מכל מיני „עבודות חוץ" — העזר לו מי לזרוע חטים ושעורים טובים, בהוגים, בדוקים; הלמד אותו מי מחזור זרעים נכון; ההיה לו מקום להשיג כלי עבודה מתאימים, פרה חולבת, בהמת־עבודה טובה; האם היה לו עזר אחר ומדריך אחר, מלבד פועלו, הפלח הערבי?

---

[1] עין עמודים 115, 118.

הָרמת החקלאות היא לעובד החקלאי, לקיומו, לעתידו ענין חיים לא פחות מאשר יצירת סדרי החברה. בלי קדמת החקלאות והרמתה הרַדיקלית אין הקומה לעובד. והדרישות לשתוף המדע בעבודת הישוב וליצירת המוסדות והמפעלים, הדרושים בשביל הָרמת החקלאות והפצת השכלה חקלאית, צריכות להיות חלק בלתי נפרד מדרישות העובדים.

מהחלטות הועידה השביעית.

רחובות, פורים תרע״ח.

הועד המרכזי צריך לקדם את פני הועדה הציונית, העומדת לבוא, בכרוז דעתו של הפועל העברי ודרישותיו ביחס לעבודה הישובית.

הועידה רואה את מרכז הכֹּבד של העבודה הציונית בימים הקרובים בפעולה אקטיבית כַּבִּירה לְשם גאולת האדמה והלאמתה וביצירת תנאים מדיניים, כלכליים ותרבותיים לעליה עממית גדולה.

צבור הפועלים העברי רואה בקרן הקימת לישראל את המוסד הציוני המרכזי של העם העברי, אשר תעודתו ההסטורית היא לרכוש את אדמת ישראל לעם ישראל, למען בנות עליה ישוב עובד חפשי. כל הונה של הקרן הקימת לישראל צריך להיות מֻקדש רק לגאולת הארץ.

ההסתדרות הציונית צריכה לברא מוסד כספי מְיֻחד, מֻקדש להכשרת הקרקע וְלקרֶדיט אַגְרָרִי ומתאים בדרכי עבודתו ליצירת ישוב עובד על אדמת הקרן הקימת.

למען פַּנות את הדרך לפני תנועת ההתאחזות הצפויה, על ההסתדרות הציונית לגשת בהקדם ליצירה שטתית של תנאי הכשרה קודמים, ובראש וְראשונה — ליצירת מָכון להרמת החקלאות, משרד לבריאות העם ולשכה לפעולה תרבותית עַמָמִית.

ש א י פ ה.

התפקיד העקרי של הסוציאַליזם היהודי בזמן הזה הוא לחזק את הכוחות הפרודוקטיביים, את האפשרות הפרודוקטיבית של הפרולֶטַרְיון היהודי, כלומר, של החלק הבִּלְתִּי מנצל שבעם היהודי, כי הוא הלוז שֶׁבִּשְׁדֵרַת האֻמה; להעביר את האֵילֵימֶנטים הבלתי עובדים שבו — אם מפני חסר מקום ותנאים ואם מחסר הֶרגל וְיכלת — לחיי עבודה; ולסדר את הַגירה של הֶהָמוֹן היהודי מן המקומות המקיאים אותו אל המקומית, העלולים להתחדש על ידו ולחדש אותו.

לתכלית זו עתידות כל מפלגות־הפועלים היהודיות בכל מקום שהן — אם רק רוח חיים אמתי בהן — להתאחד. ההגירה לארץ ישראל תהיה אחד מסעיפי־העבודה של ההתאחדות הזאת. יש בארץ ישראל דֵּי מקומות פנויים, שהפועל העברי יוכל להתבצר בהם. מפני עבודתו לא יוכל להתקיֵם מ יָ ד, ולכן יִדרשו קַפִּטָלים, שֶׁיְכלכלוהו כל עת עבודתו הפיונירית. יִדָרשו גם מסדרים שִׁכּניים ורוחניים.

פועלי ארץ ישראל צריכים להסתדר בהסתדרות פועלים אחת[1], אשר תעשה את כל הנחוץ

---

1) בועידת פועלי ארץ ישראל וְסוֹלֵי הגדודים העברים, שהיתה בפתח־תקוה בכ״ו אדר תרע״ט, נתפלגה הסתדרות הפועלים: הרֹב נכנס ל„אחדות־העבודה", והמיעט — ל„הפועל־הצעיר".

לחזוק כחו של הפועל העברי בארץ. ואין היא צריכה להקרא בשם ציונית־סוציאלית: השם „הסתדרות פועלי ארץ ישראל" דיה. רוח הציונות הפרוליטרית, כלומר, רוח הסוציאליזם היהודי האמתי יחיה את ההסתדרות הזאת מאליה. ינצר נא גוף של פועלים עברים בארץ ישראל, ונשמת הסוציאליזם תפח בו מאליה. אי אפשר לנו בלי נשמה זו. ואולם, בכדי להמלט מפלפולים מפרידים, מתורות טרדיציוניות מקלקלות, ממס־ת מפלגתית, מן הקשרים לועד מרכזי זה או אחר, בכדי שועידת הפועלים הכללית תוכל לבחור מתוכה את המכשרים ביותר, בלי שים לב לעברם המפלגתי, וליצור בלי הכנכים קשים את מוסדות הפועלים הנחוצים — לשם כל זה צריכה הסתדרות פועלים פנימית ארץ־ישראלית זו לבלי הוסיף לעצמה כל שם לוי. „הסתדרות פועלי ארץ ישראל" — בזה נאמר הכל. על כרחה תהיה מה שהיא על פי עצם מהותה, וגם שדה פעולתה יקיף את הכל: אחד עבודת השלום ואחד עבודת המלחמה. אין הגבלות ותחומים.

נקוה, כי כאשר יתחזק החלוץ בארץ, ימלא הוא את התפקיד הגדול הזה: יצירת הסתדרות אחת של פועלי ארץ ישראל, אשר תסדר את עבודת הקבוצות החקלאיות, תארגן גדודים בשביל העבודה הצבורית ותפקח על האגודות המקצועיות בעיר.

תברא הסתדרות כזו — וסוף הקשר עם הסתדרות הפועלים העברים בגולה ועם בין הלאומית של פועלי העולם (והערבים בכלל) לבוא: בעלי הברית הטבעיים יחפשו זה את זה. עם הסתדרות של לא־פועלים תבוא הסתדרות פועלי ארץ ישראל בקשר ארעי או בריב — הכל לפי צורך השעה של ההמונים היהודים העובדים, המבקשים עבודה ולחם ונושאים בנפשם את חלום הגאולה העולמית.

תר"פ.

„אַחֲרֵי הַוְּעִידָה הַכְּלָלִית".[1]

הָלַכְנוּ אֶל הַוְּעִידָה בְּלֵב נוֹקֵף וְחָרֵד: „מִי יוֹדֵעַ? הֲנוּכַל לָדוּר עוֹד בִּכְפִיפָה אַחַת וְלַעֲבוֹד יָחַד?" וְגַם אַחֲרֵי דִבְרֵי הַפְּתִיחָה שֶׁל י. ב.: „מֵהָאֲסֵפָה הַזּוֹ לֹא נֵצֵא בְּלִי אִחוּד" — עֲדַיִן לֹא שָׁקְטָה רוּחֵנוּ. יָדַעְנוּ, כִּי אֵין עֲרֻבָּה, אֵין בִּטָּחוֹן.

בָּעֶרֶב שָׂרְרָה דְמָמָה גְדוֹלָה בָּאוּלָם הָאָרֹךְ וְהָאָפֵל לְמֶחֱצָה, נִמְתְּחוּ הָעֲצַבִּים, וְהַכֹּל הָיָה בְּמַצַּב שֶׁל צִפִּיָּה. וְהִנֵּה אֶחָד, אֶחָד עָלוּ עַל הַבִּימָה אֵלֶּה שֶׁמִּקָּרוֹב בָּאוּ, וְהִפְלִיטוּ דְבָרִים אֶל תּוֹךְ חֲלַל הָאוּלָם, שֶׁהָלְמוּ כְּפַטִּישִׁים, וְשֶׁהָיָה בָהֶם מִשּׁוּם הֲטָלַת אֲשָׁמוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאָז דִּבַּרְנוּ גַּם אָנוּ, שֶׁקְּדַמְנוּ לָהֶם, אֶת אֲשֶׁר עִם לְבָבֵנוּ. וּכְשֶׁהָלַכְנוּ הַבַּיְתָה בּוֹ בַּלַּיְלָה יָדַעְנוּ, שֶׁנִּשְׁאַרְנוּ גֶשֶׁר עַל פְּנֵי תְהוֹם. הָיָה תֹּקֶף אַחֵר לַמִּלִּים „מֵהַוְּעִידָה הַזֹּאת לֹא נֵצֵא בְּלִי אִחוּד".

הָיוּ שָׁעוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת שֶׁקֶט. הָעִנְיָנִים שָׁטְפוּ בְּלִי מַפְרִיעַ. הָיְתָה גַּם מִלְחָמָה

---

1) בחיפה בחנכה תרפ"א.

קָשֶׁה. הַ"צְּדָדִים" חָגְרוּ אֶת שְׁאֵרִית כֹּחָם. אוּלָם קַבָּלַת מָרוּת הָרֹב הָיְתָה דָּבָר מֻחְלָט. הַוְּעִידָה — הַפּוֹסֵק הָעֶלְיוֹן וְהָאַחֲרוֹן.

עוֹמְדִים לִפְנֵי נְעִילָה. הָאֳנִיָּה הוּבְאָה לְחוֹף בָּטוּחַ. הַהִסְתַּדְּרוּת הַכְּלָלִית הָאַחַת לְכָל פּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא כְּבָר דָּבָר שֶׁבִּמְצִיאוּת. מְחַכִּים לָרֶגַע הַחֲגִיגִי. לֹא הִסְפִּיקוּ לְבָרֵךְ „שֶׁהֶחֱיָנוּ", וּכְבָר נִסְגְּרָה הַוְּעִידָה. וּבֵן רֶגַע נֶעֱלָמִים הַשֻּׁלְחָנוֹת וְהַסַּפְסָלִים. לֹא בִּמְחוֹלוֹת יָצְאוּ, זֶה לֹא הָיָה רִקּוּד: אֲנָשִׁים מְיֻשָּׁבִים, בָּאִים בַּשָּׁנִים, הִסְתַּבְּכוּ בַּמַּעְגָּל, מְחַבְּקִים אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב תָּמִים. כָּל אֲשֶׁר טֻפַּח בְּמֶשֶׁךְ שְׁנָתַיִם לְשֵׁם חַיִץ — הָלַךְ לְאִבּוּד. רֶגַע אֶחָד שֶׁל הִתְפָּרְצוּת סְטִיכִית טִבְעִית — וְהַגְּדֵרִים הַמְּלָאכוּתִיִּים נִפְרְצוּ. שִׂמְחַת הָאִחוּד עָבְרָה עַל גְּדוֹתֶיהָ. מִי שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתָהּ...

מֵהַחְלָטוֹת הַוְּעִידָה הַכְּלָלִית הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

חיפה, כ״ד—כ״ח כסלו תרפ״א.

א. וְעִידַת פּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹצֶרֶת הִסְתַּדְּרוּת כְּלָלִית שֶׁל הָעוֹבְדִים הָעִבְרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ב. הַהִסְתַּדְּרוּת הַכְּלָלִית הִיא הַיְחִידָה הָעוֹסֶקֶת בְּכָל הָעִנְיָנִים הַנִּכְנָסִים לְחוּג פְּעֻלָּתָהּ, וְהִיא גַּם בָּאַת הַכֹּחַ הַיְחִידָה שֶׁל כְּלָל הָעוֹבְדִים בָּאָרֶץ כְּלַפֵּי פְּנִים וּכְלַפֵּי חוּץ בְּכָל אוֹתָם הָעִנְיָנִים.

ג. כָּל הַמּוֹסָדוֹת הַמְּטַפְּלִים בָּעִנְיָנִים הַנִּכְנָסִים לְחוּג פְּעֻלַּת הַהִסְתַּדְּרוּת, הַקַּיָּמִים עַתָּה בִּרְשׁוּתָן שֶׁל הַמִּפְלָגוֹת בָּאָרֶץ, עוֹבְרִים לִרְשׁוּתָהּ שֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת הַכְּלָלִית[1].

ד. הַפְּעֻלָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת תְּהֵא — לְסַדֵּר וּלְאַרְגֵּן אֶת הִסְתַּדְּרוּת־הַפּוֹעֲלִים הַחַקְלָאִית הַכְּלָלִית.

ה. הַוְּעִידָה מְחַיֶּבֶת אֶת מוֹעֶצֶת הַהִסְתַּדְּרוּת לִיצוֹר בְּמֶשֶׁךְ שְׁבוּעַיִם אֶת מִשְׂרַד הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת הַמְאֻחָד.

ו. הַוְּעִידָה מַחְלִיטָה לָגֶשֶׁת מִיָּד לִיצִירַת בַּנְק־הַפּוֹעֲלִים וּמְחַיֶּבֶת אֶת כָּל הָעוֹבְדִים לְהִשְׁתַּתֵּף בִּפְעֻלָּה זוֹ.

---

1) אלה הם: לשכות העבודה, קפות החולים, ועדות התרבות, המרכזים החקלאים והנהלות העבודות הצבוריות.

ז. הַהִסְתַּדְּרוּת פּוֹנָה אֶל כָּל הַהִסְתַּדְּרֻיּוֹת הָעוֹבְדִים הָעִבְרִים בְּאַרְצוֹת הַגּוֹלָה, שֶׁמַּכִּירוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֶדֶת, בִּדְבַר הַצֹּרֶךְ הַמֻּחְלָט לִיצוֹר מוֹסָד כְּלָלִי בֵּין מִפְלַגְתִּי לִפְעוּלָה מַעֲשִׂית בְּבִנְיַת חֶבְרַת הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

חֻקַּת ההסתדרות.[1]

א. ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל מאחדת ומאגדת את כל הפועלים, החיים על יְגִיעם בלי נצל עבודת זולתם, לשם סדור כל עניני הישוב, הכלכלה והתרבות של המעמד העובד בארץ בבנית חברת העבודה העברית בארץ ישראל.

ב. כל חברי הסתדרות העובדים הכללית מאֻגדים בהסתדרֻיות ובאגודות מקצועיות.

ג. חוג פעולתה של ההסתדרות הכללית:

1. אגוד הפועלים בהסתדרֻיות מקצועיות, שמקיפות את כל הפועלים למקצועותיהם.

2. סדור ופתוח משקי חקלאות וחרשת בכל ענפי העבודה בכפר ובעיר; הֲקמת מוסדות לאשראה וקרנות להתישבות ולשאר ענפי הפעולה המשקית; אגוד קבוצים משקיים וגדודי עבודה; קבלת עבודה, סדורה וַהֲרמת פִּריונה; סדור הספקה קואופירַטיבית וסדור ענפי תוצרת שונים לשם כלכלה עצמית של צבור העובדים.

3. הנהלת מלחמת המגן והשחרור של מעמד הפועלים בתוך משקי הרכוש הפרטי.

4. הנהָלת הלשון העברית לָעובדים; הוצאת עתונות וספרות-עבודה מקצועית וכללית; יצירת מוסדות לחנוך, להשכלה ולהשתלמות מקצועית וכללית.

5. סדור והגבָּרת העליָה של העובדים בחוץ לארץ; קבלת פני העולים, אגודם וסדורם בעבודה; הַחזקת קשרים קַיָּמים עם „החלוץ" בחוץ לארץ.

6. יצירת יַחֲסֵי חברים בין הפועלים העברים והערבים בארץ ופתוח הקשרים עם תנועת הפועלים היהודית והאינטֶרנַציונָלית בעולם.

7. הקמת מוסדות לעֶזרה הֲדדית (קֻפּות-חולים, אחרָיות-החיים, קֻפּות מלוָה, קרן לחסר עבודה וכו').

ד. כל פּוֹעל ופועלת מִבֶּן שבע עשרֵה וָמַעְלָה, החיים על יגיעם בלי נצל עבודת זולתם, המקבלים על עצמם את משמעת ההסתדרות, יכולים להיות חברים לַהסתדרות ולסניפיה המקצועיים והמקומיים.

ה. כל חבר מְחֻיב לשלם מס ההסתדרות הכללית והמקצועית.

ו. כל חברי ההסתדרות מאֻגדים בהסתדרֻיות מקצועיות-ארציות לפי התעשיות שבהן הם עסוקים, בלי הבדל אומנות ומשלוח יד, בין שהם עובדים במשקי ההסתדרות ובין-במשקים פרטיים או צבוּריים.

ז. כל קבוץ מֶשקי או קבוץ עבודה, שנתאגד לשם מטרות חברָתיות ועבודה קבוצית ושתקנותיו נתאשרו על ידי ההסתדרות — הוא אוטונומי בסדורו הפנימי ובהנהלת העבודה, שקבל על ידי ההסתדרות, בגדר התקנות וההחלטות של ההסתדרות ומוסדותיהָ המְסמכים.

---

1) פּה נִתָּנִים קְטָעִים מחֻקת ההסתדרות, כפי שנתקבלה בְּוָעידה הכללית השניה בתל-אביב כ"א שבט—ד' אדר תרפ"ג.

ח. המוסד העליון של ההסתדרות ושל כל מוסדותיה וסניפיה היא הועידה הכללית של ההסתדרות.

ט. הבחירות לועידה הכללית וכן גם לכל שאר המוסדות המחוקקים של ההסתדרות הן יחסיות. הועידה מתאספת פעם לשנתים.

י. מועצת ההסתדרות היא בת שלשים ואחד חבר ונבחרת בועידה הכללית של ההסתדרות.

יא. בישיבות המועצה משתתפים בדעה מיעצת באי כוח מועצות הפועלים בערים ובשאר מקומות העבודה, שיש בהם לא פחות משלש מאות חברי ההסתדרות, וכמו כן באי כוח הועדים המרכזיים של ההסתדרויות המקצועיות הארציות — בא כוח אחד לכל מקום ולכל הסתדרות.

יב. הועד הפועל הוא האקסקוטיבה המרכזית של ההסתדרות ושל כל מוסדותיה ומפעליה.

יג. הועד הפועל וכל מחלקותיו וכן גם שאר מוסדות ההסתדרות אחראים לפעולתם בין ועידה לועידה בפני המועצה הכללית.

יד. הועד הפועל נבחר לשנה אחת במועצה הכללית של ההסתדרות והוא בן אחד עשר חבר.

מהחלטות ועידת הפועלות בחיפה.

י—י״ג אלול תרפ״ב.

א.

הועידה מכירה בחשיבותם היתרה של משקי הפועלות וחוות־הלמוד־לפועלות, בתור מוסדות להכשרת העובדת החקלאית, ומטילה על המרכז החקלאי ועל מועצת הפועלות לדאוג לבסוסם של משקי הפועלות הקימים בנחלת־יהודה ובפתח־תקוה, להקים השנה לפחות עוד משק־פועלות אחד ולעשות את הצעדים הדרושים, בכדי ליסד השנה חות למוד לפועלות.

הועידה מטילה חובה על החברות החקלאיות המנסות, המסגלות להיות מדריכות במשקי הפועלות, להענות לקריאת המועצה ולבוא לעזרה לזמן מסים בבסוס משקי הפועלות הקימים ובהקמת חדשים.

ב.

הועידה רואה צרך מחלט ביצירת עמדות־עבודה חדשות לעובדת בעיר ומוצאת, שהכרחי ליסד מוסדות־הכשרה במקצועות־עבודה שונים בשביל העובדת בעיר.

הועידה דורשת ממועצת הפועלות לשים לב ביחוד לארגון העובדות בעיר למקצועותיהן בתוך ההסתדרות הכללית, למען השביח את מצבן החמרי והרוחני.

שָׂרָה שְׁמוּקְלֶר.

לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים בָּאָה שָׂרָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִתְקַבְּלָה בְּתוֹר חוֹבֶשֶׁת לְבֵית הַחוֹלִים בְּזִכְרוֹן־יַעֲקֹב.

שְׁנָתַיִם עָבְדָה בְּזִכְרוֹן יַעֲקֹב. הִיא הִשְׁרְתָה מִסָּבִיב לָהּ רוּחַ שֶׁל חֲרִיצוּת, חֵרוּף נֶפֶשׁ וְחֶסֶד חֲרִישִׁי. בְּעֶזְרָתָהּ וּבִמְסִירוּתָהּ הִצִּיל בֵּית הַחוֹלִים אֶת חַיֵּיהֶם שֶׁל כַּמָּה

פּוֹעֲלִים, וְעַל כָּל הָעֲבוֹדָה הָרְפוּאִית בְּבֵית הַחוֹלִים נָחָה רוּחַ הַכָּרַת הָעֵרֶךְ וְהַמְּסִירוּת. אֲחָיוֹת, מְבַשְּׁלוֹת וְעוֹזְרִים הָיוּ בָּאִים מִקֶּרֶב הַפּוֹעֲלִים אֶל שָׂרָה לַעֲבוֹד בְּבֵית הַחוֹלִים חִנָּם, רַק בָּאֹכֶל. טוּב לֵב, אֱמוּנָה עֲמֻקָּה בִּתְעוּדָתָהּ, הֲבָנַת נֶפֶשׁ הָאָדָם, הָעֲנָוָה הַמַּפְלִיאָה – סְגֻלּוֹתֶיהָ אֵלֶּה הִקְסִימוּ אֶת כָּל מִי שֶׁהִכִּיר אוֹתָהּ מִקָּרוֹב.

אַחֲרֵי כֵן, כַּאֲשֶׁר נִדְמָה לָהּ, כִּי פָּרְשָׁה בְּמִקְצָת מִקְּהַל הָעוֹבְדִים, הִתְמַסְּרָה בְּכָל חֹם נַפְשָׁהּ לָעֲבוֹדָה הַחַקְלָאִית. בָּרִאשׁוֹנָה עָבְדָה בִּדְגַנְיָה וְאַחַר בְּכִנֶּרֶת.

לִפְנֵי שָׁנָה וּמֶחֱצָה, בִּפְרוֹץ בִּצְפַת וּבִסְבִיבוֹתֶיהָ מַגֵּפַת טִיפוּס הַבֶּהָרוֹת, נִקְרְאָה שָׂרָה לְעֶזְרָה. הִיא עָזְבָה אֶת כִּנֶּרֶת וְהָלְכָה לִיסוּד הַמַּעֲלָה, מָקוֹם שֶׁרַבּוּ בּוֹ בָּעֵת הַהִיא מִקְרֵי הַטִּיפוּס. בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ וּבְרַחֲמֵי אֵם טִפְּלָה בְּכָל חוֹלֶה וְחוֹלָה, וּבְטִפּוּלָהּ הָעֵר וּבִמְסִירוּתָהּ הִצִּילָה נְפָשׁוֹת רַבּוֹת מִמָּוֶת.

פָּסְקָה מַגֵּפַת הַטִּיפוּס. אַךְ הָעוֹבֶדֶת הַנֶּאֱמָנָה הַזֹּאת לֹא נִרְגְּעָה: יְמוֹת הַגְּשָׁמִים הִתְקָרְבוּ לָבוֹא, וְסַכָּנַת הַקַּדַּחַת הַצְּהֻבָּה רָחֲפָה עַל תּוֹשָׁבֵי יְסוּד הַמַּעֲלָה. הַקַּדַּחַת הַצְּהֻבָּה שָׁלְטָה אָז בְּכָל הַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן. שָׂרָה הִתְחִילָה בְּרִפּוּי־הֲגָנָה מֻקְדָּם. מִבַּיִת לְבַיִת הָיְתָה הוֹלֶכֶת, בּוֹדֶקֶת, חוֹקֶרֶת, דּוֹרֶשֶׁת וּמְזָרֶזֶת אֶת הַזְּקוּקִים לְרִפּוּי לָבוֹא לְבֵית הַמִּרְקַחַת, וְגַם הָיְתָה מַכְנִיסָה אוֹתָם מִן הָרְחוֹב; אֶת הַיְלָדִים הָיְתָה מְשַׁדֶּלֶת כְּאֵם רַחֲמָנִיָּה בְּדִבְרֵי חִבָּה וּמְקִימָה עֲלֵיהֶם אֶת מוֹרֵיהֶם. רִפְּאָה וְהִצְלִיחָה. וְהַחֹרֶף עָבַר בִּיסוּד הַמַּעֲלָה בְּשָׁלוֹם: מִקְרִים שֶׁל קַדַּחַת צְהֻבָּה לֹא קָרוּ כְּלָל, וְאַף מִקְרִים שֶׁל קַדַּחַת רְגִילָה הָיוּ מְעַטִּים מְאֹד וּבְצוּרָה קַלָּה.

בְּג׳ אִיָּר, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת חָלְתָה שָׂרָה בְּקַדַּחַת צְהֻבָּה. הִיא הוּבְאָה לְרֹאשׁ פִּנָּה וּמִשָּׁם – לְבֵית הַחוֹלִים בִּצְפַת. בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לִפְנוֹת עֶרֶב מֵתָה. חֲבֵרֶיהָ קְבָרוּהָ בְּכִנֶּרֶת עַל תֵּל הַכֶּרֶךְ – הוּא בֵּית יֶרַח.

תרע״ט.

מַתְקָנוֹת קֻפַּת הַחוֹלִים בְּרֵאשִׁיתָהּ.

א.

קֻפַּת הַחוֹלִים שֶׁל פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה נוֹסְדָה וּפוֹעֶלֶת עַל יְסוֹד עֶזְרַת חֲבֵרִים הֲדָדִית[1].
כָּל חָבֵר מַכְנִיס פְּרַנְק אֶחָד דְּמֵי כְּנִיסָה וַחֲצִי בִּשְׁלִיק (0.28 פְּרַנְק) בְּכָל חֹדֶשׁ.
כָּל חָבֵר מְחֻיָּב לְהִשְׁתַּתֵּף בְּלִינַת־חוֹלֶה בְּפֹעַל אוֹ לִשְׁלוֹחַ אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ.

---

1) קֻפַּת הַחוֹלִים מָנְתָה בִּשְׁנַת תרע״ג שִׁבְעָה סְנִיפִים: בְּפֶתַח תִּקְוָה, בְּבֶן שֶׁמֶן, בְּחֻלְדָּה, בְּנֵס צִיּוֹנָה, בִּרְחוֹבוֹת, בַּחֲדֵרָה וּבְיָפוֹ. מִסְפַּר הַחֲבֵרִים הִגִּיעַ אָז לְמֵאָה וַחֲמִשִּׁים. כִּמְעַט כֻּלָּם פּוֹעֲלִים חַקְלָאִים.

חָבֵר חוֹלֶה מְקַבֵּל רוֹפֵא, רְפוּאוֹת וְלִינָה, וּבִשְׁעַת הַצֹּרֶךְ—גַּם מָקוֹם בְּבֵית הַחוֹלִים.

בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן תּוּכַל הַקֻּפָּה לְהַרְחִיב אֶת פְּעֻלָּתָהּ וְלַעֲזוֹר גַּם לַחוֹלֶה הַקָּם מֵחָלְיוֹ, כְּשֶׁהוּא עֲדַיִן זָקוּק לִמְנוּחָה וְלִתְנָאֵי חַיִּים מְיֻחָדִים.

מִשְׁפָּחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רַק עוֹבֵד אֶחָד – כָּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה נֶהֱנִים מִזְּכֻיּוֹתָיו בַּקֻּפָּה. וְאִם יֵשׁ בָּהּ עוֹבְדִים אֲחָדִים, חַיָּב כָּל עוֹבֵד לָשֵׂאת בְּחוֹבוֹת חַבְרֵי הַקֻּפָּה.

הַפּוֹעֲלִים הַחֲדָשִׁים בָּאָרֶץ, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִסְפִּיקוּ לִהְיוֹת לַחֲבֵרִים בְּקֻפַּת הַחוֹלִים, עוֹזֶרֶת לָהֶם הַקֻּפָּה, כְּלַחֲבֵרֶיהָ, עַד שְׁנֵי חֳדָשִׁים לִהְיוֹתָם בָּאָרֶץ.

ב.

עַל קֻפַּת הַחוֹלִים לְהִתְקַשֵּׁר בְּחוֹזִים עִם רוֹפְאִים וּבָתֵּי חוֹלִים בֶּעָרִים וּבַמּוֹשָׁבוֹת בִּדְבַר רִפּוּי הַחֲבֵרִים הַחוֹלִים.

עַל קֻפַּת הַחוֹלִים לִשְׂכּוֹר בְּיָפוֹ חֶדֶר לְמָעוֹן אֲרָעִי בִּשְׁבִיל חוֹלִים, שֶׁצְּרִיכִים לְחַכּוֹת זְמַן־מָה, עַד שֶׁיִּפָּנֶה מָקוֹם בְּבֵית־הַחוֹלִים, וּלְטַפֵּל בָּהֶם בְּמֶשֶׁךְ זְמַן הִמָּצְאָם בְּמָעוֹן זֶה.

עַל קֻפַּת הַחוֹלִים לְהִשְׁתַּדֵּל לִשְׂכּוֹר בַּמּוֹשָׁבוֹת, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פּוֹעֲלִים רַבִּים, חֶדֶר לְחוֹלִים, לְפָחוֹת בִּזְמַן שֶׁהַמַּחֲלוֹת מִתְגַּבְּרוֹת; וּכְמוֹ כֵן – לְהַחֲזִיק שָׁם אָחוֹת רַחֲמָנִיָּה אוֹ חוֹבֶשֶׁת.

עַל קֻפַּת הַחוֹלִים לָבוֹא בְּמַשָּׂא וּמַתָּן עִם הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי וְעִם בָּאֵי כֹּחַ הָאֲגֻדּוֹת הַיִּשׁוּבִיּוֹת בִּדְבַר קְבִיעַת חוֹבוֹת הַחַוּוֹת וְהָאֲגֻדּוֹת בְּסִדּוּר עֶזְרָה מֵדִיצִינִית לְפוֹעֲלֵיהֶן.

תרע״ג.

קֻפַּת הַחוֹלִים בִּימֵי הַמִּלְחָמָה.

א.

שְׁאֵלַת הַקִּיּוּם שֶׁל הַפּוֹעֲלִים בְּאַרְבַּעַת הֶחֳדָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים, אָב תרע״ה – חֶשְׁוָן תרע״ו, הָיְתָה חֲמוּרָה מְאוֹד. הָעֲבוֹדָה בַּמּוֹשָׁבוֹת אָפְסָה מֵחֹסֶר אֶמְצָעִים, וּמֵאוֹת פּוֹעֲלִים הִתְהַלְּכוּ בְּטֵלִים. וְאִם גַּם הָיוּ בֵּינֵיהֶם מְאֻשָּׁרִים, שֶׁהִשִּׂיגוּ עֲבוֹדָה, לֹא יָכְלוּ לָצֵאת בַּבֹּקֶר לַעֲבוֹדָתָם מֵחֹסֶר פַּת בְּסַלָּם. עַל מָזוֹן אַחֵר, הַדָּרוּשׁ לְכַלְכָּלַת גּוּף הָאָדָם, מִלְּבַד לֶחֶם, גַּם לֹא חָלְמוּ. וּמֵאֵלָיו מוּבָן, שֶׁמַּצָּב זֶה גָּרַם לְהִתְרַבּוּת הַמַּחֲלוֹת

בֵּין הַפּוֹעֲלִים וְלַהֲתָשַׁת הַגּוּף. בְּאוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת, אֲשֶׁר הַפּוֹעֲלִים סָבְלוּ פָּחוֹת מֵחֹסֶר עֲבוֹדָה וּמֵחֹסֶר מָזוֹן, כְּגוֹן הַחַוּוֹת וְהַקְּבוּצוֹת, הָיוּ הַמַּחֲלוֹת שְׁכִיחוֹת פָּחוֹת וְלֹא קָשׁוֹת כָּל כָּךְ. וְאוֹתוֹ הַדָּבָר רָאִינוּ בֵּין פּוֹעֲלֵי רְחוֹבוֹת, אֲשֶׁר קִבְּלוּ בְּשָׂכָר שְׁמִירָה אֶת מַחֲצִית הָעֲנָבִים, שֶׁנִּשְׁאֲרוּ לִפְלֵטָה מֵהָאַרְבֶּה[1]. אֲבָל בְּדֶרֶךְ כְּלָל, עָלָה בֶּחֳדָשִׁים הָאֵלֶּה מִסְפַּר הַחוֹלִים מִבֵּין הַפּוֹעֲלִים בִּשְׁמוֹנִים אֲחוּזִים עַל מִסְפַּר הַחוֹלִים בֶּחֳדָשִׁים הַקּוֹדְמִים.

וְהַמַּחֲלוֹת הָיוּ מֵאוֹתוֹ הַסּוּג, שֶׁחַיֵּי הַדֹּחַק וְהַמַּחְסוֹר גּוֹרְמִים לָהֶן. מַחֲלוֹת הַקֵּבָה לֹא פָּסְקוּ בֵּין הַפּוֹעֲלִים כָּל הַזְּמָן: רֹב הַחוֹלִים חָלוּ אוֹתָן—וּבְצוּרָה חֲרִיפָה מְאוֹד. הַדֶּמֶת (הַדִּיזֶנְטֶרְיָה) תָּפְשָׂה בֵּינֵיהֶן אֶת הַמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן. אַחֲרֵי מַחֲלוֹת הַקֵּבָה בָּא הַטִּיפוּס לְפִי מִסְפַּר חוֹלָיו הָרַב. הַמַּחֲלָה הַזֹּאת הִתִּישָׁה אֶת כּוֹחוֹת הַפּוֹעֲלִים וְהִכְבִּידָה עַל הוֹצָאוֹתֶיהָ שֶׁל הָעֶזְרָה הָמֶּידִיצִינִית. הַקַּדַּחַת נִלְחֲמָה בְּמֶרֶץ רַב בְּגוּפוֹת הַפּוֹעֲלִים הַחַלָּשִׁים. וְהַכִּינִין, הַמָּגֵן הָרָגִיל מֵהַקַּדַּחַת, הִתְיַקֵּר מְאוֹד וְקָשֶׁה הָיָה לְהַשִּׂיגוֹ. וְהָיוּ גַּם מַחֲלוֹת אֲחֵרוֹת: אֲחָדִים מֵהַפּוֹעֲלִים חָלוּ בְּהִצְטַנְּנוּת חוּט הַשִּׁדְרָה, מִפְּנֵי שֶׁמֵּחֹסֶר נַעֲלַיִם הָיוּ עוֹבְדִים יְחֵפִים עַל הָאֲדָמָה הַקָּרָה וְהַלַּחָה. הָיָה מִקְרֶה אֶחָד שֶׁל צִינָּנָה. גַּם מַחֲלַת הָעֲצָבִים הוֹפִיעָה בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת.

ב.

קֻפַּת הַחוֹלִים לֹא פָּסְקָה מֵהִלָּחֵם בַּמַּחֲלוֹת הַמִּתְגַּבְּרוֹת. וְהוֹדוֹת לַעֲבוֹדָתָהּ הַמְּסֻדֶּרֶת וְהַמּוֹעִילָה, רָכְשָׁה לָהּ אַהֲבָה גְּמוּרָה בֵּין צִבּוּר הַפּוֹעֲלִים. עַתָּה מוֹנָה הִיא אֶת מִסְפַּר חֲבֵרֶיהָ כְּמִסְפַּר הַפּוֹעֲלִים הָעִבְרִים בְּמוֹשְׁבוֹת יְהוּדָה, וְגַם רַבִּים מִפּוֹעֲלֵי הָעִיר מִשְׁתַּתְּפִים בָּהּ.

בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּעַת הֶחֳדָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים הִכְנִיסוּ הַחֲבֵרִים בְּתַשְׁלוּמִים קְבוּעִים, בִּתְרוּמוֹת אַרְעִיּוֹת וְעַל חֶשְׁבּוֹן .יוֹם הָעֲבוֹדָה' כְּאֶלֶף פְּרַנְק—יוֹתֵר מִכִּפְלַיִם כְּבְאַרְבַּעַת הֶחֳדָשִׁים הַקּוֹדְמִים.

אוּלָם הַהוֹצָאוֹת רַבּוּ עַל הַהַכְנָסוֹת: 45 חוֹלִים שָׁכְבוּ בְּבֵית הַחוֹלִים בְּיָפוֹ 1005 יָמִים, 481 חוֹלֶה נִבְדְּקוּ עַל יְדֵי הָרוֹפְאִים בְּיָפוֹ וּבַמּוֹשָׁבוֹת, – כָּל זֹאת יַחַד עִם רְפוּאוֹת, שְׁלִיחַת חוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם וְעֶזְרָה בְּכַלְכָּלָה עָלָה לְסִכּוּם 2159 פְּרַנְק[2].

עוֹד בִּתְחִלַּת הַמַּשְׁבֵּר הִתְבָּרֵר, שֶׁאָנוּ מֻכְרָחִים לָתֵת עֶזְרָה בְּכַלְכָּלָה לַחוֹלֶה הַקָּם מֵחָלְיוֹ, עַד שֶׁיַּבְרִיא לְגַמְרֵי וְיוּכַל לָשׁוּב לַעֲבוֹדָתוֹ. בְּבוֹא עַל הַפּוֹעֵל, הַחַי עַתָּה

1) עין „מימי המלחמה' עמוד 227.

2) בהוצאות „קפת החולים' השתתפו אז גם המשרד הארץ ישראלי, „קפת הפועלים' (הקפא"י) והפונד האמריקאי.

בִּכְלָל בִּתְנָאִים קָשִׁים. מַחֲלָה מְמֻשָּׁכָה, תַּשׁ מְאֹד כֹּחוֹ וְהוּא זָקוּק לְמָזוֹן מַבְרִיא בְּמֶשֶׁךְ שָׁבוּעַ, שְׁבוּעַיִם, וְלִפְעָמִים יוֹתֵר, בִּכְדֵי לְהִנָּצֵל מִמַּחֲלָה חוֹזֶרֶת. לְסַעַד זֶה הָיוּ זְקוּקִים בְּיִחוּד הַחוֹלִים שֶׁיָּצְאוּ מִבֵּית הַחוֹלִים, כִּי מֵחֹסֶר מָקוֹם הָיוּ מוֹצִאִים מִשָּׁם תֵּכֶף לַעֲבוֹר הַמַּחֲלָה, בְּעוֹדָם חַלָּשִׁים בְּגוּפָם.

בְּעַקְשָׁנוּת רַבָּה נָטַלְנוּ עַל עַצְמֵנוּ בִּתְחִלַּת הַמַּשְׁבֵּר לְקַיֵּם אֶת קֻפַּת הַחוֹלִים, וְהִיא מִתְקַיֶּמֶת וּמְבִיאָה בְּרָכָה לַפּוֹעֵל בִּתְנָאֵי הַמַּשְׁבֵּר הַקָּשִׁים.

הִתְפַּתְּחוּת קֻפַּת הַחוֹלִים.

א.

בְּסוֹף שְׁנַת תרפ״א הָיוּ לְקֻפַּת הַחוֹלִים אַרְבָּעִים סְנִיפִים וְאַלְפַּיִם חֲבֵרִים, בַּעֲלֵי שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת נֶפֶשׁ, בַּמּוֹשָׁבוֹת, בַּקְּבוּצוֹת, בַּכְּבִישִׁים וּבֶעָרִים. הִיא הָיְתָה עוֹזֶרֶת לַחֲבֵרֶיהָ בִּשְׁעַת מַחֲלָתָם בְּרוֹפֵא, בִּרְפוּאוֹת וּבְכַלְכָּלָה, מַכְנִיסָה אֶת הַחוֹלֶה בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ לְבֵית הַחוֹלִים, וּבְמִקְרִים חֲמוּרִים שׁוֹלַחַת אוֹתוֹ חוּצָה לָאָרֶץ.

הַשָּׁנָה פָּתְחָה הַקֻּפָּה אֶת הַמּוֹסָדוֹת הַלָּלוּ:

א. בֵּית הַבְרָאָה בִּירוּשָׁלַיִם לַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מִטּוֹת בִּשְׁבִיל חוֹלִים קָשִׁים, שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לָשׁוּב לָעֲבוֹדָה מִיָּד לְצֵאתָם מִבֵּית הַחוֹלִים וְשֶׁזְּקוּקִים לְדִיאֶטָה, לְטִפּוּל וּלְדִירָה טוֹבָה.

ב. בֵּית מַרְפֵּא מֶרְכָּזִי בְּיָפוֹ בִּשְׁבִיל הַחֲבֵרִים, אֲשֶׁר בָּעִיר וּבְמוֹשְׁבוֹת יְהוּדָה, וּבָתֵּי מַרְפֵּא בְּפֶתַח־תִּקְוָה וּבִרְחוֹבוֹת.

ב.

הַכְנָסוֹת מִפִּי־הַחֲבֵרִים הִגִּיעוּ בְּמַחֲצִית הַשְּׁנִיָּה שֶׁל שְׁנַת תרפ״ב לִסְכוּם — 5955 לי״מ [1]. לַמְרוֹת הַמְּצוּקָה הַכַּסְפִּית — יָדְעוּ הַחֲבֵרִים לִשְׁמוֹר עַל קֻפַּת הַחוֹלִים וּמִלְאוּ אֶת חוֹבָתָם לָהּ בֶּאֱמוּנָה. בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עָבְדוּ בְּקֻפַּת הַחוֹלִים עֲשָׂרָה רוֹפְאִים וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ חוֹבְשׁוֹת. מִסְפַּר הַחֲבֵרִים הִגִּיעַ לַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁבַע מֵאוֹת אַרְבָּעִים וְשִׁשָּׁה.

בְּתִשְׁרֵי תרפ״ג הָיוּ לְקֻפַּת־חוֹלִים חֲמִשָּׁה עָשָׂר חַדְרֵי חוֹלִים וּשְׁנֵי בָּתֵּי הַבְרָאָה. הַחֲבֵרִים הַחוֹלִים אֵינָם מִתְגּוֹלְלִים עוֹד כָּל אֶחָד בְּאָהֳלוֹ וּבְמִטָּתוֹ בְּאֵין הַשְׁגָּחָה וּבְחֹסֶר

---

1) ההסתדרות הציונית השתתפה בהוצאות „קפת־החולים" למחצית השנה הזאת בסכום 8500 לי״ם.

מְטֻפָּל, אֶלָּא נִמְצָאִים תַּחַת הַשְׁגָּחָה מֶדִיצִינִית מַתְמִידָה בַּחֲדַר הַחוֹלִים. לְיַד חַדְרֵי הַחוֹלִים נִפְתְּחוּ מִטְבָּחִים מְיֻחָדִים, בְּמַטָּרָה לְסַפֵּק לַחוֹלֶה תְּזוּנָה מַתְאִימָה לְפִי פְּקֻדַּת הָרוֹפֵא.

מס מקביל.

בארץ, שנוהגת בה חֻקת הגנה על העבודה, מְחַיבים כל נותני העבודה להשתתף בּמסים לקֻפת החולים של הפועלים. בארצנו אין לפי שעה כל חק על דבר השתתפות כזו, ותלויה היא כֻּלה ברצונם הטוב של נותני העבודה. אחדים מבעלי התעשיה הגדולה בארץ, שהֻרגלו עוד בחוץ לארץ להפריש מעסקיהם סכומים קבועים לקֻפות חולים, נענו גם פּה לדרישות „קֻפת החולים" וְקִבלו עליהם לשלם את המס.

במשך השנה הזאת נעשו בְּאֶרֶץ עבודות במקומות ובתנאים, שמסכּנים את בריאותם של העובדים: תעשית המלח בעתלית, עבודת הבניה בבנימינה, יבּוש בצות ותעול בעין חרוד ובנהלל. בכל המקרים האלה עלה בידינו להעלות את מדת השתתפותם של נותני העבודה במס קֻפת חולים למעלה מזו של הפועלים: בבנימינה — 4,5% משכר העבודה של הפועלים; בעתלית, בנהלל ובעין חרוד — 5%.

יק"א משלמת לקֻפת חולים 8%. מוסדות ההסתדרות, כגון המשרד לעבודות צבוריות ומשקי העובדים החקלאים, משלמים בקביעות לקֻפת החולים את המס המקביל.

חלק מבעלי התעשיה הגדולה נמנעים משלם את המס המקביל. גם בעלי התעשיה הקטנה והאִכּרים טרם הכירו בחובת המס הזה, חוץ מאי־אלה אכרים ופרדסנים ברחובות ובחדרה.

עתה עומדים אנו לפני קביעת חֻקת הארץ על ידי הממשלה. על צבור הפועלים המאֻרגן לדרוש מאת הממשלה, שתחֹק חֻקת הגנה על העבודה והעובד, ובכללה את החֹק, המחיב את כל נותני העבודה להשתתף בקֻפת החולים של העובדים.

תרפ"ג.

רֵאשִׁית „הַמַּשְׁבֵּר".

א.

עִם רֵאשִׁית הַמִּלְחָמָה הוּרַע מַצַּב הָעֲבוֹדָה בָּאָרֶץ. מְחִירֵי הָעֲבוֹדָה יָרְדוּ לְמַטָּה מִן מִינִימוּם הַקִּיּוּם. בְּרֹב הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת, שֶׁהִתְחִילוּ בָּהֶן אָז עַל חֶשְׁבּוֹן פוֹנְדִים שׁוֹנִים[1], קִבְּלוּ הַפּוֹעֲלִים שָׂכָר מִצְעָר שֶׁל בִּשְׁלִיק[2] אוֹ שְׁנַיִם לְיוֹם, חוּץ מִימֵי שַׁבָּת וִימֵי גֶשֶׁם. לְעֻמַּת זֹאת הִתְיַקְּרוּ צָרְכֵי הָאֹכֶל פִּי שְׁנַיִם, וְהַסְּפֶּקוּלַצְיָה עָלְתָה לְמַעְלָה רֹאשׁ. חִטִּים, נֵפְט וְסֻכָּר הָיוּ לִדְבָרִים יְקָרֵי הַמְּצִיאוּת, הֲגַם שֶׁכַּמֻּיּוֹת הֲגוּנוֹת מֵהֶם הָיוּ

1) עין „פּימי המלחמה" עמוד 228.
2) 0,57 פרנק.

מְצוּיוֹת בְּמַחְסָנִים וּבְמַטְמוֹרוֹת. תַּאֲוַת הַבֶּצַע וְיֵצֶר הַהִתְעַשְּׁרוּת עַל פִּרְעֲנוּתָם וְסִבְלָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם הִתְגַּלְּתָה בְּכָל מוֹרְאוֹתֶיהָ. הַפּוֹעֲלִים הָיוּ צְפוּיִים לְרָעָב מַמָּשׁ, חוּץ מִמִּסְפָּר מוּעָט בְּעֵרֶךְ שֶׁעָבְדוּ בַּקְּבוּצוֹת הַחַקְלָאִיּוֹת.

אָז הִתְעוֹרֵר בֵּין הַפּוֹעֲלִים הָרַעְיוֹן לִיצוֹר מוֹסָד כַּלְכָּלִי עַל יְסוֹד מְנִיּוֹת־חֲבֵרִים, אֲשֶׁר יָכִין בִּזְמַן הַגֹּרֶן כַּמּוּת גְּדוֹלָה שֶׁל תְּבוּאָה, בְּעֶזְרַת מִלְוֶה מִמּוֹסְדוֹת הַיִּשּׁוּב, וִיסַפֵּק אֶת צְרָכָיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הַפּוֹעֵל כְּפִי הָאֶפְשָׁר בְּזוֹל.

ב.

בִּשְׁנַת תרע״ו נִבְחַר בַּגָּלִיל וַעַד ״הַמַּשְׁבִּיר״ לְהוֹצִיא אֶת הָרַעְיוֹן הַזֶּה לִפְעֻלָּה. בְּקֹשִׁי אָסַף הַוַּעַד דְּמֵי מְנָיוֹת כְּאֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת פְרַנְק, עַל הָרֹב מֵהַקְּבוּצוֹת הַחַקְלָאִיּוֹת שֶׁבַּגָּלִיל. וְאַחֲרֵי מַשָּׂא וּמַתָּן רַב קִבֵּל מִלְוָה מִן הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי בְּסְכוּם שֶׁל שְׁלשָׁה עָשָׂר אֶלֶף פְרַנְק. נִקְנֵתָה תְבוּאָה בַּגָּלִיל — לָרֹב חִטִּים וְקִטְנִיּוֹת — בִּמְחִירִים יוֹתֵר הַרְבֵּה זוֹלִים מִמְּחִירֵי הַשּׁוּק. חֵלֶק מִמֶּנָּה הָעֳבַר לִיהוּדָה.

בְּכִסְלֵו–טֵבֵת הִתְחִיל מְחִיר הַלֶּחֶם לַעֲלוֹת: מ־2,8 בִּשְׁלִיק עָלָה עַד 5,5 וְהָיָה צָפוּי לַעֲלוֹת עוֹד יוֹתֵר. בִּתְנָאֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַזְּמַן הַהוּא לֹא הָיְתָה כָּל אֶפְשָׁרוּת לָעוֹבֵד לֶאֱכוֹל לֶחֶם לָשׂבַע. הִתְעוֹרְרָה שְׁאֵלָה: עַד אֵימָתַי לִשְׁמוֹר אֶת הַתְּבוּאָה הָאֲצוּרָה, הַיְכוֹלָה לְהַסְפִּיק לְכָל הַפּוֹעֲלִים רַק כְּדֵי חֹדֶשׁ וָחֵצִי? בִּיהוּדָה הֶחְלִיט ״הַמַּשְׁבִּיר״ לִמְכּוֹר אוֹתָהּ בְּתוֹר הוֹסָפָה זוֹלָה עַל כָּל כַּמּוּת תְּבוּאָה, שֶׁנִּקְנֵית עַל יְדֵי הַפּוֹעֵל בַּשּׁוּק בִּמְחִירִים גְּבוֹהִים, וּלְהוֹזִיל לוֹ בְּאֹפֶן כָּזֶה אֶת הַמְּחִיר הַכְּלָלִי שֶׁל הַתְּבוּאָה בְּעֶשְׂרִים אֲחוּזִים. פְּעֻלָּה זוּ הִתְמִידָה בְּמֶשֶׁךְ חָדְשֵׁי הַיֹּקֶר: כִּסְלֵו–אִיָּר.

הַגָּלִיל הָיָה אָז הַמָּקוֹר הַיְחִידִי לְכַלְכָּלַת הָאָרֶץ. ״הַמַּשְׁבִּיר״ הֶעֱבִיר מִגָּרְנוֹת דְּגַנְיָה וְכִנֶּרֶת לִיהוּדָה כַּמּוּת הֲגוּנָה שֶׁל תְּבוּאָה.

בֵּינְתַיִם בָּא שִׁנּוּי לְטוֹבָה בְּיַחַס הַצִּבּוּר אֶל הַמּוֹסָד: סְכוּם דְּמֵי הַמְּנָיוֹת שֶׁהִתְחַיְּבוּ לְהַכְנִיס הִגִּיעַ לִשְׁלשֶׁת אֲלָפִים פְרַנְק.

ג.

לְמַעַן הַרְחִיב אֶת פְּעֻלָּתוֹ בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְקִיּוּמוֹ, קָנָה ״הַמַּשְׁבִּיר״ אֶת רֹב תְּבוּאוֹת הַגְּרָנוֹת אֲשֶׁר בְּמוֹשְׁבוֹת הַגָּלִיל וּבְבֶן שֶׁמֶן וּבָא בִּדְבָרִים עִם מוֹסְדוֹת הַיִּשּׁוּב בִּדְבַר מִלְוָה.

הפעם שנו מוסדות הישוב את יחסם ל„משביר". השנה מלוה מהאפ"ק; והשנה מלוה גם מהמשרד הארץ ישראלי בהתחיבות. „המשביר" לספק מכלת למורים ולפקידי המשרד. בהוזלת הפרודוקטים על ידי „המשביר" היה לא רק משום הקלת קשי החיים ללקוחותיו, כי אם גם משום קמוץ סכומים הנונים למוסדות הישוב והצבור, אשר היו משלמים את שכר הפועלים, המורים והפקידים.

לראשית השנה השניה הספיק „המשביר" לאצור תבואה במחסניו אשר ביהודה, בגליל ובשומרון על סך מאה ושלשים אלף פרנק. ואז התחיל להכין, מלבד תבואה, גם צרכי אכל אחרים וצרכי הלבשה ולעסוק בחלופי סחורה ותוצרת בין מקום למקום. מיהודה שלח לגליל רבה, שמן, מלח וגריסים; ומן הגליל ליהודה ולשומרון— קטניות, חטים, בדים להלבשה וכו'. וכך היה „המשביר" למוסד מרכז סביבו את רב העובדים.

מהחלטות מועצת „המשביר" במרחביה.

„המשביר" הוא מוסד כלכלי וקואופירטיבי של העובדים בארץ, שהתכונן על יסוד מניות חברים. תעודתו—לספק את כל צרכי הכלכלה והעבודה של העובדים בכפר ובעיר ולמכור את התוצרת של משקי־הפועלים החקלאים ושל קואופירטיבי־הפועלים העירוניים.

על „המשביר" להקדיש תשומת לב מיחדת לחפוש שוקים עבור תוצרת העובדים ולהשגת מכשירי העבודה וצרכיה.

כל פועל ועובד, החי על עבודתו בלי נצול עבודת זולתו, יכול להיות בעל מניה ב„משביר".

בעלי המניות של „המשביר" קובעים את פעולותיו באספה הכללית, הנקראת אחת לשנה, בוחרים הנהלה ומשתתפים ברוח ובהפסד.

תרע"ט.

התפתחות „המשביר".

אחרי כבוש הגליל, בראשית תרע"ט, בא משבר מסחרי בארץ. רב הסוחרים הפסידו כסף רב בשל ההוזלה הפתאומית. גם „המשביר", שאגר מקודם תבואות

הרבה ומכלת, נזק בסכום עצום. הוא חפש: דרכים לצאת מן המצר, השתדל להשיג מלוה, אבל לא הצליח והכרח להצטמצם.

לעזרת „המשביר" המתמוטט באו הקבוצות החקלאיות וחילי ה„גדוד העברי". האחרונים המציאו ל„משביר" כאלף ושלש מאות לי"מ במניות ובפקדונות. אז פתח „המשביר" את סניפיו בחיפה ובטבריה.

ימים של פעולה מאמצת ומרחבת הגיעו ל„משביר" בסוף תר"פ, עם התחלת תקופת הכבישים. המפעלים הקבלניים הגדולים, אשר התנהלו על ידי המשרד לעבודות צבוריות—הכבישים ומסלות הברזל, התעול, יבוש הבצות והבניה—דרשו ארגון הספקה מסדרת. „המשביר" היה פותח סניפים קבועים וארעיים במחנות הפועלים, המפזרים בדרכים ובשדות, וממציא להם צידה, בגדים, נעלים, כלים וכו'. בפעולתו זו רכש „המשביר" אלפי לקוחות חדשים והרחיב את היקף פעולתו במדה אשר לא ידעה קדם. פדיונו עלה בתרפ"א לתשעים ושנים אלף לי"מ. באותה שנה משתחרר הוא מגרעונו אשר העיק עליו – כששת אלפים לי"מ – ומתחיל ליצור את קרן השמורים שלו.

בשנת תרפ"ב היו ל„משביר" מרכז ביפו ושמונה סניפים: שנים בתל אביב, ואחד אחד בירושלים, בחיפה, בטבריה, בזכרון יעקב, בראשון לציון וברחובות. פדיונו גדל עד 108.864 לי"מ.

מלבד פעולתו כמוסד להספקה, מלא „המשביר" ביחס למשקים החקלאים תפקיד חשוב של מוסד לקרידיט, בהספיקו להם את צרכיהם בהקפה.

כמו כן התרחב הקרידיט של „המשביר" גופו הן בבנקים והן אצל סוחרים. וזה עזר לו להרחיב את היקף פעולתו גם לחוץ לארץ. בראשונה בא בקשרי מסחר עם הקואופרטיבים באנגליה ובהולנד, ואחר כך גם עם סוחרים בגרמניה. ואגב פעולה זו נתעוררה השאלה בדבר הגברת תוצרת הארץ על חשבון סחורות חוץ.

החלטות על „המשביר".

א.

במועצת „המשביר" בחיפה, כ"ב—כ"ג ניסן תרפ"ב.

המועצה מוסרת לועידה הכללית של הסתדרות העובדים להחליט, ש„המשביר" יוציא מניות יסוד, [1] שכוחן בהצבעה יהיה שקול כנגד כל שאר מניות „המשביר" ושתמצאנה ברשות ההסתדרות הכללית.

---

[1] עין „בנק הפועלים".

המועצה מחליטה, שמתשעת חברי הועד המספקה של המשביר יִבָּחרו ארבעה על ידי מועצת „המשביר" וחמשה על ידי הועד הפועל של ההסתדרות הכללית.

המועצה מוסרת להנהלת „המשביר" לברר יחד עם הועד הפועל של ההסתדרות את שאלת סדור מטבָּחים על יד „המשביר".

ב.

בועידה הכללית השניה של הסתדרות העוֹבדים בתל־אביב, כ"א שבט—ד' אדר תרפ"ג.

חברי „המשביר" למקומותיהם מתאגדים באגודה מקומית של חֶברת „המשביר". האגודה המקומית מבָררת מזמן לזמן את תָכנית הספקת צרכי החברים, דנה על הסחורות הדרושות להם ועל המקורות המקומיים לְהשנתן, על המחירים ועל הקרידיטים לחברים. היא מפקחת על פעולות סניף „המשביר" ומסַיעת לו בעבודתו וּבַהֲפצת מְניות „המשביר".

חברי האגודה בוחרים ועד מקומי. בו משתתפים גם באי כוח הנהלת הסניף ובאי כוח היצרנים החקלאים וְהַחְרָשִׁיִם, הממציאים את תוצרתם ל„משביר".

הנהלת סניף „המשביר" נמנית על ידי מרכז „המשביר" בהסכמת האגודה המקומית.

„המשביר" בשנת תרפ"ג.

א.

כַּיום קַיָמים ב„משביר" מחסן מרכזי בתל־אביב וסניפים ביהודה, בשומרון, בָּעֵמֶק וּבגליל, שני מטבחים וּמאפִיָה בתל־אביב. על יד המחסנים בתל־אביב ובחיפה קַיָמות מחלָבות למכירת חלב ולעבּוּד עודף הֶחלב, שאי אפשר לְמַכרו לצרכָנים. סניפי „המשביר" אינם משמשים רק לצורך המקום, שבו הם נמצאים, כי אם גם לצֹרך נקוּדות רבות בסביבה. ככה, למשל, מספקים הסניפים העירוניים את צָרכי הסביבה החקלאית, סניף בנימינה — את צָרכי שומרון, וסניף כפר־יחזקאל — את צָרכי העמק. המחסן המרכזי של „המשביר" עבר השנה לבנינים שלו, שבנה בתל־אביב ב„מרכז המסחרי".

פעולת „המשביר" התרכזה השנה על פי רב בערים. הפדיון היה מפוּרָר. זה היה פדיון מקבוצות קטנות ומקונים בודדים, ולא מקבּוּצים גדולים וּמַמחנות כְּבשנה הקודמת. על ידי כָך הצטרך „המשביר" להוסיף על מספר העובדים בו, וּמספרם הגיע בסוף השנה לשבעים איש.

המחזור הכללי של „המשביר" היה השנה 109,000 לי"מ, ובהן — פדיון עבור סחורות מ ת ו צ ר ת ה א ר ץ על סך 40,000 לי"מ. הסכום האחרון כולל 20,000 לי"מ — עבור סחורות מ ת ו צ ר ת ה ע ו ב ד י ם. בכלל נמכרו ב„משביר" סחורות מתוצרת העובדים:

בשנת תרפ"א על סך 6909 לי"מ.
„ תרפ"ב „ „ 11700 „
„ תרפ"ג „ „ 20000 „

פדיון תוצרת העובדים ב„משביר" תפס בשנת תרפ"ב 10,8% מהמחזור הכללי שלו, ובשנת תרפ"ג 18,3%.

היַחס שבין ס כ ו מ י ה פ ד י ו ן עבור תוצרת העובדים בשנת תרפ"ב ובשנת תרפ"ג אינו מתאים ליַחס שבין כ מ ו י ו ת ה ס ח ו ר ה מתוצרת העובדים, שנמכרו בשנתַים הללו. דבר זה מתבלט ביחוד לגבי הפרודוקט העקרי שבתוצרת העובדים העברים — לגבי הֶחלב.

השנה	סכום הפדיון	האחוז	כמות החלב	האחוז
תרפ״א	5,450 לי״מ	100	96,063 ליטר	100
תרפ״ב	10,500 „	192	225,384 „	234
תרפ״ג	13,094 „	240	420,299 „	437.

במשך שלש שנים עלתה אפוא הכנסת משקי העובדים ממכר חלב במאה וארבעים אחוזים, וכו בזמן עלתה כמות החלב שהוצא לשוק בשלש מאות שלשים ושבעה אחוזים.

27 נקודות ישוב מוציאות השוקה את חלב פּרותיהם באמצעות „המשביר". מספר הנקודות האלה מתרבה עם כל התישבות חדשה. ממכר החלב של משקי העובדים התרכז בסניפים העירוניים של „המשביר": בתל־אביב, בירושלים, בחיפה ובטבריה. היַצרן החקלאי, שעמד בודד וחסר אונים בשוק, נתון לנצול בלי גבול של המתוך ולזיוף התוצרת, מצא לו ב„משביר" את כובש השוק ומארגנו לתועלת היַצרן והצרכן יחד. וזהו הדבר שאִפשר בשנים האחרונות שנוי עצום במצב המשק החקלאי. בגלל רבוי החלב בארץ וירידת מחירו משנה לשנה, חדל החלב להיות דבר שבמותָרות, שרק אנשי מעלה זוכים לו.

מתוצרת משקי העובדים בעיר, הָינו הקואופּרָטיבים העירוניים, נמכרו ב„משביר" בשנת תרפ״ב סחורות בסכום של 1200 לי״מ, בעקר נעלים ובגדים; ובשנת תרפ״ג—על סכום 7947 לי״מ:

טיב הסחורה	שם הקואופירטיב	מספר העובדים בו	הסכום
נעלים	„תועלת"	15	2062 לי״מ.
בגדים	„המלבישי"	7	1266 „
מטות ועגלות	„הנפחי"	11	523 „
	„האמן"	9	
מצות			1021 „
לחם	ממאפית „המשביר"		3075 „
		ס״ה	7947 לי״מ.

ב.

הון המניות של „המשביר" הולך וגדל באפן אִטי שנה בשנה:

השנה	הון המניות
תרע״ו—ט	321,356 לי״מ
תר״פ	1284,796 „
תרפ״א	1970,991 „
תרפ״ב	3476,386 „
תרפ״ג	3639,981 „

בשנה האחרונה היה כל הון „המשביר" מֻרכב מסכומים אלה:

מניות	3639,981 לי״מ
קרן מלואים	2556,574 „
קרן לחובות מספקים	1015,493 „
ס״ה	7212,048 לי״מ.

רֶוַח „המשבירי בשנת תרפ״א הלך בִּרְבּו לגמֹר מלוי הגרעון של תקופת הכבוש האנגלי[1].
מהגותר ומִרְוְחי תרפ״ב ותרפ״ג נוצרו קרן המלואים והקרן לחובות מספקים, וכאלפים ליי״מ נתחלקו
במשך השנתים האלה למוסדות לאֻמיים — הקרן הקימת לישראל, קרן היסוד, הועד הלאֻמי —
ולמִפְעֲלֵי הסתדרות הפועלים: קֻפת־חולים, בית הבראה, וַעדת התרבות, וקֻפת הפועלים (קפא״י).

כוח הצרְכָנות של צבור הפועלים בארץ עולה יותר הרבה, ממה שביכָלתו של „המשביר״
לספק כיום. מספר חברי ההסתדרות מגיע לשמונת אלפים וביניהם כ־25% בעלי משפחה (לפי
המִפקד[2]). ואם נַנִּיח, שכל אחד מֵהם מוציא לצרכי אֹכל ולבוש מְמֻצָּעות 2.5 ליי״מ לחֹדש, נמצא
כי כל החברים מוציאים לצרכיהם בחדש כ־20,000 ליי״מ. ומחזור „המשביר״ בשנת תרפ״ג
הגיע רק ל־9,000 ליי״מ לחֹדש, הַיְנו—רק ל־45% מהסכום הכללי, המוצא על ידי חברי ההסתדרות
לצרכיהם. אבל מספר כל העובדים העברים בארץ (לפי המִפקד) מגיע ל־17,000 איש,
המוציאים בשנה לצרכיהם הנזכרים, לפי החשבון הקודֵם, סכום של חמש מאות אלף ליי״מ,
שעולה פי חמש על המחזור הכללי של „המשביר״ כיום. ואם לצרף להוצאות העובדים על אֹכל
ולבוש גם את הוצאותיהם על חֳמרים, כלי עבודה, רהיטים, בהֵמות, זרעים וכדומה, יגדל הסכום
עוד יותר. החשבונות האלה מראים, כי יש עוד כר נרחב ל„משביר״ להרחבת הֶקֵף פעֻלתו.

„קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים״[3] בִּימֵי הַמִּלְחָמָה.

א.

בְּרֵאשִׁית הַמִּלְחָמָה הִתְחִיל בָּאָרֶץ מַשְׁבֵּר כַּלְכָּלִי גָּדוֹל. בְּיָפוֹ נוֹסַד „וַעַד לַהֲקָלַת
הַמַּשְׁבֵּר״ מִבָּאֵי כֹּחַ מוֹסְדוֹת הַיִּשּׁוּב וְהַחוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁבָּעִיר. „קֻפַּת־הַפּוֹעֲלִים״
הִשְׁתַּתְּפָה בַּפְּעֻלָּה הַנִּמְרָצָה וְהַמְסֻדֶּרֶת שֶׁל הַוַּעַד הַזֶּה נֶגֶד הַמַּשְׁבֵּר. בְּיִחוּד, מִלְּאָה
תַּפְקִיד חָשׁוּב בַּוַּעֲדָה לַעֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת. הִיא סִיְּעָה הֵן בְּסִדּוּר וְהֵן בִּכְסָפִים לְהוֹצִיא
לְפֹעַל שׁוּרַת עֲבוֹדוֹת בְּתֵל־אָבִיב, כְּמוֹ יִשּׁוּר הַחוֹלוֹת, רִצּוּף הָרְחוֹבוֹת, תִּקּוּן הַדְּרָכִים,
הֲנָחַת צִנּוֹרוֹת לַמַּיִם, אֲשֶׁר הֶעֱסִיקוּ בָּעֵת הַהִיא כְּמֵאָה פּוֹעֲלִים חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ.
בְּאִינִיצִיאָטִיבָה שֶׁלָּהּ סֻדְּרוּ עֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת גַּם בִּירוּשָׁלַיִם, וַעֲשָׂרוֹת מִשְׁפָּחוֹת שֶׁל
פּוֹעֲלִים וּבַעֲלֵי מְלָאכָה, אֲשֶׁר רָצוּ לְקַבֵּל עֲבוֹדָה וְלֹא תְמִיכָה, עָסְקוּ בָהֶן. בְּעֶזְרַת
„קֻפַּת־הַפּוֹעֲלִים״ קִבְּלָה לִשְׁכַּת הָעֲבוֹדָה בְּחֵיפָה עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה בְּסְכוּם עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת פְּרַנְקִים בִּשְׁבִיל קְבוּצַת פּוֹעֲלִים. זוֹ הָיְתָה סְלִילַת כְּבִישִׁים וּדְרָכִים עַל
הַר הַכַּרְמֶל. הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת נִמְשְׁכָה כָּל יְמֵי הַמִּלְחָמָה. מִתְּחִלָּה הֶעֱסִיקָה שִׁבְעִים

---

1) עין התפתחות „המשביר״ עמוד 250.

2) עין „מפקד העובדים״.

3) „קפת הפועלים הארץ ישראלית״ (קפא״י) נוסדה בשנת תר״ע בועידה השניה של „פועלי־ציון״ בקרקוי.

פועלים ואחר כך יותר מזה. „קפת הפועלים" השתתפה גם בהוצאות, שנדרשו לסדורה של העבודה הזאת ולקנית כלי העבודה.

אחרי אשר עבודת החולות בתל־אביב הפסקה על פי פקודת הממשלה, התחילה הועדה לעבודות צבוריות לסדר עבודות פרטיות והתחיבה לספק לעובדים את שכר עבודתם. זמן רב מלאה הועדה את התחיבותה זו בתקציב של 3000—4000 פרנקים לחדש.

ב.

עוד בתחלת המשבר היה ברור, כי מלבד השתתפות „קפת הפועלים" בפעולות המוסדות הכלליים, עליה גם לפעול לחוד ובאחריותה. בועידת „פועלי־ציון", שהתכנסה אז בפתח־תקוה, החלט לרכז את הנהלת „קפת הפועלים" בידי הועד המרכזי של „פועלי ציון" בארץ. מגמותיה של „קפת הפועלים" היו מסימות:

א) לבוא לעזרת מוסדות־הפועלים הקימים — קפת החולים, קפת המלוה, המטבחים וכו' — למען אשר יוכלו להמשיך את קיומם בשעת המשבר, ואם אפשר, גם להרחיב את חוג פעולתם.

ב) ליסד מוסדות חדשים במקומות הזקוקים לכך.

ג) לאפשר לועדי הפועלים ולועדי המטבחים להשיג צרכי אכל והלבשה ממקורות ראשונים.

ד) להיות לעזר לקבוצות הפועלים בקבלת עבודות שונות על ידי ערבות כספית ועל ידי מלוה לקנית כלי עבודה.

„קפת הפועלים" ערבה מלוה בשביל מטבח הפועלים בחיפה להכנת פרודוקטים; נתנה מלוות לועד הפועלים בפתח תקוה להכנת צרכי אכל והלבשה וליסוד מכבסה ומאפיה, ופתחה שם סנדלריה בהשגחת הועד המרכזי של פועלי יהודה. היא הלותה סכום כסף לעובדים על הכרמל לקנית כלי עבודה, וכמו כן — לקבוצה שעבדה בסלילת הכביש בשוני ליד זכרון יעקב. היתה מכניסה חדשית סכומים קבועים ל„קפת־החולים". פעמים אחדות הלותה כסף לקבוצת „אחוה"[1], שעמדה בקשר אמיץ אתה. „קפת הפועלים" לא פסקה מהתענין במשך כל זמן המלחמה במצב „השומר" ולפרקים המציאה לו מלוות. כספים מרבים, ביחס,

1) עין „קבוצת אחוה" עמוד 122.

נדרשו לארגון ההגנה העצמית. בתחלת המלחמה הוציאה „קפת הפועלים" סכומים הגונים להחזקת העתון המפלגתי „האחדות" ולהוצאת קבצים ספרותיים.

ג.

מצב הפועלים החקלאים היה רע ביותר. „הועד הזמני" לעניני הפועלים החקלאים, שאליו נכנסו באי כוח כל מפלגות הפועלים, היה צריך לבוא לעזרת הועד המרכזי בהשגת עבודה לפועלי המושבות. נחוץ היה להמציא מלוה לאכר, בכדי שיוכל לשלם לפועלים העברים את שכר עבודתם. המלוות האלה נתנו בעקר על ידי הפונד האמריקאי והמשרד הארץ ישראלי.[1] אמצעי „קפת הפועלים" היו מועטים לגבי הצרכים המרבים של הפועלים, אבל הודות לזה, שהיא עבדה בקונטקט עם הועד המרכזי של פועלי יהודה החקלאים, היתה עזרתה המועטה מביאה הצלה בשעתה. היא הלותה לועד המרכזי שלשת אלפים פרנק לסדור מחסן תבואה — זה היה מחסן של פועלים, שנפתח עוד לפני „המשביר", — היא היתה ממציאה סכומים לועד המרכזי בשביל קרידיטים לעבודות שונות, והתשלומים הבטחו בשטרות נותני העבודה. ולעתים קרובות, כאשר כספי הפונד האמריקאי התאחרו לבוא, היתה מלוה למטרות שונות, נגד התחיבות הפונד.

בשנת תרע"ו הורע המצב עוד יותר. מחירי צרכי אכל עלו באפן מבהיל, עבודה לא היתה, וזו שהיתה לא שלמה מחסר כסף. לעתים קרובות היו הפועלים יוצאים לעבודה רעבים. בשנה זו הורע המצב גם במושבות הגליל. וגם העבודות הצבוריות שסדרו ביפו, בחיפה ובירושלים על חשבון הפונד האמריקאי הצטמצמו ולזמן רב פסקו לגמרי. הרבה טפל אז המרכז בהכנסת פועלים עברים לעבודות הממשלה. הנסיונות האלה נגמרו בגרעונות עצומים בכסף ובאדם. על כל אלה נוספה בשנת תרע"ו חובת ה„עמליה" — עבודת הצבא בבטליוני העבודה של התרכים, — אשר חלה ביחוד על המוני הפועלים בערים ובמושבות. „קפת הפועלים", השתתפה יחד עם יתר מוסדות הישוב בעזרה למגיסים ולמשפחותיהם. ביחוד הפנתה את תשומת לבה ל„קפת החולים", כי התפשטות המחלות בין עובדי ה„עמליה" היתה מבהילה.

---

1) עין „מימי המלחמה" עמוד 227.

ד.

בְּעֶצֶם יְמֵי הַמַּשְׁבֵּר הָהֵם הִתְחִילָה „קֻפַּת־הַפּוֹעֲלִים" גַּם בִּיצִירַת עֶמְדוֹת יִשּׁוּב חֲדָשׁוֹת בָּאָרֶץ. הִיא הִקְדִּישָׁה בְּרֵאשִׁית תרע"ז שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים פְּרַנְקִים לְיִסּוּד הַקְּבוּצָה הָרִאשׁוֹנָה בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן – קְבוּצַת־הַשּׁוֹמְרִים בְּחַמָּרָה[1]. אֶת הַקַּרְקַע נָתְנָה „יק"א, וּבְתַקְצִיב הִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִדָּה שָׁוָה הַמִּשְׂרָד הָאֶרֶץ יִשְׂרְאֵלִי, „יק"א וְ„קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים". כַּעֲבוֹר שָׁנָה בָּאָה „קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים" שׁוּב לִידֵי הֶסְכֵּם עִם הַמּוֹסָדוֹת הָאֵלֶּה בִּדְבַר בִּצּוּרָהּ שֶׁל חַמָּרָה וּכְמוֹ כֵן בִּדְבַר סִדּוּר קְבוּצָה חֲדָשָׁה בְּמַחֲנַיִם. מַחֲנַיִם קִבְּלָה מִמֶּנָּה אַרְבַּעַת אֲלָפִים פְּרַנְקִים, חַמָּרָה – אַלְפַּיִם פְּרַנְקִים וּקְבוּצַת כִּנֶּרֶת – אַלְפַּיִם פְּרַנְקִים.

בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, בֶּחֳדָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים לְשִׁלְטוֹן הַתֻּרְכִּים בִּיהוּדָה, הִתְגַּבְּרוּ מְאֹד הָרְדִיפוֹת עַל הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי[2]. נֶאֶסְרוּ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים. גַּם חַבְרֵי הַנְהָלַת „קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים" נֶאֶסְרוּ וְהֻגְלוּ לְדַמֶּשֶׂק, וְשָׁם יָסְדוּ מִיָּד לְהִשְׁתַּחְרְרוּתָם מַזְכִּירוּת לְעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הִיא הִתְקַיְּמָה וּפָעֲלָה הוֹדוֹת לַקֶּשֶׁר הָאַמִּיץ שֶׁהָיָה בֵּינָהּ וּבֵין חֶבֶר פּוֹעֲלִים בַּגָּלִיל, אֲשֶׁר עָזְרוּ לָהּ הַרְבֵּה בִּפְעוּלוֹתֶיהָ בַּגָּלִיל וּבְשׁוֹמְרוֹן. בְּאוֹתָהּ שָׁנָה נוֹסְדָה בְּעֶזְרָתָהּ שֶׁל „קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים" קְבוּצַת אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר וְהִתְרַחֲבָה קְבוּצַת מַחֲנַיִם. בְּתַקְצִיבָהּ שֶׁל אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר הִשְׁתַּתְּפָה „קֻפַּת־הַפּוֹעֲלִים" בִּסְכוּם שֶׁל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים פְּרַנְק זָהָב.

גַּם בִּיהוּדָה, שֶׁנִּכְבְּשָׁה בֵּינְתַיִם עַל יְדֵי הָאַנְגְּלִים, הִמְשִׁיכָה „קֻפַּת הַפּוֹעֲלִים" אֶת פְּעוּלוֹתֶיהָ. סֻדְּרוּ קְבוּצוֹת יַרְקָנִים בִּירוּשָׁלַיִם, בְּיָפוֹ, בְּרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן, בִּרְחוֹבוֹת וּבִבְאֵר שֶׁבַע. רֹב הַקְּבוּצוֹת הָאֵלֶּה הִתְקַיְּמוּ עַד שְׁעַת הַהִתְנַדְּבוּת לַגְּדוּד הָעִבְרִי.

לִיסוּד בַּנְק הַפּוֹעֲלִים.

א.

משעה שהפועל בארץ ישראל התחיל לחפש דרכים, איך לצאת מעל עבודה (או, נכון יותר, אי־עבודה) אצל בְּעָלִים ולהכנס לעבודה ברשות עצמו, צמח גם הצֹרך במוסד כספי מיֻחד אשר יסיע לכך. הקביצות הראשונות, אשר היו כהופעות בודדות, נוצרו בעזרת כספים, אשר נִתְּנוּ ממוסדות שונים. גם ה„קרן הקימת לישראל", גם ה„חברה להכשרת הישוב", גם „קֻפת־הפועלים הארץ־ישראלית" ואפילו יקיא השתתפו כפעם בפעם באמצעיהם ביסוד הקבוצות. בימי

1) היא כפר גלעדי, עין עמוד 106 ועמוד 124.

2) עין „סימי המלחמה".

המשבר השתדלנו אפילו, עד כמה שאפשר, להוציא את כספי הפונד האַמיריקאי למַטרות עבודה פרודוקטיבית. אולם ברור הדבר, כי אין כל תקוה להוציא את הקבוצה — את העבודה הפּרודוקטיבית המשתפת בצורותיה השונות — למרחב, לפתח אותה כצורה קבועה בעבודה, בקבלָנות ובאֲרִיסוּת, כל עוד לא נברא המוסד הכספי הָחזק, המיֻעד מתחלת בְּרִיָתו להמציא לה אשראי חולפת. בלי מוסד כספי כזה תהיה הקבוצה — ויחד אתה גם הפועל — חזיון מקרי, בודד, מתנדנד לרוח, ותלוי בַּהֲגנה על תקציבים לפני מוסדות שונים, אשר כל הענין הזה הוא כְּלַפֵּיהם כְּבֶן חורג.

ב.

עוד בראשית ימי הקבוצות, בָּוֹעידה השלישית של פועלי יהודה החקלאים, שֶׁהָיְתָה בשנת תרע״ג, נתקבלה החלטה, כי „הועידה מכירה בַּנחיצות ליצור מוסד כספי מְיֻחד, שיוכל לערוב בשעת הצֹּרך את הקבוצות לפני בְּעָלים פרטיים ומוסדות ישוביים שונים״ (כגון „האחוזות״ או יקי״א). המשג בדבר מַהות המוסד וחוג פעולתו עדַיִן היה מצֻמצם. בועידה הזאת דֻבַּר רק על מוסד, אשר יערוב את הקבוצות לפני המוסדות, שמיַשבים אותן או שמוסרים להן אדמה באריסות עם כלים ובהמות. אולם כבר התגלתה בזה ראשית ההכרה, כי מוסד כספי, העומד לימין העובד והנמצא ברשותו, הוא הכרחי בשביל פּתוּח התנועה הקבוּצָתית. רעיון זה הֻבּע ביתר תֹקף וביתר בהירות בועידה הרביעית של פועלי יהודה, שֶׁהָיְתָה בשנת תרע״ד. שם דָנו בדבר יצירת „קְרֵדיט על יסודות מסחריים״. ובמשך השנה ההיא גם נעשו הכנות לבֵרור הענין ולהגשמתו. אבל הדביקָנו המשבר והפסיק הרבה התחלות בעולם עבודתנו וגם את זו.

בשנות המשבר היו כל הכוחות נתונים להחזקת מעמד, לחזוק הכושלים. „שמירת הקִיָם״ זו, אשר נֶעֶשתה בחרוּף נפש, לא יכלה בטבעה להסתפק בקִיָם והיתה מֻכרחה לנטות לדרך היצירה. בתוך המצוקות נוסדו קבוצות הפועלות; הושם לב לגדול ירקות ואפילו לגדול דבורים; נוסדו קבוצות הפועלים בגליל העליון: כפר גלעדי, מחנים, אילת השחר; ניסדה גם היצירה הפינַנסית החשובה ביותר של פועלי ארץ ישראל — „המשביר״, אשר קיומו דרש את רכּוז כל הכוחות הכספיים, שהיו ברשותנו. ואף ענין בנק הפועלים היה צף ועולה מפעם לפעם בשנות המשבר בקשר עם הפעולה הישובית. הועידה הששית של פועלי יהודה, שהיתה בפתח תקוה בסֻכות תרע״ז, החליטה להתאמץ ולקדם את הגשמת המוסד הכספי לעניני העבודה, אשר יִמָצא ברשות הסתדרות הפועלים בארץ ישראל.

תר״פ.

בנק הפועלים.

א.

עם התגברות העליה התחילו פועלי ארץ ישראל לתור אחרי מקורות עבודה חדשים. המשרד לעבודות צבוריות [1] קבל והשלים עבודות רבות במקומות שונים בארץ: סלילת כבישים ומסלות ברזל, בְּנִיַת בתים וגשרים, חפירת תעלות, חציבת אבנים, נקוז וכדומה. רב העבודות האלה התקבלו מִן הממשלה, והיא היתה מתחיבת לסלק את המגיע ממנה, רק אחרי אשר יְשֻׁלַם חלק מסֻיָם

[1] עין להלן עמוד 261.

של העבודה. בינתים צריך היה המשרד לעבודות צבוריות לספק לעובדים צרכי הזנה והלבשה וחמרי העבודה ומכשיריה, בלי שהיו לו אמצעי כסף משלו. הוא קבל בהלואה קרוב לעשרים אלף ליי"מ — חלק מהמלוה, אשר ההסתדרות הציונית קצבה בשביל יסוד בנק הפועלים — בערבות החוזים, שנעשו בינו ובין הממשלה. ומדי שלם הממשלה למשרד לעבודות צבוריות בעד העבודה שנעשתה, היה המשרד משיב את הכספים האלה להנהלה הזמנית של בנק־הפועלים וחוזר ולווה אותם לעבודות אחרות. וככה אפשרו הכספים האלה להוציא לפעל עבודות בסכום 55,000 ליי"מ, עוד לפני הוסד הבנק.

בועידה הכללית הראשונה, בחנכה תרפ"א, נתקבלה החלטה ליסד בנק הפועלים. ההנהלה הזמנית השתדלה לאשר את הבנק על ידי הממשלה ונגשה להפצת מניות בין הפועלים. בחשון תרפ"ב, אחרי שאֻשר הבנק ונמכרו כחמשת אלפים מניות, נקראה אספה כללית של בעלי המניות, נבחרה הנהלה קבועה, והבנק נפתח רשמית.

ב.

הקואופירציה העובדת תופסת מקום חשוב בחיי הכלכלה של הישוב החדש בארץ. שטחי קרקעות גדולים עֻבדו במשך שתים עשרה השנים האחרונות על ידי הקבוצות החקלאיות. גם במקצועות חרשת נוסדו קואופרטיבים של עובדים: „עמלי"[1] — למתכות ולמסגרות, „כרמלי"[1] ו„דרור"[2] — לנגרות, „תועלת"[1] — לסנדלרות, „המלביש" — לחיטות, דפוס „אחדות", דפוס „הפועל־הצעיר", „דפוס הפועלים" ועוד. ערך מיוחד רכשו להם הקואופרטיב לצרכנות, „המשביר", והקואופירטיב לקבלנות, המשרד לעבודות צבוריות.

הקרידיטים, שנתנו על ידי בנק הפועלים למשרד לעבודות צבוריות, הבטחו, כאמור למעלה, בערבות החוזים, שנחתמו על ידי נותני העבודה: הממשלה, יק"א, ועד הצירים, עירית תל־אביב ועוד. הקרידיטים לקואופרטיבי החרשת הבטחו בערבות המכונות והתוצרת; הקרידיטים לקבוצות — על ידי היבול ויתר ההכנסות, והקרידיטים ל„משביר" — על ידי הסחורות או על ידי שטרות מהימנים. ואף על פי כן לא יספק מוסד כספי אחר את צרכי הקרידיט האלה; כי אין הקרידיט הבורגני מתיחס באמון לקואופירציה העובדת; ואין היא יכולה לקוות להרחבה מרבה, כל זמן שהתפתחותה תלויה במוסדות זרים לרוחה וביחסי השפעה שבמקרה. עמל לא אנוש של עבודת־שנים מתמידה הלך בארץ לאבוד, מפני המחסור בקרידיט.

ג.

מניות הבנק נחלקות לשלשה סוגים:

א. מניות־חבר. לבעליהן יש זכות דעה מחלטת באספה הכללית של בעלי המניות, זכות לקחת חלק ברוחים וזכות לבחור ולהבחר להנהלה.

ב. מניות בכורה. לבעליהן יש זכות לקבל רוח קבוע במכסת 5%, יש זכות דעה מיעצת באספה הכללית וזכות לבחור להנהלה מספר חברים בערך לסכום הכסף, שהשקע במניות הבכורה.

---

1) הקואופירטיבים האלה נוסדו אחרי המלחמה על ידי „קפת־הפועלים" (קפא"י).

2) נוסד על ידי „המשרד לעבודות צבוריות" בשנת תרפ"ב.

ג. מְנָיוֹת יסוד. בעליהן זוכים במספר דעות כמספר כל יתר הדעות של בעלי מְנָיוֹת־חבר, המשתתפים בְּאספה הכללית, אבל אין להם זכות לקחת חלק ברוחים. מניות אלה אינן יכולות להיות שְׁיָכוֹת ליחידים או לִסְתָם מוסדות, אלא להסתדרות העובדים. הועד הפועל של הסתדרות העובדים הוא בעל מְנָיוֹת היסוד, והוא הקובע את האֹפי הסוציאָלי של הבנק. וזהו הדבר הנותן כוח בידי העובד לשמור על פעולות הבנק ולקַיֵם את אָפְיוֹ כמוֹסד של מעמד העובדים.

מחיר מְנָיַת־חבר לירה אחת. כל חבר ההסתדרות מְחֻיָב להִמָנות לכל הפחות על מניה אחת. הסתדרות פועלי הכבישים והבנין חִיְבָה את חבריה להִמָנות על שתי מניות. ההתחיבֻיות האלה התמלאו. ההנהלה הציונית הכניסה אל הבנק סכום של ארבעים אלף ל״מ בתור קרן מְיֻחדת, הָעוֹמדת לפקודת הנהלת הבנק ותחת השגחת בא כוחה של ההנהלה הציונית, אשר לו זכות „אי אֶפשי״ (וֵיטו) על אֹפן השמוש בסכום הזה. על כל אלף מְנָיוֹת חברים, שנמכרות על ידי בנק הפועלים, התחַיְבה ההנהלה הציונית לרכוש לה אלף מְנָיוֹת בכורה על חשבון הקרן המְיֻחדת. ולכשימכור בנק הפועלים ארבעים אלף מְנָיוֹת־חבר, תעבור כל הקרן המְיֻחדת להונו של הבנק בתור מְנָיוֹת בכורה. אז תְבֻטל זכות ה„אי אפשי״ ותהיה להנהלה הציונית הזכות של בעלת מְנָיוֹת בכורה.

ד.

עם גְמַר שנת החשבון הראשונה של בנק הפועלים נגמרה הפצת שלשים אלף המניות הראשונות שלו בסך שלשים אלף ל״מ. אַקְטִיב הבנק הגיע בסוף השנה לשמונים וארבע אלף ל״מ. בקרידיט של בנק הפועלים נעזרו במשך השנה משקי העובדים בכפר ובעיר ומוסדות ההסתדרות.

מלבד מַתַּן מלוות לקואופיְרָטיבי העובדים יש לבנק הפועלים הרשות, לפי ספר התקנות שלו המאֻשר על ידי הממשלה, לבוא במשא ומתן עם מוסדות הממשלה—הן מקומיים והן מרכזיים—בדבר הַשגת קוֹנצֶסיוֹת וַהֲנָחות הדרושות לו. יש לו הרשות לבנות ערים, כפרים ושכונות, לקבל על עצמו סוכנֻיות הגירה, לפתוח סניפים בארץ ובחוץ לא״י ועוד. עם גדול בנק הפועלים והתפתחותו יוכל לגשת להגשמת הפעולות האלה.

כְּבִישׁ טְבֶרְיָה — צֶמַח.

בְּתַמוּז תר״פ קִבְּלָה הִסְתַּדְּרוּת הַפּוֹעֲלִים הַחַקְלָאִים מֵאֵת מַחְלֶקֶת הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת שֶׁל הַמֶּמְשָׁלָה אֶת סְלִילַת הַכְּבִישׁ טְבֶרְיָה—צֶמַח לְאֹרֶךְ חוֹף יָם כִּנֶּרֶת.

וַיְהִי הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, אֲשֶׁר הִסְתַּדְּרוּת פּוֹעֲלִים עִבְרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתְקַשֶּׁרֶת בַּעֲבוֹדָה צִבּוּרִית גְּדוֹלָה הַיָּשָׁר וְרִשְׁמִית עִם מוֹסָד מֶמְשַׁלְתִּי. וַעַד הַצִּירִים עָזַר לְקַבָּלַת הָעֲבוֹדָה, בְּהַמְצִיאוֹ אֶת הָעֲרֻבּוֹת הַכַּסְפִּית הַדְּרוּשָׁה וּבְהַסְפִּיקוֹ קְרֵידִיט לְהוֹצָאוֹת הַסִּדּוּר הָרִאשׁוֹנוֹת.

הַתְוָיַת הַכְּבִישׁ נַעֲשְׂתָה בְּהֶתְאֵם לַתָּכְנִית שֶׁל נִצּוּל כֹּחַ הַמַּיִם בְּעֵמֶק הַיַּרְדֵּן, הָעוֹמֶדֶת לְהִתְגַּשֵּׁם בֶּעָתִיד הַקָּרוֹב.

בְּרֵאשִׁית הַשָּׁבוּעַ עָבְדוּ כָּאן מֵאָה וַעֲשָׂרָה פּוֹעֲלִים, בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁבוּעַ הִגִּיעַ מִסְפָּרָם לְמָאתַיִם וַעֲשָׂרָה. גָּרִים הֵם לְעֵת עַתָּה בִּטְבֶרְיָה. אֲבָל כְּשֶׁיִּתְקַבְּלוּ הָאֳהָלִים וְצָרְכֵי הָאֹכֶל, יִסְתַּדֵּר מַחֲנֵה הָעוֹבְדִים, אֲשֶׁר יַגִּיעַ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן הָעֲבוֹדָה לְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וְיוֹתֵר, מִחוּץ לָעִיר וְיַעֲבוֹר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, כְּפִי שֶׁתִּדְרוֹשׁ הָעֲבוֹדָה.

הָעֲבוֹדָה נִמְסֶרֶת לָעוֹבְדִים בְּקַבְּלָנוּת, עַל פִּי רֹב לֹא לִיחִידִים, אֶלָּא לִקְבוּצוֹת, שֶׁמִּסְתַּדְּרוֹת לְשֵׁם קַבָּלַת חֵלֶק מְסֻיָּם שֶׁל הָעֲבוֹדָה בְּאַחֲרָיוּתָן.

הַהַנְהָלָה הִתְקַשְּׁרָה עִם לִשְׁכּוֹת הָעֲבוֹדָה בֶּעָרִים לְשֵׁם הַסְפָּקַת פּוֹעֲלִים לָהּ, עִם וַעֲדַת הַתַּרְבּוּת לְשֵׁם פְּעֻלָּה תַּרְבּוּתִית בֵּין פּוֹעֲלֵי הַכְּבִישׁ וְעִם „קֻפַּת־חוֹלִים" וַ„הֲדַסָּה" בִּדְבַר עֶזְרָה מֵדִיצִינִית וְסָנִיטָרִית.

בְּהַצְלִיחַ הַמִּפְעָל הַזֶּה, עֲתִידוֹת הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת בָּאָרֶץ לְהַעֲסִיק בַּשָּׁנִים הַקְּרוֹבוֹת אַלְפֵי פּוֹעֲלִים עִבְרִים וּלְהַכְשִׁירָם לְחַיֵּי עֲבוֹדָה.

הַמִּשְׂרָד לַעֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת.

א.

בְּסוֹף שְׁנַת תר"פ וּבְרֵאשִׁית תרפ"א הִתְחִילָה הָעֲלִיָּה לִגְבּוֹר. בָּאוּ עֲשָׂרוֹת וּמֵאוֹת חֲלוּצִים, וְהַמֵּאוֹת נִצְטָרְפוּ לַאֲלָפִים. שְׁנֵי מֶרְכְּזֵי הַהִסְתַּדְּרוּת, הַמִּפְלֶגֶת בַּיָּמִים הָהֵם ל„אַחְדוּת־הָעֲבוֹדָה" וּל„הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר", נֶאֶלְצוּ אָז לָתוּר אַחֲרֵי כָּל הִזְדַּמְּנוּת שֶׁל עֲבוֹדָה רְחָבָה בָּאָרֶץ. עָלָה בְיָדָם לְקַבֵּל חֵלֶק מֵעֲבוֹדוֹת הַמֶּמְשָׁלָה, אֲשֶׁר אִלְמָלֵא כָךְ הָיוּ מִתְפּוֹרְרוֹת בְּלֹא בְרָכָה בִּידֵי קַבְּלָנִים פְּרָטִיִּים שׁוֹנִים, עֲרָבִים, מִצְרִים וִיהוּדִים; וּבָזֶה נִפְתַּח כַּר נִרְחָב שֶׁל פְּעֻלָּה לָעֲבוֹדָה הַחֲלוּצִית. נִתְקַבְּלוּ מֵאֵת הַמֶּמְשָׁלָה סְלִילַת הַכְּבִישִׁים טְבֶרְיָה—צֶמַח, טְבֶרְיָה—טַבְּעָה[1], חֵיפָה—גִּ'ידָא, עֲפוּלָה—נַצֶּרֶת וּסְלִילַת עֲנַף מְסִלַּת הַבַּרְזֶל לוֹד—צְרִיפִין.

ב.

בַּחֲנֻכָּה תרפ"א, עִם אִחוּד פּוֹעֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּהִסְתַּדְּרוּת הָעוֹבְדִים הַכְּלָלִית, נִתְאַחֲדוּ גַּם מִשְׂקֵי הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת שֶׁל הַמִּפְלָגוֹת וְנוֹצַר ה„מִּשְׂרָד לַעֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת".

---

1) קרי: طبغا Tabgha.

בְּמוֹעֶצֶת־הַהִסְתַּדְּרוּת הָרִאשׁוֹנָה, בְּטֵבֵת תרפ״א, נִקְבַּע תַּפְקִידוֹ לֵאמוֹר: „הַמִּשְׂרָד לַעֲבוֹדוֹת צִבּוּרִיּוֹת שׁוֹאֵף לְהוֹצִיא לְפֹעַל, עַל יְדֵי קְבוּצוֹת פּוֹעֲלִים וּגְדוּדֵי־עֲבוֹדָה מְאֻרְגָּנִים, עֲבוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת בַּעֲלוֹת עֵרֶךְ לְאֻמִּי וְצִבּוּרִי בְּהַנְהָלָה עַצְמִית שֶׁל הָעוֹבְדִים".

הַכְּבִישִׁים הַגְּדוֹלִים וְיֶתֶר הָעֲבוֹדוֹת הַצִּבּוּרִיּוֹת שֶׁל הַתְּקוּפָה הַהִיא הָיוּ מִקְלַט עֲבוֹדָה בְּמֶשֶׁךְ שְׁנָתַיִם לְיוֹתֵר מִשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים עוֹבֵד. בָּהֶם קִבְּלוּ הָעוֹבְדִים חִנּוּךְ רִאשׁוֹן בַּעֲבוֹדוֹת הַחֲפִירָה, הַחֲצִיבָה, הַמִּלּוּי וְהָרִצּוּף. וּמֵאוֹת עוֹבְדִים לָמְדוּ אֶת מְלֶאכֶת הַכְּבִישׁ עַל בֻּרְיָהּ. בָּעֲבוֹדוֹת הָאֵלֶּה נִצְטָרְפוּ וְנִתְגַּבְּשׁוּ כּוֹחוֹת קְבוּצִיִּים חֲדָשִׁים, הַתּוֹפְסִים עֶמְדָּה חֲשׁוּבָה בִּפְעֻלַּת הִתְיַשְּׁבוּתֵנוּ. אֵלֶּה הֵם „גְּדוּד הָעֲבוֹדָה", „הַשּׁוֹמֵר הַצָּעִיר", חֲבוּרַת „הָעֵמֶק", חֲבוּרַת „צְרִיפִין" וְעוֹד חֲבוּרוֹת וּקְבוּצוֹת רַבּוֹת, הָעוֹבְדִים עַתָּה בְּבִנְיָה וּבְחַקְלָאוּת.

מהחלטות מועצת פועלי העבודות הצבוריות הראשונה.

חיפה אדר תרפ״א.

א. צבור הפועלים העובד בעבודות צבוריות מכיר בחשיבותן הרבה של העבודות הללו לבנין הארץ, להגברת העליה וליצירת אפשרות של קיום להמוני עובדים.

ב. המועצה מכירה, כי העבודות הצבוריות צריכות להֵעָשות על ידי קבוצי פועלים מאֻרגנים באחריותם ובהנהלתם.

ג. המשרד לעבודות צבוריות חיָב לסַיע ליצירת קבוצי פועלים מאֻרגנים ולמסור לידיהם עבודות שלמות או חֲלקי עבודה מקיפים.

ד. באי כוח אלפים הפועלים העברים, העובדים בכבישים ובעבודות צבוריות שונות, בהכירם את חובת הממשלה לדאוג לבריאות העם היושב בארץ וְלְהָגֵנה על העובד, דורשים מאתה:

1. לחֹק חֻקים, המחַיבים אותה בחור נותנת עבודה, לתת עזרה מידיצינית ופצוי לנִזְקי העבודה מבין הפועלים, העובדים בעבודותיָה ובמוסדותיה;

2. לֶאֱסור את עבודת הילדים בעבודות צבוריות.

עַל הַכְּבִישׁ.

א.

הִנְנִי יוֹשֵׁב עַל גַּל אֲבָנִים וּמְנַפֵּץ. מִלְּפָנַי וּמֵאַחֲרַי רוֹכְבִים עַל גַּלֵּי אֲבָנִים עוֹד מְחַצְּצִים כָּמוֹנִי, וְכֻלָּנוּ נְתוּנִים לָעֲבוֹדָה. בְּדוּמִיַּת הַבֹּקֶר נִשְׁמַע רַק הֹלֶם הַפַּטִּישִׁים בָּאֶבֶן – קוֹלוֹת יְחִידֵי־גָוֶן, הָרוֹדְפִים אִישׁ אַחֲרֵי רֵעֵהוּ.

אֲנַחְנוּ בָּעֵמֶק. מִסָּבִיב הָרִים. מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַכְּבִישׁ מוֹרִיקִים הַשָּׂדוֹת. מִלְּמַעְלָה שְׁמֵי תְכֵלֶת. אֵין עוֹבֵר וְאֵין שָׁב. עוֹבֵד אֲנִי פֹּה רַק יָמִים מְעַטִּים. יָדַי כְּבָר פְּצוּעוֹת, וְהַיָּד הַיְמָנִית, הַמַּכָּה בַּפַּטִּישׁ, עֲיֵפָה. רְסִיסֵי הָאֶבֶן הַנִּפֶּצֶת נִתָּזִים אֶל הַפָּנִים, אֶל הַיָּדַיִם. חָם. בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם מְצַפֶּה אֲנִי לִשְׁעַת אֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם. מֵרִים אֲנִי אֶת רֹאשִׁי לְהִסְתַּכֵּל בַּשֶּׁמֶשׁ וּלְכַוֵּן אֶת הַשָּׁעָה, וּמַבָּטִי נִתְקָל בַּצְּעִירָה הַיּוֹשֶׁבֶת לְנֶגְדִּי עַל גַּלָּהּ. הֲלֹא גַּלָּהּ הִגְדִּיל פִּי שְׁלֹשָׁה מִגַּלִּי. אֲנִי מַרְגִּישׁ כִּי פָּנַי מַסְמִיקִים, מֵרִים אֲנִי אֶת פַּטִּישִׁי וּמוֹרִידוֹ, מְרִימוֹ וּמוֹרִידוֹ, וְרוֹאֶה בְשִׂמְחָה, כִּי גַם גַּלִּי הוֹלֵךְ לְאַט וְגָדֵל, הוֹלֵךְ וְגָדֵל.

חֲבֶרְתִּי לַעֲבוֹדָה צְעִירָה מְאוֹד, כִּמְעַט יַלְדָּה. הִיא עֲטוּפָה לְרֹאשָׁהּ מִטְפַּחַת אֲדֻמָּה בִּנְקוּדוֹת לְבָנוֹת, אַפָּהּ מָשׁוּךְ קְצָת לְמַעְלָה, עֵינֶיהָ גְדוֹלוֹת וּתְמִימוֹת, וּבְנַפָּצָה אֶבֶן קָשָׁה, נוֹשֶׁכֶת הִיא אֶת שְׂפָתָהּ הַתַּחְתּוֹנָה.

בְּבוֹא הַצָּהֳרַיִם, שָׁבִים אָנוּ אֶל הַמַּחֲנֶה. אֲנִי פּוֹרֵשׁ מֵהַחֲבֵרִים וְהוֹלֵךְ לִי לְאַט, הוֹלֵךְ וְסוֹפֵג לְקִרְבִּי אֶת הַמְּנוּחָה שֶׁבִּצְהָרֵי־יוֹם בַּמּוֹלֶדֶת. מֵאֲחוֹרֵי הַגִּבְעָה שָׁבוֹת עֲגָלוֹת הַמַּחֲנֶה, הַמְּבִיאוֹת אֶת הָאֲבָנִים, הַנֶּעֱצָבוֹת בָּהָר, אֶל הַכְּבִישׁ. בֵּינֵיהֶן עֲגָלָה אַחַת מְלֵאָה שַׁחַת רַעֲנָן, הַזָּרוּעַ פְּרָחִים מְגֻוָּנִים, וְעַל הַשַּׁחַת יוֹשֶׁבֶת חֲבֶרְתִּי לַעֲבוֹדָה, הַמּוֹשְׁכוֹת בְּיָדֶיהָ, וְעֵינֶיהָ מְלֵאוֹת חֶדְוָה.

אַחֲרֵי אֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם מִתְפַּזְּרִים אָנוּ לְאָהֳלֵינוּ לָנוּחַ. וּבְצִלְצֵל הָאֹנֶן, הַמְשַׁמֵּשׁ לָנוּ בִּמְקוֹם פַּעֲמוֹן, לָשׁוּב לָעֲבוֹדָה, יִשָּׁאֵר הַמַּחֲנֶה בּוֹדֵד עַל אָהֳלָיו, שׁוֹקֵט וּמַזְהִיר.

ב.

וּכְשֶׁפּוֹנֶה הַיּוֹם וְרוּחַ עֶרֶב חֲרִישִׁית נוֹשֶׁבֶת, עוֹמְדִים הַחֲבֵרִים כְּנוּפִיּוֹת, כְּנוּפִיּוֹת בֵּין הָאֳהָלִים וְקוֹרְאִים אֶת הַמִּכְתָּבִים, שֶׁנִּתְקַבְּלוּ „מִשָּׁם", מֵאַרְצוֹת הַגּוֹלָה. הַ„שָּׁם" נַעֲשָׂה רָחוֹק כָּל כָּךְ, רָחוֹק כָּל כָּךְ. אַךְ עִם קְרִיאַת הַמִּכְתָּבִים יֶהֱמֶה רֶגַע הַלֵּב לְסוּפַת הַחֹרֶף הַקָּרָה, לָעֲרָבוֹת אֵין סוֹף אוֹ לְיַעַר הָאֳרָנִים הֶעָבֹת, הַמִּשְׂתָּרֵעַ שָׁם בִּקְצֵה הָעֲיָרָה.

תֹּכֶן הַמִּכְתָּבִים כִּמְעַט אֶחָד הוּא: „יִתֵּן לָכֶם אֱלֹהִים כֹּחַ, יְלָדֵינוּ הַיְקָרִים, לַעֲשׂוֹת אֶת הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה. חֶפְצֵנוּ אַדִּיר לָבוֹא אֲלֵיכֶם בְּקָרוֹב". וְנָשָׂא כָּל אֶחָד לַאֲשֶׁר עָזַב, לְאִמּוֹ הַזְּקֵנָה וּלְאָחִיו הַפָּעוֹט, שֶׁנִּשְׁאֲרוּ שָׁם בְּאַרְצוֹת הַיָּגוֹן, וְלִבּוֹ יִרְעַד רֶגַע...
וּבָרֶגַע הַשֵּׁנִי חֶדְוָה רַבָּה תְּמַלֵּא אֶת הַלֵּב, חֶדְוַת הַיְצִירָה וְהַבִּנְיָן, וּמַתְחִיל אֶחָד בְּשִׁיר,

וְהַשֵּׁנִי עוֹנֶה. עַל יַד הַצְּרִיף כְּבָר יָצְאָה חֲבוּרָה בְּמָחוֹל; וּנְמוֹגִים אֵדֵי הָעֶצֶב, שֶׁהֶעֱלוּ הַזִּכְרוֹנוֹת, וְשׁוּב מַבְרִיקוֹת הָעֵינַיִם, בּוֹטְחוֹת וַעֲלִיזוֹת.

כְּבָר הֻדְלְקוּ הָאוֹרוֹת בַּשָּׁמַיִם וְגַם מִתּוֹךְ הָאֳהָלִים מְנַצְנְצִים אוֹרוֹת. אֲנִי מִתְעַכֵּב עַל יַד הָאֹהֶל הַמְרֻבָּע – מְקוֹם הַלּוֹמְדִים. הַמּוֹרֶה הַצָּעִיר קוֹרֵא בְּהִתְלַהֲבוּת פֶּרֶק בַּנְּבִיאִים, הוּא גוֹמֵר אֶת הַפֶּרֶק וְעוֹבֵר לַסִּפְרוּת הַחֲדָשָׁה. וּבַצְּרִיף הַגָּדוֹל, הַמְשַׁמֵּשׁ לָנוּ לַחֲדַר אֹכֶל וּלְאוּלַם אֲסֵפוֹת – שִׂיחַת חֲבֵרִים.

כּוֹכַב הַנֹּגַהּ הִתְרוֹמֵם. הָאוֹרוֹת בָּאֳהָלִים כָּבוּ. נִרְדַּם הָאִי – אִי הָעֲבוֹדָה. דְּמָמָה.

יום במחצבה.

א.

היו זמנים, שעבדתי מאין הפוגות, מדי יום ביומו. עתה נעשיתי פועל גרוע. מכשולים רבים לפני: תחלה–הצטננות וחֻלשה, אחר–נסיעה ליפו, הכרחית ושאין לדחותה, ושוב – מחלה וביאת משפחתי וימים של צפיה לה.

קבלנו עוד 500 מטרים כביש, החלק האחרון בכבישנו. העבודה תתחיל מחר. תנאי הכלכלה חמורים, ואין להתקים בהם: אין תקוה להספקת מזון במדה הנדרשת, וגם להספקה הגונה של נעלים ובגדי חרף. אלא שתנאי העבודה עצמה לא גרועים כלל וכלל. בהתאמצות מרֻבה נוכל לסים אותה בכי טוב במשך ארבעה־ששה שבועות. ובכן עומדים אנו אפוא, לאחר עבודה של שנה ויותר, לגמור בקרוב את סלילת הכביש. ואחר כך נעבור לעבודה אחרת – אולי על אדמתך נוּרִיס?[1]

אמש סדרוני בעבודת הנקוב, במחצבה א', יחד עם ל.

עברנו את המגרש, המבדיל בין המחנה ובין ההרים, והננו עומדים במבוא הוָדי, שבו המחצבה. פסי ברזל צרים של רכבת שדה קבדת תנועה, המאֻבדת בדרכה, כפעם בפעם, קרוֹנִיָה אחת מקרוניותיה הפרסמאיות, מובילים למבוא הודי ולתוכו. הגענו אל המחצבה. נגשים אנו לקריחת הסלעים בבילמינה. הבילמינה היא מוט ברזל ארך, המחֻדד משני הקצוות, ומשמשת היא לקדיחת חורים בסלעים לשם חציבה. עובדים בה תמיד זוג אנשים. יוצקים מים אל חור הסלע, מורידים לתוכו את הבילמינה ומיד מרימים אותה, מסיבבים במקצת ומורידים שוב בכל מאמצי הכוחות. אחר כך הפסקה לחצי שקט וחוזר חלילה.

על ידנו עובדים בילו ויודקה. עובדים הם באזמל ובפטיש הגדול. יודקה הוא נוקב מנסה, מביט הוא בעין חודרת ומבקרת. קנראה, אינו מאמין ביותר, שאתמיד בעבודת הנקוב. ובן־זוגי נתון היום כלו לקוצי־מרש, אשר שמע אתמול בפעם הראשונה. מתוך כך באנו באחת ההפסקות לידי שיחה על המדירים. את שירי אדי אנדרה למדנו לחבב מתוך תרגומיו של פוירשטין, וכמה משיריו קרובים לנו. יודקה שמר בזכרונו שיר־רועים מדירי והתחיל שר אותו.

---

[1] נוריס הוא שטח האדמה בעמק יזרעאל, שנרכש על ידי הקרן הקימת לישראל בשנת תרפ"א, ואשר נוסדו עליו אחר כך משקי העובדים: עין חרוד, כפר יחזקאל, קבוצת הגבעה, תל־יוסף, בית אלפא.

ב.

בְּמחצָבה הפסקה לארוחת הבֹּקר. האנשים הנכבדים ביותר, כגון החוצבים והעובדים בהובלה, יושבים בחבורה צפופה בְּמבוא הוָדי; אנשים משְׁפל המדרגה — המנפצים והמלַקטים — יושבים ברחוק מקום בפנים הוָדי.

הארוחה היום דלה במקצָת: רק לחם ולֶבֶּן. נראה לי, שבלֶבֶּן הזה משתתפים הכבָשים פחות מן הבאר. אבל ענין הכסף, שאנו משלמים במחיר הלֶבֶּן, גרוע עוד יותר. כי כבר חיָבים אנו לערבי ששים לירות. הערבי הזה הוא אדם נלבָב מאוד ומתנאה כַּיֶלד בזה, שהוא דַי עשיר מעבור. היא אוהב אותנו מאוד ועתיד להתגעגע עלינו לכשנלך מכָּאן.

שבנו לָעבודה. המחנה עומד לפנינו פֹּה שוקט ופשוט. פלסָניו — שני צריפים ובנין־המטבח המוזר, שהוקם מפסי ברזל ומוָוים, בלי גג; מאחורי המטבח נראים המחסן למזונות ולכלים והמפַּחה. הלאה — שלש שורות של אֳהָלים ומספר אֳהָלים בודדים, אהל קטן על יד בית החולים מצד אחד, ובנין, שבו המאפיָה והמרחץ, מצד שני.

פתאום עוברות מחשבותי אל הפטיש הגדול, המכה על האִזמֵל. האזמל דומה לבֵּילְמינה, אולם הוא יותר הרבה קצר וגם עבה יותר ממנה ומחֻדד רק בקצהו האחד, כי על קצהו השני מכה הפטיש. אַחַד העובדים יושב על הסלע ואוחז את האזמל בשתי יָדָיו בין רגלָיו, והשני מכה על האזמל בְּפַטיש גדול. הוא מכה על הכֹּל: על הכתפַיִם, על הרגלַיִם, על הָיָדַיִם — אולם בראש וָראשונה על האזמל. פֹּה אלפי עולות, אלפי התמסרִיות לָמָוֶת, אלפי חסדים ורבוא רבבות מעשי־אכזריות. פֹּה עומד אברהם מוכן וּמְזֻמן להקריב את זרעו עולה לָאלהים עם כל הַנפת הפטיש, ויצחק בנו — הרוטש, המלא יראת־יה, מוכן ומזֻמן לעלות עולה. אבל בכל פעם שהפטיש מכה בשריקה על האזמל והמָות יורד על ראש הסלע, גואל אלהים את אברהם ואת זרעו.

לבסוף נָח הפטיש.

— „בואו, חֶברה, ונלך הבַּיתה!"

הסדר בשעת הארוחה יפה היום יותר מכפי הרגיל. אין דַי שֻלחנות, אין דַי כפות, אין דַי ספָלים, לכן אי־סדר תמיד וריצה. קֹדם לָכֵן, כשהספיקו הכלים, היה אחרת. עוד טרם נדע לברך על עניוּתֵנו ולֵהָנות ממנה. עדַיִן יש בפגישתנו היום־יומית יותר מן הסבלָנות, מאשר ההבנה העדינה. אוּלם אין דבר. היום שרים כּהֹגֶן, בין מנה לְשְׁנִיָּה.

ג.

„אחרי הצהרים נח הצל על הוָדי, ודומה כאלו כל האור בא מן המישור", אמר בן זוגי; והנה נתכנסו גם עננים נודדים. ב. מלא באבק שרפה שלשה חורים. אני הִצַּתִּי במקום אחד, בשנים הנותרים הצית ב. בעצמו, ושלש התפוצָיות קרעו את האֲוִיר.

למחרת היום היתה העבודה קלה יותר בְּמוּבן הגופָני והנפשי. ביום השלישי כבר לא יכֹלתי לקפוץ את ידי השמָאלית, שהתנפחה. הלָכָךְ ישבתי במצב ירוד על גל אבנים. נִפַּצתי את האבנים בפטיש קטן לחָצָץ — והרהרתי וחלמתי. הרהרתי שדַוקא מתוך החֻלשה הגופָנית של העובדים החדשים, המטילים על עצמם את העבודה מתוך רצון פנימי ולשם יצירה ובנָין ומוצצים עד תֹּם את הסֵבל שבה — דַוקא מתוך זה יכול להִבָּנות מחדש יַחֲסו של האדם לָעולם. ואני המשכתי לחלום את חלומי הגדול.

המשרד לעבודות צבוריות ולבנין.

א.

בשנת תרפ״ב נשלמו הכבישים הגדולים ונסתימו בשבילנו עבודות הממשלה. מששים ושמונה הצעות של עבודה, שפרסמה הממשלה אותה שנה בסכום 33,019 ליים, קבל המשרד לעבודות צבוריות רק שתי עבודות בסך 618 ליים. במועצת פועלי העבודות הצבוריות, שהתאספה בחיפה בניסן תרפ״ב, הֻברר, כי הפועל העברי בארץ נכנס לתקופת קפּות זכותו בעבודות הממשלה. לעֻמת זאת, התחילה בישוב העברי תנועת בנָיה בכל חלקי הארץ בעזרת כספים לאֻמיים. המשרד לעבודות צבוריות הִפנה את פעֻלתו בכוון זה.

בזמן ההוא היה עדַין כל מקצוע הבנָיה סגור ונעול לפנינו בשבעה מנעולים. הוא היה תפוש כֻּלו בידי שני מיני פועלים: יחידים מֻמחים, בעלי מקצוע, אשר קבלו משכֹּרת גבוהה — רֻבּם ערבים ומעוטם יהודים — והמון פועלים פשוטים זולים, כמעט כֻּלם לא יהודים, שעבדו בתנאים ירודים כאלה, אשר פועל יהודי לא היה יכול להתחרות בהם.

ראשית קַבְּלָנות במקצוע הבְּנָיָה באחריות העובדים התחילה בשנת תרפ״א. הסתדרות הפועלים החקלאים של „אחדות העבודה״ קבלה בנית עשרה בתים לתֵּימנים במחנה יהודה, ואז סֻדרה קבוצת הבַּנָּאים הראשונה [1]. כהמשך לקבוצה הזאת נוסדה באותה השנה קבוצת הבנאים בחֵיפה. הקבוצה הלכה והתרחבה וקבלה עבודות בנָיה בראשון לציון, בכרכור, במגדל ובדגניה. כשנכנס המשרד לעבודות צבוריות לעבודות הבנָיה, רִכֵּז את ההתחלות האלה. ביחוד התרחבה מאד פעֻלת המשרד במקצוע הבנָיה משנת תרפ״ב ואֵילך. מאז נבנו על ידו השכונות החדשות בתל־אביב („נוֹרְדִיָה״, שכונת צ׳לינוב, „המרכז המסחרי״), בירושלים („תַּלפיות״, „בית הכרם״), בחיפה („נְוֵה שַׁאֲנָן״) ובטבריה („קִרְיַת שמואל״); בנינים רבים הוקמו על ידו בַּגליל העליון והתחתון בְּמשקי הפועלים החקלאים של הקרן הקַימת לישראל ושל יקי״א. הוא בנה את הבנְיָנים בגבעת המורה, את תחנת החשמל בתל־אביב; והוא הוציא לפֹעל את יבּוש הבִּצות ואת סדור הספקת המים, שנעשו בכספי הקרן הקימת בשטחי ההתישבות החדשה שבעמק יזרעאל. ובעוד אשר באדר תרפ״א עבדו אצל המשרד לעבודות צבוריות בְּבנְיָנים 50 איש וּבכבישים וּבדרכים 1800 איש, — עבדו בסוף תרפ״ב בבנְיָנים 1565 איש וּבעבודות צבוריות 500 איש.

ב.

כּוחות מרֻבּים הֻשקעו בכִבּוּש בִּכבּוּש חדש זה — בכִבּוּש הַבְּנָיָה — מצד המשרד ומצד קבוּצי הפועלים. במשך שנתַים וחצי העמיד המשרד מחנה בנאים של 2000 איש. שכונות שלמות נבנו מהמסד ועד הטְפָחות בידי פועלים יהודים בהנהלָתם וּבאחריותם. מאות פועלים, שלא אחזו מימיהם כף הסיַדים, התאמנו והתמחו בכל ענפי הבְּנָיָה: בחפירה, בחציבה, בסתּות, בבנאות, בטַיָחות, בצַבָּעות, במלאכת שַׁבְכָבִ, בנַגרות וכו׳ [2]. מלבד הבנְיָנים המשיך המשרד לקבל גם עבודות צבּוריות ממוסדות הישוב וּמחֶברות. במשך השנתַים וחצי האלה הוציא לפֹעל בּצוּרה שִׁתּוּפית עבודות סלילה וּבנָיה בסך חמש מאות אלף ליים ונעשׂה לקבלן רָאשי בארץ.

---

[1] עין „קבוצת בנין״ עמוד 77.

[2] עין לחלן „בתוך קבוצי הבנין״.

מתוך ההכרה, שקואופירציה הבנִיָה הקבלנית צריכה ליצור לה בעצמה את חָמרי הבנין העקריים, התאמצו המשרד וקבוצי הבנין לפתח ענפי חרשת שונים, אשר יעמדו ברשות העובדים: חציבה, סתות, נגרות, טחינת אבנים, תעשית לבני צימנט ואבני צימנט והֲכנת סיד. ביחוד חתר המשרד במשך השנתים האלה להרחבת מקצועות החציבה והסתות. הוא השתדל לרכוש מחצבות בירושלים, בחֵיפה ובטבריָה; ודאג לשכלול עצם מלֶאכת החציבה, על ידי הכנסת מכונות מתאימות, ולהשגת הון חוזר להשקעה באבנים מסֻתתות, עד מכירתן בעונת הבנין.

הודות לקיום המשרד, נתבצר מצבו של הפועל העברי גם בקבלנות הפרטית ובעבודות המשק הפרטי. כבכל ארץ של עליָה תמידית, ישנו כאן חסר־עבודה מתמיד. לעולה החדש קשה להסתגל לעבודה. קשה לו להתארגן לשם הֲגנה מנותני העבודה, המנצלים אותו במצבו הקשה. נוסף על זאת, מוכן לנותן העבודה פה הפועל המקומי, הזול והנוח לשעבוד, שאינו יודע להתאגד ושנִתָּן לנצול רב ולהתעללות בו. ואם בכל זאת הצליח הפועל העברי, העולה החדש, לחדור לעבודת הבנין בקבלנות הפרטית ולעמוד בפני הלַחץ הבלתי פוסק של התחרות העבודה הזולה, הרי יש לזקוף זאת בהרבה לזכות הקואופירציָה הקבלנית של ההסתדרות, שרִכזה בידה את רב עבודות הבנִיָה הכי גדולות בארץ והשפיעה בזה גם על הקבלנים הפרטים, שיעסיקו בעבודתם פועלים עברים.

ג.

הקבלנות הרחבה, הענקית לגבי שעורי עבודתנו עד כה, וההתחלות שנעשו בחרשת חמרי הבנִיָה דרשו אמצעי כסף גדולים: למחזור ולהשקעה. ראשית העזרה, והיא היא העזרה היסודית, נִתנה בדרך כלל, במקרים הכי חשובים, מצד ההסתדרות הציונית. עזר לא מעט עזרו למשרד שני האורגנים להלואה ולהספקה של ההסתדרות העובדים עצמה — בנק הפועלים ו„המשביר" — על ידי קרֵדיט במזֻמנים ובסחורה. מלבד עבודת כביש טבריה—צמח, שנשאה את עובדיה ושהביאה גם רֶוח מסֻים, הֶכריעה הכף לצד הגרעון בכל יתר העבודות, שנעשו עד אפּריל 1922. תקופת ההסתגלות לעבודה, ההוצאות על סדורי המחנות, העברת האנשים וטלטולי החפצים וכלי העבודה, שִנוּת המדריכים והמנהלים, חסר מהנדסים מֻמחים, מחלות, גשמים, ועל כֻּלם — המספר הרב של הפועלים, שנמצאו בעבודה ובמחנות, שהיה למעלה מכפי שיכלה העבודה שאת — כל אלה הכריעו במשקלם את כף ההוצאה לעֻמת ההכנסה. החוב הכללי, אשר לא הספיקו הכנסות העבודות לשלמו, עלה לראשית אפריל 1922 בערך לסך 25,000 לי״מ. בזה נכלל חוב של 14,000 לי״מ לועד הצירים. והנה סלוק החוב הזה נִדחה לזמן בלתי מֻגבל, ולמען שחרר את העבודות מנטל יתר החובות המעיקים, נחוץ היה למצער עוד סך 8,000 לי״מ, שנתנו — על פי הצעת המשרד — על ידי ועד הצירים. יש לחשוב, כי בין הוצאות התקציב של ההסתדרות הציונית לבסוס העליה ולהספקת עבודה היתה זו אחת ההוצאות הכי פוריות. בלעדי עזרתה של ההסתדרות הציונית היה המשרד משֻולל אונים לפעול בהֶקֵף רחב. אולם מאידך גִסא, ההנהלה הציונית בכל רצונה הטוב היתה חַסרת יכֹלת לחדור אל אותם החוגים בלתי היהודיים ובלתי הציוניים ואפילו אל חוגים ציוניים ולהשיג משם עבודה לפועל העברי. תפקיד כזה יכול היה למלא רק צבור הפועלים המאֻרגן ובא כוחו, המשרד לעבודות צבוריות. ואם בעיר כתל־אביב כל עבודת הבנין נעשתה על ידי יהודים, וגם הקבלנים הפרטים לא העֵזו להכניס לתוך חוג פעולתם עבודה זרה, הרי זו היא תוצאת הכוח המוסרי של צבור עובדים מאֻרגן. ערכו הרב של המשרד

לעבודות צבוריות הוא בזה, שהודות להקף הגדול של עבודותיו והודות ליכלתו לחדור אל כל הפנות, שהיתה שם אפשרות כל שהיא של עבודה עברית, הצליח לסדר ולכלכל את האלפים המרֻבים של החלוצים, שעלו לארץ בשנים האחרונות; בו בזמן שאל עבודות החקלאות נכנסו, מתוך סבות ידועות, רק חלק קטן מן העולים, רק מאות.

המשרד לעבודות צבוריות נתאשר עתה אצל ממשלת ארץ ישראל בשם: „חברת פועלים עברים שתופית לעבודות צבוריות, לבנין ולחרשת — „סולל־בונה".

תרפ"ד.

בתוך קבוצי הבנין.

המִשְׁאָל, שנערך על ידי המשרד לעבודות צבוריות בשנת תרפ"ג בין קבוצי הבנין, הקיף 1343 פועלים ו־422 פועלות, המאֻגדים ב־125 קבוצים. מהם נמצאים ביפו 806 פועלים ופועלות, בירושלים — 449, בחיפה — 207, בנהלל 184, בעַתְּלית — 28 ובטבריה — 91, בסך הכֹּל — 1765 פועל ופועלת. במשך השנתים תרפ"ב ותרפ"ג הפסיקו מביניהם להתמחות בעבודתם:

חוצבים	97	רַצְּפִים	43
סַתָּתים	31	מסגרים וְחשמלאים	41
בנָאים	170	שְׁרַבְרָבָאים	11
נגָרים	62	צַבָּעים	3
בֵּיטונאים	62	מקצועות אחרים: סַיָּדים, זַגָּגים ועוד	18
טַיָּחים	111		649

90% מכל הקבוצים עובדים בעבודות המשרד. כַּנִּרְאֶה, שאין העבודה הפרטית סובלת את הארגון הקבוצי.

לפי המשאל היו בשנת תרפ"ב בתל־אביב חמשה קבוצים בני 60 איש, והשנה יש שם רק קבוץ אחד בן 50 איש; רב הקבוצות שם הן בנות 25 — 10 איש. גם בחֵיפה נתחלקו הקבוצים הגדולים לקטנים יותר. את סבות ההתפוררות הזאת יש לראות אולי בחֹסר העבודה ובעבירה לחקלאות. על כל פנים, אין עדַין להוציא מסקנה על סמך המספרים האלה בדבר גורל הקבוץ הגדול במקצוע הבניה, כי התמעטות מספר הקבוצים הגדולים לא באה מתוך מצב נורמלי. מהקבוצים הגדולים עובדים כעת במשרד לעבודות צבוריות „גדוד־העבודה", „השומר־הצעיר" ב' וחלק מחבורת „העמק".[1]

המשאל מציַן גם את מדת ההתלכדות בתוך הקבוצים. מ־1765 איש המאֻרגנים בקבוצים התקימו: 13 קבוצים בעלי 325 חברים — 3 שנים ויותר,

31 „ „ 506 „ 2 „ „

46 „ „ 628 „ 1 „ „

המספרים האלה מראים, שקבוצי הבנין הם בקִרבם חֹמר מגֻבש, המסגל בתנאים רצויים לשמש בסיס לפעולה קבוצית אחראית.

---

1) חלק אחד מ„גדוד־העבודה" התישב בתל־יוסף, מ„השומר־הצעיר" — בבית אלפא, מחבורת „העמק" — בעין־חרוד.

אָחוּז המשפחות בקבוצים גָדַל מ־9,8% בשנת תרפ"ב עד 15,8% בתרפ"ג.

הצורה הכלכלית־החברָתית של הקבוצים לא השתנתה בשנת תרפ"ג לעֻמת תרפ"ב. 25% בערך ממספר כל קבוצי הבנין (שכוללים 40% ממספר כל הפועלים בקבוצי הבנין) הם קומוניסטיים; 63% בערך—(שכוללים 49% ממספר כל הפועלים בקבוצי הבנין) עובדים על יסוד חלוקת ההכנסה לפי ימי העבודה; 12% בערך — (שכוללים 11% ממספר כל הפועלים בקבוצי הבנין) עובדים על יסוד חלוקת ההכנסה לפי ימי העבודה עם הוספה לַמֻמחים ולבעלי משפחה.

בשנה האחרונה עברו למושבות ולמשקי הפועלים 500 איש מצבור פועלי הבנין. כַּחֲצִי מהם עבדו במשך שנתים בבנין ולמדו על בֻּרְיָן מלאכות שונות של המקצוע, כמו: חציבה, סתות, בנאות, טיוח, רצוף ועוד.

תשובות הקבוצים על מחשבת עתידם אימרות לנו, כי 50% מהם רוצים לעבור לחקלאות, 20% — להתישבות עירונית בשכונות עובדים, 15% — להִקָבע בעיר בעבודות הבנין, ו־15% לא נתנו תשובות ברורות. אָחוּז הרוצים להתישב על ידי העיר גָדַל בשנת תרפ"ג לעֻמת תרפ"ב מ־5% ל־20%. גִדוּל זה נִכָּר ביחוד בין הקבוצים בירושלים, במקום שמצב העבודה היה טוב יותר: הוא עלה מ־9% — ל־31%.

מִפְקַד הָעוֹבְדִים.

הועד הפועל של הסתדרות העובדים ערך מִפְקָד כללי של כל העובדים העברים בארץ ישראל, החיים על עבודתם בלי נצל עבודת זולתם, ביום ז' אֱלוּל תרפ"ב, 10/x 1922 [1]. לפי המִפקד היו ביום ההוא בארץ ישראל 16,608 עובדים עברים ב־92 נקודות הישוב ולהם 4786 ילדים. סך הכל 21,394 נפש. בֵּינֵיהֶם: גברים 11,904, נשים 4,704, ילדים וילדות 4786.

16,608 העובדים עבדו ב־160 מיני משלוח יד, המרֻכָּזים ב־15 מקצועות רָאשיים אלה:

	מקצוע	מספר
1.	חקלאות	2603
2.	בנין	2196
3.	עבודות צבוריות ופועלים פשוטים	1551
4.	אריגה, הלבשה והנעלה	1273
5.	הזנה	487
6.	מתכת	967
7.	עץ	707
8.	אמצעי חבּור	629 [2]
9.	נְיָר ודפוס	281
10.	פקידות	1165
11.	הוראה	377
12.	רפוי	317
13.	אָמָנֻיות חפשיות אחרות (צַיָרים, מהנדסים ומוּדדים, סופרים וכו')	236
14.	שונות (משרתים ומשרתות, שְׁוָליות, עושי־סכון ועוד)	269
15.	עבודות בית [3]	2259
	לא ענו	1291

---

1) בשנת תרע"ב הוצא לפֹעל על ידי מרכז פועלי יהודה מפקד הפועלים החקלאים ביהודה. נרשמו 522 איש. בפרוץ המלחמה נמצאו ביהודה כ־1200 פועלים חקלאים וכ־500 — בגליל.

2) ביניהם 132 פועלי רכבת. יתר העובדים ברכבת נרשמו לפי מקצועותיהם.

3) עובדות במשפחתן או בַּחֲבורות בקבוצות ובקבוצים.

מהסכום 16608 עובדים היו 2390 יְלִידֵי הארץ, 12034 עלו מהגולה[1].

מהם עלו		עד שנת 1892	184 איש
משנת 1893	„	1902	262 „
„ 1903	„	1914	2549 „
„ 1915	„	1918	231 „
„ 1919	„	1922	8808 „

ידעו לדבר עברית 12611, לקרא 12219, לכתוב 11627 איש. חברי הסתדרות העובדים היו 8394 איש.

הלשון והעבודה.

א.

עֻבדה לפנינו, כי מקצועות רבים של החקלאות ושל החרשת עדיִן לא מצאו למעשה את בטוים בשפה העברית. טונים אנו עשרות מושבות ואלפי אכרים. להם אדמה ומשק. אך היִמָצאו בישוב הזה מאות אכרים, אשר יכנו בעברית את סוגי המשק, את מיני הזבל, את החרישה בעונותיה השונות, את אָפני הוריעה והנטיעה, את הדישה, הקצירה והבצירה, את מיני ההרכבה, העדור והזמירה?

כִּנוּנֵי השקאה בפרדסים וטחנות קמח קָיָמים במושבות רבות — והמֵניע לחלקיו, האבן הטוחנת וצרופיה וסוגי הטחינה עדין נקראים בשמות זרים בדבור העברי.

בכל המקצועות האמורים שולטת אצלנו טֶרְמינולוגיָה עֲרבית או צרפתית, ואותה סגלנו לנו, עד כדי שמוש טבעי ושְׁכיח בשטף הדבור ה ע ב ר י. הנה דֻגמאות אֲפְיָניות אחדות: בעל הפרדס, המדבר עברית, אומר: לעשות „תחמיר" (עדור), לפתוח „אמלי" (תעלות למים), „הצילינדר" (הגליל) של המכונה חם ביותר וה„וינט" (הברג) השתחק וכו', וכו'. בעל שדה לבן אומר: ה„חצידה" (הקציר), לסדר „טרחה" (מדושה), „חַטְטִין" (זרע דורה). בִּיָקב אומרים: פעולת ה„פילטר" (המסננת), הבא את ה„טיקֶטס". העגלון אומר: ה„בוקסה" (חשור הגלגל) שבורה, שים שעורה ב„טוכליה" (שליף), תקן את ה„דַהריה" (כר־הגב של הסוס).

והרי יש לשפתנו רָב־מֹהַר משלה. בטויים בשביל עבודות השדה וכדומה, הלא תעניק לנו בשפע רב; ובשביל עבודות התעשיה, חֲמָרֶיה ומכונותיה יש לה דֵי סגולות טבעיות להרחבה ולהתגונות.

אם כן, מה גרם לנו, כי חלק זה של השפה, אשר בגלות לא הצלחנו להשיבנו לתחיה, מפני היותנו שם נֶעדרֵי יצירה כלכלית ותרבותית עצמית, לא מצא את תקונו גם בשלשים שנות התחיה העברית בארץ ישראל? מדוע מסגלים להם בעלי המעמד החקלאי בארץ ישראל שפת שמוש זרה?

בדרך כלל יש לאמור, כי הסבה מֻנחת בְּשטות הישָׁנות של הפעולה הישובית בארץ, אשר העבודה העצמית לא תפסה בהן כל מקום. הישוב הקַיָם הוא פרי כל השטות והנסיונות: משטות „כל ישראל חברים" ויק"א ב„מקוה ישראל" המהַנכת ובגליל העליון הֶחָרָתִי — עד שטת „חובבי ציון" בגְדֵרה ובנס־ציונה. והתוצאות ברורות לפנינו כיום. עבודת האדמה ותוצרתה במושבות חסרות את

1) 2184 איש לא ענו.

אָפְיָן הטבעי ונתונות לסכבי המסחר; בעלי המעמד החקלאי לא עצם ידם תעמול להם; במושבות קָימת סביבה ערבית; בכל — במשק, בחצר ובבית — מטפלת יד הפועל הזר.

האלה הם תנאים רצויים להתפתחות שפה לאֻמית?

העדר יחס קרוב לעצם העבודה מצד האכרים והשפעת „פקידותי הברון ויקיא גרמו, כי גם בתעשִׂית היֶקב, שאך יהודים עובדים בה, מלאו את חֶסרון מֻנחים עברים במֻנחים צרפתים.

ב.

היו והרגישו בקרע הזה שבחיי הישוב ורצו לתקן את המעֻות. את התקון הנמרץ ביותר ראו בִיסוד בית הספר העברי. אולם, אין האחרון יכול לשמש יסוד לתרבות לאֻמית בריאה, כל זמן שהחנוך העברי לא יתקשר ולא יתמזג עם השדה, עם המלאכה והעבודה. בצאת התלמיד העברי במושבה מִכתלי בית הספר ובהתחילו להכנס אל המשק, להשגחה על הפועל הערבי או לעבודה משֻתפת עמו, הריהו כבר נתון להשפעתו של אותו הערבי. וגם הפועל העברי, אשר התאמץ לא מעט לפתח ולהרחיב את הדבור העברי, נתפס להשפעת הסביבה שבמושבה; כיון שהנהו שם אך שכיר אר‍ָעי אצל בעל המשק הפרטי ובכמותו הוא בטל בין הפועלים הערבים.

בשנים האחרונות רואים אנו בקבוצות הפועלים התחלה של תחיַת השפה במקצוע החקלאות. בקבוצה הולך ונוצר קשר אורְגני ויַחס טבעי וְיָשר בין העובד והאדמה, הודות לעבודה המשֻחררת מעל הנצול ומהשאיפה לנצול. יש לקבוצה הכוח העצמי והתֹקף הלאֻמי והחברָתי להתנגד תכלית נגוד לכל השפעה זרה בין של תרבות נבוהה ובין של נמוכה, כי כאן נוצרת סביבת חיים ועבודה עצמיים. בקבוצה שלוב הדבור העברי בעבודה. ועל כן מוסיף הוא להתפתח ולהשביח בבטחה. המטבח ורֹב כליו, השדה והעבודה בו, המכונה וחלקיה נקראים בקבוצה, פחות או יותר, בשמות עבריים.

השפה תובעת מאת עמה, כי יכה שרשים באדמה, וכי המשפחה העברית תהא עובדת ויוצרת. בחברה עברית עובדת תחדור השפה לנפשנו עם כל תנועה נוסָנית ועם כל זעזוע מחשבה.

תרע״ט.

תחית לשוננו.

א.

אתה אומר: הרעיון הוא רק בשביל יחידים. כן — בּתחִלה הוא רק בשביל יחידים. אבל היודע אתה את כוח היחידים, אם באמת „יחידים" הם? מה רב הכוח של תחיה ושל יצירה, אשר יחידים יכולים לברוא בארץ ישראל? קֹדם כל — כוח, שיעורר בארץ ישראל גופה את כל מי שיש בו עוד טפת חיים להרגיש, לחשוב, והעקר — לעבוד, לעבוד עבודה של תחית ידים ושל כל מה שיש להחיות. והשנית — כוח מושך, שימשוך אליו מכל תפוצות הגולה את כוח העם, את רוח העם, את רצון העם. בקִצרה, יחידים יכולים לברוא פה כוח, שיעורר את כל העם להתבונן ולראות, אֵיפֹה הוּא וּמָה אתו — ולבקש לו דרך לתחיתו ולתקומתו.

הדבר הזה הוא יותר מדַאי קרוב אל לבי, יותר מדַאי נוגע בכל שאיפתנו, אשר אוכל להתאפק ולא להראות, לִפחות, במִקצת, מה יכולים יחידים לעשות בארץ ישראל. הנה משל אחד, אבל שקול כנגד ההוכחות הנמרָצות ביותר — הלא הוא תחִיַת הלשון.

היום אין, כמדֻמני, איש בעל הִגָיון ומבקש אמת, שיַטיל ספק באפשרותה של תחִיַת לשוננו בארץ ישראל. כל כך הֻרגלנו לחזיון הזה של הדבּור העברי, כל כך הֻרגלנו לראות את צעדָיו החֲלָשים ואת מקְרָיו המגחכים, עד שאין אנו חשים, כי יצירה לאֻמית גדולה — מִתְּר אולי לאמור: יחידה במינה — הולכת ונוצרת לעינינו ועל ידינו. אם נשוב רק שלשים שנה אחוֹרַנית ונשקיף משם על גדולה של הלשון העברית בארץ ישראל, נשתומם על המראה הגדול הזה: בתי ספר עברים במלוא מובן המלה, גִמנסיָה עברית, שאינה נופלת בערכה, עם כל מגרעותֶיהָ, מכל גמנסיה שבארצות הנאורות; משפחות רבות מדברות עברית בביתן; הדבור העברי רגיל בָּרחוב, בּחנות וכו׳; אספות, הרצאות וחִזיונות נערכים בעברית; חִזיון רגיל הוא לראות בארץ אנשים, המסגלים להם את הדבּור העברי מתוך הדבּור גרידא; הבנת הלשון היא כמעט כללית בארץ, בקצרה, יהודי, שאינו יודע לשון אחרת מלבד עברית, יכול כאן, כמעט, לנהל בה את כל עסקָיו. ומי האמין לָזאת, ומי הֵעֵז לפני שלשים שנה לחלום על זאת ברצינות?

ב.

ולא זו אף זו. כאן מתבלטת תופעה מיֻחדת, שאין אנו מעריכים אותה כראוי. הולכת ונבראת או הולכת ומתחדשת עצם החִיוּת שבלשון. רבים הם הבאים בטענה על הבטוּיִים העברים החדשים, הנוצָרים בארץ, ואינם שמים על לב, כי המדברים עברית בארץ ישראל, כלומר, אלה שהלשון העברית היא להם שפת חייהם היום־יומיים, נמצאים ביַחס אליה באותו המצב, אשר נמצא בו הסופר, הבא להביע רעיונות חדשים או הרגשות שלא מצאו עדַיִן את בטוים, ואֵין הלשון מספיקה לו. גם הסופר וגם המדבר בתמידות מבקשים מלה חדשה או מבטא חדש לא מתוך חפץ ל„הַנִיח לשון". אותו הכוח המביא את הסופר ליצור יצירה לשונית חדשה ונותן בה רוח חיים, אותו הכוח ממש דוחף גם את המדבר לידי כך ונופח גם ביצירתו שלו רוח חיים. למשל, אם מתוך תרגילים בּדבּור העברי יחדשו באיזו אגודה של „חובבי שפת עבר" מלה מעֵין „אזני המן", יֵרָאה החדוש באמת מגחך ולא יפה. אבל שווּ לנגדכם: אשה עומדת במטבח ולשה עיסה, וילָדֶיהָ החביבים, היודעים אך עברית, מתאספים מסביב לה ושואלים: „אמא, מה את עושה?" והאם, בחפצה לשמח את ילדיה החביבים עליה, עונה להם: „היודעים אתם, ילדי? אנחנו נֹאכל היום אזני המן!" יצירה לשונית כזו היא לגמרֵי ממין אחר, רוח החיים בה. מה בכך, שהמלה לא יפה וגם לא נכונה? — אולי ימצאו במשך הזמן מלה יפה יותר ונכונה יותר. כך קרה, למשל, לשמות: „נפרוּתית", „צִתּה", „אָלית", שנדחקו לבסוף מן השפה על ידי השם „נפרוּר". ואם גם לא יִמָצא שם נאה יותר, אין הדבר נורא: בכל לשון ישנן מלים לא יפות ולא נכונות מהשקפה בַּלשנית. העִקר הוא, כי המֻשג החי בנפשנו ימצא לו את בטויו ההולם. ואם גדול כוחו של הסופר בידיעת הלשון, הנה יפה ממנו כוח המדברים, באשר הם רבים ובאשר המלה שבפיהם היא דבר שבחיים, דבר שמתפתח וגדֵל עד שנומל כל צרכו. והתעוררות כוח החיים שבלשון הלא היא הערֻבה הבטוחה ביותר לתחִיָתה.

וכל זה עשו יחידים.

תרע״ג.

רֵאשִׁית וַעֲדַת הַתַּרְבּוּת.

א.

הָעוֹבֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹמֵעַ אֶת הַיְלָדִים הַקְּטַנִּים מְדַבְּרִים עִבְרִית מִתְרַשֵּׁם, כְּאִלּוּ שְׂפָתֵנוּ בֶּאֱמֶת כְּבָר שָׁבָה לִתְחִיָּה. וְאָמְנָם, יוֹדֵעַ הַיֶּלֶד בָּאָרֶץ לְדַבֵּר עִבְרִית, אֲבָל יֵשׁ לִשְׁאוֹל, הֲיוֹדְעִים הוֹרָיו לְדַבֵּר אִתּוֹ עִבְרִית נְכוֹנָה? לָשִׁיר לוֹ, לְנַחֵם אוֹתוֹ, לְהַשְׁקִיטוֹ, לִגְעוֹר בּוֹ וּלְהָשִׁיב לוֹ עַל שְׁאֵלוֹתָיו בְּדִיּוּק? אִם יוֹדְעִים הֵם לְקַשֵּׁר אֶת הַיֶּלֶד אֶל עוֹלַם בַּעֲלֵי הַחַיִּים וְהַצְּמָחִים עַל יְדֵי בֵּאוּרִים וְתֵאוּרִים בְּעִבְרִית? אוֹ לְהָשִׁיב בְּשֵׁם אוֹ בְּפֹעַל עִבְרִי נָכוֹן עַל כָּל „מַה זֶּה" שֶׁלּוֹ?

שָׁנִים רַבּוֹת קִוִּינוּ לְהַחֲיוֹת אֶת שְׂפָתֵנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאֶמְצָעוּת בָּתֵּי הַסֵּפֶר לִילָדִים. אֲבָל הַנִּסָּיוֹן הֶרְאָה, כִּי בְּלִי שִׂים לֵב לַהֲפָצַת הַשָּׂפָה בֵּין הַגְּדוֹלִים לֹא תִהְיֶה פְּעֻלָּתֵנוּ זֹאת שְׁלֵמָה. אַל נִשְׁכַּח, שֶׁרַק חֵלֶק מִכָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ מְדַבְּרִים עִבְרִית כִּשְׂפָתָם הַקְּבוּעָה. וְאַלְפֵי הַיְלָדִים, הַמִּתְחַנְּכִים בְּבָתֵּי הַסֵּפֶר בְּעִבְרִית, שָׁבִים לִשְׂפַת הוֹרֵיהֶם אַחֲרֵי עָזְבָם אֶת בֵּית הַסֵּפֶר. וְעוֹד דָּבָר. עוֹמְדִים אָנוּ תָּמִיד לִפְנֵי כְּנִיסַת הֲמוֹנֵי יְהוּדִים מִן הַגּוֹלָה לָאָרֶץ, אֲשֶׁר שְׂפָתָם הַמְדֻבֶּרֶת אֵינָהּ עִבְרִית. אֵין עַל כֵּן לַעֲזוֹב אֶת הַמַּצָּב כְּמוֹ שֶׁהוּא; הֶכְרֵחִי לִפְעוֹל פְּעֻלָּה מְיֻחֶדֶת לַהֲפָצַת הַשָּׂפָה בֵּין הַגְּדוֹלִים.

ב.

בְּסוֹף שְׁנַת תרע"ה הָיְתָה בְּכִנֶּרֶת וְעִידַת פּוֹעֲלֵי הַגָּלִיל, שֶׁהֻקְדְּשָׁה בְּיִחוּד לִשְׁאֵלוֹת הַתַּרְבּוּת, וְנִבְחֲרָה וַעֲדַת הַתַּרְבּוּת לְפוֹעֲלֵי הַגָּלִיל. כַּעֲבוֹר שָׁנָה נִבְחֲרָה בִּוְעִידַת פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה הַשִּׁשִּׁית, שֶׁהָיְתָה בְּפֶתַח תִּקְוָה, וַעֲדַת הַתַּרְבּוּת לְפוֹעֲלֵי יְהוּדָה. רֵאשִׁית הַפְּעֻלָּה כֻּוְּנָה בְּמְגַמָּה זוֹ: לְהַמְצִיא לַפּוֹעֵל מוֹרֶה עִבְרִי וְסֵפֶר עִבְרִי.

הַתְּלָאוֹת בִּזְמַן הַמִּלְחָמָה עִכְּבוּ אֶת הִתְפַּתְּחוּת הַפְּעֻלָּה הַתַּרְבּוּתִית הַזֹּאת. הוּחַלּוּ אַךְ הַתְחָלוֹת אֲחָדוֹת. בְּחֹרֶף תרע"ו סֻדְּרוּ בְּכִנֶּרֶת שִׁעוּרֵי עֶרֶב לְעִבְרִית, שִׁעוּרִים בְּבוֹטָנִיקָה וְשִׂיחוֹת וְהַרְצָאוֹת בַּשַּׁבָּתוֹת. וּבְחֹרֶף תרע"ז נִקְבְּעוּ מוֹרִים לְפוֹעֲלִים וּלְפוֹעֲלוֹת בְּבֶן שֶׁמֶן, בְּמִקְוֵה יִשְׂרָאֵל, בִּכְרְכוּר וּבְנַן שְׁמוּאֵל. מוֹרֵי בָּתֵּי הַסֵּפֶר בִּרְחוֹבוֹת וּבְרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן פָּתְחוּ שִׁעוּרֵי עֶרֶב לְפוֹעֲלִים. בְּקַיִץ תרע"ח נִפְתְּחוּ סִפְרִיּוֹת לְפוֹעֲלִים בְּנַחֲלַת־יְהוּדָה, בְּרְחָמָה, בִּבְאֵר יַעֲקֹב וּבִרְחוֹבוֹת. בַּשָּׁנָה הַהִיא הִקְצִיב וַעַד הַצְּעִירִים עַל פִּי

הַצָּעַת מֶרְכַּז פּוֹעֲלֵי יְהוּדָה סִכּוּם שְׁנָתִי לַעֲבוֹדָתֵנוּ הַתַּרְבּוּתִית[1]. פְּעוּלַּת וַעֲדַת הַתַּרְבּוּת מַתְחִילָה לְאַט לְאַט לְהִתְרַחֵב וּלְהַקִּיף גַּם חוּגִים מִפּוֹעֲלֵי הָעִיר.

תרע״ט.

ועדת התרבות.

א.

הפצת השפה העברית בארץ בין הגדולים אינה נופלת בערכה מפעולת בתי הספר, באשר כֻּלנו הננו לגבי השפה העברית בבחינת תינוקות, הצריכים ללמוד את שפת הדבור. — מצב שאין דומה לו בכל אומה ולשון. יש צֹרך ללמד את הכֹּל: את הקטנים ואת הגדולים. ולא רק את הדבור העברִי, כי אם את ידיעת השפה בכללה: קריאה וכתיבה חפשית.

הלומדים בשעורי הערב של ועדת התרבות שונים זה מזה לפי מוצאם, גילם והתפתחותם. יש ביניהם אשכנזים, ספרדים, תימנים וקורדים; וכן — בעלי השכלה כללית, הזקוקים רק ללמוד העברית, בעלי השכלה דתית לבד וחסרי כל השכלה.

בשנת תרע״ט למדו ששה עשר מורי ועדת התרבות בחמש־עשרה קבוצות ומושבות. רֹב המורים היו מחניכי הגמנסיה בתל־אביב והסימינר בירושלים. בששה מקומות למדו המורים חצי יום ועבדו בַּמֶּשֶׁק חצי יום; חמשה בחקלאות ואחד בהנהלת חשבונות. שעות הלמוד היו בְּמשך כל היום: בערב, בצהרים, לפנות ערב וגם לפנות בֹּקר, בהתחשב עם שעות הפנאי של העובדים, ביחוד בקבוצות. מספר הלומדים הקבועים הגיע עד 320, והלא־קבועים — עד 200. בשנים מהמקומות למדו המורים ידיעות הטבע בקשר עם החקלאות, וגם נעשו בקביעות מדידות מֵטֵאורולוגיוֹת של המשקעים, של החֹם ושל לחץ האֲויר.

ביפו רִכזה קבוצת מורים ומורות צעירים, אשר התמסרו לעבודה תרבותית. בעבודתם המסורה העלו למדרגה גבוהה את מוסדות התרבות שלנו ביפו. מספר הלומדים הגיע שם עד 250 איש ויותר. כשבעים איש ממבקרי שעורי הערב היו ילדים בגיל 10 -- 14, אשר למדו בבית הספר העממי שנה, שנתים או שלש ויצאו לעבודה. מרֻבּים מאוד בערים ילדים מצחצחי נעלים, שוליות, משרתים או עוזרים בחנֻיות. אין בארץ כל חֹק המֵגֵן על הילד.

מספר חדרי הקריאה של ועדת התרבות הגיע לארבעים. בשנת תרע״ט רכשה ועדת התרבות הרבה ספרים ובשנת תר״פ הגיע מספרם ל־4571, אשר כארבעת אלפים מהם נשלחו לחדרי הקריאה, מלבד עתונות. העתון וספר הקריאה הרענן והחדש פעול יפעלו יחד עם המורה. חדרי הקריאה האלה יכולים להיות מקור ברכה להשכלה העממית בארץ.

ב.

בשנת תרפ״א ובמחצית הראשונה של שנת תרפ״ב רִכְּזה ועדת התרבות את פעולתה בהפצת השפה העברית בעִקר בּכבישים ובקבוצות החקלאיות. מאביב תרפ״ב ואֵילך עבר מרכז הכֹּבד של הפעולה לערים, עם העברת מחנות הפועלים לשם ועם התחלת תנועת הבנִין.

---

1) מאז משתתפת ההסתדרות הציונית בקביעות בתקציב ועדת התרבות; משנת תרפ״ב ואילך התחילו גם הפועלים העברים באמריקה להשתתף בו על ידי ה„סיוע העממי״: הלק מהוצאותיה של ועדת התרבות בתל־אביב מתמלא על ידי העיריה; 25—35% מכל התקציב של ועדת התרבות מכניסים בצורות שונות פועלי ארץ־ישראל.

מִפקד העובדים, שנערך על ידי ההסתדרות בי״ז אלול תרפ״ב הֶרְאָה, כי ידיעת השפה העברית הולכת ומתקדמת בין העובדים העברים. בגליונות המפקד נשאלו העובדים: אם יָדעוּ לדבֵּר, לקרוא ולכתוב עברית בגולה, ואם יודעים הם לדבר, לקרוא ולכתוב עברית עתה בארץ ישראל? מ־16608 העובדים, שנרשמו באותו יום במפקד, ענו תשובה חיובית בדבר

		לדבר	לקרוא	לכתוב
ידיעתם את השפה	בגולה	8622 איש, — 51,9%;	9616 איש, — 57,9%;	9050 איש, — 54,5%
	בארץ	12611 . 75,9%;	12219 . 73,6%;	11627 . 70%

בחֹרף תרפ״ג הגיע מספר הלומדים בשעורי ערב של ועדת התרבות ל־1451 איש: 1235 בערים ו־216 במושבות ובמשקי הפועלים החקלאים. פעמים אחדות סִדרה ועדת התרבות בערים שעורי ערב מקצועיים לבנאים, לנגרים ולמסגרים. אולם פעולה זו לא התקדמה הרבה מֵחמת חֹסר מורים מקצועיים.

הספרִיה המרכזית של ועדת התרבות התרחבה והקיפה בסניפיה כמעט את כל הנקודות העבריות שבארץ. בשנת תרפ״א היו לה 7000 ספרים ובשנת תרפ״ג עלה מספרם עד 25000. עתה יש בספריה המרכזית למעלה משלשים אלף כּרכים, רֻבּם בעברית ומעוטם בלשונות אֲחרות. ביניהם ספרי מקצוע: בחקלאות, בבנְין, בטֶכניקה ובמקצועות־עבודה אחרים. מספר הסניפים מגיע למאה ואחד. ספרן נודד מבקר את הסניפים פעמים אחדות בשנה. הוא מְחזק את הקשרים בין המרכז והסניפים, מורז את תנועת הספרים מסניף לסניף ומקשיב לדעות החברים בַּמקומות על הספרים ולדרישותיהם. סניפי הספריה המרכזית בֶּערים מכילים אלפי ספרים, המושכים אליהם מאות קוראים מִבֵּין הפועלים, מִבֵּין הנֹער העובד ומִבֵּין ילדי הפועלים. ועדת התרבות הקימה בתל אביב צְריף גדול לאולם קריאה, המכיל עד 800 איש. הספריה מתאמצת להושיט את הספר העברי, הכללי והמקצועי, לעובד העברי בארץ, בכל מקום שהוא נמצא בו.

עוד מהשנים הראשונות לעבודתם הנהיגו מורי ועדת התרבות את למוד ידיעת המולדת בַּקבוצות ובכּבישים. מראשית שנת תרפ״ב נקבַּע על ידי ועדת התרבות מורה נודד מְיֻחד לידיעת המולדת. וכיום עובדים בועדת התרבות שלשה מורים במקצוע זה: אחד בירושלים וסביבותיה, אחד ביפו וסביבותיה — מעין חי ועד חֲלֵדָה — ואחד בשומרון וּבָעמק. הרצאות המורים בלוית תמונות־אור ממראות הארץ מושכות קהל רב. ביחוד יש חשיבות רבה לטיולים. כמעט שבוע בשבוע מטילים מאות פועלים ביום מנוחתם בסביבות מקום מושבם; ולפעמים — בימי חג ומועד — למקומות החשובים מהצד ההסטורי, הטופוגרפי, האֶטנוגרָפי והישובי, למשל: לירושלים, לשכם, להר תבור, ליריחו ולים המלח, לנקודות ההתישבות החדשה בָּעמק. בזה מתבלטת אהבתו העֲמֻקה של הפועל העברי לארץ ורצונו לראותה.

ג.

בראשית תרפ״ב היו לועדת התרבות רק שני מוסדות חנוך ליַלדי הפועלים: בבן שמן ובכפר גלעדי. במחצית השניה של תרפ״ב, עם ההתישבות החדשה בָּעמק, נפתחו בבת אחת מוסדות חנוך אחדים: בכפר תָּבעון, בעין חרוד ועוד.

יש לועדת התרבות בתי ילדים, בתי ספר וגני ילדים ב־16 נקודות עם 355 ילדים ו־38 מחנכים. בכפר גלעדי, בדגניה, בעין חרוד, בבית אלפא ובגבעה מתחנכים הילדים—הגדולים והקטנים—

בבתי־ילדים. שם הם לומדים, עובדים, נזונים ומבלים את כל היום, ובאחדות מהנקודות האפורות הם גם לנים בבתי הילדים.

ביפו ובירושלים יש לועדת התרבות בתי ספר של ערב לילדים עובדים, מבני 10 — 15. לומדים בהם למעלה ממאה וחמשים ילד וילדה, אשר תנאי חייהם הכריחום בגיל צעיר מאוד להכנס לעבודה בבתי מלאכה (נגרים, סנדלרים וכו׳), בבתים פרטיים (משרתים, משרתות), או ברחוב (מצחצחי נעלים, סבלים). בארצות אחרות חק הממשלה מגן על הילד, אוסר את שעבודו ונצולו ומטיל עליו חובת למוד. אצלנו משולל הילד העובד כל הגנה חקית ומנצל למעלה מכוחותיו. ועדת התרבות באה בדברים עם נותני העבודה, כי ישחררו בשעה שש בערב את הילדים העובדים אצלם, למען אשר יוכלו לבקר את בתי הספר. ויש אשר המשא ומתן הזה מצליח. אולם חובה על ההסתדרות לדרוש מאת הממשלה, שתגביל בכוח החק את שעות העבודה של הילדים.

בבתי הספר לילדים עובדים נלמדים בדרך כלל הלמודים, הנהוגים בבתי הספר העממיים בארץ, כמו: קריאה, כתיבה, תנ״ך, חשבון, שרטוט ועוד. אולם ועדת התרבות מחפשת דרכים להתאים את הלמודים לחיי הילדים העובדים, לסביבתם ולצרכיהם; וכמו כן — להקנות לילדים ידיעות על הישוב העברי בארץ, על תנועת העבודה ועל ההסתדרות ומוסדותיה.

מהחלטות על ועדת התרבות.

א.

בועידה הששית של פועלי יהודה ההקלאים, פתח תקוה סכות תרע״ז.

הועידה בוחרת לצרכי השכלת הפועלים ועדת תרבות. הפעולות העומדות על הפרק הן: הפצת השפה העברית והשכלה חקלאית.

הועידה מקציבה לצרכי הפעולה התרבותית 20% ממס ההסתדרות.

ב.

במועצת ההסתדרות הכללית, תל אביב איר תרפ״ב.

המועצה רואה את אחת הפעולות העקריות של ועדת התרבות בהנחלת השפה לעולים וחנוכם ברוח תנועת הפועלים בארץ ומטילה על הועדה להרחיב את פעולותיה במרכזי העליה בארץ. על ועדת התרבות להקדיש תשומת לב מיחדת לחנוך ילדי העובדים.

ג.

מהחלטות מועצת התרבות, ירושלים אד״ב תרפ״ד.

על מועצות הפועלים העירוניות להגביר את השתתפותן בפעולתנו התרבותית ולבחור ועדות תרבות מקומיות פעילות.

על הספריה המרכזית של ההסתדרות לרכז את כל סניפיה בארץ בששה סניפים מחוזיים: ירושלים, תל אביב, חיפה, שומרון, העמק וטבריה.

המועצה רואה צֹרך לְרַכֵּז בידי ועדת התרבות את כל ספרות־העבודה, שהופיעה בארץ, ולְהָפִיצָה בין הפועלים בארץ ובחוץ לארץ.

המועצה מחליטה להמריץ את הפעולה בתוך המוני הנֹער העובד, על ידי הרחבת בתי הספר לילדים עובדים ועל ידי הכנסת ילדים עובדים למקצועות־מלאכה שונים ולעבודה חקלאית על יד קבוצי העבודה בעיר ובכפר.

על ועדת התרבות לגשת לפעולה יסודית לשם הכשרת מורים־לפועלים ולהשתלמותם.

המועצה ממנה ועדה מְיֻחדה לשם טפוח עבודת האמנות של ועדת התרבות, רִכּוּזה וסדורה.

לתנועת החלוץ.

מתוך המרחק המערפל מבקיעות אלינו לפעמים רחוקות ידיעות מקריות ומקֻטעות על דבר קיום תנועת החלוץ

ואנו — הלא מיום בואנו מחכים ומצפים לנפש חיה, למחנה רעים נאמן אשר מאויי נפשם, רצונם וכוחותיהם יתלכדו עם שלנו.

ובתשובה על צִפִּיָתנו באו השנים האלה, שנות המלחמה. היסֻפר מה עשו הן לנו, מה הן עושות אתנו?.. עוד רחוק, רחוק לגמר חשבונות, לסכומים.

והנה הן באות אחת, אחת הבשורות על החלוץ, והן מפעימות ומעוררות שאלות. הנך מנִיע את כוחות המחשבה, הדמיון וההשערה, כדי לקלוע אל מצב הדברים לאמִתּם: מהו עֶרכה האמִתּי של התנועה, איכותה וכמותה? העולה היא באמת הפעם על הנסיונות השונים שקדמו לה, נסיונות אשר היו מעוררים ומכזיבים את תוחלתנו ואשר רק יחידים בודדים נכנסו על ידיהם לחיי הארץ והעבודה? האֻמנם באו כבר הימים, אשר בהם תהיה חלוצות העבודה למשאֶלת־הלב של צבור, לתנועה רבה של רצון ומעשים, תחת היותה עד כֹּה משא נפש של יחידים?

ומתעורר הצֹרך בקשרים חיים, תכופים ואמיצים, עם התנועה הזאת בגולה, למען אשר יֻגד שם, כיצד להתכונן ולהתכשר לחיים העתידים, ולמען, אשר נדע פֹּה, מה עלינו לעשות, כדי להקל את בואם, כניסתם, קליטתם והתאזרחותם של אלה, אשר להם עינינו נשואות.

אנסה לציֵן לי קצת ציונים על עבודתו ואָפיו של „החלוץ", כאשר אני הוגה אותו. אולי יגיעו פעם הדברים לתעודתם וְיִשְׂאוּ גם הם את חֶלקם לברור המחשבות והמעשים.

תנועת החלוץ הצליחה למצוא את נושאיה בארצות שונות, בתוך חוגי צבור שונים. השמועות המגיעים אלינו מֵאמֵריקה, מפולַניה, מרוסיה, מגַליציה, מהולַנד, ומִבֵּין הדור הצעיר שבגרמַניה, מעידים, כי תנועת החלוץ יונקת דרך צנורות השפעה שונים מתנועת העבודה אשר בארץ; לעצם עֲבודה זו יש בעיני חשיבות מְיֻחדה.

תנועה זו, תנועת החלוץ, השואפת לברוא את הֶעתיד הלאֻמי על ידי שנוי עִקרי בחיי הפרט, נבדלת משאר התנועות הצבוריות בנות זמננו: היא אולי התנועה המעשית היחידה בזמננו, אשר במרכזה לא הפרוגרמה, אלא חיי האדם ועבודתו. החבר עצמו הוא המטרה. חייו, נסיונותיו, כשלונותיו ונצחונותיו, חֻלשתו וגבורתו — הם הם עצם התנועה. אם תנועת החלוץ תהיה נאמנה לעצמותה זו, כי אז תהיה השאיפה האישית לחלוצות ולעבודה, היא לבדה, מרכז הרוח והרצון

של התנועה. אל נא אפוא תעמיס תנועת החלוץ על עצמה דעות, פרוגרמות, דְבָרוֹת למפרע, בהשאלה. ואל יפריעו הפּרוּדים התוריים המצערים את האחוד האישי הרב. נעשה את חיינו ונשמע מתוכם את קול האלהים, המתהלך במחנה, אם נזכה לכך.

את העבודה העקרית של החלוץ בגולה אני רואה בּהכשרה לחיות בארץ, לעבוד בה ולהתאזרח. וזו — שני צדדים עקריים לה.

א. ההתכשרות לעבודה גופנית ולחקלאות.

היא תתן לארץ עובדים מועילים מראשית בואם; ולבאים לעבוד — שחרור מִיסוּרֵי הגוף והנפש, האוכלים את המתחיל במשך כל הימים הראשונים, עד שהוא מסתגל ותופס לו מקום של עובד. הסתגלות זו תוקל מעט ולפעמים גם הרבה לאלה החברים, שהביאו אתם הכנה קודמת לעבודה, „תבונת כפים", ועוד יותר — למי שבא והכנתו ה ח ק ל א י ת בידיו.

דרכים רבים להכשרה זו. מלבד הצֹרך והאפשרות של עבודה גופנית וחקלאית בכפרים, באחוזות, בבתי ספר חקלאיים, אשר תפתח לפני המתחיל, בעודו בגולה, את עבודת הכפר בכלל, ישנה עוד למתכוננים אפשרות לבחור את אַחד המקצועות שבחקלאות ולהשתלם בו כַּהֹגֶן, למעשה ואף להלכה. ענפי החקלאות רבים הם ושונים: פַּלָּחוּת כללית, גננות לענפֶיה, גדול דבורים, עופות, צאן ובקר, עבודת המחלָבה ותעשיַת חלב, תעשית שמּורים של ירקות וּפרות. וישנן גם אֻמָּנִיּוֹת אחרות שהחקלאות צריכה להן, כמו: עגלָנות, רַצְעָנוּת, נַפָּחוּת וּבַנָּאות חקלאית.

הדברים האמורים כאן מכֻוָּנים לא רק לבחורי החלוץ, כי אם גם ל ב נ ו ת החלוץ, באשר הן יֶשְׁנָן. רבים מענפי העבודה המנויים כאן נתּנים גם לכוחה הגופני של האשה, לכשרונותיה ולעתידה בחיים. ההתכוננות וההשתלמות באחד מקצועות העבודה עלולה לשנות לטובה את מצבה של הפועלת אולי עוד יותר מאשר את זה של הפועל. הפועל החדש, הבלתי מֻשלם, בבואו לארץ יוכל בכל זאת להתחיל בעבודת המעדר, הסקול, החרישה ובעוד כמה וכמה עבודות קשות, המכניסות אותו לעבודה, מאמנות ומחזקות את ידיו, וּמכשירות אותו לחקלאות. אבל העבודות האלה אינן לפי כוחותיו הגופניים של האשה. ולכן חוג עבודתה מֻצמצם הרבה יותר. ומספר המְשָׁקים המסדרים בירקות, בעופות אֵינו מֻרְבֶּה בארץ. אמנם בנדון זה נעשה דבר מה בארץ על ידי הכנסת פועלות לתוך המשקים הקַיָמים ועל ידי יצירת משקים המכֻוָּנים לחנוך הפועלת, כעין אלו שנוצרו בשנים האחרונות בצורת קבוצות הפועלות. אבל אין לך דבר מועיל כל כך, כמו ההתכשרות לפני העליה.

ב. למוּד השפה העברית.

בשביל אותם החלוצים, אשר לא קבלו חנוך עברי, צריך להיות למוד השפה לא כוּנה טובה בלבד, אשר אינה מצטָרפת למעשה, כי אם צווי מֻחלט, חובה פרטית, נחוץ מאד, כי החלוצים יֵדעו זאת ויַכירו, כי חסר ידיעת העברית מעמיד את הבא לכאן במצב קשה. שערי חיי התרבות בארץ נעולים בפָנָיו. הספר, העתון הדן בחיים היום יומיים, ההרצאה, אספת החברים — כל זה חתום לפניו. ועוד. מה שבין העובדים יש חלק, שאינו יודע את השפה, בונה חַיִץ בתוכם, גורם לאי הבנה, להתנכרות קשה ולפרודים. מצב זה עלול לפעמים להמָשך שנים. המסתפק בשיחה קלה אולי יגיע בקרוב למטרתו, אבל מי אשר צְרָכָיו התרבותיים מֻרְבִּים יותר, צפוי להרבה עמל ויגיעה במשך זמן רב.

קבוצות החלוץ צריכות להמציא לחבריהן עזרה מַמָשית, מסדרת וגמרצת בהכשרה חקלאית

ובלמוד השפה. עזרת חברים זו היא אֱנושית, וחיובית, ואותה התנועה, אשר תעבוד את העבודה הזאת, — יהיה שכרה ההסטורי רב.

— שאו ברכה, אחים!

תרע"ח.

עֲלִיָּה.

וְשׁוּב נֶאֶסְרָה הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ. וְדַוְקָא בּוֹ בַזְּמַן שֶׁחֲלוּצֵי רוּסִיָּה וְאוּקְרַיְנָה מִתְפָּרְצִים בְּהִתְאַמְּצוּת בִּלְתִּי רְגִילָה לַעֲלוֹת. פּוֹרְצִים גְּדֵרִים, מַעֲקִפִים גְּבוּלוֹת וְאֵינָם נִרְתָּעִים מִכַּדּוּרֵי־מָוֶת הַמּוּכָנִים לִקְרָאתָם עַל גְּבוּלוֹת רוּסִיָּה. הֶחָלוּץ הָרוּסִי מֻקָּף קִיר בַּרְזֶל זֶה אַרְבַּע שָׁנִים. כָּל הָעוֹלָם סָגוּר בְּפָנָיו, וְשׁוּם יְדִיעָה עַל דְּבַר הָאָרֶץ וּמַצָּבָהּ אֵינָהּ מַגִּיעָה אֵלָיו. וּבְכָל זֹאת מִסְתַּדְּרִים הַצְּעִירִים בְּכָל הָאֳפָנִים וּבְכָל הַדְּרָכִים וּמְכִינִים אֶת עַצְמָם אֶל הָאָרֶץ, זוֹ אֲשֶׁר שָׁנִים עָרְגוּ אֵלֶיהָ.

וְעוֹזֵב הַצָּעִיר הַמִּתְלַמֵּד אֶת לִמּוּדָיו וְאֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ וְנִכְנָס לִקְבוּצַת חֲלוּצִים, הַמְעַבְּדִים חֶלְקַת שָׂדֶה. מֵכִין הוּא אֶת עַצְמוֹ לִקְרַאת הַחַיִּים בִּקְבוּצָה, בְּקוֹלֶקְטִיב, כַּאֲשֶׁר שָׁמַע כִּי שָׁם, בָּאָרֶץ, חַי הַפּוֹעֵל הָעִבְרִי בִּ״קְבוּצוֹת״. אָמְנָם, הִגִּיעָה גַם אֵלָיו הַשְּׁמוּעָה, שֶׁחַיֵּי הַקְּבוּצוֹת בָּאָרֶץ אֵינָם מְדֻשְּׁנֵי עֹנֶג, אֲבָל אֵין הוּא מְבַקֵּשׁ חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים. הוּא מְצָרֵף אֶת מַעֲשָׂיו אֶל מַעֲשֵׂי הַפּוֹעֵל, שֶׁקָּדַם לַעֲלוֹת, וְרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ. סוֹף סוֹף יַגִּיעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּלְבִנְיָנָהּ יַטֶּה אֶת שִׁכְמוֹ.

— — — וְהִנֵּה הִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה. קָשֶׁה לְהוֹצִיא אֶת הַמִּלִּים מִן הַפֶּה: פְּרָעוֹת בְּיָפוֹ! וְאַחַר זֶה נִנְעָלִים בִּפְנֵי יְהוּדִים שַׁעֲרֵי הָאָרֶץ.

וּמִתְרַכְּזִים, וּמִצְטַפְּפִים חֶבֶר הַחֲלוּצִים זֶה אֶל זֶה, בַּאֲשֶׁר הֵם שָׁם. כָּל מַחְשְׁבוֹתָם — אֶל הַנְּקוּדָה הַהִיא, שֶׁאוֹרָהּ עוֹדֶנּוּ מַזְהִיר וּמַבְטִיחַ. וּתְנוּעַת הֶחָלוּץ הוֹלֶכֶת וְגוֹבֶרֶת.

תרפ"א.

בִּרְכַּת אַחִים.

ניו־יורק.

הַיּוֹם מַפְלִיגָה הָאֳנִיָּה עִם כְּלֵי־הָעֲבוֹדָה לְפוֹעֲלֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. נְלַוֶּה אֶת הָאֳנִיָּה בְּרִגְשׁוֹת לִבֵּנוּ, עַד בּוֹאָהּ לְחוֹפֵי־הַמּוֹלֶדֶת. בְּיָמִים קָשִׁים אֵלֶּה[1], שֶׁעוֹבְרִים עַל חֲבֵרֵינוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, תָּבִיא לָהֶם אֳנִיָּה זוֹ קְצָת נֶחָמָה, תִּתֵּן בְּלִבָּם אֱמוּנָה, כִּי אַלְפֵי יָדַיִם מְאַמְּצוֹת אוֹתָם.

---

1) הדברים נכתבו כשלשה חדשים אחרי מאורעות מאי ביפו.

למשלוח כלי עבודה מאמריקה.

בהתלהבות ובשירים לוו חברינו באמריקה את המכונות וכלי העבודה החקלאיים, שנשלחו לארץ ישראל—וכדממה הגיעו אלה ונכנסו לארץ. צבור הפועלים בארץ לא הביא לידי גלוי את רגשי ההוקרה לקראת פריסת שלום חמה זו מחברינו שבאמריקה. רק "מקצר־רוח ומעבודה קשה" לא באה שמחתנו הפנימית לידי גלוי, ברגע בוא אנית המכשירים.

בשעה שבכל רחבי הגולה נוצרים מחנות "החלוץ", העוברים לארץ־ישראל לעמוד בשורותינו בעבודה ובהגנה — רב מאוד ערך יצירת טונים רבים של מכשירי־עבודה והעמדתם לרשות הצבור העובד, לשם בנין חברת העבודה העברית בארצנו. יזכרו אפוא לטוב "פועלי־ציון" באמריקה, אשר נגשו לעבודה הגדולה הזאת — עבודת ממש.

הרעיון על יצירת רכוש עובדים, אשר יוצר ויאצר על ידי העובדים העברים בכל העולם ויעמוד ברשות צבור העובדים בארץ ישראל, — אינו חדש. הוא הונח גם ביסודה של "קפת הפועלים"[1]. במשך הזמן נוצרו לנו שורה שלמה של מוסדות פועלים: "המשביר", קפת־חולים, בנק־הפועלים ואחרים. עתה הנה בא האסף של מכשירי העבודה. וזהו בטוי עממי מלא של הקשרים שבין הגולה העובדת ובין העובדים העברים בארץ ישראל.

תרפ"א.

מהחלטות של הועידה לעניני ארץ ישראל העובדת[2].

א. בהסכמת כל המשתתפים נוצר "ועד לעניני ארץ ישראל העובדת".

ב. בועד הזה משתתפות כל ההסתדריות, המביעות את רצונן להשתתף בפעולה עצמית בבנין ארץ ישראל העובדת והמתרכזות בפעולתן הארץ ישראלית סביב ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל.

ג. תפקידו הוא לסדר ולנהל פעולות שונות בחוץ לארץ לטובת המוסדות הכלכליים של צבור הפועלים בארץ־ישראל, העומדים ברשות ההסתדרות הכללית: בנק־הפועלים, "המשביר", "סולל־בונה", חברת ההתישבות ואחרים; וכמו כן יצירת מוסדות אחרים והנהלתם.

---

1) עין "קפת הפועלים בימי המלחמה" עמוד 264.

2) ועידה זו נקראה על ידי ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל והיתה בקרלסבד בימי ח' — י"ב אלול תרפ"ג. בה השתתפו כל המפלגות של "פועלי ציון", "צעירי ציון" ו"ההתאחדות"; "דרור" ו"החלוץ".

מהחלטות הועידה הכללית השניה על „חברת העובדים".

א. ההסתדרות הכללית מאשרת את פעולתה המשקית והכלכלית בתור חברת העובדים העברים השתופית והכללית בארץ ישראל לפי חקי הארץ.

ב. חברת העובדים הנה בעלת כל המוסדות הכספיים והקואופירטיביים של ההסתדרות הכללית. היא יוצרת מוסדות, מפעלים, קרנות וברשותה נמצאות מניות היסוד של בנק הפועלים, של „המשביר" ושל שאר בנות החברה.

ג. חברת העובדים מביאה לידי התאמה הדדית את פעולות מוסדותיה השונים, מפקחת על הנהלתם, מאשרת את תכניותיהם, מבקרת את הנשמתן ומכוננת את פעולתם לצרכי כלל הפועלים.

ד. את פעולתה הישובית-החקלאית מגשמת החברה על ידי ה„חברה להתישבות העובדים"; את פעולתה הקבלנית — על ידי ה„חברה לעבודות צבוריות ובנין"; את עבודת ההספקה — על ידי „המשביר"; את עבודת האשראה — על ידי בנק הפועלים. לשאר ענפי הפעולה השונים מיסדת החברה בנות חברה מיחדות.

„חברת העובדים" נתאשרה על ידי הממשלה בו' אדיב תרפ"ד בשם „חברת העובדים העברים השתופית והכללית בארץ ישראל („חברת העובדים") בערבון מגבל".

קרקעות ארץ ישראל.

במזרח ובדרום גובלת ארץ ישראל עם המדבר השומם, אשר שבטים בודדים של בדוים נודדים בו. ככל אשר יעלה לנו להתגבר בעזרת התרבות והמדע על הקשי שבטבע המדבר ולשים מים בציות המזרח והדרום, כן יגלו שטחים חדשים להתישבות. חצי האי סיני נותן תקוות מיחדות בלבנו, כי תופס הוא אחת העמדות הגיאוגרפיות החשובות ביותר בעולם — כמעבר בין אסיה ואפריקה. כיום הזה כבר עוברת בו מסלה העולה מקהירה-אלכסנדריה לירושלים-דמשק. לפי מדידות „הקרן לחקירת ארץ ישראל" („Palestine Exploration Fund") תופס מערב הירדן - מים התיכון עד הירדן ומנהר ליטנים עד הקו רפיח-עציון גבר (רפה-עקבה)—שטח של 27200 קילומטר מרבעים; ויחד עם אל-עריש, ששטחה עולה בערך 5000 קילומטר מרבעים — למעלה מ-32000 קילומטר מרבעים. מזרח הירדן עדין לא נמדד, אבל יש לעשות חשבון משער. ארך מזרח הירדן ממעון עד הר חרמון מגיע בערך ל-400 קילומטר, רחבו מגיע בשלשת רבעיו הראשונים מן הדרום (מואב והגלעד) בערך ממצע ל-60 קילומטר וברבעו האחרון לצד צפון — בערך ממצע ל-100 קילומטר. אם נכפיל את הרחב באֹרך נקבל (300×60+100×100=28,000) 28,000 קילומטר מרבעים. ואמנם, סקירה שטחית על המפה מורה, כי שטח עבר הירדן מזרחה גדול במעט כשטח עבר הירדן מערבה. מתקבל, כי כל שטחה של הארץ משני עברי הירדן תופס קרוב ל-60,000 ק"מ, או ל-66,000,000 דונם (הדונם מכיל 900 מטרים מרבעים).

האדמה המעבדת בארץ ישראל נחלקת לשלשה סוגים: א) ג'יפטליק — אדמת הממשלה, ב) אחוזות איפנדים, ג) נחלאות זעירות של הפלחים. לפי ידיעות הממשלה מאוגוסט 1919 נמצאים

ברשותה כמליון דונם אדמה, אשר חלק קטן מהם נעבד על ידי אריסים ויתרם — אדמת בור. החלק הגדול ביותר של הקרקעות הפרטיים בארץ ישראל נמצאים בידי בעלי אחוזות גדולות ובידי בעלי אחוזות בינוניות. כדי לתת משג בהיר על התרכזות קרקעותיה של ארץ ישראל בידי האיפנדים, נזכיר שבסביבות עזה ובאר שבע נמצאים 2,000,000 דונם אדמה בידי 28 בעלי אחוזות גדולות, בסביבות ירושלים 240,000 דונם — בידי 26 בעלי אחוזות, בעין גנים (ג'ינין) 114,000 דונם — בידי 6 בעלי אחוזות, וכיוצא בזה בגלילות אחרים. לפי דין וחשבון רשמי של וליַת־דמשק, הכוללת גם את עבר הירדן, נמצאים שם 60% של הקרקע בידי בעלי אחוזות גדולות, 15% בידי בעלי אחוזות בינוניות ו־25% בידי בעלי נחלאות זעירות.

בעלי האחוזות אינם מעבדים בעצמם את אדמתם, אלא מחכירים אותה על פי רב לפלחים, המשלמים להם חמש מן היבול. נמצא, שלמרות מה שהקרקע מרכז בידי בעלים מועטים, אין כמעט בארץ משקים גדולים. משקי הפלחים הם קטנים, גדלם — מארבעים עד מאה דונם. אין עדין מספרים מדֻיקים ונאמנים על חלוקת הקרקעות בארץ בין בעלים שונים ועל השטח המעבד ושאינו מעבד. אולם לפי הידיעות הרשמיות של פנקסי מהלקת־הקרקעות־והמסים של הממשלה בימי המלחמה, מגיע כל שטח הקרקע המעבד במערב ארץ ישראל, מלבד אל־עריש, ל־5,582,000 דונם, כ־19% משטח הארץ; ובמזרח ארץ ישראל נעבדים בערך 4,977,000 דונם, שהם 16% משטחו. נמצא שבשני עברי הירדן נעבדים בערך 10,559,000 דונם, שהם 17,4% משטחה של כל אדמת ארץ ישראל. למעלה מחמשים מליון דונם שוממים בארץ ישראל. מהם נמצאים יותר מ־17,500,000 ביהודה, לרב בנגב; בערך 6,500,000 בשומרון ובגליל (לרב בעמק הירדן, בחולה ובהרים), ויותר מ־19,000,000 מעבר לירדן.

אין להגביל בדיוק, כמה מן אדמות הבור ראויות לחקלאות וכמה בלתי ראויות. אבל אין ספק, שחלק גדול מן הנשמות האלה עלול להפך בעבודת האדם ובאמצעי התרבות לארץ נושבה ולתת דגן, ירק, חציר ופרות העץ.

אֲזורי החקלאות הטבעיים בארץ.

א.

נתחיל לנטות את קוי תחומי האזורים מהנגב. בדרך כלל טעון כל הנגב למוד וחקירה; על סמך נקודות האחיזה המעטות שלפנינו יש לחלק את הנגב לאזור ה,פלחה החרבה' (דרי פרמינג — Dry Farming) ולאזור מטעי בעל. החלק הדרומי של הנגב, בין הקו עזה־דביר (א־טהריה [1]) צפונה ובין הקו רפיח (רפח) — קוסימה דרומה, משתרע על שטח של למעלה משלשה מליון דונם. האקלים הוא חצי ישימוני, דומה בבחינות שונות לאקלים קליפורניה. האדמה נוהגת כאן יבולים רגילים לסרוגין: שלשה או ארבעה יבולים בתקופת עשר שנים. אולם יש לקוות, כי לכשתעבד האדמה לפי שטת ,הפלחה החרבה' תביא יבולים שנה בשנה. בכל השטח הזה יש להביא בחשבון משקי פלחה הד־גוניים מאוד, המגדלים רק חטים ושעורים׳ במקומות אחרים אפשר אולי גם לצרף נטעים ידועים.

---

[1] الظاهرية

החלק הצפוני של הנגב — שטחי המישור הנחמד שבין עזה ובין באר שבע — נזרע על פי רב שעורה. גם פה אין האדמה נענה לעובדיה אלא לסרוגין, אחת לשנתים או לשלש שנים — מחמת מעוט הגשמים וביחוד מחמת חסר המלקוש. שטת ה„פלחה החרבה" תשביח גם פה את היבולים וגם תוציאם באפן קבוע וקצוב שנה בשנה. ברחבי השטח הזה נפגשות נקודות בודדות של מטעי שקדים ומשמשים; בחן יונס, היושבת על שפת הים מהלך שש שעות מעזה לצד דרום, גדל ומצליח השקד; גדלים גם החרוב, התאנה והצבר נעדר-הקוצים, שעליו משמשים מאכל לבהמה; הזית גדל שם בקצה תחומו הטבעי ואינו עושה באקלים הזה פרות. כל המישור הזה יכול להכנס בלי ספק לאזור הנטעים הטבעי.

ב.

כל הרצועה הארכה והרחבה, המשתרעת לארך שפת הים מעזה ועד סביבות חיפה בערך, היא אזור הנטעים הטבעי. האדמות שבאזור הזה מסגלות כמעט לכל מיני נטעים.

בין הרצועה הזאת — רצועת החול — ובין שלשלת ההרים משתרעית השפלה והשרון ובקעות שונות, שאדמתם היא אדמה כבדה בכל מיני דרגות ומעברים; רצועת האדמה הכבדה של השטח הזה, המסגלה לפלחה והגובלת ליד אדמת החול, זהו אזור טבעי למשק מערב מפלחה ונטעים. כל אחד מענפי החקלאות הללו נמצא כאן בתחומיו הטבעיים ונפגשים הם בנקודה מאחדת. זהו טפוס המשק הבריא ביותר והמבטיח ביותר את קיום בעליו. משק מערב כזה נותן אפשרות של קמוץ בהוצאות, של קמוץ בעבודה, של חלוקת עבודה ישרה וקצובה במשך כל ימות השנה ומעלה את ההכנסות.

הרצועה התיכונית של השטח הזה היא כלה אדמת פלחה; מהנטעים מצליח רק הזית ואף הוא עולה ביגיעה יתרה. במשקי הרצועה הזאת אפשר גם כן להקצות חלקת אדמה למטעים, אבל אין להם אותו הערך שיש להם ברצועה הקודמת.

במדה שרצועה זו מתקרבת אל שלשלת ההרים מתגלה רצועת אדמה חדשה, שגם היא כלה אדמת פלחה, מפני שהיא קרוצה מאותו החמר אשר הקודמת, אלא שקצה נכנס לתחומי ההרים, השיכים כבר לאדמת נטעים.

ג.

אדמות אזור ההרים מכשרות בעקרן לזית, לתאנה ולחרוב — וכמעט כל עצי הפרי האלה אינם באים בחשבון כמקורות מחיה לאלתר, בזמן שהמשק החדש זקוק להם ביותר, אלא לאחרי תקופת שנים ידועה. הנטע היחידי הממהר להכניס זהו הגפן. שלשלת ההרים הארכה והבקעות הצרות, הסגורות ביניהם, היו לפנים והנם לבני הארץ עוד כיום אזור הנטעים הטבעי. מהם היה בא היין הטוב והשמן הזך. שממת הארץ לא מחתה עדין מההרים את השרידים מהמדרגות, ששמרו על שכבות העפר, שלא תסתחפנה עם זרמי הגשמים, ושהיו מעמד איתן ומקורות מחיה לעצים הנטועים עליהם. מתוך השממה מדברים אלינו שרידי גתות ויקבים, בתי בד ובארות מים; מעידים הם, כי כל מערומי ההרים היו עטופים כסות-ירק, וגפנים לרבבות עדרו את האדמה הזאת וחיו עליה.

נטיעת ההרים דורשת הכשרה מרֻבָּה, יגיעה והוצאות מיֻחדות. כאן אפשר גם לגדל מקנה, לזרוע במקצת חטים. האזור הזה יפתח אולי במשך הזמן משקים מעֹרבים מפלחה ומטעים.

כל הגליל, התחתון והעליון, החורן ורמות הגלעד הוא אזור הפלחה הטבעי. יש להתנגד לשאיפה ליצור בגליל מרכזים של משקי נטעים, כי מסַכנים בזה את גבולות הפלחה הטבעיים, ומקפחים על ידי כך את מְנת לחמו של העם; באזור הזה, במקום שהוא מתקרב לשרשרות ההרים, יש, אמנם, רצועת אדמת נטעים; וגם במרכזו אפשר להקצות בכל משק חֲלקות מצֻמצמות לזיתים, ובמקרים ידועים — כשהשכבה התחתונה מחלחלת — גם לשקדים. אולם המשק המעֹרב הזה לא יהיה מהטפוס המעֻלה; נקודת הכֹבד תהיה מֻנחת בשכלול הפלחה, בגדול מקנה לשם חלב תוצאות־חלב או לשם בשר. הנטעים אינם פה אלא טפל ובאים בחשבון כמקור כלכלה נוסף. פה אסמי הבר שלנו, ועלינו להגדילם ולהגבילם בכל אמצעי המדע והטכניקה שלנו לעשר כלכלת העם.

אדמות השלחין הן אזור בפני עצמו. אזור זה אינו שטח אחד בלתי מֻפסק, אלא מפורר במקומות שונים: גדות הירקון, נחל ראובן, שפלת עַכו, בית שאָן, חופי ים כנ״ת והירדן, החולה. כל אחד מהמקומות הנמנים קובע טפוס בפני עצמו; האדמות הקלות מְטַינה את בעליהן ללכת בדרך הכבושה: לנטוע פרדסים. אין לחזות מראש בלי חקירות קודמות ונסיונות, מה הם הגדולים אשר יתפסו מקום ביֶתר אדמות השלחין. אולם ברור הדבר, כי עתידו של עמק הירדן הוא בגדול גדולי בכורים וביחוד ירקות, אשר ערכם יעלה מאד עם רבוי האוכלוסים ועם התפתחות דרכי החבור.

פעולתנו העצמית הלאֻמית בארץ.

לפנינו שאלה זו: טפול עמדותינו לעמדות שכנינו או ירלה בסיס לפעולה עצמית כלכלית לאֻמית ופוליטית בארץ? הנִסמך אל כל עיר וכפר של יושבי הארץ בחור מועט נטפל אל הרב, או נבצר את עמדותינו בארץ על ידי שורת מרכזים עבריים כלכליים ופוליטיים בפנות שונות בארץ?

ארץ ישראל מיֻשבה בעקר על שדרת הָהריה, עם העמקים שביניהם, העוברת מהגליל העליון דרך צפת, נצרת, שכם, ירושלים עד חברון. בין כל הפוזיציות האלה (מלבד ירושלים), המיֻשבות על ידי שכנינו והמהוות את קני החיים הלאֻמיים שלהם, לא תמיד נוכל לעבוד את עבודתנו השטתית הבלתי נפסקת כדי לברוא ביניהן בימים הקרובים מרכזים גדולים של פעולה ישובית עברית. לעֻמת זאת, רצועת חוף הים עם חולותיה מצד אחד ובקעת עמק הירדן מצד שני עם נפות רבות שממנה ומזרחה בעבר הירדן — אלה הם החלקים המיֻשבים פחות מאחרים. על כן אנו צריכים לחַבּר את עמדותינו לארך רצועת חוף הים חֵיפה (כפח)־צידון מצד אחד ולרכוש את הקרקעות השוממים בעמק הירדן, ביחוד קרקעות המלוכה, מיריחו ועד שפלת גינוסר; אף נחוץ לברוא אפשריות של התישבות מקבת אוכלוסין, על ידי קניה ועל ידי זכוי, בשטחים הגדולים אשר בדרום הארץ; ולהרחיב את ישובנו בצפונה של הארץ, בגליל, על ידי הושבת הקרקעות השיכים לנו כבר ורכישת קרקעות חדשים. באותו זמן, אמנם, אין לנו להניח כל הזדמנות לרכוש עמדות ישוב בחבלים אחרים בארץ — בעמק יזרעאל, בשומרון, ביהודה ובשפלה — ולבצר ולהרחיב את מרכזי הישוב הקימים בערים: ירושלים, יפו, טבריה ואחרות. זה הכלל:

ב ב ס י ס ו של המִרְבָּע הארֹך והצר הזה ובשתי צלעותיו תתפתח פעולתנו ה ש ט ח י ת, אבל ב ת ו כ ו — תתרחבנה עמדותינו לאטן לפי ההזדמנויות ולפי היְחסים בינינו ובין שכנינו.

ערך מְיֻחד יכול להיות להתפתחות עבודתנו הישובית בדרום הארץ. השטח המשתרע מעזה־חברון צפונה עד חצי האי סיני דרומה, מים המלח מורחה ועד הים התיכון מערבה מכיל כעשרה מליון דונם. הישוב כאן דליל מאוד. משערים שעל כל קילומֶטר מרבע נמצאים כאן לא יותר מחמשה אנשים. שרידי חֳרבות עתיקות של ערים, של כפרים, של יקבי יין ושל בתי בַּד מעידים, כי מלפנים היו המקומות האלה מְישבים ומעֻבדים. וגם עכשיו מסֻגלים הם למיני דגן, לעצי פרי ולירָקות. בקרבת ים המלח עתידה להתפתח חרשת רבה, אשר תְּעַבֵּד את המִינֵרָלים שֶׁבַּיָּם ובסביבותיו. כמו כן יהיה צֹרך בסלילת רשת מסלות ברזל וכבישים מסנים הארץ לערי החוף לנקודות מרכזיות שונות. ההתפתחות הצפויה הזאת של החקלאות, החרשת והעבודות הצבוריות עלולה לברוא כאן אפשרות של קליטת עשרות אלפי יהודים עובדים. היִתרון שֶׁיֵּש לדרום בשבילנו הוא באפשרות להשיג בבת אחת שטחים גדולים מאוד ולגשת בהם מיָד לעבודה ש ט ח י ת מכֻונה מראש. לקליטת עם שלם אָביר מליוני בנים דרושים שערי גאולה פתוחים לרוָחה, אשר דרכם יִכָּנסו שבי גולה. לשמירת האֹפי הלאֻמי של עבודתנו נחוץ ב ס י ס עברי רחב, מֻאחד ומְרֻכז בּמובן הכלכלי, התרבותי והפוליטי.

כלל גדול בעבודתנו בארץ: כל מפעל כ ל ל י ו מ שֻׁ ת ף, אשר נָקים פֹּה, ישפיע עלינו לטובה רק ב ח ל ק מערכו במובן הכלכלי והפוליטי ויעלה לנו במחיר־הכוחות ה מ ל א. באותה שעה, כל מפעל ל א ֻמ י ע ב ר י מ ְי ֻ ח ד יגביר את כוחותינו בארץ בלי הזיק למי שהוא, לפי הערך ה ש ל ם של הכוחות שהשקענו בו.

גם בפתוח ה ח ר ש ת ו ה מ ס ח ר צריך שיהיה לנו חוש ההבחנה במעשינו לפי דרישת עקרי העמדה העצמית הלאֻמית בחיינו. החרשת הנסמכת על תוצרת עבודת אחרים אינה צריכה לשמש לנו בּמובן הלאֻמי ר א ש י ת י ס ו ד לבנין ארצנו. העזרה ההדדית בין שכנינו בארץ ובינינו, הטובה לשני הצדדים, לא תוכל לבוא, כל זמן שצד אחד יהיה תלוי בשני מבחינה כלכלית. רק כְּשֶׁנִּהיה בּמובן הכלכלי הלאֻמי נוכל להכנס אתם ביחסים מכֻבּדים, מְיֻסדים על עזרה, אֵמון וכוח הדדי. מַהות ג ל ו ת י ש ר א ל י כ ו ל ה ל ה י ו ת מֻגדרה כ ע ֹד ף ה י ח ס י ם ב י ן ה י ה ו ד י ם ל ז ו ל ת ם. ותקות תקומתנו שומרת בְּחֻבָּה את גאולתנו מהעֹדף החולני הזה. צריך שיבוא שווי משקל בּיחסים בין הכלכלה העברית בארץ ישראל ובין הכלכלה הבלתי עברית בה. החרשת שלנו צריכה אפוא להוָסד, ככל האפשר, ישר על תוצאות האדמה, המים והאויר בלי מתוַך בֵּינַיִם. בבנאות, למשל, עלינו לדאוג לא רק ליצור את הבנאי העברי, אלא גם שהאבן תֻּחְצב ושהסידו יִשָּׂרף בידינו. חרשת חמרי אבן (אבנים, מלט, סיד, לבנים, רְעָפים), נצול כוחות המים בארץ, נצול אוצרות ים המלח וסביבותיו (קָלי, גפרית וְחֳמרים אחרים), אלה הם מקצועות העבודה אחרי החקלאות, המבטיחים לנו עמדה לאֻמית עצמית בעבודתנו, ובהם עלינו לאחוז עתה ולפתחם.

עלינו, על העובדים העברים, החיים בארץ ישראל כיום, יחד עם כל העובדים העברים העתידים לבוא אליה, הנמצאים עדַין בגולה, מוטלת האחריות לעבודת בנין הארץ. ולכן חיבים אנו מראש לדאוג לטיבה ולהתפתחותה של העבודה הזאת, שתתאים לרוחה של השאיפה האמתית לארץ־ישראל, החיה בעם בגלוי או בסתר. והיא — השאיפה לעבודה עצמית, משחררת ובלתי מנצלת. עקר זה, הנשא על דגל העובדים העברים בארץ ישראל והמתנשם על ידיהם בצורת

חבורות עבודה חקלאיות, צריך שיתגשם גם בחרשת וגם בעבודות הצבוריות. אבל יחד עם זה דרוש להרכיב ולהפרות את עבודתנו על ידי תפיסת המרֻבּה מלכתחלה ועל ידי פעולה רבת אונים בארץ.

בעבודה משֻתפת של כל העם יעלה בידינו במשך השנים הבאות להושיב בארץ ישראל מאות אלפים יהודים עובדים בחקלאות ובחרשת. זוהי ראשית מהפכת העבודה הקשורה בשיבת עמנו לארצו.

תר״פ.

לוח התכן.

פרק ראשון

כבוש העבודה.

פרק שני

השמירה

פרק שלישי.

היצירה המשקית והחברתית של הפועל העברי בארץ־ישראל.

פרק רביעי.

הגדודים העברים.

פרק חמשי.

תל־חי.

פרק ששי.

בימי הכאב.

פרק שביעי.

ההסתדרות העובדים ומוסדותיה.

* * *

החלק הראשון הזה של ספר הלמוד מֻקדש לתנועת הפועלים העברים בארץ ישראל. יתר החלקים הבאים יכילו חֹמר מספרות יפה ושירה, מתולדות הישוב החדש בארץ ישראל, מטבע ארץ ישראל ומתולדותיה בתקופות הקודמות.

בחמר שנתן בחלק הראשון היה רצון להבליט ע״י קטעים מדברי חברים — פועלים וסופרים — מתוך ספרות הפועלים, שנוצרה במשך עשרים השנים האחרונות (בעקר: „הפועל־הצעיר", „האחדות", ה„קונטרס", ה„פנקס" וקֻבצי העבודה השונים) את גדולה של תנועתנו והתפתחותה במשך השנים האלה, את דמות תקופותיה היסודיות: כבוש העבודה והשמירה, יצירת הקבוצה והמשק, צמיחת ההסתדרות ומוסדותיה, וכן — את המומנטים החשובים ביותר, גלי התרוממות הרוח, מסירות הנפש וימי הכאב, שעברו עלינו בארץ. ואעפ״י שנתנה לספר מגמה הסטורית, בכל זאת אין הוא ספר הסטורי. אין עליו אחריות לא של סדר חרונולוגי גמור, לא של דיוק הסטורי מדעי, ולא של הארה כל־צדדית של הענינים. היתה כאן מטרה, בעקר, לתת חֹמר קריאה מתאים לשעור במחלקה. רצינו שכל קטע וקטע יהיה מרֻכז ושלם, פשוט בסגנונו וקל בשפתו. רצינו גם שהפרקים במלואם יצטינו במדות אלה, שכל פרק ופרק יהיה מרֻכז בתכנו ובנוי במדה ידועה על יסוד ההשתלשלות הפנימית והחיצונית של ענינו. את המטרות האלה השתדלנו להשיג על ידי עצם הבחירה של הקטעים מתוך המקורות, על ידי השמטות וצמצומים בתוך כל קטע וקטע, ועל ידי שנויים ותקונים בלשון ובסגנון בשאיפה לפשטם ולממשם עד כמה שאפשר. יחד עם זה היתה השתדלות לבחון את אמתות הדברים בתָכנם ובצורתם, שקבלו בספר אחרי עבודת העריכה. עשינו זאת על ידי השואות מקורות ועל ידי בירורים בעל פה עם החברים, שכתבו את הדברים בשעתם או שהיו קרובים אל הענינים, שמספר עליהם כאן. בחינת־בקֹרת כזאת נעשתה ביחס לרב החֹמר שבספר.

אין הספר בא במקום המקורות. גם המורים וגם הקוראים יצטרכו לקרוא במקורות, אם ירצו לעמוד על פרטי הענינים כל צרכם. כמו כן אין המצב המתֹאר בהרבה קטעים שבספר, שנכתבו לפני זמן, מתאים למציאות של היום; מכיון שלא פסק בחיי תנועתנו הפרוצס של הגדול וההתפתחות על חבלי מצוקותיו ומשבריו. לדֻגמה יכול לשמש הקטע „בקואופירטיב של מרחביה", הגומר בעזיבת החברים את המקום ובמצב רוח מדֻכא, בשעה שבמשך השנים האחרונות התנבשה במרחביה קבוצת פועלים, העובדת שם ומתפתחת.

את רֻבו הגדול של הספר תופסים קטעים קלים יותר ומנֻקדים, שנועדו למחלקות הנמוכות, החל מהשניה. הקטעים הקשים יותר, הן על פי שפתם והן על פי ענינם, לא נֻקדו. הם מיֻעדים למחלקות ג׳, ד׳ ולמעלה. בכלל, אין החלק הזה צריך להיות נקרא במחלקה

מדי ערב בערב, אלא פעמים־שלש בשבוע. ובחירת הקטע המתאים למחלקה ולשעה תעשה על ידי המורה. יש קטעים אשר הֻכנסו מ ל כ ת ח ל ה על מנת שהמורה ישתמש בהם בשעה מתאימה.

בשאלות ה כ ת י ב ו ה נ ק ו ד התחשבנו בעקר עם כללי ההברה העברית, עם גזרת המלה ודרכי נטיתה. לדֻגמה: כל חיריק וקבוץ סגורות ובלתי מֻגננות נכתבו על ידינו חסר, כמו: מִטָּה, שֻׁלְחָן, קֻפָּה; בשמ״ת נכתב מלא כל חולם הקים בנטיה, וחסר—כל ח״לם המשתנה בנטיה, כמו גִבּוֹר, כּוֹחַ,◦ אִים, אֹפֶן, רֹב; בפעלים נכתב מלא כל חולם, חוץ מחולם הבא במקום קִבּוּץ ודגש חזק ומחולם שאחריו דגש חזק בפֹעל או בכוח, כמו: אשמור, מְפֹרָשׁ, תְּסֹב, יָשֹׁבוּ; בשמות על משקל פעילה, פעולה נכתבו מלא כ ל ה נ ג ז ר י ם מקל שלמים, כמו: כלימה, אגודה (אעפ״י שבסוג שמות זה נהוגים שני כתיבים, כמו: הריסה, כלמה; אמונה, אגדה), חוץ מהשמות מסוג זה, שאחרי החיריק או השורוק שבהם באה אחת מאותיות בכפ״ת דגושה, כמו: עֲרֻבָּה; בשמות, שהדגש החזק הכרחי בהם מפאת גזרתם, נכתבו החיריק והשורוק שלפניו חסר, כמו: מְסִלָּה (מ,סלל״), מְרֻצָּה. בכתיב מלים לועזיות ,אירופיות לא הֻכנס הדגש החזק. במקום זה נֻקדה בהן — מהשליש השני של הספר ואילך — כל הברה פתוחה בתנועה גדולה וכל סגורה בלתי מֻגננת — בתנועה קטנה, כמו: אֵיקָלִפְּטוּס.

בעריכת לשון הספר וסגנונו השתתף יצחק אפשטין; הוא עבר על רב החמר של הספר, העיר ותקן. בכתיב מלים ערביות נועצנו עם דוד ילין; השמות הערביים של מקומות הארץ נכתבו על פי הכתיב, שנקבע על ידי אליהו ספיר ז״ל בספרו ,הארץ״.

היה בדעתנו לא לנגוע בחלק הזה בחיי התנועה משנת תרס״ב ואילך. ואם נכנסו לפעמים קטעים או הערות על הנעשה בשנים האלה, לא באו אלא לרגל צרך מיֻחד: להשלמת תמונה, להארת ענין וכיוצא בזה. על כן לא הבלטה למדי בחלק הזה התקופה האחרונה של תנועתנו עם עליותיה וירידותיה: התגבשות הקבוצים הגדולים, חסר־העבודה, היציאה מן הארץ, החדירה למושבות, התחזקות קשרינו, קשרי ההסתדרות, עם תנועת הפועלים העברים בגולה ועוד. ולא זו אף זו. גם בגופי הענינים של הספר נבעו ה ש מ ט ו ת במשך עבודתנו: חסרים קטעים ממאמרי ז״ס על הפועלים החקלאים ביהודה לפני המלחמה; חסרים קטעים על נחמה גלנטה ז״ל, על אחרים מראשוני השומרים, ביחוד על צבי בֶּקֶר ועל מנדל פורטוגל ז״ל, על ההתנדבות באמיריקה לגדודים העברים בארץ ישראל וכיוצ״ב. צריך שהחסרונות האלה יתמלאו בהוצאה השניה של החלק הזה. ו ע ד ת ה ת ר ב ו ת פונה בזה לחברים, למורים ולקוראים, שיודיעו את הערותיהם על תָּכנו של הספר, סגנונו ושפתו. העבודה שהֻשקעה בספר הזה, עבודת הכנוס, נעשתה גם לשמה, לשם הכרת עצמנו, וגם לשם הקנית שפתנו. חשוב מאד להעלותה עד כמה שאפשר למדרגת השלמות.

ירושלים, תרפ״ד.

תקונים.

עמוד	שורה	מלמעלה או מלמטה	נדפס	צריך להיות
2	1	מלמעלה	הַראית	הָראית
״	13	״	שְׂער	שֵׂער
3	1	מלמטה	חיים אנו עַכְשָׁיו בתוךְ גנים	חיים אנו בתוך גנים
5	1	מלמעלה	מלחַמִּיה	מלחָמיה
״	10	״	מרחַקִּי	מרחַקֵּי
6	13	״	בתַּבל	בתֵבל
״	15	״	בְּעשרות	בַּעשרות
8	13	״	השקָפותינו	השקָפותינו
10	6	״	לְשעורו	לַשעורו
17	7	״	מקצת	מקְצָת
״	4	מלמטה	ארָעיותם	ארְעיותם
19	6	מלמעלה	העֲרָביות	הערְביות
״	12	״	מעשירות אךְ	אך מעשירות
20	2	״	והעֲרָביות	והערְביות
27	9	״	ביניהם עמד	ביניהם — עמד
31	7	״	ענקי, ו,ישי	ענקי ו,ישי
32	13	״	והַחֲרַתִּים	והֶחָרָתִים וכן הלאה באותו עמוד.
38	11	״	לְמַדי	לְמדי
39	2	״	נעשים	ונעשים
״	11	מלמטה	ההיקף	ההקף
40	16	מלמעלה	תלקטו	יתלקטו
47	13	מלמטה	אֻמנתו, את כלי אמנותו	אָמנותו, את כלי אָמנותו
3	19	מלמעלה	עדש	עֲדָשׁ
54	7	״	האמיריקניות	האמֵיריקָאִיוֹת
57	8	מלמטה	לחֲברה	לחֶברה
61	4	״	לְאספה	לָאספה
63	1	״	הַטָּלת	הָטָּלת
69	16	מלמעלה	ירושלַים, בדבר	ירושלַים בדבר
73	3	״	להתענג	ולהתענג
86	1	״	שְׁכֵני	שִׁכְני
״	2	מלמטה	שכָניהם	שְׁכֵניהם
120	14	מלמעלה	כהוֹנן	כהֹגן
118	4	מלמטה	באנו לכנרת	באנו לחות כנרת

עמוד	שורה	מלמעלה או מלמטה	נדפס	צריך להיות
118	16	מלמעלה	שהכּנסותיה	שהכנסותיה
144	19	"	ויחסי	ויחסי
169	3	מלמטה	א	מיתרת
174	7	מלמעלה	לאהלינו	לאהלינו
175	4	מלמטה	הרשאים	הרשאים
192	7	מלמעלה	הנוכל	הנוכל
"	11	מלמטה	הצריף	הצריף
217	4	"	והבציר דרש	והבציר, דרש
248	19	מלמעלה	המארנן	המארנן
274	12	"	הילד	הילד העובד
285	9	"	ושהסידו	ושהסיד
I	18	"	חרוניקה של „היהודים"	חרוניקה של „חיי היהודים"

פ׳ — קרי פלוני

המחיר: בארץ-ישראל 30 גרוש.
בגולה דולר וחצי.

דפוס קואופרטיבי "אחדות" תל־אביב.